

ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΣΥΝΔΡΑΜΟΥΣΙ

ΚΑΙ ΣΥΝΤΡΕΧΟΥΣΙΝ

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΣΕΙΣΜΟΥ

ΤΗΣ ΧΙΟΥ

ΘΥΜΑΤΩΝ.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ.

Ἀρχόμεθα τῆς δημοσιεύσεως ἀπὸ σήμερον πληρεστάτου ἡμερολογίου τῶν ἐν Χίῳ μετὰ τὴν καταστροφὴν θλιβερῶν ἐντυπώσεων. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο συνέταξεν ἐν βίᾳ ὁ ἀξιότιμος φίλος ἡμῶν κ. Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος, μεταβὰς εὐθὺς διὰ τῆς «Σαλαμινίας», ἐν' ἀντιληφθῆ τῆς θέσεως τῶν ἀτυχῶν ἀδελφῶν μας καὶ ἀναγγείλη εἰς τὸν πατέρα του, τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, τὰ ἀναγκαῖα εἰς βοήθειαν τῶν πασχόντων. Ἡ εἰκὼν τῆς καταστροφῆς διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ κ. Παπαμιχαλοπούλου κεῖται πλέον πλήρης ἐνώπιόν μας.

(«Ἐφημερίς», 31 Μαρτίου).

Ἐπανῆλθεν ἐκ Χίου ὑγιῆς καὶ ἠλιοκαῆς ὁ ἀξιότιμος ἡμῶν φίλος κ. Κ. Ν. Παπαμιχαλόπουλος, οὗ τὴν συνέχειαν τοῦ ἡμερολογίου ἐξακολουθήσομεν ἀπὸ τῆς αὔριον. Εἶναι ὅ—ὅ ἐπιστολαὶ ἀκόμη, μεστὰὶ ἐνδιαφέροντος, περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν ὁποίων μιᾷ φωνῇ πάντες οἱ ἰδόντες τὴν θλιβερὰν τῆς Χίου κατάστασιν ὁμολογοῦσιν. Οἱ ἀνχνῶσταί μας δύ-

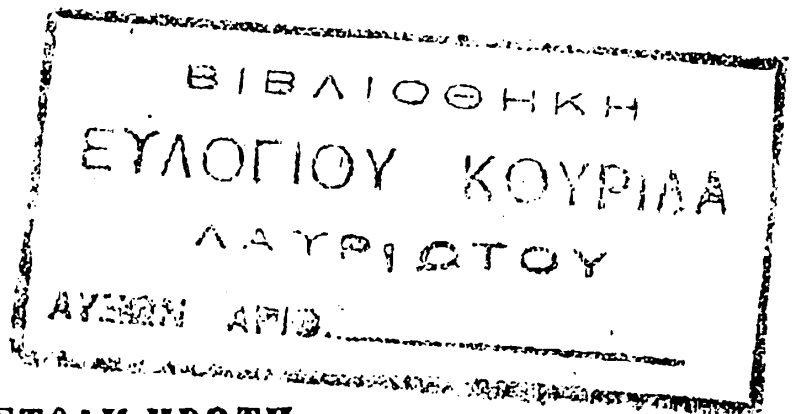
νανται νὰ ἦναι βέβαιοι, ὅτι μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὅλου τοῦ Ἡμερολογίου τούτου θὰ ἔχωσι πλέον τὰ πάντα ἐνώπιόν των ζωηρά, ὡς ἂν ἦσαν παρόντες.

(«Ἐφημερίς» 4 Ἀπριλίου).

Ἡ «Αὐγή» καὶ ὁ «Νεολόγος» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναδημοσιεύουσι κατὰ προτίμησιν τὰς ἐκ Χίου ζωηροτάτας καὶ ἀληθῶς ἐξεικονιστικὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀξιοτίμου φίλου κ. Κ. Ν. Παππαμιχαλοπούλου, ἃς δημοσιεύει ἡ «Ἐφημερίς» καὶ βλέπει ἀπλήστως ἀναγνωσχομένους ἐνταῦθα. Ὁ «Νεολόγος» λέγει περὶ αὐτῶν, ὅτι «εἰς τὴν ἀνάγνωσίν των μαλάσσειται καὶ ἡ ἀτεγκτοτέρα καρδία». Τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἔχομεν ἀκόμη πρεῖς, ἐπίσης παρεχούσας τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον.

(«Ἐφημερίς» 11 Ἀπριλίου).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

Κατὰ τὸν πλοῦν μετὰ Πειραιῶς καὶ Χ΄ου,

26 Μαρτίου 1881

Μετὰ τὰς πρώτας καὶ προχείρους ἐπιχουρίας, ἃς ἔπεμψεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἀτυχήσασαν καὶ αὔθις νῆσον (εἶναι δὲ ἤδη γνωστὸν, ὅτι αὗται συνίστανται ἐκ χρηματικοῦ ποσοῦ 30,000 δραχμῶν, 200 σάκκων διπυρίτου, ἐλαίων, ὀρυζίου κλπ.), μετὰ τὴν ταυτόχρονον προσφορὰν τῶν ἐν Σύρονη ὁμόγενῶν καὶ τῶν ἐκ Σύρου ἀποσταλέντων βοηθημάτων, δεύτερον αὔθις νῦν τείνει συμπαθῶς ἡ αὐτὴ Κυβέρνησις καὶ σὺν αὐτῇ ἡ κοινωνία τῆς πρωτεύουσας ἀρωγὸν καὶ γενναϊόδωρον χεῖρα.

Ἡ «Σαλαμινία», ἡ ἱερὰ ναῦς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἡ τελοῦσα ἱερὰς καὶ ὑψηλὰς ὑπηρεσίας, ἐν τῇ νέῃ Ἑλλάδι ἀναβιώσασα, δὲν εἶναι πλέον εἰρηνοποιὸς πεντηκόντορος τριήρης, ἀλλὰ πυρίπνου πολεμικὸν πλοῖον. Τὴν θέσιν τοῦ ἀφλάστου κατέχει ἐν τῇ νῦν «Σαλαμινία» βαρύνοντον τηλεβόλον· ἐν τῷ κήτει, ἀντὶ ἱερῶν, κούπτει πῦρ καὶ σίδηρον, καὶ φέρει ἀντὶ θεοπρόπων πολεμικοὺς ἄνδρας. Καὶ ὅμως ἡ «Σαλαμινία», ἥτις μὲ φέρει ταύτην τὴν στιγμὴν, εἶναι ἱερωτέρα τῆς πάλαι ὁμωνύμου τριήρεος καὶ μᾶλλον εἰρηνοποιὸς ἐκείνης. Ὀλόκληρον τὸ σκάφος τοῦτο φαίνεται μοι ναὸς καὶ βωμὸς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς

εὐγενείας τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συμπληθείας, εἶναι ἡ λευκὴ περιστερὰ τοῦ Νῶε, ἥτις δι' ἀτμωδῶν πτερύγων φερομένη, σπεύδει πρὸς τὴν γῶραν, ἣν κατέστρεψεν ὁ ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς ὑποβόσκων πύρινος κατακλυσμὸς, καὶ κομίζει αὐτῇ ὡς κλάδον ἐλαίας τὴν παρήγορον ἀγγελίαν ὅτι ὑπάρχει περὶ αὐτὴν γῶρα συμπληθῆς καὶ βοηθός, παρ' ἧς δύναται νὰ προσδοκᾷ πᾶσαν συνδρομὴν καὶ ἀρωγὴν. Εἶναι ἡ «Σαλαμινία» αὕτη ἡ χεὶρ, ἣν τείνει ἡ μήτηρ Ἑλλάς εἰς τὴν πολυτλήμονα θυγατέρα αὐτῆς Χίον, ἵνα γλυκάνῃ τὰς πικρίας καὶ ἐπουλώσῃ κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν τὰς πληγὰς, ἃς κατήνεγκεν εἰς αὐτὴν ἀνέλπιστος καὶ φοβερὰ θεομηνία. Εἶναι ἐπὶ τέλους τὸ σκάφος τοῦτο ὁ ἄγγελος τῆς σωτηρίας τῶν ἐν τῷ Ἄδῃ τῆς δυστυχίας ἐμπεσόντων ἀνθρώπων.

Πλέε, λοιπὸν, καλὴ ναῦς, σχίζε τὴν γλαυκὴν ταύτην θάλασσαν, πέτα πρὸς τὴν στενάζουσαν νῆσον. Πόσον μοὶ εἶναι ἀρεστός ὁ μονότονος κρότος τῆς ἑλικός σου, καὶ πόσον μὲ τέρπει ὁ καρδιασμός οὗτος, ὅστις κλονίζει τὴν χεῖρά μου! Τὸ φορτίον σου εἶναι ἐν τῇ μεγάλῃ ποσότητι καὶ ποικιλίᾳ αὐτοῦ ἐλαφρότερον πτεροῦ. Βαρύνει τὸ φορτίον τῆς ἀγάπης;

Ἐλύσαμεν τὰ πρυμνήσια ἐκ Πειραιῶς σήμερον τῇ 4 1) 2 μ. μ. Πλέομεν οὐρίως καὶ ταχέως. Αἱ περὶ ἡμᾶς ξηραὶ καὶ νῆσοι ὑποχωροῦσι περιστροφάδην, καὶ ἡμεῖς, τὸ κέντρον τοῦ κύκλου τούτου, προχωροῦμεν ἀεννάως. Εἰς ἐκάστην στροφὴν τῆς ἑλικὸς προσεγγίζουσιν εἰς Χίον 60 σκαπανεῖς ἐκ τοῦ ἐδρεύοντος ἐν Ἀθήναις 3ου τάγματος τοῦ μηχανικοῦ, νέρι, ζωηροί,

ἡλιοκαοῦς ἀλλ' εὐθύμου ὕψεως. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν νέου ὑπολογαγοῦ, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐνταῦθα, πρὸς νότον διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν παθόντων, ἐν ᾧ καλεῖται νὰ δράμη, ὅ,τι τάχιον ἀλλαχόσε, πρὸς βορρᾶν. Φέρει ἐπίσης ἡ «Σαλαμινία» 500 σανίδας καὶ ἀναλόγους δοκοὺς, διὰ τὴν κατασκευὴν παραπηγμάτων καὶ 100 κλινοσκεπάσματα διὰ τοὺς ἀστέγους Χίους. Φέρει δέκα περὶπου εἰδῶν φάρμακα καὶ ἄλλα ἰατρικὰ εἶδη, τὰ μᾶλλον χρειώδη ἐν προμοίαις περιστάσεσιν, οἷον ὀθόνας δι' ἐπιδέσμους, βάμβεκα, πάγον καὶ σπληνία, πρὸς δὲ 6 κλινοφορεῖα καὶ 2 σκηνάς· εἰσὶ δὲ ταῦτα τὸ σωτικώτερον μέρος τοῦ φορτίου. Ἀλλὰ τὸ πολυτιμότερόν εἰσιν αἱ τροφαὶ, συνιστάμεναι ἐκ διπυρίτου ἄρτου, 23 κιβωτίων παρεσκευασμένου κρέατος, ἐνὸς κιβωτίου ζωμοῦ, ἄλατος κλπ. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν παραπηγμάτων καὶ τὰς ἐργασίας τῆς ἐκχώσεως κλπ. μεταβάλλουσιν ἐκεῖσε δύο μηχανικοὶ· ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ 3 ἰατροὶ, μετὰ προθυμίας προσελθόντες οἴκοθεν εἰς βοήθειαν τῶν πασχόντων· τούτων εἷς ἔρχεται ἐκ τοῦ Ἐ ρ υ θ ρ ο Ὡ Σ τ α υ ρ ο Ὡ, συνοδεύων ὅσα ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν πέμπει εἰς Χίον οὗτος. Μεταξὺ τοῦ μνημονευθέντος ἀριθμοῦ τῶν ἐπιβατῶν διακρίνεται εἰκάς Χίων, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἵτινες μετὰ βαρυαλγούσης ψυχῆς καὶ στεναγμῶν μεταβάλλουσιν εἰς τὸν τόπον τῆς καταστροφῆς, ἀγνοοῦντες ἂν θὰ εὔρωσιν τοὺς οἰκείους αὐτῶν ζῶντας καὶ ὑγιεῖς, ἢ δεινῶς τετραυματισμένους, ἢ καὶ τεθαρμένους ὑπὸ τὰ ἐρείπια!

Παρά τὴν Χίον, 27 Μαρτίου 1881.

Οὐριδρομοῦσα πάντοτε ἡ «Σαλαμινία» διέπλευσε

περὶ μέσας νύκτας τὸ μεταξὺ Τήνου καὶ Μυκόνου στενὸν καὶ σήμερον διευθύνεται εὐθὺ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Χίου ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν δύο ἀξιωματικῶν αὐτῆς, ἀμφοτέρων γόνων οἰκογενειῶν διαπρεψασῶν, τῶν κκ. Ἄθ. Πινότση καὶ Γ. Λιν. Κριεζῆ. Προσεγγίζομεν. Νομίζω ὅτι βλέπω τὴν πολυστένακτον νῆσον παλλομένην ἔτι ἐκ τοῦ δαιμονίου χοροῦ, εἰς ἣν ἐξηνάγκασεν αὐτὴν ἡ μανία τῶν καταχθονίων στοιχειῶν. Τὸ διάγραμμα τῆς νήσου εἶναι εὐάρεστον. Μαλακὰ τοπεῖα διαδέχονται τὰς ἡρέμους καμπύλας τῶν βουνῶν. Παρελεύνομεν πρὸ χωρίων εὐαρέστων, ὧν ἀδυνατοῦμεν διὰ τὴν ἀπόστασιν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰς βλάβας.

Ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Χίου· αὐθημερόν.

Κατεπλεύσαμεν τῇ 11ῃ π. μ. Ἐν τῷ λιμένι ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰ δέκα πολεμικὰ σκάφη: Τουρκικὰ, Γαλλικὰ, Ἀμερικανικὰ, Ἀγγλικὰ καὶ πολλὰ ἐμπορικὰ ἱστιοφόρα. Ἡ «Σαλαμινία» ἔρριψε τὴν ἄγκυραν μεταξὺ τῶν πρώτων. Πρώτη ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ἐπιτελής τοῦ Γαλλικοῦ πολεμικοῦ Bouvet μετὰ ἀξιωματικοῦ καὶ διερμηνέως, ἤρχετο δὲ ἀπὸ μέρους τοῦ Γάλλου κυβερνήτου ἵνα προσείπη τῷ ἡμετέρῳ συγχορηγήρια ἐπὶ τῷ κκτάπλω καὶ ἐρωτήσῃ αὐτὸν μὴ ἔχει ἀναγκὴν τινά. Ὁ κ. Πινότσης νύχαρίστησεν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς καὶ φιλίαις προθέσεσιν ἀσπασίως. Μικρὸν μετὰ τοῦτο προσῆλθεν ἕτερον λέμβος ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ πολεμικοῦ «Συρία» μετ' ἀξιωματικοῦ, ὅστις ἐπίσης συνεχάρη τῷ ἡμετέρῳ κυβερνήτῃ ἀπὸ μέρους τοῦ κυβερνήτου αὐτοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἠρώτησε πόθεν καὶ διατί ἦλθε τὸ πλοῖόν μας καὶ μα-

θῶν τὸν σκοπὸν ἠὺχαρίστησε φιλοφρονέστατα. —
 Στρέφομαι πρὸς τὴν πόλιν. Αὕτη κατὰ πρώτην ὕψιν
 δὲν φαίνεται ὅτι ὑπέστη τὴν φρικώδη καταστροφὴν,
 ἣτις συνεκίνησε μέρος τῶν μυλαιτάτων τῆς καρδίας
 ὅλου τοῦ κόσμου. Φαίνονται ἐστοιβασμένοι εἰς τὴν
 μακρὰν παραλίαν ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες ἀνθρώ-
 πων ὄμιλοι ἄλλοι περιπλανῶνται εἰς τοὺς ἀγροὺς
 καὶ τοὺς ὑπὲρ τὴν πόλιν λόφους. Λευκαὶ σανίδες
 φέρονται κατὰ παντοίας διευθύνσεις. Σκέπτομαι,
 ὅτι ἐξ ἴσου εἶναι σωστικὴ διὰ τὸν Χῖον μία σανὶς
 σήμερον, ὡς καὶ διὰ τὸν ναυαγοῦντα ἐν ἀσελήνω
 νυκτὶ εἰς τὸν Ὠκεανόν. Εἶναι τῷ ὄντι «σανὶς σωτη-
 ρίας».

Ἐκ τοῦ νοσοκομείου τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, αὐθιμῆρον.

Ἀπέβην εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ τοῦ κυβερνήτου, τοῦ
 γραμματέως τοῦ προξενείου ἡμῶν, τοῦ ἱατροῦ κ.
 Μαγγίνα καὶ τοῦ κ. Χρηστομάγου, οἵτινες πρῶτοι
 πάντων ἦλθον πρὸς ἡμᾶς εἰς τὸ πλοῖον. Μετέβημεν
 πρὸς τὸν Πρόξενον, ὃν ὅμως δὲν συνηγήσαμεν, διότι
 εἶχε σπεύσει καὶ ἐκεῖνος ἀλλαχόθεν πρὸς τὸ πλοῖον.
 Εἰς τὴν προκυμαίαν τὰ βλέμματά μου προσέπεσαν
 εἰς ἀθλιέστατον θέαμα. Ἄνθρωποι παντοειδεῖς τὴν
 τάξιν καὶ τὴν ἡλικίαν, σάκκοι πλήρεις, κιβώτια,
 χύτραι, ἀνάκλιτρα, τράπεζαι, κλίμαι, τρόφιμα συ-
 νεφύροντο ἀτάκτως. Εἰς τὰ πρόσωπα πάντων ἐπι-
 κθήται ἀναισθησία καὶ ἐνεότης μᾶλλον, ἢ λύπη.
 Τὸ μέγεθος τοῦ δυστυχήματος κατέπνιξεν εἰς τὰς
 ψυχὰς αὐτῶν τὰ αἰσθήματα. Ὡς τοῖχος τις ὑψηλός,
 καταπεσὼν ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ κατεκάλυψε καλ-
 λίερρον πηγὴν, ἐθόλωσε καὶ κατεβύθισε τὸ ὕδωρ αὐ-

τῆς, οὕτω καὶ ἡ συμφορὰ τῶν Χίων ἐστέρησε τὰς
πηγὰς τῶν δακρύων αὐτῶν. Διήλθον τὰς κυριωτέρας
ὁδοὺς. Φρίκη! Ἐκ τῶν 18,000 κατοίκων τῆς πόλε-
ως οὐδεὶς ἀπολύτως κατοικεῖ ἐν οἰκίᾳ. Ἄς φαν-
τασθῆ πᾶς εὐαίσθητος τί βλέπει ἐν ταῖς ὁδοῖς. Οὐδὲν
ἔλαττον ἢ τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν καὶ κατῆφειαν.
Ἐν μικρῷ παραπήγματι ἐκ σανίδων εὖρον συνεδρια-
ζουσαν τὴν συστᾶσαν ἐνταῦθα Κεντρικὴν μι-
κτὴν ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ Νο-
μάρχου Σαδίκ-Πασσᾶ, ἄλλων τινῶν ὑπαλλήλων τῆς
Διοικήσεως, τοῦ Τραπεζίτου κ. Καράβι, τοῦ ἡμετέ-
ρου Προξένου καὶ ἄλλων Ἑλλήνων πρακτικῶν. Πε-
ραιτέρω ἀπαντᾷ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐ-
ρυθροῦ Σταυροῦ. Ἐνταῦθα ἐπιδέγονται αἱ
πληγαί, γίνονται ἀκρωτηριασμοὶ καὶ χορηγεῖται
πᾶσα δυνατὴ εὐκολία. Μετὰ τοῦτο ἔργετα εἰς μι-
κρὰν ἀπόστασιν τὸ διεθνὲς νοσοκομεῖον, τὸ μεγαλή-
τερον ἔλκων. Εἶναι ἀνώτεροι παντὸς ἐπαίνου οἱ διευ-
θύνοντες αὐτὸ καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ὑπηρετοῦσαι Ἀδελ-
φοὶ τοῦ Ἑλέους. Εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ μαγει-
ρεῦνται τροφαὶ καὶ διανέμονται δωρεάν. Εἰς τὸ ἄ-
κρον δὲ τῆς πόλεως ἐπὶ εὐαέρου λόφου ἵδρυται διὰ
σκηνῶν καὶ παραπηγμάτων, ὡς καὶ ἔσχα εἶπον ἀνω-
τέρω, τὸ νοσοκομεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως,
φέρων ὡς γνώρισμα τὴν σημαίαν τοῦ κράτους. Νή-
στεις καὶ ἄϋπνοι οἱ ἐν αὐτῷ ἰατροὶ δὲν ἀπαυδῶσι
προρθάνοντες παντοῦ τοὺς πάντας. Ἴδου! φέρεται
ταύτην τὴν στιγμὴν ἐντὸς σκᾶφης, αἰωρημένης διὰ
σχοινίων, δεκαετὲς κοράσιον. Ἐχει τὸ ἄθλιον βαθύ-
τατον τραῦμα εἰς τὴν δεξιάν παρεῖαν καὶ φρικτῶδη
πληγὴν εἰς τὴν κνήμην. Ἡ θῆα καὶ οἱ ὀλολυγμοί

του μὲ συνεχίνθησαν μέχρι δακρύων. Φεύγω καὶ καταφεύγω ὑπὸ τὴν σκηνὴν τῶν ἱατρῶν, ὅπου γράφω· αἱ οἰμωγαὶ του ὅμως ἀκούονται φρικώδεις· ἐν ἀκαρεὶ ἀπέκοψαν τὸν πόδα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μηροῦ. Ὁ πατήρ του ἴσταται παρ' ἐμοί. Τὸν ἐκάλεσα νὰ τῷ δώσω ἐν κλινοσκεπάσμα, ὅπερ φιλόανθρωπος τις μοὶ ἔδωκεν ἐν Πειραιεὶ ἵνα διαθέσω ἐνταῦθα. Μ' ἐρωτᾷ ὁ ἄθλιος ἂν θὰ ζήσῃ τοῦλάχιστον τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο πληγωμένων τέκνων του. Τί νὰ τῷ εἶπω;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ἦν διετύπωσα ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ, ἀπήντησαν δύο ἀλλεπάλληλοι σεισμοὶ μετὰ μυκηθμῶν. Εἶναι οἱ πρῶτοι οὓς ἠσθάνθη, ἀφ' ἧς ὥρας ἐξῆλθον τοῦ πλοίου. Μετὰ τῶν δύο τούτων συμπληροῦνται ἐν ὅλῳ 48 σεισμοὶ, οὓς ἠορίθμησεν ὁ κ. Χρηστομάνος ἐν διαστήματι 48 ὡρῶν!

Λύθημέρην, μετὰ Μεσημβρίαν.

Περίηλθον ἐν τῷ μεταξὺ τὰς κυριωτέρας ὁδοῦς τῆς πόλεως. Τριάκοντα μόλις οἰκίαι θεωροῦνται ἀπρόσβλητοι· ἅπασαι αἱ λοιπᾶι, ἂν μὴ κατέπεσαν, εἰσὶν ἐτοιμόρροποι ἢ ἀκατοίκητοι. Συνήντησα καθ' ὁδὸν νεκρὸν φερόμενον ὑπὸ τεσσάρων ἀνευ ἱερέως εἰς τὸν τάφον. Συνώδευσα αὐτὸν—καὶ ἤμην ὁ μόνος συνοδός του!—ἐπὶ μακρόν. Ἐλειπον αὐτῷ ὁ δεξιὸς ποῦς· καὶ ἡ κεφαλὴ ἦν ἄμορφος ὕγκος· ἡ ἀριστερὰ χεὶρ κρέμαται πρὸς τὸ ἔδαφος ἄμορφος καὶ σείεται οἰκτρῶς. Σὺν τῇ λέξει σείεται σεισμὸς ἀρκούντως ἰσχυρὸς μὲ ἐσάλειψε τῆς θέσεώς μου. Τί θὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ νῆσος!

Ὁλος ὁ κόσμος ζῆ ὑπαίθριος, ἢ ἐν παραπήγμασι καὶ σκηναῖς· οὐδεὶς τολμᾷ νὰ εἰσέλθῃ εἰς οἰκίαν.

Ἰπάρχουσιν ἄχρι τοῦδε τροφαί ἐν ἀφθονία. Εὐτυ-
χῶς οὐδείς φόβος ἐπίκειται ἐπιδημίας ἢ λοιμοῦ, ὡς
διδόθη ἐν Ἀθήναις. Εἶναι δὲ τὰ μάλα ἀξιοπαρατή-
ρητος ἡ ὑγεινὴ κατάστασις τῶν τραυματιῶν. Ἐπὶ
1000 τραυματιῶν, οὓς ἐπισκέφθησαν ἐνταῦθά τε καὶ
ἐν τοῖς περιχώροις οἱ ἰατροὶ τοῦ νοσοκομείου τῆς ἐλ-
ληνικῆς κυβερνήσεως, οὐδεὶς ἔπαθε πυρετὸν, οὔτε
ἄλλην τινὰ ἀντίδρασιν. Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν
ὑπάθριον διαμονὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀρίστην ἀτμο-
σφαιρικὴν κατάστασιν.

Ἴνα κλείσω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, διότι ἐπείγει
ἡ ὥρα τοῦ ταχυδρομείου, παρατίθωμι πᾶς ἐξῆς γενι-
κᾶς πληροφορίας, ἐπιφυλαττόμενος νὰ ἐπανέλθω, ἀ-
φοῦ περιέλθω αὔριον τὰ ἐγγύτερα τῶν χωρίων καὶ
συλλέξω πληροφορίας.

Κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ κ. Χρηστομάνου, ὅστις
θεωρεῖ αὐτὰς ἐγγυτάτως τῇ ἀληθείᾳ, οἱ νεκροὶ καθ'
ἅπασαν τὴν νῆσον ἀνέρχονται εἰς 2500—3000, οἱ
δὲ τραυματῆαι εἰς 10,000—15,000. Μείζονα κατα-
στροφὴν ὑπέστησαν τὰ ὠραιότερα χωρία τῆς νήσου,
τὰ πρὸς νότον, καὶ τὰ Μασπιχοχώρια. Ἡ
πόλις εἶνε κατὰ πάντα λόγον ἀκατοίκητος εἰς τὸ
μέλλον. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ χωρία τὸ αὐτὸ δύναται
τις νὰ βεβαιώσῃ. Οἱ κάτοικοι ἤρξαντο σκεπτόμενοι
περὶ ἀποικίσεως εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὡς τοὺς
γειτόνας αὐτῶν Φαριανούς καὶ ἐρωτῶσιν ἂν δέχεται
αὐτοὺς ἡ Ἑλλάς.

Ἄλλ' ἡ ἀπάντησις τῆς Ἑλλάδος ἐδόθη αὐταῖς πρὸ
τῆς ἐρωτήσεως ἐμπράκτως διὰ τῆς ἐνδείξεως τόσσης
συμπληθείας καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς τῆς δυνατῆς ἀ-
ρωγῆς. Ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν κατοίκων πρὸς τὴν Ἑλ-

λάδα καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας εἶναι ἄπειρος.
«Μᾶς ἔσωσε τὸ ἑλληνικὸν ψωμί» ἀνα-
κράζουσι ὅλοι μετὰ δακρύων. Κατὰ δεύτερον λόγον
εὐγνωμονοῦσι πρὸς τὴν Γαλλίαν.

Εἶναι ὅμως ἀνάγκη καὶ ἄλλων καὶ ἀκόμη ἄλλων
καὶ ἀκόμη περισσοτέρων ἐπικουριῶν. Ὅ,τι ἂν πέμ-
ψη ἢ κυβέρνησις, ἢ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ἢ ἡ ἐπιτρο-
πὴ τῶν Χίων, ἢ πᾶς ἰδιώτης εἶναι χρήσιμον, εἶναι
ἀναγκαῖον, σωτήριο.

Ἐκ τοῦ μέσου τῶν ἐρειπίων, ἅτινα μὲ περικυκλοῦ-
σιν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν οἰμωγῶν καὶ τῶν θρήνων ἐ-
πτακισμυρίων ἀστέγων ἀδελφῶν μας, ἐγείρω ἰκέτιδα
φωνὴν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ εὐχομαι νὰ φθάσῃ αὕτη εἰς
τὴ οὐς παντὸς φιλανθρώπου καὶ νὰ θίξῃ πάσης εὐαι-
σθήτου καρδίας τὰς χορδὰς!

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἐκ τῆς «Σαλαμινίας», 27 Μαρτίου. Ἑσπέρα.

Διατρίψας ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς νυκτὸς
ἀρχομένης, ὡς ἔγραφον ἐν τῇ προηγουμένη ἐπιστολῇ
μου, ἐν μέσῳ οἰκτρῶν ἐρειπίων, καὶ μεταξὺ ἀτάφων
νεκρῶν καὶ τεθαμμένων ζώντων, ἐν μέσῳ νοσοκο-
μείων καὶ παραπηγμάτων, ἐν ἀγροῖς καὶ λόφοις, πε-
πληρωμένοις ὑπὸ ἀθλιεστάτων τραυματιῶν, καὶ ἔχων
κατάφορτον τὴν ἀκοὴν ἐξ οἰμωγῶν καὶ θρήνων, τὴν
δὲ ὄρασιν κεκμηκυῖαν ἐκ τῆς θέας ἀλλεπαλλήλων
φρικωδῶν σκηνῶν, ἐπήδησα εἰς τὴν πρώτην λέμβον ἐκ
τῆς προκυμαίας καὶ ἔφθασα μετὰ δυσθύμου καὶ βα-
ρυαλοῦς ψυχῆς εἰς τὴν «Σαλαμινίαν» πρὸ ὀλίγης
ῥακῆς. Ὁ Ἱερεμίας δὲν εἶχε, εἰμὶ βέβαιος, πρὸ τῶν

ὀμμάτων, ὅτε ἔγραφε τοὺς θρήνους αὐτοῦ, θέαμα χειρόν τοῦ ἐκτυλιχθέντος σήμερον εἰς τὰς ὄψεις μου. Ἐγὼ ὅμως, αἰσθανόμενος ἐλλείπουσάν μοι τὴν δύναμιν τοῦ καλάμου νὰ θρηγήσω κατ' ἀξίαν τὴν ἀξιοδάκρυτον ταύτην κατάστασιν, ρίπτω ἀπλᾶς καὶ ἀτορνέυτους ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς θλιβεράς ἐντυπώσεις μου, ὡς ἔπραξα καὶ προσλαβόντως.

Ἴδού ἀμέσως ἔρχεται πρῶτος καὶ ἀπρόσκλητος νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐν ταῖς γραμμαῖς ταύταις εἰς ἰσχυρὸς σεισμὸς. Τῇ στιγμῇ ταύτῃ τὸ σκάφος ἡμῶν κραδαινεται, ὡσεὶ ὑπὸ δαιμονίας χειρὸς ὠθούμενον κάτωθεν, καὶ αὐθις καταπίπτει ἡ γαληνιαία θάλασσα ἀνακυκᾶται καὶ μυκηθμὸς ὑπόκωφος διασχίζει τὴν ἀτμόσφαιραν, καὶ ταρασσει τὸν ὑπὸ κλίβανον ὕπνον τῶν καταπεπονημένων Χίων. Ἴδού καὶ πάλιν ἄλλος σεισμὸς! Καὶ ἄλλος! Καὶ τέταρτος μετὰ μικρὸν συνοδευόμενος ὑπὸ βροντῆς ὡσεὶ τηλεβόλου! Ἴδωμεν. Ἀλλ' ἰδού καὶ ἄλλος. Καὶ λοιπὸν θὰ πληρώσω τὸ φύλλον μου τοῦτο διὰ τῆς σημειώσεως σεισμῶν μένον;

Σχεδὸν τελείαν καταστροφήν ὑπέστη τὸ ἑρμούριον, ἐν ᾧ κατοικοῦν Τοῦρκοι καὶ Ἑβραῖοι. Κατεπλάκωθησαν 100 Τοῦρκοι, Ἑβραῖοι δὲ 50. Ἐν πινι τουρκικῶ τεμένει, κειμένῳ ἐκεῖ, προσήχθητο 40 ἢ 42 χανοῦμισσας, ὧν οὐδεμία ἐσώθη. Ἀπασαῖ ἦσαν νέαι καὶ ὠραῖαι· ἀλλὰ τὰ ἐκχωθέντα πτώματ' αὐτῶν πλείστον ἐκάστην ἄμορφον ὄγκον. Οἱ Τοῦρκοι ἐν τῇ συνήθει νωγελεῖα αὐτῶν ἐβράδυναν νὰ ἀνασκάψωσι τὰ ἐρείπια καὶ ἐντεῦθεν ἐγεννήθη δυσοσμία βαρεῖα καὶ φόβος λοιμοῦ, ἀλλὰ τὸ κακὸν προῦλήθη. Τὸ ξόραφος τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ φέρει

συχνάς ρωγμάς, στενάς καὶ ἀβαθεῖς. Οἱ τοῖχοι τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων κατέπεσαν. Περὶ τῶν οἰκιῶν εἶπον ἤδη, ὅτι πλὴν τριάκοντα κατοικησίμων μετὰ μικρὰν ἐπισκευήν, αἱ λοιπαὶ εἰσὶν ἐρείπια. Ἐκ τῶν χωρίων ἐξαγγέλλονται ὁσημέραι πλείονες συμφοραί. Τούτων ἡ Καλιμασία περιλαμβάνουσα 4000 ἴσως οἰκίας, οὐδεμίαν ἔχει πλεόν. Ὅμοίαν τύχην ὑπέστησαν αἱ κωμόπολεις τὰ Θυμιανὰ, οἱ Βαβύλοι, τὸ Θολο-Ποτάμι καὶ τὰ Νέννητα. Περὶ τῶν λοιπῶν ἴσως αὖριον, ὅτε θὰ ἐπισκεφθῶ αὐτά.

Τὸ ἀγγλικὸν ταχύδρομον Bitern ἔπλευσεν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου ἵνα παράσχη συνδρομὴν. Ἀπεβίβασε καὶ ἔστησε σκηνάς, καὶ ἄλλα χρειώδη· ἀλλ' οἱ κάτοικοι ὀλιγίστων εἶχον ἀνάγκην, διότι 800 τούτων ἦσαν νεκροί. Ἀτμάκατος δὲ ἐτέρου ἀμερικανικοῦ πλοίου περιπλέουσα τὰ παράλια περισυνάγει τοὺς παθόντας καὶ φέρει αὐτοὺς εἰς ἴδιον νοσοκομεῖον. Ὑπάρχουσι δὲ νῦν θεραπευτήρια: τὸ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἔπειτα τὸ Γαλλικόν, τὸ Ἀγγλικόν, τὸ Ἀμερικανικόν, τὸ τῶν Συρναίων δυτικῶν, ἅτινά εἰσιν ἠνωμένα ὑπὸ τὸ ὄνομα Διεθνῆς Νοσοκομεῖον καὶ τὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅπερ κατασταθῆσεται ἀπὸ τῆς μεθαύριον τὸ μέγιστον πάντων. Ἐν τούτοις μὴ διστάσητε νὰ πιστεύσητε ὅτι, ἡ Ὑψηλὴ κυβέρνησις τῆς Τουρκίας οὐδὲν νοσοκομεῖον συνέστησε. Τὸ βεβαιῶ. Τοῦρκοι τινὲς ἰατροὶ, προσελθόντες ἐνταῦθα σήμερον πρὸ ἡμῶν περιώρισαν τὰ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματά των εἰς τὸν κύκλον τοῦ ἐθνισμοῦ των. Ἐπεισῶδιον ἀποδεικνύον τὴν τουρκικὴν ἀθλιότητα καὶ ἀσέβειαν πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς κανόνας καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς φιλαν-

θρωπίας εἶναι καὶ τοῦτο, ὅπερ ἐπησχόλησεν ἐφ' ὅλην τὴν ἡμέραν τὰ πνεύματα ἐν Χίῳ. Οἱ 60 σκαπανεῖς ἡμῶν, οἱ μετὰ τρυφῆς προθυμίας σταλέντες, μένουσιν ἀργοὶ ἐν τῷ πλοίῳ, διότι ἡ Α. Ὑψηλότης, ὡς ὀνομάζεται, (διότι ὑπῆρξε Μ. βεζύρης), ὁ Σαδικὸς πασσαῖς δὲν ἐπέισθη νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὴν ἀπόβασιν. Εἰς μάτην ἐγένοντο αὐτῷ παντοῖαι παραστάσεις ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Τέλος πάντων πρὸς τὸ ἐσπέρας συγκατετέθη νὰ ἐξέλθωσιν, ἀλλ' ἐν ἐργατικῇ περιβολῇ. Ἀῦριον δὲ ἐπιλαμβάνονται τοῦ σωστικοῦ ἔργου αὐτῶν. Ἔσεται δὲ τοῦτο ἡ ἀνεύρεσις τῶν πτωμάτων, ἡ ἐκκαθάρισις τῶν κεντριχωτέρων ὁδῶν τῆς πόλεως καὶ ἡ κατεδάφισις τῶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν τούτων ἐπικρεμαμένων σαθρῶν τοίχων. Τινὲς τῶν σκαπανέων θ' ἀποσταλῶσιν εἰς χωρία ἔχοντα ἀνάγκην τοιαύτης συνδρομῆς.

Τὰ καθέκαστα τῶν θανάτων, ἢ αἱ λεπτομερεῖς σκηναὶ τοῦ φοβεροῦ δράματος δὲν περιγράφονται. Ἀδύνατον! Ἐν τούτοις θέλω παραθέσει ἀντὶ περιγραφῆς σκιαγραφίαν τινῶν ἐξ αὐτῶν. Εἰς τὸ χωρίον Τάλαρον ἢ Σταματοῦ Ι. Ξυδιᾶ, ἀφοῦ εἶδε καταπλακωθέντας ὑπὸ τοὺς τοίχους καὶ τὴν στέγην τῆς οἰκίας τὸν σύζυγον καὶ ἄλλους τῶν οἰκείων αὐτῆς, ἐτάφη καὶ αὐτὴ ζῶσα ὑπὸ βαρύτερον σωρὸν ὕλης. Ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ διέμεινε 72 ὅλας ὥρας. Ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι ἔτεκεν ὑπὸ τοὺς ὀδυνηροτέρους πόνους· ὅτε ἐξεχώθη, ἔζη· ἀλλὰ τὸ νεογνὸν εἶχε σαπῆ ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς. Αὐτῆς δὲ τὸ σῶμα κατὰ μεστον μωλώπων καὶ γαγγραινώδες ἀπόζει σήψεως. Εὐχομαι νὰ μὴ ἴδῃ, ἂν ἔχη ἔτι ὄμματα, τὸν ἥλιον τῆς αὔριον διότι θάδιανύσῃ μίαν ἔτι ὀδυνηρὴν ἡμέραν.

Μεσονύκτιον

Ἀπὸ τῆς 11 ὥρας καὶ 15 λ. μέχρι τῆς νῦν, 12 τῆς νυκτός, ἦτοι ἐν διαστήματι $3\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας ἐσημείωσα 6 σεισμούς. Ἐν διαστήματι δὲ τῶν 12 ὥρῶν, καθ' ἃς εὐρίσκομαι ἐνταῦθα, ὑπὲρ τοῦς 15. Ἐς αὐριον τὰ λοιπά.

Ἐκ τοῦ ἐλλήν. νοσοκομείου. 28 Μαρτίου 5 μ. μ.

Ταύτη τῇ στιγμῇ ἐπανῆλθον ἐξ ὀκταώρου ἐκδρομῆς εἰς τὰ χωρία. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ δυστυχήματα τῆς πόλεως εἰσὶ μηδὲν ἀπέναντι τῆς πανωλεθρίας τῶν χωρίων τούτων. Αἱ οἰκίαι ἀπασαὶ κατέπεσαν. Οἱ νεκροὶ δὲν ἐξεχώσθησαν ὅλοι· οἱ τραυματῖαι συρρέουσιν ἐλεεινοὶ εἰς τὴν πόλιν· οἱ σωθέντες διαιτῶνται ἀθλίως ὑπὸ τὰ δένδρα. Εὐτυχῶς δὲν πεινῶσιν. Οἱ ἰατροὶ μας ἐργάζονται πυρετωδῶς. Τὸ ἀγγλικὸν κομητάτον ἀναθέτει εἰς τὸ ἐλληνικὸν νοσοκομεῖον τοῦς ὑπ' αὐτοῦ νοσηλευομένους. Οἱ σεισμοὶ ἐξακολουθοῦσιν ἡπιώτεροι. Ἀποπλέοντος μεθ' ἡμισειαν ὥραν τοῦ αὐστριακοῦ, δὲν προφθάνω ν' ἀντιγράψω ἐνταῦθα τὰς σημερινὰς σημειώσεις, αἵτινές εἰσιν ἐκτενεῖς. Διὰ τοῦ προσεχοῦς ταχυδρομείου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

Ἐκ τῆς «Σαλαμινίας» 28 Μαρτίου, ἑσπέρα.

Πρὸ ὀλίγων ὥρῶν ἔρριψα εἰς τὸ αὐστριακὸν ταχυδρομεῖον τὴν δευτέραν ἐπιστολήν μου. Ἐν τῇ προτελευταίᾳ παραγράφῳ αὐτῆς ἠρξάμην παραθέτων λεπτομερείας τινὰς τῶν θανάτων, ἀλλ' ὁ ὕπνος μὲ

διέκοψε. Σήμερον δὲν θέλω συνεχίσει αὐτάς, ἀλλὰ θὰ ἀντιγράψω ἐνταῦθα τὰς σημειώσεις μου, ἃς συνέλεξα κατὰ τὴν ἡμερησίαν ἐκδρομὴν μου εἰς τὰ χωρία:

Τῇ πρώτῃ τῆς σήμερον ἀπέβην εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ τοῦ ταγματάρχου κ. Παπαγεωργίου ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ περιέλθωμεν τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Ὁ διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα τραπέζης καὶ μέλος τῆς «Κεντρικῆς μικτῆς ἐπιτροπῆς» κ. Ἐπ. Καράβας προσήνεγκεν ἡμῖν τὴν συνδρομὴν του εἰς εὔρεσιν ἡμιόνων πρὸς πορείαν. Τῇ 9ῃ λοιπὸν π. μ. ὥρα ἐξεκινήσαμεν πρὸς Ν. μετὰ καλοῦ ὁδηγοῦ. Εἰσήλθομεν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ὠραίαν καὶ μαγευτικὴν θέσιν τοῦ Κ. Ἄ. μ. π. ο. ὕ λέγεται δὲ οὕτως ἕκτασις 50,000 στρεμμάτων, ἣν ἀπορῶ ὁποτέρως νὰ χαρακτηρίσω. Μεγίστην πόλιν, ἀραιῶς κατωκημένην καὶ ἄνευ διακοπῆς πεποικιλμένην διὰ εὐθαλεστάτων καὶ εὐφορωτάτων κήπων; ἢ ἀπέραντον κῆπον, κατάρμεστον ἀνὰ συχνὰ διαστήματα, ἀνακτόρων, πύργων, ἀγροικιῶν, οἰκιῶν καὶ ζωοστασιῶν; Ἀκολουθοῦμεν τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ Κ ο κ α λ ἄ. Τὴν ὁδὸν καλύπτει ἀδιάσπαστος, οἷον εἰπεῖν, ἄλυσις ἀνθρώπων σπευδόντων πρὸς τὴν πόλιν. Ἴδου ἐνταῦθα δύο γυναῖκες φερόμεναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμιόνου πρὸς τὴν πόλιν, εἰσὶ μεμωλωπισμέναι καὶ ὠχραί. Ὕπισθεν τούτων ἐπὶ τοῦ σάγματος ὄνου ὑπάρχει κλωβὸς ἐκ καθεκλῶν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τούτου παιδίον συντετριμμένον. Ἀκολουθεῖ ὄμιλος δέκα ἀνδρῶν ὑποβασταζόντων ἐναλλάξ φορεῖον τραυματίου· ἔρχονται ἐκ πενταώρου διὰ τῶν βουνῶν πορείας· εἰσὶ κεκμηκότες καὶ ἀσθαλίμοντες. Περαιτέρω φορτία οἰκιακῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν κεκονιαμένων καὶ τεθλα-

σμένων· συνοδεύουσιν αὐτὰ γυναῖκες ἀνυπόδητοι καὶ κοράσια μετ' ἐπιδέσμων εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἄλλο φορεῖον. Ὅπισθεν γυνὴ ἔφιππος φέρει ἐν ἀγκάλαις ἄμορφον τὸ μονοετὲς τέκνον αὐτῆς. Μᾶς χαιρετίζουσιν εὐλαβῶς, ἐρωτῶντες ἂν εἴμεθα ἐξ Ἀθηνῶν, (διότι γινώσκουσι πάντες ὅτι ἐξ Ἀθηνῶν ἤλθον ἰατροὶ, τροφαὶ, φάρμακα, ἐπίκουροι, σανίδες κλπ.) Εἰς τὴν καταφατικὴν ἀπάντησιν ἡμῶν ἀναπέμπουσιν εὐλογίας, συνοδεύοντες αὐτὰς διὰ θερμῶν δακρύων. Ὅφειλω γὰρ σημειώσω ὅτι, ὡς καὶ προχθὲς ἔγραφον, οὐδεὶς κλαίει διὰ τὴν ἀπώλειαν γονέων ἢ ἀδελφῶν, ἢ τέκνων, καὶ ὅμως οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ μὴ κλαίων ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀθλία μήτηρ, ἣτις δὲν ἔχει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἐν δάκρυ ἵνα χύσῃ διὰ τὰ ταφέντα 8 τέκνα της, εὕρισκει χεῖμαρρον ὅλον ἵνα εὐλογῆσῃ τοὺς « καλοὺς ἀνθρώπους », οἱ ὅποιοι φροντίζουσι δι' αὐτήν. Πόσον εἶναι ἐλληνικὸς ὁ λαὸς τῆς πολυτλήμονος νήσου! Λέγοντες: « μᾶς ἔστειλεν ἡ κυβέρνησις μ. α. ς τροφάς », ἐννοοῦσιν τὴν ἐν Ἀθῆναις κυβέρνησιν! Ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν ἡμῶν πανταχοῦ τὸ αὐτὸ θέαμα, ποικιλόμενοι ὅμως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ μείζονος ἀθλιότητος καὶ οἰκτροτέρας καταστροφῆς, ἣτις δὲν περιγράφεται. Οὐδεμίαν οἰκίαν εὕρισκομεν σώαν, οὐ δ ε μ ί α ν ἀπολύτως. Ἐνταῦθα στέγη μεγάλης οἰκίας, ἐπίχρυσος καὶ διὰ γραφῶν πεποικιλμένη φράσσει τὴν ὁδὸν μ. α. ς. Ἀντικρὸ σείει ὁ ἄνεμος μεταξίνον παραπέτασμα παραθύρου ἐπὶ κεκλιμένου τοίχου, ὡς σῆμα νεκροταφείου. Ἀνάκλιντρον βελούδινον συσφύγγεται ἀλωρημένον εἰς τοὺς ἀκανθώδεις βραχίονας λεμονέας. Προχωροῦμεν δυσκόλως, διότι καταπεσόντες οἱ τοῖχοι τῶν ἐκατέρωθεν τῆς δ-

δοῦ κήπων ἔφραξαν αὐτήν. Εἰς τὴν θέαν σκηνῆς, ἣν ἀπαρτίζουσιν αἱ σανίδες τῶν θυρωμάτων τοῦ παρακειμένου μεγάρου, βαρέλια καὶ σκηνόπανον, πηδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰσέρχομαι διὰ τοῦ ρήγματος τοῦ κηποτοίχου εἰς αὐτήν. Παρίστανται ὄρθιαι ὡς Καρυάτιδες καὶ πελιδναὶ ὡς ἡ Νιόβη δύο καλαὶ νεάνιδες περιποιούμεναι σεβασμίαν γραίαν, καθημένην ἐπὶ λειψάνων ἔδρας. Μ' ἐκλαμβάνουσιν ἀντὶ ἰατροῦ καὶ παρακαλοῦσιν ν' ἀλλάξω τοὺς ἐπιδέσμους τῆς χειρὸς τῆς μητρὸς των. Εἰς τοιαύτην περίστασιν τίς ἐξ ὑμῶν εὐρίσκει λόγους παρηγορίας διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους; Ἀπέρχομαι δακρύων καὶ δεχόμενος ἄνθη καὶ εὐλογία. Ἀπαντῶμεν τέσσαρα παιδία καθήμεθα εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Παρεκαλέσαμεν ἓν τούτων νὰ μᾶς κόψῃ ἄνθη ἀκακίας ἡμιτεθαμμένης ὑπὸ τοίχον. Ἐδώκαμεν αὐτῷ ἀργυροῦν νόμισμα· ἀποποιεῖται νὰ λάβῃ αὐτὸ, διότι δὲν εἶχε συνειθίσει νὰ δέχηται τοιαύτας συνδρομάς. Ἡ κατάβασις τῶν χωρικῶν πρὸς τὴν πόλιν ἐξακολουθεῖ οἰκτροτέρα πάντοτε. Συναντῶμεν γέροντα, ὅστις ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ἐκδηλώσει τῆς ἐπιθυμίας ἡμῶν, προθυμοποιεῖται καὶ μᾶς παρακαλεῖ νὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ πρόχειρον γεῦμα. Τὴν θύραν τοῦ κήπου του φράσσουσιν ἐρείπια τοῦ οἴκου. Μᾶς ὑποδέχεται ἀφιππεύσαντας ὀλόκληρος ἡ ἑπταμελὴς οἰκογένειά του. Ἡ σκηνὴ αὕτη θὰ μείνῃ ἔσαεὶ ζωηροτάτη εἰς τὴν μνήμην μου.

Ἐν ἀκαρεῖ παρατίθεται ὑπὸ ἐλαίαν εὐρὸς στρογγύλος δίσκος, ἐκ χαλκοῦ κασσιτερωμένου, στηριχθεὶς ἐπὶ σκίμποδος ὡς ἀπεκάλουν μικρὸν κάθισμα. Ἐπιστρώνουσιν ὀθόνην καθάραν καὶ φέρουσι κυάμους, ἐλαίας, ὠά, χόρτα, τυρόν, οἶνον καὶ ἄλλα. Πῶς παρ-

εσκεύαζον ταῦτα πάντα, ἐν ᾧ ἡ οἰκία των κεῖται πρὸ ἡμῶν ἐρείπιον; Ἐν ᾧ τρώγομεν, διηγοῦνται ἡμῖν πῶς ἐσώθησαν ἅπαντες κατὰ θεῖαν παραχώρησιν ἐκ τῆς κατκαστροφῆς· συνέβη δὲ τοῦτο, διότι ἐπόλουν μόσχον εἰς τινα γείτονα καὶ ἦσαν ἅπαντες εἰς τὸν κῆπον, ὅτε κατέρρευσε ἡ οἰκία. Πληροῦσι τὴν τράπεζαν δι' ἀνθέων καὶ κλαίουσιν ὅλοι, διότι βλέπουσιν ἡμᾶς συμπαθοῦντας αὐτοῖς. Ἡ χαρὰ των, διότι δεχόμεθα τὰς περιποιήσεις των, εἶναι ἀπερίγραπτος. Παρκαλοῦσιν ἡμᾶς νὰ μεριμνήσωμεν νὰ εὑρεθῇ οἰκία δεχομένη μίαν τῶν θυγατέρων ὑπηρέτριαν ἐν Ἀθήναις. Τὸ ὄνομα Ἀθῆναι εἶναι δι' αὐτοῦς, ὡς ἐπίσης δι' ἅπαντα τὸν λαὸν τῆς Χίου, ὄνομα ἐκφράζον τὸ καλὸν, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σωτηρίαν. Φαντάσθητε τὴν χαρὰν των, ὅτε εἶπον αὐτοῖς ὅτι θὰ λάβω ἐγὼ τὴν δωδεκαετῆ κόρην των διὰ τὴν οἰκίαν μου! Ἐδώκαμεν αὐτοῖς μικρὸν χρυσοῦν νόμισμα καὶ τινα ἀργυρᾶ. Φιλοῦσι τὰς χεῖρας ἡμῶν λέγοντες, ὅτι θὰ φυλάξωσιν αὐτὰ ἐσσεῖ, ὡς ἰσοδόν τι κειμήλιον, προερχόμενον ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ἐδώκα εἰς τὴν ὡραίαν γάμου θυγατέρα των ἐν τῶν μανδυλίων μου, φέρον κατὰ σύμπτωσιν τὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος τῆς μητρός μου, μετὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης. Ἐκείνη ἀπεκρίνατο μετὰ δακρύων: «θὰ τὸ φυλάξω, κύριε, εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μου καὶ θὰ τὸ λέγω ὅτι μοῦ τὸ ἐδώσατε σεῖς». Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπλῶν χωρικῶν, ἡ τοῦ Δημητρίου Χούλη κατὰ τὴν θέσιν Κερθουνάτα τοῦ Κάμπου. Ὑπεσχέθημεν εἰς τὸν γέροντα ξεναγόν μας σανίδας, σανίδας σωτηρίας, καὶ ἀπήλθομεν. Φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον Βαθύλοι. Αἱ οἰκίαι τού-

του κατεστράφησαν ἐκ θεμελίων. Ἐξ ὅτων χωρίων εἶδον εἶναι τὸ χείριστον. Εἶναι ὁ τύπος τῆς πανωλεθρίας. Οἱ κάτοιχοι κατεσκηνώμενοι ὑπὸ ἐλαίας τινὰς ἔρχονται καὶ μᾶς περικυκλοῦσι. Διηγοῦνται ὅτι ἐκ τῶν 120 χ α ρ α τ σ ί ω ν (οἰκογενειῶν) τοῦ χωρίου κατεπλακώθησαν 100 καὶ ἐπέκεινα ἄνθρωποι. Πολλοὶ δὲν ἐξεχώσθησαν εἰσέτι. Ἡ ἀπάθεια αὐτῶν ἐν τῇ διηγῆσει καὶ ἀπαριθμῆσει τῶν θανάτων ὅ τέκνων τοῦ μὲν, 3 τοῦ δὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν ἢ τῶν γονέων τοῦ ἄλλου ἐκρήγνυται εἰς δάκρυα, ὅτε παρεκινήσαμεν αὐτοὺς νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς τραυματίας των εἰς τὰ νοσοκομεῖά μας καὶ νὰ προσέλθωσι νὰ λάβωσι σανίδας καὶ τροφάς. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι οἱ ἰατροὶ μας μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας καὶ ἀταπαρνήσεως, ἅμα τῇ ἀφίξει των, ἔδραμον εἰς τὰ χωρία (ὑπολειφθέντων ἐν τῇ πόλει τῶν πρεσβυτέρων) μετὰ φαρμάκων καὶ ἐργαλείων, ἔπεισαν τοὺς συγγενεῖς τῶν βαρύτερον τετραυματισμένων νὰ ὀδηγήσωσι τούτους εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει κεντρικὸν νοσοκομεῖον, ἐπέδεσαν τὰ ἐλαφρότερα τραύματα ἐπὶ τόπου καὶ διέχυσαν πανταχοῦ σωματικὴν θεραπείαν καὶ ψυχικὸν βάλαμον. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἐξετίμησα τοσοῦτον τὴν ἱεράν τέχνην τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐντεῦθεν ἀνερχόμεθα ἀργιλῶδες βουνὸν κατάφυτον, εὐθαλλές, ὠραιότατον καὶ φθάνομεν εἰς τὴν θέσιν Ἀνεμῶνα. Ἡ ὀνομασία εἶναι προσφυστάτη, διότι ἐκεῖ ὁ Αἴολος ἔχει ἐστημένον θρόνον. Καθορᾶται ἐντεῦθεν ἡ νῆσος ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς. Ἐπίσης ἡ Σάμος, ἡ Ἰκαρος καὶ ἡ ἰωνικὴ παραλία τῆς ἐλάσσοнос Ἀσίας. Περὶ ἡμᾶς ἰσειρὰ ἀνεμολύλων κατάκειται εἰς ἐρείπια. Ἀπέναντι τὸ εἰς τὰς ὑπωρείας βουνοῦ χω-

ρίον Θ ο λ ό - π ο τ ά μ ι φαίνεται, ὡς οἱ Β α θ ύ λ ο ι, κατεστραμμένον. Ὑπὸ τὰς ὄψεις μας ἐκτείνονται λόφοι καλλιεργημένοι, διότι ἐνταῦθα ἡ γεωπονία προώδευσεν ὅσον οὐδὲ φανταζόμεθα ἐν Ἑλλάδι· ἀλλὰ πᾶν ἴδρυμα, ναοὶ, μῦλοι, ἀγροικίαι, εἰσὶ συντρίμματα. Ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς πέριξ καλλιεργοῦνται τὰ φυτὰ τῆς μαστίχης, φυτὰ εὐθαλλῆ καὶ ὠραῖα. Ἐδρέψαμεν ἰδιοχείρως κόκκους τοῦ εὐγενοῦς προϊόντος καὶ ἐβαδίσσαμεν πρὸς ὄμιλον χωρικῶν κατασκευαζόντων παράπηγα. Κατάκεινται δύο μεμωλωπισμέναι γυναῖκες. Εἰσὶ κάτοικοι τοῦ μεγάλου χωρίου Κ α λ λ ι μ α σ ι ᾶ ς. Διηγοῦνται ἡμῖν, ὅτι κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια πλεόν ἢ 800. Ἄλλοι λέγουσι 1000, εἰσὶν ὅμως ὑπερβολικοὶ, διότι βέβαιον ὑπάρχει, ὅτι ἄχρι τοῦδε ἐξεχώσθησαν ὑπὲρ τοὺς 400, ὀλίγιστοι δὲ ὑπολείπονται. Ὁ λέγων ἡμῖν τὰ τῆς καταστροφῆς δὲν εἶχεν ἀνεύρει ἀκόμῃ τὰ δύο τέχνα του. Εἶδομεν μακρόθεν τὰ οἰκτρὰ ἐρείπια τῆς Κ α λ ι μ α σ ι ᾶ ς καὶ ἐτράπημεν πρὸς τὸ χωρίον Θ ο λ ό - π ο τ ά μ ι, τέως ὠραιότατον χωρίον. Ἀπαντῶμεν διαρκῶς πληγωμένους συρρέοντας εἰς τὴν πόλιν. Μᾶς χαιρετίζουσι καὶ μᾶς εὐλογοῦσιν ἀδιακόπως. Εὐρίσκομεν γυναῖκα ἐκ τοῦ χωρίου Π υ ρ γ ῖ, κειμένου πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς νήσου. Διηγεῖται ἡμῖν, ὅτι ἐκεῖ οὐδεὶς ἐφονεύθη, ἀλλ' ἄπασαι αἰοικίαι ἐρράγησαν καὶ κατέστησαν ἀκατοίκοιτοί, οἱ δ' ἄνθρωποι ἐκ τοῦ φόβου ζῶσιν ὑπαίθριοι. Διερχόμεθα ὑπὸ τὸ Θ ο λ ό - π ο τ ά μ ι, οὗ οἱ κάτοικοι δικαιτῶνται εἰσέτι ὑπὸ τὰς ἐλαίας. Που καὶ που φαίνεται παράπηγμά τι.

Παιδιά διетῆ καὶ μονοετῆ καὶ νήπια πῶς θὰ διέλ-

θωσι τὴν νύκτα ἐν ὑπαίθρῳ, ἐνῶ πνέει ψυχρὸς βορρᾶς; Ἐτρεξάν ὅλοι πρὸς συνάντησίν μας καὶ μᾶς προσφέρουσιν ὕδωρ ἐντὸς κρυσταλλίνου ἀγγείου τίς οἶδε πῶς περισωθέντος. Ἐνῶ πίνω ὕδωρ σεισμὸς σαλεύει τὸ βουνὸν καὶ ἐκτρέπει τὸ ποτήριον ἀπὸ τοῦ στόματός μου. Ἀποκάμνομεν, ἢ μᾶλλον δειλιῶμεν γὰρ παρηγορῶμεν τοιοῦτους ἀνθρώπους. Ὑπὲρ τὸν ὄμιλον τοῦτον ἄλλος ἔχων ἐν μέσῳ τὸν ἱερέα ἀναγινώσκοντα πικρακλητικὰς εὐχὰς προσεύχεται γονυκλινῆς. Διερχόμεθα ἀσκεπεῖς πρὸ αὐτῶν καὶ ὑπερβάντες ζυγὸν τινα βουνοῦ εὐρισκόμεθα ὑπὲρ τὰ Σκλαβιά, χωρίον κατοικούμενον ὑπὸ δυτικῶν· καὶ ἐνταῦθα οὐδὲν βέλτιον. Ἀλλ' ἡ πορεία ἡμῶν καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον ἐπίπονος, ἔστιν ὅπου δὲ καὶ κινδυνώδης. Αἱ ὁδοὶ πᾶσαι εἰσὶν ἀποκεκλεισμέναι διὰ λίθων· αἱ ἡμίονοι προσκόπτουσιν· ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς δὲ ἡμῶν ὡς τότε σπάθαι τοῦ Δαμοκλέους ἐπικρέμανται τοῖχοι ἐπὶ τοσοῦτον ἐτοιμῆροποι, ὥστε ἀπορῶ διατὶ δὲν πίπτουσιν. Ἐντεῦθεν φαίνεται τὸ χωρίον Ἅγιος Γεώργιος ἐν μέσῳ δύο βουνῶν διακρίνομεν δὲ ποῦ καὶ ποῦ ἐρθίας οἰκίας ἐν αὐτῷ καὶ μύλον σῶον ἐργαζόμενον· ὑποκάτωθεν ἐξαπλοῦται ὁ Κάμπος, περὶ οὗ εἶπον ἤδη. Ὡς ἔλεγον ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ μου, ὅτι ἀπὸ τῆς Θαλάσσης ἡ θεὰ τῆς πόλεως δὲν παρουσιάζει τὴν κατάστασιν αὐτῆς τοσοῦτω ἀπελπιστικῆν, ὅσῳ ἐμάθομεν αὐτὴν ἐν Ἀθήναις, οὕτω δύναμαι, καθορῶν ἐκ τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως τὸν Κάμπον καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὸν χωρία Ζυφιάν, Δαφνωῶνα καὶ Βερθεράτο, γὰρ εἶπω, ὅτι οὐδεὶς ἠδυνήθη γὰρ περιγράψῃ πρὸς μὴ ἰδόντας ἰδίῳις ὄμμασι τὴν γενομένην πανωλεθρίαν.

Τῇ στιγμῇ ταύτῃ γράφων βλέπω τὴν φρίκην, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκω λέξεις νὰ περιγράψω αὐτήν Ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν ἡμῶν· ὑπερβαίνομεν τοίχους καὶ κρημνοὺς μετὰ προφανοῦς κινδύνου, διότι οὐδαμοῦ σώζεται ὁδός· οἱ χαλινοὶ τῶν ἡμιόνων καὶ οἱ ἀναβολεῖς ρήγνυνται. Ἐπιδιορθοῦμεν αὐτὰ καὶ προβαίνομεν. Νανοὶ, ὧν εἷς μέγας καὶ ὠραῖος δεικνύει ἡμῖν λείψανα τῶν ἔσω πλευρῶν του, οἰκίαι, μῦλοι, τὸ πᾶν συντρίμμα. Φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον **Χ α λ κ ι ὀ ς**.

Παρακينوῦμεν τοὺς τραυματίας νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰ νοσοκομεῖα ἡμῶν, διότι οἱ ἰατροὶ μας, εἰ καὶ ὑπὲρ τοὺς δέκα, δὲν προφθάνουσι νὰ περιέρχωνται τὰ χωρία. Μετὰ δακρύων ἐκδηλοῦσιν ἡμῖν τὴν εὐγνωμοσύνην των διὰ τὸ ἑλληνικὸν ψωμὶ, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔσωσεν. Ἄλλοι κατέρχονται πρὸς τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἐπίπλων αὐτῶν, ἄλλοι φέρουσιν ἐκ τῆς πόλεως σπινθῆρας καὶ ἄλευρα καὶ τροφάς. Ἐπικρατεῖ σύγχυσις, οὐχὶ ὁμωσ, εὐτυχῶς, καὶ ἀπελπισία. Οἱ χῖοι εἶναι ἐργατικώτατος λαὸς καὶ πρακτικώτατος. Παραδόξως ἴσταται ἐν τῷ χωρίῳ **Χ α λ κ ι ὀ ς** σῶον ὑπερύψηλον, βαρὺ κωδωνοστάσιον. Καὶ ἐν τῇ πόλει παρετήρησα κωδωνοστάσια καὶ τοὺς ὀβολίσκους (μιναρέδες) τῶν τουρκικῶν τεμενῶν ὄρθια. Ὁ κ. Παπαγεωργίου, ὅστις καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ἡμῶν ταύτην ἐποιήσατο πολυτίμους παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σεισμοῦ, τῶν αἰτίων καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, φρονεῖ ὅτι ὁ σεισμός ἦτο κατακρύφιος, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ τὰ καταστραφέντα χωρία ἦσαν ἐπὶ ἀργιλώδους ἢ ἐλώδους ἐδάφους ἐκτισμένα, τὰ θεμέλια τῶν οἰκιῶν κατεκάθησαν, ἔνεκα τοῦ κά-

τωθεν ἐπελθόντος τυναγμοῦ, αἱ δὲ στέγαι—παλαιαί, ὡς τὰ πολλὰ, καὶ κακῆς ἀρχιτεκτονικῆς—κατέρρευσαν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς τοίχους νὰ κλίνωσι καὶ νὰ πέσωσιν. Ὡς παρατηρήσαμεν σήμερον πανταχοῦ, τὰ ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους τεθεμελιωμένα οἰκήματα (καὶ τοιαῦτά εἰσι δυστυχοῦς ὀλίγιστα) ἔπαθον ὀλιγότερον, ἢ οὐδόλως. Διὰ τοιοῦτον λόγον καὶ τὰ κωδωνοστάσια, ὡς καὶ οἱ ὀβελίσκοι, ὄντα καλῶς τεθεμελιωμένα καὶ μὴ φέροντα στέγην, ὡς αἱ οἰκίαι, ἀντέστησαν εἰς τὸν κλονισμόν. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ μᾶς φωτίσῃ κάλλιον αὐτὸς ὁ κ. Παπαγεωργίου δι' ἐκθέσεώς του.

Περὶ τὴν ὄ μ. μ. ἦτοι μετὰ δωρον διαρκῆ πορείαν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ἣν εἰσῆλθομεν μετὰ κόπου, διότι οὐδεμίαν τῶν ἐκ τῆς ζηρᾶς εἰσόδων αὐτῆς ὑπάρχει ἐλευθέρᾳ λίθων καὶ συντριμμάτων. Καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν, ἣν περιήλθομεν, ἡ γῆ φέρει συχνὰς, ἀλλ' ἀβαθεῖς ρωγμὰς. Ἐνιαχοῦ κατέπεσαν βράχοι καὶ σπανίως παρουσιάζονται ρήγματα μείζονα τῶν 10)00 τοῦ μέτρου. Ἐπίσης καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα οἱ σεισμοὶ ἐπανελαμβάνοντο ἀσθενέστεροι ἢ ἰσχυρότεροι. Καὶ καθ' ἃς ὥρας γράφω νῦν ἐν τῷ πλοίῳ, αἰσθάνομαι ἀνὰ ἡμισίαν ὥραν τὸ σκάφος ἀναπηδῶν ὀρμητικῶς. Παύομαι, διότι εἶναι μεσονύκτιον, ἐγὼ δὲ κατὰκοπος. Πνέει βορρᾶς! Πῶς θὰ διέλθωσι τὴν νύκτα ἄστεργοι ἐν τοῖς βουνοῖς καὶ ταῖς πεδιάσι κόραι λεπταὶ καὶ νήπια τρυφερά! Ὁ Θεὸς ἅς καλύψῃ αὐτοὺς διὰ τῶν πτερύγων τῆς εὐσπλαγγνίας του!

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Ἐκ τοῦ νοσοκομείου τοῦ «Ἐρυθροῦ Σταυροῦ»

29 Μαρτίου 1881.

Καὶ σήμερον πνέει βορρᾶς. Εὐτυχῶς δὲν βρέχει· ἂν συνέβαινε τοῦτο θὰ ἐπῆρχοντο ἀνυπολόγιστα κακὰ εἰς τοὺς ἀστέγους κατοίκους καὶ τοὺς ὑπὸ ἀ-
Ολίαν στέγην νοσηλευομένους. Πρὸ πάντων ὅμως θὰ ἐπεταχύνετο ἡ σῆψις τῶν οὐπω ἐκχωσθέντων νεκρῶν καὶ θὰ ἀνεπτύσσετο δυσσομία.

Χθὲς ἀπὸ πρωῒας ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν οἱ ἡμέ-
τεροι σκαπανεῖς ἐν λινῇ στολῇ μετὰ ψιαθίνου πύλου· καὶ ἐν μὲν ἀπόσπασμα αὐτῶν ἔμεινεν ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς πέριξ, ἄλλο δὲ, τὸ πολυπληθέστερον, μετέβη εἰς τὸ χωρίον Καλιμασιά περὶ οὗ ἤδη εἶπον ὅτι ἔ-
παθε τὴν μεγαλητέραν καταστροφὴν. Τὸ ἐνταῦθα ἐργασθὲν ἐξέχωσε πολλοὺς νεκροὺς, οὓς οἱ ἄλλοι ἐρ-
γασθέντες δὲν ἠδυνήθησαν, κατέρριψε τὰς μᾶλλον ἐ-
τοιμορρόπους οἰκίας, καὶ ἀνεῦρε πολλὰς χιλιάδας δραχ-
μῶν, ἅς, ἐννοεῖται, ἀπέδωκαν τοῖς ἰδιοκτήταις, ἐπί-
σης δὲ ἄλλα τιμαλφῆ πράγματα. Τὸ ἄλλο ἀπόσπα-
σμα δὲν ἐπανῆλθεν ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως· δὲν ἔμα-
θον δὲ τὰς ἐργασίας του.

Ἡ θέσις ἐν ἣ γράφω νῦν, εἶναι ἡ κεντρικωτέρα
τῆς πόλεως, ἀπέναντι τοῦ διοικητηρίου καὶ τῆς πύ-
λης τοῦ φρουρίου. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἐ ρ υ θ ρ ο ῦ
Σ τ α υ ρ ο ῦ ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μεγάλων σκηναῶν,
ῶν ἡ μία εἶναι κατοικία τῶν ἰατρῶν καὶ ἀποθήκη
τῶν φαρμάκων καὶ ἄλλων διαφόρων εἰδῶν, ἡ δὲ ἐτέ-
ρα χρησιμεύει ὡς θάλαμος τῶν τραυματιῶν. Μονί-

μους τοιούτους ἔχει σήμερον Α ἢ Β. Οἱ ἰατροὶ ὁμοῦ μεταβαίνουσι, προσκαλούμενοι, οἴκαδε ἢ εἰς τὰ χωρῖα καὶ ἐπισκέπτονται τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Παρέχει ἐπίσης τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο τὰ κλινοφορεῖά του εἰς τοὺς χωρικοὺς δι' ὧν μεταφέρουσι ἐνταῦθα τοὺς ἀσθενεῖς, οὗς, ἀφοῦ περιδεθῶσιν αἱ πληγαὶ των, ἀναλαμβάνουσι πάλιν καὶ φέρουσιν εἰς τὰ ἴδια, διὰ τοῦ αὐτοῦ φορσίου, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν μετακώμισιν ἄλλου, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀπὸ τῆς σήμερον ἤρξατο ἀνεγυρισμένον μονιμώτερον νοσοκομεῖον ἐκ σανίδων, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 35 ἀσθενεῖς. Δὲν πρέπει νὰ παραλείψω καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἡ ρ ο υ ρ ο υ Σ τ α υ ρ ο υ παρέχει εἰς πάντα ἐξωτερικὸν ἀσθενῆ, αἰτοῦντα, ζωμὸν τονικὸν, κρέας κλπ.

Ἀπέναντί μου πρὸς τὸ φρούριον, ὑπάρχουσιν ἀπειροπληθεῖς σκηναὶ πεμφθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐν Σμύρνη τουρκικῆς ἀρχῆς καὶ χρησιμεύουσαι ἀποκλιεστικῶς διὰ τὴν κατοικίαν ἅπαντος τοῦ ἐν νήσῳ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, πάσχοντος καὶ ὑγιούς. Οὐδεμία σκηνὴ ἐδόθη πρὸς χριστιανόν· τοῦτο δὲ λέγεται μέριμνα πατρικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων αὐτῆς! Ὑπάρχουσιν ἐπίσης δύο μακραὶ σειραὶ τουρκικῶν σκηνῶν, ἐν αἷς κατοικοῦσιν οἱ ἐσχάτως ἐλθόντες 200 στρατιῶται, ρυπαροὶ, ἄθλιοι καὶ ἀπεχθεῖς. Ἐνόμισα καθῆκόν μου χάριν τῆς ἀκριβείας, ἥτις ἐπιθυμῶ νὰ χαρακτηρίξῃ τὰς ἐπιστολάς μου, νὰ τρέξω πανταχοῦ καὶ νὰ ἐρσυνήσω πρὸς ἀνκάλυψιν τουρκικοῦ τινος νοσοκομείου. Πρόσωπον, γνωρίζον καλῶς, μοὶ εἶπεν, ὅτι εἰς εὐρεσίαν παῦ εἶνα· τὸ φαρμακεῖον τῶν τούρκων. Μετ' ὠδήγησεν εἰς αὐτό· ἦτο μία σκηνὴ

ἐκ τῶν τοῦ στρατοῦ, ὅφ' ἦν ἦσαν ἐξηπλωμένοι καὶ
 ραχατεύοντες 3 ἢ 4 τοῦρκοι ἀξιωματικοί.
 Πρώτησα διὰ διερμηνέως ἓνα τούτων, τὸν ἀνώτερον,
 φέροντα καινουργῆ χρυσοπάρυφον στολὴν, ποῦ εἶναι
 τὸ νοσοκομεῖόν των. Μοὶ ἀπήντησε νωχελῶς, μὴ λα-
 βῶν τὸν κόπον νὰ μοὶ ἀποδώσῃ τὸν φιλόφρονα χαι-
 ρετισμὸν οὐ ἠξιώθη παρ' ἐμοῦ, ὅτι «τώρα γίνεται
 νοσοκομεῖον τῆς κυβερνήσεως τῆς Α. Α. Μεγαλειό-
 τητος τοῦ Σουλτάνου καὶ κυριάρχου Ἀβδοῦλ Χαμήτ,
 οὗ εἶησαν πολλὰ τὰ ἔτη». Μετέβην εἰς τὸ ὑποδει-
 χθὲν μέρος καὶ εὔρον ἡμιτελὲς ἔτι τὸ παρασκευαζόμε-
 νον παράπηγμα, ἐνῶ ἤδη παρῆλθον 8 ἡμέραι καὶ ἐνῶ
 ἡμεῖς ἔχομεν ἀπὸ 5 ἡμερῶν δύο πλήρη νοσοκομεῖα.
 Παρέλιπον νὰ προσθέσω, ὅτι εἰς τὸ τ ο υ ρ κ ι κ ὸ ν
 φαρμακεῖον πιθανῶς ἦσαν καὶ φάρμακα ἅτινα ἐγὼ
 δὲν εἶδον, ἀλλ' ὅ, τι ἐπεφαίνετο ἐπιδεικτικῶς εἰς τὸ
 κέντρον τῆς σκηπῆς ἦν ἐν ἀρκούντως καλῶς κατηρ-
 τισμένον καπνοπωλεῖον!

Ὅπισθεν τοῦ νοσοκομείου τοῦ «Ἐρυθροῦ Σταυροῦ»
 ὑπάρχει ἐν μέγα τοιοῦτον international, ἐν ᾧ παρέ-
 χουσι τὴν συνδρομὴν των ἀπὸ κοινοῦ Γάλλοι, Ἄγ-
 γλοι, Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ δυτικοὶ τῆς Σμύρνης. Ἐν-
 ταῦθα νοσιλεύεται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν τραυ-
 ματιῶν· παρέχονται δὲ καὶ ἄλλα βοηθήματα ἐκ τοῦ
 ἰδρύματος τούτου. Τινὲς τῶν ἐνταῦθα νοσηλευομένων
 θὰ μετενεχθῶσιν αὖριον εἰς τὸ συντελεσθὲν ἤδη μέγα
 Ν ο σ ο κ ο μ ε ῖ ο ν τῆς Ἑ λ λ . Κ υ β ε ρ ν ῆ σ ε ω ς .
 Εἰς τὸ Διεθνὲς νοσοκομεῖον εἶχεν ὑψωθῆ σημαία
 τις ἢ σῆμα τῆς μασωνικῆς ἐταιρίας, ἀλλ'
 ἡ διοίκησις διέταξε τὴν καθαίρεσιν αὐτῆς, οὐδὲ ἐπέ-
 τρεψε τὴν ἀνύψωσιν ἄλλης, κατὰ τὴν ἐπίμονον αἰ-

τησιν τῆς διευθύνσεως. Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὁμως νοσοκομείων κυματίζουσιν ἐνταῦθα μὲν ἡ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἐκεῖ δὲ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία.

Σήμερον π. μ. ἦλθε καὶ ἔλαβε τὰς ὑπεσχημένους σανίδας ὁ Δημ. Χούλης, εὐλογῶν τοὺς παρέχοντας καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Διήνυσα δ' ἐγὼ μετὰ τοῦτο τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Οἱ ἀσθενεῖς μεταφέρονται σωρηδὸν εἰς αὐτό. Ἐκεῖ συνέστη νῦν ἡ πυκνοτέρα συνουσία τῆς ἀνεγειρομένης σανιδίνης πόλεως, περιβάλλουσα τὸ ἑλλην. νοσοκομεῖον. Οἱ εὐπορώτεροι καὶ δυνάμενοι ἀνεγείρουσιν ἐκεῖ παραπήγματα καὶ τοποθετοῦσι τοὺς ἀσθενεῖς των, ἵνα ἔχωσι πάντοτε πρῶχειρον τὴν ἰατρικὴν συνδρομήν. Τὴν μεσημβρίαν μ' ἐφιλοξένησεν ὁ ἰατρικὸς σύλλογος τοῦ νοσοκομείου ἐκείνου. Τὸν ζωμὸν τοῦ κρέατος παρέχουσι τοῖς νοσηλευομένοις, αὐτοὶ δὲ τρώγουσιν αὐτό. Ὅμιλοι κηλιπαρείων καὶ καλοκαγάθων νεανίδων συντρέχουσι πάνυ φιλοτίμως καὶ εὐμενῶς τοὺς ἰατροὺς, παρασκευάζουσαι ἔμπλαστρα, ἐπιδέσμους κλπ. Ὁφείλω νὰ μνημονεύσω ἐνταῦθα τῆς ἀκριβῶς ἑλληνικῆς ὠραιότητος, δι' ἧς κοσμοῦνται αἱ γῆραι νεάνιδες, τῆς λίαν καθαρουσύσης γλώσσης, ἣν λαλοῦσι, καὶ τῆς εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς των. « Ἀπορῶ, μοὶ ἔλεγε μία τούτων ἐργαζομένη ἐπὶ τῆς παρασκευαστικῆς τραπέζης, πῶς δύναμαι καὶ πῶς ἀντέχω νὰ βλέπω πληγωμένους καὶ νὰ ἐτοιμάζω τὰ φάρμακα αὐτῶν, ἐγὼ ἥτις εἰς τὸ ἄκουσμα πληγῆς ἢ εἰς τὴν θέαν σταγύνος αἵματος ἐλιποθύμουν». Καὶ στρεφομένη πρὸς τὰς λοιπὰς προσέθηκε : « Ἀφοῦ, λοιπὸν, δυνάμεθα πρόπει

νά ἐργαζώμεθα καὶ νά ἐλαφρύνωμεν τοὺς κόπους τῶν καλῶν τούτων κυρίων».

Καθ' ὁδόν. Αὐθήμερόν.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα, οὗ ἐξετράπην χθές, τὸ θέμα τῶν ἐπεισοδίων. Ἡ πλουσιωτάτη γῆρα Ν. καταπλακωθεῖσα ὑπὸ σανίδος καὶ πέτρας μέχρι τοῦ λαιμοῦ, εἶχε τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν φωνὴν ἐλευθέραν καὶ ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν παρὰ τῶν περικύκλων διαβατῶν. «Σώσατέ με! λυτρώσατέ με! Εἶμαι πλουσιωτάτη, εἶμαι γεματὴ χρυσόν, σώσατέ με καὶ δίδω ὅ,τι μοῦ ζητήσετε», ἐφώναζεν. Ἀλλ' ἡ ζωὴ ἐκάστου ἦν δι' ἑαυτὸν πολυτιμότερα ὅλου τοῦ χρυσίου τοῦ κόσμου. Μετὰ τινα ὥραν ἡ δυστυχὴς ἐξετάφη, ἀλλ' ἐτάφη ἐκ νέου, διότι ἐξέπνευσε.

Τουρκὸς τις διηγεῖται ἐν τῷ καφεναίῳ, ροφῶν ν α ρ γ ι λ ἔ ν, ὅτι εἶδε τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἡμίχιστα καὶ ἐπικαλούμενα τὴν συνδρομὴν του. Ἐπειράθη νὰ ἔλθῃ εἰς σωτηρίαν των, ἀλλ' ἰσχυρὸς σεισμὸς τὸν ἀνεχαίτισεν. Ἐπιτείνουσι τὰ θύματα τὰς φωνάς· πλησιάζει ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐπιστρέφει διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Τοῦτο συνέβη καὶ ἐκ τρίτου· ἐπὶ τέλους καὶ ἐκεῖνος μὴ ἀντέχων εἰς τὸ θέαμα ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ ἀπεχώρησεν· ὅτε ἐπανῆλθεν εὔρε τοὺς οἰκείους αὐτοῦ νεκρούς.

Νήπιον 32 ἡμερῶν διέμεινεν 60 ὥρας ὑπὸ τὰ ἐρείπια· ὅτε ἀνευρέθη ἔζη καὶ ζῆ.—Ἐτερον παιδίον 3 ἡμηνῶν ἐξεχώσθη τὴν ἵην ἡμέραν ἡμιθανές, ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας ἀνέλαβε καὶ νῦν ζῆ.—Ἐτερον ὅμως διετὸς εὐρέθη μὲν μετὰ 50 ὥρας ζῶν, ἀλλ' ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Σήμερον ἐξέθαψαν ἐκ τῶν ἐρειπίων οἱ

σκαπανεῖς ἡμῶν, ἦτοι μετὰ 190 ὥρας, ὄρνιθας ζώσας!

Κύριός τις . . . εὕρισκόμενος εἰς στενὸν δωμάτιον, ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς στέγης καὶ διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον — οὐδ' ἐκεῖνος οἶδε πως — ἀπεκάλυψε καὶ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ὁ δεύτερος σεισμός. Πρέπει δὲ νὰ σημειώσω ἐνταῦθα τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τοῦ σεισμοῦ.

Οὗτος ἐγένετο ἀκριβῶς τῆ 1 ὥρα καὶ 40 λ. μ. μ. τῆς 22 Μαρτίου· προηγήθη αὐτοῦ κατὰ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα βροντὴ ὡσεὶ 100 τηλεβόλων συγχρόνως ἐκπυρσοκροτούντων. Ἄπας ὁ τόπος ἐσαλεύθη καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἔτρεμον. Εὐτυχῶς δὲν κατέπεσαν εἰς τὸν πρῶτον κραδασμὸν, διὸ πολλοὶ, πλεῖστοι προέλαβον νὰ ἐξέλθωσι. Τινὲς μοὶ διηγοῦνται ὅτι ἦσαν εἰς τὴν θύραν ἔτι ὅτε κατέπιπτον ὀπισθέντων ἡ στέγη καὶ οἱ τοῖχοι. Μετὰ 5 λεπτὰ ὥρας ἠκολούθησεν ἄλλος σεισμός, σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ πρῶτος ἰσχυρός· διὰ τούτου κατέρρευσαν πολλαὶ οἰκίαι, σωθεῖσαι ἐκ τοῦ πρώτου, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο τὸ μείζον κακὸν, ὅπερ προῦξένησε· κακὸν εἶναι ὁ φόβος, ὃν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς σωθέντας, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀρνησις τοῦ νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς σωτηρίας τῶν ἡμιθανῶν ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν. Τοῖς δύο πρώτοις σεισμοῖς ἐπηκολούθησαν πολλοὶ ἄλλοι μικροὶ μέχρι τῆς 4ης μ. μ. ὅτε ἐγένετο εἰς ἔτι, ἐλαφρότερος τῶν πρώτων, ἀλλ' οὐχὶ ἀσήμαντος. Ἐκτοτε ἐξακολουθοῦσιν ἤπιοι — ἂν ἐπιτρέπηται ἡ λέξις — σεισμοὶ, ἀλλὰ συχνοὶ, ὡς εἶπον πολλάκις ἤδη, καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ βροντῆς. Ὅστις δύναται ἄς φαντασθῆ τί ἐγένετο ἐνταῦθα μετὰ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον σεισμόν. Τὸ κυ-

ριεῦον αἴσθημα ἦν ἡ χαρὰ; ὑπὸ τινων μὲν ἐκδηλου-
μένη, παρ' ἄλλοις δὲ λανθάνουσα, ἡ κρυφία ἐκείνη
καὶ ἐγωϊστικὴ χαρὰ ἐκάστου ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ·
δευτέρως δὲ σκέψεως ἀντικείμενον ἦν ἡ μέριμνα περὶ
τῶν καταπλακωθέντων οἰκείων αὐτοῦ.

Χωρικοῦ τινος τὸ ἕτερον τέκνον συνήθιζεν ἐπὶ τι-
να καιρὸν νὰ κοιμᾶται ὑπὸ τὴν κλίνην τῶν γονέων
του. Ἐκεῖ ἐσώθη!

Ἐκ τοῦ Διεθνoῦς Νοσοκομείου. Λύθημερόν.

Ἐξακολουθῶ παραθέτων ἐπεισόδιά τινα, λαμβά-
νων ἀδιακρίτως ἐξ ἀπείρου σωρείας τοιούτων, ἐστοι-
βασμένων ἄχρι τοῦδε ἐν τῇ μνήμῃ μου. Κυρία τις,
νῦν πλέον χήρα Σκ., εἶδε τὸν σύζυγον αὐτῆς κατα-
πλακωθέντα ὑπὸ τὸν τοῖχον ὀλοκλήρου πύργου· τρέ-
χει ἵνα σωθῆ φέρουσα παιδία ἐν μὲν ἐν ἀγκάλαις,
ἕτερον δ' ἐν τῇ κοιλίᾳ, ἀλλ' αἰφνης καλύπτεται καὶ
αὐτὴ μέχρι λαιμοῦ. Τὸ ἐν ἀγκάλαις παιδίον ἐξέπνευ-
σεν ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς· κράζει πρὸς συνδρομὴν
τὸν κηπουρόν, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν τολμᾷ νὰ ἐπιχειρήσῃ
τὴν ἀποκάλυψίν της, ἄλλως εἶναι καὶ γέρον. Ἐξα-
κολουθεῖ ἡ δυστυχὴς νὰ φωνάζῃ ἐπὶ δύο ὥρας εἰς μά-
την, ὁ λάρυγξ αὐτῆς ἐξηράνθη καὶ δὲν δύναται πλέον
νὰ ἐπικαλῆται βοήθειαν. Εὐτυχῶς ἐπέρχεται αὐτῇ
ἰσχυρὰ αἰμορραγία τῆς ρινὸς καὶ αὐτὴ πίνει τὸ ρέον
αἷμα καὶ δροσίζει τὸν φάρυγγα, ὥστε νὰ δύναται νὰ
φωνάζῃ, μέχρις οὗ ἀκούεται παρ' ἄλλου καὶ σώζε-
ται. Δύο ὑπηρέτριαι ἕζων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπὸ τὰ
ἐρείπια καὶ ἐφώναζον· ὁ ἀκούσας αὐτὰς γείτων καὶ
φίλος τῆς οἰκογενείας δὲν ἐπείσθη ν' ἀναλάβῃ τὴν
σωτηρίαν των καὶ (εἰρήσθω καὶ τοῦτο) ἐξ ἀδιαφορίας

δὲν εἰδοποίησεν ἄλλους· τὴν Παρασκευὴν ἐξετάφησαν νεκράι. Τρία μικρὰ ἀδελφὰ παιδία ἐξεχώθησαν προχθές ἐνηγκαλισμένα καὶ νεκρά. Πάντες συνεκινήθησαν μέχρι δακρύων. Οἰανδήποτε σκηνὴν δυνηθῆτε νὰ φαντασθῆτε, τὴν μᾶλλον φορικώδη καὶ μᾶλλον ἀποτρόπαιον, ἀποδώσατε αὐτὴν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Χίου κατὰ τὴν ὥραν τοῦ σεισμοῦ καὶ δὲν ἀπέχετε ποσῶς τῆς ἀληθείας.

Διέρχεται πρὸ ἐμοῦ ταύτῃ τῇ στιγμῇ γέρον πατήρ, γέρον ἐπὶ τῶν ὤμων του τὴν 20έτιδα λίαν εὐρωστον κόρην του καὶ ὀδηγῶν αὐτὴν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Πῶς εὐρίσκει ὁ τάλας τόσας δυνάμεις ;

Οἰμωγαὶ καὶ θρήνοι τῶν τραυματιῶν μὲ διακόπτουσι καὶ μὲ συγκινοῦσιν. Ἀναβάλλω τὴν συνέχειαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΜΠΤΗ.

Ἐκ τοῦ Νοσοκομείου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

30 Μαρτίου πρωῒα.

Σήμερον ἀπέβην εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ τοῦ ταγματάρχου κ. Παπαγεωργίου, ἵνα ἐκδράμωμεν αὐθις εἰς τὰ πέριξ. Τῇ 8ῃ ἀκριβῶς ὥρα σεισμὸς δυνατὸς κατέρριψε τίνα ἐρείπια μετὰ κρότου, τοὺς δὲ πεφοβισμένους κατοίκους ἠνάγκασε νὰ ριφθῶσιν ἔξω τῶν ξυλίνων στεγῶν των. Ἡμεθα καθ' ὁδὸν τότε καὶ ἀπηντῶμεν τὰ πλήθη ποιοῦντα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐξαιτούμενα τὴν κατὰπαυσιν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. Ἠλθομεν ἐνταῦθα. Προσφέρουσιν ἡμῖν οἱ ἰατροὶ σοκολάταν, ὡς τονικὸν ποτὸν διὰ τὴν ἐπικειμένην πορείαν. Ἐν ᾧ ροφῶμεν αὐτὴν ὑπὸ σκηνὴν, ὁ δὲ κ.

Χρηστομάνος γράφει παρ' ἐμοῖ, ἕτερος σεισμὸς, ὃ ἰσχυρότερος τῶν ὄσων ἠσθόμην ἐνταῦθα ἀφ' ἧς ἦλθον, κατεθορύβησαν ἡμᾶς. Σπεύδομεν πρὸς τὰ ἔξω. Ὁ βορρᾶς φέρει πυκνὰ νέφη κονιορτοῦ ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων, σχηματισθέντα ἐκ τῆς πτώσεως τοίχων. Φόβος καὶ τρόμος παντοῦ. Ἀπελπισία! Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν νεαρὰ κόρη ἔρχεται δρομαία καὶ ὀλοφυρομένη πρὸς τὰς σκηνάς, διότι νομίζει ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς ἱερεὺς κατεπλακώθη ὑπὸ ναὸν, ἐνῶ ἔψαλλε τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν θανούσης γυναικός· βεβαιούσιν αὐτὴν διάφοροι ὅτι πατὴρ τῆς ζῆ, ἀλλὰ δὲν πείθεται. Εἰσάγομεν αὐτὴν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τῇ δίδομεν ἀναψυκτικὸν ποτὸν καὶ παρηγορίαν. Μέχρις οὗ ἐτοιμασθῶσιν ἡμῖν αἱ ἡμίονοι τῆς ἐκδρομῆς, περιέρχομαι τὰς πέριξ σκηνάς. Κόρη λιαν λεπτὴ καὶ συμπαθοῦ· ὕψους ζητεῖ παρ' ἐμοῦ νὰ μετατοπίσω, ὡς ἰατρός, τὸν τεθλασμένον καὶ περιδεδεμένον πόδα αὐτῆς, διότι καταπονεῖται· προσκαλῶ δύο ἰατροὺς καὶ τοποθετοῦμεν αὐτὴν καλῶς. Μεταβαίνω εἰς ἄλλο παράπηγμα, ὅπου νοσηλεύεται ἀπὸ 3 ἡμερῶν γυνὴ συντετριμμένη. Περιεποιοῦντο αὐτὴν πολλοὶ συγγενεῖς. Ἐκείνη ἐζήτει διαρκῶς νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον τῆς, οὗ τὸν οἰκτρὸν θάνατον ἀποκρύπτουσιν οἱ περὶ αὐτὴν. Καὶ ἐγὼ εἶπον αὐτῇ ἐπανειλημμένως, ὅτι ἡ θεὰ τοῦ τέκνου τῆς θὰ προξενήσῃ αὐτῇ ταραχὴν καὶ κακόν. Εἰσέρχομαι εἰς τὸ παράπηγμα καὶ εὐρίσκω τὸν τόπον κενόν. Εἶχεν ἀποπτῆ τὴν νύκτα πρὸς συνάντησιν τοῦ τέκνου τῆς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἦτο δ' ἐκείνη ἦν ἐκήδευε πρὸ μικροῦ ὁ ἱερεὺς, ὁ πατὴρ τῆς θρηνούσης κόρης.

Ἐκ τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ

Λύθημερόν.

Τῆ 9ῃ π. μ. ἀνεχωρήσαμεν, μεταβαίνοντες εἰς τὸ Βροντάδο, χωρίον πρὸς Β. τῆς πόλεως. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ συνηγήσαμεν ὃ γυναῖκας καὶ 2 ἄνδρας μεταφέροντας εἰς τὴν πόλιν ἕτερος κοράσιον ἐντὸς ζυμωτικῆς σκάφης. Παντοῦ ἐρείπια. Ὑπὲρ τὴν ὁδὸν κρέματα τοῖχος οἰκίας φέρων ἔτι ἀνηρτημένην εἰκόνα περιστῶσαν τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βεζουβίου. Ἀλλαχοῦ αἰωρεῖται ἔντοιχον ἑρμάριον πλήρες ὑαλικῶν. Ἐν τῇ παραλίᾳ λέμβος τις ἀνατετραμμένη, χρησιμεύει ἀντὶ σκηνῆς. Αἱ ὁδοὶ πᾶσαι κατὰφρακτοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι. Ἀναγκάζομεθα νὰ τρέξωμεν μακρὰ διαστήματα ἐντὸς τῆς θαλάσσης· φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον. Τοῦτο ὑπέστη, σχετικῶς, ὀλιγωτέρας ζημίας. Ἐπιβεβαιοῦνται αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. ταγματάρχου ὅτι τὰ ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους ἐκτισμένα οἰκήματα ἐβλάβησαν ὀλιγώτερον. Θυμῶμαι εἶναι πῶς ἴσταται ἄθικτον ἐντελῶς ὑπερμέγεθες κωδωνοστάσιον. Φαίνεται ὁμῶς καλῶς τεθεμελιωμένον. Ἐνταῦθά εἰσι πληγωμένοι ὀλίγοι. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀπαρτίζουσι 1200 οἰκογένειαι, αἱ τῶν ἐπισημοτέρων ναυτικῶν τῆς νήσου· ἐφονεύθησαν μόνον 200. Καὶ λέγω μόνον! Ζητοῦμεν τὴν κλεῖδα ὠραίου ναοῦ, τῆς «Παναγίας τῆς Ἐρυθριανῆς.» Σεισμὸς ἐλαφρὸς. Αἱ γυναῖκες ἀποροῦσι πῶς τολμῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν· ἐν τούτοις ἀνοίγουσιν ἡμῖν. Ὁ ναὸς εἶναι μέγας, γοτθικοῦ πως ρυθμοῦ καὶ καταστόλιστος· ἔπαθε δὲ μικρὰς βλάβας. Ζητοῦμεν ὁδηγοὺς διὰ τὴν θέσιν δ α σ κ α λ ό π ε τ ρ α ἀπέχουσιν ἐκεῖθεν 1)2 ὥραν. Φθάνομέν ἐκεῖ.

Ἄχωριστος σύντροφός μου πανταχοῦ εἶναι μικρὸν εὐ-
χρηστον καὶ λίαν περιληπτικὸν γραφεῖον. Ἐκεῖ ἔ-
γραψα τὰ ἐξῆς, ἅτινα ἀντιγράφω ἐνταῦθα, κρατῶν
τὸ πρωτότυπον παρ' ἐμοί:

«Ἐκ τῆς θέσεως Δασκαλόπετρα ἐπὶ τῆς ὑποτιθεμένης
»ἔδρας τοῦ Ὀμήρου.

τῆ 30 Μαρτίου 1881

»Εἰς δίωρον περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως
Χίου πρὸς βορρᾶν, καὶ 100 μέτρα ἀπὸ τῆς χθαμλῆς
παραλίας, ὑψοῦται λίθος στρογγύλος, περιφερείας 25
περίπου μέτρων· ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι κυκλοτερῆς
καὶ λεία. Ἐπὶ τῶν χειλέων ἔχει σειρὰν ἐδωλίων, λε-
λαξευμένων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βράχου καὶ σωζομένων
κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει συνεχῆς
τῷ ἐδάφει λίθινος ὄγκος χρησιμεύων, ὡς λέγουσιν, ἀν-
τὶ ἔδρας, εἰ καὶ μὴ ἔχων νῦν τὸ σχῆμα τοιαύτης.
Ἄπορον εἰς τί ἐχρησίμευεν ἡ θέσις αὕτη. Πιθανὸν
γραμματοδιδάσκαλός τις μετέδιδεν ἐνταῦθα τὰς πε-
νιχρὰς γνώσεις του κατὰ τὴν π. ἑκατονταετηρίδα εἰς
μαθητὰς, ἐξ οὗ καὶ ἐκλήθη. Σεισμὸς παλμικὸς σα-
λεύει ἰσχυρῶς τὴν πέτραν, ὥρα 11 καὶ λεπ. 20 π.μ.
Ὁμοίας ταύτη θέσεις καὶ ὀνομασίας γινώσκω εἰς
δύο μέρη τοῦ ἀργολικοῦ κόλπου. Ἡ κατεργασία τοῦ
βράχου φαίνεται προφανῶς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς. Ἴ-
σως ἡ κεντρικὴ προεκβολή, ἡ ἔδρα ἦν βᾶθρον ἀγάλ-
ματος τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ ὀδη-
γοί μας βεβαιοῦσιν ἀπλοϊκώτατα, ὅτι ἐνταῦθα εἶναι
τὸ σχολεῖον τοῦ Ὀμήρου. Δρέπομεν ἀν-
θρακὶ ἀπερχόμεθα».

Καθ' ὁδὸν, ἐπιστρέφοντες πρὸς τὴν πόλιν, ἀπαν-

τῶμεν τὰ αὐτὰ πάντοτε. Σανίδα, φορτία παντοειδῆ, τραυματίας, ἀθλιότητα. Ἀπαντῶμεν τὸ αὐτὸ κοράσιον μεταφερόμενον οἴκαδε περιδεδεμένον. Φθάνομεν ἐνταῦθα καὶ φιλοξενούμεθα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἐν ᾧ προγευόμεθα μετὰ τοῦ διευθυντοῦ κ. Γαλβάνη καὶ τῶν βοηθῶν, καταφθάνουσιν 6 φορεῖα· οἱ τραυματῖαι κατατίθενται περὶ τὴν τράπεζαν στενάζοντες καὶ οἰμώζοντες. Προσφέρομεν αὐτοῖς γάλα, ζωμὸν, ἢ οἶνον συγκεκρασμένον. Οἱ ἰατροὶ μετ' ὀλίγον ἐπιλαμβάνονται τοῦ ἔργου των, καὶ ἐγὼ γράφω. Ἀκριβῶς ταύτη τῇ στιγμῇ ἔχω ἀπέναντί μου γυναῖκα μετὰ τοῦ διητοῦς τέκνου της. Πόσον εἶναι κεκρυμῖα! Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε μετὰ τοῦ τέκνου της ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Φέρεται καὶ κατατίθεται πρὸ τῆς θύρας γράια ἐντὸς σκάφης. Τὸ νοσοκομεῖον τῆς Διεθνοῦς Ἐταιρίας σέλλει πρὸς τοῦτο πολλοὺς τῶν ἀσθενῶν του. Θαῦμα εἶναι πῶς ἀντέχουσιν οἱ ἰατροὶ εἰς τόσους κόπους καὶ μόχθους. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἀναγράψω τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρὸς κοινὸν ἔπαινον. Νήστες, ἄπνοι, κεκρυμῖοι, μόνις στηρίζουσι τὰ καταπεπονημένα μέλη των ἐπὶ κιβωτίου τινὸς ἢ σανίδος, καὶ ἀμέσως ἐπὶ τῇ θέᾳ κομιζομένου ἀσθενοῦς τινάσσονται ἀκμαῖοι αὐθις καὶ πρόθυμοι. Διαμένονται ἐνταῦθα μοτὸς, ἀλοιφαί, κρέας, ζωμὸς, ἐκδόρια καὶ πᾶν σωστικὸν εἶδος. Ταύτη τῇ στιγμῇ ἦλθεν ἐνταῦθα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ νοσοκομεῖου ἡ Α. Π. ὁ Μητροπολίτης Χίου. Ἐκφράζει τὰς εὐχὰς του εἰς τοὺς συντρέχοντας τοὺς παθόντας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην τοῦ ποιμνίου του. Ἐπισκέπτεται τοὺς

θαλάμους, παρηγορεῖ τοὺς τραυματίας καὶ ἀναχωρεῖ συγκεκινημένος.

Ἐκ τοῦ Ἑλλην. Νοσοκομείου. Αὐθήμερόν.

Πρὸ ὀλίγου ἐπεχείρησα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ φρούριον μετὰ τοῦ κ. Παγανέλλη. Ἐξάγουσι πτώμα, ἐξορυσθέν σήμερον ἀπόζον δὲ φρικωδῶς, καὶ φέρουσιν αὐτὸ σινδόνι περιεπιμμένον εἰς ταφήν. Ὁ σκοπὸς μᾶς ἐμποδίζει τὴν εἴσοδον δι' ἐνὸς γ γ α σ ἄ κ (ἀπαγορεύεται). Προσποιούμεθα ὅτι εἴμεθα Εὐρωπαῖοι καὶ ἀναφερόμεθα εἰς τὸν ἀξιωματικόν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐκλαμβάνει ὡς κατασκόπους ἕνεκα τοῦ μικροῦ γραφείου, ὅπερ κρατῶ, καὶ ἐρωτᾷ ἂν εἶναι φωτογραφικὴ μηχανή. Ἐπιδεικνύω αὐτῷ τὸ περιεχόμενον· ἀλλὰ δὲν πείθεται. Ἐν τούτοις μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸν ἀνώτερον. Γ γ α σ ἄ κ, λέγει καὶ ἐκεῖνος. Ἀπερχόμεθα. Μετ' ὀλίγον ὁ πρόξενος κ. Κουντουμᾶς παρουσίασεν ἀμφοτέρους ἡμᾶς εἰς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν τοῦ Ἀρχιεπέλαγους Σαδικ-Πασσᾶν. Εἶπον, νομίζω, ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ, ὅτι οὗτος ὑπῆρξε Μ. Βεζύρης καὶ προσαγορεύεται «Ἵψηλότατος». Εἶναι ἀνὴρ πεντηκοντούτης, ἢ μικρόν τι πρεσβύτερος. Φέρει μικρὰν γενειάδα λευκὴν· ἢ ὄψις του εἶναι στυγνὴ, οὐδὲν ἕκτακτον ἐμφαίνουσα. Οἱ συνεργασθέντες μετ' αὐτοῦ ὁμολογοῦσιν, ὅτι εἶναι ἀνὴρ ἱκανὸς, συμβιβαστικὸς καὶ φρόνιμος. Ἠρώτησεν ἡμᾶς, ἀφοῦ ἔμαθε πῶς ἤλθομεν ἐνταῦθα, ἂν εἶδομεν τὸν τόπον καὶ ἠθέλησε νὰ μάθῃ τὰς ἡμετέρας ἐντυπώσεις. Εἶτα, ἐπὶ τῇ παρακλήσει ἡμῶν τοῦ νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ εὐκολύνῃ τὴν εἰς τὴν ἀσιατικὴν ὄχθην διαπεραίωσίν μας, ἵνα ἴδωμεν τὸν Ἰσσεμὲν, προσηνέχθη λίαν εὐμενῶς καὶ ὑπεσχέθη,

ὅτι θὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ εἰς τὴν πρώτην παρουσιασθη-
σομένην εὐχαρίαν.

Ἐκεῖθεν ἤλθον ἐνταῦθα. Ἡ πρώτη ἐπίσκεψίς μου ἐγένετο εἰς κλίνην 20έτιδος ὠραίας κόρης, ἧς πρὸ ἡμισείας ὥρας ἀπέκοψαν τὸν ἀριστερὸν πόδα ἀπὸ τοῦ μηροῦ. Μόλις εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τοῦ χλωροφορμείου καὶ ἠγνόει τὴν κατάστασίν της. Προσήμενον αὐτῇ ἀνθοδέσμη, ἣν ἐδέχθη εὐγνώμων, καὶ λόγους παρηγορίας, ἂν τοῦτο εἶναι δυνατὸν, καὶ ἀπῆλθον.

Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως κατέστη ἀπὸ σήμερον τέλειον. Ἀπαρτίζεται ἐκ δέκα σκηνῶν, δύο παραπηγμάτων μεγάλων, περιλαμβανόντων ἀνὰ 40 κλίνας ἑκάτερον, καὶ ἐνὸς μικροῦ παραπήγατος, ὕπερ εἶναι ἡ κατοικία τῶν ἰατρῶν. Εἶναι ἐφοδιασμένον διὰ ἐφαπλωμάτων, μαλίνων σκεπασμάτων, τελείου χειρουργείου, τροφῶν, φαρμάκων, γάλακτος καὶ σοκολάτας. Προχθὲς ἐπεσκέφθη αὐτὸ ὁ Σαδὴκ πασᾶς, χθὲς ὁ κυβερνήτης τοῦ καταπλεύσαντος γερμανικοῦ πολεμικοῦ καὶ ἄλλοτε οἱ λοιποὶ κυβερνήται τῶν ἐν τῷ λιμένι ξένων πλοίων. Τὸ διεθνὲς νοσοκομεῖον ἐπεμύεν ἐνταῦθα χθὲς πολλοὺς τῶν ἀσθενῶν του. Οἱ ἐν Σμύρῃ ὀρθόδοξοι πολλὰ σκεπάσματα καὶ τροφάς· ἐν δὲ ἀγγλικὸν πλοῖον σκηνάς, σκεπάσματα, 10 κιβώτια σοκολάτας καὶ ἄλλα εἶδη. Ἀναγράφω δ' ἐνταῦθα μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι οἱ τε ἀτυχεῖς χῆλοι, καὶ ἡ ἐγγώριος ἀρχὴ καὶ πάντες οἱ ἐνταῦθα ξένοι ἀναγνωρίζουσιν ὁμοφώνως ὅτι ἡ ἐξ Ἑλλάδος ἐπικουρία εἰς πλοῖα καὶ ἰατροὺς καὶ φάρμακα καὶ τροφάς καὶ σανίδας καὶ ἐν γένει εἰς πᾶν εἶδος κατέχει τὰ πρωτεῖα καὶ εἶναι, οἷον εἰπεῖν, ἡ βᾶσις τῆς ἐνεργείας τῶν ἄλλων. Ἡμεῖς δ' ἐνεργοῦν-

τες νομίζομεν ὅτι εἴμεθα οἱ κυριάρχοι τῆς νήσου.
Οἱ εὐρωπαῖοι ἐνεργοῦσιν ὡς ξένοι. Μᾶλλον δὲ ξένη
καὶ ἀπόξενος εἶναι ἡ τουρκικὴ ἀρχή.

Ἐκ τῆς «Σάλαμινίας», αὐθημερόν, 7 καὶ 30 μ. μ.

Νέα φρίκη ! νέα καταστροφή !

Πρὸ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἐπανῆλθον μετὰ τοῦ
κ. προξένου εἰς τὸ πλοῖον. Μόλις εἶχον ἀποθέσει τὸν
πῖλον καὶ τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἀντήλλασσον τὰς
πρώτας λέξεις μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου,
ἠσθάνθημεν δύο συνεχεῖς σεισμοὺς ὡς τοὺς συνήθεις,
τοὺς συνοδεύοντας πᾶν βῆμα ἡμῶν ἐπὶ τῆς νήσου.
Μετὰ δύο λεπτὰ ὅμως αἰφνης ἡ θάλασσα ἀναπηδᾷ
δρμητικῶς, ἡ «Σαλαμινία» σκλεύεται ὡς φρύγανον,
καὶ ἡμεῖς κλονιζόμεθα. Συγχρόνως βοή δυνατὴ ταρασ-
σει τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ βροντήως πολλῶν τηλεβόλων
ἔρχεται ἐκ τῆς πόλεως. Ἄπειροι οἰκίαι κρημνίζονται
μετὰ πατάγου, χιλιάδες φωνῶν δισχίζουσι τὸν αἰ-
θέρα καὶ νέφη πυκνὰ κονιορτοῦ ὑψοῦνται ἐφ' ὅλης
τῆς πόλεως. Πάντες ἐρριγήσαμεν ! Ἦτο σεισμὸς κατὰ
μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ τῆς 22ας Μαρτίου !

Λυπούμεθα καὶ συμπονοῦμεν τοὺς παθόντας ἴσως
ἐκ τοῦ σεισμοῦ τούτου κατ' ἐπανάληψιν, ἀλλ' ὁ νοῦς
ἡμῶν στρέφεται πρὸς τοὺς ἡμετέρους. Ὁ διοικῶν τοὺς
σκαπανεῖς μας ὑπολοχαγὸς κ. Ἰω. Τζαβέλας, παρὰ
τὸ σύνηθες, δὲν ἐπανῆλθεν ἔτι. Τί γίνεται ἄρά γε ;
40 σκαπανεῖς ἀπουσιάζουσιν εἰς τὰ χωρία, ἐκτελοῦν-
τες ἀκαταπαύστως τὸ ἔργον των. Τίς δύναται νὰ
θεβαιώσῃ, ὅτι οὔτοι δὲν ἔπαθον ; Ἀλλὰ παρηγορεῖ
ἡμᾶς ἡ ἰδέα ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ὥρα εἶναι προκεχωρηκυῖα,
πιθανὸν οὔτοι δὲν εὐρίσκοντο πλέον ἐργαζόμενοι ὑπὸ

τὰ ἐρείπια. Τὸν σεισμὸν τοῦτον διεδέχθη ἄλλος ἐλαφρὸς, καὶ τοῦτον ἄλλος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀδιακόπως. Ἐφ' ὅσην ὥραν χαράσσω τὰς γραμμάς ταύτας ἠσθάνθη 8.

10 μ. μ. Ἐδειπνήσαμεν ἐν ἀδιακόπῳ χορῶ ἐκ σεισμῶν καὶ περὶ αὐτῶν μόνον ὁμιλοῦντες· ὅτε δὲ ἤμεθα περὶ τὸ τέλος τοῦ δείπνου ὁ φρουρὸς τῆς «Σαλαμινίας» ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξιν τοῦ κ. ὑπολοχαγοῦ. ἡ ἔλευσίς του ἠσύχασεν ἡμᾶς· οἱ σκαπανεῖς ὅμως διενυκτέρευσαν εἰς τὰ χωρία.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ σειμοῦ θὰ μάθω αὔριον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚΤΗ.

Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ Loreley

31 Μαρτίου 1881

Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον ἅπαντος τοῦ ἐπὶ τῆς ξηρῆς πληθυσμοῦ μετὰ τὸν σεισμὸν, οὗ ἐμνημόνευσα εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιστολήν. Πάντες ἔδραμον πρὸς τὴν θάλασσαν, ζητοῦντες καταφύγιον εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα. Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς λέμβοι μεστὰὶ ἀνθρώπων παντοίων περιζωννύουσι πᾶν σκάφος, ἐμπορικὸν ἢ πολεμικὸν, μικρὸν ἢ μέγα. Στεναγμοὶ, οἰμωγαί, παρακλήσεις, βλασφήμια διασχίζουσι τὸν αἴρα. Καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαφρὰ παραπήγματα δὲν θεωροῦνται ἀσφαλῆς στέγη. Διεδόθη ὅτι ἡ νῆσος θὰ καταποντισθῇ, καὶ ἅπαντες καταποντίσθησαν εἰς πέλαγος ἀπογνώσεως. Κατανοήσατε, ἂν δύνασθε, ἀφοῦ τοιαύτη ἦν ἡ κατάστασις τῶν ὑγιῶν, ὅποια ἦν ἡ θέσις

τῶν ἐν ταῖς κλίμαις προσηλωμένων καὶ ἀκίνητοῦντων ἐν βαρυθυμίᾳ τραυματιῶν ! — Εὐτυχῶς ἐπειδὴ ὁ σεισμὸς οὗτος ἐγένετο ἐν νυκτὶ, δὲν εὐρέθησαν ἄνθρωποι ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπια, ἵνα καταπλακωθῶσιν ἐκ τῶν καταπτώσεων. Τούλάχιστον ἐγώ, ἀποβάς σήμερον εἰς τὴν ξηρὰν, δὲν ἤκουσα ὅτι ἐγένετο κανὲν θῦμα.

“Αμ’ ἀποβάς, ἔμαθον μετὰ τοῦ κ. Παπαγεωργίου, ὅτι ἀναχωροῦσι διὰ Σμύρνην δύο πολεμικὰ ἀτμόπλοια, τὸ γερμανικὸν τοῦτο καὶ ἐν ἀγγλικὸν, μεταφέροντα τραυματίας εἰς τὸ ἐκεῖ παρασκευαθὲν μέγα νοσοκομεῖον. Ἀπεφασίσαμεν νὰ μεταβῶμεν ἐκεῖσε δι’ ἐνὸς τούτων, ὡς σύντροφοι καὶ ἄρωγοὶ τῶν τραυματιῶν κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ ἵνα ἴδωμεν τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασιν αὐτῶν. Ἐπανήλθομεν εἰς τὸ ἡμέτερον πλοῖον, ἐλάβομεν τὰς ἀποσκευὰς ἡμῶν καὶ ἐπέβημεν τοῦ πλοίου τούτου, δόντος εὐμενῶς τὴν ἄδειαν τοῦ κυβερνήτου von Wietersheim. Δυστυχῶς ὅμως, ἔνεκα παρεξηγήσεως περὶ τὴν τοποθεσίαν τῆς μικρᾶς ἀποσκευῆς ἡμῶν, ὁ κ. ταγματάρχης ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν πρὸς στιγμὴν, ἀλλ’ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὸ Loreley ἀπῆρε τὴν ἄγκυραν καὶ νῦν πλέει ὀλοταχῶς πρὸς τὴν Ἰωνικὴν ἀκτὴν τῆς Μ. Ἀσίας. Οὕτω δ’ ἐστερήθη τὸ καλοῦ συντρόφου μου κ. Παπαγεωργίου, οὗ τοσοῦτον ἐξετίμησα, κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς Χίου ἐκδρομὰς ἡμῶν, τὴν πείραν, τὴν πρακτικότητα καὶ γενναιοκαρδίαν. Εἶναι ἀληθὴς τύπος στρατιώτου ! Ἐλπίζω, ὅτι θὰ ἔλθῃ μετ’ ἐμὲ εἰς Σμύρνην διὰ τοῦ ἀγγλικοῦ.

Ἐπιχειρῶ νὰ ρίψω ἐνταῦθα λέξεις τινὰς περὶ τῆς οἰκτρήτητος, ἣν ἀπαντᾷ τις εἰς τὰ πρόσκαιρα νοσο-

κομεΐα τῆς νήσου, ἅτινα ἴδρυσεν ἐκεῖ ἐν ἀκαρεῖ τό-
 σω πλήρη καὶ πρόθυμα ἢ φιλανθρωπία τοῦ κόσμου.
 Ἐπισκέφθην πολλὰκις τὸ International, καταρτισθὲν
 τῇ παροχῇ τῶν ἐν Σμύρνῃ εὐρωπαϊῶν καὶ τῶν καθο-
 λικῶν Ἑλλήνων. Ἴατροὶ παντοδαποὶ καὶ ἀδελ-
 φαί τοῦ Ἑλέους, περικυκλοῦσι τριετὲς πικιδίον,
 ἀλλάσσοντες τὰς πληγὰς του καὶ ἀποσπῶντες ὅστ᾽
 συντετριμμένα καὶ σεσηπυῖας σάρκας. Ἐκρήγνυσι
 τὸ ἄθλιον σπαρακτικὰς κραυγὰς καὶ ἐπικαλεῖται τὴν
 βοήθειαν τῆς μητρός του, ἣτις ἴσως δὲν ἐξεχώσθη
 εἰσέτι ἵνα ταφῇ. Παραπλεύρως κάθεται ἐπὶ τῆς κλί-
 νης ἐνοκλάζουσα πελιδνὴ μήτηρ ἵνα κρατῇ ἐστηριγ-
 μένην ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς τὴν κόρην της, ἣτις
 ἔχει συντετριμμένην τὴν κλεῖδα καὶ τὰς πλευράς.
 Γέρων ὀγδοηκοντούτης, κατσαγὼς τὰς κνήμας καὶ
 φέρων φοβερὰν ἀποψίλωσιν τοῦ κρανίου, παρακαλεῖ
 ν' ἀποθάνῃ, διότι δὲν ἀντέχει πλέον. Εἰς τὴν γωνίαν
 τῆς σκηνῆς κατὰκειται νέα γυνὴ, ἔχουσα βαθὺ τραῦ-
 μα ἀπὸ τοῦ κρανίου, διῆκον διὰ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλ-
 μοῦ, ὃν κατέστρεψε, καὶ περατούμενον εἰς τὸ ἄνω
 χεῖλος. Πρὸς τί νὰ προδῶ περαιτέρω; Τὰ μᾶλλον
 κρημνώδη, τὰ μᾶλλον ἐπιπεπλεγμένα τραύματα κα-
 λύπτουσι τὰ σώματα ὄλων. Ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ
 Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐκτελοῦνται σήμερον δύο ἀπαραί-
 τητοὶ ἀκρωτηριασμοί. Μεσοῦλιξ τις κομισθεὶς χθὲς
 ἐπὶ κραβάτου, ἔχων συντετριμμένα τὰς στέρνα καὶ
 τὰς πλευράς, αἱμοπτύει διαρκῶς. Ἐν δὲ τὸ τῆς ἐλ-
 ληνικῆς κυβερνήσεως βλέπω καὶ πάλιν βλέπω τάλαι-
 νην μητέρα καθημένην ἐν μέσῳ δύο κλινῶν, ἐφ' ὧν
 ἔχει τὰ δύο κοράσια αὐτῆς. Τὸ ἐν τούτων ὑπέστη
 ἀκρωτηριασμὸν, ὃν ἐσημείωσα ἐν ταῖς πρώταις σελί-

σι, τὸ δ' ἕτερον, ἵνα ζήσῃ δὲν θά δυναθῆ ἴσως ν' ἀποφύγῃ τὴν αὐτὴν τύχην.

Ἄδυνατῶ νὰ περιγράψω τοιαύτην κατάστασιν, ἣτις οὐδ' ὑμᾶς εὐχαριστεῖ. Ἡ ἀθλιότης αὕτη ἐπιτείνεται τὴν νύκτα ἐν τῷ σκότει καὶ τῇ ἐρημίᾳ.... Μικρὸν τούτων διαφέρουσιν οἱ ὑγιεῖς. Παρελθούσης τῆς πρώτης καταπλήξεως μετὰ παρέλευσιν τῶν 8 πρώτων ἡμερῶν, ἄρχονται κατανοοῦντες τὴν ἀπομόνησιν καὶ τὴν οἰκτρότητα ἑαυτῶν. Εὐρίσκονται ἀνὰ δρυάδας ὑπὸ μικρὸν τμημα στέγης, ἔχοντες πέριξ σωρούς τινὰς ἐπίπλων, ἀναγκαίων ἢ περιττῶν, ἀδιάφορον, διότι αὐτὰ εἰσι τὰ μόνα περισωθέντα. Ἐνταῦθα ἐλλεῖπει ἡ χύτρα καὶ ὑπάρχει σῶον μέγα χρυσοπλαίσιον κάτοπρον. Εἰς τὴν ἄλλην σκηνὴν σώζεται λείψανον ἀνακλίντρου, μία εἰκὼν, καὶ τινὰ πινάκια, οὐδὲν φόρεμα, οὐδὲν ὑπόδημα. Ἐκεῖ πάλιν κατοικοῦσι δύο γέροντες γονεῖς, ὧν τὰ 8 τέκνα ἐτάφησαν! Πολλὰ οἰκογένεια: ἐκ 10 ἢ 12 ἀτόμων ἐκάστη—διότι οἱ χῆοί εἰσι πολύτεκνοι—ἐξηλείφθησαν τελείως. Κόρη, ἐκ τῶν ἐργαζομένων πρὸς βοήθειαν τῶν ἰατρῶν ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἀπεμείνασα εἰς τὴν ζωὴν μόνη, ἤλθε χθὲς νὰ μὲ παρακαλέσῃ νὰ γράψω ἐπιστελὴν εἰς τινὰ συγγενῆ αὐτῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἵνα παραλάβῃ αὐτὴν πλησίον του, διότι ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ ζήσῃ. Τοῦτο μοὶ ἐνθυμίζει τὴν πληθὺν τῶν ἄχρι σήμερον ἀπελθόντων ἐκ Χίου καὶ τῶν σήμερον σωρηδὸν ἀπερχομένων. Πρὶν ἢ ἐπιβῶ κατὰ τὴν πρώταν ταύτην τοῦ Loreley, ἔβλεπον ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς νήσου ἑκατοντάδας ἀπερχομένων. Φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν δέσμας τινὰς ἐπίπλων, ὅσα ἠδυνήθησαν νὰ περισώσωσι, εἰσέρχονται εἰς τὴν πρώτην τυχροῦ-

σαν λέμβον καὶ ἀπομακρύνονται τῆς ἀκτῆς. Ἄλλ' εἰσέτι δὲ ἐσκέφθησαν—φαντάσθητε τοῦτο καλῶς— οὔτε πρὸς ποῖον πλοῖον κατευθύνονται, οὔτε πρὸς ποῖον ἐκ τῶν τεσσάρων σημείων τοῦ ὀρίζοντος θὰ τραπῶσιν. Ἡ πρώτη σκέψις εἶναι νὰ φύγῳσιν ἐκ τῆς νήσου, τελευταία δὲ εἶναι τὸ ποῦ μεταβαίνουσιν ! Ἐπιβιβαζόμενοι δ' εἰς πλοῖόν τι, ἀτμοκίνητον ἢ ἰστιοφόρον, μεταφέρονται εἰς Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν, Σύρον, Ἀλεξάνδρειαν, Πειραιᾶ, ἢ ὅπου δήποτε ἀλλαχόσε. Βλέπω ὀφθαλμοφανῶς τὴν διασπορὰν τῶν κατοίκων τῆς Ἰερουσαλήμ, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεώς των.

Ἐπανέρχομαι εἰς τοὺς τραυματίας. Τὸ περὶ αὐτοὺς καὶ δι' αὐτοὺς γινόμενον ἐν τῇ νήσῳ εἶναι μοναδικόν. Οἱ κυβερνήται τῶν εὐρωπαϊκῶν πολεμικῶν πλοίων παρεσκέυασαν τὰ πλοῖά των πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τραυματιῶν καὶ μεταφορὰν αὐτῶν εἰς Σμύρνην, ὅπου, ὡς εἶπον, παρεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ Comité International νοσοκομεῖα, δυνάμενα νὰ περιλάβωσιν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἀσθενεῖς. Ἐβλεπέ τις λοιπὸν σήμερον ἐν τῇ πόλει τὸ μᾶλλον ἄθλιον ἀλλὰ καὶ τὸ μᾶλλον παρήγορον θέαμα. Ἐκατοντὰς τραυματιῶν, ἀπὸ δεκαμήνου βρέφους μέχρι ὀγδοηκονταετοῦς γέροντος, αἶρεται ἐπὶ κλινοφορείων καὶ σανιδίων κραβάτων ὑπὸ ναυτῶν διαφόρων σημαίων καὶ φέρεται πρὸς τὴν παραλίαν. Λαὸς ἄπειρος συνωστίζεται πρὸς τὰ μέρη ταῦτα. Οἰμωγαὶ τῶν καταλειπόντων ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει τὴν ὡραίαν πατρίδα καὶ ἐστίαν αὐτῶν, ἄνευ ἴσως ἐλπίδος ἐπανόδου, στεναγμοὶ καὶ δάκρυα τῶν ὑπολειπομένων οἰκείων καὶ συγγενῶν· κατῆφεια γενικὴ καὶ θλίψις, ταῦτα πάντα πληροῦσι

τὴν ψυχὴν δυσθυμίας. Ἐξ ἐτέρου ὁμῶς ἡ θεὰ τῆς τοσοῦτον προθύμου καὶ φιλανθρώπου ἐνεργείας καὶ μερίμνης πάντων τῶν ἐθνῶν (ἐκπροσωπουμένων ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν οἰκείων πολεμικῶν πλοίων) ὑπὲρ τῶν δυσμοίρων τούτων θυμάτων παράγει ἀντίρροπον αἴσθημα γαλήνης καὶ ἐλπίδος. Ὅποια λοιπὸν εἶναι ἡ δύναμις αὕτη, ἡ κινουσα τὴν καρδίαν καὶ τὴν χεῖρα καὶ ἀνοίγουσα τὸ βαλάντιον τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, τῶν ἡσύχως καὶ ἀμεριμνομερίμνως βιούντων, ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν καὶ δυστυχοῦντων; Σὺ εἶσαι, Σὺ, ἡ δύναμις τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ κυριεύουσα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ἡ θυγάτηρ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἀγάπης! Χώρει λοιπὸν, χρυσόπτερε ἄγγελε, χώρει ἐπὶ τὸ θεῖον ἔργον σου, ἐγὼ δὲ, ἀσθενὴς θαυμαστῆς σου, θέλω σε ἀκολουθήσει κατὰ πόδας.

Ἴδου ἐπὶ τῆς παραλίας ἀτμάκατος τοῦ ἀμερικανικοῦ προσκόπου Galena ρυμουλκοῦσα μεγάλην λέμβον, καλυπτομένην ὑπὸ κραβδάτων ἀσθενῶν. Ἀπέργεται ταχεῖα ἵνα κομίσῃ τὸ βαρυστενάζον φορτίον νῦν μὲν εἰς τὸ ἀγγλικὸν Antelope, νῦν δὲ εἰς τὸ Loreley. Μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας αἴρουσιν οἱ ναῦται, βοηθούμενοι ὑπὸ ἀξιωματικῶν, τοὺς κραβδάτους τῶν τραυματιῶν καὶ θέτουσιν αὐτοὺς ἡρέμα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Νέος, εὖσωμος, ὠραῖος ὄσω καὶ δραστήριος, ὁ κυβερνήτης τοῦ «Loreley Capitain Leutnna v. Wietersheim ἵσταται ἐπὶ τῆς προκυμαίας διευθύνων αὐτοπροσώπως τὸ σωτήριο ἔργον μετὰ στρατιωτικῆς ἀκριβείας καὶ θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως. Ἡ κοπιώδης ἐπιβίβασις ἐγένετο καὶ νῦν εὐρίσκονται ἐνταῦθα περὶ ἐμὲ 42 τραυματίαι. Ἀγνοῶ τί συμβαίνει εἰς τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον. Ἐν τού-

τω ὅμως, ὅπερ μὲ φέρει, καταβάλλονται ἀνώτεροι πάσης περιγραφῆς προσπάθειαι πρὸς περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐλάφρυνσιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν πόνων αὐτῶν. Ἐκαστὴν στιγμὴν ὁ κυβερνήτης νοῦ Wietersheim ἀποθέτει τὸ τηλεσκόπιον καὶ τὸν διαβήτην ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἵνα σπεύσῃ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς· ὁ ἰατρός δὲ τοῦ πλοίου καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ διανέμουσιν αὐτοῖς ἰδιοχείρως λεμονάδαν, ζωμόν, κρέας, πορτοκάλια καὶ ἄλλα τονωτικά καὶ ἀναληπτικά.

Ἐπειδὴ πνέει βορρᾶς, κυλινδῶν τὸ σκάφος, ὁ κυβερνήτης ὀδηγεῖ αὐτὸ δι' ἀσυνήθους ὁδοῦ ὑπηνέμως τῶν νήσων τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης, ἵνα μὴ ταλανίζονται οἱ ἀσθενεῖς τ ο υ. Συνιστῶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἀγάπην τῶν συμπολιτῶν μου καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παραλείψω καὶ τοῦτο, ὅτι χθὲς ἐγένετο ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου συμβούλιον ἐξ ὅλων τῶν κυβερνητῶν τῶν ἐν τῷ λιμένι ξένων πλοίων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γάλλου, καὶ κατ' αὐτὸ ἐλήφθη πᾶν μέτρον πρὸς ἐπικουρίαν καὶ διάσωσιν τῶν κατοίκων. Διωρίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ πέντε ἐπιτροπαὶ, ὧν ἐκάστη ἀνέλαβεν ἴδιον ἔργον, ἐπὶ τῆς ὑγείας, ἐπὶ τῶν ἐπικουριῶν, ἐπὶ τῶν νοσοκομείων κτλ. καὶ αἵτινες ἐπελάβοντο τοῦ ἔργου αὐτῶν ἀπὸ σήμερον· μιᾶς τούτων πρόεδρος εἶναι ὁ διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Μαγγίνας.

Μετὰ ἐπτάωρον πλοῦν κατευωδῶθημεν τῇ Ὡ 1) 2 μ. μ. εἰς Σμύρνην. Τὸ πλοῖον προσπελάζει τῇ προκυμαίᾳ, ἐφ' ἧς συνωθοῦνται 6—8 χιλ. ἀνθρώπων. Ἄρχεται ἡ ἀποβίβασις τῶν τραυματιῶν, οὓς θὰ ἴδω

αὔριον ἐν τοῖς διαφόροις νοσοκομείοις. Ἐς αὔριον
λοιπόν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ἐκ τοῦ ξενοδοχείου Des deux Augustes τῆς Σμύρνης
τῆ 1 Ἀπριλίον 1881.

Ἄμ' ἀποβάς ἐνταῦθα, ἔσπευσα νὰ ἐπισκεφθῶ φί-
λους τινάς καὶ τὰ ἀξιολογώτερα μέρη καὶ ἰδρύματα
τῆς πόλεως, τὰ τιμῶντα τὴν ἀπειροπληθῆ καὶ φιλό-
τιμον ἑλληνικὴν παροικίαν τῆς Σμύρνης. Εἰ καὶ ἐκ-
τός τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ μ' ἀπησχόλησεν ἐν πά-
σαις ταῖς προηγηθείσαις ἐπιστολαῖς μου, καὶ ὅπως
διάφορα τούτων πραγματευομένη, ἐλπίζω ὅτι θ' ἀ-
ναγνωσθῆ παρ' ἡμῶν καὶ ἡ παροῦσα, διὰ τοῦτο δὲ,
ἅτε διακόπτουσα τὴν ἀνιαρὰν μονοτονίαν τῶν ὀδυ-
νηρῶν ἀφηγήσεων τῆς χιακῆς καταστροφῆς.

Ἡ Σμύρνη κατέστη ἐπ' ἐσχάτων ὠραία πόλις
διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐκτεταμένης καὶ λίαν εὐαρέστου
τῆς εὐρωπαϊκῆς συνοικίας, πλατυτάτης καὶ ὀνομα-
στῆς προκυμαίας καὶ τερπνοτάτων ἐξοχῶν. Κατοι-
κεῖται ὑπὸ 200,000 περίπου κατοίκων, τὸ πλεῖστον
χριστιανῶν. Οἱ τοῦρκοι ζῶσι συνεστοιβασμένοι εἰς
τὴν ἰδίαν αὐτῶν συνοικίαν, ἣτις εἶναι ἡ παλαιὰ πό-
λις, ρυπαρὰ καὶ ἀπεχθής. Ἐκεῖ οὐδεὶς σχεδὸν τῶν
ἄλλων εἰσχωρεῖ διὰ τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχει νὰ
φονευθῆ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ληστευθῆ. Ὅφείλω νὰ
μνημονεύσω ἐνταῦθα κατὰ προτίμησιν τῶν δύο κο-
σμητάτων τῆς Σμύρνης: τῆς Εὐαγγελικῆς
Σχολῆς καὶ τοῦ Ἱεροῦ Ἑλληνικοῦ Νο-

Ἰσὸκομείου, ἅτινα ἀμφότερα ἰδρύθησαν ὑπὸ μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου ὁμογενοῦς ἀνδρός, τοῦ Παντολέοντος Σεβαστοπούλου, οὗ ἔσται ἀφθίτος ἡ μνήμη, ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἤδη αἰῶνος. Ἡ λαμπρὰ αὕτη σχολὴ περιλαμβάνει ὅλας τὰς τάξεις ἀπὸ τῆς κατωτάτης τοῦ συνδιδασκτικοῦ μέχρι τῆς Δ' τοῦ γυμνασίου, ἧτις ἀνεγνώρισται ὑπὸ τῆς ἐλλ. κυβερνήσεως ὁμότιμος τῇ ἀντιστοίχῳ τῶν ἐν Ἑλλάδι γυμνασίων. Φοιτῶσιν ἐν αὐτῇ 1,400 μαθηταί, διδασκόμενοι ὑπὸ 24 καθηγητῶν καὶ διδασκάλων. Διευθύνεται σήμερον ὑπὸ τοῦ κ. Παρανίκου, ἀνδρός φιλοτίμου καὶ ἀξίου τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως. Ἔχει δὲ πλήρεις συλλογὰς πειραματικῶν ἐργαλείων φυσικῆς καὶ ἀστρονομίας καὶ συλλογὰς τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ ὀρυκτολογίας. Πλὴν τῶν διδασκαλείων, περιέχει ἡ Ἐὐαγγελικὴ Σχολὴ βιβλιοθήκην ἐκ 30,000 ὡς ἔγγιστα βιβλίων, μουσεῖον κατέχον 10,000 νομισμάτων καὶ συλλογὴν ἀρχαιοτήτων, πενιχρὰν μὲν τὸ ποσόν, ἀλλ' ἀξίαν λόγου τὸ ποιόν. Ἐκαστος δύναται νὰ κρίνῃ μεθ' ὀπίσσω κόπων καὶ μεριμνῶν καταρτίζονται τοιαῦται συλλογαὶ ἐν Τουρκίᾳ καὶ ν' ἀπονεύμῃ τὸν προσήκοντα ἔπαινον τοῖς ἐργάταις αὐτῶν. Τῶν ἐξαρτημάτων τούτων εὖρον διευθυντὴν τὸν ἀξιότιμον ἰατρὸν κ. Ἐαρινόν, ἔχοντα ἀκάματον συνεργάτην τὸν γνωστὸν εἰς τὸν παρ' ἡμῖν φιλολογικὸν κόσμον κ. Παπαδόπουλον τὸν Κεραμέα. Ἀπέρχομαι ἐκεῖθεν ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς ὑπὸ τὴν κεντρικὴν ἀψίδα τοῦ καταστήματος χρυσοῦς ἐπιγραφῆς: Παντολέων Σεβαστόπουλε, χαῖρε.

Μεταβαίνω, ὑπὸ εὐγενῆ καὶ πρόθυμον ὀδηγόν, τὸν

δικηγόρον κ. Γερ. Παρρασκευόπουλον, εἰς τὸ νοσοκομείον. Ὁ ἐκ τῶν ἀξιοτίμων ἐφόρων αὐτοῦ κ. Ν. Ξυδιᾶς Τυπάλδος, ἰατρός, μετὰ μεγάλης προθυμίας καὶ εὐγενείας προσηνέχθη νὰ μὲ ὀδηγήσῃ ἀνά τὰς εὐρείας στοᾶς καὶ ἀπειροπληθεῖς κλινούσας τοῦ λαμπροῦ τούτου καὶ ὀνομαστοῦ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἰδρύματος. Μανθάνω παρὰ τοῦ κ. Ξυδιᾶ ὅτι κατὰ μέσον ὄρον διαιτῶνται ἐν τῷ νοσοκομείῳ 200 ἀσθενεῖς καὶ γέροντες, διότι περιλαμβάνει ἐν τῷ εὐρεῖ περιβόλῳ αὐτοῦ γηροκομεῖον καὶ εἶδός τι φρενοκομείου· ὅτι τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 4000 λιρῶν Τουρκίας, καὶ ὅτι τούτων 900 μὲν προέρχονται ἐκ τακτικῶν εἰσοδημάτων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ συνεισφορῶν αὐτοπροαιρέτων τῶν φιλοτίμων κατοίκων. Ἐπικρατεῖ σήμερον ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἕκτακτος κίνησις καὶ προθυμία πρὸς παρασκευὴν 100 κλινῶν ἐν ἰδιαιτέροις θαλάμοις δι' ἀποδοχὴν ἰσαρίθμων τραυματιῶν τῆς Χίου. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς, ἣν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου, ἐντὸς τῆς τελευταίας τριετίας εἰσῆλθον εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς νοσηλείαν 6044. Ἐξητάσθησαν δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοῦ ἀστυκλινικοῦ τμήματος, προσελθόντες ἔξωθεν, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, 23,000· καὶ πλὴν τούτων ἕτεροι 1928 ἔλαβον τὰ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν φάρμακα ἐκ τοῦ πλουσιωτάτου φαρμακείου τοῦ καταστήματος. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀριδῆλως καταδεικνύουσι τὴν σπουδαιότητα τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἰδρύματος τοῦ ἐν Σμύρνῃ ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου. Ἡ συντήρησις τούτου τε καὶ τῆς σχολῆς τιμᾷ ὑπερβαλλόντως τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν τῆς πόλεως ταύτης.

Ἐν ᾧ πρὸ ὀλίγης ὥρας ἐκαθήμην ἀναπαυόμενος ἔξωθὲν τινος τῶν ἐπὶ τῆς προκυμαίας καταστημάτων, ἔρχεται τις μετὰ δίσκου πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν ὑπὲρ μερικῆς τινος ομάδος χίων προσφυγόντων ἐνταῦθα. Μετ' ἐμὲ πλησιάζει γέροντα τοῦρκον· οὗτος δὲ, μαθὼν τὸν σκοπὸν, ἀναφωνεῖ κυνικῶς: «Δὲν δίδω, οὔτε πρέπει νὰ δίδῃ τις συνδρομὴν πρὸς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους κατέστρεψεν ὁ Θεός! Ὅστις συντρέχει τοιοῦτους ἀνθρώπους πικραίνει τὸν Θεὸν καὶ ἀντιτάσσεται εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ!». Ἀκούεις σὺ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος; Ἦκουσές ποτε λόγους ἀπανθρωποτέρους τούτων; Ἄλλ' ὅχι· ἐλέγχθησαν καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι καὶ δὴ καὶ ἐπισημότερον: Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἀνέγνων μετ' ἀποστοφῆς ἐν τῷ Νεολόγῳ τῆς 28 Μαρτίου ταῦτα εἰλημμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς Δζεριδέϊ Χαβαδίς: «Ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος ἡ νῆσος Χίος, ἦν πλεῖστοι οἰκοῦσι χριστιανοί, πολλὰς ὑπέστη δοκιμασίας. Ἰνσαλλαχ*, οἱ γενόμενοι νῦν σεισμοὶ θὰ συντελέσωσι εἰς τὸν ἐξαγνισμὸν τῶν ἡθῶν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης, ἧς οἱ κάτοικοι διετέλεσαν μὲν ἀπὸ ὕθετίας πιστοὶ εἰς τὸ κράτος, ἔδειξαν ὅμως ἐπ' ἐσχάτων τάσιν τινὰ πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν. Ἡ Θεομηνία αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς θεία τιμωρία καὶ νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἠθικοποίησιν τοῦ λαοῦ.» Εὐτυχῶς ὅμως ὁ Νεολόγος ραπίζει σφοδρῶς τὸ μυσαρὸν τουρκικὸν φύλλον οὕτως: «Ἐν ὀνόματι τῆς δημοσιογραφίας καὶ τῶν ἱερωτέρων καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, ἐκφράζομεν τὴν ἀποτρόπιάν καὶ τὴν βδελυγμίαν κατ' ὄργανου, ὅπερ πρὸς αἴσχος τοῦ τύ-

*Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ.

που ἀπετόλμησε νὰ ἐκφράσῃ ὕβρεις κατὰ τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, ἥτις οὐδεμίαν ἄλλην πατρίδα ἢ θρησκείαν ἢ ναὸν ἔχει, ἢ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ ἐπιχαίρῃ, ὡς τυμβωρύχος ὕαινα, ἀσελγαῖνον ἐπὶ πτωμάτων.»

Ἀποστρέφων τὰς ὄψεις καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν καταχθονίων τουρκικῶν αἰσθημάτων, στρέφομαι γαλήνιος καὶ εὐελπὶς πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Σμύρνης. Οὐδεὶς ἄλλος τόπος παρέσχεν, οὐδὲ δύναται νὰ παράσχη, πλείονα συνδρομὴν καὶ συμπάθειαν πρὸς τοὺς πολυτλήμονας χίους, ἢ οἱ Σμυρναῖοι χριστιανοί. Πρώτιστα ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐστάλησαν ἐκεῖ σανίδες, ἄρτοι, ἐλαῖαι, σκηναὶ, ὕσπρια, κρέας, φάρμακα, ἰατροὶ, νοσοκόμοι, Ἀ δ ε λ φ α ἰ τ ο ὕ Ἐ λ έ ο υ ς , καὶ πᾶν πρόσφορον εἶδος συνδρομῆς. Ἡ πόλις εἶναι ἔτι ἀνάστατος ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Εἰς ἅπαντα τὰ ἐνταῦθα εὐρωπαϊκὰ νοσοκομεῖα μετηνέχθησαν ἤδη καὶ θεραπεύονται τραυματίαι. Ἀπάντων τῶν ἐνταῦθα χριστιανῶν τὰ βαλάντια ἠνεώγησαν πρὸς συνδρομὴν αὐτῶν. Ὁ πολιτισμὸς δύναται νὰ καυχᾶται ἐτι τῇ Σμύρνη. Ἴδου, τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπὸ τὰ παράθυρά μου ἐπιβιβάζονται εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὑπερύψηλοι σωρεῖαι ξυλείας καὶ κάλαθοι καὶ σάκκοι καὶ κιβώτια πλήρη παντὸς χρησίμου καὶ σωστικοῦ πράγματος. Παύομαι, διότι καὶ ἐγὼ πρέπει ν' ἀπέλθω δι' ἐνὸς τῶν πλοίων τούτων εἰς Χίον.

Ἐκ τοῦ ἀγγλ. πολεμικοῦ Antelope

Αὐθημερὸν ἑσπέρα.

Μετὰ 28ωρον διαμονὴν ἐν τῇ ὡραίᾳ Σμύρνη ἐπ-

έβην τοῦ ἐπιδηλουμένου πολεμικοῦ σκάφους καὶ παρουσιασθεῖς εἰς τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ ἐζήτησα ὡς μέλος τῆς ἐν Χίῳ ἐλληνικῆς ἐπιτροπῆς τὴν ἐκεῖσε διαπεραιώσιν μου διὰ τῆς Antelope. Μ' ἐδέχθη λίαν εὐμενῶς καὶ με ὠδήγησεν εἰς ἴδιον θάλαμον αὐτοπροσώπως. Εἶναι δὲ οὗτος τῶν μάλα προθύμως ἐργασαμένων ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν χίων. Χθὲς ἐκόμισεν εἰς Σμύρνην τὸ πολύτιμον φορτίον τῶν τραυματιῶν· σήμερον κομίζει ἐκ Σμύρνης σωτήριον φορτίον διὰ τοὺς ἐν Χίῳ ὑπολειπομένους.

Ἐν Χίῳ ἐκ τῆς «Σαλαμινίας», 2 Ἀπριλίου 1881.

Ἄμα τῇ πρωΐᾳ ἀπέβην ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου εἰς τὴν ξηράν. Δυστυχῶς σήμερον πνέει σφοδρὸς βορρᾶς μετὰ χιονώδους βροχῆς. Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ αὕτη κατάστασις εἶναι τὸ σημεῖον τῆς ἐπιτάσεως τῶν δεινῶν καὶ τῶν στερήσεων ἐξακισμυρίων ψυχῶν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης. Ἀπέστρεψα μετὰ δακρύων τὸ πρόσωπον ἀπὸ πολλῶν οἰκτρῶν σκηνῶν, εἰς ἃς παρέστην μάρτυς πρὸ ὀλίγης ὥρας ἐν τῇ ξηρᾷ. Σκελετώδης μήτηρ προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ πολύτροπον ἐράπλωμα ἐκ τῆς στέγης τῆς σκηνῆς αὐτῆς, ἵνα διὰ τούτου περιτυλίξῃ δύο παιδιά ἀνυπόδητα, φωνάζοντα γοερῶς: Κ ρ υ ό ν ω μ η τ έ ρ α ! Ἐ π ά γ ω σ α ! Αἰ γυμναὶ κνημαὶ των εἰσὶ μελαναὶ ἐκ τοῦ ψύχους. Πρὸς τί νὰ προβῶ εἰς σκιαγραφίαν καὶ ἄλλων; Εἰς τὰ νοσοκομεῖα δὲν ἠθέλησα νὰ εἰσέλθω σήμερον. Τί νὰ ἴδω ἐν αὐτοῖς; . . . Ὁμολογῶ, ὅτι τὸ θάρρος μου μ' ἐγκατέλιπε. Καὶ τίς δύναται νὰ παραστῇ ἐπὶ μακρότερον μάρτυς τῆς ἐκτυλίξεως τῶν φοβερῶν τούτων σκηνῶν, ἂν δὲν εἶναι τοῦρκος;

Ἐγκαταλείπων τὰ ἀτυχῆ ταῦτα πλάσματα εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ, κλείω ἔνδακρυς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ ἐτοιμάζομαι νὰ ἐπιβῶ τοῦ ἰταλικοῦ ταχυδρομικοῦ, ἵνα ἐπανακάμψω εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ θὰ ρίψω ἐπὶ τῶν ἐπομένων σελίδων τοῦ ἡμερολογίου μου τὰς τελευταίας καὶ γενικὰς ἐντυπώσεις μου. . . Πρὶν ἢ προφθάσω νὰ στίξω τ ε λ ε ί α ν, σεισμὸς μετὰ μυκηθμοῦ φέρει καὶ αὐθις τὴν ἀμβλυθεῖσαν γραφίδα μου ἐπὶ τὸν χάρτην.

Βαρυαλγῆς Σ' ἐγκαταλείπω, πολυτλήμον νῆσος! Χαῖρε! . . Ἀλλὰ τί λέγω; Κλαῖς καὶ ὀδύρου, μέχρις ὅτου ἡ Εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπῃ τῶν ἀνθρώπων ἐπουλώσωσι τὰς χαινούσας πληγὰς Σου καὶ Σοὶ ἀποδώσωσι τὴν προτέραν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν! Ἡ τελευταία αὕτη αἵματηρὰ σελὶς τῆς ἱστορίας Σου θὰ βραχῆ πάντοτε διὰ τοῦ θερμοῦ δακρύου τοῦ ἀναγνώστου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΓΔΟΗ

Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ταχυδρομικοῦ Peloro

2 Ἀπριλίου 1881.

Πρὸ ὀλίγης ὥρας ἐγκατέλιπον τὴν πολυδάκρυτον Χίον μέγιστον καὶ οἰκτρὸν ἐρειπιῶνα!

Τὸ Peloro μετὰ τὰς πρώτας στροφὰς τῆς ἕλικος εὐρέθη ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐξ ἧς ὁ Κανάρης διέχυσε τὸ θεῖον φῶς τῆς ἐλευθερίας ἐκ τοῦ δαυλοῦ αὐτοῦ καὶ ἐφώτισε διὰ τῆς ὑλικῆς φλογὸς τῆς ναυαρχίδος τοῦ Κάραλη τὰ παράλια τῆς νήσου καὶ τὰς ἀπέναντι ἰωνικὰς ἀκτὰς. Ὁ τοῦρκος ναύαρχος ἐτάφη

τότε ἐν τῷ φρουρίῳ, ὃ δὲν μοὶ ἐπέτρεψαν οἱ τοῦρκοι νὰ ἐπισκεφθῶ, ὡς εἶπον προχθές. Ὁ σεισμός, καταρρίψας ἐπὶ τοῦ τάφου του οἰκίας καὶ τεμένη καὶ τείχη, κατέστησεν αὐτὸν βαθύτερον.

Ἄλλ' ἐν ᾧ νῦν εὐρίσκομαι ἐπὶ ἐδάφους ἄλλου, ἐδάφους ξένου πραγματικῶς τε καὶ μεταφορικῶς, τοῦ ἰταλικοῦ τούτου πλοίου, διατὶ νομίζω ὅτι ἀκόμη εὐρίσκομαι ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς νήσου ; Διατὶ ἀκούω στεναγμοὺς καὶ γόους ; Ἴδου ἐκεῖ περὶ τὸν φεγγίτην τοῦ μεγάλου θαλάμου τοῦ πλοίου κατάκειται συνεσπειρωμένη ὀλόκληρος οἰκογένεια χιακὴ, φεύγουσα τὸν τὸν τόπον τῆς καταστροφῆς καὶ ἐρχομένη μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν σώτειραν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα εὕρη ἄσυλον. Εἶπον ὀλόκληρος, πλὴν δὲν εἶναι ἀληθές ! Ὁ σύζυγος τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ πατὴρ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὴν ὃ τέκνων εὐρίσκεται ἔτι ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Ριγοῦσιν ὑπὸ τὴν παγερὰν πνοὴν τοῦ βορρᾶ καὶ συνωστίζονται τὰ ὅταυτα πλάσματα ὑπὸ ἐν ἐφάπλωμα. Εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν δύο ὄρσαναὶ ἀδελφαὶ, μόναί, ἄνευ τινὸς προστάτου, ἐρευνῶσιν εἰς τὸ βάθος πενιχροῦ σάκκου, τῆς μόνης περιουσίας αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα εὕρωσιν τι, ὃπερ δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ. Ζητοῦσιν ἐν αὐτῷ ὄρεμά τι, ἵνα καλύψωσι τοὺς ὄμους αὐτῶν. Μοὶ φαίνονται ὅτι ἐντρέπονται διότι δὲν ἔχουσι ! . . . Μὴ ἀπελπίζεσθε ὁμῶς, πτωχὰ κόραι ! Νομίζω ὅτι βλέπω τὰς εὐγενεῖς καὶ ἀγαθὰς ὀμήλικας ὑμῶν ἐν Ἀθήναις ἀποκοπτούσας μικρόν τι ἐκ τῆς μεγάλης πατρικῆς περιουσίας καὶ σμικρυνούσας κατὰ τι τὴν ἐτοίμην ἤδη προϊκᾶτων, ἵνα ρίψωσιν αὐτὸ εἰς τὸ ταμεῖον τῶν εἰσφορῶν καὶ δι' αὐτοῦ καλύψωσι τὴν γυμνότητα ὑμῶν.

Διὰ τοῦτο ἐνόμισα, ὅτι εὐρίσκομαι ἐν Χίῳ. Τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου καὶ οἱ θάλαμοι καλύπτονται ὑπὸ πολλῶν δεκάδων ἐκ τῶν ἀθλίων δραπετῶν τῆς θεομηνίας τῆς 22ας Μαρτίου.

Ἄπαισία ἡμέρα! Ἐπὶ ἡμισυν αἰῶνα καὶ ἔτι πλέον μυριάδες ἀνθρώπων θὰ φέρωσι τὴν σφραγίδα τῆς σκληρότητός σου. Τὸ δεκαετὲς κοράσιον, οὔτινος, ἐν ᾧ ἐγὼ ἤκουον τοὺς ὀλολυγμοὺς, ἀπέκοψαν προχθὲς τὸν πόδα, ὡς ἔγραφον ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ μου, καὶ τὸ διετὲς παιδίον ὅπερ ἐξεχώσθη φέρον ἓνα μόνον βραχίονα, θὰ ζῶσιν ἴσως περὶ τὰ μέσα τοῦ 20 αἰῶνος οἰκτροὶ μάρτυρες τῆς οἰκτρᾶς καταστροφῆς!

Κατὰ τὰς ἐμὰς πληροφορίας 3,500 ἢ κατ' ἀνώτατον ὅρον 4,000 ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Κατὰ τι ἐλάσσονες τούτων, ἤτοι 3,000 — 3,500 εἰσὶν οἱ φέροντες βαρέα ἢ ἐλαφρὰ τραύματα. Εἰς 6,000 δὲ, ἢ 7,000 ἀνέρχονται οἱ φυγόντες ἐντὸς τῶν 12 πρώτων ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ ἐκ τῆς νήσου. Ἔτεροι δὲ 50 ἢ 55,000 ὑπολείπονται ἐκεῖ ἐν ἀθλιεστάτῃ ψυχικῇ καὶ σωματικῇ καταστάσει· ἄστεγοι, διότι ὅσανίδες δὲν ἀποτελοῦσι στέγην εὐχαριστον, ἢ ἐπαρκῆ εἰς τὸν γεννηθέντα καὶ ἀνατραφέντα ἐν τριωρόφω μεγάρῳ· νήστευσι, διότι τεμάχιον ἄρτου καὶ δρᾶξ ὀσπρίων ἢ ὀλίγοι κόκκοι ἐλαίων ἀποβαίνουσι μετὰ τινος ἡμέρας δυσάρεστον ἔδεσμα εἰς τὴν συνειθισάντα νὰ δειπνῇ ὡς ἡμεῖς καθ' ἣν ἐσπέραν θ' ἀναγνώσητε τὰς γραμμὰς ταύτας καὶ ὡς ἐγευμάτιζον καὶ αὐτοὶ οὔτοι 1 καὶ 1)2 ὥραν πρὸ τῆς δεινῆς συμφορᾶς!

Ἐγείρω καὶ αὖθις ἰκέτιδα φωνὴν ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν τούτων ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ συμπα-

πατριώτας αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς μου, καὶ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ φιλανθρώπους. Ρίψατε, ὁ μὲν ἐκ τοῦ περισσεύματος, ὁ δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματός του, ρίψατε ἕκαστος τὸν ἕβρον αὐτοῦ εἰς τὰ ἑκασταχῆ ταμεῖα εἰσφορῶν ὑπὲρ τῶν Χίων. Καὶ αὐτοὶ εἶχον χθὲς, ὡς ἔχετε ἡμεῖς σήμερον. . . .

Ἄλλ' ὀφείλω νὰ ἐκτελέσω ἐν ταύτῃ τῇ τελευταίᾳ ἐπιστολῇ μου, καὶ νῦν μάλιστα, ὅτε ἔχω ἔτι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς ὠραίας ἀκτὰς καὶ τὰ εὐμορφα βουναὶ τῆς Χίου, καθῆκον ὑψηλὸν καὶ εὐχάριστον, τὸ καθῆκον τῆς ἀναγραφῆς τῶν ὀνομάτων πάντων, ὅσους τοῦλάχιστον ἐγνώρισα ἐγὼ, τῶν ὑπὸςδῆποτε βοηθησάντων τοῖς χίοις. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἱατρὸς κ. Σ. Μαγγίνας, ὁ ἐπιστημονικῶς διευθύνων τὸ ἐν Χίῳ Νοσοκομεῖον τῆς ἑλλ. κ υ θ ε ρ ν ῆ σ ε ω ς μετὰ τοσαύτης καρτερίας καὶ ἀφασσιώσεως· ὁ καθηγητὴς κ. Α. Χρηστομάνος, ἀποσταλεὶς μὲν ἐκεῖσε δι' ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις, ἀλλ' ἀναδεξάμενος ἐκεῖ καὶ μετὰ πυρετώδους δραστηριότητος συγκατήσας τὴν γενικὴν διοίκησιν καὶ οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ Νοσοκομείου. Μετὰ τούτους ἔρχονται οἱ κκ. Νικ. Μακκᾶς καὶ Τιμ. Λούης ὑφηγηταὶ τῆς ἱατρικῆς, οἱ ἱατροὶ κκ. Χ. Ἀναστασιάδης, καὶ Δ. Κατερινόπουλος, οἱ ἐπίκουροι ἀνθυπίατροι κκ. Α. Ε. Παπαδάκης, Γ. Κουτσομητόπουλος καὶ Σ. Σπάθης, οἱ ἐπίκουροι δόκιμοι κκ. Ἰω. Ὀριγώνης καὶ Λιγούρας καὶ ὁ διδάκτωρ κ. Γαρσῆς Ἀναστασιάδης. Ἐν δὲ τῷ νοσοκομείῳ τοῦ ἑλλ. Ἐ ρ υ θ ρ ο Ὡ Σ τ α υ ρ ο Ὡ οἱ ἀξιότιμοι ἱατροὶ κκ. Ι. Γαλβάνης, διευθυντὴς, καὶ Χρ. Γ. Ράλλης, οἱ βοηθοὶ κκ. Δ. Δέδες καὶ Μιλτ. Πα-

ναγόπουλος, τελειόφοιτοι τῆς ἰατρικῆς καὶ ὁ ἀκάμα-
τος ἀρχινοσοκόμος κ. Φραντζῆς. Εἶπον ἐν ταῖς πρῶ-
ταις ἐπιστολαῖς μου πολλάκις, ἐπαναλαμβάνω δὲ καὶ
νῦν, ὅτι ἐθαύμασα πάντας τούτους διὰ τὴν ἀκάμα-
τον καὶ ἀκκτάβλητον δραστηριότητα καὶ ἀφοσίωσιν
εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ καθήκοντος αὐτῶν.
Οὐδενὸς δεύτεροι ἔρχονται οἱ ἐκ Σύρου ἰατροὶ κκ.
Ἰωσήφ Χατζηδάκης, Ἀντώνιος Ξανθάκης καὶ Γ.
Σταυρίδης, οἵτινες πρότιστοι πάντων τῶν ἰατρῶν,
ἔφθασαν ἐκεῖ διὰ τῆς Ὑδρας καὶ ἔδραμον εἰς τὰ
χωρία, ὅπου διέμειναν ἐπὶ 8 ἡμέρας ἄυπνοι, νήστευ-
σιν καὶ παντοιοτρόπως κακουχούμενοι, ἀλλὰ σώζοντες
καὶ εὐεργετοῦντες. Ἄλλην οὐχ ἦττον σωστικὴν συν-
δρομὴν παρέσχον τοῖς Χίοις οἱ κκ. Δ. Παπαγεωρ-
γίου, ταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ, καὶ Γ. Κατζα-
ρὸς, πολιτικὸς μηχανικὸς, σχεδιάζοντες καὶ οἰκοδο-
μοῦντες παραπήγματα καὶ νοσοκομεῖα καὶ παντοίαν
ἄλλην συνδρομὴν παρέχοντες.

Δὲν πρέπει νὰ παραλίπω μετὰ τ' ἀνωτέρω καὶ τὸ
ὄνομα τοῦ ἐκ Γαλαξειδίου κ. Νικ. Μωραΐτου, ἰδιοκτή-
του καὶ πλοιάρχου μεγάλου ἰστιοφόρου πλοίου. Οὗτος
παρέσχε τὸ πλοῖον αὐτοῦ ἵνα χρησιμεύσῃ πρῶτον
μὲν ὡς ἀποθήκη ὑλικῶν καὶ εἶτα ὡς κατοικία τοῦ
Ἑλληνοσ προξένου καὶ πάσης ἀστέγου γιαντικῆς οἰκο-
γενείας· διὰ τοῦ πληρώματος δὲ καὶ τῶν λέμβων
καὶ τῆς προσωπικῆς παρουσίας του ἐχορήγει πᾶσαν
συνδρομὴν.

Τί δὲ νὰ εἶπω διὰ τοὺς ἀτρομήτους σκαπανεῖς ἡ-
μῶν; Οὗτοι ἄμ' ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν ἔσπευσαν
ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ τῆς ζωῆς αὐτῶν νὰ πράξωσιν
ὅ,τι ἦν δυνατόν. Ἀνώρυσσον καὶ ἔθαπτον πτώματα

(εὔρον δὲ τοιαῦτα ὑπὲρ τὰ 100), ἀνεύρισκον χρήματα καὶ ἄλλα τιμαλφῆ πράγματα, κατέρριπτον τοίχους ἐτοιμορρόπους καὶ ἐκάθαιρον τὰς ὁδοὺς, ἐνθουσιάσαντες ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς Χίους, εἰ καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀθυμίᾳ διατελοῦντας. Ὁ Σαδῆκ πασᾶς δὲ ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ν' ἀπονείμῃ εὐχαριστίας εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν διοικητὴν αὐτῶν ὑπολοχαγὸν κ. Ἰω. Τζαβέλλα, ὡς ἔπραξε καὶ διὰ τὸν κυβερνήτην τῆς «Σαλαμινίας» κ. Πινότζην καὶ τὸ λοιπὸν πλήρωμα αὐτῆς.

Ἄλλ' οὔτε τοῦτο, οὔτε ἡ πρὸς ἐμὲ ὁμολογουμένη φιλόφρων καὶ πρόθυμος συμποριφορὰ τοῦ διοικητοῦ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους Σαδῆκ πασᾶ μ' ἐμποδίζει τοῦ νὰ ἐξακολουθήσω μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλικρινείας καὶ ἀκριβείας, οἷαν ἐλπίζω, ὅτι εὑρετε ἄχρι τοῦδε ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς μου, ἐκτιθεὶς τὰ πράγματα. Ἡ τουρκικὴ διοίκησις οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον, ἵνα μὴ εἴπω οὐδὲν, ἔπραξε τῶν ὅσων κατωρθώσαμεν ἡμεῖς ἐν Χίῳ. Οὐδὲ πρόθεσιν τοῦλάχιστον καλὴν ἔδειξεν ὁ Σαδῆκ· διότι πρῶτον εἶπεν, ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη τῶν ἰατρῶν μας! τῶν ἰατρῶν ἐκείνων, οἵτινες, δύναμαι εἰπεῖν, ἔπραξαν θαύματα καὶ ἐλύτρωσαν ἐκ βεβαίου καὶ ἐπωδύνου θανάτου χιλιάδας ἀνθρώπων· δεύτερον· διότι ἀνέπτυξε δυστροπίαν εἰς τὴν ἀποδίβασιν τῶν σκαπανέων, ἀδιάφορον, ἂν ἐξ ἀδιαφορίας πρὸς τὰ δεινὰ παθήματα τῶν χριστιανῶν τῆς νήσου ἢ ἐκ φόβου, ὡς ἔλεγον οἱ περὶ αὐτὸν, μὴ διαβληθῆ εἰς τὸ Δοβλέτι ὡς φιλέλλην!! Τρίτον δὲ καὶ γενικῶς, διότι, εἰ καὶ προεκάλεσε τὴν ἐκεῖ ἀποστολὴν 200 στρατιωτῶν μετὰ τὸν σεισμόν, οὔτε ἀστυνομίαν ἐνήσκει δι' αὐτῶν, οὔτε καὶ παρέσχεν αὐτοὺς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ φιλανθρώπου ἔργου τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Ἡ πιστο-

τέρα δὲ μαρτυρία τῶν λόγων μου εἶναι ἡ γενικὴ ἀ-
γανάκτησις τῶν κυβερνητῶν τῶν ἐν Χίῳ ναυλοχούν-
των εὐρωπαϊκῶν πλοίων κατὰ τῆς τουρκικῆς ἀσυγ-
γνώστου ἀδιαφορίας καὶ νοχελείας.

Ἄλλ' ἐὼν τοὺς τούρκους καὶ τὰ ἀπάνθρωπα αἰ-
σθήματα αὐτῶν, στρέφω τὸν νοῦν πρὸς τὴν Χίον καὶ
ἀναλαμβάνων τὴν φωνὴν τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐξακισμυρίων
κατοίκων, ὧν εἶδον τὰ στήθη πάλλοντα καὶ τοὺς
ὀφθαλμοὺς δακρύνοντας ἐξ εὐγνωμοσύνης, καὶ διερμη-
νεύων τὰ αἰσθήματα αὐτῶν, ἐκφράζω τὴν εὐγνω-
μοσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου
πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ πρὸς ἅπαντας
τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας κυρίους, ὧν τὰ ὀνόμα-
τα παραδίδωμι εἰς τὸν κοινὸν ἔπαινον.

Περαιτῶν τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπιστολὴν μου,
οὐδόλως ἐπιχειρῶ ἀνάπτυξιν τινα τοῦ περὶ σεισμῶν
ζητήματος, ὃ τινες ἤρξαντο ἤδη πραγματευόμενοι
ἕκαστος ὑπὸ ἀλλοίαν ἔποψιν. Μὴ δυνάμενος γὰρ συν-
ταχθῶ ἀσφαλῶς μετὰ τῶν Ποσειδονείων ἢ
μετὰ τῶν Ἡφαιστείων σεισμολόγων, κλίνω
τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς θείας παντοδυναμίας, καὶ ἀ-
ναφωνῶ μετὰ τοῦ προφητάνακτος Δαυΐδ. «Κύριε ὁ ἐ-
πιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν·
» ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται, γεννηθή-
» τω τὸ θέλημά σου ! »

Ἦ σ τ ε ρ ὀ γ ρ α φ ο ν .

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 14 Ἀπριλίου 1831

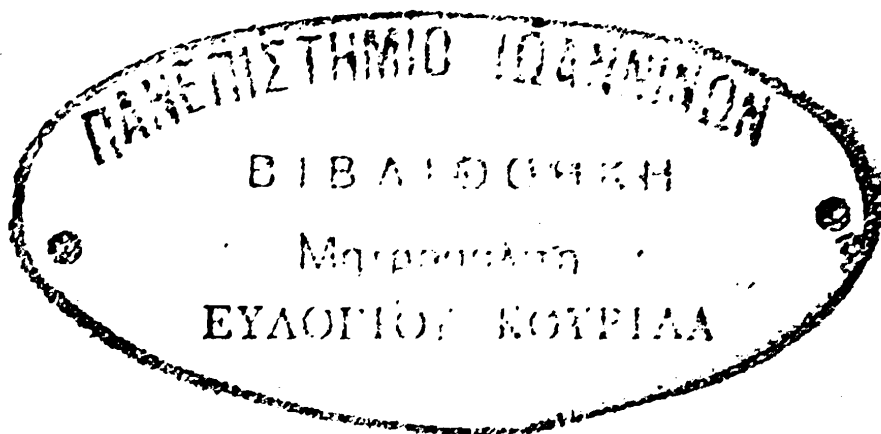
Ἄπαντες οἱ εἰς Χίον ἀπεσταλμένοι ἐπανῆλθον
κατ' αὐτὰς εἰς Ἀθήνας. Τὸ ἑλλ. νοσοκομεῖον διευ-

θύνει ὁ βοηθὸς τοῦ δημοτ. νοσοκομείου Ἀθηνῶν κ.
 Π. Ἀναγνωστόπουλος, τοῦ δὲ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ
 τὴν ἐποπτεῖαν ἀνέλαβέ τις τῶν ἐγχωρίων ἰατρῶν. Ὁ
 κ. Κατσαρὸς, πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν, ἱδρύσει τὴν κα-
 τοικίαν τοῦ Μητροπολιτοῦ, τοῦ Ἑλληνοσ προξένου,
 δύο ναοὺς τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἕνα τῶν δυτικῶν, καὶ
 ἔδωκε τοῖς κατοίκοις λίαν ὠφελίμους συμβουλὰς
 περὶ τῆς μελλούσης ἀνεγέρσεως τῆς πόλεως καὶ τῶν
 χωρίων τῆς νήσου, ὡς πρὸς τὴν ρυμοτομίαν καὶ τὴν
 οἰκοδομικὴν, ὃ δὲ ταγματάρχης κ. Παπαγεωργίου
 ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ τύπου σύντομον ἀλλὰ περιλη-
 πτικὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς ἀνοικοδομή-
 σεως.

Εἶθε ν' ἀναβιώσῃ καὶ ν' ἀναθαλλήσῃ ταχέως ἡ πο-
 λυτλήμων ἀδελφὴ ἡμῶν Χίος!

Εἶθε!

ΒΚ
Π 1392

Αριθ. αυ. 2

ΕΝ ΔΑΚΡΥ ΕΠΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΧΙΟΥ

ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙΣΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ.

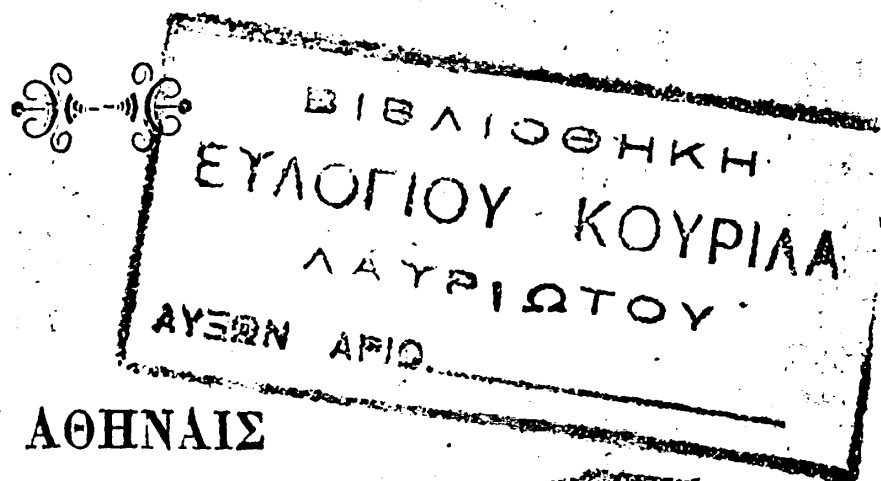
ΥΠΟ

Β. Κ. ΚΛΩΣΤΕΡΙΑΔΟΥ

φοιτητοῦ τῆς Νομικῆς.

Συνετέλεσε Κύριος θυμὸν αὐτοῦ,
ἐξέχεε ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ, καὶ
ἀνῆψε πῦρ ἐν Σιών, καὶ κατέφαγε
τὰ θεμέλια αὐτῆς.

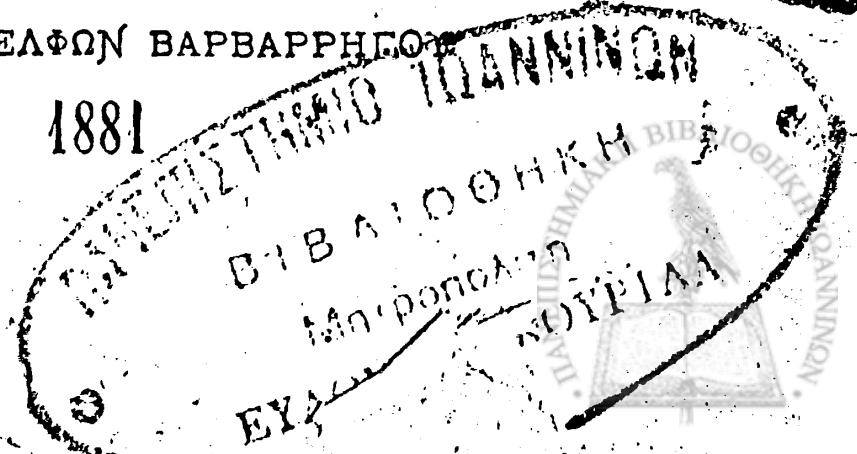
Θρήνοι, κεφ. IV. 11.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΒΑΡΒΑΡΡΗΓΩΝ

1881

Τ Η :

ΓΛΥΚΕΙΑ ΜΟΙ ΦΙΛΗ, ΤΗ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙΣΗ ΔΥΣΤΗΝΩ

Χ Ι Ω :

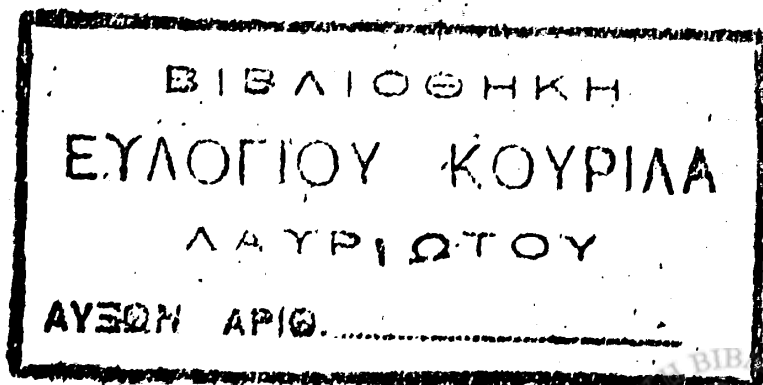
Τ Η

ΩΡΑΙΑ ΠΑΤΡΙΔΙ ΜΟΥ

ΤΑΣ ΟΛΙΓΑΣ ΤΑΥΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΣ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Β. Κ. ΚΛΩΣΤΕΡΙΔΗΣ.

ΕΝ ΔΑΚΡΥ ΕΠΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΧΙΟΥ,

ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙΣΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ.

ΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΝΔΡΙΩΤΟΥ

Μὴ ἀνάμενε, φίλε ἀγκνῶστα, μὲγά τι ἔργον ὑπὸ νεανίου
κατεχομένου ἔτι ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου τοῦ φοβεροῦ,
τοῦ ὑπὸ τοῦ τρομερωτάτου σειμοῦ προελθόντος καὶ οἶονε
ἐξ ἐφόδου καταλαβόντος τὴν δύσμοιρον Χίον! Μὴ ἀνάμενε,
λέγω, μέγα τι ἔργον, ἀλλ' ὀλίγας γραμμὰς ἀσθενοῦς καλά-
μου, ὑπαγορευθείσας ἐν στιγμαῖς· φοβεραῖς καὶ ἀπελπιστι-
καῖς· φάνηθι λοιπόν, ὦ ἀγκνῶστα, ἐπεικῆς, τὴν δὲ αὐστη-
ρὰν ἐπίκρισιν φύλαξον, ὅπως ἐφαρμοσῆς αὐτὴν εἰς δεινό-
τερα ἔργα.

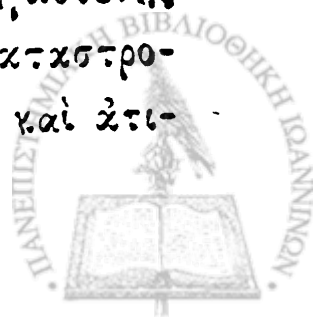
Ἐπεθύμουν σφόδρα, κατὰ τὴν παροῦσιν μάλιστα περί-
στασιν, νὰ εἶχον τὴν δεινότητα τοῦ Ὁμήρου καὶ τὴν γλαφυ-
ρότητα τῆς ἐνφράσεως αὐτοῦ καὶ τὴν ποιητικωτάτην αὐτοῦ
φραντασίαν, ὅπως ἄρξωμι τῆς περιγραφῆς τῆς φιλτάτης
μοι Πατρίδος, τῆς γλυκυτάτης μοι Χίου· ἀλλὰ φεῦ! αἱ ἀσθε-
νεῖς μου δυνάμεις πόρρω ἀπέχουσι τοῦ νὰ δύνανται νὰ πλη-
σιάσωσιν, ἔστω καὶ διὰ τῆς φραντασίας, τὴν ἐλαχίστην ἀδυ-
ναμίαν τῆς ἀποθήκης τῆς τῆς πλούτου τῶν ἐκφράσεων,
τῶν περιγραφῶν, τῶν εἰκόνων καὶ πάντων τῶν σχημάτων
τῆς ῥητορικῆς τέχνης καὶ τῆς ποιήσεως!

Χίος! ὦ! ὅποιος ἐννοίᾳ περιέχει ἡ λέξις αὕτη! καὶ τίς
δύναται νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὰς; τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὰς

πολλὰς καὶ ποικίλας ἐννοίας ταύτης τῆς λέξεως; Χίος! Ἔσθη δύνανται ἔχουσα πρὸς τὰς λέξεις, «Παρχάδεις», «Κῆπος ἀπέραντος», «Εὐόσμον ῥόδον», «Γερπνή-ἀνθοδέσμη», «Πλούσιον χρηματοφυλάκιον», «Μυροβόλον δοχεῖον», «Ἐκπαιδευτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν κττάστημα», κ.τ.λ. ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ὁ ἀσπὴρ τῆς Ἀνατολῆς, ἡ πηγὴ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ γενέτειρα πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν!

ὑπὸ αἴθριον καὶ εὐρὺν ὀρίζοντα κειμένη ἡ νῆσος αὕτη καὶ ὑπὸ γλυκέος κλίματος τρεφομένη ἐπόμενον ἦτο ν' ἀκμάζει πάντοτε· ἔχουσα τοὺς ἐμπορικωτέρους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου, καὶ τοὺς φιλοπονωτέρους γεωργοὺς ἐπόμενον ἦτο ν' ἀναπτύξει τὸ ἐμπόριον εἰς τὸν ὑψιστὸν βαθμὸν, κομίζουσα διὰ τῶν πλοίων αὐτῆς, ὡς δι' ἀπείρων ἀρτηριῶν, τὸν πλοῦτον ὄμιλον τοῦ κόσμου εἰς τὰ θυλάκια τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ ἐξάγουσα τὰ ὑπὸ μυριάδων χειρῶν παραγόμενα προϊόντα καθ' ἅπασαν αὐτῆς τὴν ἔκτασιν· ἐπόμενον ἦτο καλλιεργουμένη καὶ περιποιουμένη, ὡς ὠραία κόρη, ὑπὸ τοσούτων ἀνδρικῶν χειρῶν, νὰ μεταβληθῆ εἰς κῆπον εὐφροσύνητος καὶ πλουσιώτατος· καὶ ἤκμαζεν ἡ εὐτυχὴς Χίος, ἤκμαζεν ἀδικκόπως, μέχρις οὗ ἡ ἀγρία χεὶρ τοῦ βαρβάρου Ἀσιανοῦ βαρεῖα ἐπιπεσοῦσα κατὰ τοῦ εὐόσμου τούτου ῥόδου ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐμάρανεν αὐτὸ! Ὅτε ὀλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος συνέτριβε τὰς σεσαθρωμένας ἀλύτους τῆς ἀποτροπαίου δουλείας, καὶ προσεπάθει ν' ἀναπνεύσῃ τὴν γλυκεῖαν αὔραν τῆς θείας ἐλευθερίας, τότε καὶ ἡ ὠραία αὕτη κόρη συναισθανθεῖσα τὴν ἀτίμωσιν ἣν ὑφίστατο ὑποκειμένη εἰς μικρὰς χεῖρας ἐζήτησε νὰ διασπάσῃ τὰς βαρεῖας ἀλύτους δι' ὧν αἱ τρυφερὰ αὐτῆς χεῖρες εἶχον δεσμευθῆ· ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἀσθενὴς μικρὰ πρώτη ἐτιμωρήθη ὑποστᾶσα τὰς φρικτὰς κατὰστροφάς, τὰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας, τὰς αἰχμαλωσίας καὶ ἀτι-

μῶσαις τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς κυρίου ! ὑποπεσοῦσα εἰς τὰ δεινὰ ταῦτα ἢ τρυφερὰ παρθένος κατήντησέ φθισικὴ, ἢ ὠρξία αὐτῆς κόμη κατέπεσεν, αἱ ῥοδόχροοι παρειαὶ αὐτῆς προσεκτήσαντο τὴν ὠχρότητα τοῦ νεκροῦ καὶ μικροῦ δεῖν ἀπέθνησκεν ! ἀλλ' ἐν τῷ κάλυκι τοῦ μακρανθέντος ῥόδου ἀπέμενε εἰσέτι ὑγρόν τι, ὅπερ ὑπὸ θείας δυνάμεως φυλαχθέν, ἠδυνήθη νὰ χορηγήσῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἀναζωογόνησιν εἰς τὸ φθισιῶν ῥόδον, καὶ αἴφνης ἤρξατο νέας ζωῆς, νέας περιόδου, νέας ἀνοίξεως !

Ἡμίσεος αἰῶνος σχεδὸν πάροδος εἶχε συμπληρωθῆ, καὶ ἡ πλουσίαι κόμη τῆς νεκρᾶς παρθένου ἀνεφύη πλουσιωτέρα, αἱ μακρανθεῖσαι αὐτῆς παρειαὶ ἀνέλαβον τὴν προτέραν αὐτῶν ζωηρότητα καὶ γλυκύτητα καὶ ὁσημέραι ἤϋξανε καὶ προεχώρει γιγαντιαίοις βήμασι πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῆς, ἥτις ἦτο ἢ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἔνωσις, τοῦλάχιστον πνευματικῶς, καθόσον ἡ ὑλικὴ ἔνωσις ἀπεῖχε πολὺ μακρὰν εἰσέτι, μολονότι πλεῖστοι ὅσοι ἐγκωνίως ἀνέμενον τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων Ἑλλήνων ἀγῶνος, καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ παραρτήματος τούτου μετὰ τοῦ ὅλου σώματος, ἄνευ κινδύνων, ἄνευ ἀγώνων, ἄνευ καταστροφῶν, μετὰ μεγίστης πεποιθήσεως ! ἀλλὰ φεῦ ! ταῦτα πάντα ἦσαν ὄνειρα ἀπατηλά, σκέψεις παιδικαί, τέρψεις φανταστικά, ταῦτα πάντα ἦσαν ἀπαρηγορικὰ στὸν ἄρρωστον !

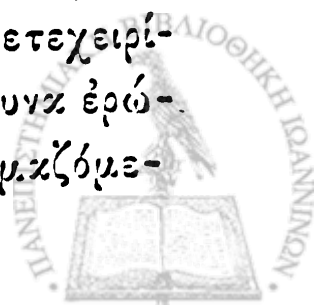
Ἦνθει λοιπὸν καὶ ἤκμαζεν ἡ νεὰρὰ παρθένος, καὶ τὸν νυμφίον ἀνέμενε μετὰ παλλούσης καρδίας, ἀλλὰ φεῦ ! ὁ δαίμων τῆς καταστροφῆς ἐφθόνησε, φαίνεται, τὰ κάλλη τῆς κόρης, ἢ ζηλοτυπία κατέφραγε τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐντελῆ ἐξολόθρευσιν αὐτῆς ! εἰς τί ἔπταισα, ἔκραζεν ἡ τάλαινα κόρη, καὶ τιμωροῦμαι τόσον σκληρῶς ; Ἦθελον νὰ εἶμαι Ἰε-

ρεμίας, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ κλαύσω καὶ νὰ θρηνηθῶ ἐπικξίως τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος μου, ἀλλὰ τί λέγω Ἱερεμίας! Ἱερεμίας; καὶ δύναται ποτὲ χεὶρ ἀνθρωπίνη νὰ περιγράψῃ τὰ δεινὰ καὶ τὴν καταστροφὴν ταύτην; καὶ δύναται ποτὲ ἀνθρωπίνη γλῶσση νὰ διηγηθῇ τὰ φοβερὰ δράματτα ἅτινα συνέβησαν εἰς τὴν δύσμοιρον ταύτην Νῆσον; καὶ ποῦ θὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ λέξεις κατὰλλήλους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον; οὔτε ἡ αὐστηροτάτη ἔκφρασις οὔτε ἡ μᾶλλον τετορνευμένη συμπλοκὴ τῶν λέξεων θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ δώσῃ ἔστω καὶ τὸν ἐλάχιστον χρωματισμόν· ἤθελον νὰ ἠδυνάμην νὰ εὕρω λέξεις ἐκφραστικὰς τοσοῦτον ὅποῖος ἦν ὁ ὑπόκωφος ἐκεῖνος μυκηθμὸς τοῦ ἀγρίου σεισμοῦ ὅστις ἐπέφερε τὴν θλιβεράν ταύτην τελευταίαν τῆς δυστήνου περθενοῦ, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, μόνον ὁ αἰσθηθεὶς τὸν φοβερόν ἐκεῖνον μυκηθμὸν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ μέγεθος ἐκείνου, ἄλλως δὲν ὑπάρχει κατὰλληλος ἔκφρασις ὅπως γίνῃ νοητός!

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλην μου τὴν ἀδυναμίαν, θέλω προσπαθήσει νὰ δώσω λεπτόν τι σκιαγράφημα, ἀμυδρὸν τινὰ εἰκόνα τοῦ φοβεροῦ δράματος ὅπερ ἐξετυλίχθη ἐπὶ τῆς σκηνηῆς τοῦ εὐθελοῦς τούτου κήπου ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐπιτυχίᾳ!!!

Ἦτο Κυριακὴ, ἡ 22 τοῦ Μαρτίου, ἡμέρα γλυκεῖα, ἡ οὐρανὸς αἴθριος καὶ ἡ θάλασσα λευκὴ ὡς τὸ γάλα, οὔτε ἡ ἐλαχίστη πνοὴ τοῦ ἀέρος ἦτο ἐπαισθητὴ, καὶ ἐν τούτοις ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἦτο περίλυπος, ἡ καρδίκα ἡμῶν δὲν ἠσθάνετο τὴν εὐχαρίστησιν ἐκείνην, ἦν ἠσθάνετο ἄλλοτε κατὰ τὰς πρώτας γλυκεῖας ἡμέρας τῆς ἀνοίξεως! τί ἄρα γε συνέβαινε; μήπως προησθάνοντο τὴν ἐπικειμένην συμφορὰν; ἴσως. Ἀναμνηστικὸν τοῦ τρόπου τῆς ἐκφράσεως, ὃν μετεχειρίσθη ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς καταστροφῆς, ὅτε ἀπηύθυνε ἐρώτησιν πρὸς ἓν πρόσωπον τῆς οἰκογενείας ἡμῶν ἐτοιμαζόμε-

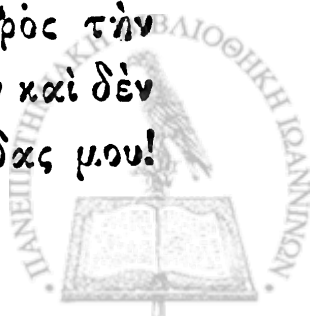

νον ὅπως ἐξέλθῃ, καὶ φοβιῶ ! « ποῦ ὑπάγετε ; » τῷ εἶπον, μετὰ τοιούτου ὕφους, ὡς νὰ ἤθελον νὰ τῷ εἶπω πρὸς κλητικῶς ἀμείναι ἐδῶ, μὴ ἐξέλθῃτε, σὺς πρὸς κλητικῶ ! » Ἡ φύσις λοιπὸν ἀπὸ τῆς διετέλει ἐν γαλήνῃ, ἀλλ' ὁ φοβερὸς δαίμων τῆς κατὰ τροφῆς ὑπούλων ὑπέσκαπτε τὰ θεμέλια τοῦ λαμπροῦ τούτου οἰκοδομήματος, καὶ ἐξέλεξε τὴν ἡμέραν ταύτην ὅπως εὐκολώτερον ἀπατήσῃ τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τοῦ κλειθλοῦς τούτου λειμῶνος· ἐμυμήθη ἴσως ὁ ἀνκιδέστατος τινὰς τῶν κατοίκων, οἵτινες ὑπὸ τὸ γλυκὺ αὐτῶν μειδίαιμα ὑποκρύπτουσι τὸ δηλητήριον καὶ ὑπὸ τὰς εὐγενεῖς ἐκφράσεις καὶ τὴν γλυκεῖαν συμπεριφορὰν ζητοῦσι νὰ καταστρέψωσι τὸν ἄλλον ! εἶθε νὰ μὴ ὑπῆρχον ποτὲ τοιαῦτα ὄντα ἵνα μὴ ὁ κακοῦργος ἐκεῖνος καταστροφεὺς εὖρη πρότυπα ὑπουλόγητος ὅπως μιμήθῃ αὐτά ! Ὑπὸ τὸ πρόσχημα λοιπὸν εὐγενοῦς ἐπεφάνη τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ δαίμων καταστροφεύς, ἀλλ' ἐφάνη ὅπως ὁ ὄφις ὑπὸ τὴν ἀνθρώπινον χλόην, ἔτοιμος νὰ χύσῃ τὸν ἴδον πρὸς τὸν ἀτυχῆ διαβότην τὸν ἀπαιτώμενον ὑπὸ τῆς ὥραίας θέας τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐν τοῖς ἀγροῦς ἐσπρῶμένων καὶ σπεύδοντων ὅπως δρέψῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν καὶ αἴφνης ὁ φοβερὸς ὄφις ἐκτελεῖ τὸ ἀποτρόπαιον αὐτοῦ ἔργον, οὕτω λέγω, ἐφάνη καὶ ὁ δαίμων ἐκεῖνος ἐπίκουρον ἔχων τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἡμέραν !

Ἦτο ἡ 2 πρὸς τέταρτον μ. μ. τῆς Κυριακῆς, ὅτε τινὲς τῶν κατοίκων τῆς τελαίνης Χίου ἠσύχως ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν, ἄλλοι ἐκοιμῶντο νήδυμον ὕπνον μετὰ τὸ πλούσιον αὐτῶν ἢ τὸ λιτὸν γεῦμα, ἄλλοι ἔτρωγον, ἄλλοι διεσκεδάζον, ἄλλοι ἔτρεχον εἰς τὰς ἐξοχὰς διὰ νὰ συνδιασκεδάσωσι μετὰ τῶν φίλων αὐτῶν, ἄλλοι διέτριβον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἄλλοι ἐν τοῖς καφενεῖοις καὶ ἄλλοι ἄλλοσε. Ἐγὼ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν διέτριβον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀγαπητοῦ μοι φίλου Θεο-

δώρου Π. Α. μεθ' οὗ καὶ συνώκουν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀπὸ ἐνὸς ἔτους, ἐν ἣ μοὶ εἶχε παρχωρήσῃ ἐν δωμάτιον ἄνευ ἀμοιβῆς, δι' ὃ καὶ ἄπειρον εὐγνωμοσύνην θέλω ὀφείλει αὐτῷ· ἤτοιμ-ζόμεν δὲ ὅπως ἐξέλθω καὶ μεταβῶ πρὸς ἐντάμωσιν φίλου μου τινὸς ὅπως μεταβῶμεν εἰς τὴν πκνήγυριν τῆς Τήνου, ὅτε αἴφνης, ἀλλ' ὦ φρίκη, ὅσκις ἀνκλογισθῶ τὴν φοβερὰν ἐκείνην στιγμὴν! φρίκη φοβερὰ μὲ κατέλαβε τὴν πρώτην στιγμὴν, φρίκη τὴν δευτέραν φρίκη τὴν τρίτην, αἰωνίως φρίκη! καὶ ὅσκις ἀνκλογισθῶ τὰς φοβερὰς ἐκείνας στιγ-μὰς φρίκη μὲ κκτκλαμβάνει, καὶ ἤδη ὅτε χαράκτω τὰς ὀλίγας τούτας γραμμὰς φρίκη μὲ κατέχει! ὦ φρίκη! φρί-κη! φρίκη!!! αἴφνης, λέγω, ἡσθάνθη ἐμαυτὸν ἀ-ατινχθέντα ὡς ἐλαστικὴν σφαῖραν ριφθεῖσαν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ νεαρᾶς παρθενικῆς χειρός· φο-βερὸς μηκυθμὸς συνώδευε τὴν τρομερὰν ἐκείνην κίνησιν καὶ πύραυτα εἶδον τὴν οἰκίαν ἡμῶν διασχιζομένην καὶ καταρρέουσιν! Σὺ φίλε ἀνκγνῶστα, δύνασαι νὰ αἰσθανθῆς τὰς στιγμὰς ἐκείνας ὁποῖαί τινες ἦσαν, ὅταν πρὸς στιγμὴν θέσης σεαυτὸν ἐν τῇ καταστάσει ἐκείνῃ διὰ τῆς φαντα-σίας! ἔβλεπον τὸν θάνατον ἐνώπιόν μου ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ εἰδεχθείᾳ καὶ ἐπεχείρησα νὰ σπεύσω πρὸς τὴν θύραν ὅπως ἐξέλθω ἐκ τοῦ χάινοντος ἐνώπιόν μου τάφου, ἀλλὰ μοὶ ἦτο ἀδύνατον! προσεπύθουν νὰ κέμω τὸ πρῶτον βῆμα καὶ βι-αία κίνησις μὲ ὤθει πρὸς τὰ ὀπίσω! δὲν ἠδυνάμην νὰ εὔρω τὴν ἰσορροπίαν· ἀλλ' ὅπως ἐν τρικυμιώδει θαλάσσει τὸ τα-λαίπωρον πλοῖον κυλινδοῦται ἔνθεν κακεῖθεν καὶ ὁ δυστυ-χῆς ἐπιβάτης δὲν δύναται νὰ στηριχθῆ, ἀλλὰ δίκην οἰνο-βαροῦς ρίπτεται ὅτε μὲν πρὸς τὴν μίαν ὅτε δὲ πρὸς τὴν ἄλλην πλευρὰν, οὕτω καὶ ὁ τέλως ἐγὼ ἐρριπταζόμεν καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ στηριχθῶ τοῦλάχιστον εἰς τοὺς πόδας μου!

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ πρώτη ἐργὴ παρήλθε, καὶ τότε ὑπὸ τοῦ αἰσθημένου τῆς αὐτοσυντηρησίας κινήσεις ἔδραμον πρὸς τὴν κλίμακκα ὅπως ἐξέλθω ἐκ τοῦ ἐπικειμένου ἰκριώματος, ἔδραμον καὶ ἔστην εἰς τὴν αὐλειον θύραν καὶ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς· πρὸς τὴν ὁδὸν, εἶδον αὐτὴν κεκαλυμμένην ὑπὸ σωροῦ ἐρειπίων, τὰς δὲ ἐναπολειφθείσας οἰκίας ἐτοίμους νὰ καταρρεύσωσιν εἰς δεύτερον δονισμόν, τοὺς δὲ πλείστους τῶν τοίχων τῶν καταρρευσακῶν οἰκιῶν ἐπικρεμμένους ὡς σπάθην Δαμοκλέους καὶ ἐπαπειλοῦντας μακρόθεν τὸν τολμητικὸν ἐκεῖνον ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ διέλθῃ κάτωθεν αὐτῶν ὅπως ζητήσῃ καταφύγιον εἰς τοὺς ἀγρούς· ἔστην καὶ πάλιν μὴ δυναμένος ν' ἀποφασίσω τίνι τρόπῳ μοὶ ἦτο δυνατόν νὰ σωθῶ, ὅτε νεκρὰ παρήενος εἰσελθοῦσα εἰς τὸ προκύλιον τῆς οἰκίας σχεδὸν λειπόθυμος καὶ κἄτωχος ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας μου ζητοῦσα βοήθειαν, προσεπάθησα νὰ ἐμποιήσω θάρρος αὐτῇ καὶ νὰ δώσω γενναϊότητα ἧς ἐγὼ ἐστερούμην κατ' ἐκείνην τὴν κρίσιμον στιγμὴν· αἴφνης ἀκούω ἕτερον μὴ κυθμόν καὶ αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν κινούμενον, ὡσπερ χλοερὸν στάχυον ὑπὸ σφοδρᾶς πνοῆς ἀνέμου, φοβερὸς κρότος συνεχῆς ἐπηκολούθησε τὸν ἄγριον ἐκεῖνον μὴκυθμόν καὶ τὴν σφοδρὰν κίνησιν, ὁ δικρκῆς ἐκεῖνος κρότος ἦτο τῶν κρημνιζομένων ἐρειπίων οὐχὶ πλέον τῶν λαμπρῶν οἰκοδομημάτων! "ὦ Θεέ μου! κατ' ἐκείνην τὴν φοβερὰν στιγμὴν, τὴν πλήρη ἀγωνίας καὶ ἀπελπισίας, ἡσθάνθη ἐμαυτὸν ἀπολιθωθέντι σχεδὸν καὶ σταυρώσας τὰς χεῖρας μου ἔστην ἕτοιμος πρὸς ὑποδοχὴν τῆς καταρρεύσεως οἰκίας ἡμῶν, ἐξέλεξα τὴν καταλληλοτέραν θέσιν ὅπως ὅσον τάχιον ἐκπνεύσω καὶ μὴ ὑποστῶ τὰ φοβερὰ δεινὰ, ἅτινα πλεῖστοι δυστυχεῖς ὑπέστησαν ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ ἡμέρας τεθικμμένοι ὑπὸ τὰ ἐρείπια· ἐσταύρωσα τὰς χεῖρας μου, ἔκλινα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν

γῆν καὶ μίαν μόνην φράσιν ἐπκνέλαβον τρίς, «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.» !

Μετ' ὀλίγον ἠσθάνθην ἐμυτὸν ζῶντα παρὰ προσδοκίαν, καὶ ὡς μηχανῆ ἐκινήθην καὶ πάλιν πρὸς τὴν θύραν, ἡ νεαρὰ ἐκείνη παρθένος δὲν ἐφαίνετο πλέον, ἠγνόουν δὲ ἂν ἐσώθῃ καὶ πρὸς στιγμὴν ἔχουσα ἐν δάκρυ δι' αὐτήν! τὴν ἐπομένην ὁμῶς ἡμέραν ἔμυθον ὅτι ἔζη καὶ μετὰ πικρῆς καρδίας ἤκουον ὅτι εἰς ἐμὲ ὤφειλε τὴν ζωὴν μετὰ δύο ἔτι ἀσθενῶν πλυσμάτων· καὶ ἦτο τοῦτο ἀληθές· διότι ἂν δὲν ἐκώλυον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νὰ προχωρήσῃ καὶ ἂν καὶ ἐγὼ αὐτὸς δὲν ἔμενον εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο προκύλιον, οὔτε ἐκείνη θὰ ἐλάμβανε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μοὶ εἴπῃ ὅτι εἰς ἐμὲ ὤφειλε τὴν ζωὴν, οὔτε ἐγὼ θὰ ἔγραφον ταύτην τὴν στιγμὴν τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς· τέσσαρα, πέντε βήματα ἔτι καὶ ἠθέλωμεν εὔρει τὸν τάφον ὁμοῦ ὑπὸ τὸ βῆρος φοβεροῦ ἐρειπίου, ἐνθα καὶ δύο ἄλλα δυστυχῆ ὄντα εὔρον αὐτὸν καλυφθέντα αἴφνης ἐνώπιον ἡμῶν! Στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς στενωπὸν τινὰ ἣτις ἔκειτο ἄντικρυ τῆς οἰκίας ἡμῶν, εἶδον τὸν τοῖχον περιβολίου κατκρῆνον καὶ τὴν θύραν μόνην ἀνοιγομένην, ἰδοῦ, εἶπον κατ' ἐμυτὸν, πόθεν νὰ σωθῶ, καὶ τριχόντα βημάτων ἀπόστασιν διὰ τριῶν ἀλμάτων διῆλθον! ὅπως ἡ περιστερὰ ἐκείνη, ἡ ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν ἀφειῖται εἰς τὸ τῶν Συμπληγάδων στενόν, ὅτε ἠνοιγοκλείοντο οἱ βράχοι ἐκεῖνοι, διῆλθε διὰ μέσου αὐτῶν, καὶ μόνον κατὰ τὴν οὐρὰν ἔπαθεν ὀλίγον, οὕτω καὶ ὁ τάλας ἐγὼ διὰ μέσου τῶν καταρρευσῶν οἰκιῶν διερχόμενος κατώρθωσα νὰ διέλθω ἀβλαβῆς, πλὴν ἐλαχίστου κτυπήματος κατὰ τὸν πόδα !

Ἐσώθην ἀνέκροξα, ὅτε πλέον εὐρισκόμεν μίαν τῶν ἰκνωμάτων ἐκείνων, ἐσώθην ἐγὼ ! ἄλλὰ τόσα ἄλλα προσ-

φιλή ὄντα, τί ἄρχε γὰρ νὰ ἀπέγειναν ; ὁ φίλτατός μοι ἀυτὰ-
 δελφος Νικόλαος μετὰ τῆς λοιπῆς οἰκογενείας ζῆ ἄρχε γὰρ
 ἡ ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας αὐτοῦ ; τόσκι ἀλλοι
 προσφιλεῖς ὑπάρξεις τόσκι δυστυχῆ πλάσματκ, ἐσώθησαν ὅ-
 πως καὶ ἐγὼ ἢ στενάζουσι καὶ ἐκπνέουσιν ὑπὸ τὸ βῆρος
 τῶν ψυχρῶν λίθων καὶ τῶν χωμάτων ; ἰδοὺ νέκι ὀδύνηκι,
 ἰδοὺ φοβερώτερκ δεινά ! ἔσπευσκ πρὸς τὸ μέρος, ἔνθκ ἔκειτο
 ἡ οἰκία αὐτοῦ, διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' ὅτε προεχώρησκ
 εἰς τριάκοντα βημάτων ἀπόστασιν θέαμακ σπαρχζικάρδιον
 μοι διέκοψε τὴν πορείαν· ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγροῦ ἔκειντο ἐκ-
 τάδην πλῆθος δυστυχῶν πλκσμάτων, τινὰ ἔκειντο λειπόθυμα,
 ἀναίσθητα, ἡμιθκνη, ἐν ἐκ τῶν μᾶλλον πκσχόντων ἦτο ἡ ἀγα-
 πητή μοι ἐξαδέλφη Δέσποινα. Σ. ἤτις κρκτοῦσκ τὸ μικρὸν
 αὐτῆς εἰς τὴν ἀγκάλην ἐβόηθειτο ὑπὸ τοῦ ἀγαπητοῦ μοι φί-
 λου Νικολάου Γ. ἔσπευσκ νὰ τῆ χορηγήσω βοήθειαν καὶ νὰ
 παρηγορήσω αὐτὴν κατὰ τὸ δυνατόν, ἀλλ' ἡ φοβερὰ σκέψις
 νὰ μάλω περὶ τοῦ Νικολάου μου καὶ τῶν λοιπῶν οἰκείων
 βιαίως μὲ ἤγειρεν ἐκεῖθεν, ἔδραμον καὶ, δύο βήματκ ἔτι καὶ
 ἰδοὺ τὸ μέρος ἐνθκ ἔκειτο ἡ οἰκία αὐτοῦ, ζητῶ αὐτὴν διὰ
 μέσου τῶν ἐρειπίων, ἀλλ' οἴμοι ! ἡ γιγκντικὴ ἐκείνη οἰκία
 μέχρι θεμελίων εἶχε κατκρρεύσει ! αἶ λοιπόν ; δὲν ὑπάρχει
 πλέον ὁ Νικόλαος καὶ οἱ λοιποὶ οἰκεῖοι ! ἰδοὺ ἡ πρώτη σκέψις
 ἡ καταλαβοῦσκ τὸν νοῦν μου, καὶ ἠσθάνθην αὐτὸν ἔτοιμον
 πρὸς ἀπόπτησιν· ἀλλὰ μετὰ γενναιότητος ἀνέχάτησα αὐ-
 τὸν, καὶ ὑπὸ ἀμυδρῆς ἀκτίδος ἐλπίδος φωτισθεῖς, ἔως, εἶ-
 πον κατ' ἐμκυτὸν, ἔσως ὁ Πανάγαθος ἠθέλησε νὰ σώσῃ αὐ-
 τοὺς ὅπως καὶ ἐμὲ μολονότι ὁ κίνδυνος ἦτο φοβερός· καὶ
 πρὸς στιγμὴν ἠσύχασον· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἕτέρκ φοβερὰ δόνησις,
 ἰδοὺ καὶ ἕτερος ὑποχθόνιος μνηκυθμός, ἰδοὺ καὶ ἕτερος σω-
 ρὸς ἐρειπίων ! ἀπέλπισία ! ἀνέκρξκ, τετέλεσται ! τὰ προσ-

φιλή μοι ὄντα δὲν ὑπάρχουσι πλέον ! καὶ πρὸς στιγμὴν μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ιδέα τῆς αὐτοχειρίας ! πρὸς τί, ἐσκέφηται μοὶ χρησιμεύει ἡ ἀθλίαι ζωὴ ; πρὸς τί ; ἀπ' οὗ ἀπώλεσα τὸν πολιτιμώτατον θησαυρὸν τοῦ κόσμου ! καὶ περιεφερόμην ἐν τῷ ἀγρῷ οἶονεὶ μαϊνόμενος, οἶονεὶ ἀγρία τίγρις περιστροφομένη ἐν τῷ κλωδῷ αὐτῆς ὄσκις ἐνοχλεῖται ὑπὸ περιέργου τινὸς θεατοῦ· ἀδύνατος μοὶ ἦτο ἡ προσπέλασις πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς καταστροφῆς, ἀδύνατος μοὶ ἦτο ἡ ἐξοδὸς ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐκείνου, ὅστις ἐνῶ ἄλλοτε μοὶ ἐχρητίμευεν ὡς τόπος ἀναψυχῆς καὶ τέρψεως, ἤδη μοὶ ἐρχίνατο ὡς τόπος κολάσεως, τόπος ὑπογείου εἰρκτῆς ! τὰ χλοερὰ αὐτοῦ σπαρτὰ μοὶ ἐρχίνοντο ἀνυπόρορα δεσμὰ ! Οὔτε ἤκουον πλέον οὔτε ἤσθχνόμην ἐμκυτὸν ὑπάρχοντα, ἀσυνειδήτως λοιπὸν ἔτρεχον κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ζητῶν διέξοδον, ὅτε ἔφθασα εἰς τοῖχον τινὰ περιβολίου ὅστις εὐτυχῶς εἶχε καταρρεύσει καὶ ὡς σκινίδα σωτηρίας ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίας θαλάσσης μετὰ προηγούμενον νυχύγιον ἐθεώρησα τὴν διέξοδον ταύτην.

Εὐρισκόμην ἤδη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ Βουγακίου (πλατείας ἐκτεταμένης) πρὸς τὴν συνοικίαν τῶν Φράγκων καὶ ὅτε ἠρξάμην τῆς πρὸς τὰ κάτω πορείας ἕτερος σφοδρὸς δονισμὸς μοὶ διέκοψε τὸ βῆμα· τότε ἔστην καὶ μετὰ βρυχλοῦσης καρδίας καὶ ὀρθαλμῶν ἔμπλεων δακρύων ἐθεώμην τὴν τραγικωτάτην τῶν σκηνῶν μυριάδες δυστυχῶν πλυσμάτων εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν πλατεῖαν ἐκείνην, λεπτότατα πλάσματα, εὐγενεῖς κυρία, ἀθῶσι παρθένοι ἔκειντο διεσπαρμέναι ἐνθεν κἀκεῖθεν ἐκτόθην λυτίονοι, ἡμίγυμνοι, ἀνυπόδυτοι, λειπόθυμοι ! τρομερὰ καὶ κρυφὰ διέσχιζον τὸν αἰθέρα, ποταμοὶ δακρύων ἐπλημμύρουν τὴν κοιλάδα ἐκείνην καὶ γοεροὶ θρῆνοι ἐξετρενδονίζοντο ὑπὸ μυριά-

δων δυστυχῶν ! ὁποῖα φρίκη ! ὁποῖχι σπραξικάρδιοι σκη-
 νάκι ; ὁποῖχι θλιθεράκι εἰδήσεις ! ὁποῖχι ἐρωτήσεις διαστυ-
 ρούμενακι πανταχόθεν ! εἶδες τὸν ἀδελφόν μου ; ἐρωτᾷ εἰς ὄ-
 χι ! ἄλλος, εἶδες τὰ τέκνα μου ; ἦσαν εἰς τὸ μέρος ἔνθα
 συνείθιζον νὰ πκίζωσι καὶ τὰ πέριξ οἰκήματα ἅπαντα κα-
 τέρρευσαν, ἅπαντᾷ ἕτερος ! εἶδες τὴν μητέρα μου ; ἐρωτᾷ
 μικρὸν ὀρφανὸν κοράσιον ὄχι, δυστυχές πλάσμα ! καὶ δὲν
 ἀκούεται παρὰ εἰς θόρυβος φοβερός κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ !
 στριμκτᾷ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, συντρίβεται ἡ καρδίκα αὐ-
 τοῦ καὶ δὲν δύναται παρὰ νὰ μείνη ἐνεός ! τίς εἶ σὺ ὁ τολ-
 μήσων νὰ περιγράψῃς τὸ τραγιώτατον τοῦτο δράμα ; ἀναμ-
 φιβόλω, θὰ εἶσαι λίαν τολμηρός· ρίψον μακρὰν τὴν γρα-
 φίδα διότι θὰ μολύνῃς τὴν φοβεράν ταύτην εἰκόνα, ἐγκα-
 τάλειψον τὴν ἰδέαν ταύτην διότι θὰ κοπιάσῃς δωρεάν ! ζή-
 τησον παρὰ τοῦ Θεοῦ μικρὰν δόσιν περιγραφικότητος καὶ
 τότε ἐπιχείρησον, ἄλλως, ἡσύχει.

Μετὰ μικρὸν ἔσπευσά καὶ πάλιν ζητῶν τὰ προσφιλή μοι
 ὄντα, ἀπελπισία ! οὐδαμοῦ ἐφαίνοντο μετ' ὀλίγον εὐγενῆς
 κυρία, φίλη τῆς οἰκογενείας ἡμῶν καὶ γείτων συνάμα, ἡ κ.
 Μ. Α. ἐπεφάνη ὡς ἄγγελος χαρῆς καὶ παρηγορίας· ἡ εὐγε-
 νῆς αὕτη κυρία μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι εἶδε τοὺς οἰκείους μου
 σπεύδοντας πρὸς τὸν ἁγίον Ἀνω Αἰγιαλόν, ἀλλὰ μετὰ δυσπι-
 στίας ἤκουσα τὴν πληροφορίαν ταύτην, πλείστας τοιούτου
 εἴδους πληροφορίας ἤκουσα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν διδομένης
 πρὸς πρηνυθίαν μόνον ! ἐν τούτοις ἐπορευόμην πρὸς ἐκείνην
 τὴν διεύθυνσιν ἣν μοὶ ὑπέδειξεν ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἄγγελος,
 ἀλλὰ μετὰ διακεκομμένου βήματος καὶ ἀργοπορίας, ἵνα κα-
 τέχωμι τοῦλάχιστον ἐπὶ περισσότερον ἔτι χρόνον ὑπὸ τῆς
 γλυκεῆς ἐλπίδος ὅτι ἐσώθησαν· προεχώρουν καὶ ἐν τῷ με-
 ταξὺ ἔβλεπον τὴν γῆν ἐνώπιόν μου σχιζομένην καὶ χαί

νουσαν ὡς πικρὰ γόνυ ἄλγην! ἐπικνελημμένοι δονισμοὶ καὶ
 φόβοι μνησθμοὶ κάτωθεν μοὶ διέκοπτον τὴν πορείαν ἀνά
 πέντε ἢ δέκα βήματα· ἐλαχίστη ἀπόστασις ἔμενεν εἰσέτι
 διὰ τὴν φθίσιον εἰς τὴν παραλίαν καὶ οὐδὲν πρόσωπον ἐκ
 τῶν ζητουμένων ἐφαίνετο! πλοῖον νευπηγούμενον ἐκεῖ ἔκ
 κρυπτε τὰς προσφιλεῖς ἐκείνας ὑπάρξεις, τὰ πάντα πλέον
 εἶχον συνομόσει κατ' ἡμῶν καὶ αὐτὸ τὸ ἄθλιον ξύλον ὅπερ
 δὲν ἠτύχησε νὰ ριφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ αὐτὸ κατ'
 ἐμοῦ ἐνήργει· ὀλίγα βήματα καί, ἰδοὺ ὁ παρὰ δεισιος, ἰδοὺ ἡ
 εὐτυχία, ἰδοὺ ἡ ὑψίστη εὐδαιμονία! εἶδον σῶα καὶ ἀβλαβῆ
 τὰ προσφιλῆ μοι ὄντα, ἡσπάρσθη αὐτὰ, ἀλλ' ὅτε ἐνηργα-
 λίσθη σφιγκτότατα τὸν φίλτατόν μοι Νικόλαον καὶ κατέ-
 φαγον αὐτὸν διὰ τῶν φιλημάτων καὶ κατέβρεξεν αὐτὸν διὰ
 πυρίνων θραυρῶν, ὦ! τότε ὁποῖα συναίσθημα λύπης καὶ
 χαρῆς κατεπλημύρησαν τὴν καρδίαν μου! ὅποσον ἐμκακί-
 ρισεν τὸν ἄνθρωπον ἐκείνην τὴν ὥραν! ὅποσον ἠγαθήστησεν
 τὸν Δημιουργὸν διὰ τὸ εὐγενές τοῦτο πλάσμα αὐτοῦ! ῥήτο-
 ρες καὶ συγγραφεῖς, καλλιτέχναι καὶ ζωγράφοι, συντρίψατε
 τὰς γραφίδας σας ρίψατε μακρὰν τὰ ἐργαλεῖά σας, διότι
 οὐδέποτε θὰ δυνηθῆτε νὰ περιγράψητε ἢ νὰ παρὰστήσητε
 τὸ ἀγγελικὸν ἐκεῖνο σύμπλεγμα δύο προσφιλῶν ὑπάρξεων!
 ὁ εἷς εἶχε κλίνει τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ἑτέρου, ὁ
 δὲ εἶχεν ἐστραμμένον τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν
 πῖλον ἀναπεπταμένον καὶ ἔκραζε μετὰ χαρῆς ἀνεκφράστου
 καὶ ὀδύρων ἀπεριγράπτων, ὦ Θεέ μου! ὡς ἀποθάνω τώ-
 ρα, εἶμαι εὐτυχής! καὶ εἶχον δίκανον, φίλε ἀγνωστὰ, ἡ-
 μιν ὁ εὐτυχέστατος τῶν ἀνθρώπων κατ' ἐκείνην τὴν στιγ-
 μὴν, ἀπελάμβανον οὐρανίου εὐδαιμονίας, ἀμφιβάλλω ἂν οἱ
 ἄγγελοι βλέποντες τὸ σύμπλεγμα ἐκεῖνο δὲν ἤθελον φθο-
 νῆσαι αὐτό· ἐπὶ τινὰ λεπτὰ διήρκεσεν ἡ εὐδαιμονία αὕτη,

ἄλλ' ὁ φθονερός δαίμων ὅστις περιέτρεχε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπασαν τὴν Νῆσον, αἶφνης κατέλαλε καὶ πάλιν ἡμᾶς καὶ ὑπὸ τοῦ πυρός τοῦ φθόνου κατκληφθεὶς ὡς λέων ἐβρυχήσατο, καὶ διὰ βιαίας καὶ ἀποτόμου ὀρμῆς διέσπασε τὰ καλλιτεχνικότατον ἐκεῖνο σύμπλεγμα, ὑπερ οὐδ' αὐτὸς ὁ Φειδίεος ἤθελε δυνηθῆ ποτὲ νὰ φαντασθῆ ! τὸν βρυχηθμὸν ἐκεῖνον ἐπηκολούθησε καὶ ἡ κατὰπτωσις τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν πχυτάτου τοίχου τοῦ φρουρίου καὶ ἡμεῖς ὡς δειλὴ καὶ περιστερὰ ἐτρέχομεν ὅτε μὲν πρὸς τὰ ἄνω, ὅτε δὲ πρὸς τὰ κάτω καὶ οὐδαμοῦ ἠλυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἡσυχίαν· πανταχοῦ ἢ γῆ ἔχαινε, πανταχοῦ ἠνοίγοντο στόματα· ἐὰν ἠδυνάμην νὰ πλάσω ὄν τι ὅμοιον τῷ πκνόπτῃ "Αογῷ, θὰ ἐπλάττοντο τοιοῦτον καὶ ἀντὶ ὀφθαλμῶν ἤθελον θέσει στόματα χίνοντα, διὰ νὰ πκρυστήσω τὴν ἄλλοτε γλυκεῖαν Χίον, ὡς πκμυάγον ἄδῃν ! ! !

Ἡ ἐσπέρα ἔφθικε τεχεῖν ὅπως καλύβῃ διὰ τοῦ μέλανος μκνδύου τῆς νυκτὸς τὸ ἀνοσιούργημα τῆς ἡμέρας ἐκείνης· ἡμεῖς ἐζητήσαμεν κατὰ φύγιον εἰς πλοῖον φιλικόν, ὡς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ἀλλὰ τόσκι ἄλλαι δυστυχεῖς ὑπάρξεις, τὴν ἄρχε ὑπέφερον ἐπὶ τῆς ξηραῖς, ἐνθα στρωμνὴν μὲν εἶχον τὸ χῶμα σκέπασμα δὲ τὴν ψυχρὰν ἀτμοσφαῖραν ! καὶ ἡμεῖς ὅμως ἐπὶ τοῦ πλοίου διήλθομεν ἀπασαν τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἄνευ σκεπάσματος ἄνευ τροφῆς, ἄνευ ἡσυχίας, ἄνευ ὕπνου, ἄνευ ἀνακλύσεως, εἶχομεν τοῦλάχιστον ἀντὶ τῆς ψυχραῖς ἀτμοσφαῖρας ἀνωθεν ἡμῶν τὸ ἰστίον τοῦ πλοίου ὅπερ διηυθετήσαμεν ἐν εἴδει σκηνῆς. Περὶ τὴν ὄραν μ. μ. ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς τὴν πόλιν ὅπως ἴδω, ὁποῖαν ὕψιν πκρουσίξζε, καὶ διὰ μιᾶς ἀπέστρεψα αὐτοὺς μετὰ φρίκης πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ χθὲς ὄρακιὰ πόλις, ἡ κατὰφωτος κατ' ἐκείνην τὴν ὄραν, ἦτο σκοτεινὴ ὡς κόλασις, οὔτε ἐν φῶς ! ἐνόμιζέ τις ὅτι μετεβλήθη εἰς κατοικίαν δαιμόνων, βελύτατον σκότος ἐκάλυπτε τὸ κκκούργημα ἐκεῖνο τοῦ καταστρώματος δαίμονος ! δὲν ἠκούοντο παρὰ οἰμωγαὶ καὶ θρηνοὶ ὑπόκωφοι, δὲν ἠκούοντο παρὰ αἱ ἄγρικαι ὕλακαὶ τῶν κυνῶν ! Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἄκρα σιγὴ ἐβασί-

λευεν ἐπὶ τῆς κοιλάδος ἐκείνης τοῦ κλυθμῶνος, καὶ μόνον ἡ ὑπόκωτος μηκυθμός τοῦ φοβεροῦ ὀκίμωνος, καὶ τὰ κατὰ πίπτοντα εἰς πᾶσαν δόνησιν ἐρείπεια διέκοπτον τὴν σιγὴν ἐκείνην τὴν ἀγρίαν!

Ἄνετειλεν ἡ 23 Μαρτίου, ἀλλ' ἦτο ἡμέρα ζοφερὰ, ἡ ἄλλοτε ῥοδοδάκτυλος αὐγὴ καὶ ἡ χρυσίζουσα ἠὼς ἐφάνη κατὰ τῆσ' καὶ μελανεύμων, ὁ ἥλιος ὡς κίμα πορφυροῦς ἐκκλίπτετο ὑπὸ πυκνῆς ὀμίχλης ὡς νὰ ἦ'ελε νὰ φανερώσῃ ὅτι δὲν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὴν ἀπεχθεστάτην ἐκείνην τῆς κατὰ στροφῆς εἰκόνα! τότε πλέον ἠθύνθη καὶ ἐγὼ νὰ ἴδω τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην μετὰ βρυκλογούσης καρδίας. Πάσις αἰῶνος ἀγῶνας, ἐργασίαι καὶ κόποι ἐν μιᾷ στιγμῇ μεταβλήθησαν εἰς σωρὸν ἐρειπίων· ὁ μηχανεὺς ἐκεῖνος παράδεισος, τὸ λαμπρὸν ἐνδιζήτημα τῶν κατοίκων τῆς τρισολίου Χίου, μεταβλήθη εἰς ἀπέραντον τάφον. Χιλιάδες ὀλόκληροι μὴ γνωσθεῖσσι εἰσέτι ἀκριβῶς, ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ὄμως ἀνερχόμενοι εἰς 4 ἕως 6, εὔρον τὸν θάνατον ὑπὸ τὸ βῆρος φοβερῶν ἐρειπίων, ἀλλὰ δὲ ἐτραυματίσθησαν βρῆως καὶ ἀλλὰ ὑπέστησαν τοὺς φοβερωτέρους τῶν ἀκρωτηριασμῶν· εἴθε νὰ μὴ ἔβλεπον ποτὲ τοιοῦτον οἰκτρότατον θέημα! εἴθε ποτὲ νὰ μὴ ἐγενώμην! εἴθε νὰ εὔρισκον τὸν θάνατον ὑπὸ τὸ βῆρος τῶν λίθων τῆς μέγρι θεμελίων κατὰ πεσοῦτης οἰκίας ἡμῶν, καὶ μὴ ἐπιζήσω καὶ ἴδω τὴν θλιβερὰν πανωλεθρίαν τῆς φιλότιμης μοι πατρίδος, τῆς γλυκυτάτης μοι Χίου, καὶ αἰσθηνθῶ τοὺς ἀπεριγράπτους ἐκείνους πόθους καὶ τρόμους, τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, τὰς κακουχίας καὶ στερήσεις, τὴν πείναν καὶ δίψαν, τοὺς κλυθμούς καὶ ὄδυρους, τὰς συγκινήσεις καὶ τὴν ἀπελπισίαν καὶ ἐν γένει πάντα τὰ αἰσθητά καὶ συναίσθητά αἶνα δύναντα νὰ πλημμυρήσωσι τὸν νοῦν καὶ νὰ συντρίψωσι τὴν καρδίαν!

Δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξιστορήσω ἐνταῦθα τὸ εἶδος τοῦ τερατώδους σεισμοῦ, ¹⁾ διότι πολλὰ πολλοὶ περὶ αὐτοῦ μέχρι

¹⁾ Ὁμοίον τούτῳ σεισμὸν καὶ καταστρεπτικότερον ἔτι, διότι πλὴν τῆς Χίου καὶ ὀδώκα ἀλλὰ ἐπιφανεῖς πόλεις τῆς Ἀσίας καταστρά-

τοῦδε ἔγρχον καὶ εἶπον· τὸ βέβριον εἶνε, ὅτι πρῶτον δο-
νισμὸν ἤσθλάνθη ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὸ ἄνω, ἦτο δηλ. ἐκ
τῶν λεγομένων ἀναδραστικῶν, εἶτα ὄμως, περιστροφί-
κός ἦτο, κοσκινίτης ἦτο, ἢ ἀγνοῶ τί ἄλλο ἦτο, δὲν
ἠδυνήθη ν' ἀντιληφθῶ, καὶ ἀμφιβάλλω πολὺ, ἂν ἄλλος
τις ἠδυνήθη νὰ καταρρώσῃ τοῦτο, ἐκτὸς ἂν ἦτο τόσον γεν-
ναῖος ὥστε νὰ μὴ θορυβηθῇ ποσῶς ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου
συμβάντος! τὸ δὲ μᾶλλον βέβριον εἶναι ὅτι ἐπέφερε τὴν
παντελεῖ καταστροφὴν ὀλοκλήρου Νήσου διότι καὶ Πόλις
καὶ Κάμπος καὶ Βροντάδος καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ Μαστιχοχώ-
ρικ καὶ μέρος τῶν βορείων χωρίων καταστράφησαν ἐξ ὀλο-
κλήρου· ²⁾ ἀπκντες οἱ δικσωθέντες μένουσιν ἄστεγοι, τὰς
δύο δὲ πρώτας ἡμέρας καὶ ἠσθλάνθησαν τὴν πεῖν, καθόσον
ὀλοκλήρος ἢ ἀγορὰ εἶχε καταστραφῆ, ἢ δὲ Σ. Α. κυβέρονη-
σις ἐφρόντισε μὲν ν' ἀποστείλῃ ἐκ τοῦ προχείρου ὀλίγον
ἄρτον καὶ τινὰς σκηνάς, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀποκλειστικῶς

φρσαν ἐξ ὀλοκλήρου, πλὴν δὲ τῆς κατατροφῆς τῶν πόλεων, ἐπῆλ-
θον καὶ μεγάλαι ἀλλοιώσεις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς, διότι ὑπερμε-
γέθη ὄρη κατεκάθισαν, ὁμαλὰ ἐφάνησαν ἀπότομα καὶ σύναμα ἐφάνη
πῦρ ἐξελθὸν ἐκ τῶν φοβερῶν γασμάτων, ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἱστο-
ρίᾳ λαβόντα χώραν κατὰ τὸ 17 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ (770 ἀπὸ κτίσεως
Ῥώμης). Φοβερός ὑπῆρξεν ὁ σεισμὸς ἐκεῖνος, ὁ κατὰ Πλίνιον μέγι-
στος ὅσων ἀπεμνημόνευσον οἱ ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Τάκιτος λέγει «οὐδ'
ἐπεβόηθη τὸ σύνθηρες ἐν τιαύτῃ περιστάσει καταφύγιον τῆς εἰς τὸ
ὑπαίθριον ἐξορμήσεως τῶν ἀνθρώπων· διότι διῆσταμένων τῶν γαιῶν
κατεπίνοντο, ὑπερμεγέθη ὄρη κατεκάθισαν, ὅσα ὑπῆρχον ὁμαλὰ ἐφά-
νισαν κατόπι ἀπότομα καὶ ἐκ τῆς κατατροφῆς μνημονεύεται, ὅτι
ἐξέλαμψε πῦρ».

²⁾ Πλὴν δὲ τούτων καταστράφησαν καὶ αἱ ἀπέναντι τῆς Χίου εἰς
τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας κείμενα· πόλεις καὶ κωμοπόλεις, ἢ
Κρήνη δηλ., ἢ κάτω Παναγία, ἦτις καὶ πρώτη καταστράφη καὶ τὴν
φρικωδέστατην καταστροφὴν ὑπέστη, ἢ λαμπρὰ κωμόπολις Ἀλάτσα-
τα, ἢ Ἀγία Παρασκευή. ὁ Ρεῖσδερεις, τὸ Ὀβαντζίκιον, τὸ Τεσιμέ-
κιοϊ, αἱ Ἐρυθραὶ καὶ αἱ Θέρμαι, (Λίτζια) γνωσταὶ ἤδη εἰς τὸν Εὐ-
ρωπαϊκὸν κόσμον διὰ τὰ ἱαματικὰ αὐτῶν ὕδατα, ἅτινα καθὼς διηγοῦν-
ται· οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖ ὅτε ἐγένετο ὁ σεισμὸς, ἐγένοντο ἀφανῆ, ἢ μᾶλλον
κατεπόθησαν ὑπὸ τῶν σχηματισθέντων γασμάτων ἐπὶ μίαν ὥραν, εἶτα
ὄμως ἀνέβλυσαν ἀφθονώτερα.

εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς διενεμήθησαν, ἀγνωστὸν ὑπὸ τίνος καὶ πῶς. ἔλἐχθη ὅτι ἡ Α. Υ. ὁ γενικὸς διοικητὴς διένειμε ταῦτα εἰς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ, ἐπειπὼν, «ὅτι ἕκαστον ἔθνος ὀφείλει νὰ φροντίσῃ περὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ!» ἀλλὰ τοῦτο ἀντίκειται ὅλως, καθὼς ἐγὼ νομίζω, εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἐπινοεῖται ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος, συνάμα δὲ καὶ εὐγενὴς καὶ εὐρωπαϊκῆς παιδείας κάτοχος.

Ἐπὶ τῷ ἀγκισίῳ τούτῳ ἀκούσματα πρῶτοι ἔσπευσαν οἱ ἐν Συρίῳ ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀποστείλαντες τροφὰς καὶ ζυλικὴν, εἶτα δὲ ἡ φιλόστοργος ἡμῶν μήτηρ Ἑλλὰς ἀποστείλασα καὶ αὐτὴ καὶ ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἀποστέλλουσα ὀλόκληρα ἀτμόπλοια πλήρη ζωοτροφῶν καὶ ζυλαίης, καὶ τὸ μᾶλλον ἀναγκαιότατον, ἰατροὺς, φάρμακα καὶ πᾶν ἐν γένει βοήθημα ἀναγκαῖον κατὰ τὰς φοβερὰς ταύτας περιστάσεις. Διὰ ταῦτα πάντα ἡ δυστυχὴς θυγάτηρ αὐτῆς οὐδέποτε θέλει λησμονήσῃ τὰς εὐεργεσίας ταύτας καὶ οὐδέποτε θέλει παύσῃ εὐγνωμονοῦσα καὶ προσπαθοῦσα ν' ἀποδώσῃ παντὶ τρόπῳ τὰς χάριτας ταύτας.

Ἐγκλημαθὴν διέπραττον φοβερὸν, ἃν παρέλιπον ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα ὅτι πρῶτοι οἱ εὐγενεῖς Γάλλοι ἔσπευσαν νὰ ἐκτελέσωσι τὸ φιλανθρωπικὸν αὐτῶν ἔργον, ἀνασχάπτοντες τὰ ἐρείπια καὶ ἐξάγοντες πλεῖστα πτώματα καὶ τινὰς τραυματίας ἡμιθνεῖς, μετὰ τούτους οἱ Ἄγγλοι, εἶτα δὲ οἱ Ἀμερικανοὶ, καὶ τέλος οἱ ἡμέτεροι Ἕλληνας, καὶ τοῦτο οὐχ ἐξ ἀμελείας αὐτῶν ἀλλ' ἐξ ἀντιστάσεως τῆς Σ. Α. κυβέρνησεως, ἣτις παντὶ σθένει προσεπάθησε νὰ κωλύσῃ τὴν ἔξοδον τῶν Ἑλλήνων σκαπανέων, φοβομένη μὴ ἡ παρουσία τῶν 60 τούτων ἀνδρῶν ἐπιφέρῃ ἀναστάτῳσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὴν νῆσον! μεγίστη φροτίς περὶ τῆς τάξεως καὶ πῆς ἡσυχίας, τῷ ὄντι, πρὸς τοῦτο ὀφείλεται μεγίστη εὐγνωμοσύνη τοῖς φροντίζουσι, διότι ἄλλως ἂν οἱ Ἕλληνας ἐξήρχοντο μετὰ τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν στολῆς, τίς οἶδε, τί ἤθελε συμβῆ; ἴσως οἱ πῆλοι αὐτῶν θὰ ἐφάινοντο ὡς τορπίλλα καὶ τὰ ἐπὶ τῶν φορεμάτων αὐτῶν κομίζι, τηλεβόλα Κρούπ!

τάς στολάς λοιπόν έφοβήθησαν οί φροντίζοντες, ούχι τούς Έλληνας, διότι μετά τήν άλλαγήν τών στολών έπετράπη αύτοῖς ή έξοδος !

Μόνον τὰ τῆς βθωμανικῆς κυβερνήσεως βοήθηματ^α ἤλ-
θον τελευταῖα καί άνεπαρκῆ, οί Ιατροί καί σκαπανεῖς δύ-
νατάί τ^ι; νά εἶπῃ ὅτι περὶ έαυτῶν μάλλον έφρόντισαν ἢ
περὶ τῶν παθόντων· ένῶ ἡδύνατο κάλλιστα ἢ έπιτόπιος
άρχη δραστηρίως ένεργοῦσα αρκετήν βοήθειαν τοῖς πάσχου-
σι νά χορηγήσῃ, οὐ μόνον τοῦτο δέν έπραξεν αλλά καί τούς
λοιπούς έκώλυε, διὰ νά προλάβῃ ἴτως άτοπήματα καί ταῦτα
λέγοντες τινές, ἠθέλησαν νά επικρίνωσι τήν άρχήν ὡς άδικ-
φορήσασαν δῆθεν καί οὐδὲ τὸ έλάχιστον ένδιαφέρον δείξα-
σαν διὰ τούς παθόντας· αλλά τοῦτο δέν εἶνε αληθές, διότι
πῶς ἡδύνατο οί δυστυχεῖς κυβερνῶντες, διότι καί οὔτοι άν-
θρωποι δυστυχεῖς ἦσαν κατὰ τάς φοβεράς εκείνας ὥρας,
πῶς ἡδύνατο, λέγω, νά σκεφθῶσιν ὅπως έπρεπεν, άφ' οὔ
αἴρνης κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς φοβερᾶς εκείνης συμφορᾶς,
καί έφρόντισαν καί εκείνοι, ὅπως έκαστός έφρόντιζε, περὶ
τῆς έκυτῶν σωτηρίας ; ὅπως έν άτομον πάσχει δυστύχημα
τι άπρόοπτον καί άβρνης γίνεται έκτός έκυτοῦ καί δέν δύ-
ναται νά φροντίσῃ περὶ τῆς σωτηρίας αύτοῦ, άλλ' άφίνεται
εἰς τὸ έλεος τῶν άλλων, οἵτινες μακρὰν τοῦ δυστυχήματος
δύνανται ὀρθῶς νά σκέπτωνται, οὔτω καί ἡ τελαλίπωρος
κυβέρνησις καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ τούτου κακοῦ
έπαθεν ὅτι καί τὸ άτομον, ὡστε εἶνε συγγνωστόν κατὰ
τοῦτο. Ἠδύνατο, εἶπον, ἡ κυβέρνησις νά φωνῆ ὠφέλιμος
πολύ μάλλον, καθότι οί Ευρωπαῖοι καί κατὰ τήν τρίτην
καί τετάρτην ἡμέραν μετά τήν καταστροφήν άνεσκάπτον-
τες τούς ὑπὸ τῶν έρειπίων σχηματισθέντας τάφους έξῆγον
ζῶντας τινάς τῶν άπολεσθέντων· ὑπῆρξεν έγὼ αύτόπτης
μιας τοιαύτης σκηνῆς. Παιδίον 20 μηνῶν, έθεωρεῖτο άπο-
λεσθέν, καθότι ἡ οἰκία εἶχε καταρρεύσει έλάχιστα δέ έρει-
πια ἴσταντο εἰσέτι έτοιμα νά καταπέσωσιν εἰς πρῶτον δο-
νισμὸν, τρεῖς δέ ἡμέραι εἶχον παρέλθει από τῆς άποφρά-
δος εκείνης ἡμέρας, καί ὁ πατήρ τοῦ δυστυχοῦς εκείνου κο-

ρασίου, φίλος μου ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀνθρώπος εὐρυῆς καὶ φρόνιμος, ἀπηλυθύνθη πρὸς τοὺς Γάλλους σκαπανεῖς, λέγων ὅτι ἀκούει φωνὰς τοῦ πτωχοῦ πλάσματος· τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο ἀληθές, ἀλλ' ἦτο πρόφασις, ὅπως ἐκθάρση ἐκεῖθεν τὸ μικρὸν αὐτοῦ τέκνον καὶ θάρση αὐτὸ ὅπως ἔπρεπεν. Οἱ Γάλλοι κατ' ἀρχὰς ἠρνήθησαν μὴ πιστεύσαντες, ἀλλ' ἡ παρὰ κλησις ἐπαυελήθη καὶ δευτέρην φοράν, καὶ τότε τέλος ἀπεφάσισαν οἱ εὐγενεῖς ἐκεῖνοι ἄνδρες μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτῶν ν' ἀνασκήψωσι τὰ ἐρείπια τῆς πεσοῦσης οἰκίας καὶ ἀναστήσωσιν ἐκ νεκρῶν δυστυχὲς πλάσμα, ὅπερ μόνον ὑπὸ τῆς πείνης ἤθελεν ἀποθάνει· διότι ἐν τῷ λίανω κείμενον τὸ ἀθῶον ἀγγελῆκε εἶχε προφυλαχθῆ ὑπὸ θείας χειρὸς καὶ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην βλάβην εἶχεν ὑποστῆ! εἶδον τὸν εὐτυχῆ ἐκεῖνον πατέρα, καὶ ἐδάκρυσεν ὑπὸ χαρᾶς ἀνεκφράστου, ἠγνόει ὁ τέλλας πῶς νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τοὺς σωτῆρας τοῦ τέκνου αὐτοῦ, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Γάλλον ἀξιοματικὸν ἀμοιβὴν τινὰ χρηματικὴν, ἀλλ' ὁ εὐγενὴς Γάλλος ὑπερηφάνως ἀπέκρουσε τὸ προσηρόμενον, εἰπὼν, ὅτι τὸ κατῆκον αὐτοῦ ἐξετέλεσε· φαντάσθητι, φίλε ἀναγνώστη, τὴν χαρὰν τοῦ πατρὸς ἐκεῖνου! φαντάσθητι τὸ δυστυχὲς πλάσμα! ἤκουσεν αὐτὸ φωνάζον ἀμυμά! οὐ καὶ εἶδον αὐτὸ ἐκτεῖνον τὰς μικρὰς αὐτοῦ χεῖρας ζητοῦν βοήθειαν καὶ μειδιῶν! ταῦτα πάντα εἶνε ἀνεκφράστου! πλεῖστα ἐπεισόδια δύναται τις ν' ἀναφέρει καὶ δύναται ὀλόκληρον τόμον νὰ συμπληρώσῃ, καθότι χιλιάδες εἰσὶν οἱ παθόντες καὶ χιλιάδες τοιαῦτα δύναται ν' ἀπεντήσῃ ἐν τε τῇ πόλει καὶ ἰδίως ἐν τοῖς χωρίοις, ὅπου καὶ ἡ κατὰστροφὴ ὑπῆρξε φρικωδέστερα. Θέλω ἀναφέρει τινὰ δι' ὧν ἀποδείκνυεταί, ὅτι ἂν ἐφρόντιζον ὀραστηρίως καὶ ἐγκρίως οἱ ἀρμόδιοι πλεῖστα δυστυχῆ πλάσματα ἤθελον ἀποφύγει τὸν φρικαλέον θάνατον!

Ἐπῆργεν ἐν Κόμπω οἰκία μεγαλοπρεπὴς, ἐν αὐτῇ κατόκει γῆρα ἐξ εὐπατριδῶν ἔλαυσεν τὸ γένος καὶ πλουσιωτάτη συνάμα, ἡ κυρία Νεγρεπόντη· τὸ γένος ὅμως καὶ ὁ πλοῦτος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξελιγῶσι τὸν δάμιονα τῆς

καταστροφῆς, καὶ τὸν οἶκον αὐτῆς ἐν μιᾷ στιγμῇ μετέβα-
 λεν εἰς σωρὸν ἐρειπίου ὁ ἀγενῆς ἐκεῖνος, καὶ ἐντὸς τοῦ σω-
 ροῦ ἔχωσεν αὐτὴν μέχρι τοῦ λαίμοῦ ὅπως δώση αὐτῇ και-
 ρὸν νὰ ἴδῃ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου! ἔκραζεν ἐναγω-
 νίως ἢ δυστυχῆς πλουσίᾳ ἐπικλυμένη βοήθειαν, εἴμαι
 πλουσιωτάτη, ἐφώνει, δίδω χιλίας, δύο χιλιάδας λίρας, τρεῖς
 εἰς τὸν ἐλθόντα νὰ μὲ σώσῃ! ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ πλη-
 σιάσῃ· καὶ ὁ πτωχότατος τῶν ἀνθρώπων περιεφρόνει κατ'
 ἐκείνην τὴν ὄραντὸν πλοῦτον ἐκεῖνον τὸν ὀπιῶν ἐν μιᾷ
 στιγμῇ ἠδύνατο νὰ ποκτήσῃ, προτιμῶν τὴν ζωὴν αὐτοῦ·
 ἐπὶ πολλὰς ὥρας διήρκεσε τὸ μαρτύριον τῆς δυστυχοῦς κυ-
 ρίας, καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέπνευσε ἀπκλαγγεῖσα τῶν φοβερῶν
 θρασύνων· καὶ ἦτο τότε εὐτυχέστερα!

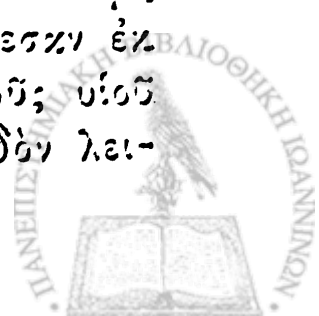
Δύο ἀδελφί εὐρισκόμενα ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δω-
 ματίου, ἐκαλύφθησαν αἴφνης ὑπὸ τοῦ καταπεσόντος οἰκήμα-
 τος· ὁ δαίμων καταστροφεὺς θέν ἠθέλησε νὰ δώση πέραις
 εἰς τὰ δεινὰ αὐτῶν ἀμέσως, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀφῆκεν
 αὐτὰς ζώσας· ἐξηκολούθουν διαλεγόμενα αἱ τρυφερὰ ἐκεῖ-
 ναι ὑπάρξεις χωρὶς νὰ βλέπωσιν ἀλλήλας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ
 μία εἶχεν ἀπέλθῃ εἰς τὰς αἰωνίους κατοικίας, ἐλαφρὰ ὡς
 λεπτὴ αὔρα· μετ' ὀλίγον ἢ ἐναπολειφθεῖσα προσεκάλει αὐ-
 τὴν ἀλλὰ δὲν ἤκουε πλέον τὴν γλυκεῖαν αὐτῆς φωνήν! Εἶ-
 δον τρεῖς ἄνδρας ἐκταφέντας τὴν δευτέραν ἡμέραν ὑπὸ τῶν
 εὐγενῶν Γάλλων, οἱ δυστυχεῖς ἤρχοντο ἐκ τῆς ἐξοχῆς, καὶ
 αἴφνης ἐτάφησαν ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν κρημνισθέν-
 των τοίχων, εἶχον πληρωθῆ ἀρκούντως, καὶ εἶχον ἐξέλθει
 ἀγνώριστοι σχεδόν! εἶδον τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ὅτε ἐφέρετο
 ὑποβασχζόμενος ὑπὸ δύο ἄλλων πρὸς τὸ μέρος ἐνθα διέμε-
 νεν ἡ τέλεινα σύζυγος αὐτοῦ, ἥτις ἦτο σχεδὸν ἀπηλπι-
 σμένη καὶ ἀπρηγόρητος· εἶδον τὴν σκιηνὴν ἐκείνην ὅτε ἐ-
 νηγακλίσησαν περιπαθέστατα ἀλλήλους καὶ ἀνελύθην εἰς
 δάκρυα, ὡς καὶ πάντες οἱ παριστάμενοι, ἡ χαρὰ καὶ ἀγαλ-
 λίσαις τοῦ ζεύγους τούτου εἶναι ἀπερίγραπτος!

Εἰς ἓν ἐκ τῶν Μαστιχοχωρίων, ὅπερ δύναται νὰ κατατα-
 χθῇ μεταξὺ τῶν πικρῶν τὴν φρικωδέστατην καταστρο-

φῆν, ὀλόκληρος οἰκογένεια, πλὴν τοῦ συζύγου, εἶχε ταφῆ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς κατὰ πεσοῦσης οἰκίας· ὁ δὲ ἀνάξιος πλέον νὰ ζῆ ταλαίπωρος σύζυγος, περιεφέρετο πέριξ τοῦ τάφου τῶν προσφιλεστάτων αὐτοῦ ὄντων, μὴ δυνάμενος νὰ σκεφθῆ ἢ ν' ἀποφασίσῃ τι, εἶχε μείνει ὁ τέλας ὡς ἀπονευρακωμένος καὶ ἀναίσθητος· ἔτρεχε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπέφερε τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ, ἐπλησίαζεν, ἀλλὰ μόλις ἀπεῖχε δέκα βήματα καὶ ὡς νὰ ἐκωλύετο ὑπὸ κύκλου σιδηροῦ πεφυρακτωμένου ἀπεμακρόνεται· ἐπὶ τέλους προσκληθεὶς ὑπὸ τινος συγγενοῦς αὐτοῦ ἀπῆλθεν, ἐγκαταλιπὼν ὑπὸ τὰ ἐρείπια ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ζῶσαν ἴσως, εἰς ἕκαστον βῆμα ὁ τέλας, ἴστατο καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν πηγὴν τῆς κατὰστροφῆς αὐτοῦ καὶ ἐζήτησε βοήθειαν ὅπως ἐκλήψῃ τοὺς τεκνόντας, ἀλλ' ἐκωλύετο ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ φοβουμένου μὴ πάθωσι καὶ οὗτοι τὸ αὐτό.

Τρεῖς ἡμέραι εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας, ὅτε διαβάτης τις διερχόμενος πλησίον τοῦ τάφου ἐκεῖνου ἤκουσεν ὑποχθόνιον ἐναγώνιον γόον· ἔστη καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ἀπῆλη, καθότι ἀδιακόπως ἦκουέ τις θρήνους κλαυθμούς, ὀδυρμούς, μηκυθμούς, δονήσεις, αἱ αἰσθήσεις πλέον εἶχον πληρωθῆ τοιούτων ἀντιλήψεων καὶ ἐπομένως συνέβαινε, καὶ χωρὶς νὰ προσέρχηται ἐξώθεν προσβολὴ εἰς τὸ αἰσθητήριον τῆς ἀκοῆς ν' ἀντιλαμβάνηται ἐκεῖνο, ἤχου τινός, κλαυθμοῦ δηλ. γόου, κρότου κτλ. — ὅτε ὅμως ἐπέσθη ὁ διαβάτης ὅτι δὲν ἦτο παρὰ τῆς τῆς συμβαῖνον εἰς αὐτὸν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, ἀλλὰ πραγματικὸς γόος ἔσπευσε πρὸς τὸ μέρος ἐνθα εἶχον συναθροισθῆ οἱ λοιποὶ νεκροὶ ἐκεῖνοι τῆς ξηρίας, καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἤκουσε. Τότε ἔτρεξε πλῆθος πολὺ πρὸς τὸ μέρος ἐνθα ἐτελεῖτο τὸ τριήμερον ἐκεῖνο μαρτύριον, καὶ ἤρξαντο ἅπαντες ἀνασκάπτουτες τὰ ἐρείπια, μετὰ δὲ τοῦ πλήθους ἦτο καὶ ὁ ταλαίπωρος σύζυγος τοῦ ὑποίου ἢ οἰκογένειαν εἶχε ταφῆ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο· δύο, τρεῖς ἔτι λίθους ἀφῆρσαν ἐκ τοῦ τάφου ἐκεῖνου, καὶ ἰδοὺ τὸ σῶμα τοῦ ἀκαχοῦ, υἱοῦ τοῦ δυστυχιοῦ πατρὸς! ὁ ταλαίπωρος, ἔμεινε σχεδὸν λαι-

πόθμος ὅτε εἶδεν ἔν τῶν φιλτάτων αὐτοῦ ὄντων ὑπάρχον εἰσέτι ἐν τῇ ζωῇ! ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξήρχετο τοῦ τάφου τὸ δυστυχές πλάσμα, ὡς ἄλλος Λάζαρος ἠρωτήθη δὲ ὑπὸ τῶν σωτήρων αὐτοῦ αἰτίας εἶπε υἱός;» Τὸ δὲ δυστυχές πλάσμα ἀπήντησε, «τοῦ Παντελῆ. . . .», φωντάσθητι, φίλε ἀναγνωστὰ, τί συνέβηκε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὸν πατέρα ἐκεῖνον! ἔτρεξεν, ἐνηγκκλίσθη τὸ φίλτατον αὐτοῦ τέκνον καὶ κατεφίλει αὐτό, ὁ δὲ φιλόστοργος υἱὸς ἀναγνωρίσας τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐνηγκκλίσθη αὐτὸν καὶ ἀπευθύνας αὐτῷ τὴν γλυκυτάτην προσφώνησιν «Πατέρα!» ἐξέπνευσεν ἀμέσως!

Δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα νὰ ἐξιστορήσω τὰ λαβόντα χώραν ἐπεισόδια, διότι τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κατορθωθῇ; ἕκαστον ἄτομον εἶνε καὶ ἓν ἐπεισόδιον, ἐπομένως εὐρίσκειμι εἰς δύσκολον θέσιν, καὶ ἀγνωστὸν νὰ περιγράψω καὶ ποῖον νὰ περλάσω, ἄλλως τε καὶ αἱ ἡμερίδες πλεῖστα μέχρι τοῦδε ἀνέφερον.

Τὰ ἀνωτέρω ἀνέφερον, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡδύνατο ἡ κυβέρνησις νὰ σώσῃ πλεῖστα θύματα, ἐνεργοῦσα ἐγκαίρως, καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν ἔτι μετὰ τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην ἐξήρχοντο τῶν τάφων αὐτῶν πλάσματα ἡμιθνή, χάρις τοῖς Εὐρωπαίοις καὶ τοῖς ἡμετέροις, οἷς ἡ εὐεργετηθεῖσα δύστηνος Χίος, αἰδίου θέλει ὀφείλει τὴν εὐγνωμοσύνην. Πασίγνωστος ὑπάρχει ὁ ζῆλος καὶ ἡ προθυμία μεθ' ὧν προσέφερον τὴν γενναίαν αὐτῶν συνδρομὴν οἱ εὐρωπαῖοι ἰατροί, καὶ ἰδίως οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἀπὸ βελῆος ὄρηρου μέχρι βελῆος νυκτὸς τρέχοντες εἰς διαφόρους ἀποστάσεις, συμμετέχοντες τῶν δεινῶν, ἄτινα ὑφίσταντο οἱ δυστυχεῖς αὐτῶν ἀδελφοί, προσέφερον γενναίως τῆς ἰσχύος αὐτῶν ἐπιστήμης τὰ δῶρα. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω λοιπὸν ἐνταῦθα νὰ ἐπικινέσω αὐτούς, καθότι δὲν ὑπάρχουσι λέξεις ὅπως ἐκφρασθῇ ἡ ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Διὸς πεμφθέντας τούτους σωτήρας! Εὐρύτατον ὑπῆρχεν ἐνώπιον τῶν φιλικῶν ἀνθρώπων στάδιον διὰ νὰ ἐκδηλώσωσι τὰ εὐγενῆ αὐτῶν αἰσθημάτων ἡ Νῆσος ἄπασα εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀπέραντον τάφον καὶ νο-

σοχομεῖον, καὶ οἱ δυστυχεῖς περιτρώβετε ἀπετέλουν στρατιὰς ὀλοκλήρους, πεινῶντων καὶ ἀστέγων ὄντων!

Τὰς λοιπὰς ἡμέρας μεγίστη ἐπεκράτει ἐν τῷ λιμένι κίνησις· δέκα θωρηκτὰ ἔκλειον τὸν λιμένα, πέντε ἐμπορικὰ εὐρίσκοντο εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν φέροντα τροφὰς, ξυλικὴν καὶ σκεπάσματα, προσερχόμενα τὰ μὲν ἐξ ἰδιωτῶν ὁμομενῶν, τὰ πλεῖστα δὲ παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως· καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐχκριστήσῃ οὐχὶ τοῖς ἀστέγοις καὶ πεινῶντας κατοίκους τῶν χωρίων, ἀλλ' οὐδὲ τῆς πόλεως! μεγίστη ἀταξία ἐπεκράτει εἰσέτι, καὶ καθίστατο ἀδύνατος ἡ διακομὴ καὶ αὐτοῦ μόνου τοῦ ἄρτου· ἐδέησε δὲ νὰ ἐπέμβῃ ἡ στρατιωτικὴ δύναμις διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ πεινκλέα ἐκεῖνα πλήθη ἅτινα ἐνήργουν ἐκτὸς ἑαυτῶν!

Ἐπτά ἡμέρας παρήλθον, καὶ οὐδεμίαν εἰσέτι τάξιν εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἀταξίαν, πλεῖστα παρὰ πονα ἐξεργάσθησαν καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων καὶ προφορικῶς, φοβερὰ δὲ ἔρις ἠγέρθη ἡμέραν τινὰ μετὰ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ὡς ἐκ τῆς ἀταξίας ταύτης· πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ ἐλέγξωσι τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν ὡς προσωποληπτοῦντας, καὶ κατὰ πόσον μὲν τοῦτο εἶνε ἀληθές, ἃς εἴπωσιν οἱ εἰδότες κάλλιον, καὶ μάλλον ἐνδικατρίψαντες εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀλήθειας ταύτης, διότι ἐγὼ ἀπῆλθον πρὶν ἔτι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἀλήθεια.

Μία μόνη περίστασις ἔτυχε, δι' ἣν παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ εὔρον αὐτὴν πρόθυμον νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τὸ ἥμισυ τὴν αἴτησίν μου, ἣτις ἀπέβλεπεν οὐχὶ ἐμὲ ἀτομικῶς, ἀλλ' ὀλοκλήρον χωρίον καταστραφέν ἐκ θεμελίων, τὸ ἐκ τῶν Μιστιχοχωρίων δηλ. Λιθίου, εἰς ὃ εὐρίσκοντο 600 σχεδὸν δυστυχῆ πλάσματα πρὸ δύο ἡμερῶν ἄστεγα, πεινῶντα καὶ τετραχυματισμένα, μετὰ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ τὰ προσφιλέστατά μοι ὄντα, γονεῖς, ἀδελφοί, συγγενεῖς καὶ φίλοι!

Ταῦτα πάντα ἔγραψα ἐξ ἰδίης ἀντιλήψεως μ' αὐτῶν, καὶ ταῦτα πάντα εἶχον συμβῆ μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀπε-

φάσις· νὰ ἐγκυκλίπω τὴν κοιλάδα ἐκείνην τοῦ κλυθμῶ-
νος, τὸ πεδῖον τῆς κατκαστροφῆς, τὸ στάδιον τῶν διαπλη-
κτισμῶν, τῶν ὕβρεων καὶ τῆς προσωποληψίας! τί δὲ συνέβη
μετὰ ταῦτα δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθω ἀσφκλῶς, οὔτε περὶ
τῶν ἀκριβῶν ἀποτελεσμάτων τῆς φοβερᾶς κατκαστροφῆς,
οὔτε περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ προελθου-
σῶν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς νήσου, καθόσον αἱ ἐφημερίδες πλεί-
στας ἀντιπρακτικᾶς εἰδήσεις ἐδημοσίευσον. ἀλλὰ περὶ τούτων
ἂς ἀποφκνθῶσιν οἱ ἀρμόδιοι· καὶ ἰδίως περὶ τῆς φύσεως τοῦ
σεισμοῦ καὶ τῶν ἀλλοιώσεων θέλει ἀποφκνθῆ ἀνὴρ ἐπιστή-
μων, ἐπίτηδες σταλείς ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, ὅστις
ἔκκεμε τὰς ἀγκυκλικᾶς ἐπιστημονικᾶς μελέτας.

Ἐβῆθασεν ἡ 28 Μαρτίου, καὶ ὁ φοβερὸς δαίμων τῆς κα-
τκαστροφῆς δὲν εἶχεν εἰσέτι κορεσθῆ, ἀδικόπως ἐξήκολού-
θει τὸ ἀποτρόπαιον καὶ φρικαλέον αὐτοῦ ἔργον, καὶ ἐπὶ μᾶλ-
λον καὶ μᾶλλον συνετέλει τὴν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐν
τελεῇ ἐξολόθρευσιν τῆς τελαίνης Χίου! Ἐπὶ τέλους μὴ δυ-
νάμενος πλέον νὰ ὑποφέρω τὸν φόβον καὶ τρόμον, καὶ μὴ
δυνάμενος νὰ βλέπω εἰς ἐκείνην τὴν φρικαλέαν κατᾶστα-
σιν τὴν φιλτάτην μοι πατρίδα, ἀπεφάσις ν' ἀπομκκρυθῶ
ἀπ' αὐτῆς μετὰ μεγίστου πόνου αἰ συντετριμμένης καρ-
δίης!

Ἡ 28 Μαρτίου ἤγγιζε πρὸς τὸ τέρμα αὐτῆς, τὸ Σάββα-
τον ἐκεῖνο θὰ μένη ἀνεξέλειπτον ἐκ τῆς μνήμης μου, ὅπως
καὶ ἡ Κυριακὴ τῆς 22 Μαρτίου· ἦτο ὥρα 6 1/2 μ. μ. ὅτε
ἐπιβὰς τῆς λέμβου διηυθυνόμενη πρὸς τὸ ἀτμόπλοιον, πρὶν
δὲ εἰσέτι φθάσω εἰς αὐτό, διᾶλθον πλησίον πλοίου ἐν τῷ
λιμένι ἠγκυροβολημένου, καὶ ἀπεγκιρέτησα δακρύων φιλι-
κὴν τινὰ οἰκογένειαν· ἦτο ἡ τελευταία ἥτις μοὶ ἀπέτεινε
τὰς τελευτικᾶς εὐχὰς τοῦ καλοῦ ταξιδίου! μετ' ὀλίγη
λεπτὰ εὐρισκόμην ἔξω τοῦ λιμένος πλησιάζον πρὸς τὸ ἀτ-
μόπλοιον, τότε καὶ πάλιν ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς
τὴν πόλιν, ἴνα δὴ τελευταίαν φορὰν ἴδω τὴν τρομερὰν ἐ-
κείνην εἰκόνα, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπλημμύρησαν ἀπὸ
θερμᾶ δάκρυα, καὶ μετὰ βίαια ἀποκτροφῆς ἔστρεψα αὐτοὺς

πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐρρικίεσσα! καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ παρα-
τηρήσω περισσότερον, ἐκάλυψα τὸ πρόσωπον μὴ δυνάμενος
νὰ θεῶμαι τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κατοικητήριον τῶν διαμύ-
νων! ἡ ὄρχιζ παρθένης, ἡ γλυκεῖα πατρίς μου, ἡ μυροδό-
λος Χίος, σεῦ! δὲν ὑπῆρχε πλέον! ἔχυσαν ἐν δάκρυ δι' αὐ-
τήν, ἀλλὰ τὸ δάκρυ ἐκεῖνο ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν φλόγα
τοῦ σεισμοῦ, ἂν ἔσθονε διὰ δακρύων! περὶ τὴν 8 ὥραν μ. μ.
τὸ ἀτυρόπλοιον ἀνασπίασαν τὴν ἄγκυραν, ἐγκατέλειπε τα-
χέως τὸ πεδῖον ἐκεῖνο τῆς καταστροφῆς, οἶονεὶ ἀποδεικνύον
καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ βλέπῃ πλέον τὸν φοβερὸν ἐκεῖ-
νον τόπον!

Ἄπεμκρυνόμην τέλος τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ σπικρᾶ-
καρδίου σκηνῆς, ἀπεμκρυνόμην ἐγὼ, ἀλλὰ τὰ προσφιλεῖ
ὄντα ἅτινα ἐγκατέλιπον ἐκεῖ, τί ἄρα γε νὰ ἀπέγειναι;
τόσαι ἄλλα δυστυχεῖς ὑπάρξεις, τί ἄρα γε νὰ ὑποφέρωσι;
προσφιλέστατα ὄντα, πότε ἄρα γε θὰ σᾶς ἐπαινῶ;

Χαίρετε ὄντα προσφιλεῖ! χαῖρε γλυκεῖα Χίος! φιλότι-
πατρίς μου! πέπρωτά σοι τέλεινα θύγατερ, ὅσκις ἡ ρι-
λόστοργος μήτηρ σου μέλλει νὰ ἐπιχειρήσῃ μέγα τι, νὰ ὑ-
φίστασαι σὺ πρώτη τῆς συμφορᾶς, τοὺς κινδύνους καὶ κατα-
στροφῆς καὶ πανωλεθρίας, ὅτε μὲν ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς δια-
μύνων, ὅτε δὲ ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν γῆν κρυπτομένων! Χαί, ἦτο
πόλεμος ἐκ τῶν κἄτω κερυχθεῖς! ἦκουσαν ἐγὼ τοὺς φοβε-
ροὺς ἐκπυροκροτισμοὺς τῶν καταχθονίων τηλεβόλων, καὶ
εἶπον, ἦγγικεν ἡ ὥρα τῆς δευτέρας περιόδου τῆς Ἐθνε-
γεροσύνης!

Ἄνετειλεν ἡ 29 Μαρτίου, ἡμέρα Κυριακή, καὶ προσήγ-
γισον εἰς Πειραιᾶ, περὶ τὴν 11 1/2 π. μ. τὸ ἀτυρόπλοιον
ἀγκυροβόλει ἐντὸς τοῦ εὐρυχώρου λιμένος, μετὰ μίαν ὥραν
εὐρισκόμην εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς, καὶ μόλις ἐξῆλθον
μέγα ἀριθμὸς διαφόρων ἀνθρώπων ἐσχημάτισε περὶ ἐμὲ
ὑπερμεγέθη κύκλον ἄπικντες ἡρώτων μετὰ προθυμίας θέ-
λοντες νὰ μάθωσι τὴν ἀλήθειαν, ἄπικντες ἤθελον νὰ ἴδωσι
ψευδῆ τὰ διὰ τῶν ἐσημερίδων διαδοθέντα, ἀλλ' ὅταν εἶλε-
γον εἰς αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς Χίου, τότε πάν-

τες ἐξεδήλουν διὰ διαφόρων ἐπιφωνημάτων καὶ φράσεων τὴν θλίψιν αὐτῶν καὶ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐδάκρυον ἀκούοντες τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑπέφερον οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς Χίου. Πρὸς τὸ ἐσπέραις ἀνῆλθον εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐντύπωσιν μοὶ προῦξένησαν· ἡ πόλις ἐκείνη, ἣτις ἄλλοτε μοὶ ἐνέπνευσε τὰ ἱερώτερα καὶ γλυκύτερα τῶν συναισθημάτων μοὶ ἐφάνη ψυχρὰ ἤδη, οὔτε ἐγίνωσκον ὅτι εὐρίσκομαι ἐν αὐτῇ· ἐνόμιζον ὅτι ὑπάρχω εἰς σκοτεινότατον μέρος, διότι ὁ νοῦς μου περιεπλανᾶτο πάντοτε εἰς τὴν φιλιτάτην μοι Χίον. Ἀλλ' ὅπως ἐν ἀσελήνῃ νυκτὶ, ὅτε ὁ ψυχρὸς βορρᾶς πνέει καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι κεκαλυμμένος διὰ μαύρων πυκνοτάτων νεφελῶν, ὁ δὲ δυστυχὴς ὕδοιπὸρος διὰ μέσου τῶν δασῶν καὶ ὄρεων πορευόμενος δὲν βλέπει ποῦ βαδίζει, ἀλλ' εἰς ἕκαστον βῆμα κινδυνεύει νὰ καταπέση, καὶ αἴφνης εἰς μικρὸν ἀνοιγμὰ τῶν νεφελῶν ἐπὶ τοῦ ἀπείρου στερεώματος ἐπιφαίνονται αἱ Πλειάδες καὶ διὰ τῆς ἀμυδρᾶς αὐτῶν λάμπσεως δεικνύουσιν εἰς τὸν ταλαίπωρον ὕδοιπὸρον ποῦ εὐρίσκεται, οὕτω καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐν ἣ ἐγὼ εὐρισκόμην, εἶδον αἴφνης ὡς ἄλλας Πλειάδας ἐν τῷ μέτῳ τῶν φαινομένων μοι σκοτεινῶν Ἀθηνηῶν, τὰς εὐγενεῖς Ἐπιτροπὰς τῶν Κυριῶν καὶ Κυρίων τὰς συστηθείσας πρὸς περίθαλψιν τῶν δυστυχῶν Χίων, καὶ ἔδραμον πρὸς τὸ φῶς ἐκεῖνο ὕπερ ἀπλετον ἐχύνετο ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν ὄντων τῶν ἐκ τῆς πικνωλεθρίας περιτωθέντων. Εἰς τὰς φιλικανθρώπους καὶ εὐγενεῖς ταύτας Ἐπιτροπὰς ἡ δυστυχὴς Χίος, καὶ ἰδίως τὰ χίλια αὐτῆς τέκνα ἕτινα μέχρι τοῦδε ἀφίχθησαν ἐνταῦθα φεύγοντα τὴν πικνωλεθρίαν πεινῶντα καὶ γυμνητεύοντα, αἰδίδιον θέλουσιν ὀφείλει εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν περιποίησιν ἧς ἠξιώθησαν καὶ ἀξιοῦνται, καὶ αἰωνίως θέλουσιν εὐχεσθαι εἰς τὸν Ὑψιστον, ὅπως ἀποδώσῃ εἰς τὰς ἀγγελικὰς ὄντως ταύτας ὑπάρξεις, τὰς εὐεργεσίας ἃς παρέχουσιν εἰς τὰ δυστυχῆ ὄντα, διότι ταῦτα οὐδέποτε θέλουσι δυνηθῆναι ἀποδώσασιν αὐτάς, οὔτε διὰ λέξεων τοῦλάχιστον!

Καὶ μετὰ τὴν λάμψιν ὅμως ταύτην ἣτις διέλυσε τὸ βαθύ σκοτὸς εἰς ὃ εὐρισκόμην, δὲν ἠδυνάμην νὰ συνέλθω, δὲν ἠ-

δυνάμην· ν' ἀπομικρυνθῶ τῆς θλιβερᾶς καταστροφῆς τῆς πατρίδος μου, ἡ φιλετάτη μοι Χίος· παρίστατο πάντοτε ἐνώπιόν μου ὡς κατεξεσχισμένη παρθένος, λυσίκρατος, ἀνυπόδητος, τετρακυκλισμένη, αἰματόφυρτος, ἡμιθανής, καὶ ἐζήτει βοήθειαν, ἀσπείρουσα καὶ ὀλολύζουσα καὶ πληροῦσα τὸν αἰθέρα γοερῶν κραυγῶν καὶ σπαραξικαρδίων θρήνων!

Τίς βλέπων τὴν νεκρὴν τούτην παρθένον δὲν συγκινεῖται; τίς ἀκούων αὐτὴν διηγουμένην τὰς συμφορὰς αὐτῆς δὲν ἀνακλύεται εἰς δάκρυα;

Δὲν δύνανται νὰ παραχωρήσω· οἱ ὄφθαλμοί μου ἐπλημμύρηνσαν ἀπὸ δάκρυα, ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία μου ἐσκοτίσθησαν ἐκ τῆς ἀνακμνήσεως τῆς καταστραφείσης δυσμοίρου πατρίδος μου, καὶ ἡ χεὶρ μου ἀρνεῖται νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἐκλιπυῦσταν θέλησιν!

Τὰ ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐσκορπισμένα ἐρείπια τῆς καταστραφείσης Νήσου θέλουσι χρησιμεύσει ὡς ἐπιτύμβιον εἰς τὴν δύστηνον πατρίδα μου! θέλουσι δὲ μακρόθεν ἀκούεσθαι οἱ γοεροὶ θρηνοὶ τῶν θυμάτων, αἵτινα θέλουσι κραυγάζει μυστηριωδῶς πρὸς τοὺς πλησίον αὐτῆς διερχομένους διαθόγγας,

αἷΩ διαθόγγαι, ἐνθυμήθητε, ὅτι
σὲνθάδε ἔκειτο ποτὲ ἡ τρισολβία Χίος! ο
καὶ ἤδη κεῖται εἰς σωρὸς ἀπείρων ἐρείπιων! ο

! ! !

ΤΟ ΚΟΡΗΤΣΑΚΙ—ΑΓΓΕΛΑΚΙ.

Εἰς τὰ βουνὰ τὰ ὑψηλὰ τῆς Χίου τὰ σχισμένα.
Εἶδον μίαν κόρη δυστυχῆ με' ῥάτια δακρυσμένα.
Εἶχε μορφὴν ἀγγελικὴν, κοράλινα χειλάκι,
Εἶχε μετὰξίνα μαλλιά, καὶ δυὸ μαῦρα ῥατάκι.
Εἶχε ψιλὸ λιγνὸ κορμί, ὡσάν τὸ κυπαρίτσι,
Θαῖρουσες πῶς τὸ ῥότιζεν ἡ καλλιτέρα βρύσι!
Τὰ μαγουλάκια της χλωμὰ χλωμὰ σάν τὸ κεράκι,
Ῐφραίνοντ' ὀλοκίτρινα σάν νᾶχε πιεῖ φαρμάκι!
Τρέχω ἀμέσως πρὸς αὐτήν, τὴν ἐρωτῶ, τί ἔχει;
Καὶ ῥαίνη μουῖπε, πεῖς γονεῖς κι' ἀδέλφια, ν' αὐρήν τρέχει.
Τοὺς εἶχε χάσ' ἡ δυστυχὴς ἀπ' τὸν σεισμὸ ποῦ γείνει,
Κι' ἀπὸ τὴν λύπη τὴν πολλὴν παράφρων εἶχε μείνει!
Ῐτρεχ' ἐδῶ, ῥτρεχ' ἐκεῖ, παντοῦ τοὺς ἐζητοῦσε,
Σ' ἓνα βουνὸ εὐρίσκετο, καὶ σ' ἄλλο ἐπηδοῦσε.
Ῐτρεχε σάν τὴν ἔλαφρον ὀποῦ πηδᾷ τὰ δάτη,
Ῐτρεχε σάν τὴν τίγριδα ποῦ τὰ παιδιὰ ῥχει χάσει.
Τίποτε! δὲν τοὺς εὐρίσκειν! ἦσαν ἀλλοῦ κρυμμένοι!
Ῐσαν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ οἴκου των θαμμένοι!
Κ' ἡ δυστυχὴς σάν τὸ ῥμαθεν ἐπῆγε νὰ τοὺς εὔρη,
Μὰ αἴφνης, νὰ, καὶ ἔρχεται ἄλλος σεισμὸς καὶ φέρει,
Ῐπάνω της ἓνα σωρὸ πέτραις ξύλα καὶ χῶμα,
Καὶ μ' ὄλα αὐτὰ ἐκάλυψε τ' ἀγγελικὸ της σῶμα!
Καὶ ἐξέπνευσεν ἡ δυστυχὴς μαζί με τοὺς γονεῖς της,
Μαζί με τ' ἀδελφάκι της καὶ με τοὺς συγγενεῖς της!
Κ' ῥτρεχεν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς διὰ νὰ τοὺς προφθάση,
Γιατὶ φοβήθη μὴ κ' ἐκεῖ ἀπὸ σεισμὸ τοὺς χάσει!

Ἄλλ' ἡ ψυχὴ της ἔλαφρά 'λαφρὰ σὰν χρουπαλλίδα,
Ἐπροπορεύθη ἔμπροστὰ σὰν φωτεινὴ ἀκτίδα.
Καὶ τοὺς ὠδήγει μοναχὴ ἔμπρός εἰς τὸν Θεό τους,
Κ' οἱ ἄγγελοι τὴν 'πήρανε ἀμέσως στὸ χορὸ τους!
Καὶ τώρα τὸ ταλαίπωρο ἐκεῖνο κορητσάκι,
Ὅπου στὴ γῆ σὰν ἦτανε, τόσο 'χε πιεῖ φαρμάκι,
Ἐβρίσκεται στοὺς Οὐρανοὺς, μαζί μὲ τ' ἀγγελάκια.
Καὶ παίζουνε ὅλα μαζί σὰν τὰ μικρὰ παιδάκια!

! ! !

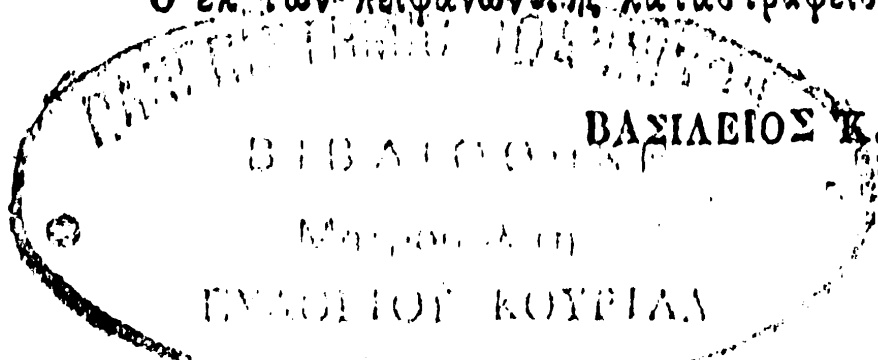
~~.....~~

Πρὸς τὰς εὐγενεῖς καρδίας τῶν Κυριῶν καὶ Κυρίων, τῶν μετὰ προθυμίας συνδραμόντων εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὀλίγων γραμμῶν, ἃς ἔγραψα ἐπὶ τῆς Καταστραφείσης πατρίδος μου Χίου.

Ἐκ προσιμίων ἐξέφρασα ὑμῖν τὰς εὐχαριστίας μου, εὐγενεῖς καὶ φιλόανθρωποι καρδίαι, καὶ ἤδη ἐκφράζω καὶ πάλιν αὐτὰς ἀπείρως θερμότερας.

Λυποῦμαι δὲ σφόδρα, διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ δημοσιεύσω τὰ σεβαστὰ ὀνόματα τῶν πολυτίμων φίλων μου· εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι θέλω τύχει τῆς εὐγενοῦς συγγνώμης αὐτῶν, ὅπως ἔτυχον καὶ τῆς συνδρομῆς. Βεβαιῶ δ' ὑμᾶς, φίλοι συνδρομηταί, ὅτι τὰ προσφιλεῖ μοι ὀνόματα ὑμῶν θέλουσιν εἶσθαι ἐντετυπωμένα ἀξιοτήλοις γράμμασιν εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς καρδίας μου καὶ θέλω ἀναφέρει αὐτὰ μετ' εὐγνωμοσύνης αἰωνίου.

Ὁ ἐκ τῶν κειψάνων τῆς καταστραφείσης δυσμοίρου Χίου

Αριθ. εισ. 132583

BK
71393

Η

ΝΗΣΟΣ ΣΥΜΗ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΥΠΟ

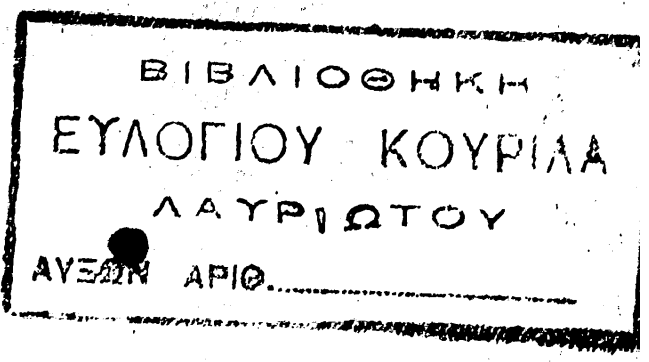
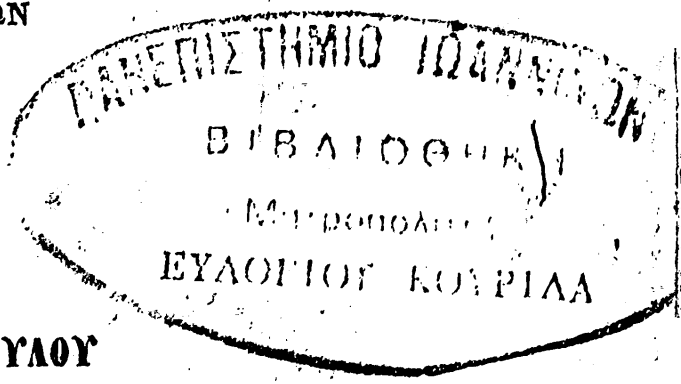
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ
δημοδιδασκάλου

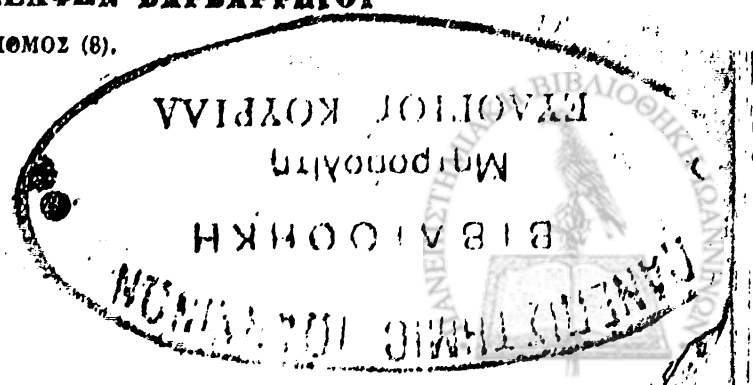

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΒΑΡΒΑΡΡΗΓΟΥ

ΟΛΟΣ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΣ (8).

1875.

ΤΩ

ΕΝΤΙΜΩΤΑΤΩ ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΙΩΑΝΝΗ ΝΙΚΗΤΑ ΤΩ ΣΥΜΑΙΩ

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩ ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩ

ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΕΝΕΚΑ

ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΣΥΜΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΣΥΓΓΡΑΨΑΣ

Φιλόμουσε κύριε!

Ἐπι ὀκταετίαν ὄλην, ὡς οἶδας, διδάξας ἐν Σύμῃ τῇ Ἑλληνικωτάτῃ καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιολόγῳ πατρίδι Σου, καὶ εἰς τὴν ιστορίαν αὐτῆς ἐγκύψας συνέταξα τὸ μικρὸν τοῦτο φιλοπόνημα, ὅπερ πρὸ δύο περιποῦ ἐτῶν ἐδημοσίευσα διὰ τοῦ ἐν Σμύρῃ ἐκδιδομένου Περιδικοῦ «Μέντορος».

Ἡδὴ δὲ, ἐνδοῦς εἰς τὰς προτροπὰς φίλων τινῶν Συμάλων καὶ ἄλλων ὁμογενῶν, ἐκδίδω τὴν περὶ Σύμης ταύτην πραγματείαν εἰς φυλλάδιον ἐπηυξημένην ἐπεξεργασμένην καὶ καταγλαῖσμένην τῷ Σῷ σεβαστῷ μοι ὀνόματι.

Δέξαι τοίνυν εὐμενῶς, ἄνερ φιλομουσότητε, ὡς τὸ τῆς χήρας ἐκείνης λεπτόν, τὸ εὐτελὲς μὲν διὰ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν φύλλων μέγα ὅμως διὰ τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας ἀληθείας βιβλιάριον τοῦτο, ὅπερ Σοὶ προσφωνῶ ὡς ἐλάχιστον μὲν ἐγκαρδιώτατον δὲ μως τεκμήριον τοῦ ἐμοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Σὴν φιλογένοιαν καὶ φιλοπατρίαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὅσαι τὴν εὐγενῆ Σου κατακοσμοῦσι ψυχὴν, καὶ δός μοι τὴν ἄδειαν, ἵνα θαρρούντως ὑποσημειωθῶ ὄλος διατελῶ.

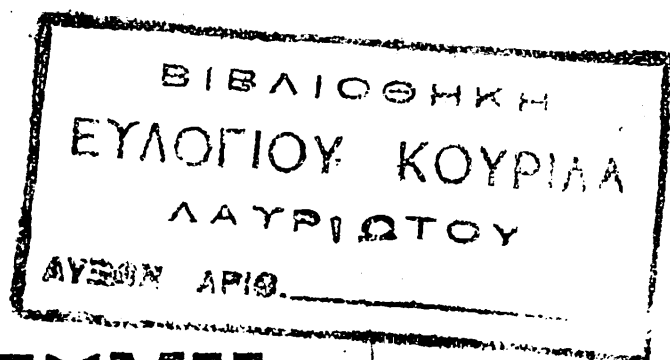
Ἐρρωσο, ἀξιότιμε κύριε, καὶ διατέλει πάντοτε πράττων τὰ ἄριστα Σοὶ τε ἰδίᾳ καὶ τῇ πατρίδι κοινῇ.

Ἐγγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1875.

Τῇ Σῆς φιλομούσου Εὐγενείας
Φίλος ἐλάχιστος
καὶ εὐγνώμων

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Η

ΝΗΣΟΣ ΣΥΜΗ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΝ, ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Η ΣΥΜΗ—ἥτις διὰ τε τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὸ εὐλίμενόν της παρέχει ἴσον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὸν ἐμπορευόμενον καὶ εἰς τὸν ναυτιλλόμενον καὶ εἰς πάντα ἐν γένει φιλομαθῆ κασμοπολίτην καὶ ἥτις ἐνμικρᾷ ἐκτάσει ἐπιφανείας, καὶ ταύτης ὅλης σχεδὸν καλυπτομένης ὑπὸ σωρειῶν βράχων ἀγόνων, ἀνύδρων καὶ ποικιλοτόμων, ἐμπεριλαμβάνει παρὰ πᾶσαν ἄλλην τοῦ Αἰγαίου μικρόνησον λαὸν πολλοῦ λόγου ἄξιον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.—Ἡ νῆσος αὕτη, μία τῶν νοτίων σποράδων τοῦ Ἀρχιπελάγους παρὰ τὴν Μικρασίαν κατὰ τὸν Συμαῖον κόλπον, ἀπ' αὐτῆς οὕτω κληθέντα, κειμένη, γειτνιάζει πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν Ῥόδον, πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὸ Κυνὸς σῆμα, ἀκρωτήριον τῆς Καρίας, τὸ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Λώρυμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου περὶ τὰ ὀκτῶ ἢ δέκα μίλια ἀπέχει, καὶ πρὸς δυσμὰς μὲ τὴν νῆσον Ἐπισκοπὴν (Τῆλον).

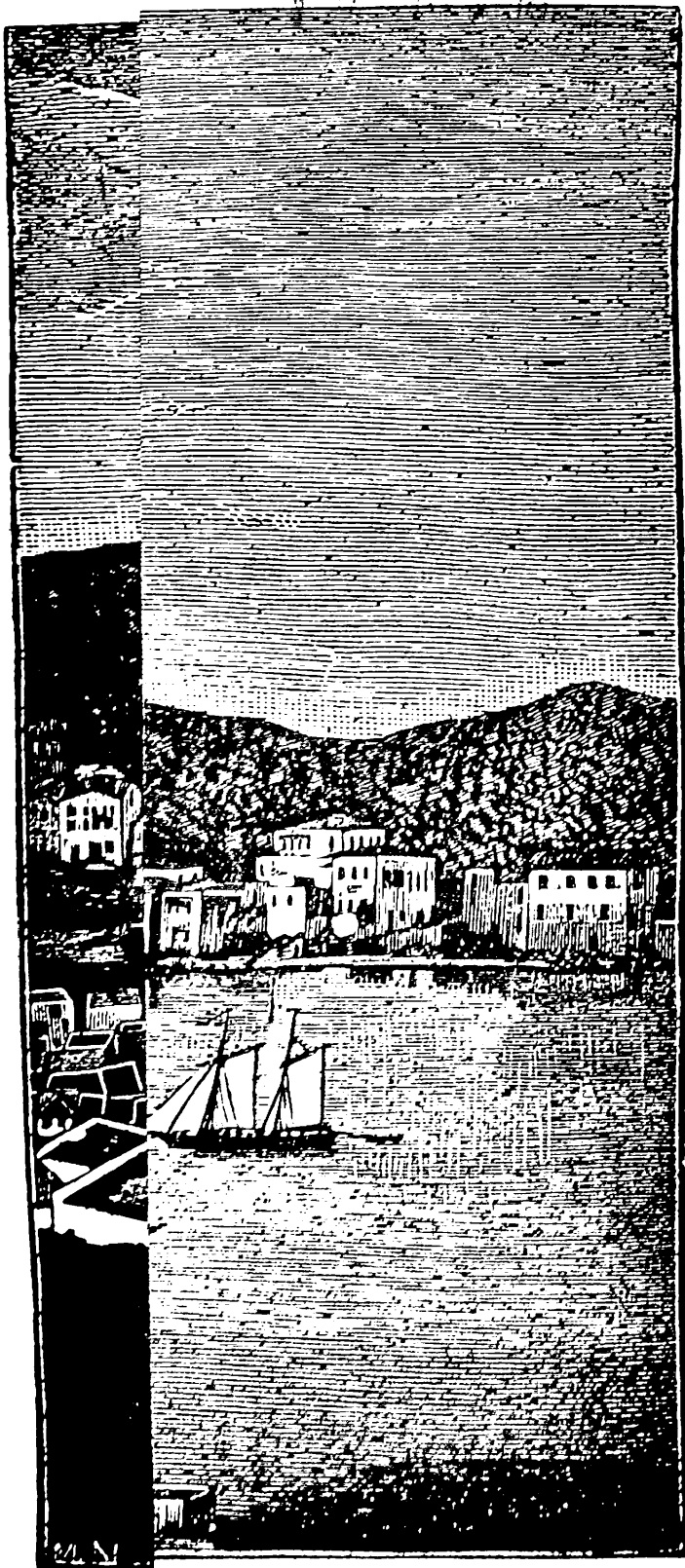
Ἡ νῆσος αὕτη κυκλωτερῆς περίπου οὔσα τὸ σχῆμα ἔχει περίμετρον 38 χιλιαμετρ. περιτέμνεται δὲ ὑπὸ ὄρων πολλῶν κόλπων καὶ λιμένων, ὧν οἱ ἀξιολογώτεροι καὶ μᾶλλον διευκολύνοντες ἐν τῷ τόπῳ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν εἰσὶν ὁ κυρίως λιμὴν (Γιαλὸς) καὶ ὁ Πάνορμος, ὁ μὲν κατέναντι τοῦ Συμαίου κόλπου βορειοανατολικῶς, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς μεσημβρινοδυτικῆς καμπῆς τῆς νήσου κείμενοι, ἀπὸ τῶν πλευρῶν τῶν ὁποίων σειραὶ ὄρέων ἀποξήρων καὶ ἀποκρήμνων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὑψηλαί, διήκουσαι καθιστῶσιν αὐτοὺς φυσικῶς κλειστοὺς, εὐθέτους καὶ ἀσφαλεῖς ἀπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπηρείας τῶν ἀνέμων· ἀμφότεροι δὲ οἱ λιμένες οὗτοι ὁσημέραι ζωογονοῦνται ὑπὸ ἀκαταπαύστου κινήσεως καὶ δύνανται νὰ παρέξωσιν ἀσφάλειαν εἰς στόλον ὀλόκληρον.

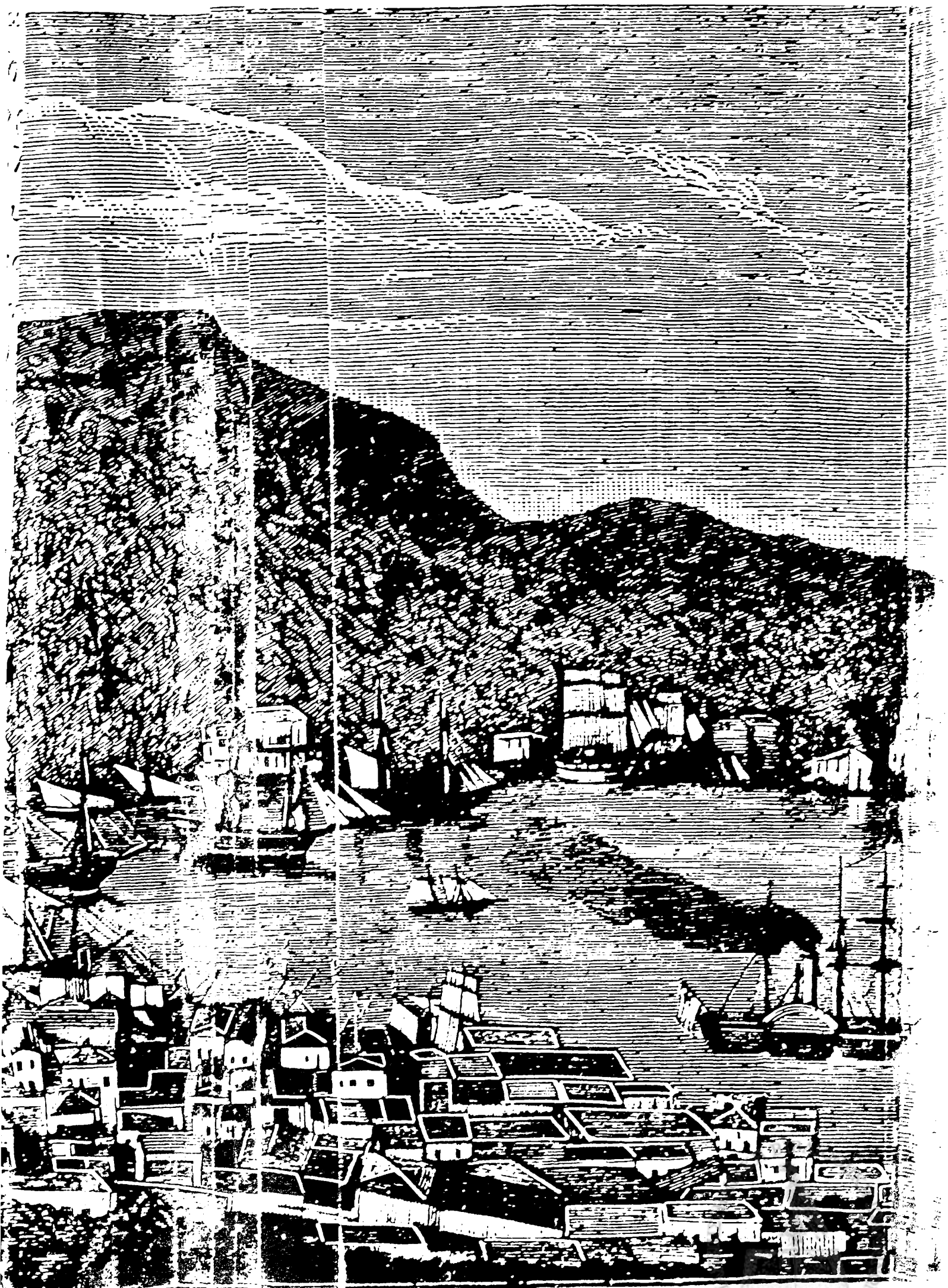
Τὴν δευτέραν μετὰ τούτους θέσιν κατέχουσιν οἱ λιμένες Πέδι, ὀνομασθεῖς οὕτως ἀπὸ τῆς μεγάλης παρακειμένης πεδιάδος, καὶ ὁ Νῆμποριὸς, ἀπὸ πόλεως ἴσως ἀρχαίας παραθαλασσίας. «Ἐμπόριον,» ὡς τὰ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ἐρείπια μαρτυροῦσιν, (α) ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς, ὁ δὲ πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου κείμενοι.

(α) Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος τούτου φαίνονται ἐρείπια παλαιῶν τειχῶν ἀγνώστου ἐποχῆς, ὧν μέρος μὲν βρέχεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, μέρος δὲ ἐξέχει ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀμμώδους καὶ χαλικωτῆς ἀκτῆς. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τούτων ὑπάρχουσιν ἐδάφη κτιρίων Βυζαντινῆς ἐποχῆς μαρτυροῦντα τὸ ἐνδοξὸν παρελθὸν τῆς νήσου. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ὡς λέγεται, διὰ γενομένων ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθησαν πρό τινων ἐτῶν συντετριμμένα κιονόκρανα καὶ καλλιμαρμαροὶ στῆλαι ράβδωται κεκοσμημέναι ἔσωθεν διὰ παντοίων ἐπιγραμμάτων. Τὰ ἀρχαιολογικὰ ὅμως ταῦτα λείψανα ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ μέρους τούτου κατεκάλυψε καὶ αὔθις διὰ λόγους οὐχὶ ἀρκούντως δεδικαιολογημένους.

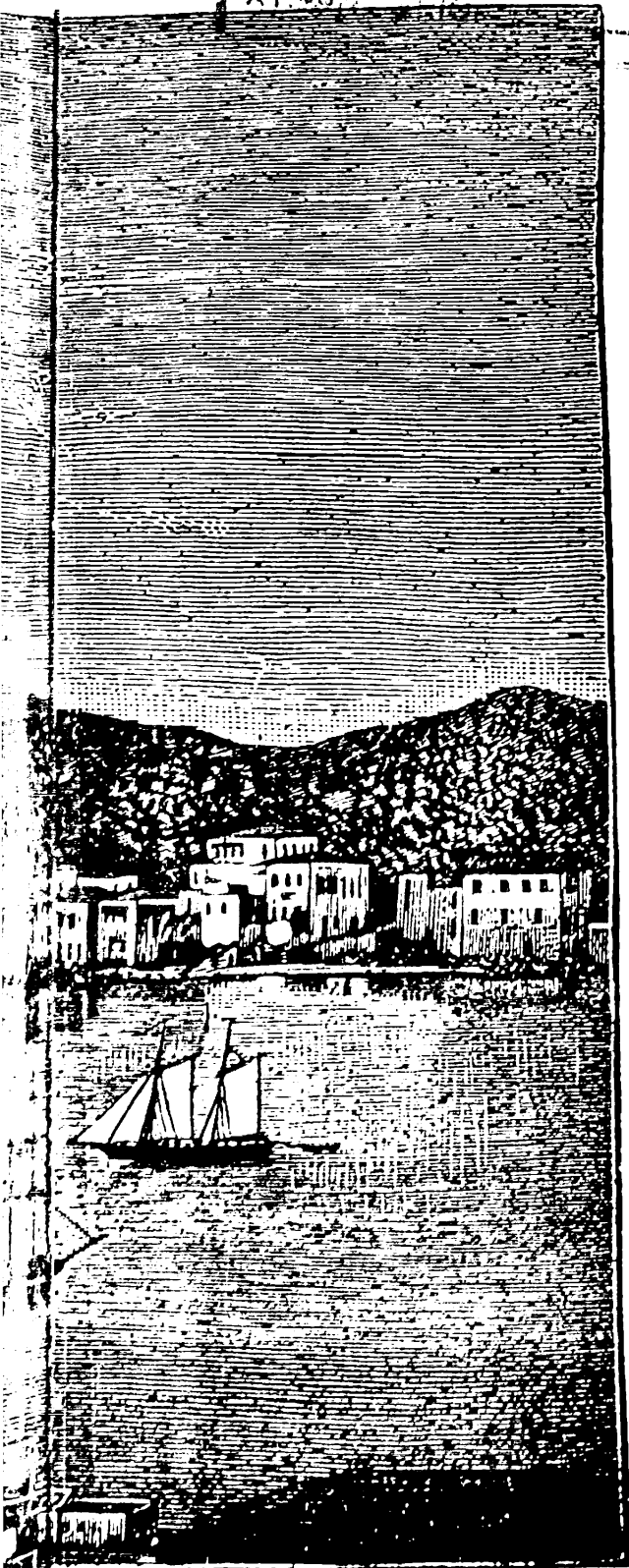
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΑΝΤΡΙΑΤΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΑΥΣΘΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ἐπιλίαν γνωστή
οὔ, κατ' ἐξοχήν
τικῆς καὶ μέσης
ιοις διὰ τὰς μετ'
; ἐμπορικὰς καὶ
ὄμως ἐκ τῶν ὀ-
ένων νομίζεται
ωστος εἶναι ἢ
ἢ ὑπαρξίς τοιαύ-
τήρητον σχεδὸν

μη ἦτο γνωστή
Μεταποντίς καὶ
ν (§ 13) ἀπαν-
ρικῆ, ὡς ὁ Στρά-
μος, ὠνόμασται
ἐκαλεῖτο Μετα-

ν καὶ ἐκ τῶν
(67) «Σύμη δὲ
ης τῆς Ἰαλυσοῦ,
ομάσθη ποτέ λέ-

καὶ Σύμη νῆσος.
ομένων ἐπὶ τῆς
ὦν πτηνῶν εἰρή-
ῖτων. Τὰ ἀθῶα
λλικέλαδον, τὴν

Ἡ Ἑλληνικωτάτη αὕτη νῆσος καὶ περὶ λίαν γνωστὴ σήμερον πολλαχοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, κατ' ἐξοχήν δὲ ἐν ταῖς ἐμπορικωτέραις πόλεσι τῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης ὡς καὶ ἐν ταῖς Βρετανικαῖς νήσοις διὰ τὰς μετ' αὐτῶν ὁσημέραι αὐξανόμενας πολυειδεῖς ἐμπορικὰς καὶ ναυτιλιακὰς σχέσεις της, τοῖς πλείστοις ὁμῶς ἐκ τῶν ὁμογενῶν καὶ μάλιστα τῶν μὴ ναυτιλλομένων νομίζεται ὅλως ἄσημος ἡ ἱστορία αὐτῆς, ἢ καὶ ἄγνωστος εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέσις της, κάλλιον δ' εἰπεῖν ἢ ὑπαρξίς τοιαύτης τινὸς νήσου, διὸ καὶ πολλοὶ ἀπαρατήρητον σχεδὸν παραπλέουσιν αὐτήν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γεωγράφοις ἡ Σύμη ἦτο γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὰ ἀρχαιότερα αὐτῆς ὀνόματα Μεταποντίς καὶ Αἴγλη καὶ εἰς μὲν τὸν Βυζάντιον Στέφανον (§ 13) ἀπαντῶμεν περὶ αὐτῆς τὰ ἐξῆς. «*Σύμη νῆσος Καρικὴ, ὡς ὁ Στράβων (α) τεσσαρεσκαδεκάτη καὶ πόλις ὁμώνυμος, ὠνόμασται δὲ ἀπὸ Σύμης τῆς Ἰαλυσσοῦ καὶ πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο Μεταποντίς, εἶτα Αἴγλη τὸ ἐθνικὸν Συμαῖος*».

Τὰς αὐτὰς δὲ περίπου μαρτυρίας ἔχομεν καὶ ἐκ τῶν τοῦ Εὐσταθίου Γεωγραφικῶν (Βιβλίον Β'. 67) «*Σύμη δὲ νῆσός φασι Καρικὴ καὶ πόλις ὁμώνυμος ἀπὸ Σύμης τῆς Ἰαλυσσοῦ, ἱστορεῖται δὲ καὶ ὅτι Μεταποντίς καὶ Αἴγλη ὠνομάσθη ποτέ· λέγεται δὲ καὶ πέρδικας μαχίμους φέρειν*». (β)

(α) Μετὰ δ' οὖν τὰ Λώρυματὸ Κυνὸς σῆμά ἐστι καὶ Σύμη νῆσος.

(β) Τῶν περδίκων τούτων πολυαρίθμων τρεφομένων ἐπὶ τῆς νήσου τὸ εἶδος δὲν διαφέρει τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν πτηνῶν εἰμὴ κατὰ τὴν πρὸς τὸ ἐρίζειν καὶ μάχεσθαι κλίσειν αὐτῶν. Τὰ ἀθῶα ταῦτα πτηνὰ, ὡς φαίνεται, σεμνυνόμενα εἰς τὰ καλλικέλαδον, τὴν

Ὁ Πλίνιος παράγει τὸ σημερινὸν τῆς νήσου ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ Simia τουτέστι μιμῶ, ὅπερ μεταδίδει καὶ ἐφ' ἅπαν τὸ περικυκλοῦν αὐτὴν σύμπλεγμα τῶν πολυ-ἀριθμῶν νησιδίων, βράχων καὶ σκοπέλων (isola delle Simie) νῆσοι τῶν πιθήκων, ὡς μιμουμένων δῆθεν μετὰ τῆς Σύμης τὰς περὶ τὴν Δῆλον κυκλάδας. Ἀλλ' ἡ προσωνυμία αὕτη, δηλ. Simia, ἂν καὶ λίαν καταλλήλως ἐδόθη εἰς τὴν νῆσον ταύτην διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὡς παρατηροῦσι καὶ οἱ Γάλλοι ἱστοριογράφοι Brunet de Presle καὶ Alexandre

ἰσχυρότητα καὶ διάρκειαν τῆς φωνῆς των ἀμιλλῶνται πρὸς ἄλληλα περὶ ὑπεροχῆς.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἡ διαμάχη ἄρχεται διὰ τῶν συνήθων κακκαρισμῶν κατ' ἀνταπόκρισιν, καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρις οὗ ἡ ἀντίπαλος, ἀποκαμοῦσα, ὑποχωρήσῃ. Ἄν δὲ ἡ ἔρις διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν ἄνευ ἀποτελέσματος οἱ κακκαρισμοὶ μεταβάλλονται εἰς ἀγρίους κρωγμοὺς καὶ ἀπειλητικωτάτας, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιδείξεις, αἵτινες, ἂν καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἢ ἑτέρα τῶν διαμαχομένων δὲν παύσῃ κελαδοῦσα, ἀπολήγουσιν εἰς πεισματωδεστάτας κατ' ἀλλήλων ἐπιθέσεις, καθ' ἃς πολλάκις διὰ τῶν ῥαμφῶν των καταπληγόνονται.

Ἡ μαχιμότης τῶν ἐν Σύμῃ περδίκων παρατηρεῖται οὐ μὴ μόνον εἰς τὰς ὄρεσιτρόφους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς ἐν τοῖς κλωβίοις πρὸς ἐξημέρωσιν, ἐκ νεοσσῶν, διατηρουμένας· τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι, ὅτι ἡ ἠττηθεῖσα πέρδιξ ὑπὸ τῆς καταλαμβάνεται ἀθυμίας, ὥστε ἐπὶ ὀλοκλήρους ἐβδομάδας πύει κελαδοῦσα καὶ σχεδὸν δὲν τρώγει. Κατὰ τοὺς Συμαίους περδικοθήρας, οἵτινες ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὰς καὶ ἄλλας παραδόξους ιδιότητας, αἱ μάχιμοι τῆς Σύμης πέρδικες, ἅπαξ ἐξημερωθεῖσαι καθίστανται διὰ τῶν θηρευτικῶν πλεονεκτημάτων των χρησιμώτεροι ἢ αἱ τῶν ἄλλων μερῶν· διὸ πολλαχοῦ εἰσι περιζήτητοι, καὶ ἀγοράζονται ὑπὸ ἀδράς τιμᾶς.

Blanchet (ἴδε Grèce de puis la conquête Romaine Jusqu' à nos Jours), πράγματι ὅμως δὲν προῆλθεν εἰμὴ ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς ὀνόματος, ὅπερ τὴν ἀρχὴν του ἔχει κατὰ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς ἐκ Σύμης τῆς Ἰαλυσοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τούτου τοῦ ὀνόματος καὶ οἱ δεσπόζοντες αὐτῆς σήμερον Ὀθωμανοὶ τὴν ἀποκαλοῦσι Συμβεκίτζ, ἐξ οὗ καὶ Συμβερκίρ, λέξις σύνθετος σημαίνουσα πλοῖον Συμαϊκόν.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν μεταξὺ τῶν μυθωδῶν χρόνων καὶ τῆς ἱστορίας ἐποχὴν, πρῶτος ὁ τὴν μικρὰν ταύτην νῆσον κατοικήσας μνημονεύεται Γλαῦκος ὁ διὰ τὴν περὶ τὴν ἀλιεῖαν καὶ τὴν κολυμβητικὴν αὐτοῦ ἔξοχον ἐμπειρίαν Θαλάττιος ἐπονομασθεῖς, υἱὸς κατὰ μὲν Μνασέα τὸν ἱστορικὸν (ἐν Γ'. Εὐρωπαϊκῶν) Ἀνθηδόνος καὶ Ἀλκιόνης, κατὰ δὲ τὸν Ἡρακλεώτην Προμαθίδα (ἐν ἡμιάμβοις Πολύβου) Ἑρμοῦ καὶ Εὐβοίας, ὅστις ἐρασθεῖς Σύμης τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαλυσοῦ ἢ Ἰκλίμου κατ' ἄλλους καὶ τῆς Δωτίδος, καὶ ἀρπάσας αὐτὴν, κατέφυγεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἣν κατοικήσας ἔρημον οὔσαν, ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σύμην ὠνόμασε.

«*Ναυτικὸν δὲ αὐτὸν (τὸν Γλαῦκον) καὶ κολυμβητὴν ἀγαθὸν γενόμενον Πόντιον καλεῖσθαι· ἀρπάσαντα δὲ Σύμην τὴν Ἰαλυσοῦ καὶ Δωτίδος θυγατέρα ἀποπλεῦσαι εἰς τὴν Ἀσίαν· καὶ τὴν ἐγγὺς τῆς Καρίας νῆσον ἔρημον κατοικήσαντα, ἀπὸ γυναικὸς Σύμην αὐτὴν προσαγορευῆσαι*». (Ἀθήναιος βιβλ. Ζ. 200).

Ὁ δὲ Σικελιώτης Διόδωρος ἄλλως πῶς ἀποφαίνεται περὶ τῶν πρώτων αὐτῆς κατοίκων. Κατ' αὐτὸν πρῶτος ὁ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἰδρύσας πόλιν ὑπῆρξε Χθόνιος ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Σύμης τῆς νύμφης, ὅστις συνεπάγων ἀποικίαν Θεσσαλικὴν ὑπὸ τὸν ἀρχηγέτην Τρίοπα βασιλέα τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Δωτίου, ἐκπτωτον γενόμενον καὶ φυγαδευθέντα ἐκεῖθεν, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἑρεσίχων

ἐδενδροτόμησε τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Δήμητρος, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἣν κατοικήσας ἔρημον οὔσαν, ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σύμην ὠνόμασε.

Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους βασιλεὺς τῆς νήσου ἀναφέρεται ὁ αὐτόχθων νεαρὸς ἡγεμονόπαις Νιρεὺς ὁ υἱὸς Χαρόπου καὶ Ἀγλαίας, ὁ κατὰ τὸν Ὅμηρον ὠραιότερος μετὰ τὸν ἀμύμονα Ἀχιλλέα, πάντων τῶν Ἑλλήνων τοῦ τότε καιροῦ. Ὁθεν καὶ παροιμία «Νιρέως καλλίων». Ὁ Νιρεὺς διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ περινοίας οὐχὶ μόνον τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τόπου καλῶς ἐκυβέρνησεν, ἀλλὰ καὶ μέχρι Καρίας τὸ μικρὸν αὐτοῦ κράτος ἐξέτεινε, καὶ μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὕστερον κατὰ τῆς Τροίας ἐξεστράτευσεν, ὡς εἰς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης, ὅτε διὰ τῶν ἀπαρμιλλῶν θελγήτρων τῆς τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἀνεστάτωσε. Τὸν Συμαῖον τοῦτον ἦρωα ἢ μεγαλοφυΐα τοῦ ἐνδόξου τῆς Ἰλιάδος καὶ -Οδυσσεΐας ραψωδοῦ ἐξυμνεῖ οὕτω.

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἔϊσας.

Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς Χαρόποιο τ' ἀνακτος,

Νιρεὺς, δεσ κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν

Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα.

Ἄλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην. παῦρος δὲ οἱ εἶπετο λαός.

(Ἰλ Β. στίχ. 674).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νιρέως οἱ ὑποτελεῖς Κἄρες ὠφελούμενοι τῆς περιστάσεως εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν Σύμην, κυρεύουσι καὶ λεηλατοῦσιν αὐτήν· μετ' οὐ πολὺ ὁμοῦς οἷτε κατακτηταὶ καὶ οἱ ἐναπομείναντες ἐγχώριοι ἀναγκασθέντες ἐκ μακρᾶς ξηρασίας ἐγκαταλίπουσι τὴν νῆσον καὶ ἡ Σύμη μένει αὖθις ἔρημος ἕωσοῦ Ναῦσος ὁ Ἀργεῖος ὁδηγήσας αὐτόθι ἀποικίαν Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων, ἣν παρὰ τοῦ ἱππότου ἐνὸς τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβαλόντων Ἡρακλειδῶν ἔλαβε, κατώκισε

τὴν νῆσον ταύτην βραδύτερον δὲ ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς νήσου ἀποικίαι Πελασγῶν, Ῥοδίων καὶ Κνιδίων, ἃς Ἐοῦθος ὁ υἱὸς τοῦ Κράμβου καὶ τῆς Πυθίας ἔφερε.

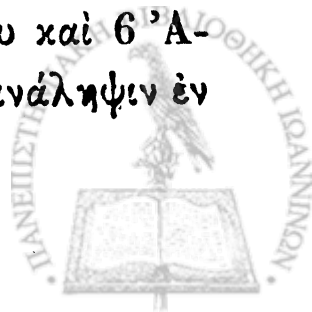
«Τὴν νῆσον τὴν Σύμην ὀνομαζομένην τὸ παλαιὸν ἔρημον οὔσαν πρῶτοι κατώκησαν οἱ μετὰ Τρίοππος ἀφικόμενοι, ὧν ἡγεῖτο χθόνιος ὁ Ποσειδῶνος καὶ Σύμης, ἀφ' ἧς ἡ νῆσος ἔτυχε ταύτης τῆς προσηγορίας. Ὑστερον δὲ αὐτῆς ἐβασίλευσε Νιρέυς ὁ Χαρόπου καὶ Ἀγλαίας κάλλι διαφέρων, ὃς καὶ ἐπὶ Τροίαν μετὰ Ἀγαμέμνονος ἐστράτευσε τῆς τε νήσου δυναστεύων καὶ τῆς Κνιδίας μέρος κυριεύων· μετὰ δὲ τοὺς Τρωϊκοὺς χρόνους, κατέσχον τὴν νῆσον Κᾶρες, καθ' ὃν καιρὸν ἐθαλασσοκράτουν. Ὑστερον δὲ αὐχμῶν γενομένων ἔφυγον ἐκ τῆς νήσου καὶ κατώκησαν τὸ καλούμενον Οὐράνιον· ἡ δὲ Σύμη διέμεινεν ἔρημος ἕως ὁ στόλος Λακεδαιμονίων καὶ Ἀργείων παρέλασεν εἰς τούτους τοὺς τόπους· ἔπειτα κατωκίσθη πάλιν τὸν δετὸν τρόπον. Τῶν μετὰ Ἰππότου τις μετασχὼν τῆς ἀποικίας Ὀρομαναῦσος, ἀναλαβὼν τοὺς καθυστερήσαντας τῆς κληροδοσίας, ἔρημον οὔσαν τὴν Σύμην κατώκησε· καὶ τισιν ἑτέροις ὕστερον καταπλεύσασιν, ὧν ἦν Ἐοῦθος ἡγεμῶν, μεταδοὺς τῆς πολιτείας καὶ χώρας κοινῇ τὴν νῆσον κατώκησε. Φασὶ δὲ τῆς ἀποικίας ταύτης μετασχεῖν τοὺς τε Κνιδίους καὶ Ῥοδίους.

(Ἰλ. Β. στίχ. 674).

ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

Πᾶσα ἡ φύσις τῆς νήσου ἐμφαίνει ὅτι, αὕτη ἔπαθε πολλὰς μεταβολὰς ἐκ μεταλλικῆς ἐνεργείας· ἔτι δὲ καὶ νῦν οἱ σεισμοὶ αὐτόθι εἶναι ὄχι σπάνιοι, ἀνευ ὅμως σημαντικῶν καταστροφῶν.

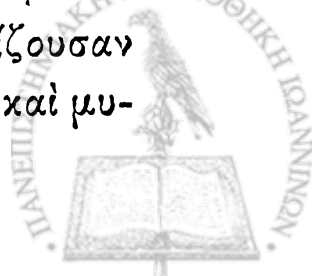
Οἱ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπισυμβάντες σημαντικώτεροι σεισμοὶ εἶναι οἱ τῆς 24 Μαρτίου καὶ 6 Ἀπριλίου 1869, οὓς παρηκολούθησαν κατ' ἐπανάληψιν ἐν

διαστήματι ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους ὑπερδισχίλιοι σεισμοὶ ἦπτον σφοδρότεροι τούτων, οἵτινες ἀναστατώσαντες τὸ τῆς Σύμης ἔδαφος, καὶ διαρρήξαντες πάσας σχεδὸν τὰς οἰκίας αὐτῆς, ἐξέθεσαν περιδεεῖς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπὶ ὀλοκλήρους μῆνας ἐν τῷ ὑπαίθρῳ καὶ τοῖς παραπήγμασι.

Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατ' ἐπανάληψιν τῆς γῆς κίνησις, γενομένη ὅτε μὲν κυματοειδῶς, ὅτε δὲ ἀνατεινακτικῶς ἢ περιστροφικῶς συνοδευομένη ὑπὸ ὑποκώφων μηχυθμῶν τῆς γῆς ὁμοίων πρὸς βροντὰς ὑπογείους, οἷον εἴη ἠπηλεῖτο διάρρηξις τοῦ ἔδαφους, καθὼς καὶ ἄλλα καταπληκτικὰ διδόμενα ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πολλοὺς νὰ παραδεχθῶσι μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος, ὅτι ταῦτα δὲν προήρχοντο ἀπὸ αἰτία ἐξωτερικὰ, ἀλλ' ὅτι ἦσαν ἀποτελέσματα δυνάμεων ἀνηκουσῶν ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς αὐτῆς τῆς Σύμης.

Ἡ ποιότης ἐν γένει τοῦ ἔδαφους εἶναι ἐμπόδιον ἀνυπέρβλητον εἰς τὴν πρόοδον τῆς καλλιεργείας καὶ φυτείας. Εἰς ἐκπληξιν δὲ καὶ θαυμασμόν ἀληθῶς ἐξεγείρει τὸν εἰς τὴν νῆσον ταύτην εἰσπλέοντα ξένον ἢ ἀπὸ τῆς πρώτης καμπῆς τοῦ κόλπου τῆς αἴφνης παρουσιαζομένη βραχῶδης καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀγρία πρόσοψις τῆς ὑπ' ἀθυμίας δὲ κατολαμβάνεται καθ' ὅσον εἰς τὰ ἔσω προχωρεῖ, ἀναλογιζόμενος πόσων εὐεργημάτων ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄντων ἐστέρησε τὴν ἄλλως τε εὐάνδρον ταύτην νῆσον, τὴν ὁποῖαν διατρέχων καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις μάτην ἤθελεν ἀναζητήσει ἐπὶ τοῦ αὐχμηροῦ καὶ ἀνωμάλου ἔδαφους τῆς τὰς διὰ ταπήτων παχείας χλόης ἐπεσρωμένας καὶ δι' ἀργυροχρόων ποταμίων καὶ πηγαίων ὑδάτων καταρδευόμενας μεγάλας πεδιάδας τῆς γείτονος Ρόδου, οὔτε ἤθελεν ἀκούσει τὴν γλυκεῖαν τοῦ Αἰγαίου αὔραν ψιθυρίζουσαν διὰ τῶν φύλλων δασυσκίων πορτοκαλολεμονεῶν καὶ μυ-

ροβόλων ανθέων. Πηγαῖον ὕδωρ οὐδαμοῦ τῆς νήσου ἀπαντᾶται, ἐκτὸς δύο μικρῶν πηγῶν ἔξω τῆς πόλεως εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ ἀποστάζει οὕτως εἰπεῖν δακρυδόν, οἱ δὲ κάτοικοι ὑδρεύονται ἀπὸ δεξαμενῶν, ἐν αἷς τὸν χειμῶνα συναγούσιν ὄμβριμα ὕδατα ἀπορρέοντα ἐκ τῶν στεγασμάτων τῶν οἰκιῶν, καὶ ἀπὸ τῶν φρεάτων θεραπεύουσι τὰς λοιπὰς χρείας των.

ΚΛΙΜΑ—ΒΗΙΚΑΡΠΙΑ.

Ἡ Σύμη κειμένη ὑπὸ τὸν μαγευτικὸν καὶ γαληνιαῖον τοῦ Αἰγαίου οὐρανὸν ἔχει κλίμα εὐκραὲς καὶ τερπνόν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὸ θέρος συνήθως διαρκεῖ ὀκτῶ μῆνας, περὶ τὰ μέσα τοῦ ὁποίου ἡ θερμοκρασία πολλάκις ἀνέρχεται μέχρι 32 βαθμῶν τοῦ ἑκατοστομέτρου, καὶ τότε οἱ αὐχμηροὶ καὶ διψαλέοι βράχοι τῆς ἀνάπτουσιν οὕτως εἰπεῖν δίκην κλιβάνου, ἐν ᾧ εἰς τὰ ταπεινότερα αὐτῆς μέρη καὶ τὰς ἀκτὰς ἡ θερμότης συγκιρνᾶται ὑπὸ δροσεροῦ ζεφύρου.

Δι' ἔλλειψιν βροχῶν κατὰ τὸ θέρος ἡ αὐχμηρότης τοῦ ἐδάφους παρατείνεται μέχρι τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, οἱ δὲ νότιοι ἄνεμοι οἱ πνέοντες κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους καὶ τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνας τοῦ ἔτους φέρουσιν ἀφθόνοους βροχὰς, αἱ ὁποῖαι ἀναζωογονοῦσι τὴν γῆν, καὶ διατηροῦσιν εἶδος ἀνοίξεως μέχρι τέλους Ἰανουαρίου, ὅτε αἱ ἀμυγδαλέαι καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ὀρέων ὀρύγανος ἀνθοῦσι καὶ χύνουσι τὴν εὐωδίαν των καθ' ὅλην τὴν νῆσον.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν καλὴν τοῦ κλίματος ιδιότητα ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου ὑγείας ἐπισκιάζει αὐτὸ ἡ ἐνδημικὴ ἤδη καταστατᾶται ὀφθαλμιακὴ πυόρροια, τσίμπλα ὑπὸ τῶν κατοίκων καλουμένη, ἥτις καθ' ὅλας μὲν τὰς ὥρας τοῦ ἔ-

τους κατ' ἔξοχὴν ὅμως τὸ θέρος μαστίζει τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ταύτης.

Ἡ ἀτομικὴ προδιάθεσις πρὸς τὴν ὀφθαλμίαν ταύτην διαφέρει κατὰ τοὺς κατοίκους, καθότι εἰς ἄλλους μὲν εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε οὐ μόνον ὑπ' αὐτῆς συχνὰ προσβάλλονται, ἀλλὰ καὶ πάσχουσι τὸ σοβαρώτερον εἶδος τῆς, καί, ἂν ἡ νόσος προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν βολβῶν, ἡ ὄρασις ὀλοτελῶς παύει, εἰς ἄλλους δὲ ἡ ἐπιδεκτικότης εἶναι τοσοῦτον μικρά, ὥστε πάσχουσι τὸ ἐλαφρότερον εἶδος τῆς, ἐν ᾧ ὀλίγιστοί εἰσιν οἱ μήποτε ὑπὸ τῆς ὀφθαλμίας ταύτης προσβληθέντες.

Τὰ αἴτια τοῦ ὀδυνηροῦ καὶ βδελυροῦ τούτου πάθους εἶναι πάντῃ ἄδηλα· πάντοτε ὅμως ταῦτα προέρχονται ἐκ τοπικῶν αἰτίων. Τινὲς μὲν φρονοῦσιν, ὅτι ἡ ὀφθαλμικὴ αὕτη νόσος παράγεται καὶ διατρέφεται ὑπὸ τῆς πληθύος τῶν ἐν τῷ τόπῳ διατηρούμενων ἀραβοσυκῶν ἢ φραγκοσυκῶν, αἵτινες διὰ τοῦ ἀέρος μεταδίδουσι δῆθεν αὐτήν· τινὲς δὲ ἀποδίδουσι τὴν παραγωγικὴν ἀρχὴν καὶ διατήρησίν τῆς εἰς ζωϊκὰς ἢ φυτικὰς οὐσίας εἰς ἀποσύνθεσιν εὕρισκομένας κατὰ τὰς ἀκαθάρτους ὁδοὺς τῆς ἄνω πόλεως, ἐξ ὧν αἱ ἀναπτυσσόμεναι μυῖαι μεταδίδουσι τὸ μόλυσμα διὰ τῆς ἐπαφῆς ἢ τῆς ἐπιπτώσεως ἀπὸ ὀφθαλμοῦ εἰς ὀφθαλμὸν διέκην ἐμβολιασμοῦ διὰ τῆς δαμαλίδος, καὶ ἄλλοι ἄλλως πως ἀποφαίνονται περὶ αὐτῆς· ὡς πιθανότερον ὅμως αἴτιον τακτέον καὶ τὴν κακὴν δίαιταν τῶν κατοίκων τῆς κατωτέρας τάξεως καὶ ἰδίως τὴν κατάχρησιν περὶ τὰ ἄλμυρά.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, μικρά τις προνόησις ἐκ μέρους τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς καὶ τακτικωτέρα δίαιτα ἐκ μέρους τῶν κατοίκων ἠδύναντο γὰρ ἐλαττώσωσι τὸ κακόν, ὅπως ὁ τόπος ἀπολαύῃ πληρεστέρας ὑγείας.

Οἱ Σωμαῖοι, μ' ὄλην τὴν αὐχμηρὰν καὶ τραχεῖαν ποιό-

τητα τοῦ ἐδάφους των, φιλόπονοι ὄντες, κατίσχυσαν ἐν μέρει τῆς φύσεως καὶ δι' ἐπιπόνου ἐργασίας καὶ μεγίστων δαπανῶν κατώρθωσαν νὰ καλλιεργήσωσι τεμάχιά τινα μικρᾶς ἐκτάσεως, τὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθέντα, ἅπερ γονιμοποιήσαντες κατέστησαν κατάφυτα ἐξ ἀμπελώνων, ἐλαιοδένδρων, συκῶν, ἀμυγδαλεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων μικρᾶς ὅμως παροχῆς, πρὸς δὲ καὶ Ἰνδοσυκῶν, ὧν ἡ πληθὺς, ὡς εἴρηται, εἶναι μεγάλη. Ἐκτὸς τούτων πολλαχοῦ τῆς νήσου ἀπαντῶνται καὶ ὀλιγοπήχεις τινὲς ἀγροὶ δημητριακῶν καρπῶν, ὧν ἡ πρόσοδος εἶναι μικροῦ λόγου ἀξία.

Κατὰ παλαιᾶς παραδόσεις ἡ Σύμη ἐξῆγεν ἄλλοτε σημαντικὴν ποσότητα σίτου, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς ἐντονωτέραν τινὰ ἐπιμέλειαν τῶν κατοίκων περὶ τὴν γεωπονίαν. Σήμερον ὅμως, φαίνεται, οἱ Συμαῖοι ἀρέσκονται μᾶλλον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἢ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ τραχέος ἐδάφους των.

Ὅτι δὲ ὁ τόπος ἄλλοτε ἦτο σιτοπάροχος γνωματεύουσι καὶ τινες τῶν Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν, οἵτινες τεκμαίρονται τοῦτο ἐκ παλαιῶν Συμαϊκῶν νομισμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰκονίζονται κόκκοι σίτου καὶ κεφαλὴ τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἐστεμμένη με ἀστάχεις.

Ἐκ τῶν ὀλίγων καρπῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ὀλιγοπήχεις ἀμπελόκηποι τῆς Σύμης πρὸς οἰκιακὴν κατανάλωσιν εἰς τοὺς μεγάλα μοχθοῦντας πρὸς καλλιέργειάν των φέρουσι, καὶ τῶν ἔτι ὀλίγων πλὴν ἀξιολόγων παραγομένων μέλιτος, βουτύρου καὶ ἐλαίου, ὁ οἶνος τῆς νήσου εἶναι παντὸς λόγου ἀξίος διὰ τε τὴν ἠδύτητα, τὴν εὐωδίαν καὶ τὴν καθαρότητά του ἀπὸ πάσης ξένης ὕλης.

Ζῶα δι' ἔλλειψιν ἐκτεταμένων νομῶν ὁ τόπος δὲν τρέφει, εἰμὴ ἀγέλας τινὰς αἰγῶν διαιτωμένων ἐπὶ τῆς νή-

σου ταύτης καὶ τῶν παρακειμένων παραρτημάτων της νησιδίων Νίμου καὶ Ἀσκληπιάδος (Συσκλιὰ) (α) ἅπερ ἀποτελοῦσι τὰς, οὕτως εἶπειν, ἐπαύλεις (τσιφλίκια) τῆς νήσου.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πυκνὰ δάση ἐλαιοδένδρων ἐκάλυπτον τὴν Σύμην καὶ πολλὰ ἐλαιοτριβεῖα ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἐξ ὧν ἐπτὰ εἰσέτι δεικνύονται ἐν ἀχρηστία. ὅμως ἔνεκα ἐλλείψεως σημαντικῆς ποσότητος τοιοῦτου καρποῦ.

Τὰ δένδρα ταῦτα ἀπέκοψαν ἢ ἐξερίζωσαν οἱ κάτοικοι, πωλήσαντες αὐτὰ εἰς ἐπὶ τούτῳ προσερχομένους εἰς τὸν

(α) Τούτων ἡ πρώτη, μῦλις 10 μιλίων περιφέρειαν ἔχουσα, εἶναι παντάπασιν ἀκαρπος, παρατείνεται ἔμπροσθεν τοῦ ἀνοικτοῦ κόλπου τῆς Σύμης εἰς ἀπόστασιν βολῆς καὶ σχηματίζει μετ' αὐτῆς πορθμίσκον τόσον στενόν, ὅστε μῦλις διακρίνεται καὶ ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως, ὅτι αἱ δύο αὐταὶ νῆσοι διίστανται ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐπὶ τῆς Νίμου, ἀποσπασθείσης ἴσως ἐκ μεταλλικοῦ σάλου ἢ ἐκ πλημμύρας τινός, ὡς ἡ μικρὰ ἀπόστασις καὶ τὸ ἀβαθές τοῦ πορθμίσκου μαρτυροῦσιν, ὑπάρχει κορυφὸς ὅπως οὖν ναῖσκος εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου μὲ περιοχὴν, ἣτις ἐμπεριλαμβάνει τρία ἢ τέσσαρα δωμάτια, ἐν οἷς νοσηλεύονται ἀτυχῆ τινὰ πλάσματα νησιωτῶν ἐκ λώβης πασχόντων.

Ἡ δευτέρα, ἐπίσης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κειμένη πρὸς μεσημβρίαν, παραβαλλομένη πρὸς τὴν Σύμην καὶ Νῆμον, παρουσιάζει φύσιν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς αὐτάς. Ἔχει πηγαῖα ὕδατα, ἐκτεταμένας καλλιεργησίμους γαίας, ἐλαιῶνα, νομάς καὶ κήπους εὐθαλεῖς ἐμπεριλαμβάνοντας καρποφόρα δένδρα καὶ παντοῖα λάχανα· ἄλλως τε καὶ τῶν τριῶν τὰ παράλια βρίθουσι παντὸς εἶδους ἰχθύων ὄστρακοδέρμων καὶ σπύγγων ἡμέρων καὶ ἀγρίων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο νησίδιον, ἢ Ἀσκληπιάς, ἀνέκαθεν ἀνήκει εἰς τὴν Μοῦνην τοῦ Πανορμίτου.

λιμένα της καυσοξυλεμπόρους ἔνεκα τῆς ἐσχάτης πτωχειάς, εἰς ἣν περιήγαγεν αὐτοὺς ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λυμαιομένη τὰ μέρη ταῦτα πειρατεία· ὥστε σήμερον σποράδην μόνον ἢ κατὰ δέσμας ἀπαντῶνται ἐπὶ τῆς νήσου τοιαύτης φύσεως δένδρα.

Σπαραξικάρδιος τῷ ὄντι ἦτο ἡ κατάστασις, εἰς ἣν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης εὐρίσκοντο περὶ τὸ τέλος τῆς δεκάτης ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὁ Γάλλος στρατηγὸς Savary ἐπεσκέφθη τὴν Σύμην (ἴδε lettres sur la Grèce) ὥστε δὲν ἠδυνήθη, ὡς λέγει, νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα ἐπὶ τῷ ἔλεεινῷ θεάματι τῆς πτωχειᾶς τῶν κατοίκων. Ἡ μελαγχολία, ἡ σκυθρωπότης καὶ ἡ ἀμηχανία ἦσαν ἐζωγραφισμένοι ἐπὶ τῶν προσώπων των· ἡ δίαιτά των, ἡ ἐνδυμασία, ἡ ταπεινότης τῶν οἰκιῶν των, τὰ πάντα ἐμαρτύρουν τὰ κατὰ τοὺς ἀτυχεῖς τούτους νησιώτας.

Ἀληθῶς πολλὰ καὶ μεγάλα τὰ παθήματα ὑπέστησαν κατὰ τοὺς ἐπισφαλεῖς καὶ κινδυνώδεις ἐκείνους χρόνους τῆς ἐπαράτου πειρατείας οἱ δύστηνοι Συμαῖοι, ὡς οἱ ἴδιοι μετὰ φρίκης ἐκ παραδόσεως καὶ σήμερον διηγοῦνται. Ἀπολέσαντες ἅπασαν τὴν περιουσίαν των, διαρπαγεῖσαν ὑπὸ τῶν θαλασσίων ληστῶν, συναπώλεσαν ταῦτοχρόνως καὶ ἅπαν σχεδὸν τὸ ναυτικόν των, συνιστάμενον τότε ἐκτὸς τῶν σπογγοαλιευτικῶν πλοιαρίων εἰς ὑπὲρ τὰ 150 μεγάλα πλοῖα ἀπὸ 300 μέχρι 700 τόνων, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἐνήργουν ναύλους εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης λιμένας, τὰ δὲ ἐμπορεύοντο δι' ἴδιον λογαριασμόν.

ΜΝΕΙΑΙ ΕΝ Τῆ ΕΛΛ. ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΣΥΜΗΣ.

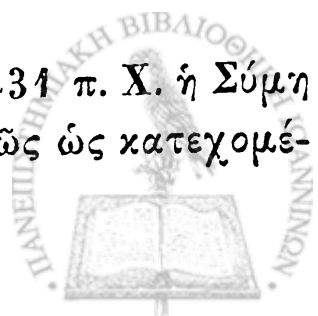
Ἀλλ' ἡ Σύμη, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῆς χρόνων παρουσιάζεται κατοικιζομένη καὶ ἐρημουμένη ἐναλ-

λάξ καὶ ἦς τινος ἡ πολιτικὴ τύχη ἀλληλοδιαδόχως παρεδίκετο εἰς τὴν διάκρισιν διαφόρων φυλῶν, ἐν αἷς ἄλλως τε ἐπεκράτει τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, κατωκεῖτο ἄρα ὑπὸ ἐγγχωρίων καὶ κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπεκδυομένη τὸν κυκεῶνα τῶν Ἑλληνικῶν μυθευμάτων ἤρχιζε νὰ λαμβάνη ἐπίσημον χαρακτῆρα; Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο οὐδὲν γινώσκομεν καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀρχαιότεραι μαρτυρίαι δὲν συντρέχουσι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου. Ἐπίσης πόρρω ἀπέχομεν τοῦ νὰ ὑποδείξωμεν ἂν ἡ νῆσος αὕτη προσέφερε τὸ μέρος της, ἔστω καὶ ἐλάχιστον, ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ὅτε ὁ κοινὸς τῆς Ἑλλάδος ἐχθρὸς Ξέρξης ἐπειράθη νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτήν· οὐχ ἦττον ὅμως ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐρημώσεων, ἃς ὑπέστη ἡ νῆσος κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τῶν συχνῶν μεταβολῶν τῶν πραγμάτων εὐκόλως ἐξηγεῖται τὸ πῶς ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη νῆσος ἔμεινεν ἀμέτοχος τῶν θυσιῶν καὶ τῆς δόξης, τὰς ὁποίας αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ὑπέστησαν καὶ ἀπέκτησαν ἐπὶ τῶν Περσικῶν χρόνων, καὶ πῶς ἐπομένως ἀπεξενώθη οὕτως εἰπεῖν τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (βιβλ. Ζ.' 99) καὶ τὸν Στράβωνα (ΙΔ.' 653) αἱ περὶ τὴν Καρίαν κείμεναι νῆσοι, ἐν αἷς ἴσως καὶ ἡ Σύμη, ἤρξαντο νὰ προάγωνται βαθμιδῶν ἀπὸ τοῦ 1060 ἔτους π. Χ. συμπεριληφθεῖσαι εἰς τὴν πρὸ τῶν Μηδικῶν χρόνων συστάσαν μικρὰν Μοναρχίαν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, τὴν παραλαβοῦσαν ὑπὸ τὴν Περσικὴν προστασίαν διαφόρους Δωρικὰς πολιτείας κοινὸν ἱερὸν ἐχούσας τὸ τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος.

Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 431 π. Χ. ἡ Σύμη δὲν φαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν εἰμὴ ἀπλῶς ὡς κατεχομέ-

νη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ χρησιμεύουσα εἰς αὐτοὺς ὡς σκευαποθήκη τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἴσως δὲ καὶ ὡς σταθμὸς στρατιωτικῶν δυνάμεων.

«Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῖς ἐκ τῆς Σάμου ναυσὶ πάσαις, ὡς ἦσθοντο τὰ τῆς ναυμαχίας, πλεύσαντες εἰς τὴν Σύμην καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἐν τῇ Κρίδῳ ναυτικὸν οὐχ ὀρμήσαντες οὐδ' ἐκεῖνοι ἐπ' ἐκείρους, λαβόντες δὲ τὰ ἐν τῇ Σύμῃ σκευὴ τῶν νεῶν Λωρῆμοις καὶ τοῖς ἐν τῇ ἠπειρῳ προσβαλόντες ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σάμον».

(Θουκυδίδης Η' 43).

Περιγράφων δὲ ὁ μέγας οὔτος τῆς Ἑλλάδος ἱστορικός τὴν ἦταν ἐκείνην τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χαρμῖνον, συμβᾶσαν μεταξὺ Κνίδου καὶ Σύμης εὐχαριστεῖται μόνον λέγων, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀποβάντες μετὰ τὴν νίκην εἰς τὴν Σύμην ἔστησαν τρόπαιον.

«Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Πελοποννήσιοι εἰς Κρίδον κατάραντες καὶ ξυμμιγείσων τῶν ἐκ τῆς Κάνου ἐπτὰ καὶ εἴκοσι νεῶν αὐτοῖς, ξυμπάσαις πλεύσαντες καὶ τροπαῖον ἐν τῇ Σύμῃ στήσαντες (α) πάλιν εἰς τὴν Κρίδον καθωρμήσαντο. (βιβλ. Η' 42)».

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς νήσου οὐδαμοῦ πλέον τῆς ἱστορίας ἀπαντᾶται. Μάτην δὲ θά

(α) Εἰς θέσιν Μῦλοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ λιμένος δεικνύεται εἰσέτι ἡ βάσις κτιρίου ὠκοδομημένου κατὰ τὴν ἀρχαίαν τεκτονικὴν ἐκ λίθων μεγάλων τετραγώνων σφυρηλατημένων· ἔχει ὕψος τριῶν ὡς ἔγγιστα πήχεων καὶ κυκλικὴν περιφέρειαν ἐξήκοντα περίπου ποδῶν. Τοῦτο ὑποτίθεται ὡς μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μνημονευομένου τροπαιοῦ. Τινὲς ὅμως μάλιστα οἱ λογιώτεροι δὲν παραδέχονται τὴν ἰδέαν ταύτην διὰ τὸ ἀπόκεντρον τῆς θέσεως ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν, καθ' ἣν ἡ ναυμαχία ἀναφέρεται, ἀλλ' ὑποθέτουσιν ὡς τοιοῦτον ἕτερον οἰκοδόμημα πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν τῆς νήσου παραλίαν εἰς θέσιν ἁγίος Λίμυλιανὸς ὑψόμενον καὶ ἀντικαθίστον τὴν Κνίδον.

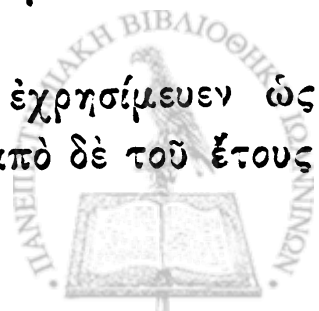

ἐζητοῦμεν ἱστορικὴν βεβαιότητα δι' ὠρισμένον τι γεγονός ἀφορῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ὅπερ ὁμως νομίζεται πλησιέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν εἶναι, ὅτι ἡ Σύμη, ἡ ποτὲ βασιλεία τοῦ Νιρέως, ἀπολέσασα ἅπαξ τὴν αὐτονομίαν τῆς συναπώλεσε ταυτοχρόνως καὶ πᾶσαν ἱστορικὴν εὐκλειαν καὶ πολιτικὴν πρόοδον· ἀκολουθήσασα δὲ ἐν ἀσχημότητι τὴν πολιτικὴν εἰμαρμένην τῆς γείτονος Ῥόδου, πολλοὺς τοὺς κυρίους μετήλλαξε, χωρὶς ὁμως, ὡς ἐκεῖνη, νὰ δρέψῃ στεφάνους ἀξίους ἱστορικῆς ἀναγραφῆς, διὸ καὶ διηγύσεν ὀλοκλήρους χιλιοετηρίδας κεκαλυμμένη ὑπὸ τὸ σκότος τῶν αἰώνων.

Ἡ ΣΥΜΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΙΠΠΟΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ.

Μετὰ μακροὺς αἰῶνας ἡ ἱστορία τῆς Σύμης ἄρχεται νὰ λαμβάνῃ πραγματικώτερον καὶ θετικώτερον χαρακτήρα· ἀκόμη ὁμως οὐδεμίᾳ σπουδαιότης γεγονότων ἀπαντᾶται κατὰ τοὺς ἱπποτικούς χρόνους. Κατὰ τοὺς προαναφερθέντας Γάλλους ἱστοριογράφους Brnnet de Presle καὶ Alexandre Blanchet καὶ τοπικὰς τινὰς παραδόσεις ἡ Σύμη ἔγεινεν ὑποτελὴς εἰς τὸν Μέγαν Μάγιστρον τῆς Ῥόδου τῷ 1309, ὅτε οἱ Φράγχοι σταυροφόροι ἀπώλεσαν τὴν Παλαιστίνην, καὶ οἱ ἱππῶται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ ἐξελέξαντο ὡς κατοικίαν των τὴν νῆσον ταύτην· ὅπως δὲ καὶ ἄλλαι περὶ αὐτὴν κείμεναι νῆσοι Κάλυμνος, Κῶς, Νίσυρος, Χάλκη καὶ Τῆλος, οὕτω καὶ ἡ Σύμη ὑπεχρεώθη νὰ πληρόνη εἰς τὸν κατακτητὴν τῆς Φιλάρετον ἐπιχορήγησίν τινα, ἧτις ὠνομάζετο τὸ πένθιμον (Mortuaire), καὶ ἧτις τῷ 1352 μετετράπη εἰς τακτικὸν ἐνιαύσιον φόρον ἐκ 500 ἄσπρων.

Ἐπὶ τῶν ἱπποτῶν τούτων ἡ Σύμη ἐχρησίμευσεν ὡς μεσαποθήκη διαφόρων ἐμπορευμάτων, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους

1373 ἔφθασεν εἰς μέγαν πλοῦτον διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας της.

Η ΣΥΜΗ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ μεγαλεπίβουλος Σουλτάνος τῆς Τουρκίας Σουλεϊμάνης ὁ Β'. διὰ τῶν πολυπληθῶν καὶ ἀκαταμαχῆτων κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεών του ἐνέσπειρε μέγαν τρόμον καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰνδικῆς, οἱ δὲ θρίαμβοι τοῦ ἡγεμόνος τούτου συνεπήγαγον τῷ 1523 τὴν ἡρωϊκὴν πτώσιν τῆς νήσου Ῥόδου μετὰ πολιορκίαν περίφημον, γενομένην ὡς ἐκ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν ὑπερασπιστῶν της, τότε καὶ ἡ Σύμη ἢ ποτὲ βασιλεία τοῦ Νιρέως, ἀκολουθήσασα τὴν τύχην τῆς πρωτεύουσας ταύτης καὶ τῶν παρακειμένων ἐξαρτήσεών της, ὤφειλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν Τουρκικὴν Μοναρχίαν.

Ὅσαι δὴποτε δὲ καὶ ἂν ἦσαν αἱ συμφοραὶ τῆς νήσου ταύτης ἐκ διαδοχῆς διατελεσάσης ὑπὸ διαφόρους βαρβάρους λαοὺς ὡς καὶ ὑπὸ τοὺς Λατίνους, ἐπὶ τοῦ Σουλεϊμάνου ἔμως καὶ τῶν διαδόχων του, πληρόνουςα ὠρισμένον τινὰ φόρον κατ' ἀποκοπὴν Μαχτοῦ καλούμενον καὶ ἐκπροσωποῦντα ποντὸς εἶδους φορολογίας, ἀπήλαυε καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ ἔτους 1869 ἴδιον διοικητικὸν καὶ δικαστικὸν σύστημα καὶ προνομιακὰς παραχωρήσεις καὶ ἀτελείας, χορηγηθείσας αὐτῇ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Σουλεϊμάνη διὰ τὴν ἐπομένην αἰτίαν ὡς ἐπληροφορήθημεν ἐξ ἀξιοπίστων πηγῶν καὶ διασωθεισῶν σημειώσεων τῶν συγχρόνων προϋχόντων τῆς νήσου.

Ὅλιγον πρὸ τῆς ἡρωϊκῆς πτώσεως τῆς ἰπποτικῆς Ῥόδου, ἀναφέρουσιν αἱ σημειώσεις, ἢ τότε μικρὰ καὶ ἀπει-

ροπόλεμος Κοινότης τῆς Σύμης, προῖδουσα τὸ δυσχερὲς μέλλον, ὅπερ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πρωτεύουσας τὴν περιέμενε, καὶ διὰ τὴν προλάβει πᾶσαν κατ' αὐτῆς τῶν Γενιτσάρων ἐπίθεσιν, ἔγνω καταφυγεῖν εἰς μέσον μᾶλλον συνδιαλλακτικὸν πρὸς τὸν ἤδη νομιζόμενον νικητὴν τῆς Ῥόδου, ἢ νὰ ἐκτεθῆ ἀνωφελῶς εἰς ἄνισον ἀγῶνα πρὸς τοὺς πλημμυρίσαντας τὸ Καρικὸν πέλαγος πολυαριθμούς αὐτοῦ στόλους, καὶ δὴ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Σουλεϊμάνην στρατοπεδευμένον ὄντα εἰς τὴν ἀπέναντι Καρίαν τινὰς τῶν προύχόντων τῆς, ἵνα ἐξ ὀνόματος αὐτῆς ἐκδηλώσῃ τὴν ὑποταγὴν τῆς νήσου, καὶ συγχρόνως τῷ προσαγάγῃ ἐκ τοῦ προΐόντος τοῦ ἐπιτηδεύματός των ἀριθμὸν τινα ἐκλεκτῶν σπόγγων, πρὸς δὲ καὶ ἱκανὴν ποσότητα ἄρτου ἐξαιρέτου κατασκευῆς.

Εὐαρεστηθέντος δὲ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν προσφορὰν ταύτην τῶν ξένων ἐν ἡμέραις μάλιστα, καθ' ἃς ἐν ἀπεγνωσμέναις διετέλει στερήσεσι, καὶ ἐπερωτήσαντος περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν πατρίδα των, εἴμεθα, βασιλεῦ, σπογγαλιεῖς Συμαῖοι, ἀπεκρίθησαν μετὰ σεβασμοῦ οὗτοι. Ἡ εἰς τὴν βασιλικὴν σου διάθεσιν, ἐπρόσθεσαν εὐφυῶς, ἀνήκουσα πατρίς μας, σχετικῶς πρὸς τὸ εὐρὺ κράτος σου δὲν εἶναι εἰμὴ μικροσκοπικός τις σκόπελος, ἐφ' οὗ οὔτε δρᾶξ χώματος ὑπάρχει ἐπομένως παρεκτὸς τῶν ἄλλων στερήσεων, τὰς ὁποίας ἔνεκα τῆς ξηρασίας ὑφιστάμεθα ἐν τῇ ἄλλως τε φιλτάτῃ πατρίδι μας, ἀμοιροῦμεν καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ θάνατον πρὸς ταφὴν προστιχούσης γῆς.

Ἡ λακωνικὴ πλήν περιεκτικωτάτη αὕτη ἔχθεσις τῶν Συμαίων ἴσχυσεν εἰς τὸ νὰ θέσῃ τὴν πατρίδα των ὑπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Ὀθωμανοῦ ἡγεμόνος καὶ καταστήσῃ αὐτὴν προνομιοῦχον καὶ αὐτοδιοίκητον.

Περαιωθέντος δὲ τοῦ πολέμου ὑπὲρ τοῦ Σουλεϊμάνου,

ἐν πρώτοις ἐπετράπη διὰ Σουλτανικοῦ διατάγματος εἰς τοὺς Συμαίους σπαγγαλιεῖς ἢ καθ' ὅλας τὰς θαλάσσας τοῦ Κράτους ἐλευθέρα καὶ ἀτελῆς σπογγαλίευσις. Ἐκτοτε ὠφελούμενοι τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἄλλοι νησιῶται σπογγαλιεῖς ἐξήσκουν ἐλευθέρως καὶ ἀτελῶς τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο ὑπὸ τὸ ὄνομα Συμαῖοι.

Ταῦτοχρόνως δὲ παρεχωρήθησαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σύμης γόνιμοὶ τινες μικρόνησοι περὶ αὐτὴν κείμενοι, αἵτινες ἐκτιθέμενοι εἰς πλειοδοσίαν ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς νήσου ἐνοικιάζοντο εἰς τοὺς πλειοδοτοῦντας, καὶ ἐκ τῶν ἐνοικίων ἐκάλυπτε τὰ ἀπαραίτητα ἔξοδα πρὸς διατήρησιν τῆς Κοινότητος, καὶ πρὸς τούτοις παρεχωρήθη γενικὴ ἀτέλεια ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων, ὡς καὶ τοῦ σπόγγου.

Ἐνῶ δὲ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ κωδωνοκρουσία ἐν τοῖς χριστιανικοῖς Ναοῖς ἦτο αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη καθ' ὅλον τὸ Κράτος, ἐν Σύμῃ οὐδέποτε ἔπαυσε, ἢ ἐλευθέρα χρῆσις τῶν κωδῶνων, καὶ τοῦτο κατὰ προνόμιον τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνη.

Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ παλαιὰ γυναικεῖα ἐνδυμασία (α) χρυ-

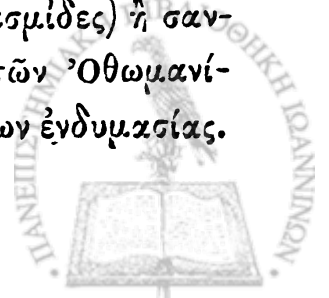
(α) Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν αἱ γυναῖκες τῶν Συμαίων ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας, ἔφερον χρυσοῦφαντον ἢ καὶ ἐξ ἄλλης βαρυτίμου ὕλης ἐνδυμασίαν Ἀσιατικῆς πολυτελείας καὶ ὄντως βασιλικωτάτην διὰ τε τὸ χρῶμα καὶ τὸ εἶδός της, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ὑψηλόν, ὅπερ ἐκόσμων ἐξώθεν διὰ χρυσοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιφράγματος ἐν εἴδει βασιλικοῦ στέμματος, οὔτινος τὰ συστατικὰ μέρη ἐκάλουν βέργας, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ὁ πολιτισμὸς καὶ οἱ συρροὶ τῆς Εὐρώπης ὅπως πανταχοῦ οὕτω καὶ ἐν Σύμῃ πολλὰς εἰσήγαγε τὰς μεταβολὰς περὶ τε τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν καθ' ὅλου δίαιταν. Καὶ σήμερον τοῦ αὐτοῦ ῥυθμοῦ ἐνδύμα-

νολογεῖται, ὡς λέγεται, ἀπὸ τοῦ ἰδίου Σουλεϊμάνου, καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς.

τα τροποποιημένα ὅμως καὶ ἀπλοποιημένα ἀπαντῶνται μόνον εἰς εὐαρίθμους τινὰς ὑπερπεντηκοντούτιδας Συμαίας, αἵτινες περιβάλλουσι τὴν κεφαλὴν μὲ ὀγκωδέστατον κάλυμμα ἄνευ τοῦ στέμματος, ὅπερ—ξενοτρόπως σχηματιζόμενον διὰ πέντε ἢ δέκα μαντιλίων ταξιθετημένων οὕτως, ὥστε ἐν ἑκάστον νὰ διακρίνηται ἐκ τοῦ χρώματος, καὶ δι' αὐτῶν νὰ μεγεθύνηται τὸ κάλυμμα κυλινδρικῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀποκλίνῃ πρὸς τὰ ὀπίσω — ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς Τουρκικὴν κίδαριν ἢ πρὸς γυναικεῖον κεφαλόδεμα.

Οὕτω δὲ σχηματισθὲν περικαλύπτεται ἐξῶθεν δι' ἑτέρου ἐξ ἑρίου ἢ μετὰξῆς μαντιλίου ποικιλοχρόου καὶ κροσσωτοῦ, ὅπερ τριγωνικῶς διπλούμενον δένεται ὑπὲρ τὸ μέτωπον, ἐνῶ τὰ ὀπίσθεν ἐξέχοντα καὶ εἰς ὄξυ ἀπολήγοντα ἄκρα κρέμανται ἄνω τῶν ὠμοπλατῶν δίκην θυσάνου. Ἐνδυμα δὲ ἐρυθρὸν ἐξ ἑρίου ὑπ' αὐτῶν ὑφαινομένου ἐν εἴδει χιτῶνος ἄνευ ὅμως χειρίδων καὶ περὶ τὸ στῆθος διὰ τεσσάρων ἢ καὶ πέντε μεγάλων χρυσῶν ἢ καὶ ἀργυρῶν σφαιροειδῶν πορπῶν (γκόλφια ἢ ἐμποῦκλαι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων) κλειόμενον καὶ κάτω τῆς ὀσφύος, μᾶλλον δὲ περὶ τὴν κοιλίαν διὰ μεταξίνης ζώνης περιζωννύμενον, περικαλύπτει τὰς παρήλικας Συμαίας ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῶν πτερῶν· εἶναι δὲ πρὸς τὰ κάτω τόσον στενόν, ὥστε μετὰ δυσκολίας τινὸς δύνανται νὰ κύψωσιν. Ἐξῶθεν τούτου σάκκος ἐξ ἑριούχου ἢ ἐκ βελλούδου ἢ ἢ καὶ ἐξ ἄλλης μεταξίνης ὕλης, στενὸς μὲν περὶ τὴν ὀσφύα πλατύτερος δὲ καθ' ὅσον πρὸς τὰ κάτω προχωρεῖ καὶ σχηματίζων περὶ τὰ πλάγια δύο ἰκανὰς ἐξοχὰς δίκην πτερῶν, ἐκτείνεται μέχρι σχεδὸν τῶν γονάτων· τὸν δὲ λαιμὸν περιτυλίσσοις διὰ μεγάλου κροσσωτοῦ μαντιλίου, οὗ τὰς μακρὰς ἄκρας ἐπιρρίπτουσιν εἰς τὰς ὠμοπλάτας· τέλος δὲ ὑποδήματα ἐρυθρὰ (τσεσμίδες) ἢ σανδάλια συρτὰ εἰς ὄξυ ἀπολήγοντα, ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Ὀθωμανίδων, ἀποτελοῦσι τὸ ὅλον τῆς προνομιακῆς τῶν Συμαίδων ἐνδυμασίας.

Ἰπὸ δὲ τὸ αὐτοδιοικητικὸν προνόμοιον διατελοῦντες οἱ Συμαῖοι, ὅπερ ἐξήσκουν διὰ συμβουλίων ἀποτελουμένων ἐκ τῶν προκρίτων συμπολιτῶν των, ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ἐν γενικῇ τῶν κατοίκων συνελεύσει, δὲν ἐπλήρονον εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην εἰμὴ 96 χιλιάδας ἄσπρων κατ' ἔτος, πρὸς δὲ καὶ 50 γρόσια εἰς τι ἐν ῥόδῳ φιλοanthropicὸν κατάστημα, Ἰμαρὲτ καντίλ ἀκασσι τουρκιστι καλούμενον, λόγῳ συνδρομῆς ἀπέστελλον δὲ κατ' ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, λόγῳ δωρεᾶς, καὶ μικρὰν ποσότητα ἐκλεκτῶν σπόγγων. Ἐπ' ἐσχάτων ὅμως ὁ μικρὸς οὗτος φόρος συνεποσώθη διὰ νέων φορολογιῶν ἐν ὅλοις εἰς 45 χιλιάδας γροσίων πληρονομένων κατ' ἔτος μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ὑψηλ. Πύλην.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους πολλὰ τῶν προνομίων τούτων, εἰς ἃ καὶ μόνον ὀφείλει ἢ νῆσος τὴν εἰς τε τὸν ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν βίον προαγωγὴν τῆς καὶ εὐημερίαν, κατηργήθησαν, καθὼς καὶ τὸ αὐτοδιοικητικὸν σύστημα, κατασταθείσης τῆς Σύμης ἔδρας Καϊμακάμου, ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν τῶν νήσων τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ, οὗ ὁ Νομάρχης ἐδρεύει εἰς Δαρδανέλια.

Οἱ Συμαῖοι μετὰ δυσκολίας τινὸς ὑπέγραψαν τὸ περὶ καταργήσεως τῆς αὐτοδιοικήσεώς των πρωτόκολλον, ἀφ' οὗ προηγουμένως καὶ ἀναφοράς ἐπέστειλαν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἐπικαλούμενοι τὰ τῶν προκατόχων Σουλτάνων διατάγματα καὶ τὰ χρυσόβουλλα, καὶ πρέσβεις ἔτεμψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἵτινες ὅμως ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐπιπολὺν χρόνον ἐπιμονῆς τῶν Συμαίων ἢ Κυβέρησις ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1869 εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύμης στολίσκον καὶ στρατὸν ὑπὸ

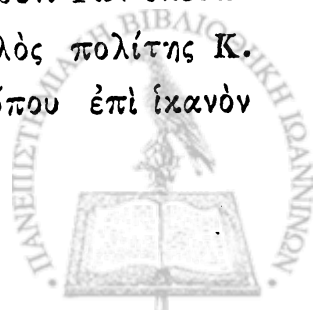
τάς διαταγάς τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βιλαετίου τῶν νήσων Ἀχμετ Πασσᾶ, ὅστις βοηθούμενος ὑπὸ ἰσχυρῶν τινῶν τῆς ἡμέρας, ἀύλοκολάκων καὶ τυφλῶν ὀργάνων τοῦ δεσποτισμοῦ, εὐκόλως καθυπέταξεν ὅλον τὸν τόπον (α).

Οὕτω καταργηθέντων τῶν πλείστων ἐκ τῶν προνομίων τῆς Σύμης, τὰ ὅποια πρὸ αἰῶνων καθιέρωσαν τὰ αὐτοκρατορικὰ φερμάνια ὑπὸ χρονολογίας 1645, 1685, 1751,

(α) Ὅπου ἡ Κυβέρνησις δὲν θεμελιούται ἐπὶ σταθεραῖς ἀρχαῖς, καὶ ὅπου τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ οὐδαμῶς ἀπολαύουσιν ἐγγυήσεως, ἀλλὰ γίνονται παίγνια τῶν ἀρχόντων, ἐκεῖ βλέπομεν ἐπικρατοῦν εἶδός τι ὀλεθρίου συστήματος ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς Ἰσπανικῆς Καμαρίλλας, τοῦ ὁποῦ ἡ καταχθόνιος πολιτικὴ ἐπήρεια τοσαύτας ἐπήγαγε τὰς συμφορὰς τῷ 1814 ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπὶ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ Ζ.

Τὸ κεκριμμένον τοῦτο καὶ καταχθόνιον σύστημα δὲν εἶνε ὅλως νέον ἐν Τουρκίᾳ, διότι ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἀναφαίνονται ἀνδραπωδώδεις καὶ χαμερπεῖς τινες ἀύλοκόλακες περικυκλοῦντες τὴν Κυβέρνησιν ἔνεκα ἀτομικῶν συμφερόντων ἢ παθῶν πρὸς βλάβην τῆς Κοινωνίας.

Τοιοῦτόν τι σύστημα μυσαρᾶς πολιτικῆς, τοιαύτη τις κεκριμμένη Καμαρίλλα συγκροτηθεῖσα καὶ ἐν Σύμῃ ὑπὸ εὐαρίθμων τινῶν εἰδιωτελῶν ξένων καὶ ἐγχωρίων ἀπὸ τῆς πρώτης ἐλεύσεως τοῦ Νομάρχου Ἀχμέτ Πασσᾶ περιεκύκλωσαν τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἀφ' οὗ δι' ἀκατωμαστός διαγωγῆς τὴν πατρίδα τῶν πολιτικῶς ἔθαψαν, προσεπάθησαν ἔνεκα ἀτομικῶν παθῶν νὰ καταστήσωσιν ὑπόπτους πολλοὺς ἀθώους καὶ εἰρηνικοὺς πολίτας, εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἧτις ἐπηρεασθεῖσα ἢ μᾶλλον περιπλανηθεῖσα ἐκ τῶν σκευωριῶν αὐτῶν πολλοὺς μὲν ἐξώρισε πολλοὺς δὲ εἰς τὰ κάθυγρατῶν φυλακῶν τοῦ φρουρίου τῆς νήσου Κῶ ἐφυλάκισεν. Τῶν σκευωριῶν τούτων ἐγένετο θῦμα ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ καλὸς πολίτης Κ. Κατσαρᾶς ἀσθενήσας ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Κῶ ὅπου ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον ἐπροσωποκρατεῖτο.

1772 1791 καὶ τελευταῖον τὸ ὑψηλὸν διάταγμα τοῦ 1836 ἢ κυβέρνησις τοῦ νῦν Σουλτάνου ἀποφασίσασα ν' ἀφομιώσῃ καὶ φορολογικῶς τὸν νομὸν τῶν νοτειανατολικῶν σποράδων πρὸς τοὺς ἄλλους νομοὺς τοῦ κράτους, τῷ 1874 προέβη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Ὁ διοικητὴς Ῥόδου, εἰς ὃν διοικητικῶς ἡ Σύμη ὑπάγεται ἀνὴρ βιαίου χαρακτῆρος τῇ εἰσηγήσει ῥαδιούργων τινῶν Ὀθωμανῶν ὑπαλλήλων ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀκούσματι τῆς μελετωμένης ταύτης ἀφομιώσεως καὶ πρὶν ἢ διαβιβάσῃ αὐτῷ ἡ Κυβέρνησις τὸν περὶ φορολογίας κανονισμόν ἐσκέφθη καὶ προσεπάθησεν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως νὰ εἰσαγάγῃ εἰς Σύμην τὸν ἐπὶ τῶν ζώων φόρον καὶ τὴν δεκάτην ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ὡς καὶ τὸν τελωνιακὸν δασμὸν ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων σπόγγων, καθ' ἣν ἐποχὴν μάλιστα ἡ πενία κατεμάστιζε τὸν τόπον.

Εἶναι πανθομολογούμενον, ὅτι οἱ Συμαῖοι ἀνέκαθεν φίλοι τῆς εἰρήνης καὶ τῆς τάξεως ὄντες οὐδέποτε παρέσχον τῇ Ὑ. Πύλῃ σπουδαίας ἀφορμὰς, ὅπως αὕτη διατεθῇ δυσμενῶς πρὸς αὐτοὺς, τὰ μέτρα ὅμως τῆς φορολογικῆς ἀφομιώσεως τῆς τέως προνομιακῆς πατρίδος τῶν πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοκρατορίαν ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ διοικητοῦ Ῥόδου ἀφ' ἑτέρου προῦκάλεσαν ἀπό τινος ἐν τῇ νήσῳ συχνὰς ταραχὰς ἐκδηλωθείσας μᾶλλον δι' εἰρηνικῶν ἢ στασιαστικῶν ἐκδηλώσεων, αἵτινες μεγάλως εὐθύνουσι τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐνταῦθα ἵνα ὦμεν δίκαιοι καὶ εἰλικρινεῖς ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ Σύμη ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δυναστείαν ἀπαριθμοῦσα βίον τεσσάρων ὡς ἔγγιστα αἰῶνων οὐδέποτε ἐπροστατεύθη τοσοῦτον πατριῶς καὶ δαψιλῶς ὅσον

ὑπὸ τὸ σκύπτρον Σουλεϊμάνου τοῦ Β'. καὶ τῶν πλησιεστέρων διαδόχων του Αὐτοκρατόρων.

Ὁ Σουλεϊμάνης ἐν τῷ παραχωρηθέντι εἰς τοὺς Συμαίους προνομιακῶ βίῳ, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἔδαφος μόνον τῆς νήσου κατέκτησεν ἀλλ' οὐχὶ τοὺς Συμαίους, καθότι ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ εὐημερία αὐτῶν διετέλεσε πάντοτε ἐλευθέρα μέχρι τοῦ 1869. Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν οἱ ἄρχοντες τῆς γῆς ἀναζητοῦσι τὰ εἰρηνόφιλα μέσα τῆς τε ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς εὐημερίας τῶν ἀρχομένων ἐπὶ τῇ βεβαιότητι, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις μόνον ἐν τῇ ἀγάπῃ τῶν λαῶν εὐρίσκουσι τὴν ὑπεροχὴν των, καὶ γινόμεναι προσφιλεῖς ἐτι μᾶλλον ἐδραῖαι καὶ ἰσχυραὶ ἀποκαθίστανται, ἐν τοιούτῳ λέγομεν αἰῶνι, ἡ κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, διὰ δυσβαστάκτων φορολογιῶν, καταπιέζει λαὸν μόλις ἐκ τῆς πτωχείας του ἀνανύψαντά.

Βλέποντες δὲ οἱ Συμαῖοι, ὅτι ὁ πολιτικὸς τῆς πατρίδος των ὀρίζων ὀσημέραι παρουσιάζει ἕκτακτα ὅλως καὶ ἀπροσδόκητα φαινόμενα καὶ πεπεισμένοι ὄντες, ὅτι τὸ δίκαιον ἦτο ὑπὲρ αὐτῶν ἀπέστειλαν καὶ αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν πληρεξουσίους, ἵνα ἐξ ὀνόματος τῶν κατόικων ἐκθέσωσιν εἰς τὴν Ὑ. Πύλιν τὰ δίκαια παράπονά των καὶ συγχρόνως τὴν καθικετεύσωσιν ὅπως μὴ μόνον παύσῃται ἐπιβάλλουσα νέους φόρους ἀλλὰ καὶ καταργήσῃ τοὺς ἐπιβληθέντας.

Ἐν τούτοις μῆνες ὀλόκληροι παρῆλθον, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ κοινότης τῆς Σύμης ἐτρέφετο μὲ ἐλπίδας κενάς, ὅπερ ἀποδοτέον εἴτε εἰς ἕκρυθμόν τινα αὐστηρότητα τῆς Κυβερνήσεως εἴτε εἰς τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ προσωπικοῦ τῶν πληρεξουσίων ἐπὶ ζητήματος μάλιστα τοσοῦτον σπουδαίου. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ ταῦτα ἠγέρθησαν σπουδαῖαι

ὑπόνοιαι κατὰ τῶν πληρεξουσίων τούτων ἐδέησεν ἵνα ἀνακληθῶσι.

Τούτου γενομένου, οἱ Συμαῖοι ἐν γενικῇ αὐτῶν συνελύσει προέβησαν εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἀντικαταστατῶν, οὓς ἐζήτησαν μεταξὺ προσώπων δεδοκιμασμένων ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει καὶ ἀκεραιότητι χαρακτῆρος, ἀλλὰ κακῆ μοίρα οὐδεὶς τῶν τοιούτων ἐδέχετο τὴν ἐξάσκησιν τοῦ πατριωτικοῦ τούτου καθήκοντος ἐκ βαθείας συναισθήσεως τῆς ἰδίας ἀδυναμίας ἢ ἐξ ὀλιγωρίας πρὸς τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος των.

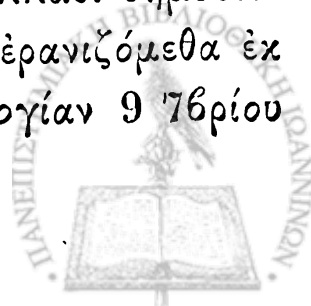
Συνέπεια δὲ τῆς ἐσχάτης ἀπογνώσεως, εἰς ἣν ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων περιήγαγε τὸν τόπον ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεως, εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον κίνημα 300 περίπου Συμαίων γυναικῶν. Αἱ φιλοπάτριδες καὶ Ἑλληνικώταται αὗται γυναῖκες μὴ ἀνεχόμεναι νὰ μένωσιν ἀμέτοχοι θεάτραι τῶν προφανῶς καταπατουμένων δικαίων τῆς πατρίδος των, καὶ προβλέπουσαι τὸν διὰ τοῦ λιμοῦ ἐπικείμενον αὐτῆς κίνδυνον, ἀπεφάσισαν ἵνα, διὰ κινήματος λίαν τολμηροῦ καὶ ἀξίου ἱστορικῆς ἀναγραφῆς, τοὺς μὲν ἄνδρας αὐτῶν παροτρύνωσιν εἰς πλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, ὅπερ φωνῆ τῆς πατρίδος μετὰ παρακλήσεως τοῖς ἐπέβαλλεν, εἰς δὲ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου παρέξωσι μάθημα δι' οὗ νὰ κατανοήσῃ αὕτη, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς γυναικείας φύσεως ὑπάρχουσι μυστηριώδη τινὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια μετ' ἀξιεπαίνου θάρρους ἐκδηλοῦνται ὅποτεν τὸ τρομερὸν τῆς ἀπελπησίας φάσμα ἐγείρει πρὸ τῆς δεδακρυσμένης ὀλίψεως τὴν γαῦρον καὶ σαρκαστικὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, καὶ ὅτι ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ τείνῃ τὸ οὖς τῆς εὐσπλαγχνίας τῆς ἐπὶ τὸν στόνον τῆς ἀπηλπισμένης καρδίας λαοῦ μόλις ἀποζῶντος ἐκ πολυμόχθου καὶ ἐπικινδυνωδεστάτης βιομηχανίας. Καὶ δὴ ὁ-

πλισθειῖσαι διὰ ῥοπάλων καὶ πετρῶν περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου 1875 ἐπολιώρησαν ἐξ ἐφόδου τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας ἐκ τῶν συμπολιτῶν των ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν καὶ τοῖς καταστήμασι, καὶ, ἀφ' οὗ ἄλλων μὲν τὰς θύρας ἄλλων δὲ τὰ παράθυρα κατέθραυσαν ἐξεβίασαν αὐτοὺς ὅπως ἀνανύψαντες ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης εἰρηνικῆς τάσεώς των ἐπιληφθῶσι τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος των, καὶ αὐτοπροσώπως μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς πληρεξούσιοι τῆς κοινότητος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς φορολογίας· καὶ βεβαίως δὲν θὰ ἀπεσύροντο εἰς τὰ ἴδια ἂν ἀναρπάστους δὲν ἐπεβίβαζον εἰς τὰ πλοῖα ὅσους ἐνόμιζον ἀξίους τοιαύτης ἀποστολῆς.

Εἰς τοὺς ἐνδόξους καὶ ἀνδρικούς ἐκείνους χρόνους τῆς Ἑλλάδος αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν ἀποστέλλουσαι τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν μάχην ἐπηύχοντο αὐτοῖς, προσφέρουσαι ἰδίαις χερσὶ τὴν ἀσπίδα, τὴν Ἑλληνόφρονα ἐκείνην εὐχὴν «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» αἱ δὲ Σωμαῖαι, Ἑλληνίδες τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐγχειρίζουσαι ἐκ τοὺς ἄνδρας των τὴν ἀσπίδα τῆς εἰρήνης τῆς φρονήσεως καὶ ἐπιμονῆς ἐν ὀνόματι κατατροχομένου καὶ ἀδικουμένου λαοῦ, τὴν αὐτὴν Ἑλληνοπρεπῆ ἀπηύθυναν εὐχὴν.

Ἐν τούτοις δέον νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι καιρὸς πλέον ἵνα ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου μελετήσῃ ἐμβριθῶς καὶ μετὰ περισκέψεως τὴν τοιαύτην ἔκρυθμον τῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ ἐπενέγκῃ ὅσον οἶόν τε τάχιον ἐπιεικῆ τινα λύσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς φορολογίας καὶ τῶν λοιπῶν καταπιέσεων, ὧν πρόσφατον παράδειγμα πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅπερ τὴν κοινὴν κρίσιν κατέπλητξε καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι δημοσιογραφίας ἐκίνησεν εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς, ὅπερ ἐραυιζόμεθα ἐκ τοῦ Νεολόγου τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ χρονολογίαν 9 Ἰβρίου

1875 και ἐξ οὗ δύναται τις νὰ λάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς τε πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς καταστάσεως τῶν νοτιανατολικῶν σποράδων

«Περὶ τοῦ εἰς Σύρον κατάπλου τῶν ἀλιευτῶν τῶν σπόγγων, ὧν πολλὰ πλοίαρια ἔφθασαν ἀπὸ τῶν ρήσων Σύμης, Καλύμνου, Χάλκης καὶ Καστελλαρίζου ἄνευ πιστοποιητικῶν τῶν λιμενικῶν ἀρχῶν, ἐπληροφορήθημεν καὶ ἡμεῖς ἰδιαίτερος χθές. Σπεύδομεν δὲ νὰ ἀνακοινώσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν τὰ αἷτια τοῦ τελευταίου κινήματος τῶν ρησιωτῶν τούτων ὁμογενῶν, ὅπερ σχεδὸν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ συνέχεια τῆς πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς θέσεως αὐτῶν ἀπέναντι τῆς Πύλης, εἰς ἣν ἠναγκάσθησαν νὰ περινεχθῶσιν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, καὶ ἧς εἴμεθα ἐξ ἀρχῆς ἐνήμεροι κατὰ πάσας τὰς λεπτομερείας. Τὸ δημοτικὸν στοιχεῖον τῶν πλείστων ἐκ τῶν νοτιανατολικῶν σποράδων, ὧν πλουσιώτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι εἶναι αἱ τέσσαρες εἰρημέται ρῆσοι, κατὰγίνεται, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν ἀλιεῖαν τῶν σπόγγων, ὧν μέγα ποσὸν συνάγει κατὰ πᾶν θέρος ἀπὸ τῶν παραλίῶν τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ ἰδίως τῶν βορείων παραλίῶν τῆς Ἀφρικῆς. Παρὰ τὸν συνῆθη ἐπὶ τῆς ἀλιείας δασμὸν, ὃν τελοῦσιν ἐπιχωρῶς εἰς τοὺς τελωνιακοὺς ὑπαλλήλους τῶν συχναζομένων μερῶν, ἐφέτος ἀπήτησαν παρ' ἐκάστου πλοιαρίου ἐπαγελθόντος εἰς τὴν πατρίδα δέκα λιρῶν ὀθωμανικῶν τέλος, δύο Ῥόδιοι, εἷς ὀθωμανὸς, καὶ εἷς χριστιανὸς, παρουσιασθέντες ὡς ἐκμισθωσάμενοι τὸ ἐπὶ τῶν θαλασσῶν ἐκείνων νόμημα τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ ρησιῶται, οὔτινες μετὰ τὴν φορολογικὴν ἀφορμωσίν των πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοκρατορίαν μόλις ἀπολῶσιν, ἠρνήθησαν τὴν πληρωμὴν τέλους τοιούτου, ἄλλως τε καὶ διότι οἱ ἀπαιτηταὶ οὐδένα ἐπαρουσίαζον τίτλον πλὴν τῆς ἐπισήμου ὑποστηρίξεως τῶν Ὀθ. Διοικητῶν τῶν ρήσων. Ἀλλ' ὅτε κατόπιν ἐζήτησαν τὰ πιστοποιητικὰ των ἔγγραφα παρὰ τῶν λιμενικῶν καὶ ὑγειονομικῶν ἀρχῶν ὅπως ἀποπλεύσωσιν, αἱ ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ ἠρνήθησαν. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν καὶ ἀπέπλευσαν ἄνευ

τοιούτων κατέπλευσαν δὲ εἰς Σύρον ὅπου καὶ παραμένουσι ἀπεκδεχόμενοι ἐλευθέραν κοινωνίαν τῇ ἀδείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ ἀνωτέρω γεγονός, δὲν εἶναι τόσον ἀπλοῦν, ὅσον φαίνεται. Περιέχει δύο ζητήματα, ὧν ἑκάτερον δυνατὸν ἔσται ἀποθῆναι πολὺ σπουδαῖον, καθ' ἣν σημασίαν θ' ἀποδώσωσιν αὐτῷ οἱ διαφερόμενοι. Πρῶτον πῶς θὰ ἐπιτρέψῃ ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἐλευθέραν κοινωνίαν εἰς πλοῖα, τὰ ὁποῖα, ἄνευ πιστοποιητικοῦ προέρχονται ἐκ ξένης ἐπικρατείας, καὶ μάλιστα ἐφ' ὄρους, οἷοι οἱ ἀνωτέρω περιλαμβανόμενοι, ἤτοι ἐπὶ προφανεῖ ἀνταρσία κατὰ τῶν ἀρχῶν; Ἀποφεύγομεν ἔτι ἀναπτύξωμεν ὅλας τὰς διεθνεῖς καὶ τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας, αἵτινες ἐν πάσῃ παριστώσει θ' ἀνεφύοντο. Πιστεύομεν ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις συνεννοουμένη τάχιστα πρὸς τὴν Πύλιν θὰ προσαγάγῃ εἰς εὐάρεστον ἐπιεικῆ λύσιν. Τὸ δεύτερον, ὅπερ καὶ πολλῶ σπουδαιότερον, ἀλλὰ καὶ ριζικώτερον ἅμα εἶναι τὸ αἷτιον τῶν συχρῶν ταραχῶν εἰς ἃς ἀναγκάζονται νὰ ἐκτρέπωνται οἱ Ἑλληνικώτατοι οὗτοι νησιῶται, οἵτινες συγιστῶσι τὸ ἐνεργότερον καὶ προοδευτικώτερον στοιχεῖον τοῦ ὑπὸ τῇ Τουρκίᾳ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ ἐκεῖ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Γινώσκουσιν ἴσως οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται, ὅτι αἱ νοτιοανατολικαὶ Σποράδες ἅπασαι ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ὀθωμανικῆς κατακτήσεως εἶχον προνόμια τινα διοικητικὰ καὶ φορολογικὰ περιλαμβανόμενα ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα μακτοῦ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ 1869 ἡ Πύλη ἀπεστέρησεν αὐτούς.

Ἐκτοτε σιχνὰ οἱ νησιῶται εὐρίσκουσιν ἀφορμὰς ταραχῶν αἵτινες εἶναι καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον νὰ ἐκλείπωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως. Ἡ Πύλη πρέπει νὰ κατανοήσῃ ὅτι μάλιστα ὁ νῦν καιρὸς δὲν ἐπιδέχεται αὐστηρότητας καὶ ἀδικίας καταπαγεῖς. Περὶ τούτου ἐκτενέστερον καὶ ἄλλοτε θὰ γράψωμεν.

Τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο ἐν τῇ λύσει τοῦ ζητήματος εὐτυχῶς ἔλαβεν ἐπιεικῆ λύσιν τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐν Σύρῳ Γενι-

κοῦ Προξένου τῆς Τουρκίας. Αἱ δύο ἐπὶ τοῦ ζητήματος διαφερόμεναι Κυβερνήσεις συνεννοηθεῖσαι ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν σπογγαλιέων καὶ κατὰ τὸ δίκαιον μελετήσασαι τὰ πράγματα τῆ 13 Σεπτεμβρίου 1875 ἐλευθεροκοινώνησαν αὐτούς. Ἄς ἴδωμεν ἤδη ἡ Ὁθ. Κυβέρνησις ὁποῖαν τινὰ λύσιν θὰ ἐπενέγκῃ καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καθ' ὅλου φορολογίας, ἧς οἱ πιθανοὶ κίνδυνοι προξενουῦσιν εἰς τοὺς νησιώτας ὀδύνην, ἐξ ἧς ζωηρῶς εὐχόμεθα ἵνα ἀπαλλαγῶσι διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν δικαίων αἰτήσεών των ἄλλως τε, δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν, ἡ καλὴ Κοινότης τῆς Σύμης καὶ τῶν παρακειμένων νήσων τάχιον ἢ βράδιον θέλει περιέλθῃ εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν, ἥτις ἀναμφιβόλως θέλει συνεπαγάγει τὴν τελείαν ἀποσύνθεσιν αὐτῆς.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ.

Οἱ Συμαῖοι ἔχουσι θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν γενέθλιον αὐτῶν γῆν· ὑπὸ τοιαύτης δ' ἐμπνεόμενοι φιλοπατρίας ἰδιάζον καὶ κύριον μέλημα ἔχουσι τὴν σωτηρίαν, εὐτυχίαν καὶ εἰρηνικὴν πρόοδον αὐτῆς.

Ἀποδημοῦντες δὲ, καθὸ κοσμοπολίται, οὐδαμοῦ τῆς γῆς οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ πολυθελγῆτρῳ Εὐρώπῃ, μεθ' ἧς συχνὰ εἰς ἐμπορικὴν συνάφειαν ἔρχονται, τοσαύτην ἡδονὴν εὐρίσκουσιν, ὅσην ἐν τῇ ἑαυτῶν πατρίδι, ἣν ἀναπολοῦντες μεγάλως ἡδονται.

Παρ' αὐτοῖς ἡ ἐθνικὴ ἀλαζωνία ὑπάρχει εἰς μέγαν βαθμόν· πιστοὶ δὲ ὄντες ἀκόλουθοι καὶ φύλακες τῆς Ὁρθόδοξου ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀποκρούουσι μετὰ ζήλου πᾶν τὸ ἀντιστρατευόμενον εἰς αὐτήν. Καίπερ δὲ στερούμενοι εἰσέτι πολλῶν τῆς παιδείας δώρων καὶ πλεονεκτημάτων τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ διατελοῦσιν ὅμως ἐν τε τῷ

κριακῶ καὶ κοινωνικῶ αὐτῶν βίῳ ὄντες τιμιώτατοι, εἰρηνικοὶ καὶ ἐν γένει ἀνεξαρτήτου χαρακτῆρος.

“Ὅσον δ’ ἀφορᾷ τὴν φιλοξενίαν τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερον γνῶρισμα τῶν νησιωτῶν ἀπάντων, εἰς τοὺς Συμαίους ὅμως ἴσως εὐρίσκεται αὕτη εἰς πλειότεραν ὁσίον.

Παρ’ αὐτοῖς ὁ φόνος καὶ ἡ κλοπὴ εἶναι ἐγκλήματα ἀσυνήθη. Εἰ δὲ ποτέ τις ἐπὶ τοιοῦτοις ἐγκλήμασι φωραθῆ τιμωρεῖται παραδειγματικῶς (α) ἐπομένως νομίζομεν, ὅτι λαὸς, οἷος ὁ τῆς Σύμης, διατηρῶν ὑγιᾶ πυρῆνα καὶ γνησίαν ἐλληνικὴν ζωτικότητα, δυναμένην ν’ ἀποβάλη ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν παρείσακτον ρύπον τῆς ξενοκρατίας, λαὸς ἀνθιστὰς εἰς τοσαύτας πολιτικὰς μεταβολὰς καὶ περιπετείας δὲν δύναται ν’ ἀποθάνη, καὶ ἂν ἔτι ἐντελῶς ἤθελεν ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τῶν κρατούντων.

“Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐθνικὴν καταγωγὴν τῶν Συμαίων, ὁ θέλων δύναται ν’ ἀναζητήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν χυδαίαν αὐτῶν διάλεκτον, ὄργανον τοῦ ἀπαιδεύτου πλήθους, ἣτις εὐκόλως ἀνάγεται εἰς ἀρχαίαν τινὰ πηγὴν, καθότι ἐν αὐτῇ ἀπαντῶνται λίαν συχνὰ λέξεις σώζουσαι τὸν ἀρχαῖον κλασικὸν τύπον, παρηλλαγμένον ὅμως ποῦ μὲν διὰ προσθηκῶν γραμμάτων, ποῦ δὲ διὰ συντομεύσεων,

(α) Ὁ ἐπὶ κλοπῇ φωραθείς, ἂν μὲν ᾖ ξένος, παραχρῆμα ἀποπέμπεται τῆς νήσου· ἂν δὲ ἐγχώριος, ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ποινικ. νόμου ὀρισμένης ποινῆς, ὑφίσταται καὶ τὴν τῆς ἀτιμώσεως· προσαρτᾶται δηλ. ἀπὸ τοῦ τραχήλου τοῦ τὸ κλαπὲν ἀντικείμενον καὶ χειροδέσμιος ὑπὸ τῶν κλητῆρων τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς περιαγόμενος καθ’ ὅλην τὴν πόλιν ἐκθέτεται ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες μετὰ βαθείας ἀποστροφῆς ἐμπτύουσι καὶ πολυτρόπως περιφρονοῦσιν αὐτόν. Ἡ συναίσθησις αὕτη τοῦ ἐγκλήματος παρήγαγε τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα τῆς γενικῆς πρὸς τὴν κλοπὴν ἀποστροφῆς.

καὶ ἀναμεμιγμένοι μετὰ νοθεύσεων καὶ βαρβαρισμῶν, οὓς ἢ πολυχρόνιος δουλεία κατὰ καιροὺς παρεισήγαγεν ἐν αὐταῖς (α).

(α) Ἄριστον κριτήριον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ ἐπόμενον λεξιλόγιον.

Συνεπαίρω.

Ἐκ τῶν—σύν—ἐπὶ—καὶ αἶρω. Ἐν Σύμῃ σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ Αἶρω, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῶν Ἑλλήνων γλώσσῃ· προσέτι δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἀνακουφίζειν τινὰ ἐκ τοῦ βάρους φορτίου.

Ἐεργόνομαι.

Ἀπὸ τῆς προθέσεως ἐκ ἢ ἐξ—καὶ ἔργον· δηλ. τίθεμαι ἐκτὸς τοῦ ἔργου μου, τοῦθ' ὅπερ ἡμεραργῶ, χασομερῶ.

Κάμει.

Ἐκ τοῦ κάμνω. Εἰς προσακτικὴν ἔγκλησιν ἐκτὸς τῆς κυρίας σημασίας τῆς λέξεως εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Συμαίοις καὶ ἀντὶ τοῦ ἐλθῆ τάχιστα· αὐξήσον ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ταχύτητα τῆς πορείας σου, οὕτως εἶπεῖν, ὥστε ν' ἀποκάμῃς, νὰ κουρασθῇς.

Αὐγοπάλα.

Φράσις παρὰ τοῖς Συμαίοις τριμερῆς ἐκ τοῦ αὐγή—τοῦ μορίου—πᾶ—καὶ ἔρχομαι κατ' ἀφαιρέσιν γραμμάτων καὶ κράσιν· οἶον ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἐλθέ.

Μοθένω.

Ἐκ τοῦ ὄμος—καὶ τίθημι—οἶον ἀποθέτω κατὰ γῆς τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων μου φορτίον.

Ψύχομαι.

Ὡς μέσ. καὶ ἐν ἀπλῶ σχήματι σημαίνει τὸ ἐναντίον τοῦ συνθέτου «ἀναψύχω» του· τέστι κουράζομαι.

Κόπτω.

Ἐκτὸς τῆς κοινῆς σημασίας τοῦ ῥήματος τούτου ὑπάρχει ἐν Σύμῃ καὶ ἄλλη μεταφορικὴ, ἐκδηλοῦσα τὸ κόπτειν δρόμον—φεύγειν—δραπετεύειν.

Ἄλλως τε ὁ ποιητικὸς οἶστρος, ὑφ' οὗ ἐμφορούμενοι οἱ Συμαῖοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἀσχολοῦνται παιδιᾶς

Γέμω.

Ἐκ τοῦ γέμεω, ἢ αὐτὸ τὸ γέμω· ἄντι τοῦ ἔχω· καὶ ἀρνητικῶς ἐκφερόμενον ἔ γέμω ταυτόσημον τοῦ δὲν ἔχω.

Χολιῶ.

Ἔτυμολ. ἐκ τοῦ χολάω ἢ χόλος τούτέστι θυμόνω, ὀργίζομαι ἢ καὶ λυποῦμαι.

Ἰνάγκαζε.

Δύτὸ τὸ ἀνάγκαζε κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ—α—εἰς προστακτικὴν ἔγκλ. ἴσον τῷ—σπεῦσον—ένιοτε δὲ καὶ εἰς ἔριστ.—Ναγκαζῶ ὡς μέσον—ἀναγκαζῶ αὐτὸς ἐμαυτόν.

Δαγκάνω.

Ἔτυμολ. ἀπὸ τὸ θεματικόν—Δάκνω—κατὰ προφορὰν τοῦ ν. ὡς κ. ἴσον δαγκάνω.

Μουτζομένα.

Οὐδ. πληθ. Πιθανῶς ἀπὸ τὸ—Μῦσος—ἢ Μῖσος—ἢ ἀπὸ τὸ θηλ.—Μίσση (δωρ. Μίσα) τὰ σημαίνοντα βδελυρίαν,—ἀηδίαν—τροπῆ τοῦ υ εἰς ου καὶ διὰ προφορᾶς τοῦ σ εἰς τζ, ἐξ οὗ καὶ τὸ Μουτζαλόνω. συνήθης παρὰ Συμαίοις φράσις «Φάγε δὰ καὶ ἀπὸ τὰ μουτζομένα μας» δηλ. φάγε δὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀηδῆ φαγητά μας.

Ἀγκλαβή.

Ἴσως ἀπὸ τῆς προθ. ἐκ κατὰ τροπὴν καὶ πρόσληψιν γραμμάτων καὶ τοῦ ῥήματος λαμβάνω—ἢ λάβω—δηλ. λαμβάνω ἐκ τῆς χειρὸς τῶν προικιζόντων γονέων τὸ προικοςύμφωνον ἔγγραφον.

Ἰόδια.

Ἐκ τῆς προθέσεως—ἔξ—κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ε καὶ ὀδεύω.—ἐπικήδειος τελετὴ εἰς πνιγέντα χωρὶς νὰ εὔρεθῆ τὸ πτώμα, ἢ θανόντα μακρὰν τῆς πατρίδος του.

Κνήθομαι.

Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κνήθομαι—ξύομαι.

χάριν, ἵνα μετ' ἐπιτηδευμένης ὁμοιοκαταληξίας στοι-
χουργήσωσιν ἕκτακτόν τι γεγονός * τῆς ἡμέρας, ἢ τὰ

Γηστέρα.

Σύνθετον ἀπὸ τοῦ—γῆ—καὶ—στέρα—
παρὰ Συμαίοις δεξαμενὴ ἔνθα διὰ τὴν ξη-
ρασίαν τοῦ τόπου ἐπισυνάγουσιν ὄμβριμα
ὑδατα.

Μαῖδιά.

Λέξις Ἀραβικὴ σημαίνουσαν ὁμοίωμα ἰσοδύ-
ναμον μὲ ἕν καὶ ἥμισυ ἄσπρον· τινὲς ὁμῶς
τῶν Συμαίων παράγουσι τὴν λέξιν ταύτην
ἐκ τοῦ Μάϊος καὶ δίδωμι· ἐπειδὴ κατὰ
Μάϊον οἱ ἔμποροι τῆς Σύμης δίδουσι χρή-
ματα εἰς τοὺς σπογγαλιεῖς.

Λιμένω.

Ἐν χρήσει κατ' ἐνεστῶτα καὶ παρατατ.
ἐτυμολ. πιθανὸν νὰ ᾖ τὸ τοῦτο τὸ ἀνά-
μενῶ· πιθανῶς δὲ μεταφορ. καὶ ἐκ τοῦ
λιμῆν—δηλ. ἵσταμαι ἀκίνητος καθὼς τὸ
πλοῖον δὲν κινεῖται, ὅταν ᾖ ἐλιμενισμένον.

Ἀκόμα.

Ἐντὶ ἀκόμη· τύπος δωρικός.

Κιαέκω.

Ἴσον ἔπειτα—Μετὰ ταῦτα· ἐτυμολ. ἐκ
τοῦ καὶ—ἐκὼν π. γ. προσκαλούμενός τις
νὰ ἔλθῃ πρὸς τινα, ἢ παρακελευόμενος νὰ
πράξῃ τι ἀποκρίνεται—κιαέκω ἔρχομαι·
κιαέκω τὸ κάμνω· δηλ. ἐκὼν—Θεληματι-
κῶς ἔρχομαι.

Τηνηνώραν.

Φράσις τριμερὴς ἐκ τῆς δεικτικῆς ἀντ.
ἡδε—αἰτιατ.—τὴν δε—τοῦ Θηλ. ἀρθ.—
τὴν—καὶ τοῦ οὐσ.—ῶρα κατὰ τύπ. δωρ.
—λεγομένη οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος π. γ. αὐτὴν τὴν
ῶραν τρώγω—αὐτὴν τὴν ῶραν ἔφαγον.

Γαρίτης.

Πίθος· λέξις ὀνοματοπεποιημένη ἀπὸ τοῦ

παρ' αὐτοῖς ἐθιζόμενα ἐπικήδεια ἄσματα (μυρολόγια)
πρὸς δὲ καὶ τὰ σατυρικά τραγῳδία, δι' ὧν στηλιτεύουσι

παραγομένου ἤχου ἐκ τῆς φωνῆς ἀνθρώπου
ἐγκύπτοντος ἐν αὐτῷ κενῷ ὄντι· καὶ ὑπο-
κοριστ. γανιτάχι ἢ γανιταλλάχι.

Βγάζω τὸ Σάββατόν μου. Φράσις ἀντὶ πορίζομαι τὴν ἐβδομαδιαίαν
τροφήν μου· καὶ ἄλλως κερδίζω τὸ ἑβδομα-
διάτικον. Ἡ δημιουργία τῆς φράσεως προ-
ῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι εἰς Σύμην κατὰ πᾶν Σάβ-
βατον αἱ γυναῖκες ζυμόνουσι.

Γουθῶ.

Βοηθῶ κατὰ προφορὰν τοῦ θ ὡς γ καὶ τρο-
πὴν τοῦ η εἰς υ' καὶ παροιμ. ἐν Σύμῃ αἰ
Γεώργη γουθά μου· σεῖς καὶ σοῦ τὸν πόδα.

Βλάπτεται.

Πάντοτε εἰς γ' πρόσωπον· τὸ ῥῆμα τοῦτο
συνειθίζεται ἐπὶ ἐγκυμοσύνης· ὡς κοινῶς λέ-
γομεν ἢ δεῖνα εἶναι βαρυσμένη.

Κάωμα.

Ἀντὶ κάωμα κατ' ἀποκοπὴν τοῦ μ. ἐτυμ.
ἀπὸ τοῦ—καμόνω—σημαίνει τὸ κατόρθω-
μα· καὶ παροιμ. «τῆς νύκτας τὰ καώματα
ἢ ἡμέρας ἀναγλαῖτα». τὰ ἄρθρα πάντοτε
ἔπονται.

Ευκολοῖ.

Δέξις σύνθετος· πρῶτον συνθ.—σῦκα—δευ-
τερον—λέγω—ἦτοι συνάζω· ὀνομάζεται
τὸ καλάθιον ἐνῶ τίθενται τὰ σῦκα.

Γιᾶλός.

Ἐκ τοῦ ἄλς—άλός—ἦτοι θάλασσα.

Ἐποκοπτής.

Ἀπὸ τῆς προθ.—ἀπό· κατ' ἀφαιρέσιν τοῦ
α—καὶ κόπτω—σημαίνει τὸν πραγματο-
γνώμονα ἢ ἐκτιμητὴν, ὡς ἀποκόπτοντα ἢ
προσδιορίζοντα τὴν ἀξίαν πράγματός τινος

Γκλέγω.

Ἀντὶ—ἐκλέγω—γκλέξιμον—συγκομιδῆ.

Ντουλονμῶ.

Δέξις μιξοῦ ἀρβάρος· δεύτερον συνθετικ. Ἐκ
τοῦ ὄμας—τούτ' ἐστι ἐρείδομαι ἐπὶ τοῦ ὄ-
μου τινός. ἀκουμβῶ.

τὴν τυχὸν ἀναφαινομένην κακοήθειαν ἢ ἀντιπατριωτικὴν τινὰ πρᾶξιν, εἶναι ἱκανὸν μαρτύριον τῆς εὐφυΐας, καὶ καλαισθησίας αὐτῶν.

Παρεκτὸς δὲ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων παραδόξων προλήψεων καὶ δυσειδαιμονιῶν,—ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων προκατειλημμένοι ὄντες οἱ τὸν ἀμαθῆ ὄχλον τῆς Σύμης ἀποτελοῦντες ἀποδίδουσι μεγίστην τὴν σημασίαν εἰς τὰ λεγόμενα ἐναέρια πνεύματα οἷον Νιρηΐδας, Βουρχόλακας καὶ τὰ παρόμοια, καὶ, πιστεύοντες εἰς τὴν ὑπαρξιν ἡμερῶν ἀποφράδων, οὐδὲν ἔργον σπουδαῖον ἐπιχειροῦσιν, οὐδ' ἀποπλέουσι τοῦ λιμένος

Στερομῆρι.

Δηλ. στενὸν μέρος—στενὴ ὁδός.

Καμμύζω.

Ἐκ τὸ—καμμύω—τούτέστι κλείω τοὺς ὀφθαλμοὺς, κοιμῶμαι.

Ἐμουνοῦ—ἐσουνοῦ.

Λέξεις εὐχρηστοὶ ἀντὶ ἀντωνυμ. κτητικῆς α' καὶ β'. προσώπου ἐπὶ ἐνὸς κτήτορος, ὡς τὸ βιβλίον εἶναι ἐμουνοῦ τὸ βιβλίον εἶναι ἐσουνοῦ—ἐμὸν—σόν. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς προσωπ. ἀντωνυμ. ἔ δὲ καὶ σοῦ· ἀντὶ ἔ δὲ καὶ σύ.

Κουκκουμάρι.

Μικρὰ λάγηνος ὀνοματοπεποιημένη ὡς ἐκ τοῦ ἤχου τοῦ παραγομένου ἐν τῇ πληρώσει καὶ μάλιστα ἐν τῇ κενώσει ἕνεκα τῆς στενότητος τοῦ στόματος.

Σκάλιθρον.

Ἐκ τοῦ σκαλίζω ὀνομάζεται τὸ φουρνόξυλον

Προσώμι.

Πρὸς—ὄμος· τὸ ἐπὶ τοῦ ὄμου τιθέμενον πανίον ἢ ἄλλο τι μαλάκωμα ἵνα μὴ κακαθίσταται ὀχληρὸν τὸ φορτίον εἰς τὸν βαστάζοντα.

Νωμοθετῆρα.

Μέρος ἐνθα ἀποθέτουσι πρὸς ἀναψυχὴν τὸ φορτίον· κοινῶς πεζοῦλι. πρῶτ. συνθετ. ὄμος κατὰ πρόσληψ. τοῦ Ν. δεύτερ. θέτω.

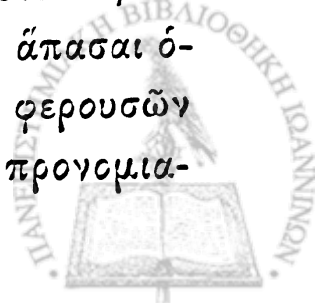

των καθ' ἣν ἡμέραν ἠνοίχθη τάφος νεκροῦ κτλ.—τὰ ἐπι-
κρατοῦντα ἐν Σύμῃ, ἔθιμά εἰσι ἐπίσης πολλὰ καὶ διάφορα,
ὅσαι καὶ αἱ περιπέτεια καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη ὑπὸ τὰ ὅποια
κατὰ καιροῦς ὑπέκυψε· μεταξὺ δὲ αὐτῶν παρατηροῦνται
καὶ τινὰ πλεονεκτοῦντα πατριαρχικῆς τινος ἀγνῆς συνη-
θείας. Π. γ. ὡς πρὸς τοὺς γάμους.

ΟΙ ΠΑΡΑ ΣΥΜΑΙΟΙΣ ΓΑΜΟΙ.

Οἱ Συμαῖοι μνηστεύουσιν ἢ συνάπτουσιν εἰς γάμους τὰ
τέκνα των εἰς πρόωρον πολλάκις ἡλικίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ
ἐπάγγελμα τοῦ δύτου θεωρεῖται παρ' αὐτοῖς ὡς τὸ ἐντι-
μώτερον καὶ ἐπικερδέστερον, οἱ εἰς τὴν σπογγαλείαν ἀσ-
χολούμενοι προτιμῶνται παντὸς ἄλλου βιομηχανοῦ ὑπὸ
τῶν γονέων ὡς σύζυγοι τῶν θηλέων τέκνων των. Ἡ δὲ
συνήθεια τῆς προικίσεως εἶναι γενικὴ κατ' αὐτὴν, ἐκτὸς
τῆς ἀναποφεύκτου προικοδοτήσεως ἀπάντων τῶν χρειω-
δῶν ἐπίπλων πρὸς οἰκιακὴν διακόσμησιν καὶ τῶν, πρὸς ἀ-
παρτισμὸν τελείου συζυγικοῦ οἴκου, σκευῶν μέχρι καὶ αὐ-
τοῦ τοῦ ἐλαχίστου μαγειρικοῦ ὄργάνου, ἢ προικοδοτήσις
οἰκίας ἢ καὶ ἀμπελώνων ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῶν
προικιζόντων εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τὰ ἀκίνητα ταῦτα
κτήματα ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ἀπαλλοτριοῦνται ἀλλὰ περιέρ-
χονται κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους των.

Δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, αἱ
μητέρες καὶ αἱ πλησιέστεραι συγγενεῖς ἐσθ' ὅτε καὶ αἱ οἰ-
κειότεραι φίλαι συνέρχονται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μελλονύμ-
φου, ὅπου παρατίθεται πολυτελὲς γεῦμα, εἰς τὸ ὅποιον
λαμβάνουσι μέρος ἀποκλειστικῶς γυναῖκες· μετὰ τὴν ἐ-
στίασιν καὶ τὴν γενικὴν εὐωχίαν ἐξέρχονται ἅπασαι ὀ-
μοθυμαδὸν, προηγουμένων τῶν μητέρων καὶ φερουσῶν
ἐρριμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τὸν, ὡς εἴρηται, προνομια-

κὸν αὐτῶν χρυσούφαντον ἐπενδύτην ὡς ἔμβλημα προγωνικῆς τιμῆς· περιερχόμεναι δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν προσκαλοῦσιν ἀνεξαιρέτως πάντας εἰς τὸν γάμον. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ἡμέρας τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, οἱ ἱερεῖς τῆς ἐνορίας τοῦ μελλονύμφου, παραλαμβάνουσιν ἑκάτερον τῶν μελλονύμφων παρακολουθούμενον ὑπὸ ἀπείρου πλήθους προσκεκλημένων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ ὀδηγοῦσιν αὐτὸν εἰς τὸν ἱερόν ναόν.

Τελουμένου δὲ τοῦ γαμηλίου μυστηρίου, καὶ καθ' ὃν χρόνον γίνεται ὁ Ἰσαηϊκὸς χορὸς, οἱ ὀπισθεν τῶν παρανύμφων ἰστάμενοι γρονθοκοποῦσιν ἢ θωπεύουσιν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν, (τῶν παρανύμφων) καὶ τότε οἱ ἐκ τούτου προκαλούμενοι γέλωτες τῶν παρευρισχομένων ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ πανταχόθεν ἐκσφενδονιζόμενοι ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων χρηματικοὶ ἔρανοι (τσοῦρι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων) ἀφ' ἑτέρου μεταβάλλουσι τὴν σεβασμίαν καὶ ἱεράν τελετὴν τοῦ γάμου εἰς σκηνηὴν ὄντως κωμικωτάτην.

Εἰς ἐπίμετρον τούτων, προσθέτομεν, ὅτι, μόλις τελεσθέντος τοῦ μυστηρίου, ἑκάτερος τῶν παρανύμφων (ἂν οὗτοι ἀμφοτέροί εἰσιν ἄγαμοι) προθυμοποιεῖται, ἵνα, πρῶτος ἐκβαλὼν τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης, θέσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑτέρου ὑπαινιπτόμενος ἴσως διὰ τούτου τὰ ἴσα καὶ εἰς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα, προπορευομένων τῶν ἱερέων καὶ ψαλλόντων, ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν προσκεκλημένων συνοδεύει τοὺς νεονύμφους εἰς τὴν προικῶαν οἰκίαν τῆς νύμφης ὅπου, γενομένων τῶν συνήθων ὑποδεξιῶσεων καὶ προπόσεων, διαλύεται τὸ πλῆθος μετ' ἐπανειλημμένων χρηματικῶν ἐράνων ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ παῖδες συνωθούμενοι κατὰ στιβάδας ἐπιπίπτουσι.

Μίαν δὲ ἢ δύο ὥρας πρὸ τοῦ γεύματος ὁ νεόνυμφος,

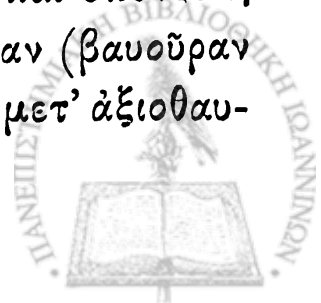
συνοδευόμενος ὑφ' ἐνὸς τῶν συγγενῶν τῆς νεονύμφου, περιέρχεται τὰς οἰκίας ὄλων τῶν κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου παρευρεθέντων καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ γεῦμα, διὰ τὸ ὅποσον βόες ὀλόκληροι καὶ σημαντικὴ ποσότης ἰχθύων, ἄρτων, οἴνου κτλ. δαπανῶνται καὶ πολλαὶ αἰθούσαι ὑπὸ τῶν προσκεκλημένων πληροῦνται. Αἱ τράπεζαι συνήθως στρώνονται χαμαί, τρώγουσι δὲ διὰ τὴν πληθὺν αὐτῶν καθ' ὀμάδας ἐξ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πινακίου κοινοβιακῶς. Αἱ γυναῖκες δὲν συντρώγουσι μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀλλ' εἰς ἰδιαιτέρας αἰθούσας.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων ὑπηρετῶν, οἵτινες μετὰ θαυμασίας δεξιότητος καὶ ἐτοιμότητος ἀσχολοῦνται περιποιούμενοι τοὺς ἐστιωμένους, ὁ γαμβρὸς περιελθὼν ἅπαξ τὰς αἰθούσας κίρνα πάντα ἀνεξαιρέτως εἰς σημεῖον εὐαρεσκείας, ὅπερ καὶ πολλαὶ τῶν συγγενῶν γυναικῶν ποιοῦσι.

Μολονότι δὲ ὁ οἶνος τῆς Κύπρου καὶ ὁ τῆς Σύμης ἄκρατος δίκην ὕδατος, οὕτως εἰπεῖν, κατὰ γαμήλια ταῦτα γεύματα διαχύνεται, οὐδέποτε ὅμως δυσάρεστόν τι ἐπέφερον ἀποτέλεσμα μεταξὺ τοῦ φύρδην μύγδην τούτου πλήθους.

Ὁ ξένος ἰδίως παρευρισκόμενος εἰς παρομοίας συμπόσεις εὐρίσκει ἀδελφικὴν περιποίησιν καὶ προτίμησιν· εὐχαριστεῖται δὲ μεγάλως ἀκούων ποῦ μὲν τῆς τραπέζης νὰ πληροῦσι τὸν ἀέρα τὰ θούρια τῆς Ἑλλάδος ἄσματα, ποῦ δὲ ψαλμῳδαίαι, ἀλλαχοῦ ἢ κλαγγὴ ἑκατοστύων κοχλιαρίων πρὸς ἐπίδειξιν ταῦτοχρόνως ἐπικρουομένων ἐπὶ τῶν πινακίων, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν εὐσχημότατοι ἀστεῖσμοὶ παντοῖα λογοπαίγνια καὶ ἀμοιβαῖαι εὐχαί, συνοδευόμεναι μετὰ ἐκφραστικωτάτων προπόσεων καὶ σπονδῶν.

Μετὰ τὴν χαριεστάτην ταύτην Βαβυλωνίαν (βαουῶραν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων) γενομένην, ὡς εἴρηται, μετ' ἀξιοθαυ-

μάστου συμπνοίας καὶ εἰλικρινείας ἀρχίζει ἢ ὀργανικὴ μουσικὴ καὶ ταυτοχρόνως ὁ χορὸς, εἰς τὸν ὅποιον λαμβάνουσι μέρος οἱ νεόνυμφοι, καὶ μετὰ τούτους οἱ παράνυμφοι, ἀκολούθως δὲ πάντες οἱ βουλόμενοι.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Συμαῖοι, ἀξιεπαίνως, καθ' ὑπερβολὴ τιμῶσι τὴν κόνιν τῶν τεθνεώτων, οἵτινες κατ' ἀρχαίαν ἐπικρατήσασαν συνήθειαν θάπτονται ἐντὸς τῆς περιοχῆς ἢ τοῦ Νάρθηκος τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ νεόνυμφοι μεταβαίνοντες εἰς τοὺς τάφους τῶν φιλτάτων των μεθ' ὄλων τῶν προσκεκλημένων, ἀφιερῶσι τὰς πρώτας στροφὰς τοῦ χοροῦ των παρὰ τοὺς τάφους εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν συγγενῶν των, παιανίζούσης τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Μετὰ τοῦτο ἐπανέρχονται οἵκαδε ὅπου ἢ τοῦ γάμου φαιδρότης τοὺς ἀναμένει καὶ ἥτις συνεχίζεται καὶ κατὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ 3—4 ἡμέρας. Τὴν δὲ ὀγδόην λαμβάνει χώραν ὁ λεγόμενος ἀντίγαμος μετὰ τὰς αὐτὰς σχεδὸν φαγοπόσεις καὶ πομπὰς, ἀφ' οὗ προηγουμένως οἱ νεόνυμφοι ἀκούσωσι τὴν ἱερὰν λειτουργίαν· μιμνήσκονται δὲ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῶν τεθνεώτων συγγενῶν ἀποστέλλοντες καὶ ἀποθέτοντες ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν 5—6 κἀνιστρα πλήρη παντοίων γλυκυσμάτων, συνισταμένων ἐκ τῶν ἐπιτοπίως λεγομένων ἀκουμίων ξηροτυγάνων κτλ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παρὰ Συμαίοις γάμων· ὅσα δὲ συμβαίνουσιν εἰς αὐτοὺς καθ' ὅσον ἀφορᾶταις τραπέζας, τὰ αὐτὰ σχεδὸν καὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐκκλησιῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς, (ὡς κατωτέρω γενήσεται λόγος) εἶναι μέγας σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων.

ΑΙ ΚΗΔΕΙΑΙ.

Ἦδὴ μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν κηδεῶν ἐπικρα-

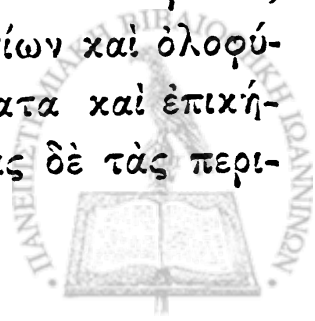

τοῦσαν ἐθιμοταξίαν. Ἐπὶ τῷ θεάματι τῆς ἐκπνεύσεώς τι-
νος, αἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ παρευρεθεῖσαι συγγενεῖς καὶ
φίλαι γυναῖκες, λυσίκομοι καὶ τὰ στήθη τύπτουσαι ἐξέρ-
χονται ἐπὶ τοῦ δώματος ἢ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας καὶ
διὰ γοερῶν θρηνηλογιῶν διαδίδουσι τὴν εἶδησιν τοῦ δυ-
στυχήματος. Ἐπομένως πένθιμος ἤχος τῶν κωδῶνων
καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἀκούεται. Μετ' ὀλίγον κήρυξ πε-
ριερχόμενος τὰς κεντρικώτερας ὁδοὺς ποιεῖ κατάδηλον
ἐξ ὀνόματος τὸν θάνατον αὐτοῦ, προσδιορίζων δὲ τὴν ὥ-
ραν τῆς ἐκφορᾶς προσκαλεῖ πάντας ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς
αὐτήν.

Ἐπελθούσης δὲ τῆς ὥρας, ὁ νεκρὸς τίθεται ἐντὸς φε-
ρέτρου καὶ μετὰ πομπόδους ἱεροπρεπείας ἀναλόγως τῆς
κοινωνικῆς θέσεώς του προυπέμπεται εἰς τὸν ἐνοριακὸν
ναὸν, ἐνῶ αἱ συγγενεῖς καὶ φίλαι γυναῖκες ἀκολουθοῦσαι
λυσίκομοι καὶ τὰ στήθη σκληρῶς τύπτουσαι ἐξυμνοῦσι
τὰς ἀρετὰς τοῦ θανόντος δι' αὐτοσχεδίων ἐπικηδείων ἄ-
σμάτων (μυρολόγια), ἅπερ ἐκφωνοῦσι μετ' ἐπιτηδευμέ-
νης ὁμοιοκαταληξίας καὶ ἀξιοθαυμάστου ποιητικῆς φαν-
τασίας.

Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν παρατίθεται τράπεζα (παρηγο-
γοριὰ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καλουμένη) εἰς ἣν λαμβάνουσι
μέρος οἱ τεθλιμμένοι συγγενεῖς καὶ πάντες οἱ βουλόμενοι

Ἄν δὲ πνιγῇ τις, (ὅπερ ὡς ἐκ τῆς βιομηχανίας τῶν
κατοίκων συχνὰ συμβαίνει) χωρὶς νὰ εὑρεθῇ τὸ πτώμα
του ἢ ἀποβιώσῃ ἐν ξένη γῆ οἱ συγγενεῖς ταξιθετοῦντες
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ εἰς τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ νομίζη-
τις, ὅτι πράγματι ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν των τὸν πνιγέντα,
κλαίουσιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω, ἐπὶ τῶν ἱματίων καὶ ὀλοφύ-
ρονται, τύπτοντες τὰ στήθη καὶ τὰ γόνατα καὶ ἐπική-
δεα ἄσματα ἐκφωνοῦντες. Εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περι-

στάσεις ταύτας τὰ μνημόσυνα τελοῦσι πολυδαπάνως δηλαδή τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας τοῦ μνημοσύνου μετὰ κωδωνοκρουσιῶν, καὶ προηγουμένων τῶν ἱερέων, ψαλτῶν, ἑξαπτερύγων καὶ λοιπῶν ἀρμοδίων ἱερῶν προπαρασκευῶν, οἷονεὶ πρόκειται περὶ κηδείας τινός, ἐκφέρονται ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ περὶ οὗ τὸ μνημόσυνον, 8—10 πολυμεγέθη κάνιστρα, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον πληροῦται ἐκ μεγαλοπρεπῶς ἐστολισμένων κολύβων, τὸ δεύτερον ἐκ χιονολεύκων ἄρτων, τὸ τρίτον ἐκ γλυκυσμάτων διαφόρων, τὸ τέταρτον ἐξ ὀπωρῶν, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ δεκάτου ἐκ διαφόρων εἰδῶν ἐκ τῶν ἐθιζομένων ἐν τοῖς μνημοσύνοις, τὰ ὁποῖα, ψαλλόντων τῶν ἱερέων, μεταφέρονται εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν, καὶ τιθέμενα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τεθνεῶτος, μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου, διανέμονται εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ λοιποὺς παρευρισκομένους εἰς μνήμην αὐτοῦ, καὶ τοῦτο συνεχίζεται ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

Οἱ Συμαῖοι, ὡς εἴρηται, ἀκριβεῖς ὄντες φύλακες τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των, συναισθάνονται, ὅτι ἐκ καθήκοντος, πρὸς τοῖς ἄλλοις δέον νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν ἀναστάσιμον, ἀκολουθίαν καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως καθὸ τριημέρου γενομένης· ἐπειδὴ δὲ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ὑπὸ εὐσεβῶν καὶ φιλακολούθων ἀνδρῶν παρατηρήθη, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν συμπολιτῶν των ῥαθυμοῦντες, μόλις περὶ τὴν ἀπόλυσιν προσέρχονται, τινὲς δὲ καὶ παντελῶς ἀπουσιάζουσι τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἐκ συνθήκης καθιέρωσαν τὴν ἐξῆς ἐθιμοταξίαν.

Ἔθεσαν δηλ. ὡς μέγιστον ὄρον καθυστερήσεως τὸ Εὐ-

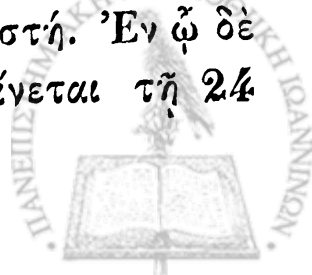
αγγέλιον τῆς λειτουργίας μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου οἱ προσερχόμενοι ὀφείλουσι νὰ ὑποστῶσι τὴν ποινὴν τοῦ χλευασμοῦ, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς προσκομίσεως ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπηρέτου ἑνὸς τῶν κηροπηγίων φέροντος ἀνημμένας λαμπάδας πρὸ τῶν ποδῶν των, ὅπερ τότε μόνον μετατίθεται εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν, ὅταν οἱ βραδύναντες τὴν προσέλευσίν των ἀποτίσωσι μικρόν τι πρόστιμον ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς των πρὸς ὄφελος τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ οἱ Συμαῖοι ὀνομάζουσι «φάλια».

Πρὸς δὲ τοὺς ὀλοτελῶς ἀπουσιάζοντας κατὰ τὰς δύο ἐκεῖνας ἡμέρας φέρεται μετὰ τὴν ἱεράν λειτουργίαν ἡ σημαία τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, ἀκολουθούντων πολλῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους πρὸς ποινὴν των ἅμα καὶ χλεύην οἱ ἀπουσιάσαντας ὑποχρεοῦνται νὰ περιποιηθῶσιν εἰς τοὺς οἴκους των διὰ τῶν πασχαλίων των ἀγαθῶν, καὶ ταῦτοχρόνως καταθέσωσιν εἰς τὸν δίσκον τῆς ἐκκλησίας ἀνάλογον εἰς τὴν κατάστασίν των πρόστιμον.

Ἡ ἐθιμοταξία αὕτη, ἣν δυστυχῶς ὁ ψευδοπολιτισμὸς παρέλυσεν ἐν μέρει ἐσχάτως, ἐπήνεγκε τὸ εὐάρεστον ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ προθυμοποιῆται ἕκαστος, ὥστε οὐ μὴ μόνον ν' ἀπουσιάζῃ κατὰ τὰς κοσμοσωτηρίους ἐκεῖνας ἱεροτελεστίας, ἀλλὰ καὶ ἐγκαίρως νὰ παρευρίσκηται εἰς αὐτάς, φοβούμενος ἔνθεν μὲν τὸν Θεόν, ἔνθεν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν φόγον.

ΤΟ ΤΕΤΡΙΜΜΕΝΟΝ ΕΘΙΜΟΝ ΤΗΣ ΚΑΘΑΝΟΣ,

Ὅπως παρ' ἅπασιν τοῖς σημερινοῖς Ἕλλησιν οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Συμαίοις ἡ χρῆσις τῆς μαντικῆς κληδόνης κοινῶς (τοῦ κλήδονος) ἀνέκαθεν εἶναι γνωστή. Ἐν ᾧ δὲ πανταχοῦ ἡ ψευδομαντικὴ αὕτη κληδὼν γίνεται τῇ 24

Ἰουνίου, ἑορτῇ τοῦ Προδρόμου, ἐν Σύμῃ αὕτη λαμβάνει χώραν τῇ 2 Μαΐου, μνήμῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ καλεῖται «κουκκουμάς» ἴσως ἐκ τοῦ μικροῦ πηλίνου ἀγγείου, κουκκουμάρι, ἢ ξυστάκι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καλουμένου, καὶ χρησιμεύοντος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μαντείας· γίνεται δὲ ἐν Σύμῃ ὡς ἐξῆς.

Τὴν 1 Μαΐου πολλὰ κοράσια ἢ καὶ ἑγγαμοὶ γυναῖκες, ἐκ συνεννοήσεως συνεργόμενοι εἰς ὠρισμένας οἰκίας, ἀποστέλλουσι τρία ἐκ τῶν μικροτέρων κορασίων πρὸς τρεῖς φίλας τῶν φερούσας τ' ὄνομα «Εἰρήνη» (ὑπαινιττόμεναι ἴσως μὲ τοῦτο τὴν μεταξύ τῶν εἰρήνην καὶ σύμπνοιαν), καὶ λαμβάνουσι παρ' αὐτῶν εἰς μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα ὕδωρ, ὅπερ ἀνάγκη πᾶσα νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν προωρισμένην διὰ τὸν κλήδονα οἰκίαν ἀνομιλητὶ, καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸ νερὸν ἀμίλητον, εἰς τὸ ὁποῖον θέτουσαι διάφορα ἄνθη καὶ ἀνὰ ἓν χρυσοῦν ἢ καὶ ἀργυροῦν κόσμημα, οἷον δακτυλίδιον, ἐνώτιον καὶ τὰ παρόμοια, ὅπερ χρησιμεύει ὡς σημεῖον ἐκάστης ἐκ τῶν λαμβανουσῶν μέρος εἰς τὸν κλήδονα, ἐκθέτουσιν αὐτὸ ἐπὶ τῶν δωμάτων ἢ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν εἰς τὴν ἐπίρροιαν τῶν ἀστέρων.

Μετὰ τοῦτο ἐκάστη παραδίδει τὸν ἔρανον τῆς εἰς τὴν διευθύνουσας τὸν κλήδονα, συνιστάμενον εἰς ἓν γρόσιον, ἓν ὠν, μικρὰν ποσότητα ὀρυζίου, βουτύρου, ἄρτου, ἀλεύρου καὶ δύο ἢ τριῶν καυσοξύλων, ἵνα χρησιμεύσωσι τὴν ἐπιούσαν διὰ τὸ κοινὸν αὐτῶν πρόγευμα.

Τὴν ἐπιούσαν, 2 Μαΐου, συνεργόμενοι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια καὶ αὖθις ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, σχηματίζουσι κύκλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτουσι μέγα χάλκινον σκεῦος, συνὶ ὑπ' αὐτῶν καλουμένον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βάλλουσι τὸν λεγόμενον κουκκουμᾶν καὶ 5—6 ἐνταυτῷ κοχλιάρια, καὶ περὶ τὸ ὁποῖον καθε-

ζόμεναι κροτουῖσιν αὐτὸ ἰσχυρῶς διὰ τῆς παλάμης, ἐν
ᾧ δὲ τὰ ἐπ' αὐτοῦ κοχλιάρια ὅλον ἐν ἀνακινῶνται τὰ κο
ράσια ἄδουσι μεγαλοφώνως διὰ μονοτόνου τινὸς ἐπικλη
δονίου μέλους διάφορα ἄσματα, ἐξ ὧν χάριν τῶν πε
ριέργων παρενείρομεν ἐνταῦθα ὀλίγας στροφὰς τὰς ἐξῆς

Κοράκια, (α) τραγωδήσατε ποῦ βάλετε τὸ γρόσι
νὰ κάμωμεν τοῦ κουκκουμᾶ μαλαματένια στρῶσι

Κοράκια τραγωδήσατε.

Νὰ ἔγάλωμεν τὸν κουκκουμᾶ' νὰ ἔβγῃ ἡ χαριτωμένη
νὰ ἔβγῃ τῆς Παναγιᾶς ὁ γιὸς καὶ τῆς κυρᾶς ἡ κόρη.

Κοράκια τραγουδήσατε.

Στ' αἶ Γιανιοῦ μας τὸ πλατὺ (β) ποῦ ἔχει ὄμορφο χαλίκι
ποῦ περπατοῦν οἱ Συμιακοὶ (γ) μὲ τόσο μεγαλίκι.

Κοράκια τραγουδήσατε.

Ὅμορφα ποῦ τεργιάξαμεν τ' αἶ Γιανιοῦ κοράκια
καμαρωτὰ καὶ ἄχωλα σὰν τὰ περιστεράκια

Κοράκια τραγουδίσατε.

Χρυσὸ Πανερμιωτάκι μου δόσε μου τὰ φτερά σου
νὰ πᾶ' νὰ ἔδῳ τὸν κρίνον μου κοὶ πάλ' ἄς εἶν' δικάσου

Χρυσὸ Πανερμιωτάκι μου.

Μετὰ μακρὰν δὲ σειρὰν παρομοίων ἐπικληδονίων ἄ
σμάτων, ἅτινα διαρκοῦσιν ἀπὸ πρωίας μέχρι Μεσημβρίας,

(α) Οὕτω καλοῦνται ἐν Σύμῃ τὰ κοράσια.

(β) Ἡ περιοχὴ τοῦ κατὰ τὸν αἰγιαλὸν ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου.

(γ) Οἱ Συμιαῖοι οὕτω καλοῦν ἑαυτοὺς, τὴν δὲ γυναῖκα Συ
μιακιάν.

(δ) Ὑποκοριστικὸν τοῦ Πανερμιώτης ὀρθότερον Πανορμίτης,
ἐκ τοῦ λιμένος Πανόρμου, ὀνομάζεται ὁ πολιοῦχος Ταξίαρχης, οὗ
Μονὴ μεγαλοπροπῆς ὠκοδόμηται ἐν Σύμῃ.

τὰ πλείστα αὐτοσχέδια, στρώνουσι χαμαὶ τὰς κοινὰς τῶν τραπέζας περὶ τὰς ὁποίας τασσόμεναι προγευματίζουσιν. Εἰς τὸ πρόγευμα δὲ τοῦτο ἐπιτρέπεται καὶ ἡ χρῆσις οἴνου εἰς δόσιν τοσαύτην, ὥστε αἱ συνεστιώμεναι αὐταὶ ἐγείρονται ἐκ τοῦ προγεύματός τῶν εἰς κατάσασιν μέθης· οὕτω δὲ συνευωχηθεισῶν ἐν ἑκ τῶν κορασίων, ὅπερ ἀφεύκτως πρέπει νὰ ᾔη- ναι πρωτότοκον, καὶ ἐν ταύτῳ ὄχι ἀπωρφανισμένον πατρὸς ἢ μητρὸς, φέρον κόσκινον μὲ χειῖρας ἐστραμμένας πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενον, κοσκινίζει ὅλον ἑκάστω τὸ δι' ἐράνου κατα- τεθὲν εἰς τὴν συντροφίαν ἄλευρον, ὅπερ μετὰ ταῦτα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ζυμόνει μὲ τὸ ἐν τῷ κληδωνικῷ ἀγγεῖῳ περιεχόμενον ἀμίλητον ὕδωρ, καὶ φροντίζον νὰ κα- ταστήσῃ τὴν ζύμην ἐπὶ τοσοῦτον ἄλμυράν, ὥστε μετὰ δυσκολίας τινὸς νὰ τρώγηται, ψύνει αὐτὴν ἐν κλιβάνῳ καὶ εἶτα μεταδίδει εἰς ἕκαστον κοράσιον τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτὸ μέρος, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ ἐντελῶς φάγωσι, κατακλί- νονται ἅπαντα ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τοῦ ὅτι τὰ κοράσια καὶ αἱ χῆ- ραι θὰ γνωρίσωσι κατ' ὄναρ διὰ τῆς μαντικῆς δυνάμεως τοῦ κλήδονός τῶν τοὺς μελλονύμφους τῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς ὑπερμέτρου οἰνοποσίας ὁ τρυφε- ρὸς αὐτῶν ἐγκέφαλος διατελεῖ εἰς ζάλην ἀσυνήθη ἀμέ- σως παραδίδονται εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Μορφέως.

Ἐξεγειρόμεναι δὲ τοῦ ὕπνου, καθ' ὃν, ἐννοεῖται, οὐ μὴ μό- νον μελλονύμφους, ἀλλὰ καὶ θησαυροὺς ἐν τῇ ἀσυνήθῃ αὐτῶν κρεπάλῃ ἀκενώτους βλέπουσι, καὶ μέχρι τρίτου οὐ- ρανοῦ Ζεφυροποδῆτι ἀνέρχονται, διηγοῦνται πρὸς ἀλλήλας μετ' ἐκπληκτικοῦ θορύβου, καὶ μετὰ μεγίστης περιεργείας ἀκούουσιν ὅσα καθ' ὕπνον εἶδον· ἐπομένως καὶ αὖθις τασ- σόμεναι κυκλωτερώς παρὰ τῷ κληδωνικῷ ἐκείνῳ ἀγγεῖῳ ἐξακολουθοῦσιν ἄδουσαι, ἵνα ἐξυπνήσωσιν, ὡς λέγουσι,

τὸν κουκουμᾶν κοιμώμενον· ἄρχονται δὲ ἀπὸ τῶν ἐξῆς ἄσμάτων.

Ἐύπνα ἔύπνα, κουκουμᾶ, καὶ μὴ βαροκοιμᾶσαι,
γιὰ τί ὁ ὕπνος ὁ πολὺς βαρύνει καὶ χαλᾷσε.

Ἦ ξύπνα ξύπνα κουκουμᾶ.

Ὁ κουκουμᾶς ἀπέρασεν ἀπὸ τὴν γειτονιά μας,
κ' ἐπέϊρε τὰ ξυστάκια μας καὶ τὰ βασιλικά μας.

Ὁ κουκουμᾶς ἀπέρασε.

Ἐκεῖ στὰ ὄρη στὰ βουνὰ στιβάζεται τὸ χιόνι,
ἐκ' εἶναι ἡ ἀγάπη μου καὶ δὲν τὸ ἔξέρ' ἀκόμη.

Γιὰ ξύπνα ξύπνα κουκουμᾶ.

Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἡ ἐκ τοῦ πηλίγου ἀγγείου ἐκβολὴ τοῦ παρ' ἐκάστης κατατεθέντος ἀντικειμένου, ὅπερ ἀναγνωρίζουσα καὶ λαμβάνουσα ἡ πρὸς ἡν ἀνήκει, ἄδει ἀνὰ ἐνδίστιχον ἄσμα.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ παρουσιάζεται κατὰ πρόσκλησίν των λυριστῆς τις, κοινῶς παιχιδιᾶτορας, περίξ τοῦ ὁποίου τασσόμεναι ἄδουσι μέχρις ἐσπέρας διάφορα ἐρωτικά ἄσματα τῆς ἐπινοίας καὶ εὐφυίας των, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ἐξῆς διστίχου ἀφορῶντος τὸν νέον αὐτῶν Ὀρφέα.

Ἦσθην μέσην μας τὸν ἔχομεν τὸν πεῦκον τὸν νεήλυ' (α)

ὁ ὁμορφός μας λυριστῆς ἰμοιάζει τοῦ Μιχαήλη. (β)

Μετὰ ταῦτα ἔπονται ὄρμαθοὶ ὠραίων δημοτικῶν ἄσμάτων, τῶν πλείστων ἐρωτικῶν, καὶ μόλις περὶ λύχνων ἀφᾶς γίνεται ἡ διάλυσις μὲ τὴν συνήθη παρ' αὐταῖς εὐχὴν, κί' ἀπὸ χρόνου, κί' ἀπὸ τῶν παιδιῶν.

(α) Λέξις Ἑλληνικωτάτη παρεφθαρμένη ὅμως ἐκ τοῦ νεήλυσ, τις ἠσημαίνει τὸν νεωστὶ προσερχόμενον.

(β) Δήλ. τοῦ ἀργαγγέλου Μιχαήλ.

Ὅσα δὲ συμβαίνουσιν ὡς πρὸς τὸν κλήδονα μεταξὺ τῶν κορασίων, τὰ αὐτὰ ἀνεξεραίτως καὶ μεταξὺ τῶν ἀρρένων, ὧν ὁ ἀριθμὸς, καθὼς καὶ τῶν θηλέων, εἶναι μέγας σχετικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους, ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις παρατηρεῖται ἔκτακτός τις πολυτεχνία, ἣν ἀποδίδουσί τινες εἰς τὴν ἐπίρροιαν τῆς βιομηχανίας των.

Ἡ ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΗΣ.

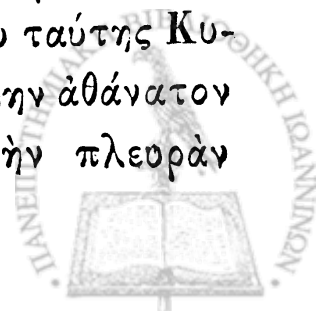
Ἡ μία καὶ μόνη πόλις τῆς Σύμης, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος μέχρι τῶν προπόδων τοῦ πρὸς μεσημβρίαν ὑψηλοτέρου ὄρους Βιγλα, διακόπτεται κατὰ πλάτος ὑπὸ λόφου τραπεζοειδοῦς, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τοῦ ἄλλοτε ἰσχυροῦ φρουρίου τῆς, χρονολογουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1401 (ἱπποτικῆς ἐποχῆς), ὡς ἡ ἄνωθι τῆς διασωθείσης πύλης ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ. Ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ λόφου ἡ βράχου τούτου καὶ παρὰ τοὺς πρόποδάς του δύο νέαι μεγάλαι ὁδοὶ ἀνωφερεῖς καὶ κλιμακωταὶ πλὴν λιθόστρωτοι, ἄγουσαι ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ ἀπολήγουσαι εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀνωφερείας, ἧτις ἄλλοτε ἐχώριζε τὴν νεόδμητον πολίχνην τοῦ αἰγιαλοῦ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πόλεως, διευκολύνουσι τοὺς κατοίκους, οἵτινες ἄλλοτε διὰ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ τ' ἀνάπαλιν ἠναγκάζοντο ν' ἀναρριχῶνται, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τῶν ἀποκρήμων χαραδρῶν τῶν βράχων. Ἡ δὲ κατασκευὴ τῶν δύο τούτων ὁδῶν, καθὼς καὶ ἑτέρας ἐπίσης ἐξωμαλισμένης καὶ διερχομένης ἀπὸ τῶν πλευρῶν τῆς ὑψαύχενος ἀνωφερείας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας κεῖται τὸ φρούριον, ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλαισθησίαν καὶ ἀδρὰν δαπάνην τριῶν εὐπόρων πολιτῶν, οἷς ἐπαξίως ἀπονέμοντες

τὸν δίκαιον ἔπαινον εὐχόμεθα ὅπως τὸ καλὸν καὶ ἀξιά-
γαστον αὐτῶν παράδειγμα μιμηθέντες καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν
εὐπόρων Συμαίων, πολλαπλασιάσωσι τὰ καλά ἐν τῇ πα-
τρίδι των, ἐπόμενοι τῷ Εὐαγγελικῷ ῥητῷ «τῆς δὲ εὐ-
ποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ
θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.»

Ὁ Αἰγιαλὸς οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνοικισθεὶς καλ-
λωπίζεται ὑπὸ πολλῶν ἀξιολόγων αἰκοδομῶν, ἐν αἷς δια-
πρέπει ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῇ καλλιτεχνίᾳ ὁ εἰς τιμὴν τοῦ
Προδρόμου ἀφιερωμένος Ἱερὸς Ναὸς, ὅστις ἐκτὸς τῶν
ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κομψῶς κατεργασμένων διὰ παν-
τοίων γλυφῶν καὶ περιεχρυσωμένων εἰκονοστασίου (τέμ-
πλου), ἄμβωνος καὶ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, καὶ τῶν λοι-
πῶν ἐσωτερικῶς διακοσμοῦντων αὐτὸν ἱερῶν ἀντικειμέ-
νων, καθωραίζεται πρὸς τούτοις καὶ δι' ὠραίων εἰκόνων,
ἔργων Συμαίου ζωγράφου, ἐνὸς τῶν εὐδοκίμων μαθητῶν
τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολυτεχνεῖου. Ὄταν τῷ 1847 ἀνεσχά-
πτετο τὸ γήπεδον πρὸς θεμελίωσιν τοῦ ναοῦ, ἀνεκαλύ-
φθησαν θεμέλια ἐτέρου μεγάλου ναοῦ συνδεδεμένα διὰ
μολύβδου καὶ σιδήρου, πρὸς δὲ καὶ στιλπνότατοι πορφυ-
ροῖ λίθοι· ἔδαφος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κιονόκρανα, κύ-
βοι ψηφιδωτοὶ, ἄνθρακες, ὅστ' ἀνθρώπων καὶ διάφορα
κοσμήματα, ἅπερ μαρτυροῦσι τὴν ὑπαρξίν αὐτόθι μεγα-
λοπρεποῦς ναοῦ.

Ἐἰς τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τοῦ εὐρυχώρου καὶ χαλι-
κοστρώτου αὐτοῦ περιβόλου ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῶν ἀλ-
ληλοδιδακτικῶν σχολείων. Τὸ σχολεῖον τοῦτο, ἀνεγερθὲν
ἐκ βάθρων φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἐμ-
ποροπλοιάρχου καὶ ἀγαθοῦ πολίτου τῆς νήσου ταύτης Κυ-
ριακοῦ Σαλαχούρη, περιποιεῖ κλέος καὶ μνήμην ἀθάνατον
μεταξὺ τῶν πατριωτῶν του. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν

τοῦ Αἰγιαλοῦ ἐν μέσῳ παραλίου κοιλάδος ἐκτείνεται πεδινὸς χώρος, ἐνθα κατεργάζονται καὶ ξηραίνονται οἱ διὰ τὴν Εὐρώπην προωρισμένοι σπόγγοι. Κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν ὑπάρχει καὶ τὸ ναυπηγεῖον, ἐν ᾧ κατ' ἔτος ναυπηγοῦνται 15—20 σπογγοαλιευτικὰ πλοιάρια, πρὸς δὲ καὶ Βομβάρδαι καὶ ἐνίοτε μεγάλα πλοῖα. Εἰς μικρὰν δὲ ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν ὑπάρχουσι δύο μεγάλα δεξαμεναί, ὧν τὴν μὲν κατέχει τὸ διοικητήριον, ἐκ δὲ τῆς ἄλλης ὑδρεύονται τὰ ξένα πλοῖα.

Τὸν Αἰγιαλὸν καλλωπίζουσιν ὀκτακόσiai περίπου μεγάλαι καὶ μικραὶ λιθόκτιστοι οἰκίαι, ὧν αἱ μὲν εἰσιν ὠκοδομημέναι εἰς πεδινούς χώρους, αἱ δὲ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν βράχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων φαίνονται ὡς κείμεναι αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ ἀμφιθεατρικῶς. Μεταξὺ αὐτῶν διαπρέπουσιν ἐπὶ ῥυθμικῇ τάξει καὶ τινες διώροφοι καὶ τριώροφοι καλλισχέδιοι καὶ πολυδάπανοι. Αὐτόθι ὑπάρχουσι τὸ διοικητήριον, τὸ δημογεροντικὸν κατάστημα, τὸ ὑγειομεῖον, αἱ ἐμπορικαὶ ἀποθῆκαι, τὸ ἀναγνωστήριον, διάφορα βιομηχανικὰ ἐργαστήρια, ἐν οἷς καὶ ἐν ἀλευροποιεῖον ἐργαζόμενον διὰ τοῦ ἀτμοῦ, ἐν σιγαροχαρτοποιεῖον, καὶ κατὰ τὴν προκυμαίαν δύο ἐμπορικαὶ λέσχαι καλῶς κεκοσμημέναι, πολλὰ κομφᾶ καὶ πολυάνθρωπα μαφφεπωλεῖα καὶ μία μικρὰ πλὴν πολυσύχναστος πλατεῖα. Ἐν γένει δὲ ὁ Αἰγιαλὸς ὁσημέραι λαμβάνει ὄψιν πόλεως καθόλου Εὐρωπαϊκῆς, ῥυμοτομουμένης δι' ὁδῶν ὀπωσοῦν ἀλῶν καὶ καθαρῶν, καὶ αὐτόθι συνοικίζονται οἱ εὐποώτεροι τῶν κατοίκων.

Τὸ δὲ ἀνώτερον μέρος τῆς πόλεως, ὅπερ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Αἰγιαλοῦ ὀνομάζουσιν οἱ κάτοικοι Χωριό, περιλαμβάνει δύο χιλιάδας περίπου οἰκιῶν, ὧν αἱ μὲν ἐδῶμητοὶ εἰσι μεγάλαι καὶ περικαλλεῖς, ὠκοδόμηνται δὲ

εἰς τὰς μᾶλλον τερπνὰς καὶ πασιφανεῖς τοποθεσίας, κατοπτεύουσαι αἰ πλεῖσται τὴν θάλασσαν, αἰ δὲ παλαιαὶ διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἄλλοτε συχνὰ ἐπεσκέπτοντο τὸν τόπον ζητοῦντες λείαν, κατέχουσι τὸ ὀπίσθεν τοῦ φρουρίου δυσπροσιτώτερον καὶ ἐπομένως πληκτικώτερον μέρος· εἰσὶ δὲ αὗται ἅπασαι σχεδὸν ταπειναί, κακόρρυθμοι καὶ ἀτημέλητοι, ὁμοιάζουσαι μᾶλλον πρὸς καλογηρικὰ ἐνδισαιτήματα ἢ πρὸς οἰκογενειακὰ οἰκητήρια. Ἐν γένει μὲν ἅπασα ἡ διαίρεσις τῆς ἄνω πόλεως, ἰδίως ὁμῶς τοῦ μέρους τοῦ κατὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα, εἶνε ἀκανόνιστος, τὸ δὲ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε ἐκτισμένη πετρῶδες καὶ ἀνώμαλον, ὅσον ἀνώμαλοι καὶ αἰ περιστάσεις καθ' ἃς ἐκτίσθη ἡ πόλις· ἡ δὲ στενότης, ἡ ῥυπαρότης καὶ σχολιότης τῶν ὁδῶν καθιστῶσι τὸ ἐσωτερικόν τῆς ζοφερὸν, δυσῶδες, καὶ τὸν ἀέρα πνιγερὸν, φαινόμενα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὴν σημερινὴν τῶν κατοίκων πρόδον.

ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΙ.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων διασωθέντων ναϊδίων, ἅτινα κατὰ μικρὰς ἀποστάσεις ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς νήσου, μαρτυροῦντα τὴν περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν τῶν κατοίκων, ὑπάρχουσι καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐννέα μεγάλα πρεπεῖς ναοὶ, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς ἰσαρίθμους συνοικίας, ὧν ἐκάστη διακρίνεται ἐκ τοῦ ναοῦ εἰς ὃν ἀνήκει. Ἄπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ναοὶ οὗτοι, ὅσοι καὶ τινες παλαιοὶ, εἶνε ὁμῶς εὐκτιστοὶ καὶ εὐρυθμοὶ, διατηροῦντες εἰσέτι ζωηρὰ τὰ καλύπτοντα τὰ τειχία τῶν ἁγιογραφήματα, ἔργα ἀγιορητικῆς τέχνης καὶ θεῖον ὄντως φέροντα χαρακτῆρα. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐσωτερικῶς διακοσμοῦντων αὐτοὺς ἀργυρῶν εἰκόνων καταχρύσων εἰκονα-

στασίων, ἱερῶν ἀμβόνων καὶ ἀρχιερατικῶν ὀρόνων, τῶν πλουσίων πολυελαίων καὶ πολυμεγεθῶν κηροπηγείων, ὄλων πεποικιλμένων διὰ θαυμασίων τεχνουργημάτων, εὐμοιροῦσι προσέτι καὶ ὑψηλῶν κωδωνοστασίων. Τὸ ἔδαφος τῶν εὐρυχώρων περιβόλων τῶν εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ λευκῶν καὶ μελάνων χαλίκων, καταλλήλως ταξιθετημένων καὶ παριστανόντων διάφορα ἰχνογραφήματα, οἷον εἰ χεῖρες καλλιτεχνῶν παρθένων ἐκέντησαν αὐτά.

Ὡς κορωνίδα δὲ τῶν ναῶν τούτων προσθετέον ἐνταῦθα τὰς δύο εἰς τιμὴν τῶν Ταξιαρχῶν ἱεράς μονάς· αὗται δὲ εἰσὶν ἡ τοῦ Πανορμίτου, ἐκ τοῦ λιμένος Πανόρμου, καὶ ἡ τοῦ, κατὰ τοὺς Συμαίους, Μιχαήλη, ὧν ἡ πρώτη, παραθαλασσίως οὔσα ὠκοδομημένη εἰς θέσιν πεδινὴν καὶ τὰ μάλιστα ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθεῖσαν, κατοπτεῦει τὸν εὐρύχωρον, ἀσφαλῆ καὶ πολυσύχναστον λιμένα, Πάνορμον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ Μονὴ αὕτη κατέστη περιάκουστος οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπωτάτας χώρας μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωσσίας, ἔνθεν καὶ πλούσια ἀναθήματα συχνὰ ἀποστέλλονται μετὰ Χριστιανικῆς εὐλαβείας.

Ἡ περικαλλῆς αὕτη μονή, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ ἰσχυρᾶς περιοχῆς τῆς παρέχει εἰς ἑαυτὴν ἔξωθεν ὄψιν παραθαλασσίου φρουρίου, εἶνε ποῦ μὲν διώροφος ποῦ δὲ τριώροφος, καὶ ἐμπερικλείει περὶ τὰ 100 εὐρύχωρα δωμάτια, τὸ ἡγουμενεῖον καὶ μίαν ἠὺτρεπισμένην αἴθουσαν πρὸς ὑποδοχὴν ἐπισήμων ξένων, πρὸς δὲ καὶ ἑτέραν αἴθουσαν, ἐν ἣ παρατείνεται μεγάλη τράπεζα, περὶ ἣν παρακάθονται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς ὑπὲρ τοὺς χιλίους διακοσίους προσκυνητὰς, κοινοβιακῶς ἐστιωμένους δι' ἐξόδων τῆς Μονῆς, καὶ ἐπειδὴ ἡ συρροὴ τῶν πολλαχόθεν προδερχομένων προσκυνητῶν εἶνε μεγάλη, ἡ δὲ τρά-

πεζα γενική, τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἐστίασιν διαδέχονται ἄλλοι καὶ οὕτω καθεξῆς, ἐνῶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα των ἐστιῶνται ἰδιαιτέρως ἐπίσης δι' ἐξόδων τῆς Μονῆς εἰς τὰ ἐν αὐτῇ δωμάτια, παραχωρούμενα δωρεὰν εἰς τοὺς προσκυνητάς.

Ἡ Μονὴ τοῦ Πανορμίτου εἶνε ἢ μᾶλλον σεβαστὴ παρὰ τοῖς Συμαίοις, ἐπέχει δὲ τόπον εἰς τὰς νοτίους σποράδας οἶον λ. χ. ἡ Τήνιος Μονὴ τῆς Εὐαγγελιστρίας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς κυκλάδας. Τὴν Μονὴν ταύτην οἱ κατὰ καιροὺς λόγιοι καὶ ἐνάρετοι ἡγούμενοι καὶ αἱ περὶ τὰ θεῖα διακριθεῖσαι ἀκάματοι ἐφορίαι ἐκαλλώπισαν παντοιοτρόπως καὶ καθ' ἐκάστην ἐπεκτείνουν διὰ νέων προσθηκῶνωματίων, δένδροφυτειῶν καὶ ἄλλων χρησίμων. Ὁ ἐν αὐτῇ ἱερός ναὸς τῶν Ἀσωμάτων, ἂν καὶ μονόθολος εἶνε ὅμως κομφός, καὶ καλλωπίζεται δι' ἐσωτερικῆς βαρυτίμου διακοσμήσεως, ἐν ᾗ διαπρέπει ἢ εἰς φυσικὸν μέγεθος ἱερὰ εἰκῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ὅλη ἀργυρᾷ καὶ περιχευρωμένῃ. Τὰ δὲ ἐτήσια εἰσοδήματα τῆς Μονῆς ὑπερβαίνουν τὰς 2 χιλιάδας λίρας, ὧν μέρος μὲν δαπανᾶται πρὸς συντήρησιν καὶ ἐπαύξεισιν αὐτῆς, μέρος δὲ πρὸς διατήρησιν ἐνὸς σχολείου, καὶ μέρος εἰς τοὺς προσκυνητάς καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τοὺς 150 ἀσχολουμένους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῆς.

Ἡ δὲ Μονὴ τοῦ Μιχαήλη, μολονότι μικροτέρα τῆς τοῦ Πανορμίτου, εἶνε ὅμως ἀρχαιοτέρα καὶ σταυροπήγιος· ὠκοδόμηται δὲ ἐξω τῆς πόλεως πρὸς δυσμὰς εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας περίπου. Ἡ μονὴ αὕτη ἐμπεριλαμβάνουσα δύο, οὕτως εἰπεῖν, ναοὺς διακρινομένους ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς των εἰς παλαιὸν καὶ νέον, ὧν ὁ δεῦτερος εἶνε ὠκοδομημένος ἐπὶ τῆς θολοσκεποῦς ὀροφῆς τοῦ πρώ-

του, πρὸς δὲ καὶ 20 περίπου εὐρύχωρα δωμάτια καὶ ἄλλα παραρτήματα, οἷον δεξαμενάς, κῆπον εὐθαλῆ κτλ., ἤκμαζεν ἄλλοτε ἐπὶ ἐσωτερικῇ καὶ ἐξωτερικῇ εὐπρεπείᾳ καὶ πλούτῳ ἕνεκα ὅμως τῶν δυσχερῶν περιστάσεων, εἰς ἃς καὶ αὕτη ὑπέκυψε, καὶ τῆς ἀκηδεΐας τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένων της μικροῦ δεῖν κατεστράφη. Ἀναλαβοῦσα ὅμως ἀπὸ τινῶν ἐτῶν διὰ γενναίων συνεισφορῶν καὶ τῆς φιλοκαλίας τοῦ νῦν ἡγουμένου της κυρίου Γρηγορίου, ὁσημέραι ἀναπτύσσεται καὶ προσκτᾶται τὴν παλαιὰν αὐτῆς λαμπρότητα.

Ἡ μονὴ αὕτη ἀνοικοδομηθεῖσα ἐν ἔτει 1738, ἡγουμενεύοντος Νεοφύτου Χωματᾶ τοῦ ἱερομονάχου κέκτηται μεταξὺ τῶν ἄλλων πολυτίμων διακοσμήσεών της τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχιστραοῦ Μιχαὴλ ἰσομεγέθη τῇ τοῦ Πανορμίτου δηλ. εἰς φυσικὸν μέγεθος καὶ ἐπίσης ἀργυρόχρυσον ἐν αὐτῇ δὲ ἐφυλάττοντο τὰ προνομικὰ ἀρχεῖα τῆς νήσου, τὰ πατριαρχικὰ χρυσόβουλλα καὶ συγκύλια, καὶ ἐν αὐτῇ διατηρεῖται μέχρι σήμερον ἐν χρυσογράμματον χειρόγραφον Εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης κοσμούμενον διὰ τῶν εἰκόνων τῶν Εὐαγγελιστῶν, γεγραμμένον μὲ ἀρχαίους μουσικοὺς χαρακτῆρας ὑπὸ Λέοντός τινος Μοναχοῦ καὶ χρονολογούμενον ἀπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Τὸ ἐξάαιρετον τοῦτο ἀρχαιολογικὸν λείψανον τῶν πρώτων Χριστιανῶν χρόνων, ἀφοῦ 14 περίπου αἰῶνες ἐσεβάσθησαν, δὲν διετηρήθη ἐπὶ τέλους πλήρες, ἐσχάτως ἀφαιρεθέντων τινῶν τῶν φύλλων του, ὅπερ ἀποδοτέον εἰς τὴν κακὴν χρῆσιν, ἣν ὑπέστη κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς Μονῆς. Ἐξω τῆς περιοχῆς εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ λιθοστρώτου ἐδάφους ὑψοῦται πολυμεγέθους κυπάρισσος, ἥς οἱ κλῶνες, ὀριζοντίως ἐκτεινόμενοι καὶ κατὰ τὰ ἄκρα πρὸς τὰ κάτω καμπυλοσθέντες καὶ λίσαν περιέργως συνδυαζόμενοι, δύνανται νὰ χρη-

σιμεύωσιν ὡς ἐξαίρετον ἀλεξήλιον εἰς ἑκατοστὺν ἀνθρώπων.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ.

Οἱ Συμαῖοι, ἀνέκαθεν παραδεχθέντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀποφθέγματος τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ Φωκυλίδου «ὕγεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύω» καὶ πεισθέντες, ὅτι ὁ μὲν νοῦς ἀκμάζει διὰ τῆς ἀληθοῦς παιδείας, ἡ δὲ ὑγεία τοῦ σώματος διατηρεῖται διὰ τῆς θείας τοῦ Ἰπποκράτους ἐπιστήμης, οὐδέποτε ἔπαυσαν τοῦ νὰ καλλιεργῶσι τὰς μὲν ἠθικὰς αὐτῶν δυνάμεις εἰς τὰ σχολεῖα, τὴν δὲ τοῦ σώματος ὑγείαν νὰ ἐπιμελῶνται προσηκόντως, καὶ ἐκζητῶσιν αὐτὴν παρ' ἐπιστημόνων ἰατρῶν. Αὕτη δὲ ἡ πρὸς διάδοσιν τῶν γραμματῶν ἀξιέπαινος μέριμνα τῶν Συμαίων παρήγαγε τὸ εὐχάριστον ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμματισμένων πρὸς τοὺς ἀγραμμάτους εἶνε ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ πολὺ ὑπέρτερος παρὰ εἰς πᾶσαν ἄλλην νῆσον τοῦ αὐτοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν αὐτῶν πόρων.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἂν ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα θέλομεν εὔρει μόλις $20 \frac{0}{0}$ μὴ εἰδότας γράμματα, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ ἐμπόρου μέχρι τοῦ ἰχθυοπώλου καὶ ἀναγινώσκουσιν ἐλευθέρως καὶ γράφουσι καλῶς καὶ τὸ λεκτικὸν ἀρκούντως διωρθωμένον ἔχουσι πολλοὶ μάλιστα νέοι, τέκνα εὐπόρων πολιτῶν, προεκπαιδευόμενοι εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος των, διέρχονται ὕστερον καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων καὶ, εἰς τὰ λύκεια καὶ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης μεταβαίνοντες, γίνονται ξένων γλωσσῶν κάτοχοι, καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας εὐδοχιμοῦσι. (α)

(α) Μεταξὺ τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὴν πατρίδα των

Ἄλλοτε οἱ Συμαῖοι ἐκτιζον τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖά των εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἔξω τῆς πόλεως. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς μαθητευόμενοι, ὑποχρεωμένοι ὄντες νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς οἴκους των μόνον ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, κατὰ Κυριακὴν, ἐλάμβανον παρὰ τῶν γονέων των ἐβδομαδιαίαν τρο-

τιμισάντων καὶ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν κτησαμένων εἰςὶ καὶ οἱ αἰωνίας μνήμης ἄξιοι δύο ἰατροὶ Ξενοφῶν Ι. Μιλιοράτης καὶ Κωνσταντῖνος Κατσαρᾶς, οὓς, κακῆ μοίρα, πρὸ τεσσάρων περίπου ἐτῶν ἐστερήθη ἡ πατρίς των, εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἀποβιώσαντας.

Συνάμιλλος τούτων εἶναι καὶ ὁ νῦν ὡς δημόσιος ἰατρός τὴν πατρίδα του ἐκδουλεύων Ν. Κλαδάκης, καὶ ὁ παντὸς ἐπαίνου ἄξιος Ἄ. Οἰκονόμου, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐν τῷ ἐν Πύργῳ τῆς Ἡλείας γυμνασίῳ εὐδοκίμως καθηγήσατο, καὶ ὕστερον κατὰ τὸν ἀρχαιολογικὸν διαγωνισμὸν ἠρίστευσεν, ἀπεστάλη ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν του γνώσεων, καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι, οἵτινες συμπληρώσαντες τὰς σπουδὰς των ἐν Ἑλλάδι καὶ Εὐρώπῃ ἐτράπησαν εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον.

Εἰς τοὺς εὐτυχεστέρους χρόνους τῆς αὐτοδιοικήσεώς της ἡ Σύμη ἔπεμπε κατ' ἔτος εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι σχολεῖα ἱκανὸν ἀριθμ. μαθητῶν, ἐφέτος ὅμως διὰ τοὺς γνωστούς ἤδη γενομένους λόγους εὐἀριθμοὶ τινες μόνον προσῆλθον ὡς σπουδασταὶ οἱ ἐξῆς· ἐν μὲν τῷ Ἑλλ. Σχολείῳ οἱ Β. Π. Σιτόπουλος καὶ Ν. Μ. Μίγκλης· ἐν δὲ τῷ Γυμνασίῳ οἱ Ἀνδρέας Π. Σιτόπουλος, Κωνστ. Ι. Νικήτα, Κυριακ. Θ. Τσαγκαρενίδος καὶ Μιχ. Κ. Κατσαρᾶς· καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς φοιτηταὶ τῆς μὲν φιλολογίας ὁ Δημ. Ν. Κόντος, τῆς δὲ ἰατρικῆς ὁ Ἀργύριος Α. Λοῖζου καὶ τῆς φαρμακευτικῆς ὁ Μιχ. Γ. Παχωπός.

φῆν καὶ οὕτως ἐν τῇ σχολῇ διαιτώμενοι μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν κακῶν ἐντυπώσεων προέκοπτον σκοπιμώτερον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ.

Τοιαύτης τινὸς σχολῆς, χρονολογουμένης ἀπὸ τοῦ 1765 ἔτους, τὰ εἰρηπία δεικνύονται εἰσέτι κατὰ τὴν Θέσιν ἁγία Μαρίνα ἔξω τῆς πόλεως νοτιοανατολικῶς. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, σχολαρχοῦντος Γερασίμου ἱερομονάχου τοῦ Κερκυραίου (ἴδε βιογραφίαν αὐτοῦ εἰς Κύρου παιδείαν καὶ Κύρου ἀνάβασιν μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ Βαρδαλάχου τόμον Α. ἔκδ. Δοῦμα) καὶ μετὰ τοῦτον Νεοφύτου Φασουλάρη τοῦ Συμαίου μετακληθέντος ἐκ Κωδωνιῶν, ὅπου ἄλλοτε ἐδίδασκεν, ἐμαθήτευσαν ἄνδρες διακριθέντες ὕστερον ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ, οἵοι ὁ σοφὸς Βαρδαλάχος, ὁ λεξικογράφος Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς καὶ οἱ ἐπὶ παιδείᾳ διαπρέφαντες Συμαῖοι Βενέδικτος ὁ ἐπὶ Καποδιστρίου σχολαρχήσας εἰς Σπέτσας καὶ Πόρον (ἴδε Β'. τόμον Μέντορος σελ. 382), οἱ ἀδελφοὶ δικάσκαλοι Ἰωάννης καὶ Μιχαὴλ Φωτιάδαι, Ἰωάννης ὁ ἐπικληθεὶς λογιώτατος, Γερμανὸς καὶ Μαραβέλλιος ὁ ἰατρὸς καὶ ἄλλοι Συμαῖοι καὶ πολλοὶ ὁμογενεῖς, διὰ τῆς παιδείας αὐτῶν μεγάλως τὸ ἔθνος ὑπηρετήσαντες ἐν ταῖς δυσχερέσιν αὐτοῦ περιστάσεσιν.

Ἡ σχολὴ αὕτη, ἥτις ἄλλοτε, ὡς οἱ γεροντότεροι διηγοῦνται, ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐφιλοξένησε τὸν ἀείμνηστον Νεόφυτον Βάμβαν τὸν ἐνδοξὸν ἐκεῖνον τῆς νέας Ἑλλάδος φιλόσοφον καὶ φαεινὸν τοῦ θείου λόγου φωστῆρα, ἔσχε καὶ βιβλιοθήκην πολλοῦ λόγου ἀξίαν, ἥτις ὅμως, ἀγνοεῖται πῶς, κατεστράφη, καὶ σήμερον ὀλίγους μόνον τόμους ἀριθμεῖ ἢ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῶν Συμαίων.

*Ἐμπροσθεν τῶν εἰρηπίων τῆς σχολῆς ἐν τῷ κέντρῳ πλακοστρώτου περιοχῆς ὑψοῦται μέγανυχος δρῦς πολ-

λοῦ λόγου ἀξία διὰ τὴν ἀρχαιότητά της, ὑπὸ τοὺς σκιοφόρους κλῶνας τῆς ὁποίας ὀριζοντίως ἐκτεινομένους κατὰ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν, ἐπανεπαύοντο ἐν ἀνέσει ἑκατοστύες μαθητῶν κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν παραδόσεων.

Μέχρι τοῦ 1873 ἡ Κοινότης τῆς Σύμης διετήρει ἐκ τοῦ δημοτ. ταμείου πέντε σχολεῖα, ἧτοι δύο προκαταρκτικὰ τῶν ἀρρένων, δύο παρθεναγωγεῖα καὶ ἓν σχολαρχεῖον, νῦν δὲ ἔνεκα τῶν δυσβαστάκτων φορολογιῶν εἰς τὰς ὁποίας αὕτη ὑπεβλήθη, μόλις διατηρεῖ σήμερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ συνδρομῶν τὰ τῶν ἀρρένων καὶ ἓν μόνον Παρθεναγωγεῖον· (α) ἐν ἑκάστῳ δὲ τούτων, ἐκτὸς τῶν διδασκάλων, μισθοδοτεῖ καὶ ἀνὰ ἓνα παιδονόμον ἔργον ἔχοντα τὴν εὐταξίαν καὶ πειθαρχίαν των μαθητευομένων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τοὺς 500. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν πόλιν πολλὰ ἰδιοσυντήρητα παιδαγωγεῖα, ἐν οἷς γραμματίζονται ἱκανὰ νήπια προπαρασκευαζόμενα διὰ τὰ ἀλληλοδακτικὰ δημόσια σχολεῖα.

Πρὸς τούτοις ἡ κοινότης μόλις σήμερον διατηρεῖ δύο

(α) Ἀλγεινοτάτην ἐντύπωσιν βεβαίως ἐμποιεῖ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Συμιαίων ἢ κατάργησις τοῦ ἐτέρου τῶν Παρθεναγωγείων· καὶ νῦν εἴπερ ποτὲ δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσιν οὗτοι τὴν καλὴν θέλησιν ἑνὸς τῶν εὐπόρων καὶ ἀγαθῶν πατριωτῶν των, ἧτις, ὡς μὴ ὄφειλε, παρεγνώρισθη ἐν τινι συνεδριάσει τοῦ 1870 καθ' ἣν πολλοὶ συνῆλθον, ἵν' ἀποφασίσωσι τὴν ἰδρύσιν Παρθεναγωγείων ἐν Σύμῃ.

Ὁ κ. Ἰωάννης Νικήτα ἀνὴρ, οὕτινος τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του Σύμης ἀκραιφνῆ αἰσθήματα πολλάκις διὰ πραγμάτων ἐξεδηλώθησαν, παρῆει ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ.

Λόγου δὲ γενομένου περὶ καταλληλότητος διδασκηρίων, (δι' ἐλλειψιν δημοσίων τοιούτων,) ὁ φιλόμουσος οὗτος πατριώτης ὑπὸ μόνης τῆς ἀξιεπαίνου φιλοτιμίας ἀγόμενος τοῦ ν' ἀφήσῃ ἐν τῇ πα-

ἐπιστήμονας ἰατροὺς καὶ ἐν συστηματικὸν φαρμακεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ ἰδιαιτέρου φαρμακοποιοῦ μετὰ τοῦ βοήθοῦ του, ἐκ τοῦ ὁποίου τὰ φάρμακα δίδονται δωρεὰν εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κατοίκους, ἅμα ὡς ἐμφανισθῆ ἡ ἰατρικὴ συνταγὴ. Δι' ὅλα ταῦτα δαπανᾷ ἡ κοινότης ἐπέκεινα τῶν 130 λιβρῶν κατ' ἔτος.

Εἰς ταῦτα τακτέον καὶ τὸ ἀπό τινος ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἰδρυθὲν ἀναγνωστήριον ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου «Αἶγλη», ἡ σύστασις τοῦ ὁποίου κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὴν καλαισθησίαν καὶ πρωτοβουλίαν τῆς Συμαίας νεολαίας, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ κανονισμὸς τοσοῦτον ἐφείλκυσε τὴν συμπάθειαν τῶν κατοίκων, ὥστε καὶ οἱ λογιώτεροι καὶ γεροντότεροι τοῦ τόπου ἔσπευσαν νὰ συνταχθῶσιν ὡς μέλη τοῦ μεγάλου τὸν προορισμὸν ἔχοντος τούτου τῶν Μουσῶν ἐνδιδαιτήματος.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς, ἐπειδὴ ἀκριβῆς ἀπογραφὴ δὲν ὑπάρχει, ὁ ἀριθ. τῶν κατοίκων τῆς

τρίδι του καὶ ἄλλο δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης του, οὐχ ἥττον ἐπωφελὲς τῶν ὧν κατέλιπεν, οὐ μὴ μόνον αὐθορμίτως ὑπέδειξε τὴν κατὰ τὴν ἄνω πόλιν εὐρύχωρον αὐτοῦ οἰκίαν, ἀφιερῶσας αὐτὴν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλον πτυχιούχον καὶ ἱκανὴν ὑπεσχέθη νὰ μετακαλέσῃ ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου πρὸ χρόνων διατελεῖ ἀποκαταστημένος, ἦν βεβαίως προὔτιθετο νὰ μισθοδοτῆ ἐξ ἰδίων· δυστυχῶς ὅμως ἡ καλὴ αὕτη πρόθεσις καὶ αἱ κοινωφελεῖς ἰδέαι καὶ ἐκφράσεις τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἔτυχον εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, ἐκ μέρους τινῶν τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν Σύμῃ, ὑπὸ μόνου τοῦ πνεύματος τῆς μικροφιλοτιμίας ἀγομένων· ἐν ᾧ σήμερον ἡ Κοινότης ἠδύνατο νὰ ὠφελῆται ἐκ τῆς ἰδρύσεως σχολείου, διατηρουμένου ὑπὸ ἀγαθοῦ πατριώτου, καὶ οὕτω νὰ ἔχῃ ἀμφοτέρα.

νήσου ἀναβαίνει εἰς 11—12 χιλιάδας. Ἀπὸ τῆς διοικητικῆς ὁμως καὶ φορολογικῆς ἀφομιώσεώς της πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοκρατορίαν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, καταφυγόντων πολλῶν μὲν ἐξ αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι, πολλῶν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ, ἄλλων δὲ εἰς τὴν ἀπέναντι Μικρασίαν καὶ ἄλλων ὅπου ἕκαστος ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο ν' ἀσφαλίσῃ δι' ἑαυτὸν βίον ἐλευθερώτερον καὶ ἀνετώτερον, μέχρι βελτιώσεως τῶν πραγμάτων. (α)

Οἱ Συμαῖοι, ὡς νησιῶται καὶ κάτοικοι ἀγόνου ἐδάφους, πρῶτῳ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἡ δὲ ἔξοχος σπογγοαλιευτικὴ τέχνη των τοῖς περιποίησε τὴν φήμην, ἣτις ἀπὸ τοῦ γενάρχου των Θαλαττίου Γλαύκου ὑπάρχει συνδεδεμένη μετὰ τοῦ ὀνόματός των. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρόοδος εὐνοεῖ πάντοτε τὴν ὁμόνοιαν, δραστηριότητα καὶ τιμιότητα, ἐν βραχυτάτῳ

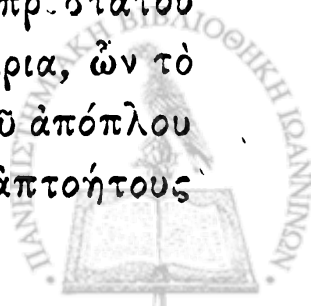
(α) Εἰς ἐκ τούτων ὁ κ. Γεώργιος Πετρίδης ἀνὴρ, οὗτινος τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του Σύμης ἀγνὰ καὶ ἔνθερμα αἰσθήματα ἔσαει ἔσονται ἐντετυπωμένα ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πατριωτῶν του, καὶ ὅστις, πολλάκις ὡς δημόσιος λειτουργὸς ἐκλεχθεὶς καὶ μάλιστα ἐν κρίσιμοις περιστάσεσι, πολλὰς καὶ μεγάλας προσήνεγκε τὰς ὑπηρεσίας ἐν αὐτῇ, καὶ διὰ τῆς σπογγικῆς βιομηχανίας του εἰς πολλοὺς σπογγοεργάτας ἔδειξεν ἄρτον, ὁ ἐπὶ πᾶσαν λέγομεν ἔποψιν χρησιμώτατος καθιστὰς οὗτος πατριώτης, μικροῦ δεῖν περιέπιπτεν εἰς τὴν κακεντρέχειαν μηχανῆς καὶ καταπτύστου ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τὸ 1869, ὅτε, μετὰ θαυμασίας δεξιότητος ὑπεγκφυγὼν τὰς χεῖρας αὐτῆς, μετέβη εἰς Σύρον, ὅπου, ὕστερον μεταγαγὼν καὶ τὸ σπογγικὴν αὐτοῦ ἔργαστάσιον, διατελεῖ οἰκογενειακῶς ἑαυτὸν τε καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν πατριωτῶν του, καὶ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ του ταῦτα, ὠφελῶν.

χρόνω, καὶ μ' ὄλην τὴν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ ὕλικοῦ βίου ἐπενέργειαν τῶν καιρικῶν περιστάσεων, καὶ τὴν τύχην των ἐδημιούργησαν καὶ τὸ ἠθικόν των ἐβελτίωσαν καὶ τὴν πατρίδα των κατέστησαν σεβαστὴν εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ ναυτιλιακὸν κόσμον ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε, ἐπιδεικνύοντες αὐτὴν, δύνανται νὰ σεμνύνωνται ἐπὶ τῇ προόδῳ αὐτῆς. ὁ δε βίος αὐτῶν ἀποβαίνει ὀσημέραι τοσοῦτω μᾶλλον ἀνετώτερος, ὅσω καὶ ἐπιμελέστεροι καὶ δραστηριώτεροι γίνονται, οἱ μὲν διὰ τῆς ναυτιλίας, οἱ δε διὰ τῆς σπογγογαλιείας καὶ ἄλλοι δι' ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἰδίως τῆς σπογγοεμπορίας, τοῦ σπουδαιότερου τῆς νήσου πλούτου.

Ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τὰ ἄρρενα τέκνα τῶν Συμαίων γυμνάζονται διὰ τῆς πράξεως τὸ ἐπιτήδευμα τῶν γονέων, καταδύομενα παιδιᾶς χάριν εἰς βάθος 8—10 ὀργ. κατὰ τὸν λιμένα. Εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἀφοῦ τελειώσι σὶ τὰ ἐν τοῖς ἀλληλοδιδασκτικοῖς σχολείοις ἢ καὶ τὰ ἐν τῷ σχολαρχείῳ παραδιδόμενα μαθήματα, ὅσα δεν εἶνε προωρισμένα δι' ἀνωτέραν παιδείαν ἀκολουθοῦσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν εἰς τὰ μακρυνὰ τῆς Ἀφρικῆς καὶ Συρίας ταξείδια ἢ συνοδεύουσιν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Σύμης καὶ τῶν παρακειμένων νήσων διὰ τὴν σπογγογαλιείαν τοὺς διὰ τὸ γῆρας ἀνικάνους κατασταθέντας πατριώτας των, ἵνα ἐκτεθῶσιν εἰς μακρυνὰ μέρη, συνεργαζόμενα' μετ' αὐτῶν.

Τὸν Μάϊον ἀνάγονται εἰς τὸ πέλαγος καθ' ὀμάδας, ἐν μέσῳ συχνῶν πυροῦλισμῶν καὶ σημαιοφοροῦντα τὸ εἰκόνισμα τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, τοῦ πρ.στάτου των, τὰ σπογγογαλιευτικὰ τῶν Συμαίων πλοιάρια, ὧν τὸ πλήρωμα σύγκειται ἐξ 7 ἀνδρῶν. Αἱ ἡμέραι τοῦ ἀπόπλου των εἶνε ἡμέραι εὐθυμίας καὶ χαρᾶς διὰ τοὺς ἀπτοήτους

τούτους σπογγαλιείς, ἐνῶ ὁ ἐπισφαλῆς καὶ κινδυνώδης τρόπος, δι' οὗ οἱ ἐγκρατεῖς οὗτοι ναῦται πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐφελκύνει τὴν προσοχὴν καὶ τῶν μᾶλλον περὶ τὴν θάλασσαν ἡσκημένων.

Τίς ἀλτῶς δὲν συμπαθεῖ; τίς δὲν αἰσθάνεται καρδιό-δηκτον φόβον ὑπὲρ αὐτῶν; τίς δὲν συμμερίζεται τὰς ἐγκαρδίουσ ἐυχὰς τῶν προσφιλῶν αὐτῶν οἰκογενειῶν περὶ τῆς αἰσίας ἐπανόδου των, ἀναλογιζόμενος εἰς ἡλίκοις κινδύνους ἐκτίθενται θαρραλέως ἐντὸς εὐθρύπτων σκαφιδίων ἐπιβάται, ὧν ἡ ζωὴ εἶνε πολύτιμος εἰς χιλιάδας ἀτόμων, εἰς πελάγη, μάλιστα, ὧν τὰ ἔγκατα φέρουσι πλεῖστα ὅσα θαλάσσια θηρία καὶ παντοῖα ἐπαπειλητικὰ συναντήματα, τὸ δὲ ἄπιστον στοιχεῖον πολλάκις κλυδωνίζει αὐτά; καὶ ὅμως ἡ τέχνη ἐδίδαξεν αὐτοὺς νὰ καταφρονῶσι τοὺς κινδύνους, καὶ ἡ πείρα νὰ ὑπερνικῶσι τὰς τρικυμίας.

Ἐν τούτοις τὸ Αἰγαῖον μετ' ὀλίγον καλύπτεται ὑπὸ τῶν πλοιαρίων τούτων, καὶ μετὰ πολυήμερον ταξειδίον πλέουσι τὰ παράλια τῆς Κρήτης, Συρίας, Καραμανίας, Βεγγάζης καὶ πολλοὺς ἄλλους τῆς βορείου Ἀφρικῆς αἰγιαλοὺς, ἐνθα ἀσχολοῦνται διὰ καταδύσεως εἰς τὴν ἀλιεῖαν τοῦ πολυτίμου σπόγγου, ἥτις ἐνεργεῖται ὡς ἐξῆς.

Εἴρηται, ὅτι εἰς ἕκαστον σπογγικὸν πλοιάριον ἐπιβαίνουσιν ἐν ὅλοις 7 ἄνδρες· τούτων οἱ μὲν πέντε καταδύονται, καὶ ὀνομάζονται δῦται, β ο υ τ η χ τ ἄ δ ε ς, οἱ δὲ λοιποὶ δύο, ἔργον ἔχουσι τὴν κωπηλασίαν, τὴν κάθαρσιν τῶν ἐξαγομένων σπόγγων, τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνάσυσσιν τῶν καταδυομένων καὶ ἐν γένει τὴν περίθαλψιν αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καλοῦνται δὲ μὲν ἐν γενικῶν ὄνομα κωπηλάται ἢ κουπάδες.

Ἀφ' οὗ τὸ πλοῖον ἀφιχθῆ καὶ ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὸν

νομιζόμενον ὡς σπογγοφόρον τόπον, τότε εἷς τῶν δυ-
τῶν, φέρων κρεμαμένην ἀπὸ τοῦ τραχήλου δικτυωτὴν
σπογγοδόχην, καὶ κρατῶν μὲ προτεταμένας χεῖρας πλάκα
κωνοειδῆ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καμπανέλι ὑπ' αὐτῶν λε-
γομένην, εἰς τὴν βάσιν τῆς ὁποίας ὑπάρχει προσδεδεμέ-
νον μακρότατον σχοινίον, ὅπεροί ἐν τῷ πλοίῳ κωπηλά-
ται κρατοῦσι, καταδύεται ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τοῦ
σκάφους εἰς βάθος 20 ἕως 35 ὀργυιῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ 40,
ἀφ' οὗ πρότερον εἰσπνεύσει ἰκανὴν ποσότητα ἀέρος. Ὑπὸ
τὸ βάρος δὲ τῆς πλακὸς φερόμενος ὁ δύτης, ἐν ἀκαρεῖ
διανύει τὸ θαλάσσιον τοῦτο διάστημα καὶ, ποδοβατῶν
ἐπὶ τοῦ πυθμένος, ἄργεται τῆς ἐργασίας του, ὅσον οἷόν
τε ἀπνευστί, ἀποσπῶν διὰ τῶν στιβαρῶν χειρῶν του προρ-
ρίζους τοὺς σπόγγους ἀπὸ τῶν ὑποθαλασσίων βράχων ἢ
ἀπὸ διαφόρων σωμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι προσ-
κεκολλημένοι. Παρὰ τοῖς νησιώταις ἢ διὰ μαχαίρας ἢ
ἄλλου τινὸς μέσου ἀποκοπὴ τῶν σπόγγων, εἶνε πάντῃ
ἀσυνήθης· συμβαίνει δὲ τοῦτο κατ' ἐξαίρεσιν μόνον ἐπὶ
παλαιῶν καὶ ἐπομένως βαθυρρίζων σπόγγων, φυσμένων
εἰς ἀβαθῆ ὕδατα καὶ ἐν ταῖς ὁπαῖς τῶν βράχων, ἐνθεν
ἀδύνατον ἀποβαίνει ν' ἀποσπασθῶσι διὰ τῆς δυνάμεως
τῶν χειρῶν.

Ὁ δύτης μένει εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης μέχρις οὗ
ἐξαντληθῆ ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν κατάδυσίν του
εἶχεν εἰσπνεύσει, ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, ἐφ' ὅσον οἱ πνεύμονές
του ἀντέχουσι· τότε δὲ σείων τὸ σχοινίον δίδει τὸ σύν-
θημα τῆς ἀναδύσεως εἰς τοὺς διὰ τὴν ζωὴν του ἐπαγρυ-
πνοῦντας κωπηλάτας, οἵτινες ἀνασύρουσιν αὐτὸν, ὃν μό-
λις ἐπιβαίνοντα εἰς τὸ πλοῖον διαδέχεται ὁ δεύτερος καὶ
οὕτω καθ' ἐξῆς μέχρι τοῦ πέμπτου· ἐνεργεῖται δὲ καὶ

ἐπαναλαμβάνεται ἡ σπογγοαλίευσις ὑφ' ὄλων τῶν ὑπτῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας.

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἡμερησίας ἐργασίας τῶν δυτῶν, οἱ κωπηλάται ἀναλαμβάνουσι τὸ τῆς καθάρσεως καὶ λευκάνσεως τῶν σπόγγων ἔργον, θλίβοντες ἢ προσ- τρίβοντες αὐτοὺς διὰ τῶν ποδῶν των ἐπὶ τοῦ καταστρώ- ματος τοῦ πλοίου, εἶτα περῶντες αὐτοὺς εἰς λεπτὰ σχοι- νία ἀποπλύνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἐπανειλημμένως πολλάκις, μέχρις οὔ ἐκχυθῆ διὰ τῶν πόρων ἐντελῶς ὁ ἐμπεριεχόμενος γλοιώδης χυμὸς, καὶ ἐκβληθῶσι τὰ ἐν αὐ- τοῖς ἀναπτυχθέντα διάφορα μόρια. Μετὰ τοῦτο ἀποξέουσι διὰ μαχαίρας τὸν περικαλύπτοντα αὐτοὺς μέλανα καὶ δυσώδη μύκητα καὶ αὔθις ἀποπλύνουσιν εἰς τὴν θάλασ- σαν δις καὶ τρίς, μέχρις οὔ ἀποκαλυφθῆ ἡ πηκτώδης ἢ ἰνώδης οὐσία τοῦ ἐν χρήσει σπόγγου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου οἱ Συμαῖοι, ὡς καὶ πάν- τες οἱ νησιῶται σπογγοαλιεῖς, ἐπανακάμπτουσιν ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς εἰς τὴν πατρίδα των, ἔνθα μετ' ὀλιγοῆ- μερον ἀναψυχὴν παρασκευάζονται αὔθις διὰ νέας ἐκδρο- μὰς (δευτεροτάξειδα) κατὰ τὸ ἀρχιπέλαγος πρὸς τὸν αὐ- τὸν σκοπὸν· διαρκεῖ δὲ ἡ ἐργασία καθ' ὅσον ἡ θερμοκρα- σία τῆς θαλάσσης τοῖς ἐπιτρέπει τὴν κατάδυσιν, συνή- θως ὅμως παρατείνεται μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ὀκτωβρίου.

Τὴν σπογγαλείαν ἐνεργοῦσιν οἱ νησιῶται τῶν νοτίων σποράδων καὶ διὰ μηχανικῆς πανοπλίας, δι' ἧς καταδυό- μενοι εἰς βάθος μέχρι 25 ὀργυιῶν δύνανται νὰ ἐξακολου- θῶσιν ἐργαζόμενοι καὶ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παραμέ- νοντες εἰς τὸν βυθὸν ἐπὶ 2 περίπου ὥρας, καὶ ἀναπνέον- τες διὰ μηχανικοῦ σωλῆνος. Τοιαύτη τις μηχανὴ εἰσήχθη καὶ ἐν Σύμῃ τῷ 1864 ὑπὸ τινος Φωτίου Μαστορῆ μεθ' ἱκανὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων. Σπουδαιοτέρας ταρα-

χάς αἱ τοιαῦται μηχαναὶ προὔκάλεσαν ἐν Καλύμνῳ, ὅπου καὶ πολλαὶ ἐν τῇ ἀκαθέκτῳ ὀρμῇ τῶν σπογγαλιέων τῆς νήσου ταύτης, ἐθραύσθησαν, ἀνήκουσαι εἰς Γάλλους ὑπηκόους, ὧν τὰ συμφέροντα ἐδέξεν ἵνα ὑποστηρίξῃ ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις διὰ πολεμικοῦ πλοίου ἐπὶ τούτῳ καταπλεύσαντος εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ταύτης. Αἱ τοιαῦται μηχαναὶ ἤδη ἔφθασαν εἰς Σύνην εἰς 25 τὸν ἀριθμὸν, ἐκτὸς δε τοῦ ὅτι ἔχουσι τὴν ιδιότητα ν' ἀπογυμνὸν σιν οὕτως εἰπεῖν, τὸν θαλάσσιον πυθμένα μέχρι 25 ὀργυιῶν ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦτο, πρὸς ὄφελος μὲν τῶν κεκτημένων τοιαύτας, ζημίαν δὲ τῶν διὰ γυμνοῦ σώματος καταδυομένων, ἀλλὰ καὶ ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἐπαπειλοῦσι τὴν ζωὴν τῶν δι' αὐτῶν ἐργαζομένων, ὧν πολλοὶ μὲν παράλυτοι ἐπὶ ζωῆς καθίστανται, πολλοὶ δὲ ἐξ ἀσφυγξίας εἰς αὐτὰ τὰ ἔγκατα τῆς θαλάσσης ἀποθνήσκουσι.

Οἱ σπόγγοι πωλούμενοι παρὰ τῶν σπογγαλιέων εἰς τιμὰς οὐχὶ ἀρκούντως ἱκανοποοῦσας τοὺς κόπους καὶ κινδύνους αὐτῶν εἰς τοὺς κεφαλαιούχους ἐμπόρους, οἵτινες διὰ μεγάλων ἐντόκων ποσῶν ἐφοπλίζουσι τὰ πλοιαρίων, καὶ ὑπὸ τούτων ἀποστελλόμενοι εἰς τὴν Εὐρώπην δι' Ἀγγλικῷ ἀτμοπλοίου, προσεγγίζοντος κατὰ δεκαπενθημερίαν εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου, ἐκποιοῦνται ἀντὶ ἐπικερδεστάτου τιμήματος.

Ἀπανταχοῦ μὲν τῆς Εὐρώπης ἡ χρῆσις τοῦ σπόγγου εἶνε γνωστὴ, ἡ κυριωτέρα ὅμως ἀγορὰ ἐνεργεῖται ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Οἱ σπογγοἱ ἐμποροὶ τῶν μερῶν τούτων διαθέτουσι μετὰ πλείστης ὄσης τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς χεῖρας τῶν Συμαίων σημαντικὰ κεφάλαια χάριν τοῦ εἶδους τούτου, ἀντὶ τοῦ ὁποίου εἰσάγεται κατ' ἔτος ἐν τῇ νήσῳ τίμημα 5 ἑκατομμυρίων περίπου γροσίων.

Ἐν Σύμῃ ὑπάρχουσι πολλὰ σπογγικὰ ἐργοστάσια, ὧν κλάδοι συνεστήθησαν ἀπὸ τινος καὶ ἐν Εὐρώπῃ ὡς λ. χ. τὰ ἐν Γενεύῃ καὶ Βερολίνῳ δύο ὑποεργοστάσια τοῦ κ. Ἰωάννου Κατριοῦ, ἀνδρὸς νοήμονος, φιλοπάτριδος καὶ ἐνὸς τῶν ἀρίστων μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Σύμης, καθὼς καὶ τὰ δύο ἐν Λονδίνῳ καὶ Γερμανίᾳ διευθυνόμενα ὑπὸ τῶν κκ. Δημητρίου καὶ Βασιλείου Ν. Πετριδῶν, ἀδελφῶν τοῦ ἐν Σύρῳ ἐργοστασιάρχου Γ. Ν. Πετρίδου.

Οἱ Συμαῖτι, διὰ παραγγελιῶν, συχνότερον δὲ διὰ τῆς αὐτοπροσώπου παρουσίας των ἐν Εὐρώπῃ μεταφέρουσι κατ' εὐθείαν ἐκεῖθεν ὅ,τι χρήσιμον πρὸς τροφήν, ἐνδυμασίαν, οἰκιακὴν διακόσμησιν καὶ ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων των, ὧν ὁ ἀριθμὸς τῶν μεν μεγάλων, δηλ. ἀπὸ 100—700 τόνων, δεν ὑπερβαίνει τὰ 25, τῶν δὲ σπογγαλιευτικῶν σκαφῶν ἀπὸ 8—12 τόνων ὑπολογίζεται ἀπὸ 250—280 τὸν ἀριθμὸν.

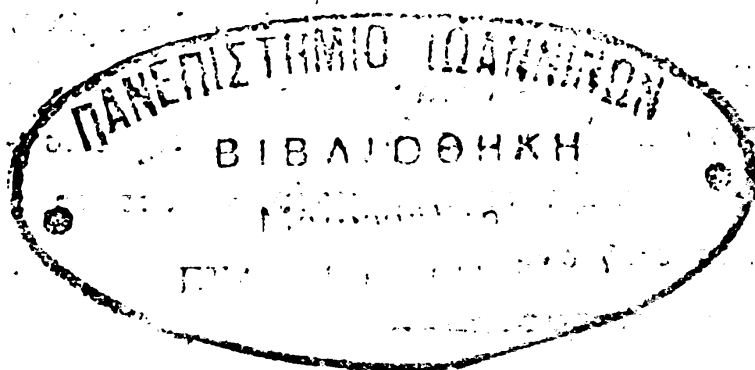
Οἱ τὴν τάξιν τῶν σπογγαλιέων ἀποτελοῦντες, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπακέρσωσιν εἰς ὅλας των τὰς ἀνάγκας διὰ μόνου τοῦ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου κέρδους, ἐπέδότησαν εἰς ὅ,τι ἐπιτήδευμα ἴσθάνετο ἐν ἑαυτῷ ἕκαστος ἱκανότητα καὶ κλίσιν Οὕτω μετὰ τὸν Ὀκτώβριον οἱ μὲν μετέρχονται τὴν μικρεμπορίαν, μεταφέροντες ἐκ τῆς ἀπέναντι Μικρασίας καὶ τῆς εὐκάρπου Ῥόδου καὶ ἄλλων νήσων πᾶν ὅ,τι χρήσιμον ἐν τῇ ἀγόνῳ πατρίδι των, οἱ δὲ τὴν ναυτιλίαν, καὶ ἄλλοι διαφόρους τέχνας, ἐξ ὧν μᾶλλον ἐπροώδευσαν ἐν τῷ τόπῳ ἢ ναυπηγία, ἢ τεκτονικὴ, ἢ ὑποδηματοποιία, ἢ ῥωμιοραπτικὴ καὶ ἢ βαφικὴ, εἰς ἃς ἀσχολοῦνται ἀνενδότης μέχρι τοῦ Μαΐου, ὅτε αὐτοὶ παρασκευάζονται διὰ τὸ κυρίως ἔργον των, τὴν σπογγογαλιείαν, ἣν περ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀπὸ τοὺς πατέρας των ἐκλιρονόμησαν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	1	γραμ.	17	βορραῖν	γράφ.	νότον
»	11	»	17	ἀρπάσας	»	ἀρπάσας
»	12	»	13	Ἑλένης	»	Ἑλένης
»	»	»	27	ἐγκαταλίπουσι	»	ἐγκαταλείπουσι
»	14	»	12	ἠπειλείτο	»	ἠπειλείτο
»	29	»	3	νοτιοανατολικῶς	»	νοτιοανατολικῶς
»	34	»	27	σιχνά	»	συχνά
»	29	»	8	ραδιούργων	»	ραδιούργων
»	13	»	31	τρώγω	»	τρώγω
»	41	»	9	Νηρηίδας	»	Νηρηίδας
»	44	»	19	μύγδην	»	μίγδην
»	48	»	22	οὐ μὴ μόνον ν' ἀ- πουσιάζη	»	οὐ μόνον νὰ μὴ ἀπουσιάζη
»	52	»	29	τίς ἤσημαίνει	»	ἤτις σημαίνει
»	57	»	1	ἀμβόνων	»	ἀμβώνων

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφήν μου καταδιώκεται.

BK
M1394

Αριθ. εισ. 132584

Η
ΝΗΣΟΣ ΣΥΜΗ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΝ, ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΚΑΙ
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΕΘΙΜΩΝ, ΕΝ ΟΙΣ
ΠΡΟΣΕΤΕΘΗΣΑΝ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ.

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ,
δημοδιδασκάλου.

«Ἱστορίας ἀρετὴ ἢ ἀλήθεια.»

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ἈΘΗΝΗΣΙΝ,

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἑρμοῦ,
Παρά τὴν ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθ. 2.

1877.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΩΤ

ΜΟΥΣΟΤΡΑΦΕΙ ΚΥΡΙΩΤ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΤ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΤ,

ΜΙΚΡΟΝ ΕΝΘΥΜΙΟΝ ΦΙΛΙΑΣ

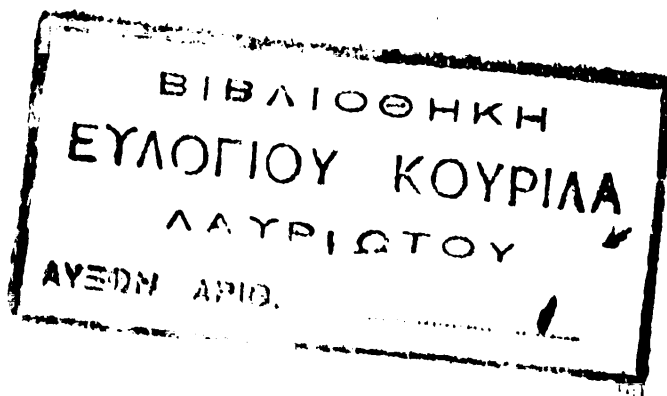
ΚΑΙ

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΚΙΝ

Ο ΣΥΓΓΡΑΨΑΣ.

Φιλόμευσε κύριε!

Σοὶ τῷ μεγαλυνύμῳ καὶ φιλλιστορι μετ' ἐνδομύχου χαρᾶς προσφωρῶ τὴν Β' ταύτην ἔκδοσιν τῆς ιστορίας. τῆς ἀληθῶς μὲν μικροσκοπικῆς, μεγαλεπιβόλου ὅμως καὶ εὐάνδρου γήσου Σύμης, ἐμοὶ δὲ φιλάτης, καθότι ἐν τῷ καλοκάγαθῳ αὐτῆς λαῶ, ὃν ἐπὶ ὀκταετιᾶν ὅλην ἔσχον τὴν τιμὴν γὰ ἐξυπηρετήσω ὡς διδάσκαλος, εὖρον, κατὰ τὴν ξενίαν μου ἐκείνην, τὴν ἀληθῆ ἀγάπην, ἧς ἐν μόνη τῇ πατρίδι γῆ γ' ὑπολάβη τις δύναται μόλις.

Σὺ ὡς μουσοτραφῆς καὶ μὴ ἀλλότριος περὶ τὰς ιστοριογραφίας τυγχάνων, οὐ μόνον εὐμενῶς καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος τιρος τὴν μονογραφίαν ταύτην ὑπεδέξω τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ περισπουδάστους ἀπεκάλεσας τὰς τοῦ εἴδους τούτου συγγραφεῖς, καθὼς δυναμένας ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς συμπληρώματα τῆς ιστορίας τοῦ ἔθνους πολυπαβοῦς, πλὴν ἐνδόξου ἔθνους ἡμῶν.

Δέξαι λοιπὸν τὴν ὀλιγοσέλιδον ταύτην συγγραφὴν μου, ἕπει ἔχειρασμένην, ἐπηυξημένην καὶ κεκοσμημένην τῷ Σῶ σεβαστῷ μοι ὀνόματι, ὡς ἐλάχιστον μὲν, ἐγκαρδιώτατον ὅμως τεκμήριον τοῦ ἐμοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Σὴν φιλογένειαν καὶ φιλοπατρίαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὅσαι τὴν εὐγενῆ Σου κατακοσμοῦσι ψυχὴν, καὶ δός μοι τὴν ἄδειαν ἵνα παρρουντῶς ὑποσημειωθῶ, οἷος διατελῶ.

Ἐρρωσο, καὶ διατέλει πάντοτε πράττων τὰ ἄριστα Σοὶ τε ἰδίᾳ καὶ τῇ πατρίδι κοινῇ.

Ἐγγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἰανουαρίου 1877.

Τῆς Σῆς φιλομούσου εὐγενείας
φίλος ἐλάχιστος καὶ εὐγνώμων
ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΥΜΗΣ

ΥΠΟ

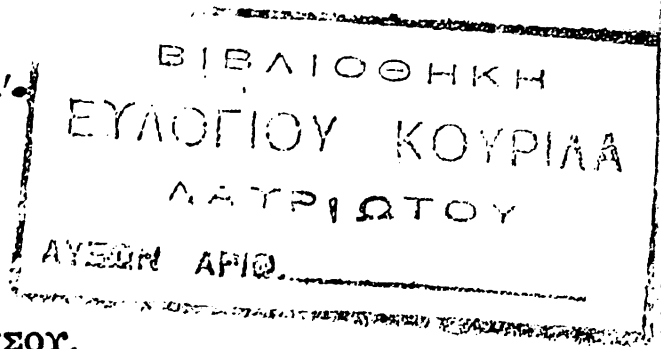
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΝ, ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΝ

ΕΠΟΨΙΝ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΗΣ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ.

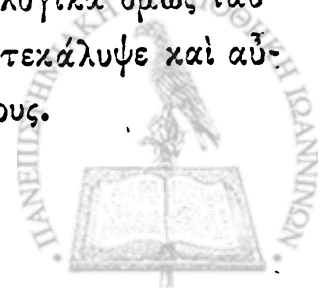
Η ΣΥΜΗ—ἥτις διὰ τε τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὸ εὐλίμενόν της παρέχει ἴσον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὸν ἐμπορευόμενον καὶ εἰς τὸν ναυτιλλόμενον καὶ εἰς πάντα ἐν γένει φιλομαθῆ κοσμοπολίτην κατ'ἥτις ἐν μικρᾷ ἐκτάσει ἐπιφανείας, καὶ ταύτης ὅλης σχεδὸν καλυπτομένης ὑπὸ σωρειῶν βράχων ἀγόνων, ἀνύδρων καὶ ποικιλοτόμων, ἐμπεριλαμβάνει παρὰ πᾶσαν ἄλλην τοῦ Αἰγαίου μικρόνησον λαὸν πολλοῦ λόγου ἄξιον ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν.—Ἡ νῆσος αὕτη, μία τῶν νοτίων σποράδων τοῦ Ἀρχιπελάγους παρὰ τὴν Μικρασίαν κατὰ τὸν Συμαῖον κόλπον, ἀπ' αὐτῆς οὕτω κληθέντα, κειμένη, γειτνιάζει πρὸς νότον μὲ τὴν Ῥόδον, πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὸ Κυνὸς σῆμα, ἀκρωτήριο τῆς Καρίας, τὸ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Λώρυμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου περὶ τὰ ὀκτὼ ἢ δέκα μίλια ἀπέχει, καὶ πρὸς δυσμὰς μὲ τὴν νῆσον Ἐπισκοπὴν (Τῆλον).

Ἡ νῆσος αὕτη κυκλοτερῆς περίπου οὔσα τὸ σχῆμα ἔχει περίμετρον 38 χιλιαμέτρων, περιτέμνεται δὲ ὑπὸ ὄρμων πολλῶν, κόλπων καὶ λιμένων, ὧν οἱ ἀξιολογώτεροι καὶ μᾶλλον διευκολύνοντες ἐν τῷ τόπῳ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν εἰσὶν ὁ κυρίως λιμὴν (Γιαλὸς) καὶ ὁ Πάνορμος, ὁ μὲν κατέναντι τοῦ Συμαίου κόλπου βορειοανατολικῶς, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς μεσημβρινοδυτικῆς καμπῆς τῆς νήσου κείμενοι, ἀπὸ τῶν πλευρῶν τῶν ὁποίων σειραὶ ὀρέων ἀποξήρων καὶ ἀποκρήμνων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὑψηλαὶ διήκουσαι, καθιστῶσιν αὐτοὺς φυσικῶς κλειστοὺς, εὐθέτους καὶ ἀσφαλεῖς ἀπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιηρείας τῶν ἀνέμων· ἀμφοτέρωθεν δὲ οἱ λιμένες οὔτοι ὁσημέραι ζωογονοῦνται ὑπὸ ἀκαταπαύστου κινήσεως, καὶ δύνανται νὰ παρέξωσιν ἀσφάλειαν εἰς στόλον ὀλόκληρον.

Τὴν δευτέραν μετὰ τούτους θέσιν κατέχουσιν οἱ λιμένες Πέδι, ὀνομασθεῖς οὕτως ἀπὸ τῆς μεγάλης παρακειμένης πεδιάδος, καὶ ὁ Νημποριός, ἀπὸ πόλεως ἴσως ἀρχαίας παραθαλασσίας «Ἐμπορίου», ὡς τὰ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ἐρείπια μαρτυροῦσιν (α), ὁ μὲν πρὸς ἀνατολάς, ὁ δὲ πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου κείμενοι.

(α) Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος τούτου φαίνονται ἐρείπια παλαιῶν τειχῶν ἀγνώστου ἐποχῆς, ὧν μέρος μὲν βρέχεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, μέρος δὲ ἐξέχει ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀμμώδους καὶ χαλικωτῆς ἀκτῆς. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τούτων ὑπάρχουσιν ἐδάφη κτιρίων Βυζαντινῆς ἐποχῆς, μαρτυροῦντα τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς νήσου. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ὡς λέγεται, διὰ γενομένων ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθησαν πρὸ τινῶν ἐτῶν συντετριμμένα κιονόκρανα καὶ καλλιμάρμαροι στῆλαι ῥαβδωταί, κεκοσμημέναι ἔσωθεν διὰ παντοίων ἐπιγραμμάτων. Τὰ ἀρχαιολογικὰ ὅμως ταῦτα λείψανα ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ μέρους τούτου κατεκάλυψε καὶ αὐθις διὰ λόγους οὐχὶ ἀρκούντως δεδικαιολογημένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΟΝΟΜΑΤΑ, ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ.

Ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη νῆσος καί περ λίαν γνωστή σήμερον πολλαχοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐν ταῖς ἐμπορικωτέραις πόλεσι τῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης ὡς καὶ ἐν ταῖς Βρετανικαῖς νήσοις διὰ τὰς μετ' αὐτῶν ὀσημέραι αὐξανομένας πολυειδεῖς ἐμπορικὰς καὶ ναυτιλιακὰς σχέσεις τῆς, τοῖς πλείστοις ὅμως ἐκ τῶν ὁμογενῶν καὶ μάλιστα τῶν μὴ ναυτιλλομένων νομίζεται ὅλως ἄσημος ἡ ἱστορία αὐτῆς, ἢ καὶ ἄγνωστος εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς, κάλλιον δ' εἰπεῖν ἢ ὑπαρξίς τοιαύτης τινὸς νήσου, διὸ καὶ πολλοὶ ἀπαρατήρητον σχεδὸν παραπλέουσιν αὐτήν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γεωγράφοις ἡ Σύμη ἦτο γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὰ ἀρχαιότερα αὐτῆς ὀνόματα Μεταποντίς καὶ Αἴγλη· καὶ εἰς μὲν τὸν Βυζάντιον Στέφανον (§ 13) ἀπαντῶμεν περὶ αὐτῆς τὰ ἐξῆς· «*Σύμη νῆσος Καρικὴ, ὡς ὁ Στράβων (α), τεσσαρεσκαίδεκάτη καὶ πόλις ὁμώνυμος, ὠνόμασται δὲ ἀπὸ Σύμης τῆς Ἰα.λυσοῦ· καὶ πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο Μεταποντίς, εἶτα Αἴγλη· τὸ ἐθνικὸν Συμαῖος*».

Τὰς αὐτὰς δὲ περίπου μαρτυρίας ἔχομεν καὶ ἐκ τῶν τοῦ Εὐσταθίου Γεωγραφικῶν (Βιβλίον Β΄. 67)· «*Σύμη δὲ νῆσός φασι Καρικὴ καὶ πόλις ὁμώνυμος ἀπὸ Σύμης τῆς Ἰα.λυσοῦ, ἱστορεῖται δὲ καὶ ὅτι Μεταποντίς καὶ Αἴγλη ὠνομάσθη ποτέ· λέγεται δὲ πέρδικας μαχίμους φέρειν*» (β).

(α) Μετὰ δ' οὖν τὰ Λώρυμα τὸ Κυνὸς σῆμά ἐστι καὶ Σύμη νῆσος.

(β) Τῶν πέρδικων τούτων πολυαριθμῶν τρεφομένων ἐπὶ τῆς

Ὁ Πλίνιος παράγει τὸ σημερινὸν τῆς νήσου ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ Simia, τουτέστι μιμῶ, ὅπερ μεταδίδει καὶ ἐφ' ἅπαν τὸ περικυκλοῦν αὐτὴν σύμπλεγμα τῶν πολυαρίθμων νησιδίων, βράχων καὶ σκοπέλων (isola delle Simie) νῆσοι τῶν πιθήκων, ὡς μιμουμένων δῆθεν μετὰ τῆς Σύμης τὰς περὶ τὴν Δῆλον κυκλάδας. Ἄλλ' ἢ προσωυμία αὕτη, δηλ. Simia, ἂν καὶ λίαν καταλλήλως ἐδό-

νήσου, τὸ εἶδος δὲν διαφέρει τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν πτηνῶν εἰμὴ κατὰ τὴν πρὸς τὸ ἐρίζειν καὶ μάχεσθαι κλίσιν αὐτῶν. Τὰ ἀθῶα ταῦτα πτηνά, ὡς φαίνεται, σεμνυόμενα εἰς τὸ καλλικέλαδον, τὴν ἰσχυρότητα καὶ διάρκειαν τῆς φωνῆς των, ἀμιλλῶνται πρὸς ἀλλήλα περὶ ὑπεροχῆς.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἡ διαμάχη ἄρχεται διὰ τῶν συνήθων κακκαρισμῶν κατ' ἀνταπόκρισιν, καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι οὗ ἡ ἀντίπαλος, ἀποκαμοῦσα, ὑπόχωρήσῃ. Ἄν δὲ ἡ ἔρις διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν ἄνευ ἀποτελέσματος, οἱ κακκαρισμοὶ μεταβάλλονται εἰς ἀγρίους κρωγμοὺς καὶ ἀπειλητικωτάτας, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιδείξεις, αἴτινες, ἂν καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἢ ἑτέρα τῶν διαμαχομένων δὲν παύσῃ κελαδοῦσα, ἀπολήγουσιν εἰς πεισματωδέστατας κατ' ἀλλήλων ἐπιθέσεις, καθ' ἃς πολλάκις διὰ τῶν ῥαμφῶν των καταπληγόνονται.

Ἡ μαχιμότης τῶν ἐν Σύμῃ περδικῶν παρατηρεῖται οὐ μόνον εἰς τὰς ὄρεσιτρόφους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς ἐν τοῖς κλωβίοις πρὸς ἐξημέρωσιν, ἐκ νεοσσῶν, διατηρουμένας· τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι, ὅτι ἡ ἠττηθεῖσα πέρδικξ ὑπὸ τοσαύτης καταλαμβάνεται ἀθυμίας, ὥστε ἐπὶ ὀλοκλήρους ἐβδομάδας παύει κελαδοῦσα καὶ σχεδὸν δὲν τρώγει. Κατὰ τοὺς Συμαίους περδικοθήρας, οἵτινες ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὰς καὶ ἄλλας παραδόξους ιδιότητας, αἱ μάχιμοι τῆς Σύμης πέρδικες, ἅπαξ ἐξημερωθεῖσαι, καθίστανται διὰ τῶν θηρευτικῶν πλεονεκτημάτων των χρησιμώτεροι ἢ αἱ τῶν ἄλλων μερῶν· διὸ πολλαχοῦ εἰσι περιζήτητοι, καὶ ἀγοράζονται ὑπὸ ἀδράς τιμᾶς.

θη εἰς τὴν νῆσον ταύτην διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὡς παρατηροῦσι καὶ οἱ Γάλλοι ἱστοριογράφοι Brunet de Presle καὶ Alexandre Blanchet (ἴδε Grèce de puis la conquête jusqu' à nos jours), πράγματι ὅμως δὲν προῆλθεν εἰμὴ ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς ὀνόματος, ὅπερ τὴν ἀρχὴν του ἔχει κατὰ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς ἐκ Σύμης τῆς Ἰαλυσσοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τούτου τοῦ ὀνόματος καὶ οἱ δεσπύζοντες αὐτῆς σήμερον Ὀθωμανοὶ τὴν ἀποκαλοῦσι Συμβεκίτζ, ἐξ οὗ καὶ συμβερκίρ, λέξις σύνθετος, σημαίνουσα πλοῖον συμαϊκόν.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν μεταξὺ τῶν μυθωδῶν χρόνων καὶ τῆς ἱστορίας ἐποχὴν, πρῶτος ὁ τὴν μικρὰν ταύτην νῆσον κατοικήσας μνημονεύεται Γλαῦκος ὁ διὰ τὴν περὶ τὴν ἀλιεῖαν καὶ τὴν κολυμβητικὴν αὐτοῦ ἔξοχον ἐμπειρίαν Θαλάττιος ἐπονομασθεὶς, υἱὸς κατὰ μὲν Μνασέαν τὸν ἱστορικὸν (ἐν Γ'. Εὐρωπαϊκῶν) Ἀνθηδόνοσ καὶ Ἀλκιόνης, κατὰ δὲ τὸν Ἡρακλεώτην Προμαθίδα (ἐν ἡμιάμβοις Πολύβου) Ἑρμού καὶ Εὐβοίας, ὅστις ἐρασθεὶς Σύμης τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαλυσσοῦ ἢ Ἰκλίμου κατ' ἄλλους καὶ τῆς Δωτίδος, καὶ ἀρπάσας αὐτὴν κατέφυγεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἣν κατοικήσας ἔρημον οὔσαν, ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σύμην ὠνόμασε.

«*Ναυτικὸν δὲ αὐτὸν (τὸν Γλαῦκον) καὶ κολυμβητὴν ἀγαθὸν γενόμενον Πόντιον καλεῖσθαι ἀρπάσαντα δὲ Σύμην τὴν Ἰαλυσσοῦ καὶ Δωτίδος θυγατέρα ἀποπλεῦσαι εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν ἐγγυὲς τῆς Καρίας νῆσον ἔρημον κατοικήσαντα, ἀπὸ γυναικὸς Σύμην αὐτὴν προσαγορευθεῖσαι*». (Ἀθήναιος βιβλ. Ζ'. 200).

Ὁ δὲ Σικελιώτης Διόδωρος ἄλλως πως ἀποφαίνεται περὶ τῶν πρώτων αὐτῆς κατοίκων. Κατ' αὐτὸν πρῶτος ὁ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἰδρύσας πόλιν ὑπῆρξε Χθόνιος ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Σύμης τῆς νύμφης, ὅστις συ-

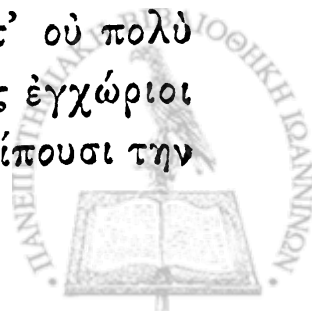
νεπάγων ἀποικίαν Θεσσαλικήν ὑπὸ τὸν ἀρχηγέτην Τρίοπα, βασιλέα τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Δωτίου, ἔκπτωτον γενόμενον καὶ φυγαδευθέντα ἐκεῖθεν, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐρεσίχθων ἐδενδροτόμησε τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Δήμητρος, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἣν κατοικήσας ἔρημον οὔσαν, ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σύμην ὠνόμασε.

Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους βασιλεὺς τῆς νήσου ἀναφέρεται ὁ αὐτόχθων νεαρὸς ἡγεμονόπαις Νιρεὺς, ὁ υἱὸς Χαρόπου καὶ Ἀγλαίας, ὁ κατὰ τὸν Ὅμηρον ὠραιότερος μετὰ τὸν ἀμύμονα Ἀχιλλέα πάντων τῶν Ἑλλήνων τοῦ τότε καιροῦ· ὄθεν καὶ παροιμία «Νιρέως καλλίων». Ὁ Νιρεὺς διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ περινοίας οὐχὶ μόνον τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τόπου καλῶς ἐκυβέρνησεν, ἀλλὰ καὶ μέχρι Καρίας τὸ μικρὸν αὐτοῦ κράτος ἐξέτεινε, καὶ μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὕστερον κατὰ τῆς Τροίας ἐξεστράτευσεν, ὡς εἰς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης, ὅτε διὰ τῶν ἀπαραμίλλων θελγῆτρων τῆς τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἀνεστάτωσε. Τὸν Συμαῖον τρῦτον ἦρωα ἢ μεγαλοφυΐα τοῦ ἐνδόξου τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ραψωδοῦ ἐξυμνεῖ οὕτω·

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας εἴσας·
Νιρεὺς, Ἀγλαΐης υἱὸς Χαρόποιο τ' ἀνακτος,
Νιρεὺς, δὲ κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν
Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα·
Ἄλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην, παῦρος δέ οἱ εἶπετο λαός.

(Ἰλ. Β, στίχ. 671).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νιρέως οἱ ὑποτελεῖς Κᾶρες ὠφελούμενοι τῆς περιστάσεως εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν Σύμην, κυριεύουσι καὶ λεηλατοῦσιν αὐτήν· μετ' οὐ πολὺ ὁμως οἱ τε κατακτηταὶ καὶ οἱ ἐναπομείναντες ἐγχώριοι ἀναγκασθέντες ἐκ μακρᾶς ξηρασίας ἐγκαταλείπουσιν τὴν

νησον, καὶ ἡ Σύμη μένει ἀδοις ἔρημος, ἕωσοῦ Ναύσοσ
ὁ Ἀργεῖος, ὁδηγήσας αὐτόθι ἀποικίαν Ἀργείων καὶ Λα-
κεδαιμονίων, ἣν παρὰ τοῦ Ἰππότου, ἐνὸς τῶν εἰς τὴν
Πελοπόννησον εἰσβαλόντων Ἡρακλειδῶν ἔλαβε, κατῴ-
κισε τὴν νῆσον ταύτην· βραδύτερον δὲ ἀναφαίνονται ἐπὶ
τῆς νήσου ἀποικίαι Πελασγῶν, Ῥοδίων καὶ Κνιδίων,
ὡς Ξουθος ὁ υἱὸς τοῦ Κράμβου καὶ τῆς Πυθίας ἔφερε.

Ἡ νῆσον τὴν Σύμην ὀνομαζομένην τὸ καλῶν ἐρημιον
οὔσαν πρῶτοι κατῴκησαν οἱ μετὰ Τροίῃσι ἀφικόμενοι, ὧν ἡ-
γεῖτο Ἀθόριος ὁ Ποσειδῶνος καὶ Σύμης, ἀφ' ἧς ἡ νῆσος ἔτυ-
χε ταύτης τῆς προσήγορίας. Ὑστερον δὲ αὐτῆς ἐβασίλευσε Νε-
ρεὺς ὁ Χαρῶπου καὶ Ἀγλαίας κάλλι διασφύων, θεὸς καὶ ἐπὶ
Τροίῃσι μετὰ Ἀγαμέμνονος ἐστράτευσε τῆς τε νήσου δυνα-
στεύων καὶ τῆς Κνιδίας μέγρους κυριεύων· μετὰ δὲ τοῦ Τρω-
κοῦ χρόνους κατέσχον τὴν νῆσον Κἄρες, καθ' ὃν καιρὸν ἐθα-
λασσοκράτουρ. Ὑστερον δὲ ἀρχιῶν γενομένων, ἐφυγον ἐκ
τῆς νήσου καὶ κατῴκησαν τὸ καλούμενον Οὐδρίμιον· ἡ δὲ Σύ-
μη διέμεινεν ἐρημιος ἕως ὁ στόλος Λακεδαιμονίων καὶ Ἀρ-
γείων παρέλασεν εἰς τούτους τοὺς τόπους· ἔπειτα κατῴκηθη
πάλιν τὸν δε τὸν τρόπον. Τῶν μετὰ Ἰππότου τισ μετασφύων
τῆς ἀποικίας ὀνομα Ναύσοσ, ἀναλυθὼν τοῦς καθυστερήσαν-
τας τῆς κληροδοσίας, ἐρημιον οὔσαν τὴν Σύμην κατῴκησε· καὶ
τισιν ἑτέροις ὕστερον κατακλύσασιν, ὧν ἦν Ξουθος ἡγεμὼν,
μεταδοὺς τῆς πολιτείας καὶ χώρας κοινῇ τὴν νῆσον κατῴκησε.
Φασὶ δὲ τῆς ἀποικίας ταύτης μετασφύειν τοὺς τε Κνιδίους καὶ
Ῥοδίους. (Διόδ. Σικελιώτ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ.

Πᾶσα ἡ φύσις τῆς νήσου ἐμφαίνει, ὅτι αὕτη ἔπαθε πολλάς μεταβολὰς ἐκ μεταλλικῆς ἐνεργείας· ἔτι δὲ καὶ νῦν οἱ σεισμοὶ αὐτόθι εἶναι ὄχι σπάνιοι, ἄνευ ὅμως σημαντικῶν καταστροφῶν.

Οἱ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπισυμβάντες σημαντικώτεροι σεισμοὶ εἶναι οἱ τῆς 24 Μαρτίου καὶ 6 Ἀπριλίου 1869, οὓς παρηκολούθησαν κατ' ἐπανάληψιν ἐν διαστήματι ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ὑπερδισχίλιοι σεισμοὶ ἦττον σφοδρότεροι τούτων, οἵτινες ἀναστατώσαντες τὸ τῆς Σύμης ἔδαφος, καὶ διαρρήξαντες πάσας σχεδὸν τὰς οἰκίας αὐτῆς, ἐξέθεσαν περιδεεῖς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπὶ ὀλοκλήρους μῆνας ἐν τῷ ὑπαίθρῳ καὶ τοῖς παραπήγμασι.

Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατ' ἐπανάληψιν τῆς γῆς κίνησις, γενομένη ὁτὲ μὲν κυματοειδῶς, ὁτὲ δὲ ἀνατινακτικῶς ἢ περιστροφικῶς καὶ συνοδευομένη ὑπὸ ὑποκώφων μηκυθμῶν τῆς γῆς ὁμοίων πρὸς βροντὰς ὑπογείους, οἷον εἰ ἠπειλεῖτο διάρρηξις τοῦ ἐδάφους, καθὼς καὶ ἄλλα καταπληκτικὰ διδόμενα, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πολλοὺς νὰ παραδεχθῶσι μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος, ὅτι ταῦτα δὲν προήρχοντο ἀπὸ αἰτία ἐξωτερικὰ, ἀλλ' ὅτι ἦσαν ἀποτελέσματα δυνάμεων ἀνηκουσῶν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς αὐτῆς τῆς Σύμης.

Ἡ ποιότης ἐν γένει τοῦ ἐδάφους εἶναι ἐμπόδιον ἀνυπέρβλητον εἰς τὴν πρόοδον τῆς καλλιεργείας καὶ φουτείας. Εἰς ἐκπληξιν δὲ καὶ θαυμασμόν ἀληθῶς ἐξεγεί-

ρει τὸν εἰς τὴν νῆσον ταύτην εἰσπλέοντα ξένον ἢ ἀπὸ τῆς πρώτης καμπῆς τοῦ κόλπου τῆς αἴφνης παρουσιαζομένη βραχώδης καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἀγρία πρόσοψις τῆς ὑπ' ἀθυμίας δὲ καταλαμβάνεται, καθ' ὅσον εἰς τὰ ἔσω προχωρεῖ, ἀναλογιζόμενος πόσων εὐεργημάτων ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄντων ἐστέρησε τὴν ἄλλως τε εὐάνδρον ταύτην νῆσον, τὴν ὁποίαν διατρέχων καθ' ὅλας τῆς τὰς διαστάσεις, μάτην ἤθελεν ἀναζητήσει ἐπὶ τοῦ ἀύχμηροῦ καὶ ἀνωμάλου ἐδάφους τῆς τὰς διὰ ταπήτων παχείας χλόης ἐπεστρωμένης, καὶ δι' ἀργυροχρῶν ποταμίων καὶ πηγαίων ὑδάτων καταρδευομένης μεγάλας πεδιάδας τῆς γείτονος Ῥόδου, οὔτε ἤθελεν ἀκούσει τὴν γλυκεῖαν τοῦ Αἰγαίου αὔραν ψιθυρίζουσαν διὰ τῶν φύλλων δασυσκίων πορτοκαλολεμονεῶν καὶ μυροβόλων ἀνθέων. Πηγαῖον ὕδωρ οὐδαμοῦ τῆς νήσου ἀπαντᾶται, ἐκτὸς δύο μικρῶν πηγῶν ἔξω τῆς πόλεως εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ ἀποστάζει, οὕτως εἰπεῖν, δακρυδόν, οἱ δὲ κάτοικοι ὑδρεύονται ἀπὸ δεξαμενῶν, ἐν αἷς τὸν χειμῶνα συνάγουσιν ὄμβριμα ὕδατα ἀπορρέοντα ἐκ τῶν στεγασμάτων τῶν οἰκιῶν, καὶ ἀπὸ τῶν φρεάτων θεραπεύουσι τὰς λοιπὰς χρείας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΚΛΙΜΑ — ΕΠΙΚΑΡΠΙΑ.

Ἡ Σύμη κειμένη ὑπὸ τὸν μαγευτικὸν καὶ γαληνιαῖον τοῦ Αἰγαίου οὐρανὸν ἔχει κλίμα εὐκραὲς καὶ τερπνόν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὸ θέρος συνήθως διαρκεῖ ὀκτῶ μῆ-

νας, περί τὰ μέσα τοῦ ὁποίου ἡ θερμοκρασία πολλάκις ἀνέρχεται μέχρι 32 βαθμῶν τοῦ ἑκατοστομέτρου, καὶ τότε οἱ αὐχμηροὶ καὶ διψαλέοι βράχοι τῆς ἀνάπτουσιν, οὕτως εἶπεῖν, δίκην κλιβάνου, ἐν ᾧ εἰς τὰ ταπεινότερα αὐτῆς μέρη καὶ τὰς ἀκτὰς ἡ θερμότης συγκιρνᾶται ὑπὸ δροσεροῦ ζεφύρου.

Δι' ἔλλειψιν βροχῶν κατὰ τὸ θέρος ἡ αὐχμηρότης τοῦ ἐδάφους παρατείνεται μέχρι τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, οἱ δὲ νότιοι ἄνεμοι οἱ πνέοντες κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους καὶ τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνας τοῦ ἔτους φέρουσιν ἀφθόνους βροχὰς, αἱ ὁποῖαι ἀναζωογονοῦσι τὴν γῆν, καὶ διατηροῦσιν εἶδος ἀνοίξεως μέχρι τέλους Ἰανουαρίου, ὅτε αἱ ἀμυγδαλέαι καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ὀρέων ὀρύγανος ἀνθοῦσι καὶ χύνουσι τὴν εὐωδίαν των καθ' ὅλην τὴν νῆσον.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν καλὴν τοῦ κλίματος ιδιότητα ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου ὑγείας ἐπισκιάζει αὐτὸ ἡ ἐνδημικὴ ἤδη κατασταῶσα ὀφθαλμιακὴ πυόρροια, τσίμπλα ὑπὸ τῶν κατοίκων καλουμένη, ἣτις καθ' ὅλας μὲν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὸ θέρος, μαστίζει τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ταύτης.

Ἡ ἀτομικὴ προδιάθεσις πρὸς τὴν ὀφθαλμίαν ταύτην διαφέρει κατὰ τοὺς κατοίκους, καθότι εἰς ἄλλους μὲν εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε οὐ μόνον ὑπ' αὐτῆς συχνὰ προσβάλλονται, ἀλλὰ καὶ πάσχουσι τὸ σοβαρώτερον εἶδος τῆς, καὶ, ἂν ἡ νόσος προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν βολβῶν, ἡ ὄρασις ὀλοτελῶς παύει, εἰς ἄλλους δὲ ἡ ἐπιδεκτικότης εἶναι τοσοῦτον μικρὰ, ὥστε πάσχουσι τὸ ἐλαφρότερον εἶδος τῆς, ἐν ᾧ ὀλίγιστοί εἰσιν οἱ μήποτε ὑπὸ τῆς ὀφθαλμίας ταύτης προσβληθέντες.

Τὰ αἷτια τοῦ ὀδονηροῦ καὶ βδελυροῦ τούτου πάθους εἶναι πάντῃ ἄδηλα· πάντοτε ὅμως ταῦτα προέρχονται

ἐκ τοπικῶν αἰτίων. Τινὲς μὲν φρονοῦσιν, ὅτι ἡ ὀφθαλμικὴ αὕτη νόσος παράγεται ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἡλιακῆς λάμπσεως καὶ τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος, ἣν δίκην κλιβάνου οἱ ἀπότομοι, φαλακροὶ καὶ διψαλέοι βράχοι τῆς νήσου κατὰ τὸ θέρος ἐκπέμπουσι· τινὲς δὲ ἀποδίδουσι τὴν παραγωγικὴν ἀρχὴν καὶ διατήρησίν τῆς εἰς ζωϊκὰς ἢ φυτικὰς οὐσίας, εἰς ἀποσύνθεσιν εὐρισκομένας κατὰ τὰς ἀκαθάρτους ὁδοὺς τῆς ἄνω πόλεως, ἐξ ὧν αἱ ἀναπτυσσόμεναι μυῖαι μεταδίδουσι τὸ μόλυσμα διὰ τῆς ἐπαφῆς ἢ τῆς προσπτήσεως ἀπὸ ὀφθαλμοῦ εἰς ὀφθαλμὸν δίκην ἐμβολιασμοῦ διὰ τῆς δαμαλίδος, καὶ ἄλλοι ἄλλως πῶς ἀποφαίνονται περὶ αὐτῆς· ὡς πιθανώτερον ὅμως αἴτιον τακτέον καὶ τὴν κακὴν δίαιταν τῶν κατοίκων τῆς κατωτέρας τάξεως καὶ ἰδίως τὴν κατάχρησιν περὶ τὰ ἄλμυρά.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, μικρά τις προνόησις ἐκ μέρους τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς καὶ τακτικωτέρα δίαιτα ἐκ μέρους τῶν κατοίκων ἠδύναντο νὰ ἐλαττώσωσι τὸ κακόν, ὅπως δὲ τόπος ἀπολαύη πληρεστέρας ὑγείας.

Οἱ Συμαῖοι, μ' ὄλην τὴν αὐχμηρὰν καὶ τραχεῖαν ποιότητα τοῦ ἐδάφους των, φιλόπονοι ὄντες, κατίσχυσαν ἐν μέρει τῆς φύσεως, καὶ δι' ἐπιπόνου ἐργασίας καὶ μεγίστων δαπανῶν κατώρθωσαν νὰ καλλιεργήσωσι τεμάχιά τινα μικρᾶς ἐκτάσεως, τὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθέντα, ἅπερ γονιμοποίησαντες κατέστησαν κατάφυτα ἐξ ἀμπελώνων, ἐλαιοδένδρων, συκῶν, ἀμυγδαλεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων μικρᾶς ὅμως παροχῆς, πρὸς δὲ καὶ Ἰνδοσυκῶν, ὧν ἡ πληθὺς, εἶναι μεγάλη. Ἐκτὸς τούτων πολλαχοῦ τῆς νήσου ἀπαντῶνται καὶ ὀλιγοπήχεις τινὲς ἀγροὶ δημητριακῶν καρπῶν, ὧν ἡ πρόσοδος εἶναι μικροῦ λόγου ἀξία.

Κατὰ παλαιὰς παραδόσεις ἡ Σύμη ἐξῆγεν ἄλλοτε σημαντικὴν ποσότητα σίτου, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς ἐντονωτέραν τινὰ ἐπιμέλειαν τῶν κατοίκων περὶ τὴν γεωποιάν. Σήμερον ὅμως, ὡς φαίνεται, οἱ Συμαῖοι ἀρέσκονται μᾶλλον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἢ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ τραχέος ἐδάφους των.

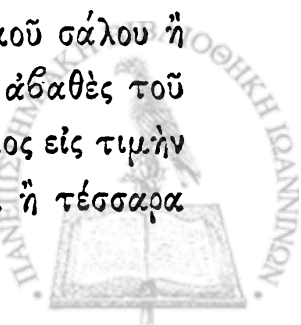
Ὅτι δὲ ὁ τόπος ἄλλοτε ἦτο σιτοπάροχος, γνωματεύουσι καὶ τινες τῶν Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν, οἵτινες τεκμαίρονται τοῦτο ἐκ παλαιῶν Συμαϊκῶν νομισμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰκονίζονται κόκκοι σίτου καὶ κεφαλὴ τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἐστεμμένη με ἀστάχεις.

Ἐκ τῶν ὀλίγων καρπῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ὀλιγοπήχεις ἀμπελόκηποι τῆς Σύμης πρὸς οἰκιακὴν κατανάλωσιν εἰς τοὺς μεγάλα μοχθοῦντας πρὸς καλλιέργειάν των φέρουσι, καὶ τῶν ἔτι ὀλίγων πλὴν ἀξιολόγων παραγομένων μέλιτος, βουτύρου καὶ ἐλαίου, ὁ οἶνος τῆς νήσου εἶναι παντὸς λόγου ἄξιος διὰ τε τὴν ἡδύτητα, τὴν εὐωδίαν καὶ τὴν καθαρότητά του ἀπὸ πάσης ξένης ὕλης.

Ζῶα δι' ἔλλειψιν ἐκτεταμένων νομῶν ὁ τόπος δὲν τρέφει, εἰμὴ ἀγέλας τινὰς αἰγῶν διαιτωμένων ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῶν παρακειμένων παραρτημάτων της νησιδίων Νίμου καὶ Ἀσκληπιάδος (Σισκλιὰ) (α), ἅπερ

(α) Τούτων ἡ πρώτη, μόλις 10 μιλίων περιφέρειαν ἔχουσα, εἶναι παντάπασιν ἄκαρπος, παρατείνεται ἔμπροσθεν τοῦ ἀνοικτοῦ κόλπου τῆς Σύμης εἰς ἀπόστασιν βολῆς, καὶ σχηματίζει μετ' αὐτῆς πορθμίσκον τόσον στενὸν, ὥστε μόλις διακρίνεται καὶ ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως, ὅτι αἱ δύο αὗται νῆσοι διίστανται ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐπὶ τῆς Νίμου, ἀποσπασθείσης ἴσως ἐκ μεταλλικοῦ σάλου ἢ ἐκ πλημμύρας τινός, ὡς ἡ μικρὰ ἀπόστασις καὶ τὸ ἀβαθὲς τοῦ πορθμίσκου μαρτυροῦσιν, ὑπάρχει κομψὸς ὀπωσοῦν ναῖσκος εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου με περιοχὴν, ἣτις ἐμπεριλαμβάνει τρία ἢ τέσσαρα

ἀποτελοῦσι τὰς, οὕτως εἰπεῖν, ἐπαύλεις (τσιφλίκια) τῆς νήσου.

Πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πυκνὰ δάση ἐλάιο-δένδρων ἐκάλυπτον τὴν Σύμην, καὶ πολλὰ ἐλαιοτριβεῖα ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἐξ ὧν ἐπτὰ εἰσέτι δεικνύονται, ἐν ἀχρηστία ὁμῶς ἕνεκα ἐλλείψεως σημαντικῆς ποσότητος τοιοῦτου καρποῦ.

Τὰ δένδρα ταῦτα ἀπέκοψαν ἢ ἐξερρίζωσαν οἱ κάτοικοι, πώλησαντες αὐτὰ εἰς ἐπὶ τούτῳ προσερχομένους εἰς τὸν λιμένα τῆς καυσοξυλεμπόρους ἕνεκα τῆς ἐσχάτης πτωχείας, εἰς ἣν περιήγαγεν αὐτοὺς ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λυμαινομένη τὸ Ἀρχιπέλαγος πειρατεία· ὥστε σήμερον σποράδην μόνον ἢ καὶ κατὰ δέσμας ἀπαντῶνται ἐπὶ τῆς νήσου τοιαύτης φύσεως δένδρα.

Σπαραξικάρδιος τῷ ὄντι ἦτο ἡ κατάστασις, εἰς ἣν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης εὐρίσκοντο περὶ τὸ τέλος τῆς δεκάτης ὀγδόης ἐκχτονταετηρίδος, ὅτε ὁ Γάλλος στρατηγὸς Savary ἐπεσκέφθη τὴν Σύμην (ἴδε Lettres sur la Grèce), ὥστε δὲν ἠδυνήθη, ὡς λέγει, νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα ἐπὶ τῷ ἐλεεινῷ θεάματι τῆς πτωχείας τῶν κατοί-

δωμάτια, ἐν οἷς νοσηλεύονται ἀτυχῆ πλάσματα νησιωτῶν ἐκ λώβης πασχόντων, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ Λωβονῆσι ἐπώνομασθη.

Ἡ δευτέρα, ἐπίσης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κειμένη πρὸς μεσημβρίαν, παραβαλλομένη πρὸς τὴν Σύμην καὶ Νῆμον, παρουσιάζει φύσιν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς αὐτάς. Ἔχει πηγαῖα ὕδατα, ἐκτεταμένας καλλιεργησίμους γαίας, ἐλαιῶνα, νομάς καὶ κήπους εὐθαλεῖς, ἐμπεριλαμβανόντας καρποφόρα δένδρα καὶ παντοῖα λάχανα· καὶ τῶν τριῶν δὲ τὰ παράλια βρῖθουσι παντὸς εἴδους ἰχθύων, ὄστρακοδέρμων καὶ σπόγγων ἡμέρων καὶ ἀγρίων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο νησίδιον (ἢ Ἀσκληπιάς) ἀνέκαθεν ἀνήκει εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Πανορμίτου.

κων. Ἡ μελαγχολία, ἡ σκυθρωπότης καὶ ἡ ἀμηχανία ἦσαν ἐζωγραφισμένοι ἐπὶ τῶν προσώπων των· ἡ δίαίτά των, ἡ ἐνδυμασία, ἡ ταπεινότης τῶν οἰκιῶν των, τὰ πάντα ἐμαρτύρουν τὰ κατὰ τοὺς ἀτυχεῖς τούτους νησιώτας.

Ἀληθῶς πολλὰ καὶ μεγάλα παθήματα ὑπέστησαν κατὰ τοὺς ἐπισηφαλεῖς καὶ κινδυνώδεις ἐκείνους χρόνους τῆς ἐπαράτου πειρατείας οἱ δύστηνοι Συμαῖοι, ὡς οἱ ἴδιοι μετὰ φρίκης ἐκ παραδόσεως καὶ σήμερον διηγοῦνται. Ἀπολέσαντες ἅπασαν τὴν περιουσίαν των, διαρπαγεῖσαν ὑπὸ τῶν θαλασσίων ληστῶν, συναπώλεσαν ταῦτοχρόνως καὶ ἅπαν σχεδὸν τὸ ναυτικὸν των, συνιστάμενον τότε, ἐκτὸς τῶν σπογγοαλιευτικῶν πλοιαρίων, εἰς ὑπὲρ τὰ 150 μεγάλα πλοῖα ἀπὸ 300 μέχρι 700 τόνων, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἐνήργουν ναύλους εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης λιμένας, τὰ δὲ ἐμπορεύοντο δι' ἴδιον λογαριασμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΜΝΕΙΑΙ ΕΝ ΤῆΙ ΕΛΛ. ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΣΥΜΗΣ.

Ἄλλ' ἡ Σύμη, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῆς χρόνων παρουσιάζεται κατοικιζομένη καὶ ἐρημουμένη ἐναλλάξ, καὶ ἥς τινος ἡ πολιτικὴ τύχη ἀλληλοδιαδόχως παρεδίδετο εἰς τὴν διάκρισιν διαφόρων φυλῶν, ἐν αἷς ἄλλως τε ἐπεκράτει τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον, κατωκεῖτο ἄρα ὑπὸ ἐγχωρίων καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καθ' οὓς ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἀπεκδυομένη τὸν κυκεῶνα τῶν ἐλληνικῶν μυθευμάτων, ἤρχιζε νὰ λαμβάνη ἐπίσημον χαρακτῆρα; Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο, οὐδὲν γινώ-

σκομεν· και αὐται δὲ αἱ ἀρχαιότεραι μαρτυρίαι δὲν συντρέχουσι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου. Ἐπίσης πόρρω ἀπέχομεν τοῦ νὰ ὑποδείξωμεν ἂν ἡ νῆσος αὕτη προσέφερε τὸ μέρος της, ἔστω και ἐλάχιστον, ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ὅτε ὁ κοινὸς τῆς Ἑλλάδος ἐχθρὸς Ξέρξης ἐπειράθη νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτήν· οὐχ ἦττον ὅμως ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐρημώσεων, ἃς ὑπέστη ἡ νῆσος κατὰ διαφόρους καιροὺς, και τῶν συχνῶν μεταβολῶν τῶν πραγμάτων εὐκόλως ἐξηγεῖται τὸ πῶς ἡ ἐλληνικὴ αὕτη νῆσος ἔμεινεν ἀμέτοχος τῶν θυσιῶν και τῆς δόξης, τὰς ὁποίας αἱ ἄλλαι ἐλληνικαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ὑπέστησαν και ἀπέκτησαν ἐπὶ τῶν Περσικῶν χρόνων, και πῶς ἐπομένως ἀπεξενώθη, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (βιβλ. Ζ'. 99) και τὸν Στράβωνα (ΙΑ'. 653) αἱ περὶ τὴν Καρίαν κείμεναι νῆσοι, ἐν αἷς ἴσως και ἡ Σύμη, ἤρξαντο νὰ προάγωνται βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ 1060 ἔτους π. Χ. συμπεριληφθεῖσαι εἰς τὴν πρὸ τῶν Μηδικῶν χρόνων συστάσαν μικρὰν Μοναρχίαν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, τὴν παραλαβοῦσαν ὑπὸ τὴν Περσικὴν προστασίαν διαφόρους Δωρικὰς πολιτείας, κοινὸν ἱερὸν ἐχούσας τὸ τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος.

Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, 431 π. Χ., ἡ Σύμη δὲν φαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν εἰμὴ ἀπλῶς ὡς κατεχομένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, και χρησιμεύουσα εἰς αὐτοὺς ὡς σκευαποθήκη τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἴσως δὲ και ὡς σταθμὸς στρατιωτικῶν δυνάμεων.

οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῖς ἐκ τῆς Σάμου ναυσὶ πάσαις, ὡς ἤσθοντο τὰ τῆς ναυμαχίας, πλεύσαντες εἰς τὴν Σύμην και ἐπὶ μὲν τὸ ἐν τῇ Κνίδῳ ναυτικὸν οὐχ ὀρμήσαντες, οὐδ' ἐκεῖνοι ἐπ' ἐκεῖνους, λαβόντες δὲ τὰ ἐν τῇ Σύμῃ σκεύη τῶν νεῶν

Λωρύμοις καὶ τοῖς ἐν τῇ ἠπειρῷ προσβαλόντες ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σάμον». (Θουκυδίδης Η'. 43).

Περιγράφων δὲ ὁ μέγας οὔτος τῆς Ἑλλάδος ἱστορικός τὴν ἦτταν ἐκείνην τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χαρμῖνον, συμβᾶσαν μεταξὺ Κνίδου καὶ Σύμης, εὐχαριστεῖται μόνον λέγων, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀποβάντες μετὰ τὴν νίκην εἰς τὴν Σύμην ἔστησαν τροπαιοί.

«Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Πελοποννήσιοι εἰς Κνίδον κατάρατες, καὶ ξυμμιγισῶν τῶν ἐκ τῆς Καύνου ἑπτὰ καὶ εἴκοσι νεῶν αὐτοῖς, ξυμπάσαις πλεύσαντες, καὶ τροπαίον ἐν τῇ Σύμῃ στήσαντες (α), πάλιν εἰς τὴν Κνίδον καθωρμήσαντο».

(Βιβλ. Η'. 42).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς νήσου οὐδαμοῦ πλέον τῆς ἱστορίας ἀπαντᾶται. Μάτην δὲ θὰ ἐζητοῦμεν ἱστορικὴν βεβαιότητα δι' ὠρισμένον τι γεγονός ἀφορῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ὅπερ ὁμως νομίζεται πλησιέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν εἶναι, ὅτι ἡ Σύμη, ἡ ποτὲ βασιλεία τοῦ Νιρέως, ἀπολέσασα ἅπαξ τὴν αὐτονομίαν τῆς, συναπώλεσε ταυτοχρόνως καὶ πᾶσαν ἱστορικὴν εὐκλειαν καὶ πολιτικὴν πρόοδον· ἀκολουθήσασα δὲ

(α) Εἰς θέσιν Μῦλοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς δεξιᾶς βραχέως πλευρᾶς τοῦ λιμένος δεικνύεται εἰσέτι ἡ βᾶσις κτιρίου ὠκοδομημένου κατὰ τὴν ἀρχαίαν τεκτονικὴν ἐκ λίθων μεγάλων τετραγώνων σφρηλατημένων· ἔχει ὕψος τριῶν ὡς ἔγγιστα πήχεων καὶ κυκλικὴν περιφέρειαν ἐξήκοντα περίπου ποδῶν. Τοῦτο ὑποτίθεται ὡς μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μνημονευομένου τροπαίου. Τινὲς ὁμως, μάλιστα οἱ λογιώτεροι, δὲν παραδέχονται τὴν ἰδέαν ταύτην διὰ τὸ ἀπόκεντρον τῆς θέσεως ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν, καθ' ἣν ἡ ναυμαχία ἀναφέρεται, ἀλλ' ὑποθέτουσιν ὡς τοιοῦτον ἕτερον οἰκοδόμημα πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν τῆς νήσου παραλίαν εἰς θέσιν ἅγιος Αἰμιλιανὸς ὑψούμενον καὶ ἀντικρύζον τὴν Κνίδον.

ἐν ἀσημότητι τὴν πολιτικὴν εἰμαρμένην τῆς γείτονος Ῥόδου, πολλοὺς τοὺς κυρίους μετήλλαξε, χωρὶς ὅμως, ὡς ἐκείνη, νὰ δρέψῃ στεφάνους ἀξίους ἱστορικῆς ἀναγραφῆς, διὸ καὶ διήνυσεν ὀλοκλήρους χιλιοετηρίδας κεκαλυμμένη ὑπὸ τὸ σκότος τῶν αἰώνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ ΣΥΜΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΙΠΠΟΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ.

Μετὰ μακροὺς αἰῶνας ἡ ἱστορία τῆς Σύμης ἀρχεται νὰ λαμβάνῃ πραγματικώτερον καὶ θετικώτερον χαρακτῆρα· ἀκόμη ὅμως οὐδεμία σπουδαιότης γεγονότων ἀπαντᾶται κατὰ τοὺς ἰπποτικοὺς χρόνους. Κατὰ τοὺς προαναφερθέντας Γάλλους ἱστοριογράφους Brunet de Presle καὶ Alexandre Blanchet καὶ τοπικάς τινας παραδόσεις ἡ Σύμη ἐγεινεν ὑποτελῆς εἰς τὸν Μέγαν Μάγιστρον τῆς Ῥόδου τῷ 1309, ὅτε οἱ Φράγχοι σταυροφόροι ἀπώλεσαν τὴν Παλαιστίνην, καὶ οἱ ἰππῶται τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ ἐξελέξαντο ὡς κατοικίαν των τὴν νῆσον ταύτην· ὅπως δὲ καὶ ἄλλαι περὶ αὐτὴν κείμεναι νῆσοι, Κάλυμνος, Κῶς, Νίσυρος, Χάλκη καὶ Τῆλος, οὕτω καὶ ἡ Σύμη ὑπεχρεώθη νὰ πληρόνη εἰς τὸν κατακτητὴν τῆς Φιλάρετον ἐπιχορήγησίν τινα, ἣτις ὠνομάζετο ΤΟ ΠΕΝΘΙΜΟΝ (Mortuaire), καὶ ἣτις τῷ 1352 μετετρέπη εἰς τακτικὸν ἐνιαύσιον φόρον ἐκ 500 ἄσπρων.

Ἐπὶ τῶν ἰπποτῶν τούτων ἡ Σύμη ἐχρησίμευεν ὡς μεσαποθήκη διαφόρων ἐμπορευμάτων, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1373 ἔφθασεν εἰς μέγαν πλοῦτον διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Η ΣΥΜΗ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ μεγαλεπίβολος Σουλτάνος Σουλεϊμάνης ὁ Β'. διὰ τῶν πολυπληθῶν καὶ ἀκαταμαχῆτων κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεών του ἐνέσπειρε μέγαν τρόμον καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰνδικῆς, οἱ δὲ θρίαμβοι τοῦ ἡγεμόνος τούτου συνεπήγαγον τῷ 1523 τὴν ἡρωϊκὴν πτώσιν τῆς νήσου Ῥόδου μετὰ πολιορκίαν, περίφημον γενομένην ὡς ἐκ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν ὑπερασπιστῶν της, τότε καὶ ἡ Σύμη ἢ ποτὲ βασιλεία τοῦ Νιρέως, ἀκολουθήσασα τὴν τύχην τῆς πρωτεύουσας ταύτης καὶ τῶν παρακειμένων ἐξαρτήσεών της, ὤφειλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν Τουρκικὴν Μοναρχίαν.

Ὅσαι δὴποτε δὲ καὶ ἂν ᾗσαν αἱ συμφοραὶ τῆς νήσου ταύτης, ἐκ διαδοχῆς διατελεσάσης ὑπὸ διαφόρους βαρβάρους λαοὺς ὡς καὶ ὑπὸ τοὺς Λατίνους, ἐπὶ τοῦ Σουλεϊμάνου ὅμως καὶ τῶν διαδόχων του πληρόνουςά ὠρισμένον τινὰ φόρον κατ' ἀποκοπήν, Μαχ τοῦ καλούμενον καὶ ἐκπροσωποῦντα παντὸς εἴδους φορολογίας, ἀπήλαυε καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ ἔτους 1869 ἴδιον διοικητικὸν καὶ δικαστικὸν σύστημα καὶ προνομιακὰς, παραχωρήσεις καὶ ἀτελείας, χορηγηθείσας αὐτῇ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Σουλεϊμάνη διὰ τὴν ἐπομένην αἰτίαν, ὡς ἐπληροφορήθημεν ἐξ ἀξιοπίστων πηγῶν καὶ διασωθεισῶν σημειώσεων τῶν συγχρόνων προὔχόντων τῆς νήσου.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἡρωϊκῆς πτώσεως τῆς ἱπποτικῆς Ῥόδου, ἀναφέρουσιν αἱ σημειώσεις, ἡ τότε μικρὰ καὶ ἀπει-

ροπόλεμος Κοινότης τῆς Σύμης, προῖδοῦσα τὸ δυσχερὲς μέλλον, ὅπερ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πρωτεύουσης τὴν περιέμενε, καὶ διὰ τὴν προλάβη πᾶσαν κατ' αὐτῆς τῶν Γενιτσάρων ἐπίθεσιν, ἔγνω καταφυγεῖν εἰς μέσον μᾶλλον συνδιαλλακτικὸν πρὸς τὸν ἤδη νομιζόμενον νικητὴν τῆς Ῥόδου, ἢ νὰ ἐκτεθῆ ἀνωφελῶς εἰς ἄνισον ἀγῶνα πρὸς τοὺς πλημμυρίσαντας τὸ Καρικὸν πέλαγος πολυαρίθμους αὐτοῦ στόλους· καὶ δὴ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Σουλεϊμάνην, στρατοπεδευμένον ὄντα εἰς τὴν ἀπέναντι Καρίαν, τινὰς τῶν προῦχόντων τῆς, ἵνα ἐξ ὀνόματος αὐτῆς ἐκδηλώσωσι τὴν ὑποταγὴν τῆς νήσου, καὶ συγχρόνως τῷ προσαγάγῳ ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ ἐπιτηδεύματός των ἀριθμὸν τινα ἐκλεκτῶν σπόγγων, πρὸς δὲ καὶ ἱκανὴν ποσότητα ἄρτου ἐξαιρέτου κατασκευῆς.

Εὐαρεστηθέντος δὲ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν προσφορὰν ταύτην τῶν ξένων, ἐν ἡμέραις μάλιστα, καθ' ἃς ἐν ἀπεγνωσμέναις διετέλει στερήσεσι, καὶ ἐπερωτήσαντος περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν πατρίδα των, εἴμεθα, βασιλεῦ, σπογγαλιεῖς Συμαῖοι, ἀπεκρίθησαν μετὰ σεβασμοῦ οὗτοι. Ἡ εἰς τὴν βασιλικὴν σου διάθεσιν, ἐπρόσθεσαν εὐφυῶς, ἀνήκουσα πατρίς μας, σχετικῶς πρὸς τὸ εὐρὸ κράτος σου δὲν εἶναι εἰμὴ μικροσκοπικός τις σκόπελος, ἐφ' οὗ οὔτε δρᾶξ χώματος ὑπάρχει· ἐπομένως παρεκτὸς τῶν ἄλλων στερήσεων, τὰς ὁποίας ἔνεκα τῆς ξηρασίας ὑφιστάμεθα ἐν τῇ ἄλλως τε φιλτάτη πατρίδι μας, ἀμοιροῦμεν καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ θάνατον πρὸς ταφὴν προσηκούσης γῆς.

Ἡ λακωνικὴ πλήν περιεκτικωτάτη αὕτη ἔκθεσις τῶν Συμαίων ἴσχυσεν εἰς τὸ νὰ θέσῃ τὴν πατρίδα των ὑπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Ὀθωμανοῦ ἡγεμόνος, καὶ καταστήσῃ αὐτὴν προνομιοῦχον καὶ αὐτοδιοίκητον.

Περαιωθέντος δὲ τοῦ πολέμου ὑπὲρ τοῦ Σουλεϊμάνου, ἐν πρώτοις ἐπετράπη διὰ Σουλτανικοῦ διατάγματος εἰς τοὺς Συμαίους σπογγαλιεῖς ἢ καθ' ὅλας τὰς θαλάσσας τοῦ Κράτους ἐλευθέρα καὶ ἀτελής σπογγαλίευσις. Ἐκτοτε, ὠφελοῦμενοι τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἄλλοι νησιῶται σπογγαλιεῖς, ἐξήσκουν ἐλευθέρως καὶ ἀτελῶς τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο ὑπὸ τὸ ὄνομα «Συμαῖοι».

Ταῦτοχρόνως δὲ παρεχωρήθησαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σύμης γόνιμοί τινες μικρόνησοι περὶ αὐτὴν κείμενοι, αἵτινες ἐκτιθέμενοι εἰς πλειοδοσίαν ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς νήσου, ἐνοικιάζοντο εἰς τοὺς πλειοδοτουήντας, καὶ ἐκ τῶν ἐνοικίων ἐκαλύπτοντο τὰ ἀπαραίτητα ἔξοδα πρὸς διατήρησιν τῆς Κοινότητος, καὶ πρὸς τούτοις παρεχωρήθη γενικὴ ἀτέλεια ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων, ὡς καὶ τοῦ σπόγγου.

Ἐνῶ δὲ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ κωδωνοκρουσία ἐν τοῖς χριστιανικοῖς ναοῖς ἦτο αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη καθ' ὅλον τὸ Κράτος, ἐν Σύμῃ οὐδέποτε ἔπαυσεν ἡ ἐλευθέρα χρῆσις τῶν κωδῶνων, καὶ τοῦτο κατὰ προνόμιον τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνη.

Καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ παλαιὰ γυναικεῖα ἐνδυμασία (α)

(α) Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν αἱ γυναῖκες τῶν Συμαίων, ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας, ἔφερον χρυσοῦφαντον ἢ καὶ ἐξ ἄλλης βαρυτίμου ὕλης ἐνδυμασίαν Ἀσιατικῆς πολυτελείας καὶ ὄντως βασιλικωτάτην διὰ τε τὸ χρῶμα καὶ τὸ εἶδος τῆς, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ὑψηλόν, ὅπερ ἐκόσμων ἐξῶθεν διὰ χρυσοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιφράγματος ἐν εἴδει βασιλικοῦ στέμματος, οὔτινος τὰ συστατικὰ μέρη ἐκάλουν βέργας, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ὁ πολιτισμὸς καὶ οἱ συρροὶ τῆς Εὐρώπης, ὅπως πανταχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Σύμῃ πολλὰς εἰσήγαγε τὰς μεταβολὰς περὶ τε τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν καθ' ὅλου δίαιταν. Καὶ σήμερον τοῦ αὐτοῦ ῥυθμοῦ ἐνδύματα τρο-

χρονολογεῖται, ὡς λέγεται, ἀπὸ τοῦ ἰδίου Σουλεϊμάνου, καὶ εἰσῆχθη εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς:

πολογημένα ὁμῶς καὶ ἀπλοπεποιημένα, ἀπαντῶνται μόνον εἰς εὐαριθμούς τινὰς ὑπερπεντηκοντούτιδας Συμαίας, αἵτινες περιβάλλουσι τὴν κεφαλὴν μὲ ὀγκωδέστατον κάλυμμα ἄνευ τοῦ στέμματος, ὅπερ—ξενοτρόπως σχηματιζόμενον διὰ πέντε ἢ δέκα μαντιλίων, ταξιθετημένων οὕτως, ὥστε ἐν ἑκάστον νὰ διακρίνηται ἐκ τοῦ χρώματος, καὶ δι' αὐτῶν νὰ μεγεθύνηται τὸ κάλυμμα κυλινδρικῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ν' ἀποκλίνη πρὸς τὰ ὀπίσω—ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς Τουρκικὴν κίδαριν ἢ πρὸς γυναικεῖον κεφαλόδεμα.

Οὕτω δὲ σχηματισθὲν περικαλύπτεται ἕξωθεν δι' ἑτέρου ἐξ ἐρίου ἢ μετὰξῆς μαντιλίου ποικιλοχρόου καὶ κροσσωτοῦ, ὅπερ τριγωνικῶς διπλούμενον δένεται ὑπὲρ τὸ μέτωπον, ἐνῶ τὰ ὀπισθεν ἐξέχοντα καὶ εἰς ὀξὺ ἀπολήγοντα ἄκρα κρέμανται ἄνω τῶν ὠμοπλατῶν δίκην Ουσάνου. Ἐνδυμα δὲ ἐρυθρὸν ἐν εἴδει χιτῶνος, ἄνευ ὁμῶς χειρίδων, ὑπ' αὐτῶν ὑφαινόμενον ἐξ ἐρίου, καὶ κατὰ τὸν θώρακα κλειόμενον διὰ 4—5 χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν σφαιροειδῶν πορπῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἐντόπιοι γ κ ό λ φ ι α ἢ ἐ μ π ο ὑ κ λ α ς καλοῦσι, καὶ κάτω τῆς ὀσφύος, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν, διὰ μεταξίνης ζώνης περιζωννύμενον, περικαλύπτει τὰς παρήλικας Σημαίας ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῶν πτερνῶν· εἶναι δὲ πρὸς τὰ κάτω τόσο στενόν, ὥστε μετὰ δυσκολίας τινὸς δύνανται νὰ κύψωσιν. Ἐξωθεν τούτου σάκκος ἐξ ἐριούχου ἢ ἐκ βελλούδου ἢ καὶ ἐξ ἄλλης μεταξίνης κατασκευῆς, στενὸς μὲν περὶ τὴν ὀσφύν, πλατύτερος δὲ καθ' ὅσον πρὸς τὰ κάτω προχωρεῖ, καὶ σχηματίζων περὶ τὰ πλάγια δύο ἰκανὰς ἐξοχὰς δίκην πτερῶν, ἐκτείνεται μέχρι σχεδὸν τῶν γονάτων· τὸν δὲ λαιμὸν περιτυλίσσοι διὰ μεγάλου κροσσωτοῦ μαντιλίου, οὗ τὰς μακρὰς ἄκρας ἐπιρρίπτουσιν εἰς τὰς ὠμοπλάτας· τέλος δὲ ὑποδήματα ἐρυθρὰ (τσεσμέδες) ἢ καὶ σανδάλια (συρτά) εἰς ὀξὺ ἀπολήγοντα, ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Ὀθωμανίδων, ἀποτελοῦσι τὸ ὅλον τῆς προνομιακῆς τῶν Συμαίτων ἐνδυμασίας.

Ἰπὸ δὲ τὸ αὐτοδιοικητικὸν προνόμιον διατελοῦντες οἱ Συμαῖοι, ὅπερ ἐξήσκουν διὰ συμβουλίων, ἀποτελουμένων ἐκ τῶν προκρίτων συμπολιτῶν των, καὶ ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ἐν γενικῇ τῶν κατοίκων συνελεύσει, δὲν ἐπλήρονον εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην εἰμὴ 96,000 ἄσπρων κατ' ἔτος, πρὸς δὲ καὶ 50 γρόσια εἰς τι ἐν Ῥόδῳ φιλανθρωπικὸν κατάστημα, Ἰμάρ ἐτ καντίλ ἄκασι τουρχιστί καλούμενον, λόγῳ συνδρομῆς ἀπέστελλον δὲ κατ' ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, λόγῳ δωρεᾶς, καὶ μικρὰν ποσότητα ἐκλεκτῶν σπόγγων. Ἐπ' ἐσχάτων ὅμως ὁ μικρὸς οὗτος φόρος συνεποσώθη διὰ νέων φορολογιῶν ἐν ὅλοις εἰς 45 χιλιάδας γροσίων, πληρονομένων κατ' ἔτος μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην.

Ἄν καὶ ἐνήμεροι ὄντες τῶν πραγμάτων καθ' ὅλας των τὰς λεπτομερείας, ἀδυνατοῦμεν ὅμως, διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου καὶ τὸ σύντομον τῆς πραγματείας ταύτης, ν' ἀναφέρωμεν ἀπάσας τὰς ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Σουλτὰν Ἀζίζ γενομένας ἀποπεύρας ἐκ μέρους τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν τελείαν κατάργησιν τῶν προνομίων τῆς νήσου καὶ τὴν ἐν αὐτῇ εἰσαγωγὴν νέων φορολογιῶν.

Ἡ ἐξῆς φορολογικὴ ἀπόπειρα, λαβοῦσα χώραν κατὰ τὸ 1865, ὑφισταμένων ἔτι τῶν προνομίων τῆς νήσου, εἶναι ἱκανὸν μαρτύριον τῆς πρὸς αὐτὴν ἐκρύθμου διαγωγῆς τῆς Ὑ. Πύλης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, σκεφθεῖσα ἵνα εἰσαγάγῃ ἐν τῷ τόπῳ τὸν ἐπὶ τῶν οἶνοπνευμάτων φόρον, ἀπέστειλεν αὐτόθι Ὄθωμανὸν τινα ὑπάλληλον τοῦ ἐν Ῥόδῳ Διοικητηρίου, ἐπιτετραμμένον τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Οἱ Συμαῖοι, φοβηθέντες μήπως ἡ εἰσαγωγὴ παρομοίας πρωτοφανοῦς φορολογίας χρησιμεύσῃ ὡς πρόδρομος τῆς

καταργήσεως τῶν προνομιακῶν παραχωρήσεων, ἀντέστησαν δι' ἐκδηλώσεων εἰρηνικῶν κατὰ τοῦ μέτρου τούτου, καὶ συγχρόνως ἀπέστειλαν δύο ἐκ τῶν προκρίτων συμπολιτῶν των, τοὺς κκ. Νικ. Διακίδην καὶ Σταῦρον Φιλίππου, ἀπλῶς ὡς γραμματοκομιστὰς πρὸς τὸν τότε ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πανόρμου εἰς Σύμην προσωρμισμένον Γενικὸν Διοικητὴν τῶν νήσων, ὅστις, παραγνωρίσας τὴν ἣν οὗτοι ἔφερον ἄσημον καὶ ἀνεύθυνον ιδιότητα, ἐφυλάκισεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνθρακαποθήκην τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του πολεμικοῦ ἀτμοπλοίου.

Εἰς τοιαύτην τινὰ ἀποτρόπαιον κράτησιν καὶ πλήρη ἀβεβαιότητα περὶ τῆς τύχης των καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ μυρίαῖς στερήσεσιν εὕρισκόμενοι οἱ δύστηνοι οὗτοι γραμματοκομισταὶ, ἠκολούθησαν ἄκοντες τὸν Ὀθωμανὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν εἰς τὰς λοιπὰς νήσους πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκδρομὴν του· ἀκολούθως ἐκ τῆς ἐπιθαλαττίου ταύτης εἰρκτῆς οἱ ἀθῶοι οὗτοι οἰκογενειάρχαι μετηνέχθησαν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ῥόδου, ἔνθεν μόλις μετὰ ἐννεάμηνον ἀπόγνωσιν ἀπεδόθησαν εἰς τὰς οἰκογενείας των τῇ παρακλήσει αὐτῶν καὶ τῇ μεσολαβῆσει τῶν ἐν Ῥόδῳ εὐρωπαϊκῶν Προξένων, καθ' ἣν ἐποχὴν καὶ ἡ πατρίς των εἶχεν ἤδη ἀπαλλαχθῆ τῆς φορολογικῆς ταύτης ἀποπείρας.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους πολλὰ τῶν προνομίων τούτων, εἰς ἃ καὶ μόνα ὀφείλει ἡ νῆσος τὴν εἰς τε τὸν ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν βίον προαγωγὴν καὶ εὐημερίαν της, κατηργήθησαν, καθὼς καὶ τὸ αὐτοδιοικητικὸν σύστημα, κατασταθείσης τῆς Σύμης ἑδρας καϊμακάμου, ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν τῶν νήσων, τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ, οὗ ὁ νομάρχης ἐδρεύει εἰς Δαρδανέλλια.

BIBLIOTECA IOANNINA

Οἱ Σωμαῖοι μετὰ δυσκολίας τινός ὑπέγραψαν τὸ περὶ καταργήσεως τῆς αὐτοδιοικήσεώς των πρῶτόκολλον, ἀφ' οὗ προηγουμένως καὶ ἀναφοράς ἐπέστειλαν εἰς τὴν Ἵψηλὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἐπικαλούμενοι τὰ τῶν προκατόχων Σουλτάνων διατάγματα καὶ τὰ χρυσόβουλλα, καὶ πρέσβεις πολλάκις ἐπέμψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἵτινες ὁμως ἐπέστρεφον πάντοτε ἄπρακτοι. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπιμονῆς τῶν Σωμαίων ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1869 εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύμης στολίσκον καὶ στρατὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βιλαετίου τῶν νήσων Ἀχμέτ Πασσᾶ, ὅστις, βοηθούμενος ὑπὸ ἰσχυρῶν τινῶν τῆς ἡμέρας, ἀύλοχολάκων καὶ τυφλῶν ὀργάνων τοῦ δεσποτισμοῦ, εὐκόλως καθυπέταξεν ὅλον τὸν τόπον (α).

(α) Ὅπου ἡ Κυβέρνησις δὲν θεμελιούται ἐπὶ σταθεραῖς ἀρχαῖς, καὶ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ οὐδαμῶς ἀπολαύουσιν ἐγγυήσεως, ἀλλὰ γίνονται παίγνια τῶν ἀρχόντων, ἐκεῖ βλέπομεν ἐπικρατοῦν εἶδός τι ὀλεθροῦ συστήματος, ὁμοίου πρὸς τὸ τῆς Ἰσπανικῆς Καμαρίλλας, τοῦ ὁποῦ ἡ καταχθόνιος πολιτικὴ ἐπήρεια τοσαύτας ἐπήγαγε τὰς συμφορὰς τῷ 1814 ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπὶ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ Ζ'.

Τὸ κεκρυμμένον τοῦτο καὶ καταχθόνιον σύστημα δὲν εἶνε ὅλως νέον ἐν Τουρκίᾳ, διότι ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἀναφαίνονται ἀνδραποδώδεις καὶ χαμερπεῖς τινες ἀύλοχόλακες, περικυκλοῦντες τὴν Κυβέρνησιν ἔνεκα ἀτομικῶν συμφερόντων ἢ παθῶν πρὸς βλάβην τῆς Κοινωνίας.

Τοιοῦτόν τι σύστημα μυσαρᾶς πολιτικῆς, τοιαύτη τις κεκρυμμένη Καμαρίλλα συγκροτηθεῖσα καὶ ἐν Σύμῃ ὑπὸ εὐαρίθμων τινῶν ἰδιοτελῶν ξένων καὶ ἐγχωρίων ἀπὸ τῆς πρώτης ἐλεύσεως τοῦ Νομάρχου Ἀχμέτ Πασσᾶ, περιεκύκλωσαν τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἀφ'

Οὕτω καταργηθέντων τῶν πλείστων ἐκ τῶν προνομίων τῆς Σύμης, τὰ ὅποια πρὸ αἰώνων καθιέρωσαν τὰ αὐτοκρατορικὰ φερμάνια ὑπὸ χρονολογίας 1645, 1685, 1751, 1772, 1791, καὶ τελευταῖον τὸ ὑψηλὸν διάταγμα τοῦ 1836, ἡ κυβέρνησις τοῦ νῦν Σουλτάνου, ἀποφασίσασα ν' ἀφομοιώσῃ καὶ φορολογικῶς τὸν νομὸν τῶν νοτιανατολικῶν σποράδων πρὸς τοὺς ἄλλους νομοὺς τοῦ κράτους, τῷ 1874 προέβη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Ὁ τότε διοικητὴς Ῥόδου, εἰς ἣν διοικητικῶς ἡ Σύμη ὑπάγεται, ἀνὴρ βιαίου χαρακτῆρος, τῇ εἰσηγήσει ραδιοῦργων τινῶν Ὀθωμανῶν ὑπαλλήλων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀκούσματι τῆς μελετωμένης ταύτης ἀφομοιώσεως καὶ πρὶν ἢ διαβιβάσῃ αὐτῷ ἡ Κυβέρνησις τὸν περὶ φορολογίας κανονισμόν, ἐσχέφθη καὶ προσεπάθησεν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως νὰ εἰσαγάγῃ εἰς Σύμην τὸν ἐπὶ τῶν ζώων φόρον καὶ τὴν δεκάτην ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς ὡς καὶ τὸν τελωνιακὸν δασμὸν ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων σπόγγων, καθ' ἣν ἐποχὴν μάλιστα ἡ πενία κατεμάστιζε τὸν τόπον.

Εἶναι πανθομολογούμενόν, ὅτι οἱ Συμαῖοι, ἀνέκαθεν φίλοι τῆς εἰρήνης καὶ τῆς τάξεως ὄντες, οὐδέποτε πα-

οῦ δι' ἀκατονομάστου διαγωγῆς τὸν τόπον πολιτικῶς ἔθαψαν, προσεπάθησαν ἕνεκα ἀτομικῶν παθῶν νὰ καταστήσωσιν ὑπόπτους πολλοὺς ἀθῶους καὶ εἰρηνικοὺς πολίτας εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἥτις, ἐπηρεασθεῖσα ἢ μᾶλλον περιπλανηθεῖσα ἐκ τῶν σκευωριῶν αὐτῶν, πολλοὺς μὲν ἐξώρισε, πολλοὺς δὲ εἰς τὰς καθύγρους φυλακὰς τοῦ φρουρίου τῆς νήσου Κῶ ἐφυλάκισε. Τῶν σκευωριῶν τούτων ἐγένετο θῦμα ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ καλὸς πολίτης Κ. Κατσαρᾶς Ἰατρός, ἀσθενήσας ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Κῶ, ὅπου ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐπροσωποκρατεῖτο.

ρέσχον. τῇ Υ. Πύλη σπουδαίας ἀφορμᾶς, ὅπως αὕτη διατεθῆ δυσμενῶς πρὸς αὐτούς, τὰ μέτρα ὅμως τῆς φορολογικῆς ἀφομοιώσεως τῆς τέως προνομιακῆς πατρίδος των πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοκρατορίαν ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ διαγωγή τοῦ διοικητοῦ Ῥόδου ἀφ' ἑτέρου προὔκάλεσαν ἀπὸ τινος ἐν τῇ νήσῳ συχνὰς ταραχὰς, ἐκδηλωθείσας δι' εἰρηνικῶν μᾶλλον ἢ στασιαστικῶν ἐκδηλώσεων, αἵτινες μεγάλως εὐθύνουσι τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐνταῦθα, ἵνα ὦμεν δίκαιοι καὶ εἰλικρινεῖς, ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ Σύμη, ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δυναστείαν ἀπαριθμοῦσα βίον τεσσάρων ὡς ἔγγιστα αἰῶνων, οὐδέποτε ἐπροστατεύθη τοσοῦτον πατρικῶς καὶ δαφιλῶς, ὅσον ὑπὸ τὸ σκῆπτρον Σουλεϊμάνου τοῦ Β' καὶ τῶν πλησιεστέρων διαδόχων τοῦ αὐτοκρατόρων.

Ὁ Σουλεϊμάνης ἐν τῷ παραχωρηθέντι εἰς τοὺς Συμαίους προνομιακῶ βίῳ, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τὸ ἔδαφος μόνον τῆς νήσου κατέκτησεν, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς Συμαίους, καθότι ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ εὐημερία αὐτῶν διετέλεσε πάντοτε ἐλευθέρα μέχρι τοῦ 1869. Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν οἱ ἄρχοντες τῆς γῆς ἀναζητοῦσι τὰ εἰρηνόφιλα μέσα τῆς τε ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς εὐημερίας τῶν ἀρχομένων ἐπὶ τῇ βεβαιότητι, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις μόνον ἐν τῇ ἀγάπῃ τῶν λαῶν εὐρίσκουσι τὴν ὑπεροχὴν των, καὶ γινόμεναι προσφιλεῖς, ἔτι μᾶλλον ἐδραῖαι καὶ ἰσχυραὶ ἀποκαθίστανται, ἐν τοιοῦτῳ, λέγομεν, αἰῶνι ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις διὰ δυσβαστάκτων φορολογιῶν καταπιέζει λαὸν μόλις ἐκ τῆς πτωχείας του ἀνανήψαντα.

Βλέποντες δὲ οἱ Συμαῖοι, ὅτι ὁ πολιτικὸς τῆς πατρίδος των ὀρίζων ὀσημέραι ἐπαρουσίαζεν ἔκτακτα ὅλως καὶ ἀπροσδόκητα φαινόμενα, καὶ πεπεισμένοι ὄντες, ὅτι τὸ δίκαιον ἦτο ὑπὲρ αὐτῶν, ἀπέστειλαν καὶ αὖθις εἰς

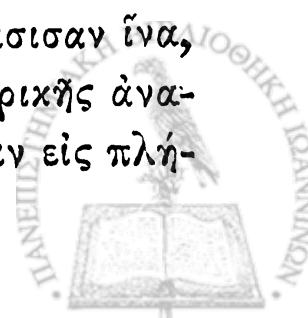

Κωνσταντινούπολιν πληρεξουσίου, ἵνα ἐξ ὀνόματος τῶν κατοίκων ἐκθέσωσιν εἰς τὴν Ὑ. Πύλην τὰ δίκαια παραπονάτων, καὶ συγχρόνως τὴν καθικετεύσωσιν ὅπως μὴ μόνον παύσῃται ἐπιβάλλουσα νέους φόρους, ἀλλὰ καὶ καταργήσῃ τοὺς ἐπιβληθέντας.

Ἐν τούτοις μῆνες ὀλόκληροι παρήλθον, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ κοινότης τῆς Σύμης ἐτρέφετο μὲ ἐλπίδας κενάς, ὅπερ ἀποδοτέον εἴτε εἰς ἔκρυθμόν τινα αὐστηρότητα τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε εἰς τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ προσωπικοῦ τῶν πληρεξουσίων ἐπὶ ζητήματος μάλιστα τοσοῦτον σπουδαίου. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ ταῦτα ἠγέρθησαν σπουδαῖαι ὑπόνοιαι κατὰ τῶν πληρεξουσίων, ἐδέησεν ἵνα οὗτοι ἀνακληθῶσι.

Τούτου γενομένου, οἱ Συμαῖοι ἐν γενικῇ συνελεύσει περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ 1875 προέβησαν εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἀντικαταστατῶν, οὓς ἐζήτησαν μεταξὺ προσώπων δεδοκιμασμένων ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει καὶ ἀκεραιότητι χαρακτηῆρος, ἀλλὰ κακῇ μοίρᾳ οὐδεὶς τῶν τοιούτων ἐδέχετο τὴν ἐξάσκησιν τοῦ πατριωτικοῦ τούτου καθήκοντος ἐκ βαθείας ἴσως συναισθήσεως τῆς ἰδίας ἀδυναμίας ἢ ἐξ ὀλιγωρίας πρὸς τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος των.

Συνέπεια δὲ τῆς ἐσχάτης ἀπογνώσεως, εἰς ἣν ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων περιήγαγε τὸν τόπον ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως, εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον κίνημα 300 περίπου Συμαίων γυναικῶν. Αἱ φιλοπάτριδες καὶ ἐλληνικώταται αὗται γυναῖκες, μὴ ἀνεχόμεναι νὰ μένωσιν ἀμέτοχοι θεάτραι τῶν προφανῶς καταπατουμένων δικαίων τῆς πατρίδος των, καὶ προβλέπουσαι τὸν διὰ τοῦ λιμοῦ ἐπικείμενον αὐτῆς κίνδυνον, ἀπεφάσισαν ἵνα, διὰ κινήματος λίαν τολμηροῦ καὶ ἀξίου ἱστορικῆς ἀναγραφῆς, τοὺς μὲν ἄνδρας αὐτῶν παροτρύνωσιν εἰς πλή-

ρωσιν τοῦ καθήκοντος, ὅπερ φωνή τῆς πατρίδος μετὰ παρακλήσεως τοῖς ἐπέβαλλεν, εἰς δὲ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου παρέξωσι μάθημα, δι' οὗ νὰ κατανοήσῃ αὕτη, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς γυναικείας φύσεως ὑπάρχουσι μυστηριώδη τινὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια μετ' ἀξιεπαίνου θάρρους ἐκδηλοῦνται, ὁπόταν τὸ τρομερὸν τῆς ἀπελπισίας φάσμα ἐγείρει πρὸ τῆς δεδακρυσμένης θλίψεως τὴν γαῦρον καὶ σαρκαστικὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, καὶ ὅτι ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ τείνῃ τὸ οὖς τῆς εὐσπλαγχνίας τῆς ἐπὶ τὸν στόνον τῆς ἀπῆλπισμένης καρδίας λαοῦ μόλις ἀποζῶντος ἐκ πολυμόχθου καὶ ἐπικινδυνεστάτης βιομηχανίας. Καὶ δὴ ὀπλισθεῖσαι διὰ ῥοπάλων καὶ πετρῶν περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου 1875 ἐπολιόρχησαν ἐξ ἐφόδου τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας ἐκ τῶν συμπολιτῶν των ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν καὶ τοῖς καταστήμασι, καὶ, ἀφ' οὗ ἄλλων μὲν τὰς θύρας, ἄλλων δὲ τὰ παράθυρα κατέθραυσαν, ἐξεβίασαν αὐτοὺς ὅπως ἀνανήψαντες ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης εἰρηνικῆς τάσεώς των ἐπιληφθῶσι τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος των, καὶ αὐτοπροσώπως μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς πληρεξούσιοι τῆς κοινότητος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς φορολογίας· καὶ βεβαίως δὲν θὰ ἀπесύροντο εἰς τὰ ἴδια, ἂν ἀναρπάστους δὲν ἐπεβίβαζον εἰς τὰ πλοῖα ὅσους ἐνόμιζον ἀξίους τοιαύτης ἀποστολῆς.

Εἰς τοὺς ἐνδόξους καὶ ἀνδρικοὺς ἐκείνους χρόνους τῆς Ἑλλάδος αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν, ἀποστέλλουσαι τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν μάχην, ἐπηύχοντο αὐτοῖς, προσφέρουσαι ἰδίαις χερσὶ τὴν ἀσπίδα, τὴν ἐλληνόφρονα ἐκείνην εὐχὴν «ἦ τὰ ν ἦ ἐπὶ τὰ ν», αἱ δὲ Συμαῖαι, Ἑλληνίδες τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐγχειρίζουσαι εἰς τοὺς ἄνδρας των τὴν ἀσπίδα τοῦ λόγου, τῆς

φρονήσεως καὶ ἐπιμονῆς ἐν ὀνόματι κατατρυχομένου καὶ ἀδικουμένου λαοῦ, τὴν αὐτὴν ἐλληνοπρεπῆ ἀπηύθυνον εὐχὴν.

Ἐν τούτοις δεόν νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι καιρὸς πλέον ἵνα ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου μελετήσῃ ἐμβριθῶς καὶ μετὰ περισκέψεως τὴν τοιαύτην ἔκρυθμον τῶν πραγμάτων κατάστασιν, καὶ ἐπενέγκῃ ὅσον οἶόν τε τάχιον ἐπιεικῆ τινα λύσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς φορολογίας καὶ τῶν λοιπῶν καταπιέσεων, ὧν πρόσφατον παράδειγμα πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅπερ τὴν κοινὴν κρίσιν κατέπληξε καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι δημοσιογραφίας ἐκίνησεν, εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς, ὅπερ ἐραυιζόμεθα ἐκ τοῦ Νεολόγου τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ χρονολογίαν 9 7βρίου 1875 καὶ ἐξ οὗ δύναται τις νὰ λάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς τε πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς καταστάσεως τῶν νοτιοανατολικῶν σποράδων.

«Περὶ τοῦ εἰς Σύρον κατάπλου τῶν ἀλιεντῶν τῶν σπόγγων, ὧν πολλὰ πλοίαρια ἐφθασαν ἀπὸ τῶν νήσων Σύμης, Καλύμνου, Χάλκης καὶ Καστελλορίζου ἀνευ πιστοποιητικῶν τῶν λιμενικῶν ἀρχῶν, ἐπληροφορήθημεν καὶ ἡμεῖς ἰδιαίτερος χθές. Σπεύδομεν δὲ νὰ ἀνακοινώσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν τὰ αἷτια τοῦ τελευταίου κινήματος τῶν νησιωτῶν τούτων ὁμογενῶν, ὅπερ σχεδὸν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ συνέχεια τῆς πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς θέσεως αὐτῶν ἀπέναντι τῆς Πύλης, εἰς ἣν ἠναγκάσθησαν νὰ περιενεχθῶσιν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, καὶ ἧς εἴμεθα ἐξ ἀρχῆς ἐνήμεροι κατὰ πάσας τὰς λεπτομερείας. Τὸ δημοτικὸν στοιχεῖον τῶν πλείστων ἐκ τῶν νοτιοανατολικῶν σποράδων, ὧν πλουσιώτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι εἶναι αἱ τέσσαρες εἰρημέραι νήσοι, καταγίνεται, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν ἀλίειαν τῶν σπόγγων, ὧν μέγα ποσὸν συνάγει κατὰ πᾶν θέρος ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ ἰδίως τῶν βορείων παραλίων τῆς Ἀφρικῆς. Παρὰ τὸν συνήθη ἐπὶ τῆς

ἀλλελας δασμόν, ὃν τελοῦσιν ἐπιχωρίως εἰς τοὺς τελωνιακοὺς ὑπαλλήλους τῶν συχραζομένων μερῶν, ἐφέτος ἀπήτησαν παρ' ἐκάστου πλοιαρίου, ἐπαρελθόντος εἰς τὴν πατρίδα, δέκα λιρῶν ὀθωμανικῶν τέλος. δύο Ῥόδιοι, εἰς Ὀθωμανοὺς καὶ εἰς χριστιανοὺς, παρουσιασθέντες ὡς ἐκμισθωσάμενοι τὸ ἐπὶ τῶν θαλασσῶν ἐκείνων νόμισμα τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως.

»Οἱ ῥησιῶται, οἵτινες μετὰ τὴν φορολογικὴν ἀφομοίωσιν τῶν πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοκρατορίαν μόλις ἀποζῶσιν, ἠρνήθησαν τὴν πληρωμὴν τέλους τοιοῦτου, ἄλλως τε καὶ διότι οἱ ἀπαιτηταὶ οὐδένα ἐπαρουσίαζον τίτλον πλὴν τῆς ἐπισήμου ὑποστηρίξεως τῶν Ὀθ. Διοικητῶν τῶν νήσων. Ἄλλ' ὅτε κατόπιν ἐζήτησαν τὰ πιστοποιητικὰ τῶν ἔγγραφα παρὰ τῶν λιμενικῶν καὶ ὑγειονομικῶν ἀρχῶν ὅπως ἀποπλεύσωσιν, αἱ ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ ἠρνήθησαν. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν καὶ ἀπέπλευσαν ἄνευ τοιούτων· κατέπλευσαν δὲ εἰς Σύρον, ὅπου καὶ παραμένουσιν ἀπεκδεχόμενοι ἐλευθέραν κοινωρίαν τῇ ἀδείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

»Τὸ ἀνωτέρω γεγονός δὲν εἶναι τόσο ἀπλοῦν, ὅσον φαίνεται. Περιέχει δύο ζητήματα, ὧν ἐκάτερον δυνατὸν εἶναι ἀποβῆναι πολὺ σπουδαῖον, καθ' ἣν σημασίαν θ' ἀποδώσωσιν αὐτῷ οἱ διαφερόμενοι. Πρῶτον πῶς θὰ ἐπιτρέψῃ ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἐλευθέραν κοινωρίαν εἰς πλοῖα, τὰ ὅποια ἄνευ πιστοποιητικοῦ προέρχονται ἐκ ξένης ἐπικρατείας, καὶ μάλιστα ἐφ' ὄρους, οἷοι οἱ ἀνωτέρω περιλαμβανόμενοι, ἧτοι ἐπὶ προφανεῖ ἀνταρσίᾳ κατὰ τῶν ἀρχῶν; Ἀποφεύγομεν εἰς ἀναπτύξωμεν ὅλας τὰς διεθνεῖς καὶ τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας, αἵτινες ἐν πάσῃ περιπτώσει θ' ἀνεφύοντο. Πιστεύομεν ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις, συνεννοουμένη τάχιστα πρὸς τὴν Πύλῃν, θὰ προσαγάγῃ εἰς εὐάρεστον ἐπιεικῆ λύσιν. Τὸ δεύτερον, ὅπερ καὶ πολλῶ σπουδαιότερον, ἀλλὰ καὶ ριζικώτερον ἅμα, εἶναι τὸ αἴτιον τῶν συχρῶν ταραχῶν, εἰς ἃ ἀναγκάζονται νὰ ἐκτρέπωνται οἱ Ἑλληνικῶκατοι οὗτοι ῥησιῶται, οἵτινες συνιστοῦσι τὸ ἐνεργότερον καὶ προοδευτικώτερον στοιχεῖον τοῦ ὑπὸ τῇ Τουρκίᾳ Ἑλληνι-

κοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ ἐκεῖ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

»Γινώσκουσιν ἴσως οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται, ὅτι αἱ νοτιοανατολικαὶ Σποράδες ἅπασαι ἀπὸ τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς Ὀθωμανικῆς κατακτήσεως εἶχον προνομία τινα διοικητικὰ καὶ φορολογικὰ, περιλαμβανόμενα ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα μαχ-τοῦ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ 1869 ἡ Πύλη ἀπεστέρησεν αὐτούς.

»Ἐκτοτε συχνὰ οἱ νησιῶται εὐρίσκουσιν ἀφορμὰς ταραχῶν, αἵτινες εἶναι καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον γὰ ἐκλίπωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως. Ἡ Πύλη πρέπει γὰ κατανοήση, ὅτι μάλιστα ὁ νῦν καιρὸς δὲν ἐπιδέχεται ἀυστηρότητας καὶ ἀδικίας καταφανεῖς. Περὶ τούτου ἐκτερέστερον καὶ ἄλλοτε θὰ γράψωμεν».

Τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο ἐν τῇ λύσει τοῦ ζήτημα εὐτυχῶς ἔλαβεν ἐπιεικῆ λύσιν τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐν Σύρῳ Γενικροῦ Προξένου τῆς Τουρκίας. Αἱ δύο ἐπὶ τοῦ ζητήματος διαφερόμεναι Κυβερνήσεις, συνεννοηθεῖσαι ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν σπογγαλιέων καὶ κατὰ τὸ δίκαιον μελετήσασαι τὰ πράγματα τῆ 13 Σεπτεμβρίου 1875, ἐλευθεροκοινώνησαν αὐτούς. Ἄς ἴδωμεν ἤδη ἡ Ὀθ. Κυβέρνησις ὁποῖαν τινὰ λύσιν θὰ ἐπενέγκῃ καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καθ' ὄλου φορολογίας, ἧς οἱ πιθανοὶ κίνδυνοι προξενουῖσιν εἰς τοὺς νησιώτας ὀδύνην, ἐξ ἧς ζωηρῶς εὐχόμεθα ἵνα ἀπαλλαγῶσι διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν δικαίων αἰτήσεών των· ἄλλως τε, δὲν διστάζομεν γὰ εἶπωμεν, αἱ καλαὶ Κοινότητες τῆς Σύμης καὶ τῶν παρακειμένων νήσων τάχιον ἢ βράδιον θέλουν περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν, ἧτις ἀναμφιβόλως θέλει συνεπαγάγει τὴν τελείαν ἀποσύνησιν αὐτῶν.

Η ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΗΣ.

Ἡ μία καὶ μόνη πόλις τῆς Σύμης, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος μέχρι τῶν προπόδων τοῦ πρὸς μεσημβρίαν ὑψηλοτέρου ὄρους Βίγλα, διακόπτεται κατὰ πλάτος ὑπὸ λόφου τραπεζοειδοῦς, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τοῦ ἄλλοτε ἰσχυροῦ φρουρίου τῆς, χρονολογουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1401 (ἱπποτικῆς ἐποχῆς), ὡς ἡ ἄνωθι τῆς διασωθείσης πύλης ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ. Ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ λόφου ἡ βράχου τούτου καὶ παρὰ τοὺς πρόποδάς του δύο νέαι μεγάλαι ὁδοὶ ἀνωφερεῖς καὶ κλιμακωταὶ πλὴν λιθόστρωτοι, ἄγουσαι ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ ἀπολήγουσαι εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀνωφερείας, ἣτις ἄλλοτε ἐχώριζε τὴν νεόδμητον πολίχνην τοῦ αἰγιαλοῦ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πόλεως, διευκολύνουσι τοὺς κατοίκους, οἵτινες ἄλλοτε, διὰ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ τ' ἀνάπαλιν, ἠναγκάζοντο ν' ἀναρριχῶνται, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων χαραδρῶν τῶν βράχων. Ἡ δὲ κατασκευὴ τῶν δύο τούτων ὁδῶν, καθὼς καὶ ἑτέρας ἐπίσης ἐξωμαλισμένης καὶ διερχομένης ἀπὸ τῶν πλευρῶν τῆς ὑψάχενος ἀνωφερείας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας κεῖται τὸ φρούριον, ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλαισθησίαν καὶ ἀδρὰν δαπάνην τριῶν εὐπόρων πολιτῶν, οἷς ἐπαξίως ἀπονέμοντες τὸν δίκαιον ἔπαινον εὐχόμεθα ὅπως, τὸ καλὸν καὶ ἀξιάγαστον αὐτῶν παράδειγμα μιμηθέντες καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν εὐπόρων Συμαίων, πολλαπλασιάσωσι τὰ καλὰ ἐν τῇ πατρίδι των, ἐπόμενοι τῷ Εὐαγγελικῷ ῥητῷ «τῆς δὲ εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ

ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ οὐσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός».

Ὁ Αἰγιαλός οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνοικισθεὶς καλλωπίζεται ὑπὸ πολλῶν ἀξιολόγων οἰκοδομῶν, ἐν αἷς διαπρέπει ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῇ καλλιτεχνίᾳ ὁ εἰς τιμὴν τοῦ Προδρόμου ἀφιερωμένος ἱερός ναός, ὅστις, ἐκτὸς τῶν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κομψῶς κατειργασμένων διὰ παντοίων γλυφῶν καὶ περιχεχρυσωμένων εἰκονοστασίου (τέμπλου), ἄμβωνος καὶ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐσωτερικῶς διακοσμούντων αὐτὸν ἱερῶν ἀντικειμένων, καθωραίζεται πρὸς τούτοις καὶ δι' ὠραίων εἰκόνων, ἔργων Συμαίου ζωγράφου, ἐνὸς τῶν εὐδοκίμων μαθητῶν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολυτεχνείου. Ὅταν τῷ 1847 ἀνεσκάπτετο τὸ γήπεδον πρὸς θεμελίωσιν τοῦ ναοῦ, ἀνεκαλύφθησαν θεμέλια ἐτέρου μεγάλου ναοῦ συνδεδεμένα διὰ μολύβδου καὶ σιδήρου, πρὸς δὲ καὶ στιλπνότατοι πορφυροῖ λίθοι, ἔδαφος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κιονόκρανα, κύβοι ψηφιδωτοὶ, ἄνθρακες, ὅστ' ἀνθρώπων καὶ διάφορα κοσμήματα, ἅπερ μαρτυροῦσι τὴν ὑπαρξίν αὐτόθι μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἀγνώστου ὅμως ἐπόχῃς. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην τοῦ εὐρυχώρου καὶ χαλικοστρώτου αὐτοῦ περιβόλου ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων. Τὸ σχολεῖον τοῦτο, ἀνεγερθὲν ἐκ βάρων φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἐμποροπλοιάρχου καὶ ἀγαθοῦ πολίτου τῆς νήσου ταύτης Κυριακοῦ Σαλαχούρη, περιποιεῖ κλέος καὶ μνήμην ἀθάνατον μεταξὺ τῶν πατριωτῶν του. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Αἰγιαλοῦ ἐν μέσῳ παραλίου κοιλάδος ἐκτείνεται πεδινὸς χώρος, ἐνθα κατεργάζονται καὶ ξηραίνονται οἱ διὰ τὴν Εὐρώπην προωρισμένοι σπόγγοι. Κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν ὑπάρχει καὶ τὸ ναυπηγεῖον, ἐν ᾧ

κατ'έτος ναυπηγοῦνται 15—20 σπογγοαλιευτικὰ πλοιά-
ρια, πρὸς δὲ καὶ βομβάρδαι καὶ ἐνίοτε μεγάλα πλοῖα.
Εἰς μικρὰν δὲ ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν ὑπάρχουσι δύο
μεγάλαι δεξαμεναί, ὧν τὴν μὲν κατέχει τὸ διοικητή-
ριον, ἐκ δὲ τῆς ἄλλης ὑδρεύονται τὰ ξένα πλοῖα.

Τὸν Αἰγιαλὸν καλλωπίζουσιν ὀκτακόσκιαι περίπου με-
γάλαι καὶ μικραὶ λιθόκτιστοι οἰκίαι, ὧν αἱ μὲν εἰσιν
ῶκοδομημέναι εἰς πεδινούς χώρους, αἱ δὲ ἐπὶ τῶν κλι-
τύων τῶν βράχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων φαίνονται ὡς κείμε-
ναι αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ ἀμφιθεατρικῶς. Μεταξὺ αὐτῶν
διαπρέπουσιν ἐπὶ ῥυθμικῇ τάξει καὶ τινες διώροφοι καὶ
τριώροφοι καλλισγέδιοι καὶ πολυδάπανοι. Αὐτόθι ὑπάρ-
χουσι τὸ Διοικητήριον, τὸ Δημογεροντικὸν κατάστημα,
τὸ Ὑγειονομεῖον, αἱ ἐμπορικαὶ ἀποθήκαι, τὸ Ἀναγνω-
στήριον, διάφορα βιομηχανικὰ ἐργαστήρια, ἐν οἷς καὶ
ἐν ἀλευροποιεῖον ἐργαζόμενον διὰ τοῦ ἀτμοῦ, ἐν σιγα-
ροχαρτοποιεῖον, καὶ κατὰ τὴν προκυμαίαν δύο ἐμπο-
ρικαὶ λέσχαι καλῶς κεκοσμημέναι, πολλὰ κομψὰ καὶ
πολυάνθρωπα καφφεπωλεῖα καὶ μία μικρὰ πλήν πολυ-
σύχναστος πλατεῖα. Ἐν γένει δὲ ὁ Αἰγιαλὸς ὁσημέραι
λαμβάνει ὄψιν πόλεως καθόλου Εὐρωπαϊκῆς, ῥυμοτο-
μουμένης δι' ὁδῶν ὁπωσοῦν καλῶν καὶ καθαρῶν, καὶ
αὐτόθι συνοικίζονται οἱ εὐπορώτεροι τῶν κατοίκων.

Τὸ δὲ ἀνώτερον μέρος τῆς πόλεως, ὅπερ πρὸς διά-
κρισιν ἀπὸ τοῦ Αἰγιαλοῦ ὀνομάζουσιν οἱ κάτοικοι Χω-
ριό, ἐμπεριλαμβάνει δύο χιλιάδας περίπου οἰκιῶν, ὧν
αἱ μὲν νεόδμητοὶ εἰσι μεγάλαι καὶ περικαλλεῖς, ῶκοδό-
μηται δὲ εἰς τὰς μᾶλλον τερπνὰς καὶ πασιφανεῖς το-
ποθεσίας, κατοπτεύουσαι αἱ πλεῖσται τὴν θάλασσαν,
αἱ δὲ παλαιαὶ διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἄλλ-
λοτε συχνὰ ἐπεσκέπτοντο τὸν τόπον ζητοῦντες λείαν,

κατέχουσι τὸ ὄπισθεν τοῦ φρουρίου δυσπροσιτώτερον καὶ ἐπομένως πληκτικώτερον μέρος· εἰσὶ δὲ αὗται ἅπασαι σχεδὸν ταπειναί, κακόρρυθμοι καὶ ἀτημέλητοι ὁμοιάζουσαι μᾶλλον πρὸς καλογηρικὰ ἐνδισαιτήματα ἢ πρὸς οἰκογενιακὰ οἰκητήρια. Ἐν γένει μὲν ἅπασα ἡ διαίρεσις τῆς ἄνω πόλεως, ἰδίως ὅμως τοῦ μέρους τοῦ κατὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα, εἶναι ἀκανόνιστος, τὸ δὲ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε ἐκτισμένη πετρῶδες καὶ ἀνώμαλον, ὅσον ἀνώμαλοι καὶ αἱ περιστάσεις καθ' ὅσας ἐκτίσθη ἡ πόλις· ἡ δὲ στενότης, ἡ ῥυπαρότης καὶ σχολιότης τῶν ὁδῶν καθιστῶσι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ζοφερὸν, δυσῶδες, καὶ τὸν ἀέρα πνιγηρὸν, φαινόμενα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὴν σημερινὴν τῶν κατοίκων πρόοδον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΙ.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων διασωθέντων ναϊδίων, ἅτινα κατὰ μικρὰς ἀποστάσεις ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς νήσου μαρτυροῦντα τὴν περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν τῶν κατοίκων, ὑπάρχουσι καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐννέα μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς ἰσαρίθμους συνοικίας, ὧν ἐκάστη διακρίνεται ἐκ τοῦ ναοῦ, εἰς ὃν ἀνήκει. Ἄπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ναοὶ οὗτοι, ἂν καὶ τινες παλαιοὶ, εἰσὶν εὐκτιστοὶ καὶ εὐρυθμοὶ, διατηροῦντες εἰσέτι ζωηρὰ τὰ καλύπτοντα τὰ τειχία τῶν ἀγιογραφήματα, ἔργα Ἀγιορειτικῆς τέχνης καὶ θεῖον ὄντως φέροντα χαρακτῆρα. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐσωτερικῶς διακοσμοῦντων αὐτοὺς ἀργυρῶν εἰκόνων,

καταχρύσων εικονοστασίων, ἱερῶν ἀμβώνων καὶ ἀρχιερατικῶν θρόνων, τῶν πλουσίων πολυελαίων καὶ πολυμεγεθῶν κηροπηγείων, ὄλων πεποικιλμένων διὰ θαυμασίων τεχνουργημάτων, εὐμοιροῦσι προσέτι καὶ ὑψηλῶν κωδωνοστασίων. Τὸ ἔδαφος τῶν εὐρυχώρων περιβόλων τῶν εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ λευκῶν καὶ μελάνων χαλίκων καταλλήλως ταξιθετημένων καὶ παριστανόντων διάφορα ἰχνογραφήματα, οἷον εἰ χεῖρες καλλιτέχνων παρθένων ἐκέντησαν αὐτά.

Ὡς κορωνίδα δὲ τῶν ναῶν τούτων προσθετέον ἐνταῦθα τὰς δύο εἰς τιμὴν τῶν Ταξιαρχῶν ἱεράς μονάς· αὗται δὲ εἰσιν ἡ τοῦ Πανορμίτου, ἐπικληθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ λιμένος Πανόρμου, καὶ ἡ τοῦ, κατὰ τοὺς Συμαίους, Μιχαήλη, ὧν ἡ πρώτη, παραθαλασσίως οὔσα ὠκοδομημένη εἰς θέσιν πεδινήν καὶ τὰ μάλιστα ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθεῖσαν, κατοπτεῦει τὸν εὐρύχωρον, ἀσφαλῆ καὶ πολυσύχναστον λιμένα Πάνορμον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ Μονὴ αὕτη κατέστη περιάκουστος οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπωτάτας χώρας μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωσσίας, ἔνθεν καὶ πλούσια ἀναθήματα συχνὰ ἀποστέλλονται μετὰ Χριστιανικῆς εὐλαβείας.

Ἡ περικαλλῆς αὕτη μονή, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ ἰσχυρᾶς περιοχῆς τῆς παρέχει εἰς ἑαυτὴν ἔξωθεν ὄψιν παραθαλασσίου φρουρίου, εἶνε ποῦ μὲν διώροφος, ποῦ δὲ τριώροφος, καὶ ἐμπερικλείει περὶ τὰ 100 εὐρύχωρα δωμάτια, τὸ ἡγουμενεῖον καὶ μίαν ἡύτρεπισμένην αἴθουσαν πρὸς ὑποδοχὴν ἐπισήμων ξένων, πρὸς δὲ καὶ ἑτέραν αἴθουσαν, ἐν ἧ παρατείνεται μεγάλη τράπεζα, περὶ ἣν παρακάθηνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς ὑπὲρ τοὺς χιλίους διακοσίους προσκυνητὰς, κοινοβιακῶς ἐστιωμένους δι' ἐξόδων τῆς Μονῆς· καὶ ἐπειδὴ ἡ συρ-

ροῇ τῶν πολλαχόθεν προσερχομένων προσκυνητῶν εἶνε μεγάλη, ἢ δὲ τράπεζα γενική, τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἐστίασιν διαδέχονται ἄλλοι καὶ οὕτω καθεξῆς, ἐνῶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐστιῶνται ἰδιαιτέρως ἐπίσης δι' ἐξόδων τῆς Μονῆς εἰς τὰ ἐν αὐτῇ δωμάτια, παρὰ χωρούμενα δωρεὰν εἰς τοὺς προσκυνητάς.

Ἡ Μονὴ τοῦ Πανορμίτου εἶνε ἢ μᾶλλον σεβαστὴ παρὰ τοῖς Συμαίοις, ἐπέχει δὲ τόπον εἰς τὰς νοτίους σποράδας, οἷον λ. χ. ἡ Τήνιος Μονὴ τῆς Εὐαγγελιστρίας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς κυκλάδας. Τὴν Μονὴν ταύτην οἱ κατὰ καιροὺς λόγιοι καὶ ἐνάρετοι ἡγούμενοι καὶ αἱ περὶ τὰ θεῖα διακριθεῖσαι ἀκάματοι ἐφορίαι ἐκαλλώπισαν παντοιοτρόπως καὶ καθ' ἐκάστην ἐπεκτείνουν διὰ νέων προσθηκῶν δωματίων, δειροφυτειῶν καὶ ἄλλων χρησίμων. Ὁ ἐν αὐτῇ ἱερός ναὸς τῶν Ἀσωμάτων, ἂν καὶ μονόθόλος, εἶνε ὅμως κομψός, καὶ καλλωπίζεται δι' ἐσωτερικῆς βαρυτίμου διακοσμήσεως, ἐν ἣ διαπρέπει ἢ εἰς φυσικὸν μέγεθος ἱερὰ εἰκὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ὅλη ἀογυρᾶ καὶ περιεχρυσωμένη. Τὰ δὲ ἐτήσια εἰσοδήματα τῆς Μονῆς ὑπερβαίνουν τὰς δύο χιλιάδας λίρας, ὧν μέρος μὲν δαπανᾶται πρὸς συντήρησιν καὶ ἐπαύξησιν αὐτῆς, μέρος δὲ πρὸς διατήρησιν ἑνὸς σχολείου, καὶ μέρος εἰς τοὺς προσκυνητάς καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τοὺς 150, ἀσχολουμένους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῆς.

Ἡ δὲ Μονὴ τοῦ Μιχαήλ, μολονότι μικροτέρα τῆς τοῦ Πανορμίτου, εἶνε ὅμως ἀρχαιότερα καὶ σταυροπηγίος· ὠκοδόμηται δὲ ἔξω τῆς πόλεως πρὸς δυσμὰς εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας περίπου. Ἡ Μονὴ αὕτη, ἐμπεριλαμβάνουσα δύο, οὕτως εἰπεῖν, ναοὺς διακρινομένους ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν εἰς παλαιὸν καὶ νέον, ὧν ὁ

δεύτερος εἶνε ὠκοδομημένος ἐπὶ τῆς θολοσκεποῦς ὀρθοφῆς τοῦ πρώτου, πρὸς δὲ καὶ 20 περίπου εὐρύχωρα δωματία καὶ ἄλλα παραρτήματα, οἷον δεξαμενάς, κήπον εὐθαλή κτλ., ἤκμαζεν ἄλλοτε ἐπὶ ἐσωτερικῇ καὶ ἐξωτερικῇ εὐπρεπείᾳ καὶ πλούτῳ· ἔνεκα ὅμως τῶν δυσχερῶν περιστάσεων, εἰς ἃς καὶ αὕτη ὑπέκυψε, καὶ τῆς ἀκηδείας τῶν κατὰ καιροὺς ἡγούμενων της, μικροῦ δεῖν κατεστράφη. Ἀναλαβοῦσα ὅμως ἀπὸ τινων ἐτῶν διὰ γενναίων συνεισφορῶν καὶ τῆς φιλοκαλίας τοῦ νῦν ἡγούμενου της κυρίου Γρηγορίου, ὁσημέραι ἀναπτύσσεται καὶ προσκτᾶται τὴν παλαιὰν αὐτῆς λαμπρότητα.

Ἡ Μονὴ αὕτη, ἀνοικοδομηθεῖσα ἐν ἔτει 1738, ἡγουμενεύοντος Νεοφύτου Χωματᾶ τοῦ ἱερομονάχου, κέκτηται μετὰ τῶν ἄλλων πολυτίμων διακοσμήσεών της τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἰσομεγέθῃ τῇ τοῦ Πανορμίτου, δηλ. εἰς φυσικὸν μέγεθος καὶ ἐπίσης ἀργυρόχρυσον. Ἐν αὐτῇ δὲ ἐφυλάττοντο τὰ προνομιακὰ ἀρχεῖα τῆς νήσου, τὰ πατριαρχικὰ χρυσόβουλλα καὶ συγκύλια, καὶ ἐν αὐτῇ διατηρεῖται μέχρι σήμερον ἐν χρυσόγράμματον χειρόγραφον Εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης, κοσμούμενον διὰ τῶν εἰκόνων τῶν Εὐαγγελιστῶν, γεγραμμένον μὲ ἀρχαίους μουσικικοὺς χαρακτῆρας ὑπὸ Λέοντός τινος Μοναχοῦ καὶ χρονολογούμενον ἀπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Τὸ ἐξάίρετον τοῦτο ἀρχαιολογικὸν λείψανον τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων, ἀφοῦ 14 περίπου αἰῶνες ἐσεβάσθησαν, δὲν διετηρήθη ἐπὶ τέλους πλήρες, ἐσχάτως ἀφαιρεθέντων τινῶν τῶν φύλλων του, ὅπερ ἀποδοτέον εἰς τὴν κακὴν χρῆσιν, ἣν ὑπέστη κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς Μονῆς. Ἐξω τῆς περιοχῆς εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ λιθοστρώτου ἐδάφους ὑψοῦται πολυμεγέθους κυπάρισσος, ἥς

οὐ κλῶνες, ὀριζοντίως ἐκτεινόμενοι καὶ κατὰ τὰ ἄκρα πρὸς τὰ κάτω καμπυλούμενοι καὶ λίαν περιέργως συνδυσζόμενοι, δύνανται νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ἐξαίρετόν ἀλεξήλιον εἰς ἑκατοστὸν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ.

Οἱ Συμαῖοι, ἀνέκαθεν παραδεχθέντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀποφθέγματος τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ Φωκυλίδου «ὕγεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύω», καὶ πεισθέντες, ὅτι ὁ μὲν νοῦς ἀκμάζει διὰ τῆς ἀληθοῦς παιδείας, ἡ δὲ ὑγεία τοῦ σώματος διατηρεῖται διὰ τῆς θείας τοῦ Ἱπποκράτους ἐπιστήμης, οὐδέποτε ἔπαυσαν τοῦ νὰ καλλιεργῶσι τὰς μὲν ἠθικὰς αὐτῶν δυνάμεις εἰς τὰ σχολεῖα, τὴν δὲ τοῦ σώματος ὑγείαν νὰ ἐπιμελῶνται προσηκόντως, καὶ ἐκζητῶσιν αὐτὴν παρ' ἐπιστημόνων ἰατρῶν. Αὕτη δὲ ἡ πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἀξιέπαινος μέριμνα τῶν Συμαίων παρήγαγε τὸ εὐχάριστον ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμματισμένων πρὸς τοὺς ἀγραμμάτους εἶνε ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ πολὺ ὑπέρτερος παρὰ εἰς πᾶσαν ἄλλην νῆσον τοῦ αὐτοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν αὐτῶν πόρων.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἂν ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα, θέλομεν εὑρεῖ μόλις 20 τοῖς 100 μὴ εἰδότας γράμματα, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου μέχρι τοῦ ἰχθυοπώλου καὶ ἀναγινώσκουσιν ἐλευθέρως καὶ γράφουσιν ὅπως οὖν καλῶς καὶ τὸ λεκτικὸν ἀρχούντως διωρθωμένον ἔχουσι πολλοὶ μάλιστα νέοι, τέκνα εὐπόρων πολιτῶν, προεκπαι-

δευόμενοι εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος των, διέρχονται ὕστερον καὶ ἐν Ἑλλάδι ὀλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων καὶ ἐπιστημῶν, εἰς δὲ τὰ λύκεια καὶ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης μεταβαίνοντες, γίνονται ξένων γλωσσῶν κάτοχοι, καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας εὐδοχιμοῦσι (α).

Ἄλλοτε οἱ Συμαῖοι ἔκτιζον τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα των εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἔξω τῆς πόλεως. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς μαθητευόμενοι, ὑποχρεωμένοι ὄντες νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς οἴκους των μόνον ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, κατὰ Κυριακὴν, ἐλάμβανον παρὰ τῶν γονέων των ἐβδομαδιαίαν τροφήν, καὶ οὕτως ἐν τῇ σχολῇ διαιτώμενοι μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν κακῶν ἐντυπώσεων προέκοπτον σκοπιμώτερον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ.

(α) Μεταξὺ τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὴν πατρίδα των τιμησάντων καὶ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν κτησαμένων εἰσὶ καὶ οἱ αἰωνίας μνήμης ἄξιοι δύο ἰατροὶ Ξενοφῶν Ι. Μιλιοράτης καὶ Κωνσταντῖνος Κατσαρᾶς, οὗς, κακῇ μοίρᾳ, πρὸ τεσσάρων περίπου ἐτῶν ἐστερήθη ἡ πατρίς των, εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἀποβιώσαντας.

Συνάμιλλος τούτων εἶναι καὶ ὁ νῦν ὡς δημόσιος ἰατρός τὴν πατρίδα τοῦ ἐκδουλεύων Ν. Κλαδάκης, καὶ ὁ παντὸς ἐπαίνου ἄξιος ᾿Α. Οἰκονόμου, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον ἐν τῷ ἐν Πύργῳ τῆς Ἡλείας γυμνασίῳ εὐδοκίμως καθηγήσατο, καὶ ὕστερον κατὰ τὸν ἀρχαιολογικὸν διαγωνισμὸν ἠρίστευσεν, ἀπεστάλη ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν του γνώσεων, καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι, οἵνινες συμπληρώσαντες τὰς σπουδὰς των ἐν Ἑλλάδι καὶ Εὐρώπῃ ἐτρέπησαν εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον.

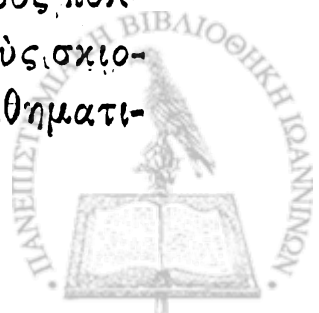
Εἰς τοὺς εὐτυχεστέρους χρόνους τῆς αὐτοδιοικήσεώς της ἡ Σύμη ἐπεμπε κατ' ἔτος εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι σχολεῖα ἰκανὸν ἀριθμὸν μαθητῶν, ἐφέτος ὁμως διὰ τοὺς γνωστοὺς ἤδη γενομένους λόγους τῆς φορολογίας εὐάριθμοὶ τινες μόνον προσῆλθον ὡς σπουδασταί.

Τοιαύτης τινός σχολῆς, χρονολογουμένης ἀπὸ τοῦ 1765 ἔτους, τὰ εἰρηπία δεικνύονται εἰσέτι κατὰ τὴν θέσιν ἁγία Μαρίνα ἔξω τῆς πόλεως νοτιοανατολικῶς. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, σχολαρχοῦντος Γερασίμου ἱερομονάχου τοῦ Κερκυραίου (ἴδε βιογραφίαν αὐτοῦ εἰς Κύρου παιδείαν καὶ Κύρου ἀνάβασιν, μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ Βαρδαλάχου, τόμ. α., ἔκδ. Δούμα) καὶ μετὰ τοῦτον Νεοφύτου Φασουλάρη τοῦ Συμαίου, μετακληθέντος ἐκ Κυδωνιῶν, ὅπου ἄλλοτε ἐδίδασκεν, ἐμαθήτευσαν ἄνδρες διακρίθοντες ὕστερον ἐπὶ σοφία καὶ ἀρετῇ, οἳ οὐδὲ σοφὸς Βαρδαλάχος, ὁ λεξικογράφος Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς καὶ οἱ ἐπὶ παιδείᾳ διαπρέψαντες Συμαῖοι Βενέδικτος ὁ ἐπὶ Καποδιστρίου σχολαρχήσας εἰς Σπέτσας καὶ Πόρον (ἴδε Β', τόμον Μέντορος σελ. 382), οἱ ἀδελφοὶ διδάσκαλοι Ἰωάννης καὶ Μιχαὴλ Φωτιάδαι, Ἰωάννης ὁ ἐπικληθεὶς Λογιώτατος, Γερμανὸς καὶ Μαραβέλλιος ὁ ἰατρός καὶ ἄλλοι Συμαῖοι καὶ πολλοὶ ὁμογενεῖς, διὰ τῆς παιδείας αὐτῶν μεγάλως τὸ ἔθνος ὑπηρετήσαντες ἐν ταῖς δυσχερέσιν αὐτοῦ περιστάσεσιν.

Ἡ σχολὴ αὕτη, ἥτις ἄλλοτε, ὡς οἱ γεροντότεροι διηγοῦνται, ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐφιλοξένησε τὸν ἀείμνηστον Νεόφυτον Βάμβαν, τὸν ἔνδοξον ἐκεῖνον τῆς νέας Ἑλλάδος φιλόσοφον καὶ φαεινὸν τοῦ θείου λόγου φωστῆρα, ἔσχε καὶ βιβλιοθήκην πολλοῦ λόγου ἀξίαν, ἥτις ὁμῶς, ἀγνοεῖται πῶς, κατεστράφη, καὶ σήμερον ὀλίγους μόνον τόμους ἀριθμεῖ ἢ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῶν Συμαίων.

Ἐμπροσθεν τῶν εἰρηπιῶν τῆς σχολῆς ἐν τῷ κέντρῳ πλακοστρώτου περιοχῆς ὑψοῦται μέγανυχος δρυς πολλοῦ λόγου ἀξία διὰ τὴν ἀρχαιότητά της, ὑπὸ τοὺς σκιόφορους κλῶνας τῆς ὁποίας, ὀριζοντίως κατὰ μαθηματι-

κὴν ἀκρίβειαν ἐκτεινομένους, ἐπανεπαύοντο ἐν ἀνέσει ἑκατοστῦες μαθητῶν κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν παραδόσεων.

Ἔτι δὲ καὶ σήμερον, ἐνῶ ἡ πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν διάθεσις τῆς γείτονος Ῥόδου καὶ τῶν ἄλλων περὶ τὴν Σύμην κειμένων νήσων, ἐξαιρουμένης τῆς Καλύμνου, διατελεῖ ἐν ἀξιομέπτῳ στασιμότητι σχετικῶς τοῦ εἰς τὰ πρόσω προβαίνοντος ἀπανταχοῦ ἑλληνισμοῦ, μόνη ἢ μικρὰ Σύμη ὀργᾶ καὶ παρουσιάζει ὄλον ἐν καταπληκτικὰ σημεῖα ἐνεργητικότητος καὶ προόδου, διατηροῦσα ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου πέντε σχολεῖα, ἧτοι δύο προκαταρκτικὰ τῶν ἀρρένων, δύο παρθεναγωγεῖα καὶ ἐν σχολαρχεῖον, ἐν ἐκάστῳ δὲ τούτων, ἐκτὸς τῶν διδασκάλων, μισθοδοτεῖ καὶ ἀνὰ ἓνα παιδονόμον, ἔργον ἔχοντα τὴν εὐταξίαν καὶ πειθαρχίαν τῶν μαθητευομένων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τοὺς 500. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν πόλιν πολλὰ ιδιοσυντήρητα παιδαγωγεῖα, ἐν οἷς γραμματίζονται ἱκανὰ νήπια, προπαρασκευαζόμενα διὰ τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ δημόσια σχολεῖα.

Πρὸς τούτοις ἡ κοινότης διατηρεῖ δύο ἐπιστήμονας ἰατροὺς καὶ ἐν συστηματικὸν φαρμακεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ ἐπιστήμονος φαρμακοποιοῦ μετὰ τοῦ βοηθοῦ του, ἐκ τοῦ ὁποίου τὰ φάρμακα δίδονται δωρεὰν εἰς ἀπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κατοίκους, ἅμα ὡς ἐμφανισθῆ ἢ ἰατρικὴ συνταγή. Δι' ὅλα ταῦτα δαπανᾷ ἡ κοινότης ἐπέκεινα τῶν 1,300 λιρῶν κατ' ἔτος.

Εἰς ταῦτα τακτέον καὶ τὸ ἀπὸ τινος ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἰδρυθὲν ἀναγνωστήριον ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς γῆσου «Αἶγλη», ἡ σύστασις τοῦ ὁποίου κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὴν καλαισθησίαν καὶ πρωτοβουλίαν

τῆς Συμαίας νεολαίας, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ δημοτελής ἐγκαθίδρυσις τοσοῦτον ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ συμπάθειαν τῶν κατοίκων, ὥστε καὶ οἱ λογιώτεροι καὶ γερωντότεροι τοῦ τόπου ἔσπευσαν νὰ συνταχθῶσιν ὡς μέλη τοῦ μεγάλου τὸν προορισμὸν ἔχοντος τούτου τῶν Μουσῶν ἐνδιδαιτήματος.

Μικρὸν μετὰ τὰ ἐγκαίνια πολλοὶ πολλαχόθεν τῶν λογίων ὡς καὶ συλλόγων ἔσπευσαν νὰ χαιρετήσωσι μετ' ἐνδομύχων καὶ θερμῶν εὐχῶν τὴν ἰδρύσιν τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἢ Συλλόγου τούτου· ἡ δὲ κυρία Αἰμιλία Κτενᾶ Λεοντιάς, ἐκδότις καὶ διευθύντρια τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Εὐρυδίκης» κατεχώρισεν εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 1. φυλλάδ. τοῦ Γ'. τόμου τοῦ ἀξιολόγου τούτου συγγράμματος μετὰ ἰδιαιτέρας εὐχῆς τῆς ἐλεγείον γλαφυρώτατον, ποιηθὲν ὑπὸ τῆς σοφῆς διευθυντρίας τοῦ ἐν Σμύρνη μεγάλου Παρθεναγωγείου τῆς Ἀγ. Φωτεινῆς κυρίας Σαπφοῦς Κτενᾶ Λεοντιάδος, τὸ ὁποῖον χάριν τῶν ἀναγνωστῶν παραθέτομεν ἐνταῦθα (1).

(1) «Λίαν ἐνδιαφερόμεναι ἐπὶ τῇ προαγωγῇ τῶν φίλων Συμαίων, ὧν τὴν διετῆ φιλοξενίαν εὐχαρίστως ἀείποτε ἐνθυμούμεθα, συχαίρομεν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ «Δίγλῃ» αὐτῶν, ὑπὲρ ἧς συνενοῦμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν φωνὴν μετὰ τῆς φιλτάτης ἡμῶν ἀδελφῆς κ. Σ. Λεοντιάδος, ἣτις ἐχαιρέτησε τὴν σύστασιν αὐτῆς διὰ λαμπροῦ ἐλεγείου, καταλήγοντος εἰς τὴν εὐχὴν ταύτην·

«..... Ὁ σύλλογος εἶθε δὴ οὗτος

Ν' ἀναδειχθῇ τοῦ καλοῦ του ὀνόματος ἄξιος πάνυ.

Καὶ ὡσεὶ ἀίγλη τοῦ πνευματικοῦ τῆς παιδείας ἡλίου

Καὶ τοῦ ὑψίστου ἐκείνου φωτὸς τῆς Χριστοῦ ἀληθείας

Ν' ἀποσοβῆσῃ μαρμαίρουσα καὶ καθ' αὐτὴν τὰς νεφέλας

Τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀμαθείας, ὁπόθεν ζοφώδεις

Τὸν γλαφυρὸν τῆς πατρίδος ὀρίζοντα περικαλύπτουν.»

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς, ἐπειδὴ ἀκριβῆς ἀπογραφή δὲν ὑπάρχει, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἀναβαίνει εἰς 11—12 χιλιάδας, εἰσὶ δὲ πάντες ἰθαγενεῖς τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πλὴν εὐαρίθμων τινῶν παρεπιδήμων, καὶ τούτων νησιωτῶν καὶ ὁμοδόξων. Ἀπὸ τῆς διοικητικῆς ὅμως καὶ φορολογικῆς ἀφομοιώσεώς της πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοκρατορίαν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, καταφυγόντων πολλῶν μὲν ἐξ αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα, πολλῶν δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἄλλων δὲ εἰς τὴν ἀπέναντι Μικρασίαν καὶ ἄλλων ὅπου ἕκαστος ἐνόμισεν, ὅτι ἡδύνατο ν' ἀσφαλίσῃ δι' ἑαυτὸν βίον ἐλευθερώτερον καὶ ἀνετώτερον, μέχρι βελτιώσεως τῶν πραγμάτων (α).

(α) Εἷς ἐκ τούτων, ὁ κ. Γεώργιος Πετρίδης, ἀνὴρ, οὐτινος τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του Σύμης ἀγνὰ καὶ ἐνθερμα αἰσθήματα ἔσαι ἔσονται ἐντετυπωμένα ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πατριωτῶν του, καὶ ὅστις, πολλάκις ὡς δημόσιος λειτουργὸς ἐκλεχθεὶς καὶ μάλιστα ἐν κρίσιμοις περιστάσεσι, πολλὰς καὶ μεγάλας προσήνεγκε τὰς ὑπηρεσίας ἐν αὐτῇ, καὶ διὰ τῆς σπογγικῆς βιομηχανίας του εἰς πολλοὺς σπογγοεργάτας ἔδιδεν ἄρτον, ὁ ὑπὸ πᾶσαν, λέγομεν, ἔποψιν χρησιμώτατος γενόμενος οὗτος πατριώτης, κατηγορηθεὶς ὡς ἀντενεργῶν εἰς τὰ σχέδια τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατ' αὐτῆς διαθέτων δῆθεν τοὺς πατριώτας του, μικροῦ δεῖν περιέπιπτεν εἰς τὴν κακεντρέχειαν μοχθηρᾶς καὶ ἰδιοτελοῦς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τὸ 1869, ὅτε, λεληθότως ὑπεκφυγὼν τὰς χεῖρας αὐτῆς, μετέβη εἰς Σύρον, ὅπου, ὕστερον μεταγαγὼν καὶ τὸ σπόγγικόν αὐτοῦ ἐργαστάσιον, διατελεῖ ἔκτοτε ἀποκαταστημένος.

Οἱ Συμαῖοι, ὡς νησιῶται καὶ κάτοικοι ἀγόνου ἐδά-
φους, πρῶτως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν
ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἡ δὲ ἔξοχος σπογγαλιευ-
τικὴ τέχνη των τοῖς περιεποίησε τὴν φήμην, ἥτις ἀπὸ
τοῦ γενάρχου των Θαλαττίου Γλαύκου ὑπάρχει συνδε-
δεμένη μετὰ τοῦ ὀνόματός των. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρόοδος
εὐνοεῖ πάντοτε τὴν ὁμόνοιαν, δραστηριότητα καὶ τι-
μιότητα, ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, καὶ μ' ὄλην τὴν ἐπὶ
τοῦ ἠθικοῦ καὶ ὑλικοῦ βίου ἐπενέργειαν τῶν καιρικῶν
περιστάσεων, καὶ τὴν τύχην των ἐδημιούργησαν καὶ τὸ
ἠθικόν των ἐβελτίωσαν καὶ τὴν πατρίδα των κατέστη-
σαν σεβαστὴν εἰς τὸν ἐμπορικόν καὶ ναυτιλιακόν κό-
σμον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἐπιδεικνύοντες αὐτὴν, δύναν-
ται νὰ σεμνύνωνται ἐπὶ τῇ προόδῳ αὐτῆς· ὁ δὲ βίος αὐ-
τῶν ἀποβαίνει ὁσημέραι τοσοῦτω μᾶλλον ἀνετώτερος,
ὄσω καὶ ἐπιμελέστεροι καὶ δραστηριώτεροι γίνονται,
οἱ μὲν διὰ τῆς ναυτιλίας, οἱ δὲ διὰ τῆς σπογγαλιείας
καὶ ἄλλοι δι' ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἰδίως τῆς
σπογγοεμπορίας, τοῦ σπουδαιότερου τῆς γήσου πλούτου.

Ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τὰ ἄρρενα τέκνα τῶν Συ-
μαίων γυμνάζονται διὰ τῆς πράξεως τὸ ἐπιτήδευμα
τῶν γονέων, καταδυόμενα παιδιᾶς χάριν εἰς βάθος 8
ἕως 10 ὀργυιῶν κατὰ τὸν λιμένα. Εἰς τὴν ἐφηβικὴν
ἡλικίαν, ἀφοῦ τελειώσωσι τὰ ἐν τοῖς ἀλληλοδιδασκτι-
κοῖς σχολείοις ἢ καὶ τὰ ἐν τῷ σχολαρχείῳ παραδιδό-
μενα μαθήματα, ὅσα δὲν εἶνε προωρισμένα δι' ἀνωτέραν
παιδείαν, ἀκολουθοῦσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν εἰς τὰ μακρυ-
νὰ τῆς Ἀφρικῆς καὶ Συρίας ταξείδια, ἢ συνοδεύουσιν
εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Σύμης καὶ τῶν παρακειμένων
νήσων διὰ τὴν σπογγαλιείαν τοὺς διὰ τὸ γῆρας ἀνι-
κάνους κατασταθέντας πατριώτας των, ἵνα ἐκτεθῶ-

σιν εἰς μακρυνὰ μέρη, συνεργαζόμενα μετ' αὐτῶν.

Τὸν Μάϊον ἀνάγονται εἰς τὸ πέλαγος καθ' ὁμάδας, ἐν μέσῳ συχῶν πυροβολισμῶν καὶ σημαιοφοροῦντα τὸ εἰκόνημα τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, τοῦ προστάτου των, τὰ σπογγαλιευτικὰ τῶν Συμαίων πλοιάρια, ὧν τὸ πλήρωμα σύγκειται ἐξ 7 ἀνδρῶν. Αἱ ἡμέραι τοῦ ἀπόπλου των εἶνε ἡμέραι εὐθυμίας καὶ χαρᾶς διὰ τοὺς ἀπτοήτους τούτους σπογγαλιεῖς, ἐνῶ ὁ ἐπισφαλῆς καὶ κινδυνώδης τρόπος, δι' οὗ οἱ ἐγκρατεῖς οὗτοι ναῦται πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐφελκύνει τὴν προσοχὴν καὶ τῶν μᾶλλον περὶ τὴν θάλασσαν ἡσκημένων.

Τίς ἀληθῶς δὲν συμπαθεῖ; τίς δὲν αἰσθάνεται καρδιόδηκτον φόβον ὑπὲρ αὐτῶν; τίς δὲν συμμερίζεται τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς τῶν προσφιλῶν αὐτῶν οἰκογενειῶν περὶ τῆς αἰσίας ἐπανόδου των, ἀναλογιζόμενος εἰς ἡλικίους κινδύνους ἐκτίθενται θαρραλέως ἐντὸς εὐθρύπτων σκαφιδίων ἐπιβάται, ὧν ἡ ζωὴ εἶνε πολύτιμος εἰς χιλιάδας ἀτόμων, εἰς πελάγη, μάλιστα, ὧν τὰ ἔγκατα φέρουσι πλεῖστα ὅσα θαλάσσια θηρία καὶ παντοῖα ἐπαπειλητικὰ συναντήματα, τὸ δὲ ἄπιστον στοιχεῖον πολλάκις κλυδωνίζει αὐτά; Καὶ ὅμως ἡ τέχνη ἐδίδαξεν αὐτοὺς νὰ καταφρονῶσι τοὺς κινδύνους, καὶ ἡ πείρα νὰ ὑπερνικῶσι τὰς τρικυμίας.

Ἐν τούτοις τὸ Αἰγαῖον μετ' ὀλίγον καλύπτεται ὑπὸ τῶν πλοιαρίων τούτων, καὶ μετὰ πολυήμερον ταξείδιον πλέουσι τὰ παράλια τῆς Κρήτης, Συρίας, Καραμανίας, Βεγγάζης καὶ πολλοὺς ἄλλους τῆς βορείου Ἀφρικῆς αἰγιαλοὺς, ἐνθα ἀσχολοῦνται διὰ καταδύσεως εἰς τὴν ἀλιεῖαν τοῦ πολυτίμου σπόγγου, ἥτις ἐνεργεῖται ὡς ἐξῆς.

Εἴρηται, ὅτι εἰς ἕκαστον σπογγικὸν πλοιάριον ἐπι-

βαίνουσιν ἐν ὅλοις 7 ἄνδρες· τούτων οἱ μὲν πέντε καταδύονται, καὶ ὀνομάζονται δῦται, βουτηχτάδες, οἱ δὲ λοιποὶ δύο, ἔργον ἔχουσι τὴν κωπηλασίαν, τὴν καθαρσιν τῶν ἐξαγομένων σπόγγων, τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνάσυρσιν τῶν καταδυομένων καὶ ἐν γένει τὴν περίθαλψιν αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καλοῦνται δὲ μὲ ἐν γενικὸν ὄνομα κωπηλάται ἢ κουπᾶδες.

Ἄφ' οὗ τὸ πλοῖον ἀφίχθῃ καὶ ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὸν νομιζόμενον ὡς σπογγοφόρον τόπον, τότε εἷς τῶν δυτῶν, φέρων κρεμαμένην ἀπὸ τοῦ τραχήλου δικτυωτὴν σπογγοδόχην, καὶ κρατῶν μὲ προτεταμένης χειρᾶς πλάκα κωνοειδῆ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καμπα νέλι ὑπ' αὐτῶν λεγομένην, εἰς τὴν βάσιν τῆς ὁποίας ὑπάρχει προσδεδεμένον μακρότατον σχοινίον, ὅπερ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ κωπηλάται κρατοῦσι, καταδύεται ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τοῦ σκάφους εἰς βάθος 20 ἕως 35 ὀργυιῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ 40, ἀφ' οὗ πρότερον εἰσπνεύσῃ ἱκανὴν ποσότητα ἀέρος. Ὑπὸ τὸ βάρος δὲ τῆς πλακὸς φερόμενος ὁ δύτης, ἐν ἀκαρεῖ διανύει τὸ θαλάσσιον τοῦτο διάστημα, καὶ, ποδοβατῶν ἐπὶ τοῦ πυθμένος, ἄρχεται τῆς ἐργασίας του, ὅσον οἷόν τε ἀπνευστί, ἀποσπῶν διὰ τῶν στιβαρῶν χειρῶν του προρρίζους τοὺς σπόγγους ἀπὸ τῶν ὑποθαλασσίων βράχων ἢ ἀπὸ διαφόρων σωμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι προσκεκολλημένοι. Παρὰ τοῖς νησιώταις ἢ διὰ μαχαίρας ἢ ἄλλου τινὸς μέσου ἀποκοπή τῶν σπόγγων εἶνε πάντῃ ἀσυνήθης· συμβαίνει δὲ τοῦτο κατ' ἐξαίρεσιν μόνον ἐπὶ παλαιῶν καὶ ἐπομένως βαθυρρίζων σπόγγων, φυομένων εἰς ἀβαθῆ ὕδατα καὶ ἐν ταῖς ὁπαῖς τῶν βράχων, ἐνθεν ἀδύνατον ἀποβαίνει ν' ἀποσπασθῶσι διὰ τῆς δυνάμεως τῶν χειρῶν.

Ὁ δύτης μένει εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης μέχρις οὗ

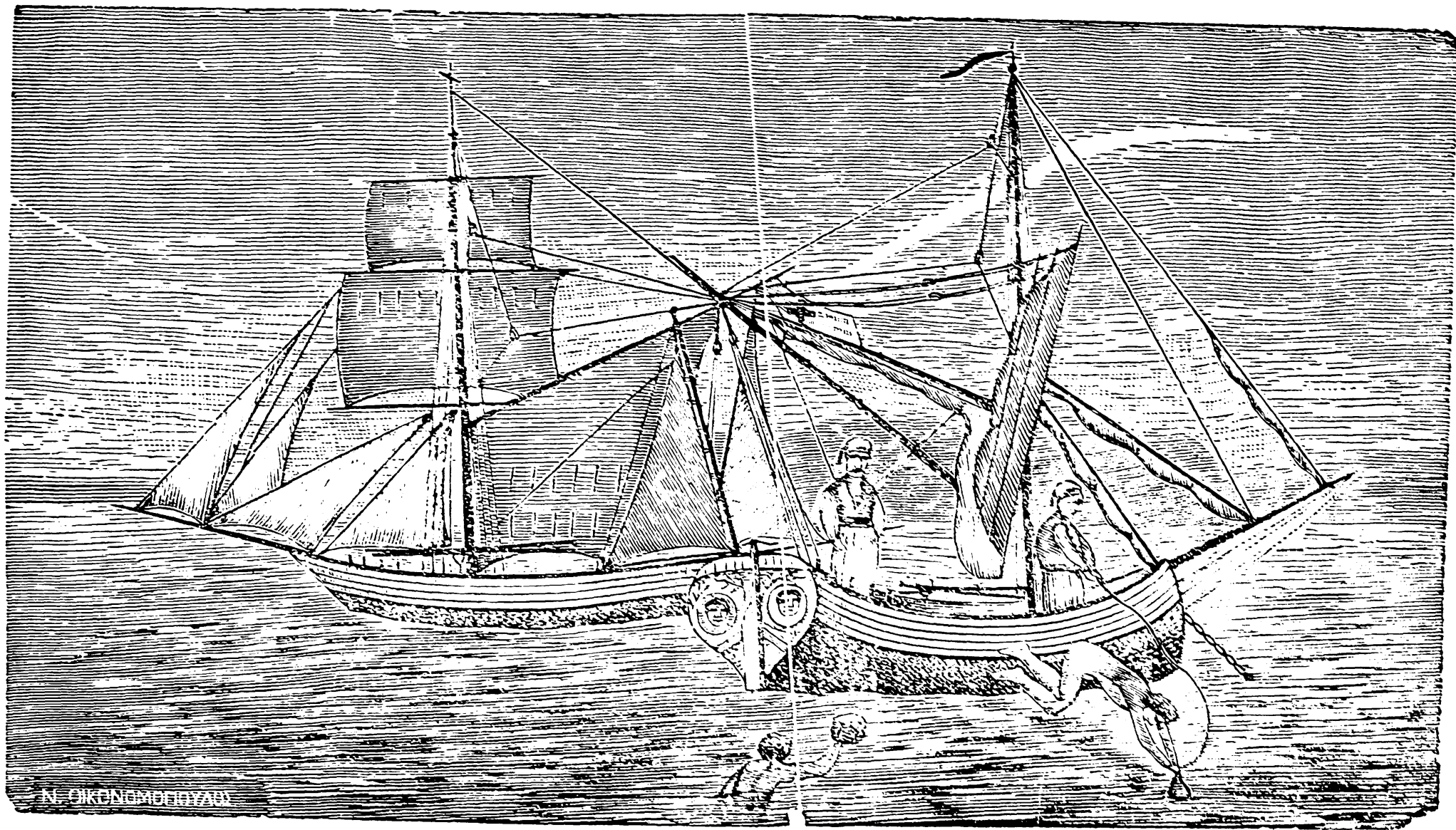

ἐξαντληθῆ ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν κατάδυσίν του εἶχεν εἰσπνεύσει, ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, ἐφ' ὅσον οἱ πνεύμονές του ἀντέχουσι· τότε δὲ σείων τὸ σχοινίον δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀναδύσεως εἰς τοὺς διὰ τὴν ζωὴν του ἐπαγρυπνοῦντας κωπηλάτας, οἵτινες ἀνασύρουσιν αὐτὸν, ὃν μόλις ἐπιβαίνοντα εἰς τὸ πλοῖον διαδέχεται ὁ δεύτερος, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς μέχρι τοῦ πέμπτου· ἐνεργεῖται δὲ καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ σπογγαλίευσις ἀλληλοδιαδόχως ὑφ' ὅλων τῶν δυτῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας.

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἡμερησίας ἐργασίας τῶν δυτῶν, οἱ κωπηλάται ἀναλαμβάνουσι τὸ τῆς καθάρσεως καὶ λευκάνσεως τῶν σπόγγων ἔργον, θλίβοντες ἢ προστρίβοντες αὐτοὺς διὰ τῶν ποδῶν των ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, εἶτα περῶντες αὐτοὺς εἰς λεπτὰ σχοινία ἀποπλύνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἐπανειλημμένως πολλάκις, μέχρις οὗ ἐκχυθῆ διὰ τῶν πόρων ἐντελῶς ὁ ἐμπεριεχόμενος γλοιώδης χυμὸς, καὶ ἐκβληθῶσι τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναπτυχθέντα διάφορα μόρια. Μετὰ τοῦτο ἀποξέουσι διὰ μαχαίρας τὸν περικαλύπτοντα αὐτοὺς μέλανα καὶ δυσώδη μύκητα, καὶ αὖθις ἀποπλύνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν δις καὶ τρίς, μέχρις οὗ ἀποκαλυφθῆ ἡ πηκτώδης ἢ ἰνώδης οὐσία τοῦ ἐν χρήσει σπόγγου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου οἱ Συμαῖοι, ὡς καὶ πάντες οἱ νησιῶται σπογγαλιεῖς, ἐπανακάμπτουσιν ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς εἰς τὴν πατρίδα των, ἔνθα μετ' ὀλιγοήμερον ἀναψυχὴν παρασκευάζονται αὖθις διὰ νέας ἐκδρομὰς (δευτεροτάξειδα) κατὰ τὸ Ἀρχιπέλαγος πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν· διαρκεῖ δὲ ἡ ἐργασία καθ' ὅσον ἡ θερμοκρασία τῆς θαλάσσης τοῖς ἐπιτρέπει τὴν κατά-

Πλοῖα σπογγαλιευτικά.

δυσιν, συνήθως ὅμως παρατείνεται μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ὀκτωβρίου.

Τὴν σπογγαλιεῖαν ἐνεργοῦσιν οἱ νησιῶται τῶν νοτίων σποράδων καὶ διὰ μηχανικῆς πανοπλίας, δι' ἧς καταδυόμενοι εἰς βάθος μέχρις 25 ὀργυιῶν δύνανται νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐργαζόμενοι καὶ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παραμένοντες εἰς τὸν βυθὸν ἐπὶ δύο περίπου ὥρας, καὶ ἀναπνέοντες διὰ μηχανικοῦ σωλήνος. Τοιαύτη τις μηχανὴ εἰσήχθη καὶ ἐν Σύμῃ κατὰ πρῶτον τῷ 1864 ὑπὸ τινος Φωτίου Μαστορῆ Συμαίου μεθ' ἱκανὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων. Σπουδαιοτέρας ταραχὰς αἱ τοιαῦται μηχαναὶ προῦκάλεσαν ἐν Καλύμνῳ, ὅπου καὶ πολλαὶ ἐν τῇ ἀκαθέκτῳ ὀρμῇ τῶν σπογγαλιέων τῆς νήσου ταύτης ἐθραύσθησαν, ἀνήκουσαι εἰς Γάλλους ὑπηκόους, ὧν τὰ συμφέροντα ἐδέησεν ἵνα ὑποστηρίξῃ ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις διὰ πολεμικοῦ πλοίου ἐπὶ τούτῳ καταπλεύσαντος εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ταύτης. Αἱ τοιαῦται μηχαναὶ ἤδη ἔφθασαν εἰς Σύμην εἰς 50 περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἐκτὸς δὲ τοῦ ὅτι ἔχουσι τὴν ιδιότητα ν' ἀπογυμνώνωσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν θαλάσσιον πυθμένα μέχρι 25 ὀργυιῶν ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦτο, πρὸς ὄφελος μὲν τῶν κεκτημένων τοιαύτας, ζημίαν δὲ τῶν διὰ γυμνοῦ σώματος καταδυομένων, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπαπειλοῦσι τὴν ζωὴν τῶν δι' αὐτῶν ἐργαζομένων, ὧν πολλοὶ μὲν παράλυτοι ἐπὶ ζωῆς καθίστανται, πολλοὶ δὲ ἐξ ἀσφυξίας εἰς αὐτὰ τὰ ἔγκατα τῆς θαλάσσης ἀπονήσκουσι.

Οἱ σπόγγοι, πωλούμενοι παρὰ τῶν σπογγαλιέων εἰς τιμὰς οὐχὶ ἀρκούντως ἱκανοποιούσας τοὺς κόπους καὶ κινδύνους αὐτῶν εἰς τοὺς κεφαλαιούχους ἐμπόρους, οἵτινες διὰ μεγάλων ἐντόκων ποσῶν ἐφοπλίζουσι τὰ

πλοιάριά των, καὶ ὑπὸ τούτων ἀποστελλόμενοι εἰς τὴν Εὐρώπην δι' Ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου, προσεγγίζοντος κατὰ δεκαπενθημερίαν εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου, ἐκποιοῦνται ἀντὶ ἐπικερδεστάτου τιμήματος.

Ἀπανταχοῦ μὲν τῆς Εὐρώπης ἡ χρῆσις τοῦ σπόγγου εἶναι γνωστὴ, ἡ κυριωτέρα ὅμως ἀγορὰ ἐνεργεῖται ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Οἱ σπογγοέμποροι τῶν μερῶν τούτων διαθέτουσι μετὰ πλείστης ὄσης τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς χεῖρας τῶν Συμαίων σημαντικὰ κεφάλαια χάριν τοῦ εἴδους τούτου, ἀντὶ τοῦ ὁποίου εἰσάγεται κατ' ἔτος ἐν τῇ νήσῳ τίμημα 5—6 ἑκατομμυρίων γροσίων.

Ἐν Σύμῃ ὑπάρχουσι πολλὰ σπογγικὰ ἐργοστάσια, ὧν κλάδοι συνεστήθησαν ἀπὸ τινος καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὡς λ. χ. τὰ ἐν Γενεύῃ καὶ Βερολίνῳ δύο ὑποεργοστάσια τοῦ κ. Ἰωάννου Κατριοῦ, ἄνδρὸς νοήμονος καὶ ἐνὸς τῶν προϋχόντων μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Σύμης, καθὼς καὶ τὰ δύο ἐν Λονδίνῳ καὶ Γερμανίᾳ διευθυνόμενα ὑπὸ τῶν κκ. Δημητρίου καὶ Βασιλείου Ν. Πετριδῶν, ἀδελφῶν τοῦ ἐν Σύρῳ ἐργοστασιάρχου Γ. Ν. Πετρίδου.

Οἱ Συμαῖοι, διὰ παραγγελιῶν, συχνότερον δὲ διὰ τῆς αὐτοπροσώπου παρουσίας των ἐν Εὐρώπῃ, μεταφέρουσι κατ' εὐθείαν ἐκεῖθεν ὅ,τι χρήσιμον πρὸς τροφήν, ἐνδυμασίαν, οἰκιακὴν διακόσμησιν καὶ ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων των, ὧν ὁ ἀριθμὸς τῶν μὲν μεγάλων, δηλ. ἀπὸ 100—700 τόνων, δὲν ὑπερβαίνει τὰ 25, τῶν δὲ σπογγαλιευτικῶν σκαφῶν ἀπὸ 8—12 τόνων ὑπολογίζεται ἀπὸ 200—250 τὸν ἀριθμὸν.

Οἱ τὴν τάξιν τῶν σπογγαλιέων ἀποτελοῦντες, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς ὅλας των τὰς ἀνάγκας διὰ μόνου τοῦ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου κέρδους,

ἐπεδόθησαν εἰς ὅ,τι ἐπιτήδευμα ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ ἕκα-
στος ἰκανότητα καὶ κλίσιν. Οὕτω μετὰ τὸν Ὀκτώβριον
οἱ μὲν μετέρχονται τὴν μικρεμπορίαν, μεταφέροντες ἐκ
τῆς ἀπέναντι Μικρασίας καὶ τῆς εὐκάρπου Ῥόδου καὶ
ἄλλων νήσων πᾶν ὅ,τι χρήσιμον ἐν τῇ ἀγόνῳ πατρίδι
των, οἱ δὲ τὴν ναυτιλίαν, καὶ ἄλλοι διαφόρους τέχνας,
ἐξ ὧν μᾶλλον ἐπροώδευσαν ἐν τῷ τόπῳ ἢ ναυπηγία, ἢ
τεκτονική, ἢ ὑποδηματοποιία, ἢ ῥωμιορραπτική καὶ ἢ
βαφική, εἰς ἃς ἀσχολοῦνται ἀνεκδότως μέχρι τοῦ Μαΐου,
ὅτε αὖθις παρασκευάζονται διὰ τὸ κυρίως ἔργον των,
τὴν σπογγαλιείαν, ἣν περ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων
ἀπὸ τούσ πατέρας των ἐκληρονόμησαν.

ΠΕΡΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ, ΕΙΔΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΕΘΙΜΟΤΑΞΙΩΝ

Κ Α Ι

ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΑΙΩΝ.

ΜΕΡΟΣ Β.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΣΥΜΑΙΩΝ.

Οί Συμαῖοι ἔχουσι θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν γενέτειραν αὐτῶν γῆν· ὑπὸ τοιαύτης δ' ἐμπνεόμενοι φιλοπατρίας, ἰδιάζον καὶ κύριον μέλημα ἔχουσι τὴν σωτηρίαν, εὐτυχίαν καὶ εἰρηνικὴν πρόοδον αὐτῆς.

Ἀποδημοῦντες δὲ, καθὼ κοσμοπολίται, οὐδαμοῦ τῆς γῆς, οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ πολυθελγῆτρῳ Εὐρώπῃ, ἦν συχνὰ ἐμπορείας χάριν ἢ ἐκπαιδεύσεώς των ἐπισκέπτονται, τοσαύτην ἠδονὴν εὐρίσκουσιν, ὅσην ἐν τῇ ἑαυτῶν πατρίδι· πρὸς αὐτὴν δὲ πάντοτε ἔχοντες ἐστραμμένον τὸ ὄμμα καὶ περὶ αὐτῆς ὁμιλοῦντες μεγάλως ἠδονται. Εἰς τὴν φιλοπατρίαν δὲ ταύτην ὀφείλονται καὶ πολλὰ δημωφελῆ ἔργα.

Παρ' αὐτοῖς ἡ ἐθνικὴ ἀλαζονία ὑπάρχει εἰς μέγιστον βαθμόν· πιστοὶ δὲ ὄντες ἀκόλουθοι καὶ φύλακες τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἀποκρούουσι μετὰ ζήλου πᾶν τὸ ἀντιστρατευόμενον εἰς αὐτήν. Καίπερ δὲ στερούμενοι εἰσέτι πολλῶν τῆς παιδείας δώρων καὶ πλεονεκτημάτων τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, διατελοῦσιν ὁμῶς ἐν τε τῷ οἰκιακῷ καὶ κοινωνικῷ βίῳ ὄντες τιμῶ-

τατοι, εὐπροσήμεροι καὶ εἰρηνικοὶ, φίλοι τῶν διασκεδάσεων, τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν πομπῶν πανηγύρεων.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν φιλοξενίαν, τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερον γνῶρισμα τῶν νησιωτῶν ἀπάντων, εἰς τοὺς Συμαίους ὅμως ἴσως εὐρίσκεται αὕτη εἰς πλειοτέραν δόσιν.

Παρ' αὐτοῖς ὁ φόνος καὶ ἡ κλοπὴ εἶναι ἐγκλήματα ἀσυνήθη. Εἰ δὲ ποτέ τις ἐπὶ τοιούτοις ἐγκλήμασιν ἤθελε φωραθῆ, τιμωρεῖται παραδειγματικῶς (α). ἑπομένως νομίζομεν, ὅτι λαὸς, οἷος ὁ τῆς Σύμης, διατηρῶν ὑγιᾶ πυρῆνα καὶ γνησίαν ἑλληνικὴν ζωτικότητα, δυναμένην ν' ἀποβάλλῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν παρείσακτον ῥύπον τῆς ξενοκρατίας, λαὸς ἀνθιστὰς εἰς τοσαύτας πολιτικὰς μεταβολὰς καὶ περιπετείας, δὲν δύναται ν' ἀποθάνῃ, καὶ ἂν ἔτι ἐντελῶς ἤθελεν ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τῶν κρατούντων.

Παρεκτὸς δὲ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων παραδόξων προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, — ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων προκατειλημμένοι ὄντες οἱ τὸν ἀμαθῆ ὄχλον τῆς Σύμης ἀποτελοῦντες ἀποδίδουσι μεγίστην τὴν σημασίαν εἰς τὰ δεισιδαιμονικὰ ἐξαγνίσματα, εἰς τὰ λεγόμενα ἐναέρια πνεύματα, οἷον Νηρηίδας,

(α) Ὁ ἐπὶ κλοπῇ φωραθὴς, ἂν μὲν ᾖ ξένος, παραχρῆμα ἀποπέμπεται τῆς νήσου· ἂν δὲ ἐγχώριος, ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὠρισμένης ποινῆς, ὑφίσταται καὶ τὴν τῆς ἀτιμώσεως· προσαρτᾶται δηλ. ἀπὸ τοῦ τραχήλου τοῦ τὸ κλαπὲν ἀντικείμενον, καὶ χειροδέσμιος ὑπὸ τῶν κλητῆρων τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς περιηγόμενος καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἐκτίθεται ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες μετὰ βαθείας ἀποστροφῆς ἐμπτύουσι καὶ πολυτρόπως περιφρονοῦσιν αὐτόν. Ἡ συναίσθησις αὕτη τοῦ ἐγκλήματος παρήγαγε τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα τῆς γενικῆς πρὸς τὴν κλοπὴν ἀποστροφῆς.

Βουρκόλακας καὶ τὰ παρόμοια, καὶ, πιστεύοντες εἰς τὴν ὑπαρξιν ἡμερῶν ἀποφράδων, οὐδὲν ἔργον σπουδαῖον ἐπιχειροῦσιν, οὐδ' ἀποπλέουσι τοῦ λιμένος των καθ' ἣν ἡμέραν ἀνωρύχθη τάφος νεκροῦ κτλ.—τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν Σύμῃ ἔθιμά εἰσιν ἐπίσης πολλὰ καὶ διάφορα, ὅσαι καὶ αἱ περιπέτεια καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη ὑπὸ τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ὑπέκυψε· μεταξύ δὲ αὐτῶν παρατηροῦνται καὶ τινὰ πλεονεκτοῦντα πατριαρχικῆς τινος ἐθιμοταξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΟΙ ΠΑΡΑ ΣΥΜΑΙΟΙΣ ΓΑΜΟΙ.

Οἱ Συμαῖοι μνηστεύουσιν ἢ συνάπτουσιν εἰς γάμους τὰ τέκνα των εἰς πρόωρον πολλάκις ἡλικίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δύτου θεωρεῖται παρ' αὐτοῖς ὡς τὸ ἐντιμότερον καὶ ἐπικερδέστερον, οἱ εἰς τὴν σπογγαλιείαν ἀσχολούμενοι προτιμῶνται παντὸς ἄλλου βιομηχανοῦ ὑπὸ τῶν γονέων ὡς σύζυγοι τῶν θηλέων τέκνων των. Ἡ δὲ συνήθεια τῆς προικίσεως εἶναι γενικὴ κατ' αὐτὴν, ἐκτὸς τῆς ἀναποφεύκτου προικοδοτήσεως ἀπάντων τῶν χρειωδῶν ἐπίπλων πρὸς οἰκιακὴν διακόσμησιν καὶ τῶν, πρὸς ἀπαρτισμὸν τελείου συζυγικοῦ οἴκου, σκευῶν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλαχίστου μαγειρικοῦ ὀργάνου, ἢ προικοδότησις οἰκίας ἢ καὶ ἀμπελώνων ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῶν προικιζόντων εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ· τὰ ἀκίνητα ταῦτα κτήματα ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτία ἀπαλλοτριοῦνται, ἀλλὰ περιέρχονται κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους των.

Δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου αἱ μητέρες καὶ αἱ πλησιέστεραι συγγενεῖς ἔσθ' ὅτε καὶ αἱ οἰκειότεραι φίλαι συνέρχονται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μελλονύμφου, ὅπου παρατίθεται πολυτελὲς γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον λαμβάνουσι μέρος ἀποκλειστικῶς γυναῖκες· μετὰ τὴν ἐστίασιν καὶ τὴν γενικὴν εὐωχίαν ἐξέρχονται ἅπασαι ὁμοθυμαδὸν, προηγούμενων τῶν μητέρων καὶ φερουσῶν ἐρριμμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τὸν, ὡς εἴρηται, προνομιακὸν αὐτῶν χρυσοῦφαντον ἐπενδύτην ὡς ἔμβλημα προγονικῆς τιμῆς· περιερχόμεναι δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν προσκαλοῦσιν ἀνεξαιρέτως πάντας εἰς τὸν γάμον. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ἡμέρας τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, οἱ ἱερεῖς τῆς ἐνορίας τοῦ μελλονύμφου παραλαμβάνουσιν ἑκάτερον τῶν μελλονύμφων, παρακόλουθούμενον ὑπὸ ἀπείρου πλήθους προσκεκλημένων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ ὁδηγοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν ἱερὸν ναόν.

Τελουμένου δὲ τοῦ γαμηλίου μυστηρίου, καὶ καθ' ὃν χρόνον λαμβάνει χώραν ὁ Ἰσαϊκὸς χορὸς, οἱ ὀπισθεν τῶν παρανύμφων ἰστάμενοι γρονθοκοποῦσιν ἢ θωπεύουσιν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν (τῶν παρανύμφων), καὶ τότε οἱ ἐκ τούτου προκαλούμενοι γέλωτες τῶν παρευρισκομένων ἀφ' ἑνός, καὶ οἱ πάνταχόθεν ἐκσφενδονιζόμενοι ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων χρηματικοὶ ἔρανοι (τσοῦρι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καλούμενοι) ἀφ' ἑτέρου, μεταβάλλουσι πρὸς στιγμὴν τὴν σεβασμίαν καὶ ἱεράν τελετὴν τοῦ γάμου εἰς σκηνηὴν ὄντως κωμικωτάτην.

Εἰς ἐπίμετρον τούτων προσθέτομεν, ὅτι, μόλις τελεσθέντος τοῦ μυστηρίου, ἑκάτερος τῶν παρανύμφων (ἂν ρῶτοι ἀμφοτέροί εἰσιν ἄγαμοι) προθυμοποιεῖται, ἵνα, πρῶτος ἐκβαλὼν τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ

γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης, θέσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐτέρου, ὑπαινιττόμενος ἢ ἐπευχόμενος ἴσως διὰ τούτου τὰ ἴσα καὶ εἰς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα, προπορευομένων τῶν ἱερέων καὶ ψαλλόντων, ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν προσκεκλημένων συνοδεύει τοὺς νεονύμφους εἰς τὴν προικῶαν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὅπου, γενομένων τῶν συνήθων ὑποδοχῶν καὶ προπόσεων, διαλύεται τὸ πλῆθος μετ' ἐπανελημμένων χρηματικῶν ἐράνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ παῖδες συνωθούμενοι κατὰ στιβάδας ἐπιπίπτουσι.

Μίαν δὲ ἢ δύο ὥρας πρὸ τοῦ γεύματος ὁ νεόνυμφος, συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς τῶν συγγενῶν τῆς νεονύμφου, περιέρχεται τὰς οἰκίας ὄλων τῶν κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου παρευρεθέντων καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ γεῦμα, διὰ τὸ ὁποῖον βόες ὀλόκληροι καὶ σημαντικὴ ποσότης ἰχθύων, ἄρτων, οἴνου κτλ. δαπανῶνται, καὶ πολλοὶ θάλαμοι ὑπὸ τῶν προσκεκλημένων πληροῦνται. Αἱ τράπεζαι συνήθως στρώνονται χαμαί, τρώγουσι δὲ διὰ τὴν πληθὺν αὐτῶν καθ' ὀμάδας ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πινακίου κοινοβιακῶς. Αἱ γυναῖκες δὲν συντρώγουσι μετὰ τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' εἰς ἰδιαιτέρους θαλάμους.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων ὑπηρετῶν, οἵτινες μετὰ θαυμασίας δεξιότητος καὶ ἐτοιμότητος ἀσχολοῦνται, περιποιούμενοι τοὺς ἐστιωμένους, ὁ γαμβρὸς περιελθὼν ἅπαξ τοὺς θαλάμους κίρνα πάντα ἀνεξαιρέτως εἰς σημεῖον εὐαρσχείας, ὅπερ καὶ πολλαὶ τῶν συγγενῶν γυναικῶν ποιοῦσι. Μολονότι δὲ ὁ οἶνος τῆς Κύπρου καὶ ὁ τῆς Σύμης ἄκρατος δίκην ὕδατος, οὕτως εἰπεῖν, κατὰ τὰ γαμήλια ταῦτα γεύματα διαχύνεται, οὐδέποτε ὁμως δυσάρεστόν τι ἢ ἀπαίσιον ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα, οἷον φόνον, διαπληχτισμὸν καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια, μετὰ τοῦ φύρδην μίγδην τούτου πλῆθους.

Ὁ ξένος ἰδίως, παρευρισκόμενος εἰς παρομοίας εὐωχίας, εὐρίσκει ἀδελφικὴν περιποίησιν καὶ προτίμησιν· εὐχαριστεῖται δὲ μεγάλως ἀκούων ποῦ μὲν τῆς τραπέζης νὰ πληροῦσι τὸν ἀέρα τὰ θούρια τῆς Ἑλλάδος ἄσμα-
τα, ποῦ δὲ ψαλμωδῖαι, ἀλλαχοῦ ἢ κλαγγὴ ἑκατοστύων κοχλιαρίων πρὸς ἐπίδειξιν ταῦτοχρόνως κρουομένων ἐπὶ τῶν παροψίδων, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν εὐτραπελῖαι καὶ ἀστεῖσμοι, παντοῖα λογοπαίγνια καὶ ἀμοιβαῖαι εὐχαί, συνοδευόμεναι μετὰ ἐκφραστικωτάτων προπόσεων καὶ σπονδῶν.

Μετὰ τὴν ἀλλόκοτον ταύτην Βαβυλωνίαν, ἣν βαυοῦραν οἱ ἐντόπιοι καλοῦσι, γινομένην, ὡς εἴρηται, μετ' ἀξιοθαυμάστου συμπνοίας καὶ εἰλικρινείας, ἀρχίζει ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ καὶ ταῦτοχρόνως ὁ χορὸς, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ πρῶτον λαμβάνουσι μέρος οἱ νεόνυμφοι, καὶ μετὰ τούτους οἱ παράλυμοι, ἀκολούθως δὲ πάντες οἱ βουλόμενοι.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Συμαῖοι ἀξιεπαίνως κατ' ὑπερβολὴν τιμῶσι τὴν κόνιν τῶν τεθνεώτων, οἵτινες κατ' ἀρχαίαν ἐπικρατήσασαν συνήθειαν θάπτονται ἐντὸς τῆς περιοχῆς ἢ τοῦ νάρθηκος τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ νεόνυμφοι μεταβαίνοντες εἰς τοὺς τάφους τῶν φιλτάτων των μεθ' ὄλων τῶν προσκεκλημένων, ἀφιερῶσι τὰς πρώτας στροφὰς τοῦ χοροῦ των παρὰ τοὺς τάφους εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν συγγενῶν των, παιανιζούσης τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Μετὰ τοῦτο ἐπανέρχονται οἴκαδε, ὅπου ἡ τοῦ γάμου φαιδρότης τοὺς ἀναμένει, ἣτις συνεχίζεται κατὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ 3—4 ἡμέρας. Τὴν δὲ ὀγδόην λαμβάνει χώραν ὁ λεγόμενος ἀντίγαμος μετὰ τὰς αὐτὰς σχεδὸν φαγοπόσεις καὶ πομπὰς, ἀφ' οὗ προηγουμένως οἱ νεόνυμφοι ἀκούσωσι τὴν ἱερὰν λειτουργίαν·

μιμνήσκονται δὲ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῶν θε-
θνεώτων συγγενῶν, ἀποστέλλοντες καὶ ἀποθέτοντες ἐπὶ
τῶν τάφων αὐτῶν 5—6 κάνιστρα πλήρη παντοίων γλυ-
κυσμάτων, καὶ τῶν ἐπιτοπίως λεγομένων ἀκουμίων
(λουκουμάδων), ξηροτηγάνων κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΑΙ ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ.

Οἱ Συμαῖοι τελοῦσι συνήθως τὰς βαπτίσεις πομπω-
δῶς μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς,
ὅπου τὸ βρέφος προσάγεται ἐν πλήρει ἐκκλησιαστικῇ
φωταψία καὶ λοιπῇ πρὸς τοῦτο προπαρασκευῇ, καὶ κατὰ
τὰ εἰθισμένα γίνεται ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου ἢ ὀνοματοθε-
σία. Μετὰ δὲ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τὸ βρέφος, συ-
νοδευόμενον ὑφ' ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς καὶ
τῶν προσκεκλημένων, φέρεται εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον,
ὅπου γίνεται ἡ συνήθης ὑποδοχὴ, ἣτις, μετὰ τὴν χρη-
ματικὴν ἀπονομὴν, κοινῶς μαρτυρίαν, καταλήγει εἰς
τὴν εὐχὴν πρὸς τὸν ἀνάδοχον διὰ τῶν φράσεων· «Νὰ
τὰ χιλιάσης, κ' εἰς τὰ στεφανώματα».

Παρὰ τοῖς Συμαίοις ἀναδόχοις τὸ μὲν ὑπ' αὐτῶν βα-
πτιζόμενον ἄρρεν καλεῖται βαπτισιμιός, τὸ δὲ θῆ-
λυ βαπτισιμιᾶ, ὁ δὲ ἀνάδοχος παρὰ μὲν τῶν γο-
νέων καὶ συγγενῶν σύντεκνος, παρὰ δὲ τῶν βαπτι-
ζομένων τατῆς καὶ ἡ ἀνάδοχος νανᾶ. Τὰ διὰ
τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μυστηρίου χρειώδη, ἔλαιον καὶ σα-
πώνιον, ἀφεύκτως πρέπει νὰ καταβληθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνα-
δόχων· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀμαθὴς ὄχλος νομίζει, ὅτι τὰ δύο
ταῦτα ἀποκλειστικῶς συνεπάγουν τὴν μεταξὺ τῶν γο-
νέων καὶ ἀναδόχων πνευματικὴν συγγένειαν, ἐν περι-

πτώσει σπουδαίας τινός ὀργῆς ἢ διαπληκτισμοῦ διαλύουν δῆθεν τὴν συνάφειαν ταύτην οἱ πρῶτοι, ἀποτεινόμενοι πρὸς τοὺς δευτέρους διὰ τῆς φράσεως· «σοῦ δίδω ἴπισω τὸ λάδι καὶ τὸ σαποῦνι». Ὀνόματα δὲ ἀποδίδονται τοῖς βαπτιζομένοις αὐτὰ τὰ ἐν τῷ ἑορτολογίῳ τῶν ἀγίων καὶ σπανίως τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων προγόνων, λίαν δὲ συνήθη, διὰ μὲν τὰ ἄρρενα εἰσὶ τὰ ἐξῆς· Ἀγαπητός, Μιχάλης, Μερκούρης, ἐξιταλισθὲν ἴσως ἐκ τοῦ Ἑρμῆς, Καλοδούκας, Νικήτας, ἐξ οὗ καὶ παροιμία «ὅπου Συμιακὸς Νικήτας κ' ὅπου Χιώτης Παντελῆς», διὰ δὲ τὰ θήλεα· Χαριτωμένη, ἐκ τῆς ιδιότητος τῆς κεχαριτωμένης Μαρίας, τῆς Θεοτόκου, Χαμιώτισσα, ἐκ τῆς ἐπικλήσεως ἐξοχικοῦ ναοῦ ἐν Σύμῃ εἰς τιμὴν τῆς Παναγίας, Ἀλεμίνα, ὅπερ οἱ Συμαῖοι ἐτυμολογοῦσιν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἀλκμήνη, Ἄννα, Ἀστραδενή, μεταφορικῶς ἐκ τοῦ Οὐρανία, Βαίτενα, παρεφθαρμένως ἴσως ἐκ τοῦ Εὐανθία, Δουκισσὴ καὶ ὑποκοριστικὸν Δουκινιῶ, τὰ ὅποια οἱ νεώτεροι ἀντικαθιστῶσι διὰ τοῦ Δικαία, καὶ πολλάκις προφέρουν ὡς οὐδέτερα ὑποκοριστικά, οἷον τὸ Νικητάκι, τὸ Ἀστραδενάκι, τὸ Βαϊτανάκι κτλ., τὰ ὅποια ἐπονομάζουν διὰ τῶν πατρικῶν ὀνομάτων ἐνάρθρως ἄνευ πατρωνυμικῶν καταλήξεων, οἷον τὸ Μερκουράκι τοῦ Γιαννῆ, τὸ Νικητάκι τοῦ Μιχαλιοῦ, τὸ Βαϊτανάκι τοῦ Πάχου, τὸ Ἀλεμινάκι κτλ. Φέρουσι δὲ καὶ διαφόρους ἐπικτήτους μετωνυμίας, ὧν αἱ πλείεσται ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των ἐξ ἀποχρώσεως τινός αἰτίας, οἷον ὁ Ἀναντίος, διὰ τὸ ἐναντίως ἀποφαίνεσθαι εἰς τὰς τῶν ἄλλων γνώμας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΛΙ ΚΗΔΕΙΑΙ.

Ἦδη μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν κηδειῶν ἐπικρατοῦσαν ἐθιμοταξίαν. Ἐπὶ τῷ θεώματι τῆς ἐκπνεύσεώς τινος, αἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ παρευρεθεῖσαι συγγενεῖς καὶ φίλαι γυναῖκες, λυσίκομοι καὶ τὰ στήθη τύπτουσαι ἐξέρχονται ἐπὶ τοῦ δώματος ἢ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας καὶ διὰ γοερῶν θρηνηλογιῶν διαδίδουσι τὴν εἶδησιν τοῦ δυστυχήματος. Ἰπομένως πένθιμος ἦχος τῶν κωδῶνων καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἀκούεται. Μετ' ὀλίγον κήρυξ περιερχόμενος τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς ποιεῖ κατὰ δῆλον ἐξ ὀνόματος τὸν θάνατον αὐτοῦ· προσδιορίζων δὲ τὴν ὥραν τῆς ἐκφορᾶς προσκαλεῖ πάντας ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς αὐτήν.

Ἐπελθούσης δὲ τῆς ὥρας, ὁ νεκρὸς τίθεται ἐντὸς φερέτρου καὶ μετὰ πομπῶδους ἱεροπρεπείας, ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς θέσεώς του, προπέμπεται εἰς τὸν ἐνοριακὸν ναὸν, ἐνῶ αἱ συγγενεῖς καὶ φίλαι γυναῖκες, ἀκολουθοῦσαι λυσίκομοι καὶ τὰ στήθη σκληρῶς τύπτουσαι, ἐξυμνοῦσι τὰς ἀρετὰς τοῦ θανόντος δι' αὐτοσχεδίων ἐπικηδειῶν ἀσμάτων (μυρολογίων), ἅπερ ἐκφωνοῦσι μετ' ἐπιτετηδευμένης ὁμοιοκαταληξίας καὶ ἀξιοθαυμάστου ποιητικῆς φαντασίας.

Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν παρατίθεται τράπεζα (παρηγοριᾶ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καλουμένη), εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ τεθλιμμένοι συγγενεῖς καὶ πάντες οἱ βουλόμενοι.

Ἄν δὲ πνιγῇ τις (ἅπερ ὡς ἐκ τῆς βιομηχανίας τῶν κατοίκων συχνὰ συμβαίνει) χωρὶς νὰ εὔρεθῇ τὸ πτώμα

του, ἢ ἀποβιώσῃ ἐν ξένη γῆ, οἱ συγγενεῖς, ταξιθετοῦν-
τες τὰ ἱμάτια αὐτοῦ εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ νο-
μίζη τις, ὅτι πράγματι ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν τὸν πνιγέντα
ἢ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ θανόντα, κλαίουσιν, ὡς καὶ ἀνωτέ-
ρω, ἐπὶ τῶν ἱματίων καὶ ὀλοφύρονται, ἐνῶ αἱ γυναῖκες
τύπτουσι καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὰ στήθη
καὶ τὰ γόνατα, καὶ ἐπικήδεια ἄσματα ἐκφωνοῦσιν. Εἰς
ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιστάσεις ταύτας τὰ μνημόσυνα
τελοῦσι πολυδαπάνως, δηλαδή τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας
τοῦ μνημοσύνου, μετὰ κωδωνοκρουσιῶν καὶ προηγου-
μένων τῶν ἱερέων, τῶν ψαλτῶν, ἑξαπτερύγων καὶ λοι-
πῶν ἀρμολίων ἱερῶν προπαρασκευῶν, οἷον εἰ πρόκειται
περὶ κηδείας τινός, ἐκφέρονται τῆς οἰκίας τοῦ περὶ
οὗ τὸ μνημόσυνον 8—10 πολυμεγέθη κάνιστρα, ὧν τὸ
πρῶτον πληροῦται ἐκ μεγαλοπρεπῶς ἐστολισμένων κο-
λύβων, τὸ δεύτερον ἐκ χιονολεύκων ἄρτων, τὸ τρίτον
ἐκ γλυκυσμάτων διαφόρων, τὸ τέταρτον ἐξ ὀπωρῶν,
καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ δεκάτου ἐκ διαφόρων εἰ-
δῶν, τῶν ἐθιζομένων ἐν τοῖς μνημοσύνοις, τὰ ὅποια,
ψαλλόντων τῶν ἱερέων, μεταφέρονται εἰς τὸν ἱερὸν
ναόν, καὶ τιθέμενα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τεθνεῶτος, δια-
νέμονται μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου εἰς τοὺς
ἱερεῖς καὶ λοιποὺς παρευρισκομένους εἰς μνήμην αὐτοῦ,
καὶ τοῦτο συνεχίζεται ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

Οἱ Συμαῖοι, ὡς εἴρηται, ἀκριβεῖς ὄντες φύλακες τῆς
Θρησκείας τῶν πατέρων των, συναισθάνονται, ὅτι ἐκ

καθήκοντος δέον πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς, καθὼς καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, καθὸ τριημέρου γενομένης· ἐπειδὴ δὲ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ὑπὸ εὐσεβῶν καὶ φιλακολούθων ἀνδρῶν παρετηρήθη, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν συμπολιτῶν των, ῥαθυμοῦντες, μόλις περὶ τὴν ἀπόλυσιν προσέρχονται, τινὲς δὲ καὶ παντελῶς ἀπουσιάζουσιν, ἐκ συνθήκης καθιέρωσαν διὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τὴν ἐπομένην ἐθιμοταξίαν.

Ἔθεσαν δηλ. ὡς μέγιστον ὄρον καθυστερήσεως τὸ εὐαγγέλιον τῆς λειτουργίας, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου οἱ προσερχόμενοι ὀφείλουσι νὰ ὑποστῶσι τὴν ἀστείοντάτην ποινὴν, ἣτις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς προσαγωγῆς ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπηρέτου ἀνημμένης λαμπάδος ἐπὶ λαβάρου πρὸ τῶν ποδῶν των, ἣτις τότε μόνον μετατίθεται εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν, ὅταν οἱ βραδύναντες τὴν προσέλευσίν των ἀποτίσωσι μικρόν τι πρόστιμον ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς των πρὸς ὄφελος τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ οἱ Συμαῖοι ὀνομάζουσι «φάλια».

Πρὸς δὲ τοὺς ὀλοτελῶς ἀπουσιάζοντας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν φέρεται μετὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἡ σημαία τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, ἀκολουθούντων πολλῶν περιέργων, τοὺς ὁποίους οἱ ἀπουσιάζοντες, πρὸς ποινὴν ἅμα καὶ γλεύην των, ὑποχρεοῦνται νὰ περιποιηθῶσιν εἰς τοὺς οἴκους των, προσφέροντες αὐτοῖς ἐκ τῶν πασχαλίων των ἀγαθῶν, καὶ ταῦτο χρόνως καταθέσωσιν εἰς τὸν δίσκον τῆς ἐκκλησίας ἀνάλογον εἰς τὴν κατάστασίν των πρόστιμον. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο παρὰ τοῖς Συμαίοις δὲν θεωρεῖται ὡς καταναγκαστικὸν καθ' ἑλὴν τὴν σημασίαν

τῆς λέξεως καὶ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς χαρίεις τις παιδιὰ, ἐκ συνθήκης παραδεδεγμένη, δι' ἧς ἀφ' ἐνὸς μὲν εὐτραπέλως πῶς παροτρύνουσιν ἀλλήλους εἰς πλήρωσιν ἐνὸς τῶν χριστιανικῶν καθηκόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τῶν πυροβολισμῶν καὶ παρομοίων ἐπιδείξεων αὐξάνουσι τὴν φαιδρότητα τῆς ἐορτῆς διὰ τῆς παρουσίας των ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι, ὅτι πολλοὶ ὑπὸ τοῦ πρῶϊνοῦ ὕπνου καταλαμβάνομενοι ἐγείρονται ἔντρομοι εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν κωδωνοκρουσιῶν, καὶ, φοβούμενοι μήπως φθάσωσι μετὰ τὸ εὐαγγέλιον, ὅτε ἀφεύκτως ὀφείλουσι νὰ ὑποστῶσι τὴν, ὡς εἴρηται, χλεύην τῶν ἄλλων, σπεύδουσιν εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς πολλάκις ἀτημέλητοι, ἡμίγυμνοι ἢ καὶ ἀνυπόδητοι, χαίροντες ὁμῶς, ὅτι ὅπωςδ' ἦποτε δὲν καθυστέρησαν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μετὰ τῶν γυναικῶν.

Ἐν τούτοις ἡ ἐθιμοταξία αὕτη, ἣν ὁ ψευδοπολιτισμὸς παρέλυσεν ἐν μέρει ἐσχάτως, ἐπήνεγκε τὸ εὐάρεστον ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ προθυμοποιῆται ἕκαστος, ὥστε οὐ μόνον νὰ μὴ ἀπουσιάζη κατὰ τὰς κοσμοσωτηρίου ἐκείνας ἱεροτελεστίας, ἀλλὰ καὶ λίαν πρῶτ' νὰ παρευρίσκηται εἰς αὐτάς, φοβούμενος ἔνθεν μὲν τὸν Θεόν, ἔνθεν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν ψόγον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

ΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ.

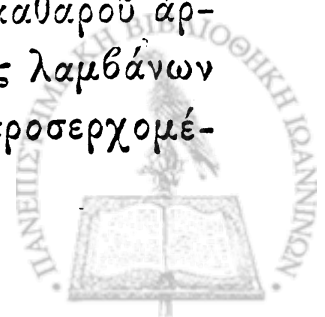
Ἄπασαι μὲν αἱ ἐπέτειοι ἐορταὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἱερῶν ναῶν, ἰδίως ὁμῶς ἢ κατὰ τὴν 8 Νοεμβρίου τε-

λουμένη εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ πολιούχου ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ἐν ταῖς ῥηθείσαις δύο ἐξοχικαῖς ἱεραῖς μοναῖς θεωροῦνται παρὰ τοῖς Συμαίοις ὡς ἡμέραι μεγάλων θρησκευτικῶν πανηγύρεων, ἀρχομένων ἀφ' ἐσπέρας τῆς παραμονῆς, καὶ τελουμένων δημοτελῶς καὶ μετὰ πλείστων ὄσων πομπωδῶν ἐπιδείξεων.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς κατὰ τὴν πόλιν πανηγύρεσιν ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιασθέντων μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν διαλύεται, ἀφοῦ προηγουμένως συμμετάσχη τοῦ πρωῖνου συνήθους φιλεύματος, συνισταμένου ἐκ τῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, ἀκουμίων, προσέτι δὲ καὶ ἐνὸς ποτηρίου οἰνοπνεύματος (ράκῆς) καὶ καφφέ. Μετὰ τοῦτο ἡ ἑορταστικὴ φαιδρότης περιστρέφεται εἰς γενικὰς μόνον ἐπισκέψεις, γινομένης ὑπὸ τῶν εἰς διάφορους συνοικίας ἀνηκόντων ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν συνωκισμένων κατὰ τὴν πανηγυρίζουσαν ἐκκλησίαν.

Ἀπὸ δὲ τῆς 11^{ης} περίπου ὥρας π. μ. παρατίθεται γενικὸν γεῦμα δαπάνῃ τῆς ἐκκλησίας ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ τὸν περίβολον αὐτῆς· ταυτόχρονα δὲ συνεχεῖς πανηγυρικαὶ κωδωνοκρουσαὶ προσκαλοῦσι πάντας τοὺς βουλομένους, ἵνα συμμετάσχωσι τοῦ γεύματος. Μετὰ τὴν ἐστίασιν καὶ τὴν γενικὴν εὐωχίαν, γινομένην ὅπως καὶ εἰς τὰ γαμήλια συμπόσια, ἐκφέρεται ὑπὸ τῶν ἱερέων μετὰ τῶν ἀρμοδίων πανηγυρικῶν ἀσμάτων καὶ ὕμνων καὶ ἐν πλήρει ἐκκλησιαστικῇ πομπῇ ἡ ἱερά εἰκὼν τοῦ ἑορταζομένου ἀγίου, καὶ ἐκτίθεται ἐπὶ τραπέζης ἢ ἄλλου τινὸς καταλλήλου ὑψώματος· παρ' αὐτὴν δὲ πολυμεγέθους δίσκος ἀργυροῦς καὶ παρὰ τὸν δίσκον χύτρα ἐξ ἀλαβάστρου πλήρης μικρῶν τεμαχίων καθαροῦ ἄρτου ἐμβεβαμμένων εἰς οἶνον, ἐξ ὧν ὁ ἱερεὺς λαμβάνων μεταδίδει εἰς τὸ στόμα ἐνὸς ἐκάστου τῶν προσερχομέ-

νων ἵνα ἀσπασθῶσι τὴν ἀγίαν εἰκόνα, καὶ καταθέσωσιν εἰς τὸν δίσκον πρὸς ὄφελος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τὸν ἔρανον των. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο γίνεται ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν περιέργων καὶ ἐπικριτῶν, ἕκαστος ἀμιλλᾶται ἵνα ἐπιδείξῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς καταθέσεως ποσοῦ οὐκ εὐκαταφρονήτου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ χρηματικὸς οὗτος ἔρανος συνήθως ἀνέρχεται εἰς πολλὰς χιλιάδας γροσίων. Τούτου γενομένου, ἄρχονται τοῦ χοροῦ ὑπὸ τὴν συμφωνίαν διαφόρων μουσικῶν ὀργάνων, κοινῶς παιχνιδίων, ὅστις ἐξακολουθεῖ μέχρις ἑσπέρας, ὅτε πλέον γίνεται ἢ διάλυσις.

Ἐν δὲ ταῖς ἐξοχικαῖς ἱεραῖς μοναῖς, ἐκτὸς τοῦ γεύματος, προσφέρεται καὶ δεῖπνον ἐκ πολυειδῶν φαγητῶν τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς, ὅτε λαμβάνει χώραν καὶ ὁ λεγόμενος χορὸς τῆς μ ο υ ρ χ ο ὑ τ α ς (χύτρας) ὡς ἐξῆς.

ὑπὸ τὸν ἦχον πολλῶν μουσικῶν ὀργάνων ἢ καὶ μιᾶς μόνης λύρας συγκροτεῖται κατὰ τὸν περίβολον καὶ παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ χορεία ἐκ πολλῶν χορευτῶν καὶ χορευτριῶν ἀναμίξ, συνδεομένων διὰ χειρῶν ἐσταυρωμένων ἔμπροσθεν καὶ προχωρούντων κατὰ μικρὸν κυκλικῶς καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀναπηδητικῶς καὶ ὁμοιορρυθμῶς, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ εἶδος τοῦ χοροῦ τούτου ὀνομάζεται γ ὕ ρ ο ς καὶ Σ υ μ ι α κ ὅ ς. Μετὰ μικρὸν ὁ διευθύνων τὸν χορὸν, ἀποσπώμενος τὰς χεῖρας ἀπὸ τῆς χορείας, χωρὶς ὅμως τὸ παράπαν ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτῆς ἢ νὰ παραφθείρῃ τὸν χορευτικὸν ῥυθμὸν, λαμβάνει διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς χύτραν πηλίνην, μ ο υ ρ χ ο ὑ τ α ν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ὡς εἴρηται, καλούμενην, καὶ μανδύλιον κομποδεμένον, καὶ περιέχον διάφορα χάλκινα ἢ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἐξ

ὧν ἐκ διαλειμμάτων ῥίπτει διὰ τῆς δεξιᾶς ἐντὸς τῆς χύτρας οὕτως, ὥστε νὰ γίνηται τοῖς πᾶσι καταφανές τὸ ἐν αὐτῇ ῥιπτόμενον ποσόν, καὶ ἐξακολουθεῖ χορεύων καὶ πράττων τοῦτο, μέχρις οὔ ἕτερος παροτρυνθεὶς ἐκ τῆς ἐπιδείξεως ταύτης ἔλθῃ εἰς ἄμιλλαν μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς καταβολῆς ἐν τῇ χύτρᾳ ἀνωτέρου ποσοῦ. Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ πρώτου ὁ δεύτερος λαμβάνει τὴν χύτραν, καὶ ἐνασμενιζόμενος διὰ τοῦτο διευθύνει τὸν χορὸν ἐπίσης παραπλεύρως τῆς χορείας χορευτικῶς προχωρῶν, καὶ ποιεῖ τὰ αὐτὰ, προκαλῶν οὕτω τοὺς ἄλλους εἰς ἄμιλλαν, καθ' ἣν πολλάκις ὀλόκληρα βαλάντια ἐξαντλοῦνται πρὸς ὄφελος τῆς μονῆς καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην. Τὴν δὲ ἐπιούσαν, μετὰ τὸ κοινὸν γεῦμα, λαμβάνει χώραν ὁ ἀσπασμὸς τῆς εἰκόνας, ὁ γενικὸς ἔρανος, διάφοροι χοροὶ καὶ προπόσεις ὡς καὶ ἀνωτέρω, καὶ ἐπομένως γίνεται ἡ διάλυσις μὲ τὴν συνήθη παρ' αὐτοῖς εὐχὴν «*κ ε ἄ π ὀ χ ρ ὀ ν ο υ κ ε ἄ π ὀ τ ῶ ν π α ι δ ι ῶ ν*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΤΟ ΤΕΤΡΙΜΜΕΝΟΝ ΕΘΙΜΟΝ ΤΗΣ ΚΛΗΔΟΝΟΣ.

Ὅπως παρ' ἅπασιν τοῖς σημερινοῖς Ἕλλησιν, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Συμαίοις ἡ χρῆσις τῆς μαντικῆς κληδό-
νος ἀνέκαθεν εἶναι γνωστὴ. Ἐν ᾧ δὲ πανταχοῦ ἡ ψευ-
δομαντεία αὕτη γίνεται τῇ 24 Ἰουνίου, ἑορτῇ τοῦ Προ-
δρόμου, ἐν Σύμῃ λαμβάνει χώραν τῇ 2 Μαΐου, μνήμη
τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ καλεῖται «*κουκουμάς*», ἴσως
ἐκ τοῦ μικροῦ πηλίνου ἀγγείου, *κουκουμάρι* ὑπὸ
τῶν ἐντοπίων καλουμένου, καὶ χρησιμεύοντος πρὸς τὸν

σκοπὸν τῆς μαντείας· γίνεται δὲ ἐν Σύμῃ ὡς ἑξῆς·

Τὴν 1 Μαΐου πολλὰ κοράσια ἢ καὶ ἑγγαμοὶ γυναῖκες, ἐκ συνεννοήσεως συνερχόμεναι εἰς ὠρισμένας οἰκίας, ἀποστέλλουσι τρία ἐκ τῶν μικροτέρων κορασίων πρὸς τρεῖς φίλας τῶν φερούσας τ' ὄνομα «Εἰρήνη» (ὕπαινιττόμεναι ἴσως μὲ τοῦτο ἢ εὐχόμεναι τὴν μεταξὺ τῶν εἰρήνην), καὶ λαμβάνουσι παρ' αὐτῶν εἰς μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα ὕδωρ, ὅπερ ἀνάγκη πᾶσα νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν προωρισμένην διὰ τὴν κληδὸνα οἰκίαν ἀνομιλητί, καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸ νερὸν ἀμίλητον, εἰς τὸ ὁποῖον θέτουσαι διάφορα ἄνθη καὶ ἀνὰ ἓν χρυσοῦν ἢ καὶ ἀργυροῦν κόσμημα, οἷον δακτυλίδιον, ἐνώτιον καὶ τὰ παρόμοια, ὅπερ χρησιμεύει ὡς γνῶρισμα ἐκάστης ἐκ τῶν λαμβανουσῶν μέρος εἰς τὴν κληδὸνα, ἐκθέτουσι καὶ ἀγνίζουσιν αὐτὸ ἐπὶ τῶν δωμάτων ἢ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν διὰ τῆς ἐπιρροίας τῶν ἀστέρων.

Μετὰ τοῦτο ἐκάστη παραδίδει τὸν ἔρανον τῆς εἰς τὴν διευθύνουσαν τὴν κληδὸνα, συνιστάμενον εἰς ἓν γρόσιον, ἓν ὠν, μικρὰν ποσότητα ὄρυζιου, βουτύρου, ἄρτου, ἀλεύρου καὶ καυσοξύλων, ἵνα χρησιμεύσωσι τὴν ἐπιούσαν διὰ τὸ κοινὸν αὐτῶν πρόγευμα.

Τὴν ἐπιούσαν, 2 Μαΐου, συνερχόμεναι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια καὶ αὖθις ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, σχηματίζουσι κύκλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτουσι μέγα γάλκινον σκεῦος, συνιὺπ' αὐτῶν καλούμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βάλλουσι τὸν λεγόμενον κουκκουμᾶν καὶ 5—6 ἐνταύτῳ κοχλιάρια· καθεζόμεναι δὲ κύκλῳ αὐτοῦ, κροτοῦσιν ἰσχυρῶς διὰ τῆς παλάμης τὸ γάλκινον ἐκεῖνο σκεῦος. Ἐν ᾧ δὲ τὰ ἐπ' αὐτοῦ κοχλιάρια ὀλονέν ἀνακωκῶνται, ἅπασαι ἄδουσι μεγαλοφῶνως διὰ μονοτόνου

τινός ἐπικληδονίου μέλους, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῶν ἐπομέ-
νων στίχων·

Κοράκια (1), τραγουδήσετε ἑποῦ βάλετε τὸ γρόσι,
νὰ κάμωμεν τοῦ κουκκουμᾶ μαλαματένια στῶσι.

Νὰ βγάλωμεν τὸν κουκκουμᾶ, νᾶβγ᾽ ἡ Χαριτωμένη (2),
νᾶβγη τῆς Παναγιᾶς ὁ γιδὸς καὶ τῆς κυρᾶς ἡ κόρη,

Ἐστᾶϊ Γιαννιῶ μας τὸ Πλατὺ (3), ἑποῦχει ὁμορφο χαλίκι,
ἑποῦ περπατοῦν οἱ Συμαῖοι (4) μὲ τόσο μεγαλίκι.

Ἐομορφα ἑποῦ ἑταιριάζαμε τᾶϊ Γιαννιῶ κοράκια,
καμαρωτὰ καὶ ἄχολα ἑσάν τὰ περιστέρια.

Χρυσὸ Πανερμιωτάκι μου (5), δόσε μου τὰ φτερά σου,
νὰ πά᾽ νὰ ἑδῶ τὸν κρῖνο μου, καὶ πάλ᾽ ἄς ἦν ἑδικά σου.

Μετὰ μακρὰν δὲ σειρὰν παρομοίων ἐπικληδονίων ἄ-
σμάτων, ἅτινα διαρκοῦσιν ἀπὸ πρωίας μέχρι μεσημ-
βρίας, στρώνουσι χαμαὶ τὰς κοινὰς τῶν τραπέζας, περὶ
τὰς ὁποίας τασσόμεναι προγευματίζουσιν. Εἰς τὸ πρό-
γευμα δὲ τοῦτο ἐπιτρέπεται καὶ ἡ χρῆσις οἴνου εἰς δόσιν
τοσαύτην, ὥστε αἱ συνεστιώμεναι νὰ μεθυσθῶσιν· οὕτω
δὲ συνευωχηθεισῶν, ἐν ἐκ τῶν κορασίων, ὅπερ ἀφεύκτως
πρέπει νὰ ἦναι πρωτότοκον καὶ ἐν ταύτῳ ὄχι ἀπωρφα-

(1) Οὕτω καλοῦνται ἐν Σύμῃ τὰ κοράσια.

(2) Ἐπαινίττονται τὴν Παναγίαν, εἰς τιμὴν τῆς ὁποίας ὑπάρ-
χει ἐν Σύμῃ ναὸς, ἐπιλεγόμενος τῆς Χαριτωμένης.

(3) Ἡ περιοχὴ τοῦ κατὰ τὸν αἰγιαλὸν ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου, εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ ὁποίου ὑποτίθεται ἡ πρᾶξις τῆς
κληδόνος.

(4) Οἱ Συμαῖοι οὕτω καλοῦσιν ἑαυτοὺς, τὸ δὲ θηλυκὸν Συ-
μακιά.

(5) Ἐποχοριστικὸν τοῦ Πανερμιώτης ὀρθότερον Πανορμίτης,
ἐκ τοῦ λιμένος Πανόρμου, ὀνομάζεται ὁ πολιούχος ἀρχιστράτη-
γος Μιχαήλ.

νισμένον πατρὸς ἢ μητρὸς, φέρον κόσκινον μὲ χειῖρας ἐστραμμένας πρὸς τὰ ὀπίσω οὕτως, ὥστε νὰ μὴ βλέπη τὸ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενον, κοσκινίζει ὅλον ἐκεῖνο τὸ δι' ἐράνου κατατεθὲν εἰς τὴν συντροφίαν ἄλευρον, ὅπερ μετὰ ταῦτα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ζυμόνει μὲ τὸ ἐν τῷ κληδονικῷ ἀγγεῖῳ περιεχόμενον ἀμίλητον ὕδωρ, καὶ φροντίζον νὰ καταστήσῃ τὴν ζύμην ἐπὶ τοσοῦτον ἀλμυρὰν, ὥστε μετὰ δυσκολίας τινὸς νὰ τρώγηται, ψήνει αὐτὴν ἐν κλιβάνῳ, καὶ εἶτα μεταδίδει εἰς ἕκαστον κοράσιον τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτὸ μέρος. Μετὰ τὸ πρόγευμα τοῦτο κατακλίνονται ἅπασαι ἐπὶ τῇ ιδέᾳ τοῦ ὅτι τὰ κοράσια καὶ αἱ χῆραι θὰ γνωρίσωσι κατ' ὄναρ διὰ τῆς μαντικῆς δυνάμεως τῆς κληδόνας των τοὺς μελλονύμφοις των.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς ὑπερμέτρου οἰνοποσίας ὁ τρυφερὸς αὐτῶν ἐγκέφαλος διατελεῖ εἰς ὑπερβολικὴν ζάλην, ἀμέσως παραδίδονται εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Μορφέως.

Ἐξεγειρόμεναι δὲ τοῦ ὕπνου, καθ' ὃν ὡς ἐκ τῆς ἀσυνήθους κραιπάλης διάφορα παράδοξα ἐνυπνιαζονται, διηγοῦνται πρὸς ἀλλήλας μετ' ἐκπληκτικοῦ θορύβου, καὶ προληπτικῆς τινος πεποιθήσεως πιστεύουσιν, ὅσα καθ' ὕπνον εἶδον· ἐπομένως καὶ αὔθις τασσόμεναι κύκλω τοῦ κληδονικοῦ ἐκείνου ἀγγεῖου ἄδουσιν ἐπανειλημμένως, ἵνα ἐξυπνήσωσιν, ὡς λέγουσι, τὸν κουκκουμᾶν κοιμώμενον· ἀρχονται δὲ ἀπὸ τῶν ἐξῆς ἀσμάτων·

Ξύπνα, ξύπνα, κουκκουμᾶ, καὶ μὴ βαροκοιμᾶσαι,
γιατὶ ὁ ὕπνος ὁ πολὺς βαρύνει καὶ χαλᾷ σε.

Ὁ κουκκουμᾶς ἀπέρασεν ἀπὸ τῆ γειτονιά μας,
κ' ἐπῆρε τὰ ξεστᾶκια μας καὶ τὰ βασιλικά μας.

Ἐκεῖ ἴστα ὄρη, ἴστα βουνὰ στιβάζεται τὸ χιόνι·
ἐκ' εἶναι ἡ ἀγάπη μου, καὶ δὲν τὸ ἔξέρ' ἀκόμη.

Μετὰ ταῦτα, κεκαλυμμένου τοῦ κληδονικοῦ ἀγγείου, ἐκάστη τῶν ἔχουσῶν μέρος εἰς αὐτὸ ἄδει ἀνά ἐν δίστιχον ἄσμα, κατάλληλον πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ σιγῶσαι ἀναμένουσι περιέργως νὰ μάθωσιν ἐκ τῶν ὑστέρων τίνα ἐξ ὧν τὸ ἄσματιον ὑποδεικνύει. Πρὸς τοῦτο ἐν τῶν κορασίων, τὸ μικρότερον, θέτον τὴν χεῖρα ἐν τῷ πηλίνῳ ἀγγεῖῳ ἐξάγει ἐν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἀντικειμένων, τὸ προστυχόν, ὅπερ ἀναγνωρίζουσα ἢ πρὸς ἣν ἀνήκει, λαμβάνει μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι καὶ τὸ προλαχόν ἄσματιον εἰς αὐτὴν ἀναφέρεται. Μετὰ τὴν οὕτως ἐκκένωσιν τοῦ ἀγγείου παρουσιάζεται κατὰ πρόσκλησίν των λυριστῆς τις, πέριξ τοῦ ὁποίου τασσόμεναι ἄδουσιν ὁμοφώνως μέχρι ἐσπέρας διάφορα ἐρωτικὰ ἄσματα τῆς ἐπινοίας καὶ εὐφυίας των, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ἐξῆς στίχου, ἀφορῶντος τὸν κουκκουμᾶν καὶ τὸν νέον αὐτῶν Ὀρφέα·

᾿Στὴ μέση μας τὸν ἔχομεν τὸν πεῦκον τ' Ἀναήλη (α),
ὁ ὁμορφός μας λυριστῆς μοιᾶζει τοῦ Μιχαήλη (β).

Μετὰ ταῦτα ἔπονται ὄρμαθοὶ ὠραίων δημοτικῶν ἄσμάτων, τῶν πλείστων ἐρωτικῶν, καὶ μόλις περὶ λύχων ἀφὰς γίνεται ἡ διάλυσις. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ὅσα συμβαίνουσιν ὡς πρὸς τὴν μαντικὴν ταύτην κληδόνα μεταξὺ τῶν κορασίων, τὰ αὐτὰ ἀνεξαιρέτως παρατηροῦνται καὶ μεταξὺ τῶν ἀρρένων. Πλειότερα περὶ τῆς κληδονικῆς ταύτης μαντείας εὔρηνται ἐν τῇ περὶ ταύτης πραγματείᾳ τοῦ Συμαίου κ. Δ. Χαβιαρᾶ, κωταγωρισθείσῃ ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ «Εὐρυδίχῃ».

(α) Κατὰ τὴν θέσιν Πέδι παρὰ τὸν ναῖσκον τοῦ προφήτου Δα-
νιὴλ ὑπάρχει πεύκη μεγαλοπρεπῆς, πρὸς τὴν ὅποιαν παραβάλλουσι τὴν ἐν τῷ κληδονικῷ ἀγγεῖῳ ἀνθοδέσμη των.

(β) Δηλ. τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

ΒΡΑΧΕΙΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΙΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΤΗΣ
ΣΥΜΑΪΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐθνικὴν καταγωγὴν τῶν Συμαίων, ὁ θέλων δύναται ν' ἀναζητήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν χυδαίαν αὐτῶν διάλεκτον, ὄργανον τοῦ ἀπαιδεύτου πλήθους, ἣτις εὐκόλως ἀνάγεται εἰς ἀρχαίαν τινὰ πηγὴν, καθότι ἐν αὐτῇ ἀπαντῶνται λίαν συχνὰ λέξεις, σώζουσαι τὸν ἀρχαῖον κλασικὸν τύπον, παρηλλαγμένον ὅμως ποῦ μὲν διὰ προσθηκῶν γραμμάτων, ποῦ δὲ διὰ συγτομεύσεων, καὶ ἀναμεμιγμέναι μετὰ νοθεύσεων καὶ βαρβαρισμῶν, οὓς ἡ πολυχρόνιος δουλεία κατὰ καιροὺς παρεισήγαγεν ἐν αὐταῖς. Ἄριστον δὲ κριτήριον, ὅτι, καθὼς ἐν ἀπάσαις ταῖς ἑλλην. νήσοις οὕτω καὶ ἐν Σύμῃ, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔπαυσεν ἀσκουμένη ὑπὸ τῶν κατοίκων, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ ἐπόμενον λεξιλόγιον, ἐν ᾧ κρύπτονται εἰσέτι σπινθηρές τινες, ἐξ ὧν εὐκόλως δύναται τις νὰ πεισθῇ, ὅτι τὸ πῦρ τοῦ ἑλληνισμοῦ ζωηρῶς ὑποθάλλεται ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ νήσῳ καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσίν της.

Συνεπαίρω. Ἐκ τῶν προθ. σὺν, ἐπὶ καὶ τοῦ ῥήματ. αἶρω. Οἱ Συμαῖοι δηλοῦσι τὸ ἀνακουφίζειν τινὰ ἐκ τοῦ φορτίου· «ἔλα νὰ μὲ συνεμπάρης», δηλ. ἔλθε νὰ δεχθῆς μέρος τοῦ ἄχθους μου πρὸς ἀνακούφισίν μου.

Ξεργόνομαι. Ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ ἢ ἐξ, ἔργον καὶ τοῦ ῥηματικού ομαι. Τίθεμαι ἐκτὸς τοῦ ἔργου μου, τοῦθ' ὅπερ ἡμεραργῶ κοινῶς χασομερῶ.

Αὐγοπάλα. Φράσις τριμερῆς ἐκ τοῦ αὐγῆ, ὀψ καὶ τοῦ ῥήματ. ἔρχομαι. Σημαίνει τὸ ἐλθεῖ λίαν πρῶτ', ὄρθρου βαθέος.

Κάμε. Ἐκ τοῦ κάμνω. Πάντοτε εἰς προστακτικὴν ἔγκλ. Ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ καθομιλουμένη κυρίας σημασίας τῆς λέξ. εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Συμαίοις ὡς ταυτόσημον τοῦ «ἐλθέ τάχιστα». «Ἐδὰ καὶ σοῦ· κάμε, κ' ἐβράδιαξεν ὡς ποῦ νάρτης». Ἄλλ' ἄπορον πῶς τὸ ῥῆμα εἰς προστακτ. ἔγκλισιν περιέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν ταύτην· πιθανὸν ὅμως νὰ ἐμφαίνῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ «Ἐλθέ ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τάχει, ὥστε, οὕτως εἰπεῖν, ν' ἀποκάμῃς, νὰ κουρασθῆς»· ἴσως δὲ καὶ τὴν ἔννοιαν, ὡς κοινῶς λέγεται, «Κάμε ὅ,τι θὰ κάμῃς καὶ ἐλθέ τάχιστα».

Μοθένω. Φράσις ἐκ τοῦ ὄμος καὶ τίθημι· οἶον, Ἐποτίθημι τὸ ἐπὶ τῶν ὄμων μου φορτίον. «Ἐν μοθένης;» Δηλ. δὲν ἀποτίθεσαι τὸ ἐπὶ τῶν ὄμων σου φορτίον ἵνα ἀναπαυθῆς;

Ποψύχομαι. Ὡς μέσ. ἀπὸ τὸ ἀμψύχω. ἀναψύχω μετὰ τῆς προθ. ἀπὸ, ἀντὶ τῆς ἀνά, ταυτόσημον τοῦ ἀναψύχω, = ἀναπαύομαι, ξεκουράζομαι. Ἄλλὰ ἐν ἀπλῶ σχήματι ψύχομαι, σημαίνει τὸ ἐναντίον· οἶον, ἀποκάμνω, κουράζομαι.

Κόφτω. Τὸ ῥῆμα τοῦτο ὁ παρακμάσας ἐν Σύμῃ ἑλληνισμὸς ἐχυδαΐσει, τροπῇ τοῦ π εἰς φ. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς κυρίας σημασίας, ἔχει τὸ κόφτω ἐν Σύμῃ καὶ τὴν τοῦ φεύγειν, δραπέτευσεν ἢ τρέχειν· «Κόψε καὶ πάενε», τουτέστι τρέξε καὶ πήγαινε. «Τόκοψεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν» ἐδραπέτευσεν κτλ.

Γέμω. Ἀπὸ τὸ γεμέω ἢ αὐτὸ τὸ γέμω. Σώζεται ἡ λέξις παρὰ τοῖς Συμαίοις εἰς τὴν αὐτὴν περίπου σημασίαν, δηλ. ἀντὶ τοῦ εἶμαι γεμάτος, οὗτοι ἐννοοῦσι τὸ ἀπλῶς ἔχειν «Γέμω μαϊδιὰ», ἔχω χρήματα· καὶ ἀρνητ. ἐκφερόμενον «ἐν γέμω κτλ.».

Χολῶ. Ἐκ τοῦ ἀμεταβάτου χολάω ἢ χόλος· δυσαρεστοῦμαι· κοινῶς καχιόνω ἢ λυποῦμαι.

Ἀγκλαβῆ (ή). Ἴσως ἐκ τῆς προθ. ἐκ κατὰ τροπὴν καὶ πρόσληψιν γραμμάτων καὶ τοῦ ῥήμ. λαμβάνω ἢ λάβω· ταυτώνυμον τοῦ προικοσύμφωνον, ὡς λαμβανόμενον ἐκ χειρὸς τῶν προικιζόντων.

Ξόδια (τά). Ἐκ τῆς προθ. ἐκ ἢ ἐξ καὶ τοῦ ὀδεύω. Σημαίνει· ἐπικήδειον τελετὴν εἰς πνιγέντα, χωρὶς νὰ εὔρεθῇ τὸ πτώμα, ἢ θανόντα μακρὰν τῆς πατρίδος του.

Κνήθεμαι. Ἡ λέξις σώζεται ἐν Σύμῃ ἀπαράφθορος ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχ. σημασίαν. «Τί κνήθεσαι σάν λου-βιάρης;» δηλ. τί ξύεσαι ὡς λεπράς;

Μακιδιά (τά). Τινὲς τῶν Συμαίων παράγουσι τὴν λέξιν ταύτην ἐκ τοῦ Μαίος καὶ τοῦ δίδωμι, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Μαίον πάντοτε οἱ ἔμποροι τῆς Σύμης δίδουσι χρήματα εἰς τοὺς σπογγαλιεῖς πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων των διὰ τὰ ταξείδιά των· ἀλλ' ἐσφα-μένως, καθότι καὶ ἐν Ἀραβίᾳ οὕτω καλοῦσι νομίσματά τινα, ἰσοδυναμοῦντά μετρίαι ἄσπρα, ἄρα ἡ λέξις μάλλον ἀραβικὴ.

Λιμένω. Πιθανῶς νὰ ᾔηται αὐτὸ τὸ ἀγαμένω κατὰ παραφθο-ρὰν, ἴσως δὲ καὶ ἐκ μεταφορᾶς ἐκ τοῦ λιμὴν. «Τόση ὥρα λιμένω σε» = Τόσην ὥραν σε προσμένω· δηλ. ἴσταμαι ἀκίνητος καθὼς τὸ πλοῖον ἐν τῇ λιμένι δὲν κινεῖται.

Κιχέκω. Ὡς ἐπίρρ. = ἔπειτα. Ἐν Σύμῃ τινὲς ἐτυμολογοῦσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἐκίων ἀέκων· ὡς εἰς τὴν φράσιν. «Πήγαίνε, κιχέκω ἐρχομαι».

Τηνηνῶρη. Φράσις τριμερὴς ἐκ τῆς δεικτ. ἀντωνυμ. ἡδε, αἰτιατ. τήνδε, τοῦ θηλ. ἄρθ. τὴν καὶ τοῦ οὐσ. ὥρα, κατὰ τύπον δωρ. ὡς «Τηνηνῶρην τρώγω». Ταύτην τὴν ὥραν τρώγω.

Γανίτης (ὁ). Λέξις σημαίνουσα πίδαγμα, ὀνοματοπεποιημένη ἀπὸ τοῦ παραγομένου ἤχου ἐκ τῆς φωνῆς ἀνθρώπου, ἐγκύπταντος ἐν αὐτῇ; κενῶ ὄντι· καὶ ὑποκοριστ. γανιτάκι.

Βράζω τὸ Σάββατόν μου. Ὁ σχηματισμὸς τῆς φράσεως προ-ἦλθεν ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι ἐν Σύμῃ κατὰ πᾶν Σάββατον συνήθως ζη-μόνουσιν αἱ γυναῖκες· ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὴν φράσιν «Παρίζομαι τὴν ἐβδομαδιαίαν τροφήν μου», κοινῶς κερδίζω διὰ τῆς ἐργα-σίας μου τὸ ἐβδομαδιαίαν.

Βουθῶ καὶ Πουθῶ. Παρεφθαρμένως ἐκ τοῦ ἀρχ. βοηθῶ, ὡς εἰς τὴν παροιμίαν «Ἄϊ Γεώργη, γούθα μου. — Σε καὶ σοῦ πτόν πούδα σου», λεγομένην ἐπὶ τῶν ὄκνησιν καὶ ἐπικαλουμένων τὴν θείαν ἀντιλήψιν.

Βλάπτεται. Πάντοτε εἰς γ' πρόσωπον τὸ ῥῆμα εἰρηστικὸν ἐπὶ ἐγκυμοσύνης. «Ἢ δεῖνα βλάπτεται», δηλαδή· πάσχει ἕνεκα τῆς

έγκυμοσύνης από ἀηδίαν στομάχου· έχει παραλόγους όρέξεις·
Συκολοῦ (τδ). Λέξις σύνθετ. εκ τῶν σῦκον και λέγειν. Ἐν Σύ-
μη όνομάζεται τὸ καλάθιον, έν ᾧ, συλλεγόμενα, τίθενται τὰ σῦκα·

Ποκοφτής (ό). Ἀπό τῆς προθέσ. από κατ' αποβολήν τοῦ α
και τοῦ ρήματ. κόπτω· σημαίνει τὸν πραγματογνώμονα, ὡς απο-
κόπτοντα ἢ προσδιορίζοντα τὴν τιμὴν πράγματός τινος.

Γκλέγω. Ἐκ τῆς προθέσ. εκ και τοῦ λέγειν· σημαίνει τὸ συγ-
κομίζειν καρπούς, έξ οὔ και τὸ γκλέξιμον (τδ), ἢ συγκομιδὴ.

Ντουλουμῶ. Φράσις χυδαῖσθεισα έξ άγνώστου πηγῆς και τοῦ
τελευταίου συνθετικοῦ ὄμος· εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ερείδεσθαι ἐπὶ
τοῦ ὄμου τινός· κοινῶς άκουμβῶ.

Καμμῶ και Καμμύζω. Ταυτόσημον τοῦ ενεργητικοῦ καμμῶ·
κλείω τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐμουνοῦ, Ἐσουνοῦ. Ἄντωνυμια κτητικαί α. και β.· προ-
σώπου ἐπὶ ένδς κτήτορος· οἶον, έμόν, σόν· ένιοτε δὲ ἢ δευτέρα και
ὡς προσωπική άντωνυμία έμφατικῶς προφερομένη· α"Ε δά και
σοῦν, άντι ε̄ δά και σύ.

Κουκκουμάρι (τδ). Μικρὰ λάγηνος όνοματοπεποιημένη εκ τοῦ
ἤχου τοῦ παραγομένου έν τῇ πληρώσει ἢ έν τῇ κενώσει διὰ τὸ
στενόν τοῦ στόματος. Ἡ αὐτὴ λάγηνος καλεῖται έν Σύμη και
ξέστα και ξεστάκι, ἴσως εκ τοῦ άρχ. εκτεύς.

Σκάλευθρον (τδ). Αὐτὸ τὸ άρχ. σκάλευθρον, εκ τοῦ σκαλεύω·
έργαλεῖον, δι' οὔ άνακατόνουν (συνδουλίζουν) τὸ πῦρ τοῦ φούρνου·
χυδ. φουρνόξυλον.

Προσῶμι (τδ). Ἐκ τῆς προθέσ. πρὸς και ὄμος. Ἐν Σύμη όνο-
μάζεται τὸ ἐπὶ τοῦ ὄμου τιθέμενον πανλόν, ἵνα μὴ προσγίνηται
όχληρόν τὸ φορτίον εἰς τὸν βαστάζοντα.

Χαμωθεκτῆρα (ἠ). Παράγωγος ἠ λέξις εκ τοῦ χαμαι και τί-
θημι. Σημαίνει ὕψωμα έπιτήδειον πρὸς έναπόθεσιν φορτίου· κοι-
νῶς πεζοῦλι ἢ άποθετῆρι, έξ οὔ και άποθεκτῆρα (ἠ) καλεῖται.

Ἄποσυνάου. Ἐκ τῆς προθ. από και συναγωγή. Φράσ. ατὸν
έκαμαν άποσυνάου, ἦτοι άποσυνάγωγόν, τὸν άπέβαλον.

Βαβοῦρα (ἠ). Λέξις όνοματοπεποιημένη εκ τοῦ ἤχου πολλῶν.

ἄνθρώπων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένων, καὶ συγκραυγαζόντων, συνομιλούντων ἢ συναδόντων, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς γάμους, βαπτίσεις κτλ. κοινῶς ὀχλαγωγία, βαβυλωνία.

Γκρέμμος ἀπῶδω. Φράσις, ἧς τὸ πρῶτον συστατικὸν ἐκ τοῦ κρημνός κατὰ παραφθοράν· τὸ δεύτερον ἐκ τῆς προθέσεως ἀπὸ καὶ τοῦ τοπ. ἐπιρρ. ἐδῶ κατὰ κράσιν. Σημαίνει τὸ «Κρημνίσθητι ἐντεῦθεν».

Ἐδαρτε. Ἐπίρρημα ἐκ τοῦ ἄρτι· «Ἐδαρτε ἡ σκάφη ξεκίνησε γὰρ τὰ Παρασάμια». Πρὸ ὀλίγου τὸ πλοιάριον ἀπέπλευσε διὰ τὰ παράλια τῆς Συρίας.

Θαμάτζομαι. Ἐχυδαίσθη ἀπὸ τὸ θαυμάζω ὡς εἰς τὴν παροιμίαν· «Θαμάτζομαι πῶς δὲν ἀττιοῦν (ἀνθοῦσι) τοῦ καραβιοῦ τὰ ξύλα». Ἀπορῶ πῶς δὲν ἀνθοῦσι κτλ.

Κούππα. Ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως εἶναι τῆς δωρικ. διαλέκτου, ἀντὶ ἀκύπη. Ἐτυμολ. ἀπὸ τὸ κύπτω. Ἐκ τοῦ κούππα ὑπάρχει ἐν Σύμῃ φράσ. «Ἐπεσε κούππα», δηλ. ἔπεσε πρηνής.

Καύδαλο (τὸ). Ἐκ τοῦ ἀρχ. ῥήματος καυματίζω ἢ τοῦ καίω. Φράσ. «Τὰ ψωμιὰ ἔγειναν καύδαλα», τουτέστιν ἐκάησαν, ἐξηράνθησαν, κοινῶς ἐτσουρουφλίσθησαν.

Μεθαίρω. Ῥῆμα μεταβατ. ἐκ τῆς προθέσ. μετὰ καὶ τοῦ ἀρχ. ῥήματ. αἴρω. Φράσις ἐν χρήσει μετὰ τὴν ἐστίασιν· «Μεθαίρω τὸ τραπέζι», δηλ. σηκόνω τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Μετά μου. Ἐκ τῆς προθ. μετὰ καὶ τῆς γενικῆς πτώσ. τῆς πρωτοπροσ. ἀντωνυμ. ἐμοῦ μετ' ἐγκλ. τόνου, ἀντὶ μετ' ἐμοῦ. Οὕτω καὶ Μετά σου, Μετά του.

Νασυρτῆρι (τὸ). Ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξ. φαίνεται νὰ προέκυψεν ἐκ τῆς προθ. ἀνά καὶ τοῦ ἐνεργ. ῥήμ. σύρω. Οὕτω λέγεται τὸ ξύλινον ἀγγεῖον, δι' οὗ ἀντλοῦσιν ἐκ τῶν φρεάτων ἢ δεξαμενῶν ὕδωρ, κοιν. Κάδος.

Κοράκι (τὸ). Ὑποκοριστ. τοῦ κόρη, ἦτοι κοριτσάκι· πληθ. κοράκια.

Ξεκουρδίζω. Ἡ δημιουργία τοῦ ῥήματ. τούτου φαίνεται νὰ πηγάζῃ ἐκ τῆς προθ. ἐκ καὶ τοῦ κόρδαξ (χορδή)· σημαίνει δὲ τὸ καταστρέφειν τινά, Φράσ. «Ἄν ἔλθω ἀττοῦ, θὰ σὲ ξεκουρδίσω».

κοιν. θά σέ ξεμπερδεύσω· ταυτόσημον δὲ καὶ τὸ καταλῶ ἐκ τοῦ
καταλύω.

Ὀλις καὶ ὀλίμογη. Ἐπιρρήματα συγγενῆ πρὸς τὸ ἀλίμονον,
ὡς εἰς τὴν παροιμίαν Ὀλις· ἔς τὸν ἀντρειωμένον ἰποῦ τὸν πιάσουν
δύω σπασμένοι.

Πῶθω. Ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ἀπῶθω, ἢ ὠθῶ κατ' ἀποβολὴν τοῦ
α τῆς προθ. α Πῶσέ τον σύ, ἢ νά τον πῶσω.

Προσκέλω. Ἐκ τῆς προθ. πρὸς καὶ σκέλος· σημαίνει τὸ δια-
βαίνειν ὑπεράνω τινός, ἐξ οὗ καὶ τὸ προσκέλισμα, ὅπερ οἱ Συ-
μαῖοι νομίζουσι κακὸν οἰωνόν.

Σίσχρατος (ὀ, ἦ). Παρεφθαρμένως ἐκ τοῦ ἔσχρατος· α Σίσχρατος
ἦλθεν.

Σταλαδς (ὀ). Παράγωγ. ἐκ τοῦ σταλόζω ἢ σταλάζω· σημαί-
νει σταλαγμὸν ἢ στάγονα· πληθ. σταλαοί.

Χώννω. Ἐκ τοῦ ἀρχ. χώννυμι, συνώνυμον τοῦ σκεπάζω.
Φράσ. α Χώστου μὲ τὸ πάπλωμα, νά μὴ κρυώνης.

Ἀριπέλατος (ὀ, ἦ). Ἐπίθετον παραγόμενον πιθανῶς ἐκ τοῦ
ἐπιτακτικοῦ μορίου ἀρι ἢ ἐρι, ἐνουμένου πάντοτε μὲ διαφόρους
ποιητ. λέξεις, καὶ τοῦ ῥήματος πελάζω. Οἱ Συμαῖοι δι' αὐτοῦ
ἀποκαλοῦσι πᾶν πολυμέγεθες πρᾶγμα, ὡς α ἀριπέλατος κόσμος,
ἀριπέλατον κάρδι.

Ἄιτου καὶ Ἄιτου. Τοπικὸν ἐπίρρημ. = αὐτόθι· α στάσου
ἄιτου.

Γουῖλος, πληθ. Γουῖλοι. Ἐγυδαίσθη, ὅπως καὶ πολλαχοῦ, ἐκ
τοῦ ὄλος, ὄλοι· οἱ Συμαῖοι ὁμως προτάσσουσι καὶ τὸ ἀρχ. δι-
γαυμᾶ, ὡς εἰς τὴν φράσιν. α Γουῖλοι εἴμεστέν Συμακοί.

Ζένω. Ἀπὸ τὸ ἀρχ. ὀζω, ὀζέω, ὀζένω, ἦτοι βρώμῳ οἶον,
α τὸ κρέας ἐζέσει· = ἐβρώμησε.

Γσου.λι (τῶ). Ἐκ τοῦ ἱουλος· αἱ βόστροχοι γυναικείας κόμης.

Κάλιτρας (ὀ). Λίθος κυλινδροειδής, δι' οὗ ἰσοπεδοῦνται τὰ
δώματα τῶν οἰκιῶν.

Λόττια (τά). Ἀπὸ τὸ ἐν τῇ ἀρχ. ὀλῆνθος, καὶ ὀλῆνθια (ἐρι-
νοί) λέγονται τὰ ἄωρα σῦκα ἢ ἀγριόσυκα, τὰ ὅποια οἱ Συμαῖοι

κρεμῶσιν εἰς τὴν ἡμέραν συκῆν, ἵνα ταχύτερον ὠριμάσῃσι τὰ σὺ-
κά των· ἐξ οὗ καὶ ῥῆμα λοττιάζω=ὄλυνθιάζω ἢ ἐρινιάζω.

Καφίτζι (τὸ). Ἴσως ἐκ τοῦ καπίθι· ὄγδοον τοῦ κοιλοῦ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως, ἰσοδύναμον μὲ 2 1/2 περίπου ὀκάδας.

Κρουμουκέλλα (ἡ)=κυβίστησις. Ἡ παραγωγή φαίνεται πι-
θανῆ ἐκ τοῦ κρανίου καὶ ὀκέλλω, κυβιστῶ. Πίπτω κατακέφαλα·
κάμνω κουτροβάλλαις.

Μονοτάρρου. Πιθανὸν ἐκ τοῦ μόνος καὶ ταρρός, σημαντικὸν
τοῦ «ὄλοι διὰ μιᾶς». Φράσις· «Μονοτάρρου κενώσαν τὰ ποτήρια
τους». Διὰ μιᾶς ὄλοι ἐκένωσαν κτλ.

Νεφαίνω. Ἀπὸ τὸ φαίνομαι ἢ ἐμφανίζομαι. Φράσις· «Ἡ σκά-
φη ἐνέφανε». Δηλ. τὸ πλοίαριον ἐφάνη, κοινῶς ἐξανοίχθη.

Ἀλιοφακιά (ἡ). Ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις φασκομηλιά, συγγε-
νέστερον πρὸς τὸ ἀρχ. ἐλελίσφακος.

Παίζω. Ἐκτὸς τῆς κοινῆς σημασίας, παρὰ τοῖς Συμαίοις ἔχει
καὶ τὴν ἀρχαίαν τοῦ ἀστευέσθαι, πρὸς δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀπατᾶν.
«Μὲ παίζεις»,=μὲ ἀπατᾶς.

Ἀελίη (ἡ).=Ἀγελάς, ἢ δάμαλις.

Ἀκνιος (ὁ). Βεβαίως ἐκ τοῦ ἀκμαῖος=ὄριμος. «Τὰ σταφύ-
λια εἶναι ἀκνια»=ὄριμα· καὶ ῥῆμα κνάζω=ἀκμάζω.

Βροτύδι. Κατὰ μετάρθεσιν γραμμῶν ἀντὶ βοτρυδι ἐκ τοῦ βό-
τρυς, κοινῶς τσαμπὶ σταφυλῆς.

Γέννημα (τὸ). Λέξις ὑβριστικὴ ἢ περιφρονητικὴ. Ἴσως ἀπὸ τὸ
τῆς ἱεράς Γραφῆς· «Γεννήματα ἐχιδνῶν», ἢ αὐτὸ τὸ κοινῶς ἀδιά-
βόλου γέννημα.»

Κάλλετος καὶ καλλενάτος (ὁ, ἡ). Ὑπερθετικὸν παροφθαρμένον
ἐκ τοῦ κάλλιστος.

Μηῆρις. Ἐπίρρημα=μὴ γὰρ, μήπως.

Περίωρα (ἡ). Ἐκ τοῦ ῥήματος περιορῶ. Ὑψωμα, ἐνθεν δύνα-
ται τις νὰ θεωρῇ πέριξ, κοινῶς ἐξώστης.

Ὀχτος. Ἀντὶ ὄχθος, τὸ περίφραγμα τῶν ἀμπελώνων.

Πρίν τ' ἀροῦ. Ἀπὸ τῆς προθέσ. πρίν καὶ τοῦ οὐσιαστ. ὦρα,

ἄντι ἐπιρρήμ. = πρόωρα. Φράσ. ἀέφουεν πρινταροῦ, ἦτοι ἔφυγε πρόωρα.

Πυρήνα (ἦ). Ἐκ τοῦ πυρῆν, ὀνομάζεται τὸ ὑπολειπόμενον ἐκ τῆς θλάσεως τῶν ἐλαιῶν μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἐλαίου.

Βύθης (ὀ). Ἐχυδαίσθη ἐκ τοῦ εὐήθης ἢ ἀπὸ τὸ βυθῶ, βυθίζομαι εἰς σκέψεις· οὕτω λέγεται ἐν Σύμῃ ὁ ἀφηρημένος.

Ἄνοῦ κιάνοῦ. Τοπικὸν ἐπίρρ. κατ' ἐπανάληψιν ἐκφερόμενον, εὐχρηστον ἐπὶ πωλουμένων ἢ ἀγοραζομένων πραγμάτων εἰς τιμὴν ἄνω τῆς ἀξίας των. Ἄνοῦ κιάνοῦ πωλεῖς τὰ ξύλα.

Κάωμα (τὸ). Ἀπὸ τὸ Καμόνω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκφέρεται θαυμαστικῶς ἀντὶ τοῦ ὦ! κατόρθωμα, ὦ! δυστύχημα.

Ἄρπῶ. Αὐτὸ τὸ θεματικώτερον ἀρχ. ἀντὶ τοῦ παραγώγου ἀρπάζω. Φράσ. ἀρπῶ σε ἀπὸ τῆ χέρα. = σὲ ἀρπάζω ἐκ τῆς χειρός.

Ἀπριλομάς. Ἀπρίλιος καὶ Μάιος ἐν συνθέσει, ὡς εἰς τὴν παροιμίαν· αὐτὸν Ἀπριλομᾶν χηρεύγουσιν τῶν καλῶν ἀντρῶν γυναῖκες. ὅτι καὶ τὸν Μάιον καὶ Ἀπρίλιον συμβαίνουν ναυάγια.

Γλεπίδος ἢ βλεπίδος (ὀ) Ἐκ τοῦ βλέπω. Ἐν Σύμῃ καλεῖται ὁ φύλαξ τῶν ἀμπελώνων.

Δακῶ. Παράγωγον ἀπὸ τὸ παροξύτονον θεματικὸν δάκνω = δαγκάνω.

Ἐουτος. Ἄντωνυμ. δεικτικὴ = οὗτος.

Θήμισος (ὀ, ἦ). Ἐ ἡμισος σημαίνει μεσότοιχον ἢ οἰονδήποτε πρᾶγμα ἀνῆκον ἐξ ἡμισείας εἰς δύο τινάς.

Γκλαγούδια (τά). Ἴσως ἐκ τοῦ ἐκλέγω. Συλλογὴ διαφόρων τοῦ χειμῶνος ξηρῶν ὀπωρικῶν.

Ἄλουστος (ὀ) ἀντὶ Δῦγουστος βεβαίως ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς 15 ἡμέρας τοῦ μηνὸς τούτου, ὅτε ἐπικρατοῦσιν αἱ λεγόμεναι δρυῖται, δὲν ποιοῦσι θαλάσσια λουτρά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΩΝ.

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν προλήψεων καὶ δεισιδαίμονιῶν, αἵτινες πλήττουσι τὴν φαντασίαν τῆς ἀμαθοῦς τάξεως τῶν Συμαίων, συνκαταλέγονται καὶ αἱ ἐπόμεναι, ἡ παράδοσις τῶν ὁποίων βεβαίως ἀνάγεται εἰς ἀρχαίαν τινὰ πηγὴν, ἣτις ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς θρησκείας τῶν ἡμετέρων προγόνων.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄλουστίνας (ἐκ τοῦ μηνὸς Ἄλουστου) ἐπροσωποποίησαν μυθικὰ τινὰ ὄντα ἢ νύμφας, αἵτινες, ἐνδιδαιτώμεναι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν χειμάρρων καὶ ὑπὸ τὰ ἄγρια δένδρα, ἐμφανίζονται εἰς τοὺς παροδίτας περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ μεσονύκτιον τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου, ὀρχούμεναι ὑπὸ μορφὴν γυναικῶν εὐειδεστάτων καὶ ἐχουσῶν ἐπὶ τῶν νώτων ἐρριμμένους τοὺς μακροὺς πλοκάμους τῆς ὠραίας καὶ μελαίνης αὐτῶν κόμης· τὸ δὲ παραδοξότερον, ὅτι ὁ μετ' αὐτῶν συναντηθεὶς δύναται νὰ ὑποτάξῃ αὐτὰς διὰ μαγικῶν τινῶν τελετῶν, καὶ, καθὸ ὄντα εὐεργετικά, νὰ μεταχειρισθῇ οἴκαδε ὡς ὑπηρετρίας, ἐπὶ τινὰ ὅμως χρόνον, πέραν τοῦ ὁποίου ἀπέρχονται εἰς τὰς ἐστίας τῶν.

Παρεκτὸς δὲ τῶν Ἄλουστινῶν, τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁποίων συγγέουσι μετὰ διαφορῶν παραδόξων γεγονότων, δοξάζουσιν, ὅτι ὅλαι αἱ χαράδραι τῶν ἀποτόμων ὀρέων τῆς νήσου, οἱ χεῖμαρροι καὶ ἐν γένει τὰ κοιλώματα τῶν ἀκτῶν οἰκοῦνται ὑπὸ ἐκδικητικῶν δαιμόνων ἢ ἄλλων ὄντων, τὰ ὁποῖα παριστῶσιν ὡς τέρατα δυσειδῆ μὲ ὀφθαλμοὺς ἀγρίους, ἔχοντα τὴν κόμην λελυμένην καὶ εἰς χεῖρας κρατοῦτα δᾶδα καὶ μάστιγα· ὅθεν

οἱ ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης τινὸς προσερχόμενοι πτύουσι τρίς χαμαὶ πρὸς ἀποφυγὴν πάσης δῆθεν ἐπικειμένης σωματικῆς ἢ ἠθικῆς βλάβης. Ἐν τῇ δεισιδαιμονίᾳ ταύτῃ εὐκόλως δύναται τις νὰ διίδῃ τὰς μυθολογουμένας Ἄρπυίας ἢ Ἐρινύας τῶν ἀρχαίων.

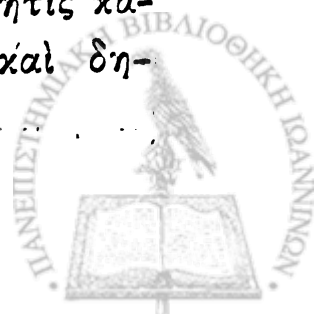
Ἐπὶ δὲ τὸ ὄνομα Κάης (ἴσως ἐκ τοῦ Κάιν) ἡ φαντασία των ἔπλασεν ἕτερα παράδοξα ὄντα, ἅπερ μεταμορφούμενα δῆθεν εἰς γινώστὰ ἐν Σύμῃ πρόσωπα ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, περιέρχονται νύκτωρ κατὰ Δεκέμβριον τὴν πόλιν, καὶ λεληθότως πῶς εἰσερχόμενα ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐνοχλοῦσι τοὺς πρὸς οὓς ἐμφανίζονται.

Προσέτι ἀνέκαθεν παραδεδεγμένη ὑπάρχει ἡ πρόληψις, ὅτι μία τῶν ὡρῶν τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ Μαΐου εἶναι ἀπαίσιος· διὸ, προκειμένου νὰ καταρασθῶσί τινός, μεταχειρίζονται ὡς ἄρὰν τὴν φράσιν· «Νὰ σὲ πάρῃ ἡ ὄμπρὸς τοῦ Μᾶ», τουτέστιν ἡ πρώτη τοῦ Μαΐου.

Μεταξὺ δὲ δύο ἐριζόντων, ἐὰν εὐρεθῶσι καὶ ἄλλοι θέλοντες διασκεδάσεως χάριν νὰ παραταθῇ ἡ ἔρις, ἐρωτῶσιν ἀλλήλους τίς ἐξ αὐτῶν εἶναι πρῶτότοκος ἢ μονογενής, ἵνα ἀνατρέψῃ τὴν ἐμβάδα του.

Ἡ φωνὴ τοῦ κόρακος ἐκλαμβάνεται ὡς κακὸς οἰωνός· διὸ, ὅταν κράζῃ κόραξ ἄνωθεν οἰκίας τινός, οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες μεταχειρίζονται τὴν φράσιν· «Νὰ φάῃς τὴν κεφάλῃ σου», ἢ δὲ τῆς γλαυκός (κουκκουβάδας κατ' αὐτοῦς) θεωρεῖται κυρίως ὡς προαγγέλλουσα τὴν αἰσίαν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα ἀποδημοῦντός τινος.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ· ἀλλ' ὅσηδῆποτε καὶ ἂν ἦ ἡ προληπτικὴ τύφλωσις τῶν τοιαῦτα δοξαζόντων, ἡ διάνοια ὅμως αὐτῶν οὐδέποτε ἀπόλλυσι τὴν ἀλήθειαν, ἥτις καθορᾶται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ὑπερτάτου ὄντος καὶ δημιουργοῦ τῶν ἀπάντων Θεοῦ.

BK
Π 1395

Αριθ. εισ. 152585

ΤΑ
ΛΕΣΒΙΑΚΑ,

ΗΤΟΙ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ
ΝΗΣΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ
ΕΚ ΤΟΥ ΛΑΤΙΝΙΚΟΥ,

Ἐπισηθεύσα μετὰ διαφόρων προσθηκῶν,
ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

ὑπὸ
ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
ΤΟΥ ΛΕΣΒΙΟΥ.

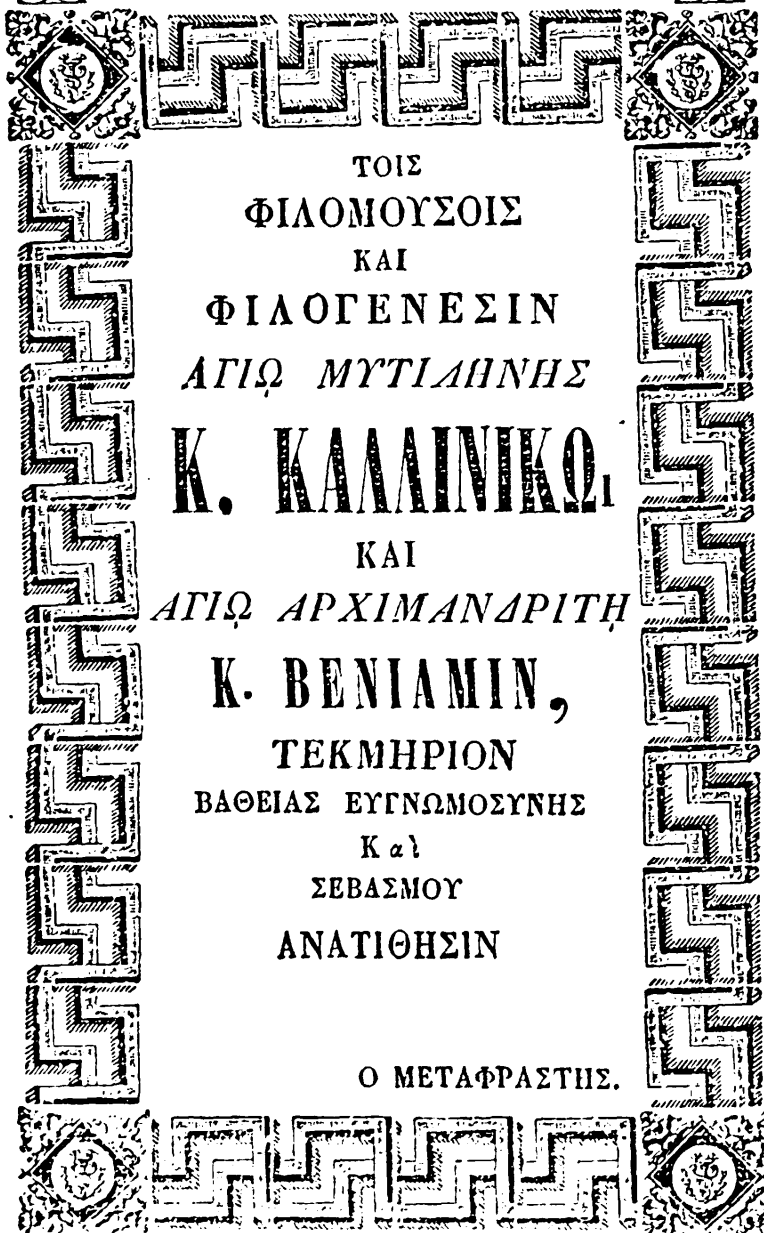
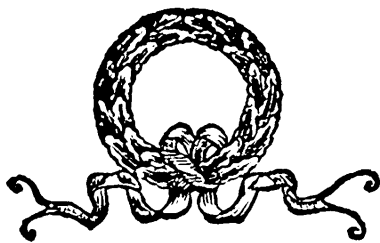
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΗΝ ΑΡΙΘ. _____

ΑΘΗΝΗΣΙ,
ΤΥΠΟΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κ. ΓΚΑΡΠΟΛΑ.
ὉΔΟΣ ΘΕΑΤΡΟΥ, ἈΡΙΘ. 1.

1849.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μετροπολιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΑ

No 792
L. B. M.

ΤΟΙΣ
ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙΣ
ΚΑΙ
ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΙΝ
ΑΓΙΩ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ
Κ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΩΙ
ΚΑΙ
ΑΓΙΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ
Κ. ΒΕΝΙΑΜΙΝ,
ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ
ΒΑΘΕΙΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ
Καὶ
ΣΕΒΑΣΜΟΥ
ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΔΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

« **Φ**ΥΣΕΙ τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται ὁ ἄνθρωπος — λέγει ὁ μέγας τῶν ἰδεῶν ἀνατόμος Ἀριστοτέλης. Μὲ τοιαύτας ἀρχὰς προικίσας ὁ πάνσοφος δημιουργὸς τὸ λογικὸν αὐτοῦ πλάσμα, τὸν ἄνθρωπον, ἀνέδειξεν αὐτὸν ὑπέρτερον πάντων τῶν ἐπὶ γῆς κινήσεως καὶ αἰσθήσεως μετεχόντων ὀργανικῶν ὄντων, καὶ ἀκατάσχετον πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, τῆς μόνης ὁδοῦ, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος φθάνει εἰς τὸν ἔνδοξον αὐτοῦ προορισμὸν, ἦτοι τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἐπιχρῆσιν εὐδαιμονίαν. Οὕτω δὲ φιλομαθὲς ὄν καὶ φιλόσοφον τὸ πολύνουν τοῦτο δημιούργημα δὲν εὐχαριστεῖται νὰ ζῆ ἐπὶ τῆς γῆς ὡς τὰ ἐπίλοιπα τῶν κτισμάτων, ἀλλ' ἐρευνᾷ τὰ πάντα, ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὰ πάντα, ἐρωτᾷ πανταχοῦ τῷ τίνι τρόπῳ καὶ διατί, καὶ ἐνδιατρίβει μὲν ἀσμενέστατα εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς γενικῆς ἱστορίας καὶ καθολικῆς γεωγραφίας, οὐχ ἦττον ὅμως ἐντρυφᾷ τερπνότατα καὶ ποθεινότατα εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐπὶ τὸ ἐφικτὸν ἐξακρίβωσιν τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας τῆς τε παρελθούσης καὶ τῆς παρούσης τῆς ἰδιαίτερας ἐπὶ γῆς πατρίδος αὐτοῦ· τῆς γῆς δηλονότι ἐκείνης, ἐν ἧ κατὰ πρῶτον γεννηθεὶς, εἶδε τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου, ἀνετράφη καὶ ἔζησε μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων αὐτοῦ· τῆς περιπολήτου λέγω πατρίδος, τῆς ὁποίας, κἂν μακρόθεν ὁ πολύμητις Ὀδυσσεὺς ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὸν καπνόν, καὶ ὁ Μέγας Θεμιστοκλῆς, κἂν τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ νὰ μετενεχθῶσιν εἰς αὐτήν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Πλάτων ἀποφαινεται τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος ἀνώτερον πάντων τῶν ὑψηλοτέρων τοῦ ἀνθρώπου καθηκόντων. « Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν

ς'.

ἔστι πατρίς, καὶ σεμνότερον, καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν μείζονι μοίρα καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσιν». Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἀμίμητος Σοφοκλῆς διὰ τοῦ ἑξῆς διστίχου θεωρεῖ οὐτιδανὸν καὶ φαῦλον τὸν ἄνθρωπον, τὸν περὶ πλείονος τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ποιούμενον τὸν φίλον.

Καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας
Φίλον νομίζει, τοῦτον οὐ δ α μ ο ὕ λέγω.

Πλεῖστα ἕτερα παραδείγματα, τὸν διαπρύσιον ὑπὲρ τῆς πατρίδος παραδειγματίζοντα ἔρωτα, ἠδυνάμην νὰ καταλέξω ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐπιλείψει με ὁ χρόνος διηγούμενον.

Ὅθεν ἐκ τοιαύτης φιλοπατρίας καὶ κοινωνικότητος ὀρμώμενος ὁ ἄνθρωπος, ἐρωτᾷ, καὶ δικαίως, νὰ μάθῃ, ὅποιοι ἄρα νὰ ἦσαν οἱ πρόγονοί μου, οἱ τὰς λαμπρὰς ταύτας οἰκοδομὰς ἀνεγείραντες, ὧν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια μετὰ θαυμασμοῦ βλέπω ἐνταῦθα; τί ἔπραξαν οὗτοι, ἢ ὑπὸ ποίαν ἐπιβροῆν πολιτικῶν ἰδεῶν ἔζησαν; ποία ἡ θρησκεία, αἱ πολιτικαὶ αὐτῶν διατάξεις, ἢ δίαίτα, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα; ἐν ἐνὶ λόγῳ ζητεῖ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων αὐτοῦ, ἣτις, κατὰ τὸν εὐστοχον ὀρισμὸν Γάλλου τινός, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ « Φωνὴ νεκρῶν διδάσκουσα τοὺς ζῶντας » ἦτοι, *La voix des morts faisant leçon aux vivans.*

Πρὸς τὰς τοιαύτας δικαίας παντὸς εὐαισθήτου λογικοῦ ὄντος ἐρωτήσεις ἀνταποκρίνεται ὅσον ἔνεστι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, καὶ τὸ παρὸν τοῦ φιλοπόνου Γερμανοῦ Σ. Λ. Πλενίου πόνημα, τὸ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας Λατινιστὶ συγγεγραμμένον, οὗτινος τὴν μετάφρασιν ἐπιχειρήσας πρό τινος χρόνου, ἄλλον δὲν προεθέμην σκοπὸν, παρὰ τοῦ ν' ἀφαιρέσω, ἂν καὶ μὲ χεῖρα ἀδύνατον, τὸν πέπλον τῆς ἱστορικῆς λήθης τῆς περιφήμου καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις διασήμου Λέσβου, ἣτις μ' ὅλα τὰ τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος καὶ τῆς Γεωγραφικῆς ὑπεροχῆς συ-

σατικά αὐτῆς, ἔμεινε περισσότερο ἡμελημένη κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους. Εὐτυχῆς ἐὰν δυνηθῶ νὰ συντελέσω κατὰ τι εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθον ἤδη ὁδὸν τῆς προόδου οἱ Λέσβιοι, καὶ οὕτω ν' ἀποτίσω μέρος, τοῦ ὁποίου μοὶ ἐπιβάλλει φόρου τὸ πρὸς τὴν πατρίδα αἴσθημα, καὶ ἡ γλυκυτάτη τῆς πολιτικῆς βελτιώσεώς της ἐλπίς.

Τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀρχαίων τῆς νήσου αἰώνων, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ δόξα διέχυνε δαψιλῶς ἐφ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν ὑφήλιον τὰ φωτογόνα τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ νάματα, τὸ πλῆθος τῶν μετ' ἔπειτα οὐσιωδῶν μεταβολῶν, καὶ τὰ ἐξόχου βαθμοῦ φυσικὰ αὐτῆς πλεονεκτήματα: ἰδοῦ, φίλοι ἀναγνῶσται, τὰ αἴτια, τὰ θέσαντα ἀναμφιβόλως εἰς κίνησιν τὸν ἀκάματον τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς κάλαμον· αὐτὰ ταῦτα εἰσὶν, ἅτινα καὶ ἐμὲ παροτρύνουσι σήμερον ν' ἀναδεχθῶ ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου, τὴν μετὰ φρασιν λέγω ταύτην, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε βεβαίως ἤθελον δημοσιεύσει, ἐὰν δὲν ἐκαλυπτόμην πρῶτον μὲν ὑπὸ τὴν ἀμυντικὴν τῆς πρωτοπειρίας ἀσπίδα, καὶ δεύτερον τῆς ἐλπίδος, ὅτι δὲν θέλω εὔρει πολὺ αὐστηροὺς τοὺς κριτὰς μου, γινώσκοντας καλῶς, πόσον ἐστὶ δύσκολον τὸ μεταφράζειν, καὶ ὅτι οὐδὲν πλησιέστερον εἰς τὸν ἀνθρώπον ὅσον τὸ ἀμαρτάνειν. Τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον τοσοῦτω προθυμότερον καὶ ἀσμενέστερον ἐπροθυμοποιήθην εἰς τὴν ἐπιχείρησίν μου ταύτην, καθ' ὅσον εὔρον ἐνταῦθα καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν συμπατριωτῶν μου καὶ καθηγητῶν ἐπαινέτας τῆς προθέσεώς μου, καὶ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τὰ μάλιστα ἐνθαρρύναντάς με. Τούτων εἰς εἶναι καὶ ὁ ἀξιότιμος καὶ ἀριπρεπὴς Ἀρχιμανδρίτης Γ. Καλαγάνης, ὅστις μετὰ μεγίστης προθυμίας μοὶ ἔδωκε τὴν περὶ τῆς Λέσβου διατριβὴν τοῦ Λ. Φ. Ἄρνδτ, ἐξ ἧς οὐκ ὀλίγα παρέλαβον, ἅτινα κυρίως ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ κατεχώρησα. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ συγγράμματος εἶναι ἀπλῆ καὶ ἀκριβὴς τοῦ πρωτοτύπου μετάφρασις· ἐπροσπάθησα δὲ μόνον, ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, νὰ μεταχειρι-

ή.

σθῶ φράσιν καθαρὰν καὶ εὐληπτον, νὰ καταχωρήσω αὐτολεξεί τὰ ἀναφερόμενα διαφόρων συγγραφέων σημαντικώτερα χωρία, πρὸς πλειοτέραν τῶν λεγομένων ἐπιθεβαίωσιν, νὰ δώσω ἔκτασιν περισσοτέραν, ἀλλ' ἀναγκαίαν διὰ τῶν ἐπομένων προσθηκῶν· ἀ.) τῆς τοῦ Ἐρεσίου φιλοσόφου βιογραφίας, ἣν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, γράφων πρὸς Εὐρωπαίους, διὰ τὸ πασίγνωστον τοῦ Θεοφράστου, παρέλειψε· β.) πληροφοριῶν τινῶν ἐν εἴδει σημειώσεως περὶ τῶν θερμῶν τῆς νήσου ὑδάτων, λίαν ὠφελίμων καὶ ἐνδιαφερουσῶν· γ.) τῆς τοῦ φιλοσόφου Βενιαμίν βιογραφίας, τὰ μάλιστα περιέργου καὶ ζηλωτῆς· δ.) στίχων τινῶν τῶν δύο περιφημοτέρων ποιητῶν, τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς, λειψάνων τῶν ἐκφραστικωτάτων καὶ ἑναρμονικωτάτων αὐτῶν ποιημάτων. καὶ ε.) ἐπιγραφῶν τινῶν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ νήσῳ ἀνακαλυφθεισῶν, τῶν μᾶλλον ἀκεραίων καὶ ἀξιολόγων, κ. τ. λ.

Ἐν τούτοις δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ παρασιωπήσω, ὅτι τὸ παρὸν σύγγραμμα θέλει παρέξει οὐ σμικρὰν ὠφέλειαν, καὶ ὡς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐξαίρετον, καὶ ὡς δυνάμενον νὰ συντείνῃ εἰς προτροπὴν τῶν νῦν Λεσβίων τοῦ νὰ ὀργῶσι μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸ ὁποῖον ἠσπάσθησαν πρὸ καιροῦ ἐνδοξὸν τῆς λαοσσόου παιδείας στάδιον, ἣν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοσοῦτον εὐμενῶς ἐνηγκαλίσθησαν, ἐπιτυχῶς ἐκαλλιέργησαν, καὶ μετὰ ζήλου ἐλάτρευσαν, ὥς ε καὶ βαρυτάτην, κατὰ τὸν Αἰλιανὸν, νὰ νομίζωσι κόλασιν τὸ ἐν ἀμαθία καὶ ἀμουσία καταβιῶναι. Ἐντεῦθεν ἡ ἀμέτρητος ἐκείνη πληθὺς καὶ ὑπεροχὴ τῶν περιωνύμων τῆς Λέσβου ἀνδρῶν, τῶν Φιλοσόφων λέγω, Πολιτικῶν, Ἱστορικῶν, Νομοθετῶν, Ῥητόρων, Ποιητῶν, Ποιητριῶν καὶ Μουσικῶν, ὧν τὰ θελξικάρδια ἄσματα ἀντηχοῦντα ἀπ' ἄκρου μέχρις ἄκρου εἰς τὰ ἄλση τῆς δαφνηφόρου καὶ μυσσινωστεφεῦς ταύτης νήσου, τερπνοτάτην παρεῖχον εἰς τὰς ἀκοὰς τὴν ἡδονὴν, καταγοητεύοντα τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὸ

γλυκὸ ἐν ταῖς καρδίαις τῆς παρηγορίας ἐνστάζοντα βάλ-
 σαμον. Ἐντεῦθεν οἱ ἀμίμητοι ἐκεῖνοι ἀοῖδοι, οἱ διὰ τῶν
 περιλαλήτων καὶ ἐναρμονίων πλήκτρων μόνοι τὰς τῶν
 πολιτειῶν στάσεις καταπαύοντες, καὶ τοῦτο ἴσως θαῦμα!
 πλὴν ἦτον ἐξιδιασμένον τῆς λύρας αὐτῶν χάρισμα· οἱ ἐμ-
 βριθεῖς καὶ βαθύνοες Φιλόσοφοι, οἱ οὐχὶ μόνον τὰ χρο-
 νικὰ τῆς κλεινῆς Λέσβου καθωραῖζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς
 Ἑλλάδος ἀπάσης, ἣτις καὶ δὲν ἐδίστασε, γνοῦσα τὴν χρ^ο-^{φι}-
 τὴν αὐτῶν καὶ σοφίαν, νὰ συγκαταλέξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν κο-
 ρεῖαν τῶν σοφῶν τῆς. Τοιοῦτοι καὶ τηλικούτοι εἰσὶν οἱ
 μεγάλοι τῆς Λέσβου ἄνδρες, ἐφ' οἷς αὕτη ἐνδίκως σεμνύ-
 νεται, καὶ ἐπαξιοῖ τὸ δικαίωμα τῆς **Μεγάλων νόων**
 γενετείας.

Τοιαύτης προγονικῆς εὐκλείας τρανώτατα δείγματα
 ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν Σὺ, ὦ φίλη νεολαία! εἰς τῆς ὁποίας
 τὰ μέτωπα ἀντανακλᾶται ὅλη ἡ Ἑλληνικὴ ἐμβρίθεια,
 ἀγωνίζου τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν, πᾶσαν ἄλλην
 ἀπροσκορακίζουσα μουσοστυγῆ ἔννοιαν, καὶ μόνον πρὸς
 τὴν ἐκπαίδευσιν μετὰ θάρρους ὀργῶσα. Ἄπο Σέ, ὦ πολύ-
 τιμος τῆς πατρίδος ἐλπίς, ἀπὸ Σέ ἡ πατρίς περιμένει εὐ-
 τυχεστέρας ἡμέρας! εἶθε αὕτη νὰ ἴδῃ δεδικαιωμένας τὰς
 ἐλπίδας τῆς, διὰ τὰς τόσον ἀδράς, καὶ παντός ἐπαίνου
 ὑπερτέρας θυσίας, τὰς ὁποίας ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς παιδείας
 χάριν ἡμῶν ἐλευθεροπρεπῶς καὶ φιλομούσως κατέβαλε,
 καὶ δὲν παύει ἐσαεὶ καταβάλλουσα.

Ἐπὶ πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, ἐξαιτεῖται ὁ κοπιᾶ-
 σας τὴν ἰλαρὰν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπίκρισιν εἰς τὰ τυχόν
 ἡμαρτημένα, ὡς ἀναπόφευκτα τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἡ με-
 γίστη αὐτοῦ ἐπιθυμία εἶναι νὰ μὴ θεωρηθῶσιν οἱ κόποι του
 ὡς ἀνωφελῆς τις δοκιμὴ, ἀλλὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀ-
 φορμὴ ἀκριβεστέρας ἐξιχνιάσεως τῆς Λεσβικῆς ἱστορίας.
 Τὸ οὐσιωδέστερον, μία τοπογραφία τῆς καθ' ἡμᾶς Λέσβου,
 καὶ τινα περὶ ἠθῶν, ἐθίμων καὶ γλώσσης τῶν νῦν Λεσβίων
 παρελείφθησαν, ἐπειδὴ ἔλειπε τόπος καὶ καιρὸς. **Μολα-**

ι.

ταῦτα εἶθε τὸ τέλος τῆς ἐπεξεργασίας μέλλοντος καιροῦ
να ἦναι ἐπιφυλαγμένον, ἂν φανῇ ἀξία ἐπιδοκιμασίας ἢ
ἀρχή.

Ἄλλ' ἐν τοσούτῳ, ὦ φίλοι συμπατριῶται, δέχθητε μετ'
εὐμενείας τὰς ἀπαρχὰς τῶν πόνων ἐνὸς ἐλαχίστου μέ-
λους ὑμῶν, τοῦ ὁποίου ἂν αἱ δυνάμεις δὲν ἀναλογουσι
πρὸς τὸν ζῆλον αὐτοῦ, τοῦλάχιστον ἀγωνίζεται καθεκὰ
στην ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀναπληρώσῃ μέρος τοῦ πρὸς ὑμᾶς ὀφεί-
λομένου ἱερωτέρου χρέους αὐτοῦ, καὶ νὰ ὀνομασθῇ ἄξιον
τῆς εὐάνδρου ταύτης καὶ εὐκλεοῦς μητρὸς τέκνον.

Ἐρρώσθε.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 15 Σεπτεμβρίου.

1849.

Ὁ Μεταφραστής.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΛ

ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΑΥΣΤΗ ΑΡΙΘ.....

ΣΕΛ.

Πρόλογος	έ.
Περί Θέσεως και μέγεθους.	1
» Ὀνομάτων.	4
» Ἐδάφους και κλίματος.	7
» Ὁρέων.	11
» Προϊόντων.	14
» Ἀκρωτηρίων.	21
» Πόλεων ἐπὶ τῆς νήσου.	27
» Ἱστορίας.	44
» τῆς διοικήσεως τῶν πόλεων και τῶν δημοσίων αὐτῶν διατάξεων.	117
» Θαλασσοπορίας, στόλου και ἐμπορίας.	126
» Νομισμάτων.	130
» Ὀρησκείας.	148
» τοῦ πνεύματος τῶν Λεσβίων και τῶν ἠθῶν αὐτῶν.	154
» γλώσσης τῶν Λεσβίων.	161
» τέχνης, μουσικῆς και ποιητικῆς.	167
» τοῦ ποιητοῦ Ἀέσχεω.	168
» τοῦ Τερπάνδρου.	177
» τοῦ Κηπίωνος.	207
» τοῦ Ἀρίονος.	208
» τοῦ Ἀλκαίου.	212
» τῆς Σαπφοῦς.	221
» τῆς Ἡρίνης.	249

Περὶ τοῦ Φρύνιδος καὶ Κινησίου.	250
» τοῦ Ἀριστοκλείδου, τοῦ Εὐαϊνητίδου, τοῦ Ἀγήνωρος, Διονυσίου τοῦ Σκυτοβραχίωνος καὶ τοῦ Θεολύτου.	252
» τοῦ Αἰσχρίωνος.	256
» τοῦ Ἀλφαίου, τοῦ Ξενοφάνους, τοῦ Κριναγόρου, τοῦ Ἀρχύτα, τοῦ Κρατίνου, τοῦ Σκαμανδρίου, τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Λέοντος.	257
» Ἑλλανίχου τοῦ ἱστορικοῦ.	258
» τοῦ Μυρσίλου.	259
» Ἑρμείου τοῦ Μηθυμναίου, τοῦ Ἡρακλείτου, καὶ Χάρητος τοῦ Μυτιληναίου.	263
» Θεοφάνους τοῦ Μυτιληναίου.	266
» τοῦ Πιττακῶ.	269
» τοῦ Θεοφράστου.	271
» τοῦ Φανίου.	286
» τοῦ Ἐχεκρατίδου, τοῦ Κρατίππου, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πραξιφάνους καὶ τοῦ Πρημιγένους.	288
» τοῦ Λεσβώνακτος.	289
» τοῦ Ποτάμωνος, τοῦ Διοφάνους καὶ τοῦ Αἰσχίνου.	290
» τοῦ Καλλίου, τοῦ Σκάμωνος, τοῦ Ἀδαίου καὶ τοῦ Βενιαμίν.	291
» Ἐπιγραφῶν.	294

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΛΕΣΒΟΥ ΤΑΝΥΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ (1).

Θέσις καὶ μέγεθος αὐτῆς.

Λ ΝΗΣΟΣ Λέσβος κεῖται, κατὰ τὸν Ραϊχάρδον (2), μεταξύ 43° 32' καὶ 44° 22' ἀνατολικοῦ μήκους, καὶ 38° 56' καὶ 39° 23' βορείου πλάτους, ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, παρὰ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Αἰολίδος. Ἀντικρὺ τοῦ τῆς Μυσίας ἀκρωτηρίου Κάνης (Κολονή), ἐκτεινομένου πρὸς νότον εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, παράκειται τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς νήσου, ἣτις εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μυσίας ἀντιπαρήκουσα, πέραν τοῦ Λεκτοῦ ἀκρωτηρίου (Κὰπ-μπαπά) ἐκτείνεται. Ἀπέναντι δὲ τοῦ Ἀργέννου ἀκρωτηρίου, ἐστραμμένου πρὸς βορρᾶν μᾶλλον τῶν ἄλλων μερῶν τῆς νήσου, ἔκειτο ἡ πόλις Ἄσσοις, ἐξήκοντα στάδια μακρὰν τῆς Λέσβου. Εἰς τὰ ἀνατολικά δὲ παράλια αὐτῆς ἀντέκειντο τὸ Ἀδραμύτιον, ὁ Ἄταρνεὺς, ἡ Πιτάνη καὶ ἄλλαι πόλεις (3). Καὶ τοιαύτη μὲν τῆς νήσου ἡ θέσις, ὡς ἀπὸ τῆς

(1) Ἀπὸ τὸν καιρὸν ἤδη τοῦ Εὐσταθίου (περὶ τὸ 1180 μ. Χ.) φαίνεται τὸ ὄνομα Μυτιλήνη, ὅτι ἦτον εἰς χρῆσιν διὰ νὰ σημαίη ὅλην τὴν νήσον Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. σελ. 741. ἔκδ. Ῥώμης. « Λέσβος ἢ νῦν Μυτιλήνη ». Παραβλ. εἰς Ὀδύσσ. Γ'. 169.

(2) Πίναξ τοῦ Ὀθωμανικοῦ βασιλείου 1821. Ὁ Βωδονκούρτιος θέτει αὐτὴν μεταξύ 43° 20' καὶ 44° 10'. Ἀμφότερα ὁμοῦ φαίνονται ἐσφαλμένα, κατὰ τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ πλοίαρχου τῆς φεργάτας (δίκροτον) Γωττιέρου. Διὰ τοῦτο τὴν ἐσημείωσεν ὁ Κρούσιος εἰς τὸν τῆς Ἑλλάδος Ἀτλαντα μόνον μέχρι 44° 17'.

(3) Οὕτως ὁ Στράβων XIII, σ. 251 καὶ ἐφεξῆς. ἔκδ. Τορτσουκίου. « Ἀπὸ

πλητίον ἠπείρου. Ἐὰν δέ τις παρατηρήσῃ τὴν ἐγγὺς θάλασσαν, ἢ Λέσθος ἐκ δυσμῶν καὶ μεσημβρίας καὶ μέρος ἐκ τοῦ βορρᾶ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους περιβρέχεται. Ἡ δὲ ἀνατολικὴ καὶ ἐν μέρει ἢ βόρειος τῆς νήσου ἀκτὴ προσκλύζεται ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὸ ὁποῖον ἄλλοι μὲν Ἀδραμυττηνὸν, ἄλλοι δὲ Ἰδαῖον κόλπον ἐπωνόμασαν· ἐπειδὴ κυρίως Ἀδραμυττηνὸς κόλπος ὠνομάζετο μόνον ὁ ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γαργάρων, καὶ τῆς Πυρρᾶς ἄκρας ἐμπερικλειόμενος. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεκλήθη οὕτως ἅπαν τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὸ μέρος, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κάνης μέχρι τοῦ Λεκτοῦ (1).

Τὴν ἀπὸ τῆς στερεᾶς ἀπόστασιν τῆς νήσου προσδιορίζουσιν οἱ

Λεκτοῦ δὲ μέχρι Καΐκου ποταμοῦ καὶ τῶν Κανῶν τῶν λεγομένων ἐστὶ τὰ περὶ Ἄσσον καὶ Ἀδραμύττιον καὶ Ἀταρνεά καὶ Πιτάνην καὶ τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, οἷς πᾶσιν ἀντιπαρῆκει ἢ τῶν Λεσβίων νῆσος » κτλ. Ταῦτα ὁμοίως, « καὶ τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον », δὲν ἔγραψεν ὁρθῶς ὁ Στράβων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς προσεχοῦς σημειώσεως.

(1) Ὁ Στράβων XIII, σελ. 374. ἐκδ. Τσχοουκ. « Κεῖται δὲ τὰ Γάργαρα ἐπὶ ἄκρας ποιούσης τὸν ἰδίως Ἀδραμυττηνὸν καλούμενον κόλπον. Λέγεται γὰρ καὶ πᾶσα ἢ ἀπὸ Λεκτοῦ μέχρι Κανῶν παραλία τῷ αὐτῷ τούτῳ ὀνόματι, ἐν ᾧ καὶ ὁ Ἐλαϊτικὸς περιλαμβάνεται. Ἰδίως μὲν τοῖς φασὶ τοῦτον Ἀδραμυττηνὸν τὸν κλειόμενον ὑπὸ ταύτης τε τῆς ἄκρας, ἐφ' ἣ τὰ Γάργαρα, καὶ τῆς Πυρρᾶς ἄκρας προσαγορευομένης ». Πρέπει ἤδη νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς τοῦ Στράβωνος πλάνης, τὴν ὁποῖαν προηγουμένως ἀνέφερον. Αὕτη δ' ἀφορᾷ τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, περὶ οὗ δῆλον, ὅτι δὲν ἐσκέφθη ὁρθῶς ὁ γεωγράφος· διότι, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Στράβωνος, τὸ ἀκρωτήριον Κάνη ἔκειτο εἰς τὸ ἕτερον μέρος τούτου τοῦ κόλπου, ἦτοι τὸ μεσημβρινόν. Ὅτι δὲ οὕτως ἐνόμισεν ὁ γεωγράφος, φανερόν μὲν καὶ ἐξ ἄλλων, καὶ μάλιστα ἐκ τούτου, διότι λέγει τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον μέρος τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ, τοῦτον δὲ παρίστησιν ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἀκρωτήρια Λεκτὸν καὶ Κάνη. Πρὸς τὸ εἰρημένον δὲ χωρίον, καὶ ἕτερον παραβλητέον τοῦ αὐτοῦ σελ. 416· ἐνθα ἀναγινώσκωμεν· « Εἶτ' ἐν ἑκατὸν σταδίοις ἢ Κάνη, τὸ ἀνταῖρον ἀκρωτήριον ἰφ' Λεκτῷ, καὶ ποιοῦν τὸν Ἀδραμυττηνὸν κόλπον, οὗ μέρος καὶ ὁ Ἐλαϊτικὸς ἐστὶ ». Ἄλλ' ἅπαντα αὕτη τοῦ Στράβωνος ἢ γνώμη εἶναι ἡμαρτημένη· διότι οὔτε ὁ Ἐλαϊτικὸς κόλπος ὑπῆρξε μέρος τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ, οὔτε τὸ ἀκρωτήριον Κάνη ἔκειτο πρὸς μεσημβρίαν, ἀλλ' ἀπεναντίας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου. Τὸν Στράβωνα δὲ πρὸ πάντων, καθὼς μοι φαίνεται, ἀντέκρουσεν ὁ Μάννερος, προσθέτων τὰς μαρτυρίας καὶ ἄλλων συγγραφέων. Γεωγρ. Ἀρχ. Τόμ. VI. Μερ. III. σελ. 399· καὶ ἐφ. Παρὰ βλ. σ. 442.

νεώτεροι εἰς $1 \frac{1}{4}$ μιλίου, τὸ ὁποῖον ἀρκετὰ ἐξισοῦται μὲ τὰς ἐκθέσεις τῶν παλαιῶν (1). Ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν δὲ ἀπὸ τὰς ἐγγυτάτω κειμένας νήσους, Τένεδον, Χίον καὶ Λῆμνον, αἱ ἐκθέσεις τῶν παλαιῶν εἶναι ἀντιφατικαὶ καὶ ἐσφαλμέναι ἢ ψευδεῖς (2). Ἡ Τένεδος δὲν ἀπέχει περισσότερον, παρὰ ἕξ περὶπου γεωγραφικὰ μίλια, ἢ 240 στάδια, ἡ Χίος δὲ πέντε μίλια, ἢ 200 στάδια, καὶ ἡ Λῆμνος ἕως δέκα μίλια, ἢ 400 στάδια.

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς Λέσβου, ὁ μὲν Σκύλαξ συγκαταριθμεῖ αὐτὴν εἰς τὴν ἑβδόμην τάξιν τῶν μεγίστων νήσων (3). Ὁ δὲ Ἀγαθήμερος, διατάξας ἀπάσας τὰς νήσους εἰς τρεῖς τάξεις, κατατάσσει τὴν Λέσβον μεταξὺ τῶν τῆς δευτέρας θέσεως τῆς τρίτης τάξεως (4). Ὁ αὐτὸς προσδιορίζει συμφώνως μὲ

(1) Ὁ Στράβων (XII. σ. 616), προσδιορίζει τὴν ἀπόστασιν τῆς ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς περαλίας τῆς μεταξὺ Πολυμεδίου καὶ Ἄσσου μέχρι Μηθύμνης εἰς ἐξήκοντα στάδια. Ὁ δὲ Πλίνιος (Φυσ. ἱστορ. V. 39) « a a pronima Continente abest VII. M. D. passuum », ἤτοι ἀπέχει ἀπὸ τῆς πλησίον ἠπείρου 7500 Ῥωμαϊκὰ βήματα. Καὶ ὁ Ὀλιβέριος εἰς δύο ἕως τρία Γαλλικ. μίλια.

(2) Ὁ Στράβων (XIII. σ. 619), θεωρεῖ τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν τριῶν τούτων νήσων ὡς ἴσην, καὶ προσδιορίζει αὐτὴν εἰς 500 περὶπου στάδια. Κατὰ τὸ XIV. σ. 645. ἀπέχει ἡ Χίος 400 στάδια. Ὁ Πλίνιος σημειώνει 56 μίλια μέχρι Τενέδου. Ὁ δὲ Ἀγαθήμερος ὁ γεωγράφος, (ὑποτυπώσεις τῆς γεωγραφίας ἐν ἐπιτομῇ 1, 4), λέγει, ὅτι εἶναι ἀπὸ μὲν τῆς Χίου εἰς Μυτιλήνην 520, αὐτόθεν δὲ μέχρι Τενέδου 350 στάδια. Ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Φλίον τῆς Χίου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μυλῆα τῆς Λέσβου 450, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σίγριον 500, καὶ τελευταῖον μέχρι τῆς νήσου Τενέδου 450 στάδια. Ἄλλ' ὅλοι οὗτοι οἱ προσδιορισμοὶ φαίνονται λίαν μεγάλοι.

(3) Περίπλ. 56. Οὐδῶν. σελ. 131. Γρονόβ. Ἀριστοτέλ. περὶ κόσμου III, 5. Παρβλ. Ἀλέξιον κωμικὸν παρὰ Κωνσταντ. Πορφυρογέν. θεμάτ. II, 10. Ἴδου οἱ τοῦ τελευταίου στίχοι·

Τῶν ἑπτὰ νήσων, ἃς δέδειχεν ἡ φύσις
Θνητοῖς μεγίστας. Σικελία μὲν, ὡς λόγος,
Ἔστ' ἐστὶ μεγάλη, καὶ δευτέρα Σαρδῶ· τρίτη
Κύρος· τετάρτη δὲ, ἡ Διὸς Κρήτη τροφός·
Ἐββοῖα πέμπτη στεινοφυής· ἕκτη Κύπρος·
Λέσβος δὲ τάξιν ἑβδόμην λαχοῦσ' ἔχει.

(4) II, σελ. 17. Οὐδῶν. σ. 195. Γρονόβ. Παρβλ. Τίμαιον παρὰ Στράβ. XIV, σελ. 651. Δίων Καστ. σ. 606. Τσυχουκ,

τὸν Στράβωνα, τὴν περίμετρον τῆς νήσου εἰς στάδια 1100 (1). Ὁ δὲ Εὐστάθιος, καί τοι ἀκολουθῶν εἰς ταῦτα ἀκριβῶς τὰ ἔγνη τοῦ Στράβωνος, ἀπέδωκεν ὁμῶς εἰς τὴν Λέσβον 1000 μόνον σταδίων περίμετρον (2). Ὁ δὲ Ἰσίδωρος, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Πλινίου, προσδιορίζει τὴν περίμετρον τῆς νήσου εἰς 168 χιλ. βήματα, καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἰς 195 χιλ. (3). Ἡμεῖς ὁμῶς ἀκολουθοῦντες τὸν γεωγραφικὸν πίνακα τοῦ σοφοῦ Στρασελλοῦ Γουφφιέρου, ἔνθα εὐρίσκεται ἡ νῆσος ἀκριβῶς διαγεγραμμένη, ἀποδίδομεν εἰς τὴν Λέσβον « χωρὶς τοῦ κατακολπίσαι » περίμετρον 960 σταδίων, καὶ ἐμβαδὸν 26 γεωγραφικῶν μιλίων.

Περὶ δὲ τοῦ πλάτους καὶ μήκους τῆς νήσου οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀναφέρει· μόνος ὁ Στράβων βεβαιοῖ, ὅτι ἡ νῆσος εἶναι στενωτάτη κατὰ τὴν κώμην Αἴγειρος μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης, διότι ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Πυβραίου Εὐρίπου δὲν εἶναι ὑπὲρ τὰ εἴκοσι στάδια πλατεῖα (4).

Ὄνόματα τῆς νήσου.

Πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων βεβαιοῦσιν, ὅτι καὶ ἡ Λέσβος, καθὼς καὶ ἡ Χίος, καὶ ἡ Σάμος καὶ ἄλλαι νῆσοι καὶ πόλεις, δὲν ὀνομάζετο μὲν ἓν μόνον ὄνομα. Τὰ πλείοτερα τῶν ὀνομάτων τῆς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (Φυσ. Ἱστορ. V, 31) *Himerte et Lasia, Pelasgia, Aegira, Aethiope, Macaria, Appelata fuit* ἤτοι « Ἴμερτὴ καὶ Λασία, Πελασγία, Αἰγείρα, Αἰθιοπία, Μακαρία ἐπεκλήθη » καὶ ὁ Εὐστάθιος (εἰς Ὅμηρ. Ἰλιάδ. II, σ. 741) « ἔτι ἰστέον ὅτι Ἴμερτὴ καὶ Πε-

(1) II, 8. σ. 46. Οὐδεων. σ. 232. Γρονοβ. Στράβ. XIII, σ. 616. Δίων Κρίστ. σ. 424 Τσχοκ.

(2) Εἰς Διονύσ. Περιηγ. 536.

(3) Πλιν. Φυσ. Ἱστορ. V, 31.

(4) XIII, σ. 616. ὁ Στράβων εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον ἢ ἐλανθάζθη, ἢ τὰ παράλια τῆς νήσου ἔλαβον ἄλλην μορφήν, προϊόντος τοῦ χρόνου, διότι, κατὰ τὸν Πορόκκιον καὶ ἄλλους, ἡ νῆσος ἐκεῖ εἶναι πλατυτέρα.

λασγία ἢ αὐτὴ Λέσβος ἐκλήθη ποτέ· καὶ ὅτι ὡσπερ Λέσβος, οὕτω καὶ Ἴσσα ἢ αὐτὴ νῆσος ἐκ μιᾶς τῶν περὶ αὐτὴν πόλεων ». Τὸ ἀρχαιότατον δὲ τῆς νήσου ὄνομα λέγεται ὅτι ἦτον Ἴσσα. Οὕτω Διόδωρος ὁ Σικελιώτης V, 81. « Ξάνθος (ὅστις λέγεται ὅτι ὠδήγησε τοὺς πρώτους ἀποίκους εἰς τὴν νῆσον) τὴν νῆσον ἀπὸ τῶν κατοικούντων αὐτὴν Πελασγίαν ὠνόμασε, τὸ προτοῦ καλουμένην Ἴσσαν ». Οὕτως ὠνόμασεν αὐτὴν καὶ ὁ Λυκόφρων Κασσάνδρ. 219.

« Ὡς μὴ σε Κάδμος ὤφριλ' ἐν περιρρύτῳ
Ἴσση φυτεῦσαι δυσμενῶν ποδηγέτην ».

Εἰς τοὺς συγγραφεῖς τούτους προσθετέον καὶ τὸν Στράβωνα, I, σελ. 160. « Ἡ δὲ Ἄντισσα νῆσος ἦν πρότερον, ὡς Μύρσιλος φησι· τῆς γὰρ Λέσβου καλουμένης πρότερον Ἴσσης καὶ τὴν νῆσον Ἄντισσαν καλεῖσθαι συνέβη », καὶ τὸν Ἡσύχιον Τομ. II. σ. 76. « Ἴσσα, ἢ Λέσβος τὸ πρότερον (1) ». Ἀλλὰ πόθεν τὸ ὄνομα Ἴσσα παρήχθη, ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀγνοῶ· διότι μήτε τοῦ Εὐσταθίου ἢ ἐξήγησις εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία (2), μήτε ὅσα ὁ Τζέτζης παρὰ Λυκόφρονι ἐν τῷ προαναφερθέντι χωρίῳ ἐπέφερε. Περὶ δὲ τῶν ὀνομάτων Ἰμερτὴ καὶ Λασία, ταῦτα ἀπαντῶνται μόνον παρὰ Πλινίῳ· διὰ τοῦτο ὁ Ἀρδουίνος καὶ Βερκέλιος ὑπέλαβον, ὅτι τὰ ὀνόματα ἔπαθον διαφθορὰν, καὶ κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, πρέπει νὰ διορθωθῶσιν εἰς Ἰμέρα καὶ Ἴσσα. Μολαταῦτα δὲν φαίνεται ἡ μεταβολὴ αὕτη παραδεκτέα, καὶ ὁ Πλίνιος μάλιστα ἐπειδὴ συμπλέκει τὰ ὀνόματα, Ἰμερτὴ καὶ Λασία, ἐπιφέρει δ' ἔπειτα τὰ λοιπὰ ἄνευ συνδέσμου, ὑπονοεῖ, ὅτι θεωρεῖ τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα ὡς ἑτερογενῆ ἐπίθετα,

(1) Στέφανος ὁ Βυζάντιος, « Ἴσσα, λέγει, πόλις ἐν Λέσβῳ κληθεῖσα Ἰμέρα, εἶτα Πελασγία καὶ Ἴσσα », ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν ὅλης τῆς νήσου, ἀποδοὺς ἡμαρτημένως εἰς μίαν πόλιν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ δικαίως ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Βετελιγγίου εἰς Διόδωρ. V, 81, ὅστις ὁμοῦς προτείνει ταύτην τὴν διορθωσιν, « κληθεῖσα Ἰμερτὴ, εἶτα Πελασγία καὶ Ἴσση ».

(2) Ἐπαναλαμβάνει ταύτην εἰς τὰς πρεκβολὰς αὐτοῦ εἰς Διον. τὸν Περιηγηστικ. 536.

ἄπερ προσετέθησαν εἰς τὴν νῆσον ἔνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῆς ποιότητος. Καὶ τὸ μὲν Ἰμερτή, εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δῆλον (1). Λασιά δέ, ὠνομάσθη, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀρδουίνου, ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀγρίων δασῶν, ὑφ' ὧν ἦτο κεκαλυμμένη. Γνωρίζομεν δὲ πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ Πλινίου, ὅτι μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐπωνομάσθη καὶ ἡ Ἄνδρος, καὶ ἄλλη τις νῆσος ὄχι μακρὰν τῆς Αἰγίνης πρὸς τὴν Τροϊζήνα (2). Πελασγία δὲ ἐπεκλήθη ἀπὸ τῶν οἰκησάντων αὐτὴν Πελασγῶν, ὡς βεβαιοῦσιν ἡμᾶς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, Εὐστάθιος, Πλίνιος καὶ Στράβων βιβλ. V, σ. 128. « καὶ τὴν Λέσβον Πελασγίαν εἰρήκασι ». Τὰ ὀνόματα Πελασγία καὶ Ἰσσα παραλληλίζονται παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ, καὶ ἴσως ἀμφοτέρω ταῦτα ἀπεδίδοντο κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, εἰς τὸν τρόπον ὥστε ἡ νῆσος ἐπωνομάζετο ἐκ τε τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς (3). Αἰθιοπία δὲ ἐκλήθη ἡ Λέσβος ἀπὸ Μυρίνης τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων, ἥτις λέγεται, ὅτι ἐκυρίευσεν καὶ ταύτην μετ' ἄλλων τινῶν νήσων (4)· διότι, κατὰ τὸν Ζηνόθεμιν, αἱ Ἀμαζόνες κατώκησαν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν (5). Κατ' ἄλλους δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο πιθανῶς ἀνήκει εἰς ἀρχαιότατον χρόνον. Ἐξ ἀνατολῶν διερχόμενοι διὰ τῆς Κολχίδος οἱ Αἰθίοπες διεσπάρησαν πρὸς δυσμὰς καὶ νότον,

(1) Περὶ τῆς Πλινίῳ Φυσ. ἱστορ. V, 31. ἀνεγινώσκωτο Ημερτε, πρὶν τοῦ Ἀρδουίνου, ὅστις ὀρθῶς ἐγραψεν Ηιμερτε. Δὲν ἀμφισβάλω δὲ ὅτι Ἰμερτὴ πρέπει νὰ γραφῆ καὶ εἰς τὸ πρὸ ὀλίγου ἀναφερθὲν χωρίον τοῦ Στεφάνου. Ἡ δὲ κοινὴ γραφὴ Ἰμέρα, ἐπεισε τὸν Βερκέλιον νὰ δοξάσῃ, ὅτι τὸ εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Πλινίου Ηiera πρέπει νὰ μεταβληθῆ εἰς Ηιμερα.

(2) Πλιν. Φυσ. ἱστορ. XII, 21. Μύλλερσ Αἰγίνητ. σ. 4.

(3) Λάρισσα ἦτον ὡς γνωστὸν ὄνομα Πελασγικῶν πρωτευουσῶν πόλεων· ὅθεν ὅπου κατῴκουν Πελασγοὶ, ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ Λάρισσαι. Μίξυ συγγένειαν τῶν ὀνομάτων Λάρισα καὶ Ἰσσα δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν. Καὶ ἡ Λάρισα, ἡ Κρημαστὴ λεγομένη, ὠνομάζετο ποτὲ Πελασγία. Στραβ. IX, σελ. 440.

(4) Διόδωρ. III, 55.

(5) Σχολ. εἰς Ἀπολλών. Ῥῶδ. II, 965. « Ζηνόθεμις αὐτὰς φησὶν ὠκηκεῖναι ἐν Αἰθιοπίᾳ ». Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν πρέπει νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὠνομάσθη Αἰθιοπία καὶ ἡ νῆσος Σμηθράκη. Ἴδε Ἠτύχ. ἐν λ. Αἰθιοπία. Παραβλ. Μύλλερ, Ὁρχομ. σ. 119.

κυριεύουσι τὴν Λέσβον (1), Κύπρον, ἔπειτα τὰ παράλια τῆς Συρίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐδίδετο, κατὰ τὸν Καγγίσερον (2), καὶ τὸ ὄνομα *Αἰγείρα*: ἐπειδὴ ἡ τελευταία λέξις σημαίνει τὸ αὐτὸ χρῶμα, τὸ ὁποῖον συνειθίζουσι ν' ἀποδίδουν εἰς τὴν λέξιν *Αἰθίοψ*. Ἐν τοσοῦτῳ φαίνεται, ὅτι διστηρήθη μόνον εἰς τὴν κώμην Αἰγείρος, ἣτις ἐπὶ τοῦ Στράβωνος ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς Μηθύμνης. *Μακαρία* δὲ ὠνομάσθη διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν καὶ *Μακάρων νῆσος*, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω. Ἐνταῦθα ἀνήκει ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὸ ὄνομα *Μυτωνίς* (3), τὸ ὁποῖον λέγεται, ὅτι ἔλαβεν ἡ νῆσος ἀπὸ Μύτωνος, ἐνὸς υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Μυτιλήνης.

Ἵτι δ' ἅπαντα ταῦτα τὰ ὀνόματα πρέπει νὰ νομίζονται μυθώδη, καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξε ποτὲ εἰς κοινὴν χρῆσιν, τοῦτο μόνις κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ὑποδείξωμεν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ὄνομα *Λέσβος* εἶναι τὸ μόνον τὸ ἐπικρατήσαν παρὰ πᾶσι κοινόν, καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἡ νῆσος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη ἱστορικῶν χρόνων· ἀλλὰ καὶ τούτου τὴν ἀρχὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν. Πεποίθαμεν ὁμως, ὅτι οὐδεὶς θέλει παραδεχθῆ ὅσα ὁ Βόχαρτος ἐπέφερε περὶ αὐτοῦ ἐν *Χαναάν* I, 9:

Ἔδαφος καὶ κλίμα.

Ἔδαφος. Ἡ νῆσος δύναται νὰ ὀνομασθῆ ἐν γένει ὀρεινὴ μία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πετρώδης σειρὰ ὀρέων, κυρίως ἐκ μαρμάρου συνισταμένη, χωρεῖ δὲ ὅλης τῆς νήσου (4). Ἰὰ ὄρη κα-

(1) Διὰ τοῦτο παρ' Ἡσυχίου « Αἰθίοψ ὁ Λέσβιος ». Παρβλ. Καγγισιέρου σκιαγραφίαν τῶν ἐπιστημῶν τῶν ἀρχαιοτήτων σελ. 169. καὶ ἐφ.

(2) Καγγισιέρου ἀρχαιότητες σελ. 386.

(3) Στέφανος Βυζ. « Μυτιλήνη, λέγει, πόλις ἐν Λέσβῳ μεγίστη . . . ἀπὸ Μυτιλήνης τῆς Μάκαρος θυγατρὸς, ἡ Πέλοπος· οἱ δὲ, ὅτι Μυτιλήνης ἦν ὁ οἰκιστῆς, οἱ δὲ, ἀπὸ Μύτωνος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Μυτιλήνης, ὅθεν Μυτωνίδα καλεῖ τὴν Λέσβον Καλλιμαχος ἐν τῇ τέτταρατῇ. Παρθένιος δὲ Μυτωνίδας τὰς Λεβιχὰς φησὶ ».

(4) Πιόκοκ. Τόμ. 3.

λύπτονται ὑπὸ δασῶν (1), καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσὶν ἡ-
φαισειογενῆ, ἐξαιρέτως εἰς τὴν ἀρκτικήν παραλίαν· διὰ τοῦτο εἰς
τὴν Μήθυμναν (νῦν δὲ Μόλυβον) βράχοι βασάλτου. (μελανόλι-
θος, χρήσιμος, ὡς ἡ λυδία λίθος, εἰς δοκιμασίαν τῶν πολυτίμων
μετάλλων). Ὅτι δὲ ἡ νῆσος ἦτο συνεχῶς ἐκτεθειμένη εἰς σει-
σμούς, ἀποδεικνύει ἡ καταστροφή τῆς Πύρρας καὶ Ἀρίσθης. Οἱ
παλαιοὶ μάλιστα ἐδόξαζον, ὅτι ἡ Λέσβος ἦτον ἠνωμένη μετὴν
Ἰδην (2). Τὴν εὐφορίαν τῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τιτανώδους
ταύτης γῆς ἀξάνουσι καὶ τὸ πλῆθος τῶν ῥυάκων καὶ πηγῶν,
αἵτινες συχνότατα εἰσὶ μεταλλικαί. Οὕτω μνημονεύεται παρὰ
τὴν πόλιν Πύρραν πηγὴ τις, Ἀφροδίσιον, κατὰ τὸν Πλίνιον, κα-
λουμένη, διὰ τῶν ὑδάτων τῆς ὁποίας αἱ γυναῖκες ἀπέβαινον σεί-
ραι· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λούεσθαι ἦτον ἀνωφελής, ἐπειδὴ ἐπροξέ-
νει ἐξάνθημα (3) ἢ Νεώτεροι δὲ περιηγηταὶ εὔρον μὲν
εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς νήσου μεταλλικὰς πηγὰς, ἀλλὰ δὲν κά-
μνουσι μνεῖαν αὐτῶν. Ὁ Ποκόκκιος ἀναφέρει περιστατικώτα-
τα περὶ τῶν πηγῶν τῆς Λέσβου· οὕτως εὔρεν αὐτὸς εἰς τὸ μέ-
ρος, ὅπερ σήμερον Βασιλικὰ καλεῖται, μεταξὺ τῶν λιμένων,
Καλλωνῆ καὶ Ἐλαιοφόρος (4), πολλὰς θερμὰς πηγὰς, αἱ
ὁποῖαι, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν πέριξ ἐρειπίων, καὶ
εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν ἐν χρήσει. Τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ τῶρα
ἀκόμη μεταχειρίζονται εἰς ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν χρῆσιν.
Ἐχουσι δ' αὖται, κατὰ τὸν Ποκόκκιον, ἀλμυρὰν γεῦσιν, καὶ
περιέχουσι σίδηρον, θεῖον, καὶ ὀλίγον χαλκόν (5). Παρό-

(1) Τουρνεφορτίου Τόμ. I, σελ. 150. Ὀλιβιέρου I, σελ. 377.

(2) Στραβ. I, σ. 60. « Οἱ δὲ καὶ τὴν Λέσβον τῆς Ἰδης ἀπερὸ γέναι πεπιστεύ-
κασιν ».

(3) Θεοφραστ. Περὶ Φυσικῶν αἰτιῶν II, 6. « Καὶ γὰρ ἄνθρωποι ἐν αὐτῷ
λουόμενοι λεπροὶ γίνονται, καὶ τὰ φυτὰ παραπλησίαν τινα λαμβάνει διάθεσιν ».

(4) Οὕτως οἱ Εὐρωπαῖοι καλοῦσι τὸν κόλπον τῆς Γέρας.

(5) Ὁ Ὀλιβιέρου περιγράφει ὡσαύτως ἐτέραν πηγὴν πλησίον τοῦ λιμένος
Ἐλαιοφόρου δύο μίλια ἀπὸ Μυτιλήνης, τὴν ὁποίαν ὁ Καπετὰν Πασσαῶς Χουσεῖνης
εἶχεν ἀνανεώσει. Τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐφαίνοντο, ὅτι εἶναι: νιτροῦχα.

Λίαν ὠφελίμους ἐθεωρήσαμεν τὰς περὶ τῶν θερμῶν τῆς νήσου ὑδάτων (λου)

μοιον θερμὸν λουτρὸν εὑρεν ὁ Ποχόκκις εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος τῆς νήσου μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης, τοῦ ὁποῦ τοῦ ὕδωρ ἐφάνη εἰς αὐτὸν ἀλμυρότερον τοῦ θαλασσίου ὕδατος.

τρῶν) χημικὰς πἀρκτηρήσεις τοῦ Κ. Ξ. Λάνδερτ, τακτικοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ τοῦ Ὑθωνος Πανεπιστημίῳ, τὰς ὁποῖα μετὰ πλείστης προθυμίας μᾶς ἔδωκεν ὁ ἀξιότιμος οὗτος ἀνὴρ, διὸ καὶ καταχωροῦμεν αὐτάς.

α Ἡ μεγάλη καὶ τὸ πάλαι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις διάστημα Λέσβος . . . ἔχει ἐν ταύτῃ λαματικά ὕδατα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀξία τῆς προσοχῆς τῶν φυσικοιστορικῶν καὶ ἰατρῶν. Ἡ νήσος αὕτη ὑπέκειτο τὸ πάλαι εἰς διαφόρους μεταβολὰς ἡραιοσειῶν πυρρῶν, καὶ κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ ἄλλους τινὰς συγγραφεῖς συνήετο μετὰ τοῦ ἀπέναντι ὄρους τῆς Ξηρῆς. Εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου ταύτης καὶ ἐκ διαφόρων κρατηροειδῶν στομίῶν ἀναβρῦσιν ἄρρηνα λαματικά ὕδατα, τὰ ὁποῖα ἐναποταμιεύουσιν διαφόρους λαματικὰς δυνάμεις. Περὶ τούτων ἀναφέρει ἡδὴ ὁ Γαληνὸς λέγων, ὅτι 40 στάδια τῆς πόλεως Μυτιλήνης ὑπάρχουν θερμὰ, ἔχοντα ἀλμυρὰν γεῦσιν, τὰ ὁποῖα εἶναι διαλυτικά καὶ συγχρόνως στυπτικά καὶ δυνάμεια κατὰ τοῦ ὑπὲρ μέτρον πάχους, κατὰ τῆς ὑδροπικίας καὶ ἄλλων οἰδημάτων τοῦ σώματος.

α Ἐν τῶν σημαντικωτέρων λαματικῶν ὑδάτων τῆς εἰρημένης νήσου, εὑρίσκειται ἡμίσειαν ὥραν τῆς πόλεως μικρὰν εἰς χωρίον τι ὀνομαζόμενον Κόρφον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ τῆς νήσου ταύτης κάτοικοι μεγάλας ἀποδίδουσιν λαματικὰς δυνάμεις. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐπισκέπτεται ἰδίως κατὰ τοὺς ἐαρινοὺς μῆνας μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐπειδὴ δὲ δεικνύει καθαρτικὰς δυνάμεις ὀνομαζέται καθάρτικον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐνεκὰ τῶν ἐμπεριεχομένων ἀλάτων ἐνεργεῖ ὡς ἐλαφρὸν ἐκκοπρωτικὸν, καὶ ἐνδύκνεται ὠφελίμον ὡς διαλυτὸν κατὰ διαφόρων ἐμφράξεων τῆς κάτω κοιλίας. Τὸ ὕδωρ τοῦτο πινόμενον ἐνεκὰ τῆς ἐλαφρᾶς διαλυτικῆς δυνάμειός του, ἐλαττώνει τὴν τοῦ αἵματος πρὸς τὴν κεφαλὴν συρροήν, καὶ δύναται διὰ τῆς ἐσωτερικῆς του χρήσεως νὰ ὠφελῆσθαι ἰδίως τοὺς αἰμορροῖδιακούς.

α Ἐτέρω ἀξιόλογος θέρμη ἐπιτὰ σχεδὸν ὥρας μικρὰν τῆς πόλεως Μυτιλήνης πλησίον τοῦ λιμένος Λειβῶρου ἀπαντᾶται εἰς Γέρορας, καὶ κατὰ τὴν τῶν Λειβίων δοξασίαν κατὰ πέντων σχεδὸν τῶν νοσημάτων ὠφελεῖ, καὶ τοῦτου ἐνεκὰ ἐπισκέπτεται ὑπὸ πλήθος ἀνθρώπων κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ χρόνου. Ἡ θέρμη αὕτη ἀνιχνύει ἐκ τινος τραχίτου λόφου εἰς ἀρκέτων ποσὸν, καὶ συνάξεται εἰς λιθόκτιστον τινὰ δεξαμενὴν, ἧτις χρησιμεύει ὡς λουτήρ τῶν πρὸς αὐτὴν προσερχομένων. Τὸ θερμὸν τοῦτο ὕδωρ δεικνύει 30° θερμοκρασίας, ἐκπέμπει ἀσθενῆ κατασεσηπῶτων ὠν δσμὴν, καὶ διὰ χημικῆς ἀναλύσεως ἀνεύρισκονται πληθος ἀλάτων, ἐνεκὰ τῶν ὁποίων ἀνήκει τὸ εἰρημένον ὕδωρ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλυκῶν θερμῶν, αἵτινες τόσον διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὡς καὶ ἐξωτερικῆς τῶν χρήσεως ἐνδείκνυνται κατὰ ἐμφράξεων τοῦ σπληνὸς καὶ τοῦ ἥπατος, ἰδίως κατὰ τοῦ ἐντέρου καὶ τῆς ὑπερτροφίας τοῦ σπληνός, κατὰ χοιραδικῶν οἰδημάτων

Ἐκτεταμένα ἐρείπια, ἐξαιρέτως μιᾶς κιονοστοᾶς, καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαὶ ἀπέδειξαν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἀνεζητήθη εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ὀνομάζονται παρ' αὐτοῦ καὶ ἕτεροι πηγαί, περὶ τῶν ὁποίων ὁμως δὲν ἐσημείωσεν ἰδιαίτερόν τι.

Κλίμα. Γὰ περὶ κλίματος καὶ φύσεως τῆς γῆς μᾶς διδάσκει ὡς ἔπεται καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης βιβλ. V, κεφ. 82. « Αἱ δὲ νῆσοι (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Κῶς, Ῥόδος) διαπνεόμεναι, καὶ τὸν ἀέρα παρεχόμεναι τοῖς ἐνοικοῦσιν ὑγιεινὸν, ἔτι δὲ τοῖς καρποῖς ἐπιτυγχάνουσαι, μᾶλλον εὐπορίας ἔγεμον, καὶ ταχὺ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὰς μακαρίους ἐποίησαν. . . . Καθόλου δὲ αἱ προειρημέναι νῆσοι διήνεγκαν εὐδαιμονία μάλιστα τῶν σύγγυς κειμένων οὐ μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν. Ἀρετῇ γὰρ χώρας καὶ τόπων εὐ-

των τῶν παρισθημάτων γαγγλίων, κατὰ ἀρθριτικῶν ἐνοχλήσεων καὶ ἀφθόνου ἐνοχλήσεως βλέννης.

« Τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως ἀπαντᾶται μικρὸν χωρίον, τὸ ὅποιον ἐνεκα τῶν ἐνταῦθα εὐρισκομένων θερμῶν ὑδάτων, Θέρμη ὀνομάζεται. Τὰ ἐνταῦθα ἐκ τῆς μητρικῆς γῆς ἀναβρύνοντα θερμὰ ὑδατα εἶναι δύο εἰδῶν, τὰ μὲν, θειοῦχα, τὰ δὲ, ἀλυκῆς φύσεως, καὶ ταῦτα ἐπωνομάζονται παρὰ τοῖς Λεσβίοις, ὡς ἐκκοπρωτικὰ ἐνεργοῦντα, τὸ καθάρσιον τῆς θερμῆς, τὰ δὲ ἕτερα εὐκόλως διακρινόμενα ἐνεκα τῆς ἰσχυρᾶς κατὰ θείου ὀσμῆς εἶναι θερμότερα, ἐκπέμπουσιν ἰσχυρὰν κατὰ θείου ὀσμῆν, ἔχουν συγχρόνως ἀλμυρὰν πικρίζουσαν γεῦσιν, καὶ ἐνεργοῦν ὡς λίαν ὠφέλιμα κατὰ τῶν διαφόρων τοῦ δέρματος ἐξανθημάτων, ὥστε ὑπὸ λειχῆνων, ψώρας καὶ τῶν συνεπειῶν μεταλλικῶν δηλητηριάσεων, ἰδίως δι' ὑδραργύρου πασχόντων θέλουν καταλάβει ὡς ἐκ τῆς χρήσεως τῶν μεγίστην ὠφέλειαν. Ὡσαύτως ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις αὐτῶν κατὰ διαφόρων ἐμφράξεων, καθῶς καὶ κατὰ ρευματικῶν καὶ ἀρθριτικῶν νοσημάτων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐνεκα τοῦ μεγάλου πηλοῦ τοῦ ἐμπεριεχομένου ὑδροθειωμένου ἀερίου δυσκόλως πίνεται, οἱ τὰ ὑδατα ταῦτα ἐπισκεπτόμενοι θέλουν ὑποστηρίξει τὴν τῶν ὑδάτων τούτων ἐσωτερικὴν ἐνέργειαν μεγάλως διὰ τῆς πρόσθεσ^{εως} τοῦ προζήθεντος ἀλυκοῦ ὑδατος, τὸ ὅποιον συνδιάζει ἐκκενωτικὰς ἐνεργείας ». ὁ Μεταφραστής.

Ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς νότον τοῦ χωρίου Τελώνια, ὑπάρχουσιν ὑδατα καθαρτικὰ, ποτὰ τῆς Λιώτας καλούμενα, καὶ ἀπό τινος βράχου ἀναβρύνοντα, εἰς τὰ ὅποια μεγάλας ἀποδίδουσιν ἰαματικὰς δυνάμεις, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ πολλῶν συγχάζονται κατὰ τὸν Αὐγουστον μῆνα, καθ' ὃ καὶ πανήγυρις τὴν 24 τελεῖται. Πλησίον δὲ τούτων ὑπάρχει κυστικὴ ἔμμος, ἐν ᾗ οὐχὶ μετὰ σμικρᾶς ὠφελείας ἐμβαίνουσιν οἱ πάσχοντες. ὁ Μεταφρ.

καιρία, ἔτι δ' ἀέρων κράσει καλλιστεύουσαι, κατὰ λόγον κα-
λουῦνται, καὶ πρὸς ἀλήθειαν εἰσὶν εὐδαίμονες » (1).

Τὸ κλίμα τῆς Λέσβου οὐχὶ μόνον οἱ ἀρχαῖοι μεγάλως ἐγκω-
μίασαν, ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι περιηγηταὶ ἐπιβεβαιοῦσι καθ' ὅ-
λους τοὺς τρόπους τὰς ἐκείνων γνώμας. Μὲ πυρώδη ἐνθουσια-
σμὸν περιγράφει ὁ Κόμης Ῥακζύνσκιος τὴν ἥπιον καὶ εὐεργε-
τικὴν φύσιν τῆς νήσου ταύτης καὶ τὸ εὐδαιμον αὐτῆς κλίμα.
Ἄμοιρεῖ λόγων πρὸς παράστασιν τῆς οὐρανίου τερπιότητος αὐ-
τῆς. Ὁ Ὀλιβιέρως βεβαιοῖ μὲν, ὅτι μερικὰ μέρη περιέχουσιν ἀέρα
ἤπιον ἥπιον καὶ ὑγιεινὸν, καὶ ὅτι ἐκεῖ οὐχὶ σπανίως ἐπεκρά-
τουν λέπρα καὶ κακοήθεις πυρετοὶ, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα πιθανὸν
νὰ ἦναι ἀποτέλεσμα τῆς διαίτης τῶν σημερινῶν κατοίκων, καὶ
διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ αἰτία μᾶλλον εἰς τὴν ἀμέλειαν
ἢ ὀλιγωρίαν τῆς καλλιιεργείας τοῦ ἐδάφους, τοῦ ὁποίου ἡ καρπο-
φορία δὲν εἶναι εἰς ἀναλογίαν μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς (2), παρὰ
εἰς τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος καθ' ἑαυτά. Ὁ χειμὼν εἶναι μέτριος·
σπανίως δὲ ἢ οὐδέποτε διαρκῶς παγετώδης.

Ὅρη. Μεγάλων ποταμῶν σπανίζει ἡ Λέσβος, ἀλλὰ βρίθκει
ὄρεων, τῶν ὁποίων τὰ μᾶλλον ἀξιωμακόμενα εἶναι *Λεπέτιμ-
νος*, *Ὁρδυμνος* ἢ *Ὁρδυνος*, *Μάκιστος*, *Κρέων*, *Ὀλύμπος*.
Ἐκ τούτων δὲ δύο μόνον, τοῦ Ὁρδύνου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, προ-
σεδιωρίσθη ἡ θέσις ἀστρονομικῶς (3) ἐν τοῖς νεωτέροις χρό-
νοις, καὶ διὰ τῆς καταμετρήσεως ταύτης ἐγένετο ἀρχὴ ἀκριβε-
στέρως γνώσεως τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς νήσου. Τὴν δὲ
τῶν λοιπῶν ὄρεων θέσιν εἵμεθα ἐπομένως ἠναγκασμένοι νὰ

(1) Ὁ Τάμιτος (χρον. VI, 3.) καλεῖ τὴν Λέσβον *insulam nobilem et
ασπονην*, ἧτοι νήσον εὐγενῆ καὶ τερπνὴν.

(2) Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς νήσου, παραδίδουσιν ἅπαντες, ὅτι εἶναι
δύσκολον νὰ προσδιορισθῇ. Φαίνεται ὁμως, ὡς βεβαιούμεθα ἀπὸ ἐπιτοπίους πλη-
ροφορίας, ὅτι περιέχει ὑπὲρ τὰς 70 χιλ. ἐξ ὧν τὸ 1|5 εἰσὶν Ὀθωμανοί.

ὁ Μεταφρ.

(3) Διὰ τοῦ Γωττιέρου ἐν ἔτει 1819. Παραβλ. Κρουσίου Ἑλλάδα. Τόμ.
I. σελ. 603, 604.

προσδιορίσωμεν ἀπὸ τὰς φειδωλὰς πηγὰς τῆς ἀρχαιότητος. Ὅτι ὁ Λεπέτυμνος ἔκειτο κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς Μηθύμνης, λέγεται ῥητῶς (1). Ἦτο δὲ ὑψηλὸς καὶ ἐπέβλεπέ τις ἀπ' αὐτοῦ τὴν νῆσον (2), διὰ τοῦτο καὶ ἐχρησίμευεν εἰς τὸν ἀστρονόμον Ματρικέταν ὡς ἀστεροσκοπεῖον (3). Ὀνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ τινος ἐντοπίου ἥρωος Λεπετύμνου (4), ὅστις λέγεται, ὅτι ἐνουμφεύθη τὴν Μήθυμναν περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου (5). Εὐρίσκετο δ' ἐπ' αὐτοῦ, ὡς μαρτυρεῖ Μυρσίλος ὁ Λέσβιος, ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἡρώιον τοῦ Λεπετύμνου ἥρωος, ἔνθα ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει, ὅτι δύο μόνον κόρακες διέτριβον πάντοτε, καθὼς καὶ εἰς Κράνωνα τῆς Θεσσαλίας, ἃν καὶ ὑπῆρχον οὐκ ὀλίγοι εἰς τὰ πέριξ μέρη (6). Ἐξυψοῦτο πρὸς τοῦτοις ἐν τῷ Λεπετύμνῳ καὶ ἱερὸν τοῦ Παλαμήδους (7), ὅστις, ὡς ὁ Λυκόφρων λέγει, ἐνταῦθα ἐνταφιάσθη.

(1) Τζέτζης εἰς Λυκόφρ. 384, 1098. Καὶ εἰς τὰ δύο χωρία ὀνομάζεται ὁ Λεπέτυμνος « ὄρος τῆς Μηθύμνης », τὸ ὁποῖον δεικνύει τὸ ἐγγὺς τῆς πόλεως. Παρβλ. πρὸς τοῦτοις, Φιλόστρ. Ἡρωϊκ. X. 11. « τὸ ἱερὸν κατὰ Μήθυμνάν τε καὶ Λεπέτυμνον ».

(2) Φιλόστρ. αὐτόθ. « Ὅρος τοῦτο ὑψηλὸν ὑπερβαίνει τῆς Λέσβου ». Παρὰ Πλινίῳ Φυσ. ἱστ. V, 31. γράφεται: *Lepethymnus*, ἧτοι Λεπέθυμνος.

(3) Θεόφραστος περὶ Σημείων, ὕδατων καὶ πνευμ. VI. 1. 4.

(4) Στεφ. Βυζ. ἐν λεξ. Μήθυμνα. Εἶναι μὲν ἐκεῖ ἡ κοινὴ καὶ χυδαία γραφή *Λεπύδνου*, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς ὁ Βερκέλιος καὶ Χολστένιος διώρθωσαν διὰ *Λεπετύμνου*.

(5) Παρθεν. Περὶ ἐρωτικῶν παθημάτων, κεφ. 21.

(6) Ἀντίγ. Καρύστ. κεφ. 17. « Μύρσιλος δὲ ὁ Λέσβιος, ἐν τῷ ὄρει φησὶν Λεπετύμνῳ ἱερὸν Ἀπόλλωνος εἶναι, καὶ ἡρώιον Λεπετύμνου ἐφ' ᾧ, καθάπερ ἐν τῷ Κράνωγι, δύο μόνον εἶναι κόρακες, ὄντων οὐκ ὀλίγων ἐν τοῖς πλησίον τόποις ». Τὸ αὐτὸ διηγοῦνται περὶ τῆς Κράνωγις πόλεως τῆς Θεσσαλίας, ὅτε Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος κεφ. 15. καὶ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων κεφ. 138. καὶ Στεφ. ὁ Βυζάντιος ἐν λεξ. Κράνων. Ὅρα καὶ Αἰλιανοῦ ζῶων ἱστορίαν VII, 8. ὅστις ὁμοῦς ἀντὶ Κράνωγις ὀνομάζει *Κοπτὸν* τὴν πόλιν.

(7) Τζέτζης εἰς Λυκόφρ. 384 (Τόμ. II, σελ. 571 ἐκδ. Μυλλέρου). « γέγονε ἐλπίστερον ἐν Λεπετύμνῳ ὄρει Μηθύμνης ἱερὸν τοῦ ἀνδρός ».

οὐδὲ ναυφάγοι
 Λήξουσθι πένθους δυσμενεῖς φρυκτωρίαι,
 Πτόρθου διαρῥαισθέντος, ὃν νεοσκαφές
 Κρύψει ποτ' ἐν κλήροισι Μηθύμνης στέγος (1).

Αὐτοῦ τὸ ὑπόθετει καὶ ὁ Φιλόστρατος, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν τῶν αὐτοῦ. Ἄβθαψαν αὐτὸν Ἀχιλλεύς τε καὶ Αἴας εἰς τὴν ὄμορον τῆ Τροία τῶν Αἰολέων ἡπειρον ὑφ' ὧν καὶ ἱερὸν αὐτῶ τε ἐξωκοδόμητο μάλα ἀρχαῖον, καὶ ἄγαλμα Παλαμῆδους ἱδρυται, γενναῖόν τε καὶ εὖοπλον, καὶ θύουσιν αὐτῶ ξυιόντες οἱ τὰς ἀκταίας οἰκοῦντες πόλεις· μαστεύειν δὲ χρῆ τὸ ἱερὸν κατὰ Μήθυμνάν τε καὶ Λεπέτυμνον » (2). Νομίζομεν δὲ, ὅτι καὶ τὸ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου μνημονευόμενον Λαμπέτειον σῆμα ἦτον ὄχι μακρὰν τοῦ Λεπετύμνου (3). Ὁ Ἀρδουίνος βεβαιοῖ, ὅτι καὶ τὴν σήμερον ὀνομάζεται βουνὸν Λεπτύνου καὶ ἀγίου Θεοδώρου (4), ἀλλ' οἱ περιηγηταὶ δὲν μνημονεύουσιν αὐτοῦ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ Ὀρδυνος (Πλίν.) εὐδὲν ὄρος τῆς νήσου ἀπαντᾶται εἰς κανένα συγγραφέα, ἐκτὸς τοῦ Θεοφράστου, ὅστις ὀνομάζει ὄρος τι Ὀρδυνος, ἢ Ὀρδυνός (5). Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν διήγησιν τοῦ Θεοφράστου, ὅτι ἐκεῖ αὐξάνει δένδρον τι ὀνόματι *Εὐώνυμος*, εἶναι δύσκολον νὰ ἐννόησωμεν ἀπὸ τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ, ὅτι εἶναι τὸ τῶν Εὐρωπαίων *evonymus*

(1) Κασσάνδρ. 1095 καὶ ἐφεξῆς. Τζέτζης· « ἐν Λεπετύμνω ὄρει τῆς Μηθύμνης ὁ Παλαμῆδης κεῖται ».

(2) Φιλόστρ. Ἱερῶν. σελ. 716. ἔκδ. Ὀλεαρίου. Παραβλ. βίον Ἀπολλων. Τυαν. βιβλ. IV. κεφ. 13. σελ. 150. καὶ κεφ. 16. σελ. 154.

(3) Στεφ. Βυζ. ἐν λ. « Λαμπέτειον σῆμα ἐν Λέσβῳ ἀπὸ Λαμπέτου τοῦ Ἰφρου ». Ἐντεῦθεν ὁ Θ. Γάλης εἰς στίχον ποιητοῦ ἐν Παρθεν. Ἑρωτ. κεφ. 21. ἀντὶ « Λάμπεδον ἦρω » διώρθωσε « Λάμπετον Ἰφρου ».

(4) Καὶ ἐν Βουδελμοντίου βιβλ. περὶ νήσων τοῦ Ἀρχιελάγου σελ. 116. ὀνομάζεται ἐν φρούριον Ἀγ. Θεοδώρου, πλὴν χωρὶς περαιτέρω ἀποδείξεως, εἰμὴ ὅτι κεῖται εἰς τὸ βόρειον παράλιον τῆς νήσου.

(5) Περὶ Φυτ. ἱστορ. III, 18, 13. Ἐκεῖ ἀναγιγνώσκεται Ὀρδυνός ἢ Ὀρδύνω, ἀμφότερα μὲ διπλοῦν ν. Πλίνιος καὶ Θεοφρ. ἀναπληροῦνται ἐνταῦθα δι' ἀλλήλων· παρὰ μὲν Θεοφράστῳ ἀναγνωστέον: Ὀρδύνω ἢ Ὀρδύνω, παρὰ δὲ Πλίνιῳ, Ordynus ἢ Ordynus ἀντὶ Ordymnus.

Linnaeus. Ὁ Δαλεσάμπης ἐθεώρει αὐτὸ ὡς *rhododendron ferrugineum* L, ἄλλοι ὡς *evonimus latifolius*, ὁ Δοδβέλλος ὡς *perium oleander*. Ὁ Σερεγγέλιος (εἰς Θεόφραστον) δὲν ἀποφασίζει τίποτε. Ὁ Ὀρδυνος κεῖται ἐφεξῆς κατὰ Γαουτιέρον μεταξὺ 39° 16' τοῦ πλάτους καὶ 30° 37' 22" τοῦ μήκους, καὶ ἐπομένως εἶναι ζητητέος εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου. — Ὁ δὲ Μάκιστος καὶ Κρέων ἀναφέρονται μόνον ὑπὸ τοῦ Πλινίου, χωρὶς τινὸς ἄλλου περαιτέρω προσδιορισμοῦ. Ὁ Στρασέλλος ἀποδέχεται τὸ τελευταῖον ἀρκτικῶς τοῦ λιμένος, Καλλωνῆ, διὰ ποῖον ὅμως λόγον, εἶναι ἄγνωστον. Ὁ Ὀλυμπος, τὸν ὁποῖον ὡσαύτως ἀναφέρει μόνον ὁ Πλίνιος, εὐρέθῃ ὑπὸ τῶν νεωτέρων μεταξὺ τῶν λιμένων Καλλωνῆς καὶ Γέρας, καὶ προσεδιωρίσθη ἡ θέσις του ἀπὸ τὸν Γαουτιέρον εἰς 39° 4' 19' τοῦ πλάτους καὶ 24° 1' 53" τοῦ μήκους. Ὁ δὲ Στράβων ἀναφέρει καὶ ὄρος Πύλαιον (1), ὃπερ λέγεται, ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Πελασγῶν (2), οἵτινες ἔφερον βοήθειαν εἰς τοὺς Ἑρῶας κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐτέρου ὄρους, Τάνταλος τοῦνομα, μνημονεύει Στέφανος ὁ Βυζάντιος (3). Αἱ δὲ Λαρισσαῖαι πέτραι ἦσαν κατὰ τὸν Στράβωνα (4), πεντήκοντα στάδια ἀπὸ Μυτιλήνης κατὰ τὴν ἐπὶ Μηθύμνης ὁδὸν, καὶ ὁ Θεόφραστος ἔχει τὸ Πυρραίων ὄρος πίτυῶδες (5).

Προϊόντα. Γὰ ὄρη τῆς Λέσβου παρεῖχον ἐξαιρετικὸν μάρμαρον, φέρον κηλίδας διαφόρων χρωμάτων· ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον πελιδνὸν αὐτοῦ, οἱ ἀγαλματοποιοὶ δὲν τὸ μετεχειρίζοντο τόσον, ὅσον τὸ τῆς Θάσου. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πλίνιος (6), ὁ δὲ Φιλό-

(1) Στράβ. XIII, σελ. 621. « Λέσβιοι δ' ὑπὸ Πυλαίῳ τετάχθαι λέγουσι σφᾶς, τῶ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγομένῳ τῶ τῶν Πελασγῶν ἄρχοντι· ἀφ' οὗ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς ὄρος ἔτι Πύλαιον καλεῖσθαι ».

(2) Ἰλιάδ. Β. 840.

(3) « Τάνταλος, ὄρος Λέσβου ἀπὸ Ταντάλου ».

(4) IX. σελ. 400.

(5) Περὶ Φυτ. ἱστορ. III, 9.

(6) Ἱστορ. Φυσικ. XXXVI, 5. Πρὸς τούτοις Ἰσιδώρ. Ἀρχαῖ XCVI, 5.

στρατος, ὁμιλῶν φαίνεται περὶ ἄλλου τινὸς εἶδους, ὀνομάζει τὸν Λέσβιον λίθον κατιφῆ καὶ μέλανα (1). Παρὰ τοῦ αὐτοῦ Πλινίου ὡσαύτως μαυθάνομεν, ὅτι ἡ Λέσβος παρήγε καὶ ἀχάτας (εἶδος πολυτίμων λίθων) εὕρισκομένους καὶ ἐν Θράκῃ, περὶ τὴν Οἶττην, ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, οὔτινες, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ συγγαφέως, ἦσαν ὅμοιοι μὲ τὰ ἐπὶ τῶν ἐρίων τῶν ἀγρῶν φούμενα ἄνθη (2). Καὶ ἄλλον προσέτι πολύτιμον λίθον, Λεσβιάς καλούμενον, εἶχεν ἡ νῆσος κοινὸν μὲ τὰς Ἰνδίας (3). Πρέπει δὲ νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰς βώλους, τὰς ὠφελούσας τοὺς πάσχοντας ὀφθαλμίαν, εἰς δὲ τὸ ὕδωρ, κατὰ τὰ λεγόμενα, οὔτε διαλυομένας, οὔτε κατακαθεζούσας (4).

Ἐκ δὲ τοῦ φυτικῆς γένους θέλομεν ὀνομάσει πρὸ πάντων τὴν κριθὴν τῆς Λέσβου, διαφημισθεῖσαν διὰ τῶν ἐφεξῆς στίχων τοῦ Ἀρχεστράτου, τοὺς ὁποίους μᾶς διεφύλαξεν ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. III. σελ. 111.

Πρῶτα μὲν οὖν δῶρων μεμνήσομαι ἠυκόμοιο
 Δήμητρος, φίλε Μόσχε· σὺ δ' ἐν φρεσὶ βάλλεο σῆσιν.
 Ἔστι γὰρ οὖν τὰ κράτιστα λαβεῖν βέλτιστά τε πάντων
 Εὐκάρπου κριθῆς καθαρῶς ἠσκημένα πάντα
 Ἐν Λέσβῳ, κλεινῆς Ἐρέσου (5) περικύμονι μαστῶ,
 Λευκότερ' αἰθερίας χιόνος· θεοὶ εἴπερ ἔδουσιν,
 Ἄλφιτ', ἐκεῖθεν ἰὼν Ἐρμῆς αὐτοῖς ἀγοράζει.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ σῦκα τῆς Λέσβου εἶναι πολὺ κρείττω τῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους φουμένων (6). Τὰ δὲ λοιπὰ προϊόντα τῶν κοιλάδων καὶ πεδιάδων εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ὄχι μόνον πλουσιοπαρόχως τρέφουσι τοὺς κατοίκους αὐτῶν, ἀλλὰ

(1) Φιλόστρ. βίαι Σοφιστῶν II. σελ. 556. ἔκδ. Ὀλεαρίου.

(2) Πλιν. Φυσικ. Ἱστορ. XXXVII, κεφ. 10.

(3) Πλιν. Φυσ. Ἱστορ. XXXVII, 62.

(4) Φανίας Ἐρέσιος παρ' Ἀντιγόνη τῆς Καρυστίῃ σελ. 227. ἔκδ. Βεκκη-
 μάννου.

(5) Ἐντεῦθεν οἱ στάχεις ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ἐρεσίων.

(6) Τουρνεφόρτ. II, σελ. 85.

καὶ δι' ἐξαγωγῆς καὶ ἐμπορίου δύνανται νὰ πλουτίσωσιν αὐτοὺς. Τοιαῦτα ἦσαν καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, διὰ τοῦτο ἤμαζον οἱ Λέσβιοι πολὺν χρόνον διὰ πλούτου καὶ δυνάμεως. Ἀλλὰ μ' ὄλην τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους, ἡ νῆσος δὲν παράγει προϊόντα ἀνάλογα τοῦ πλυθησμοῦ τῶν κατοίκων, διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ εἰσάγονται ἐκ τῆς Ἀσίας. Πλουσιότερος δὲ καλλιεργεῖται τὸ ἔλαιον, καὶ τοῦτο μόνον εἰσέτι παρέχει ἐπίσημον κλάδον ἐμπορίου (1). Ἀλλὰ κακῶς καλλιεργούμενον εἶναι καὶ κακῆς ποιότητος, καθ' ὅτι οὐδεμίᾳ φροντίδι καταβάλλεται πρὸς ἐξευγενισμόν τῶν ἐλαίων, οὐδέ εἰς τὴν συλλογὴν καὶ ἐκθλιψίν αὐτῶν, ὥστε μόνη ἡ φύσις εἶναι, ἡ παρέχουσα ἔτι ἀκόμη κερδίζεται (2). Καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ Λέσβιος οἶνος δὲν ἀπολαμβάνει πλέον τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ὑπόληψιν, ἐγκριταὶ ἐνταῦθα (3).

Ἐρθάσαμεν ἤδη εἰς τὸν Λέσβιον οἶνον, τὸν διὰ τοσούτων ἐπαίνων ὑπό τε τῶν ποιητῶν καὶ τῶν λογογράφων ἐγκωμισθέντα. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀξιοπιστότερος Ἀρχέστρατος, ὅστις δὲν διστάζει νὰ προτιμᾷ τὸν Λέσβιον οἶνον ἀπὸ τοὺς λοιποὺς οἶνους τῆς Ἑλλάδος. Ἴδου δὲ πῶς ἐκφράζεται (4).

(1) Λογαριάζουσι 50,000 καντάρια ἐλαίου, κατ' ἔτος ἐξαγόμενον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μέγα μέρος φέρεται εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἄλλως δὲ καὶ οἱ Γάλλοι ἀγοράζουσιν αὐτὸ πρὸς ἔφησιν σαπωνίων. Ὀλιβιέρος πέλ. 378.

(2) Ποκόκκ. Ὀλιβιέρ. καὶ Ραχζύου. Τοῦτο δὲν ἀληθεύει ἐν γένει, καθότι εἰς τὰ πλείοτερα μέρη τῆς νήσου ἐξάγεται καθάρωτατον καὶ γλυκύτατον ἔλαιον.
ὁ Μεταφρ.

(3) Ὁ Τουρνεφόρτιος ἐγκωμιάζει μὲν αὐτὸν, ἀκόμη, καὶ θέλει νὰ τὸν παραβάλῃ μὲ τὸν τῆς παλαιᾶς Λέσβου, ἐν ᾧ ὁ Βιττμάννος τὸν ὀνομάζει ὑπερρετόν· ὁ Ὀλιβιέρος ὁμῶς τὸν εὖρεν ὑπόγλυκον καὶ κακῆς ποιότητος, ὁ δὲ Ραχζύουσκιοσ μόλις θέλει νὰ τὸν συγκαταριθμῆσῃ μὲ τοὺς μετρίως ποιότητος οἶνους. Ἐν γένει δὲ ὁ οἶνος εἶναι σπάνιος, ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι μεταχειρίζονται τὰς σταφυλάς εἰς κατασκευὴν ἐψήματος (πετμέζι).

(4) Ἀθην. I. σελ. 29. Β. Παραβλ. Ἀθην. I. σελ. 28, F. σ. 31. Α. Μάτρωνα παρ' Ἀθην. IV. σ. 137. Πλιν. Φυσ. ἱστορ. XIV, 14. Αὐλ. Γελλ. Ἀττικαὶ Νύκτες XIII. 5. Στραβ. XIV. σελ. 637, 657. Ὅρατ. Ἐπιφθ. IX, 34. Διόδ. Σικελ. T. II. σελ. 552. Ἐκδ. Βεσσαλιγγίου.

Εἶθ' ὄπταν πλήρωμα Διὸς Σωτῆρος ἔλησθε,
Ἦδη χρῆ γεραὸν, πολιὸν σφόδρα κρᾶτα φοροῦντα
Οἶνον, ὑγρὰν χαίταν λευκῶ πεπυκασμένον ἄνθει
Πίνειν, ἐκ Λέσβου περικύμονος ἐχγεγαῶτα.
Τὸν δ' ἀπὸ Φοινίκης ἱερᾶς, τὸν Βίβλινον, αἰνῶ.
Οὐ μὲν τοι κείνῳ γε παρεξισῶ αὐτόν· ἐὰν γὰρ
Ἐξαίφνης αὐτοῦ γεύσῃ, μὴ πρόσθεν ἐθισθεῖς,
Εὐώδης μὲν σοι δόξει τοῦ Λεσβίου εἶναι
Μᾶλλον· ἔχει γὰρ τοῦτο χρόνου διὰ μῆκος ἄπλατόν·
Πινόμενος δ' ἦσων πολλῶ, κείνος δὲ δοκίσει
Οὐκ οἶνω σοι ἔχειν ὅμοιον γέρας, ἀμβροσία δέ·
Εἰδέ τινες σκώπτουσιν ἀλαζονοχαυνοφλύαροι
Ὡς ἄδιστος ἔφυ πάντων Φοινίκιος οἶνος,
Οὐ προσέχω τὸν νοῦν αὐτοῖς.
Ἔστι δὲ καὶ Θάσιος πίνειν γενναῖος, ἐὰν γ' ἦ
Πολλαῖς πρεσβεύων ἐτέρου περικαλλέσιν ὥραις.
Οἶδα δὲ καὶ ἄλλων πόλεων βοτρυοσταγῆ ἔρνη
Εἰπεῖν, αἰνῆσαί τε, καὶ οὐ με λέληθ' ὀνομῆναι·
Ἄλλ' οὐθέν τ' ἄλλ' ἐστὶν ἀπλῶς πρὸς Λέσβιον οἶνον.

Παρὰ τοῦ Ὀβιδίου μανθάνομεν, ὅτι ὁ ἐξαίρετος οἶνος ἐφύετο πρὸ πάντων περὶ τὴν Μηθύμναν (1). Ὁ δὲ Γαληνὸς ὀνομάζει γλυκύτατον καὶ εὐωδέστατον τὸν οἶνον τῆς Μηθύμνης καὶ τῆς Ἐρεσοῦ λέγων, ὅτι ὁ περὶ τὴν Μυτιλήνην γενόμενος ἐστερεῖτο τῶν τοιούτων ἀρετῶν (2). Αἱ δὲ ἄμπελοι τῆς Λέσβου ἤξανον ὄχι περιπλεκόμεναι εἰς πετελέας ἢ ἄλλα δένδρα, ἀλλ' ἐπι-

(1) Ὀβιδ. Τέχνη Ἐρωτ. I, 57. Βιργιλ. Γεωργ. II, 90.

(2) Θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλ. XII· Τομ. IV. σελ. 166. ἔκδ. Βασιλ.
« Τριῶν δὲ οὐσῶν ἐν Λέσβῳ πόλεων, ἤττον μὲν εὐώδης καὶ γλυκὺς ἐν Μυτιλήνῃ
γεννᾶται, μᾶλλον δὲ εὐώδης καὶ γλυκὺς ἐν Ἐρεσοῦ, κάπειτα ἐν Μηθύμνῃ· λαμβάνειν δ' ἀπαραχύτους, οὕτω δ' ὀνομάζουσιν οἷς οὐ μέμικται θάλασσα, μεγίστην βλάβην ἴγουμένους ἐφ' ὧν μέμικται γενήσασθαι· οὐ μὲν οὐδὲ τειώθασαι τοῖς εὐγενέσιν οἴνοις, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστὶ, μιγνύναι τῆς θαλάσσης ἐν Λέσβῳ,

* στηριζόμεναι εἰς πασσάλους, ἢ ἔρπουσαι κατὰ γῆς. α Πᾶσα κατὰ τὴν Λέσβον (Λόγγος Ποιμενικ. II, 1) ἦν ἄμπελος ταπεινὴ, οὐ μετέωρος, οὐδὲ ἀναδενδράς, ἀλλὰ κάτω τὰ κλήματα ἀποτείνουσα καὶ ὡς περ κιττός νεμομένη· καὶ παῖς ἂν ἐφίκοιτο βότρυς ἄρτι τὰς χεῖρας ἐκ σπαργάνων λελυμένος ». Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Βιργίλιος.

Non eadem arboribus pendet vindemia nostris

Quam Methymnaeo carpit de palmito Lesbos,

ἦτοι « δὲν κρέμανται ἀπὸ τῶν ἡμετέρων δένδρων αἱ αὐταὶ σταφυλαί, τὰς ὁποίας δρέπεται ἡ Λέσβος ἀπὸ τὰς ἀμπέλους τῆς Μηθύμνης ». Δι' ὧν στίχων ὁ ποιητὴς διακρίνει τὴν ἄμπελον τῆς Λέσβου, τὴν αὐξάνουσαν κατὰ γῆς ὅμοια μὲν κισσόν, ἀπὸ τῆς τῆς Ἰταλίας, ἣτις ἐξηρτᾶτο ἀφ' ὑψηλῶν δένδρων (1).

Ὅτι δὲ ὁ οἶνος οὗτος ἦτον ὑγιεινότερος τὸ μαρτυρεῖ παρὰ Πλινίῳ (2) ὁ Ἐρασίστρατος ἔνδοξος ἰατρός. Συμφωνεῖ δὲ μὲν αὐτὸν καὶ ὁ Ἀθήναιος (II, σελ. 45), ὅστις, ἐνῶ γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ πίνη τις πρὸ τοῦ δεῖπνου, λέγει τὰ ἀκόλουθα. « Ἐὰν δέ τις ἡμῶν τοῦτο δυσκόλως ποιῆ, γλυκὺν ὕδαρῆ θερμὸν (3) προλαμβάνετω, μάλιστα δὲ τὸν καλούμενον πρότροπον (4), τὸν γλυκὺν Λέσβιον,

καθάπερ οὐδ' ἐν Χίῳ τῇ Ἀρουσίῳ . . . οὔτοι πάντες οἱ οἶνοι κίββοι καὶ θερμοὶ καὶ εὐώδεις εἰσὶ καὶ τῇ συστάσει μέτροι τῶν ὕδατωθῶν καὶ τῶν παχέων».

(1) Βλέπε Βιργιλ. Γεωργ. II, 89. καὶ δευτέρω ἐκεῖ ἐσημείωσεν ὁ Ἰωάννης Ἐνρίκος Φόσσιος.

(2) Φυσικ. Ἱστορ. XIV, 7.

(3) Οὕτως ὁ Σβεῖγγχαλζερὸς ἐν τῇ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο σημειώσει. Κοινῶς δὲ ἐγράφετο « γλυκὺ ὕδωρ ἢ θερμὸν ». Κατὰ δὲ τὴν εἰκασίαν τοῦ σοφοῦ ἀνδρός σημαίνει « γλυκὺν οἶνον, θερμῷ ὕδατι κεκραμένον ».

(4) Ἀθην. I, σελ. 30. B. « Μυτιληναῖοι τὸν παρ' αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσιν· ἄλλοι δὲ πρότροπον ». Ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Πλινίου (Φυσικ. Ἱστορ. XXIV, 9, 11.) διδάσκουσιν οἱ μεταφρασταί, ὅτι πρότροπος ἢ πρόδρομος οἶνος ὀνομάζεται κυρίως τὸ πρὸ τῶν πεπατημένων σταφυλῶν ἐξ αὐτομάτου ἀπορρέον γλεῦκος, καὶ ὅτι ὁμοίως καλοῦνται καὶ τὰ πρῶτα οὔκα. Παραβλ. Ἀθην. III, σελ. 77. καὶ Πλιν. Φυσικ. Ἱστορ. XVI, 26, 49. Ὁ δὲ Βιτρούβιος VIII, 3, καλεῖ τὸν Λέσβιον οἶνον *protygum*.

δυντα ευστόμαχον » (1). Ὅτι δὲ ὁ Λέσβιος οἶνος ἦτο καὶ πραῖας φύσεως, δύναται τις νὰ τὸ συμπεράνη καὶ παρὰ τοῦ Ὁρατίου, ὅστις ὀνομάζει αὐτὸν *innocens*, ἤτοι ἀθῶον, προσκαλῶν καὶ τὴν φίλην αὐτοῦ νὰ συμπίη ἀπ' αὐτοῦ (2). Ὁ δὲ Πλίνιος ἐπαινεῖ πρὸς τούτοις τὸν οἶνον τοῦτον, διότι καὶ ἐξ οἰκείας φύσεως εἶχε γεῦσιν ὁμοίαν τοῦ θαλασσίου ὕδατος· διὰ τοῦτο δὲν ἐμίγνυον αὐτὸν μὲ θαλάσσιον ὕδωρ, καθὼς τοὺς λοιποὺς οἶνους, διὰ νὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς ταύτην τὴν γεῦσιν (3), ἀλλὰ μὲ μόνον καθαρὸν ἄπιον ὕδωρ (4). Καὶ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους δὲ τοὺς οἴνογνώστας ἐσυγκρίνετο μὲ τοὺς καλλιτέρους οἶνους, καὶ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὡς Ἐπυλος (5) ἀπένειμεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς τρίτης αὐτοῦ Ὑπατείας (45. π. X.), μεταξὺ τῶν τοῦ Φαλερνίου, Χίου, καὶ Μαμερτίνου, εἰς τὰ τῶν θεῶν συμπόσια (6). Γνωστὸν πρὸς τούτοις εἶναι τὸ λεγόμενον (7), ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης μεταξὺ τῶν δύο αὐτοῦ ἐπισημοτέρων μαθητῶν, Θεοφράστου τοῦ Λεσβίου καὶ Μενεδήμου τοῦ Ῥοδίου, γευόμενος τὸν οἶνον ἀμφοτέρων τῶν νήσων, διὰ τῆς ἐκφράσεως, « ἡδίων ὁ Λέσβιος », ἔδωκεν εἰς τὸν Θεοφράστον τὴν προτίμησιν, προσδιορίσας αὐτὸν πρόπῳ εὐγενικῶ ἄρχηγόν τῆς σχολῆς αὐτοῦ μετὰ θάνατον.

(1) Ἀθην. I, σελ. 32. E. « Ὁ δὲ νησιώτης (οἶνος) εἰς τε τοὺς πότους ἐστὶν εὖ πεφυκῶς καὶ πρὸς τὴν καθημερινὴν χρῆσιν εὖκ ἀνοικεῖος » καὶ σελ. 32. F. « ὁ δὲ Λέσβιος στύψιν μικροτέρην ἔχει καὶ μᾶλλον οὐρεῖται ».

(2) Ὁρατ. ὤδ. I, 17, 21. Φιλύλλιος παρ' Ἀθην. I, σ. 31. A. . . . « Παρέξω Λέσβιον, Χίον, σαπρὸν Θάσιον, Βύβλινον, Μενδαῖον, ὥστε κραίπαλ᾽ ἢ μηδένα ».

(3) Πλίν. Φυσ. ἱστορ. XIV, 7, 5, 9. Παραβλ. Φόσσιον εἰς Βιργίλ. αὐτόθι.

(4) Ἀθην. I. 59. « Θαλασσίους τῶν οἶνων καὶ τοῖς παρέχουσιν ἰκανωτέραν στύψιν, ἔτι δὲ τῷ Χίῳ καὶ Λεσβίῳ, τὰ ἀποιότατα τῶν ὑδάτων εὐθετεῖ »· Ὡστε καὶ ἡ τοῦ Σθειγγαυζέρου δόξα ν' ἀιαγινώσκηται, « ἀθαλάσσιος ἀντὶ θαλασσίους », εἶναι ἀπαράδεκτος. Θαλάσσιος οἶνος ἐστὶ *vinum, quod mare saporit*.

(5) *Erulones* ἐλέγοντο οἱ τρεῖς (ἢ ἑπτὰ) ἱερεῖς, οἱ τοῖς θεοῖς τὰς θοΐνας κατασκευάζοντες. ὁ Μεταφρ.

(6) Πλίν. Φυσικ. ἱστορ. XIV, 17.

(7) Γελλ. Ἀτικ. Νύκτ. XIII, 5.

Εἰς τοσαύτας δ' ἀρετάς διαπρέπων ὁ Λέσβιος οἶνος ἐτιμᾶτο· μεγάλως, ὅθεν καὶ συχνότατα μετεφέρετο εἰς ξένας χώρας, λόγου χάριν, εἰς τὴν Αἴγυπτον (1).

Δέν πρέπει δὲ νὰ παρέλθωμεν ἐν σιωπῇ οὐδὲ τὰ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Λέσβου φυτόμενα ὕδνα, μεταφερομένου ἐκεῖσε τοῦ σπέρματος διὰ σφοδρῶν ὄμβρων ἐκ Τιαρῶν, ἔνθα πολλὰ ἐφύοντο (2), ἀλλ' οὐδὲ τὰς πίτυς, αἵτινες ἠΰξανον εἰς τὸ πλησίον τῆς Πυρραίου ὄρους. Τὸ Πυρραίου ὄρος πιτυῶδες, λέγει ὁ Θεόφραστος (3).

Ἐκ δὲ τῶν ζώων φημίζονται ἐν πρώτοις ὑπὸ Μυρσίλου τοῦ Λεσβίου αἱ ἀηδόνες εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως Ἀντίστης. Αὗται ἐκελάδουν, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, μελωδικώτερον τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο πιθανολογεῖ τὴν φήμην (4), ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ αἰοῖδοῦ Ὀρφέως ἐτάφη ἐκεῖ. Κατὰ δὲ τὰ λεγόμενα τοῦ Μουρχάρδου (5), εὐρίσκονται μὲν ἀηδόνες ἡμῶν τὸ φθινόπωρον εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους ὡς ὁδοιπορικὰ πτηνὰ ἢ μεταναστευτικὰ, πλὴν ἐκεῖ δὲν κελαδῶσι. Πρέπει λοιπὸν αἱ ἀηδό-

(1) Σταρβ. XVII, σελ. 808. α Λέγεται δὲ τῆς ἐταίρας τάφος γεγονῶς ὑπὸ τῶν ἐραστῶν, ἦν Σαπρῶ μὲν, ἢ τῶν μελῶν ποιήτρια, καλεῖ Δωρίχαν, ἐρωμένην τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Χαράξου γεγονούαν, οἶνον κατὰγοντος εἰς Ναύκρατιν κατ' ἐμπορίαν ».

(2) Θεόφραστ. Περὶ φυτῶν Ἱστορ. I, 6. 13. Πρὸς τούτοις Πλίν. XIX. 13, καὶ Ἀθην. II, 60. Ὁ τόπος ἢ τὸ χωρίον Τιαραὶ δὲν εἶναι γνωστὸν, καὶ μία μεταβολὴ διὰ τὸν Πλίνιον καὶ Ἀθηναίων, δὲν εἶναι συγχωρημένη. Ὁ Ἀρδοῦτιος νομίζει αὐτὰς ὡς λόφον τινα εἰς τὸν αἰγιαλὸν παρὰ τὴν Μυτιλήνην. Ὁ δὲ Θεόφραστος λέγει « Τούτο δ' ἐστὶ χωρίον, ἐν ᾧ πολλὰ γίνεταί. Γίνεταί δ' ἔντε τοῖς αἰγιαλοῖς μάλιστα, καὶ ὅπου χώρα ὑπαμμος· καὶ γὰρ αἱ Τιαραὶ τρεῖς αὗται ».

(3) Ἱστορ. Περὶ φυτῶν III, 9. ἐκδ. Σχεῖδερ. ἔνθα λέγει ὁ Θεόφραστος καὶ τὰ ἐξῆς· « τὴν πίτυν δὲ φασὶ τινες (ἐπικαυθειῶν τῶν ῥιζῶν) ἀναθλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς Λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ Πυρραίου ὄρους τοῦ πιτυώδους »· Παρὰ Πλίν. Φυσικ. Ἱστορ. XVI, 10, 19.

(4) Ἡ φήμη αὕτη εὐρίσκεται καὶ παρ' Εὐσταθ. εἰς Διων. 536. Παρὰ Πλίν. μετὰ τὸν Φιλόστρ. ἐν βίῳ Ἀπολλ. Τυαν. IV, 14. Φυλαργ. εἰς Βιργιλ. Γεωργ. IV, 523. Κατὰ τὸν Ὀβιδ. μετ. XI, 55. εἰς Μήθυμναν. Μὲ τὸ προηγούμενον εὐκόλως ἐνοῦται.

(5) Εἰκόνες ἢ πίνακες τοῦ Ἑλληνικ. Ἀρχιπελάγ. Τομ. II, σελ. 253.

νες τοῦ Μυρσίλου νὰ ἀνήκωσιν εἰς ἕτερον εἶδος. Ὅσον δ' ἀποβλέπει ἄλλα ἐντόπια πτηνὰ, περὶ τούτων οὐδὲν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀναγινώσκειται.

Τὰ παράλια καὶ οἱ κόλποι τῆς νήσου φαίνονται, ὅτι ὑπῆρξαν πλούσιοι εἰς ἰχθύας, κογχύλια καὶ ἄλλα ὀστρακοδέρματα· ἀλλὰ διὰ νὰ χαρακτηρήσῃ τις ὅλα τὰ ἀναφερθέντα συστηματικῶς, τοῦτο οὐδ' ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φυσιολόγους δὲν ἤθελε κατορθωθῆναι μέχρις ἐναργείας πραγματικῆς (1). Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην παρεῖχε πολλὰ τοιαῦτα εἶδη ζώων ἐξαιρέτως ὁ Πυρραῖος Εὐρύπος, περὶ ὧν θέλομεν ὁμιλήσει κατωτέρω. Μεταξὺ αὐτῶν λόγου ἄξια εἶναι τὰ ὀστρεα, ἅπερ καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦσαν εἰς ἄκρον περιπόθητα (2). Κατὰ τὸν Ὀλιβιέρον ἐκβάλλονται καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη ἐκεῖ ἐξαιρέτα ὀστρεῖδια, μεταφερόμενα εἰς τὴν Χίον καὶ Σμύρνην (3).

Ἀκρωτήρια τῆς νήσου. Οἱ παλαιοὶ ἀναφέρουσι τέσσαρα ἀκρωτήρια εἰς τὴν Λέσβον, τὴν *Μαλέαν*, τὸ *Σίγριον*, τὸ *Ἀργενον*, καὶ τὴν *Βρίσαν*. Τὸ πρῶτον ἀπαντᾶται μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸν Θουκυδίδην καὶ Ξενοφῶντα (4), παρὰ δὲ τῷ Στράβωνι *Μαλία*, ἐσφαλμένως δὲ *Μαρία* παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ, ὃ δὲ Ἀγαθήμε-

(1) Ἀθην. III, 44. «Τοὺς κτένας ἢ Μυτιλήνη. χήμας, λεπάδας, σωλήνας, μῦς, πίννας, κτένας ἐκ Μηθύμνης».

(2) Ἀριστοτ. περὶ γενῶν ζώων, III. 11. Διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητα τῶν ὀστρέων τούτων οἱ Χῖοι ἠθέλησαν νὰ μεταφέρωσι ταῦτα καὶ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Χίου, ἀλλὰ τὰ μεταφερθέντα ἂν καὶ αὐξήθησαν τὸ μέγεθος, ὅμως δὲν ἐπολλαπλασιάσθησαν· «ἐπεὶ γὰρ Χῖοί τινες ἐκ Πύρραος τῆς ἐν Λέσβῳ τῶν ὀστρέων διεκόμεσαν ζῶντα, καὶ εἰς τόπους τῆς θαλάττης τινὰς εὐρυπώδεις καὶ βορβορώδεις ἀφίεσαν, πλείω μὲν τῷ χρόνῳ οὐδὲν ἐγένετο, τὸ δὲ μέγεθος εἰς αὐξήσιν ἐπέδωκε πολὺ». Ἀριστοτ. περὶ ζ. γενεα. III, 18. Ἴδε καὶ τὰς εἰς τὸ περὶ ζ. ἱστορ. σημειώσεις τοῦ Σνειδερ. III. 316. ὁ Μεταφρ.

(3) Ὀλιβιέρ. Τόμ. I. σελ. 370.

(4) Θουκυδ. III, 4, 6. Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλήν. I, 6, 26, 27.

ρος καλεῖ αὐτὸ *Μελανίαν* (1). Τὸ πρῶτον ὄνομα εἶναι προτιμητέον, διὰ τὸ ἀξιόπιστον τῶν συγγραφέων. Εἶναι δὲ λίαν οὐσιώδης ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου καὶ ἰδοῦ τί λέγουσι περὶ αὐτοῦ οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπέχει ἡ Μαλέα τῆς μὲν Μυτιλήνης 70 στάδια, τῆς δὲ Μηθύμνης 340, τοῦ δὲ Σιγρίου 560. ἀντίκειται δὲ εἰς τὰς Ἀργινούσας νήσους, πλησιαζούσας τῇ ἠπείρῳ, καί, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Στράβωνα, καθ' ὃ μέρος ἔκειντο αἱ Κάναι (2), ἀποικία τῶν Λοκρῶν. Στράβ. XIII, σελ. 616. « Ἀπὸ Μηθύμνης εἰς Μαλίαν νοτιώτατον ἄκρον ἐν δεξιᾷ ἔχουσι τὴν νῆσον, καθ' ὃ αἱ Κάναι μάλιστα ἀντίκεινται τῇ νήσῳ καὶ συναπαρτίζουσι, στάδιοι εἰσι τριακόσιοι τετρακόντα » καὶ ὀλίγον μετ' ἔπειτα σελ. 617: ἀρχ. λέγει περὶ τῶν Ἀργινουσῶν « τρεῖς μὲν εἰσὶν οὐ μεγάλαι νῆτοι, πλησιάζουσαι τῇ ἠπείρῳ, παρακείμεναι δὲ ταῖς Κάναις ». Ὁ δὲ Ξενοφῶν Ἱστορ. Ἑλλην. I, 6 διηγεῖται τὸ ἀκόλουθον. « Ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἀκούων τὴν βοήθειαν ἤδη ἐν Σάμῳ οὔσαν, αὐτοῦ μὲν κατέλιπε πεντήκοντα ναῦς καὶ ἄρχοντα Ἐτεόνικον, ταῖς δὲ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀναχθεῖς, ἐδειπνοποιεῖτο τῆς Λέσβου ἐπὶ τῇ Μαλέᾳ ἄκρᾳ, ἀντίον τῆς Μιτυλήνης. Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔτυχον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δειπνοποιούμενοι ἐν ταῖς Ἀργινούσαις. Αὗται δ' εἰσὶν ἀντίον τῆς Λέσβου ἐπὶ τῇ Μαλέᾳ ἄκρᾳ, ἀντίον τῆς Μιτυλήνης. » Ὁ Μόρος, ὁ Ζεύσιος, καὶ ὁ Φ. Α. Βόλφιος νομίζουσιν, ὅτι αἱ τελευταῖαι λέξεις « ἀντίον τῆς Μιτυλήνης », περιττῶς ἐπα-

(1) Στράβ. XIII, σελ. 616. Πτολεμ. II, 5. Σχολ. τοῦ Ἀριστοφ. εἰς Βατραχ. στιχ. 33. Ἀγαθ. I, 4.

(2) Διέκρινεν ὁ γεωγράφος Κάνην ἀκρωτήριο καὶ Κάναι· πολίχνιον σελ. 615. « Εἶτ' ἐν ἑκατὸν σταδίοις ἡ Κάνη, τὸ ἀνταῖρον ἀκρωτήριο τῆς Λοκρῆ· Κάναι δὲ πολίχνιον Λοκρῶν τῶν ἐκ Κύνου, κατὰ τὰ ἄκρα τῆς Λέσβου τὰ νοτιώτατα, κείμεον ἐν τῇ Καναίᾳ· αὕτη δὲ μέχρι τῶν Ἀργινουσῶν διήκει καὶ τῆς ὑπερκείμενης ἄκρας, ἣν Αἰγᾶ τινὲς ὀνομάζουσιν ὀμωνύμως τῷ ζῶφ. . . . Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ὄρος ὄλον ὀνομάζετο, ὃ νῦν Κάνην καὶ Κάναι λέγουσιν ». Ἀλλὰ ταῦτα εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον φαίνονται συγχεχυμένα καὶ μὴ ἀκριβῆ. Δὴν ἀμφιβέλλω δὲ, ὅτι ὁ Στρογγύλος ἔρῳθς ἔθεσε τὰς Κάναις εἰς τὸ μέρος, ἐνθα σήμερον κεῖται τὸ χωρίον τὸ Κανὸν. Κεβὶ ὀνομαζόμενον.

νελήφθησαν. Λοιπὸν ἢ τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, καὶ τὰς λέξεις, α ἐπὶ τῇ Μαλέᾳ • νὰ ἐρμηνεύσωμεν διὰ τοῦ πλησιάζουσαι τῇ Μαλέᾳ, ἢ, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βεῖσχιου, ὅλον τοῦτο τὸ χωρίον • αὗται δὲ εἰσιν ... Μιτυλήνης », νὰ θεωρήσωμεν ὡς σχόλιον. Ὅσον δὲ βεβαιότερον εἶναι, ὅτι ἡ Μυτιλήνη ἔκειτο μεταξὺ τῆς Μηθύμνης καὶ τῆς Μαλέας ἄκρας, τόσον διεγείρει ἡμῖν τὸν μεγαλύτερον θαυμασμὸν ὁ Θουκυδίδης, λέγων (III, 4) περὶ τῶν πολιορκούντων τὴν Μυτιλήνην Ἀθηναίων • οἱ ὤρμουν ἐν τῇ Μαλέᾳ πρὸς βορέαν τῆς πόλεως •. Ἡ δυσκολία λοιπὸν συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ Θουκυδίδας τοποθετεῖ τὸ ἀκρωτήριο Μαλέαν πρὸς ἄρκτον τῆς Μυτιλήνης, ἐν ᾧ καθ' ὅλας τὰς ἄλλας μαρτυρίας πρέπει νὰ κῆται μεσημβρινῶς τῆς πόλεως ταύτης. Ὅτι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάχθησαν κατ' ἀρχὰς ἀρκτικῶς τῷ ὄντι τῆς Μυτιλήνης, γίνεται δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θουκυδίδου εἰς ἄλλην τινὰ περικοπὴν (III, 6), • καὶ περιορμισάμενοι (οἱ Ἀθηναῖοι) τὸ πρὸς νότον τῆς πόλεως, ἐτείχισαν στρατοπέδω δύο ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως ». Ἡ δυσχέρεια λοιπὸν φαίνεται δυναμένη νὰ ἀναιρεθῇ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὁ Ποκόχχιος ἤδη γράφει οὕτω • ἡ Μυτιλήνη ἔκειτο μόνον $7 \frac{1}{2}$ μίλια (ἀγγλικ.) ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ ἀσιατικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς νήσου, ὅπερ πρότερον Μαλία ἐκαλεῖτο. Τὴν γνώμην ταύτην θέλομεν καὶ ἡμεῖς προσπαθήσει νὰ βεβαιώσωμεν κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον. Ὁ Θουκυδίδης διηγεῖται, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀποκλεισμένην διόλου τὴν πόλιν ἀπὸ θαλάσσης, καὶ εἶχον τειχίσει δύο στρατόπεδα ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς Μυτιλήνης, τοῦτ' ἔστι, πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν • ἔπειτα προβαίνει διηγούμενος, ὅτι ἐπὶ τῆς ἄλλης γῆς—τῆς δὲ γῆς τῆς μὲν ἄλλης—ἦσαν τάχα κύριοι οἱ Μυτιληναῖοι καὶ οἱ λοιποὶ Λέσβιοι, οἵτινες ἔλαβον τὸ μέρος αὐτῶν. Περὶ δὲ τὰ στρατόπεδά των οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν κύριοι πολλῆς γῆς—Τὸ δὲ (ἀντίθετον τοῦ τῆς μὲν ἄλλης γῆς) περὶ τὰ στρατόπεδα—καὶ πρὸς ἀγχυροβολίαν τῶν πλοίων των ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτοὺς ἡ Μαλέα,

καὶ διὰ τοῦτο ἤθελον τάχα τοὺς κόψει τὰ πρὸς ζωάρκειαν αὐ-
των. Ἄλλ' ἡ Μυτιλήνη ἔκειτο μόνον ἐβδομήκοντα στάδια, τοῦτ'
ἔστιν περίπου $1 \frac{3}{4}$ μίλια ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα, καὶ
ἐγγυτάτω τῆς Μυτιλήνης ἠμπορεῖ νὰ ᾔηται ἡ χερσόνησος δέκα
ἕως δώδεκα στάδια πλάτεια. Ὑπερμεγέθης βέβαια δὲν θέλει
φανῆ ἡ χώρα αὕτη διὰ νὰ ἐφοδιάζεται ἡ φρουρὰ 40 πλοίων,
7 ἕως 8000 ἀνδρῶν. Τὶ ὅμως ἄλλο ἠδύνατό τις νὰ πορισθῆ
ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο, παρὰ ἰχθύας τινὰς καὶ ὄστρεα, τοῦτο εἶναι
ἀκατανόητον. Ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἐννοήσῃ τις ὑπὸ τὸ ὄνομα
ἡ Μαλέα ὅλην τὴν χερσόνησον, τὴν γλῶσσαν τῆς γῆς, ἣτις
σχηματίζεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης πρὸς ἀνατολὰς καὶ τοῦ ση-
μερινοῦ κόλπου τῆς Γέρας πρὸς δυσμὰς, ὅστις εἶναι πε-
ρίπου δύο γεωγραφικὰ μίλια τὸ μῆκος, καὶ λήγει μὲ τὸ
ἀκρωτήριο Μαλέαν. Πόσον εὐκόλως ἠδύνατο νὰ συμβῆ, ὥστε
νὰ λάβῃ τὴν ἐπωνυμίαν ἡ γλῶσσα τῆς γῆς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο.
Ἐφεξῆς βεβαιοῖ ὁ Ἀριστοτέλης (1), ὅτι ὁ Καικίας (B. A.
ἄνεμος), ὅστις παρὰ τῶν Λεσβίων, ἐπειδὴ ἔπνεεν ἀπὸ τῆς
Θηβαϊκῆς ἐν Ἀσίᾳ πεδιάδος, ὠνομάζετο ὁ Θηβαίας, ἀνησυ-
χεῖ τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης, ἐξαιρέτως δὲ τὸν Μαλόεντα·
διότι ἡ Θήβη ἔκειτο, ὡς εἶναι γνωστὸν, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀ-
δραμυτιτίου κόλπου· ἄλλως ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐννοῆται ὁ Καικίας.
Ἄν λοιπὸν ὠνομάζετο ἤδη ὁ βόρειος λιμὴν, ὅστις ἦτον ἐστραμ-
μένος πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Μαλέαν, ὁ Μαλόεις, τότε ἠμπο-
ρεῖ τοῦτο νὰ ἔχη βέβαια τὴν αἰτίαν του εἰς τὴν ὀνομασίαν τῆς
χερσονήσου. Ὁ βόρειος οὗτος λιμὴν ἐκτείνεται ἔτι μακρύτερον
τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, ὡς θέλομεν δείξει τοῦτο παρα-
κατιῶν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ
ὄνομα Μαλέα ἐπεκτείνεται περαιτέρω ἀκόμη πρὸς τὸ βόρειον
μέρος τῆς πόλεως. Ἐκ τούτων ἄρα πειθόμεθα, ὅτι ὁ Θου-

(2) Ἀριστοτελ. Ἀνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι, ἐκδ. Augel. Allobr. 605.
fol. vol. I. σελ. 946. «Καικίας· οὗτος ἐν μὲν Λέσβῳ καλεῖται Θηβαίας·
πνεῖ γὰρ ἀπὸ Θήβης πεδίου τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἐλαττικῶν κόλπον τῆς Μυσίας, ἐνο-
χλεῖ δὲ τὸν Μυτιληνῶν λιμένα, μάλιστα δὲ τὸν Μαλόεντα».

κυδίθης ἠδύνατο νὰ γράψῃ ἐν ἀληθείᾳ, « οἱ ὠρμῶν ἐν τῇ Μαλέᾳ, πρὸς βορέαν τῆς πόλεως ». Ἡ πρόσθηκη μάλιστα αὕτη καθιστᾷ αὐτὸν λίαν ἀκριβῆ, καθ' ὅσον χωρὶς αὐτῆς ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐπροσδιόριζετο, ἀλλ' ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ἐπίσης μᾶλλον ὡς μεσημβρινή, ἐπειδὴ ὁ ἀναγνώστης παρὰ τῶ ἐν τῇ Μαλέᾳ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ στοχασθῇ εἰς τὸ ἀκρωτήριο. Περὶ δὲ τῶν νεωτέρων ὀνομάτων τοῦ ἀκρωτηρίου δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφασίσωμεν τίποτε· ὁ Μάννερτος καὶ ὁ Ἀρρόβστμιθιος ὀνομάζουσιν αὐτὸ Capo Maria, ὁ δὲ Ραϊχάρδος cap Zeitum (1).

2. Τὸ ἀκρωτήριο Σίγριον, Σίγριον ἄκρον παρὰ Στράβωνι, Σίγριον παρὰ Πτολεμαίῳ, νῦν δὲ cap Sigri, κεῖται κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ πρώτου 560 στάδια ἀπὸ τῆς Μαλέας, κατὰ δὲ τὸν Ἀγαθήμερον 500 στάδια. Ὁ Στράβων λαμβάνει τὸ μῆκος τῆς νήσου ἀπὸ τῆς Μαλέας μέχρι τοῦ Σιγρίου, καὶ σημειώνει τοῦτο ὡς βόρειον σημεῖον ἐπ' αὐτῆς, καθὼς ἀποφαίνεται πάλιν τὴν Μαλέαν ὡς πρὸς τὸ μεσημβρινόν (2). Πῶς δὲ τοῦτο νὰ ἐκληφθῇ, τὸ βλέπει τις ἐκ τοῦ ἐπομένου· « Ἐκεῖ κεῖται ἀκριβῶς καὶ ἡ πόλις Μήθυμνα ». Φαίνεται λοιπὸν εἰς τοῦ Στράβωνος τὸν προσδιορισμὸν, ὅτι τόσῃ μόνον ἔννοια ὑπάρχει, ὅτι τὸ Σίγριον καὶ ἡ Μήθυμνα κεῖνται εἰς ἓν μέρος τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἠδύνατο δικαίως νὰ παρομοιάσῃ μὲ ἐν τρίγωνον, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι πρὸς ἄρκτον ἐστραμμένον. Ἐὰν ἀναφερθέντα μέτρα ὀδηγοῦσιν εἰς βορειότερόν τι κείμενον σημεῖον, παρὰ τὸ ὁποῖον σημειοῦται εἰς νεωτέρους πίνακας τὸ ἀκρωτήριο Σίγριον, καὶ μόνον τοῦ Ἀρρόβστμιθίου καὶ Βωδόνκρουρτίου ἠμπόροῦν νὰ ἐνώθωσι μὲ τὸν Στράβωνα. Ἐκ τῶν τοῦ Πτολεμαίου δ' ἀριθμῶν οὐδὲν νὰ προσδιορισθῇ δύναται· ἐπίσης ἐλίγοσ' καὶ ἐκ τῆς νήσου Νη-

(1) Τὸ ὄρος ἐνομάζεται σήμερον τῆς Ἀμ. κ. λ. ἡς. δ. Μεταφρ.

(2) Στράβ. XIII, σελ. 616, 617. « Σίγριον τὸ πρὸς ἄρκτου ἄκρον. Ἐν τῷ πρῶτῳ δὲ πρὸς καὶ Μήθυμνα πόλις Λειβίων ἐστὶ ».

σιώπης ἢ Νησιώπης (1), ἣτις λέγεται ἀποτελοῦσα τὸν λιμένα Σίγριον· διότι εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος εὐρίσκονται πολλὰ μικρὰ νησιά. Τελευταῖον ἠδύνατο ἡ θέσις νὰ δώσῃ πληροφορίαν περὶ τῆς Ἐρεσσοῦ, διότι τὸ σημερινὸν χωρίον Ἐρεσσὸς καὶ τὰ εἰρήπια τῆς παλαιᾶς πόλεως ἐκεῖ πλησίον παριστάνουσι σταθερόν τι σημεῖον. Ἀλλὰ παρὰ Στράβωνι ὁ τρόπος τῆς γραφῆς ἢ ἡ διττογραφία τοῦ ἀριθμοῦ, ἢ δηλοῦσα τὴν ἀπὸ τοῦ Σιγρίου ἀπόστασιν, εἶναι ἀβέβαιος. Ἡ ἀμηχανία δ' αὕτη ἀποβαίνει μᾶλλον δυσκολωτέρα, καθ' ὅτι οἱ νεώτεροι περιηγηταί, ἐκτὸς τοῦ Ποκοκκίου, χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸ μέρος τοῦτο, ἐταξίδευσον ἀπλῶς ἀπὸ Μηθύμνης εἰς Μυτιλήνην, καὶ ἐκεῖθεν ἐγκατέλειπον πάλιν τὴν νῆσον. Ἡ περιγραφή ὅμως τοῦ Ποκοκκίου περὶ τοῦ μέρους τούτου εἶναι ἀβεβία· ἐν τούτῳ ἐπειδὴ οὗτος ὑπολαμβάνει τὸ Σίγριον μᾶλλον δυτικώτερον, διὰ τοῦτο ἠκολούθησα αὐτὸν εἰς τὴν περιγραφὴν.

3. Μεσημβρινοατολικῶς τῆς Ἐρεσσοῦ ὑπολαμβάνει ὁ Σισασέλλος Γουφιέρος τὸ ἄκρωτήριον Βρίσα, καθὼς τὸ ὀνομάζει Στέφανος ὁ Βυζάντιος (2), διότι κατὰ τὸν Ἀνδρῆτιωνα ὀνομάζετο Βρήση (3), ὅπου ἦτον ἱερόν τοῦ Διονύσου, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τοῦ Μάκαρος. Ὁ Ραϊχάρδος ἠκολούθησε τὸν Σισασέλλον, δικάως ἢ ἀδίκως, μένει ἀναποφάσιτον ἐξ ὧν ἔχομεν ἐνδεῶν περὶ τούτου εἰδήσεων.

4. Τὸ ἄκρωτήριον Ἄργεινον, Ἄργειρον ἄκροι, καλεῖται μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀριθμῶν αὐτοῦ δὲν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τίποτε εἰς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως αὐτοῦ· τόσον δὲ μόνον προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι θέτει αὐτὸ μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης. Τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἔπεισε τὸν Ποκοκκίον (ἀναφέροντα τὸν Πτολεμαῖον) νὰ ὑποθέσῃ τὸ ἄκρω-

(1) Σέφεν. Βυζ. « Νησιώπη, νῆσος Λέσβου, ἢ τὸν Σίγριον λιμένα ποιοῦσα ». Σουῖδ. « Νησιώπη » μετὰ τὴν αὐτὴν προσθήκην.

(2) « Βρίσα, ἄκρα Λέσβου, ἐν ἣ ἱδρύεται Διόνυσος Βρισάιος ».

(3) Ἑτυμολογ. μέγα ἐν λέξ. Βρισάιος.

πῆριον τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου, καταντικρὺ τῆς ἐνδοτάτης γωνίας τοῦ Ἀδραμυττικοῦ κόλπου. Αὐτὸς δηλονότι στοχάζεται, ὅτι ἔκειτο τὸ χωρίον Αἴγειρος εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν Στράβωνα τίθεται τοῦτο μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων (1). Ὁ Παϊχάρδος φαίνεται, ὅτι ὑπολαμβάνει ἀντ' αὐτοῦ τοῦ Βωνδονκουρτίου τὸ Κάπ. Γουρμάκι.

Πόλεις ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου.

Ὁ Πλίνιος (V, 39.) διμλεῖ περὶ ἐννέα πόλεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρει τὴν Πύρραν ὡς ὑπὸ τῆς θαλάσσης καταπυθεῖται, τὴν δὲ Ἀγαμήδην καὶ Ἰεράν κατ' ἄλλον τρόπον καταστραφείσας, καὶ τὴν Ἀντισσαν ὑπὸ τῆς Μηθύμνης ὑποδουλωθεῖσαν· τὴν δὲ Μηθύμναν παρατρέχει. Τὴν αἰτιολογίαν δέ, τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὴν Πύρραν πόλιν κατεστραμμένην καὶ ἐτι ὑπάρχουσαν, διαλύει ὁ Στράβων (2), ὅστις προστίθῃσιν, ὅτι τὸ προάστειον κατοικεῖται ἀκόμη. Ἡ ἀμέλεια λοιπὸν τοῦ Πλινίου εἶναι ἐναργής, διότι ἐὰν ἤθελε νὰ ἐννοήσῃ ἐννέα μόνον δεσποζούσας πόλεις, τότε ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι πολὺ μεγάλος, ἐὰν δέ, ὅτι ἡ νῆσος εἶχεν ἐν γένει μόνον ἐννέα πόλεις, τότε πάλιν ὁ ἀριθμὸς εἶναι πολὺ μικρὸς. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι δὲν κάμνει καμμίαν διάκρισιν μεταξὺ δεσποζουσῶν καὶ δεσποζομένων πόλεων, καὶ μόνον τὴν Μυτιλήνην ὀνομάζει ἐλευθέραν, ὡς πρὸς τὰς ἐλευθερίας βεβαίως, αἵτινες μετεδόθησαν εἰς αὐτὴν διὰ Πομπηίου τοῦ Μεγάλου. Ἄς στρέψωμεν λοιπὸν εἰς ἄλλας πηγὰς. Ὁ Ἡρόδοτος (3) βεβαίως εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν Λίο-

(1) Στέφ. ὁ Βυζαντ. ἐν λέξ. « Ἀργινοῦσα· νῆσος πρὸς τῇ ἠπείρῳ τῆς Τρωάδος παρὰ τὸ Ἀργενυδὸν ἀκρωτήριον », ἐδῶ δὲν δύναται νὰ ἀποφασίσῃ τίποτε. (2) XIII, σελ. 618.

(3) Ἡρόδ. I, 151. « Αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον νέμονται (τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην Ἀρίσβαν ἠνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ἔδοντας ὀμαίμους) ».

λικῶν πόλεων, ὅτι αἱ πέντε ἐξ αὐτῶν ἔκειντο ἐπάνω τῆς Λέσ-
 βου, τὴν δ' ἕκτην, τὴν Ἀρίσθην, εἶχον ὑποτάξει οἱ Μηθυ-
 μναῖοι. Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι μόνον δεσπόζουσαι πόλεις ὑπονο-
 οῦνται, καὶ οὕτως ἔχομεν καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἂν ὄχι καὶ τὰ ὀνό-
 ματα αὐτῶν. Ὁ Σκύλαξ (1) λοιπὸν μᾶς ὀνομάζει τὰς ἀκολου-
 θοῦσας πέντε πόλεις, τὴν Μήθυμναν, Ἀντισσαν, Ἐρεσσὸν, Πύρραν
 καὶ Μυτιλήνην. Ὡσαύτως δὲ Πομπ. Μέλα (2), ὁ Τζέτζης καὶ ἄλ-
 λοι σχολιασταί (3). Ὁ Εὐστάθιος (4) συμφωνεῖ μὲν μετὰ
 τούτων, ὀνομάζει ὅμως ἀντὶ τῆς Ἐρεσσοῦ πόλιν τινὰ Λέσβον,
 ἐξ ἧς ἔλαβεν ἡ νῆσος τὸ ὄνομα. Γί δὲ ὑπονοεῖται εἰς ταύτην τὴν
 πόλιν Λέσβον, εἶναι δύσκολον γὰρ εἰκασθῆ. Ἀναμφιβόλως ἦτον
 εἰς χρῆσιν τὸ ὄνομα, ἀπὸ τῆς εἰσοικήσεως τῶν Αἰολέων (5).
 Ἄν ὅμως ἡ Ἐρεσσὸς, ὑπαρχούσης τῷ ὄντι πόλεως Λέσβου,
 προῆλθεν ἐξ αὐτῆς ὕστερον, ἢ ἂν ἐκτίσθη ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς, κυ-
 ριεύσαντας τὴν νῆσον, πόλις τις Λέσβου, ὡς πρωτεύουσα καὶ
 τῶν λοιπῶν ἄρχουσα, μετὰ δὲ ταῦτα καταστραφεῖσα πάλιν διὰ
 τῶν παρευθὺς καταδουλωθεισῶν πελασγικῶν πόλεων, τοῦτο
 δὲν δύναται διὰ τεκμηρίων ν' ἀποδειχθῆ. Ὡς ἀποδεδειγμένον
 λοιπὸν πρέπει γὰρ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρό-
 νους ὑπῆρχον ἐν τῇ Λέσβῳ πέντε ἐλεύθεραι ἢ δεσπόζουσαι πό-
 λεις, ἡ Μυτιλήνη δηλονότι, ἡ Πύρρα, ἡ Ἐρεσσὸς, ἡ Ἀντισσα
 καὶ ἡ Μήθυμνα, καὶ ὅτι αἱ λοιπαί, ὀνομαζόμεναι ἢ ἀναφερόμε-
 ναι τυχαίως, ἦσαν πρὸς ἐκείνας εἰς λόγον ἐξαρτήσεως, ὅπερ καὶ
 ἡ ἀναφερθεῖσα ἤδη τῆς Ἀρίσθης ὑπόδούλωσις ὑπὸ τῶν Μηθυ-

(1) Σκύλ. Περίπλ. σελ. 87. (2) Η, 7.

(3) Τζέτζης εἰς Λυκόφρον. 1098. Ὀνομάζει λοιπὸν τὴν Λέσβον Πεντάπολιν. Σχολ. εἰς Ὀδύσσειαν. III, 169. ἔκδ. Βουττιμ. εἰς Ἰλ. IX. 129. ἔκδ. Βεακέρου.

(4) Εἰς Ὀδύσειαν. III, 169. καὶ ἐνταῦθα Λέσβος Πεντάπολις. Παρὲλ. Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. σελ. 741, ἔκδ. Ῥώμης. « Ἀπὸ Λέσβου μιᾶς τῶν ἐν τῇ νήσῳ πόλεων ». οὕτω καὶ ὁ Ἡσύχ. « Λέσβος, νῆσος καὶ πόλις ».

(5) Διόδ. Σικελ. V, 8, 81. Ἡ νῆσος ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν Αἰολέα Λέσβον. Παρὰ βλ. Τζέτζην εἰς Λυκόφρον. 1374.

μναίων μαρτυρεῖ (1). Αἱ δὲ μικρότεραι καὶ ὑποκείμεναι πόλεις ἀναφέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον μὲ τὰ ὀνόματά των, ὥστε ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεώς των, ἢ ἄλλη τις αὐτῶν σχέσις εἶναι σχεδὸν ὅλως ἀδύνατος. Μεταβαίνομεν εἰς τὰς πέντε ἐλευθέραις πόλεις, ἀκολουθῶν δὲ καὶ περὶ τῶν μικροτέρων λέξομέν τινα.

1. *Μυτιλήνη*, ἡ μητρόπολις τῆς Λέσβου, κεῖται εἰς τὸν ἀνατολικὸν τῆς νήσου αἰγιαλὸν μεταξὺ τῆς κώμης Αἰγείρου καὶ τῆς ἄκρας Μαλέας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει ἐβδομήκοντα στάδια. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως γράφεται διὰ τοῦ υ εἰς τὴν πρώτην συλλαβὴν, καὶ τοῦ ι εἰς τὴν δευτέραν, ἢ καὶ ἐναλλάξ, περὶ οὗ πολλὰ ἐβρέθησαν παρὰ τῶν σοφῶν κριτικῶν, δογματισάντων τέλος, ὅτι ἡ γραφή *Μυτιλήνη*, εἶναι ἡ προκριτοτέρα, ὡς ἐπιβεβαιουμένη ὑπὸ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν νομισμάτων, χωρὶς ὁμῶς νὰ φρενῶσιν, ὅτι πρέπει νὰ παρειαχθῇ καὶ εἰς ἅπαντα τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὡς ἀτιθαίνουσα εἰς τοὺς κώδικας (2).

Συνίστατο δ' ἡ *Μυτιλήνη* ἐκ δύο πόλεων, τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἔκειτο ἐπὶ νησιδίου, ἀπέχοντος τῆς νεωτέρας πόλεως, καὶ διαχωριζομένου ἀπὸ τῆς λοιπῆς νήσου διὰ τοῦ διὰ μέσου ῥέοντος εὐρίπου, ὅστις ἤδη ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς ξηρᾶς, ὅπερ καὶ ὁ Γάλλος περιηγητὴς Σιστέλλος διηγεῖται (3): Εἶχε

(1) Ἡρόδ. I, 151. Στραβ. XIII, σελ. 590. Ἐμποροῦσαν λοιπὸν εἰς ἄλλον καίρῳ νὰ ἦνε περισσότεραι ἢ ὀλιγώτεραι πρωτεύουσαι πόλεις εἰς τὴν νήσον, τὸ ὁποῖον τρόπον τιὰ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Στράβ. XIII, σελ. 622, λέγων « Μεγίστη δ' ἐστὶ τῶν Αἰολικῶν καὶ ἀρίστη Κύμη καὶ σχεδὸν μητρόπολις αὕτη τε καὶ ἡ Λέσβος τῶν ἄλλων πόλεων περὶ τριάκοντά του τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἐκλελοίπασιν οὐκ ὀλίγαι ».

(2) Εἰς τοὺς συγγραφεῖς τοὺς τε Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους εὐρίσκειται ποτὲ μὲν ἡ μία, ποτὲ δὲ ἡ ἑτέρα, τὰ νομίσματα ὁμῶς ἅπαντα ἔχουσι, *Μυτιλήνη*· Στέφαν' ὁ Βυζάντ. « *Μυτιλήνη, λέγει, πόλις ἐν Λέσβῳ μεγίστη* ». Ἐφεξῆς παράβαλε τοὺς ἐρμηνευτὰς εἰς Θεοκυδ. Ἡρόδ. καὶ Διόδωρ. καὶ τὸν Φλέγον σελ. 11 καὶ 12, ὅστις ἐβούλετο μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ὅλα τὰ ἐνταῦθα ἀνήκοιτα.

(3) T. I, σελ. 84.

δὲ δύο λιμένας τὸν μὲν, βόρειον, τὸν δὲ, νότιον, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, Σκύλακος (1) καὶ Στράβωνος, τοῦ ὁποῦ οἱ ἐπὶ τοῦ νοτίου λιμένος ἀναφερόμενοι λόγοι, διήγειραν οὐκ ὀλίγας δυσκολίας εἰς τοὺς ἐρμηνευτάς. Ὅλη ἡ περιχοπὴ εἶναι ἢ ἐφεξῆς· « Ἐχει δ' ἡ Μιτυλήνη λιμένας δύο· ὧν ὁ νότιος κλειστὸς τριήρεσι καὶ ἐν ναυσὶ πεντήκοντα· ὁ δὲ βόρειος μέγας καὶ βαθύς, χώματι σκεπαζόμενος· πρόκειται δ' ἀμφοῖν νησίον, μέρος τῆς πόλεως ἔχον αὐτόθι συνοικούμενον ». Ὁ Βεσσελίγγιος [εἰς Διόδωρ. XIII, 79], ἐπιστηριζόμενος εἰς ἕτερον χωρίον τοῦ Γεωγράφου (XIV, σελ. 656), ὅπου ταῦτα ἀναγινώσκωμεν· « Εἶτα Κνίδος, δύο λιμένας ἔχουσα, ὧν τὸν ἕτερον κλειστὸν τριηρικὸν καὶ ναύσταθμον ναυσὶν εἴκοσιν », προβάλλει ταύτην τὴν γραφήν· « ὧν ὁ νότιος κλειστὸς τριήρεσι καὶ ναύσταθμον ναυσὶ πεντήκοντα ». Ὁ Σιρσέλλος μεταφράζει τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον λέγει διεφθαρμένον, ὡς ἐφεξῆς· « Ὁ νότιος λιμὴν ἀπρόσβατος μὲν τριηρῶν, παρέχει ὅμως ἀσφαλῆ τὸν ὄρμον εἰς πεντήκοντα πλοιάρια (2) ». Διότι καθ' ὃν χρόνον ὁ περιηγητὴς οὗτος εἶχεν ἰδεῖ τὴν πόλιν, μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ λιμὴν εἶχε πλοιάρια, καὶ βεβαιοῖ ὅτι δι' οὐδενὸς τεκμηρίου ἠδύνατο ν' ἀποδειχθῆ, ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου ὀλιγόστευσαν τὰ ὕδατα αὐτοῦ. Ὁ Τσχοῦκκιος δὲ ἀποβάλλει μόνον τὴν ἐν, καὶ φαίνεται μὲν ὅτι κατώρθωσε μὲ τοῦτο ἱκανόν, μεταφράζει ὅμως *quorum austrinus conclusus est triremibus et navibus L.* Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ὁ Στράβων ἔγραψε α κλειστὸς τριηρικὸς (ἢ τριηρετικὸς) ναυσὶ πεντήκοντα, ἤτοι, α λιμὴν χωρητικὸς πεντήκοντα τριήρεων ». Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ « ὧν ὁ νότιος », καὶ τοῦ ἐπομένου α ὁ δὲ βόρειος », εἶναι πρόδηλος, εὐρισκομένη εἰς τὰς λέξεις, τριήρεσι καὶ βαθύς, καθὼς, ναυσὶ πεντήκοντα καὶ μέγας. Ὁ Στράβων λοιπὸν ἐννοεῖ, ὅτι ὁ νότιος λιμὴν δὲν παραβάλλεται

(1) Θουκυδ. III, 6. Στραβ. XIII, σελ. 617. Σκύλαξ σελ. 87.

(2) Τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Φαλκόνερος ἐν ταῖς εἰς τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος σημειώσεσιν.

μέ τὸν βόρειον κατὰ τὴν καλὴν ποιότητα καὶ τὸ μέγεθος. Ὁ καὶ πρὸ ναυσὶ ἔχει ἐνταῦθα πλησιεστέραν ὀριστικὴν καὶ ἐξηγητικὴν δύναμιν, ἄρα πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὡς καὶ μ' ὅλα ταῦτα. Ὅθεν δύναται νὰ σημάνη τὸ χωρίον τὸ ἐξῆς: ὁ νότιος λιμὴν εἶναι κλειστός (δυνάμενος νὰ κλεισθῆ) μέ πεντήκοντα ναῦς καὶ μάλιστα τριήρεις, τοῦτέστιν, ἡμποροῦν νὰ ὀρμῶσιν ἐν αὐτῷ ἀσφαλῶς. Ὁ Ποκόκκιος βεβαιοῖ, ὅτι τὸν νοτιοδυτικὸν λιμένα πιθανῶς νὰ ἐπρομάχιζον δύο πέτρινα ὀχυρώματα, ἐξ ὧν ἄχρι τῆς σήμερον ἐρείπια τινὰ φαίνονται. Ἄλλ' ὀπωσδήποτε σημαντικώτερος καὶ οὐσιωδέστερος ἦτον ὁ βόρειος λιμὴν, ὁ καλούμενος Μαλόεις, ὡς ἀνωτέρω ἐδείχθη, τῆς προκυμαίας τοῦ ὀποίου, κατὰ τοὺς νεωτέρους περιηγητὰς (1), σώζονται εἰσέτι πολλὰ λείψανα. Πρὸς γνῶσιν τῆς ποιότητος τοῦ λιμένος τούτου, καθὼς ἐν γένει καὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως, εἶναι οὐσιώδης τοῦ Ξενοφῶντος ἡ ἔκθεσις, τὴν ὀποίαν κάμνει μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου Καλλικρατίδα ἐν ἔτει 405. π. X. τῷ εἰκοστῷ ἔκτῳ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἄλωσιν τῆς πόλεως Μηθύμνης· Ἑλλην. Ἱστορ. I, 6. « Κόνωνι εἶπεν, ὅτι παύσει αὐτὸν μοιχῶντα τὴν θάλατταν· κατιδὼν δὲ αὐτὸν ἀναγόμενον ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ἐδίωκεν, ὑποτεμνόμενος τὸν εἰς Σάμον πλοῦν, ὅπως μὴ ἐκεῖτε φύγοι. Κόνων δ' ἔφρευγε ταῖς ναυσὶν εὖ πλεούσαις, διὰ τὸ ἐκ πολλῶν πληρωμάτων εἰς ὀλίγας ἐκλέλέχθαι τοὺς ἀρίστους ἐρέτας, καὶ καταφεύγει εἰς Μιτυλήνην τῆς Λέσβου, καὶ ξὺν αὐτῷ τῶν δέκα στατηγῶν Λέων καὶ Ἐρασινίδης. Καλλικρατίδας δὲ ξυνειτέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα, διώκων ναυσὶν ἑκατὸν καὶ ἐβδομήκοντα. Κόνων δὲ, ὡς ἐφθῆ ὑπὸ τῶν πολεμίων κατακωλυθεὶς, ἠναγκάσθη ναυμαχῆσαι πρὸς

(1) Ὀλιβιέρ. Μέρ. I, σελ. 371. Οἱ δύο λιμένες τῆς Μιτυλήνης χωρίζονται δι' ἐνὸς ἰσθμοῦ. Ὁ ἄνω ἢ βόρειος λιμὴν προσφυλάττεται ἀπὸ τὸν βορειανατολικὸν ἄνεμον δι' ἐνὸς πετρίνου ἢ λιθίνου ὑψώματος, τοῦ ὀποίου τὴν ἀρχὴν ζητοῦσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ὁ νότιος λιμὴν εἶναι ἀνοικτός μεσημβρινοανατολικῶς, καὶ δὲν εἶναι οὔτε ὀλιγὸς τόσον μεγάλος, οὔτε τόσον βαθύς, ὅσον ὁ πρῶτος.

τῷ λιμένι καὶ ἀπώλετε ναῦς τριάκοντα· οἱ δὲ ἄνδρες εἰς τὴν γῆν ἀπέφυγον· τὰς δὲ λοιπὰς τῶν νεῶν, τετταράκοντα οὕτως, ὑπὸ τῷ τείχει ἀνείλκυσε. Καλλικρατίδας δὲ ἐν τῷ λιμένι ὀρμισάμενος, ἐπολιόρκει ἐνταῦθα τὸν ἐκπλοὺν ἔχων· καὶ κατὰ γῆν μεταπεμφόμενος τοὺς Μηθυμναίους πανδημει, καὶ ἐκ Χίου τὸ στράτευμα διεβίβασε· χρήματά τε αὐτῷ παρὰ Κύρου ἤλθεν. » Οὗτος λοιπὸν δὲν ἠδύνατο γὰρ ἦναι, εἰμὴ ὁ βόρειος λιμὴν, διότι ὁ Κόνων ἤλθεν ἐκεῖ ἀπὸ τὰς ἀνατολικῶς τῆς Μηθύμνης, πρὸς βοήθειαν τῆς ὁποίας ἐκ Σάμου ἐξέπλευσεν, ἐν τῷ Ἀδραμυττίῳ κόλπῳ κειμένας ἑκατοντήτους, εἰς ἃς εἶχε προσπλεύσει. Ὁ δὲ Διόδωρος (XIII, 77, 78.) ὁ ἐξιστορῶν τὰ συμβάντα ταῦτα περιστατικώτερον τοῦ Ξενοφῶντος, ἐξακολουθεῖ λέγων, ὅτι ὁ Κόνων, ἠττηθεὶς εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ λιμένος συναφθεῖσθαι κατὰ τοῦ Καλλικρατίδου ναυμαχίαν, κατέφυγεν εἰς τὴν Μυτιλήνην, μὲ τεσσαράκοντα ναῦς· αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ἀθηναίων τριάκοντα νῆες κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν Λέσβον, τὰς ὁποίας ἐγκαταλιπόντες οἱ στρατιῶται διεσώθησαν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν πόλιν. Τότε ὁ Καλλικρατίδας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου συγγραφέως (§. 79), κυριεύσας μετὰ μακρὸν καὶ ἰσχυρότατον ἀγῶνα τὸν ὑπὸ τοῦ Κόνωνος μὲ ἰσχυρὰ προχώματα ἐμπεφραγμένον λιμένα τῆς Μυτιλήνης, ἐπολιόρκησε στενωῶς τὴν πόλιν. Ἄν καὶ εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ τε Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Διοδώρου ὑπάρχωσιν ἀσαφῆ τινα, εἶναι ὁμῶς βέβαιον, ὅτι ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ βορείου λιμένος. Διὰ τῶν λέξεων δὲ α πρὸς τῷ λιμένι φαίνεται ὅτι ὁ Ξενοφῶν, ὅστις εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον λιμένα λέγει, ὅτι ὁ Κόνων ἀπώλεσε τριάκοντα ναῦς, ἐννοεῖ τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος, ὅστις ἔψαυεν τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Διόδωρος, διηγηθεὶς τὴν ὑπὸ τοῦ Καλλικρατίδου εἰς τὸν ἐκτὸς λιμένα ἀπώθησιν τῶν Ἀθηναίων, λέγει, « ὧν συμφυγόντων εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει λιμένα, διέπλευσε τὰ διαφράγματα, καὶ καθωρμίσθη πλησίον τῆς πόλεως τῶν Μιτυληναίων. Ὁ γὰρ εἰσπλοῦς, ὑπὲρ οὗ διηγωνίζοντο λι-

μένα μὲν εἶχε καλόν, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλειός ἐστιν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχαία πόλις, μικρὰ νῆσός τις ἐστίν· ἡ δ' ὕστερον προσαικισθεῖσα, τῆς ἀντιπέραν ἐστὶ Λέσβου· ἀνά μένον δ' αὐτῶν ἐστὶν εὐριπος στεγὸς καὶ ποιῶν τὴν πόλιν ὀχυράν». Μὲ τὸν Σισσέλλον, διίσχυριζόμενον ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Διοδώρου εἶναι δυσκολονόητον ὡς πρὸς τὰς λέξεις « ὧν συμφυγόντων εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει λιμένα », καὶ τὴν ἀκόλουθον προτείνοντα ἐξήγησιν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ λιμένος ὑπ' αὐτὰ τὰ τεῖχη ὑπεχώρησαν, συμφωνῶ καθ' ὀλοκληρίαν. Ὁ εἰσπλους τοῦ λιμένος, λέγει ὁ Διόδωρος, ἦτον ἐκτὸς τῆς πόλεως, διότι ὑπῆρξε μακρύτερα τῶν τειχῶν, παρὰ ὁ τόπος, εἰς ὃν ὁ Κόνων κατέφυγεν. Ἡ διήγησις αὕτη τοῦ Διοδώρου, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σισσέλλος, φαίνεται νὰ προδίδῃ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶχε φύσιν ὄχι τόσον διορατικὴν τῶν τόπων τούτων. Ὁ Σνειδέρος εἰς Ξενοφ. αὐτόθι (σελ 51 ἐκδ. β') ταῦτα ἔγραψε· « τῷ ὄντι τίνος ἕνεκα ὁ Εὐριπος λέγεται τῶν Πυρραίων. [δηλ. εἰς τὰ χωρία, τὰ ὁποῖα ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων συγγραφέων πρὸ ὀλίγου ἀνέφερα], καὶ ἂν ἦναι διάφορος ἀπὸ τὸν εὐριπον τῆς Μυτιλήνης, τὸ ὁποῖον ὅμως μόλις πιστεύω, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἤξεύρω. Τοῦτο ὅμως δηλοῦται ἐκ τῶν εἰρημένων χωρίων, ὅτι οὐδεμία ἄλλη εἴσοδος ἦτον ἠνεωγμένη εἰς τοὺς πλείοντας πρὸς τὴν Μυτιλήνην καὶ τὸν παραπλήσιον τῆς πόλεως λιμένα, εἰμὴ ἡ διὰ τοῦ εὐρίπου· διότι ὁ Κόνων ἀφοῦ, εἰσελθὼν διὰ τοῦ εὐρίπου, συνοίθρισε τὰ πλοῖα αὐτοῦ εἰς τὸν λιμένα ὑπὸ τὰ τεῖχει τῆς πόλεως, πειρᾶται νὰ ἐμφράξῃ τὸν εὐριπον καὶ τὴν αὐτοῦ εἴσοδον, διὰ μὴν ἦνε ἀνοιχτὸς ὁ εἰσπλους εἰς τὸν Καλλικρατίδαν, τὸν ὁποῖον ὅμως ἐκεῖνος διέβρηξε, καὶ τὰ πλοῖα αὐτοῦ εἰς τὸν ἕτερον λιμένα, τὸν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχοντα, ἐτοποθέτησεν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἠδυνήθη ν' ἀποκλείσῃ τὸν ἔκπλου εἰς τὸν Κόνωνα, ὅσον οὗτος ἠγωνίσθη πρότερον νὰ κατακλείσῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν εἰσπλου, τοῦτέστι τὴν εἴσοδον τοῦ εὐρίπου. Ἐξ ἄλλων τούτων γομίζω

φανερὸν, ὅτι αἱ λέξεις τοῦ Ξενοφῶντος ἡ ξυνοισέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα • πρέπει νὰ ἐνοισθῶσιν περὶ τοῦ λιμένος, τοῦ ἀπέχοντος τῆς πόλεως, καὶ κειμένου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ εὐρίπου, καὶ ἴσως εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον. Ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ Κόνων εἶχε καταλάβει τὸν ἐνδοτέρω λιμένα ὑπ' αὐτὴν τὴν πόλιν • . Ὅτι ὁ τῶν Πυβραίων Εὐρίπος εἶναι ὅλως διαφορετικὸς τοῦ τὴν Μυτιλήνην εἰς δύο μέρη διαχωρίζοντος, κεῖται ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Θαυμαστὸν δὲ εἶναι, ὅπερ ὁ Στειδῆρος λέγει, ὅτι οὐδεμία ἄλλη εἴσοδος ἦτον ἀνοικτὴ εἰς τοὺς πλείοντας πρὸς τὴν Μυτιλήνην καὶ τὸν λιμένα αὐτῆς, εἴμῃ ἢ διὰ τοῦ εὐρίπου. Ταῦτα καὶ τὰ προαναφερθέντα ὑπὸ τοῦ ἐιδοξοτάτου τούτου ἀνδρός, εἴην ἡξέυρω τίνα τρόπον νὰ συμβιδάσω πρὸς τὰς διηγήσεις τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Διοδώρου, καὶ πρὸς τὴν ἀκριβεστάτην τοῦ Στρασέλλου περιγραφὴν τῶν τόπων ἐκείνων.

Ἦδη δ' ἐκ τῶν λιμέων, εἰς οὓς πολὺν ἴσως καιρὸν ἐνδιετρέψαμεν, ἂς εἰσέλθωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Αὕτη δὲ ὁποία τις ὑπῆρξε, γίνεται ὀφθαλμῶν ἐκ τῶν χωρίων τῶν συγγραφέων, τὰ ὁποῖα θέλομεν ἤδη ἀναφέρει. « Κατεσκευάσται τοῖς πᾶσι καλῶς » λέγει ὁ Στράβων. Ὅτι δὲ ἦτο καλῶς τετελιγισμένη, καταδείκνυται ἐκ τε τοῦ προαναφερθέντος χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (1). Ὁ δὲ Κικέρων *contra Rull.* II, 16. λέγει « Τί δ' ἐστὶ ἡ Μυτιλήνη; ἥτις βεβάζως ἐγένεν ἡδὴ ὑμετέρα, ὧ πολῖται Ῥωμαῖοι, νόμῳ πολέμου καὶ τῷ δικαίῳ τῆς νίκης; πόλις ἐκ τῶν εὐγενεστάτων διὰ τε τὴν φύσιν αὐτῆς, τὴν θέσιν καὶ τὴν διακόσμησιν τῶν οἰκοδομημάτων τῆς οἰήσεως τερπνοῦ καὶ εὐροῦ (2). Ὁ δὲ Λόγγος Ποιμεν. ἐν ἀρχῇ. « Πόλις ἐστὶ Λέσβου Μυτιλήνη, μεγάλη καὶ καλὴ διείληπται γὰρ εὐρίποις, ὑπειρεούσης τῆς θαλάσσης, καὶ κεκόσμηται γεφύραις ξεστοῦ καὶ λευκοῦ λίθου νομίσεις οὐ

(1) Θουκυδ. III, 39.

(2) Παραβλ. Ὁρατ. ᾠδ. I, 7, 1. Ἐπιστολ. I, 12, 17. Μαρτιζιλ. X, 68, 1. Κικέρ. Ἐπιστ. IV, 7. Σενεκ. πρὸς Ἐλε. IX.

πόλιν δρᾶν, ἀλλὰ νῆσον ». Ἄλλ' ὁ Βιτρούβιος I, G· κατηγορεῖ τὴν θέσιν αὐτῆς λέγων. « Ἡ Μυτιλήνη εἶναι μὲν μεγαλοπρεπῶς καὶ κομψῶς ὠκοδομημένη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀρίστης θέσεως· διότι ὅταν πνέῃ ὁ νότος, οἱ ἄνθρωποι πάσχουσιν, ὅταν δὲ ὁ ἀργέστης βήχουσι, καὶ ὅταν ὁ ἀπαρκτίας, ἀναλαμβάνουσι μὲν τὴν ὑγείαν αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ διαμένωσιν εἰς τὰς ρύμας καὶ τὰς ἀγυιάς διὰ τὴν σφοδρότητα τοῦ ψύχους ». Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ Καικίου, τοῦ παρὰ τοῖς Λεσβίοις, ὡς λέγει, *Θηβαίαν* καλουμένου, ὡς ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς Θήβης πνέοντος, ἐπιφέρει τὰ ἐξῆς « ἐνοχλεῖ δὲ τὸν Μιτυληναίων λιμένα, μάλιστα δὲ τὸν Μαλόεντα (1) ». Ἔλαβε δ' ὁ λιμὴν τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ πεδίου Μαλόεντος, τοῦ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀφιερωμένου, οὔτινος μνημονεύουσιν ὁ τε Θουκυδίδης (2)· καὶ ὁ Ἑλλάνικος παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ (3). Ποῖος δ' ἐκ τῶν λιμένων τῆς Μυτιλήνης ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν, ὡς μὴ γινώσκοντες ποῦ ἔκειτο ὁ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καθιερωμένος τόπος. Ἐκ δὲ τῶν οἰκοδομημάτων, τὰ ὅποια ἐστόλιζον τὴν Μυτιλήνην, ἀναφέρομεν τὸ *Πρυτανεῖον* (4) καὶ τὸ *Θέατρον* (5). Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς σήμερον Μυτιλήνης, ἐάν τις ὁδεύῃ χιλίων Ῥωμαϊκῶν βη-

(1) Φαίνεται ὁμοίως, ὅτι ἡ τοσοῦτον ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν πέλιν πνοὴ τῶν ἀνέμων ὀλιγόστευσεν ἤδη, ἐκλιπέντος-πλέον τοῦ ἀρχαίου εὐρίπου. ὁ Μεταφρ.

(2) Βιβλ. III, 3.

(3) Βλέπε Μαλόεις· οὕτως ἔπρεπε νὰ γράψῃ ὁ Βερκέλιος, καὶ οὐχὶ Μαλλόεις.

(4) Ἄθη. X, σελ. 424. « Σαπρῶ τε ἡ καλὴ πολλαχού Ἀρίχον τὸν ἀδελφὸν ἐπαινεῖ ὡς οἰνοχοοῦντα ἐν τῷ πρυτανεῖῳ τοῖς Μυτιληναίοις ».

(5) Πλούταρχ. εἰς βίον Πομπηίου κεφ. 42. Τὸ ἐν Μυτιλήνῃ θέατρον τοσοῦτον ἔσχε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Μεγάλου Πομπηίου, ὥστε ἐπρόσταξε νὰ τῷ κάμωσιν σχέδιον αὐτεῦ, ἵνα καὶ ἐν Ῥώμῃ ἀπαράλλακτόν τι οἰκοδομήσῃ « Καὶ γὰρ εἰς Μυτιλήνην ἀφικόμενος (ὁ Πομπηῖος), τὴν τε πόλιν ἠλευθέρωσε διὰ Θεοφάνη, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν πάτριον ἐθεάσατο τῶν ποιητῶν, ὑπόθεσιν μίαν ἔχοντα τὰς ἐκείνου πράξεις. Ἰσοθαῖς δὲ τῷ θεάτρῳ, περιεγράψατο τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸν τύπον, ὡς ὁμοίον ἀπεργασάμενος τὸ ἐν Ῥώμῃ, μεῖζον δὲ καὶ σεμνότερον ».

μάτων ὁδόν, φθάνει εἰς ἐρείπια περιφήμου ὑδραγωγείου, τὰ ὁποῖα ἐγαλκχογράφισαν ὅτε Ποχόκκιος καὶ ὁ Σιοασέλλος.

Ἐπικράτεια τῆς Μυτιλήνης. Γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Στράβωνος (1), ὅτι ἡ Ἀσιατικὴ παραλία, ἣτις κεῖται ἀπέναντι τῆς Μυτιλήνης, ἀνήκεν εἰς τοὺς Μυτιληναίους, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο ἡ παραλία τῶν Μυτιληναίων, ὁ τῶν Μυτιληναίων αἰγιαλὸς κατὰ Στράβωνα. Ὁ αὐτὸς (2) ἀναφέρει ὡς μυτιληναϊκὰ πολίσματα εἰς τὴν παραλίαν ἐκείνην, τὴν Ἡράκλειαν, τὴν Ἄττεαν, τὸν Ἀταρνέα, καὶ τὴν Πιτάνην, ἐκτείνων τὰς κατοχὰς ταύτας μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καΐκου ποταμοῦ (3). Τὸν δὲ πλοῦτον καὶ τὴν καρποφορίαν ἐκείνης τῆς χώρας, γνωρίζομεν μέρος μὲν ἀπὸ τοῦ Στράβωνος, μέρος δὲ ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου (4). Ὑπῆρχε πρὸς τούτοις καιρὸς, ὅποτε οἱ Λέσβιοι, μᾶλλον δ' οἱ Μυτιληναῖοι, ἐκέκτηντο μέγα μέρος τῆς Τρωϊκῆς χώρας. Ὁ Ἀρχαιάναξ τῶν Μυτιληναίων λέγεται, ὅτι ἐκτίσε τὸ Σίγειον ἐξ Ἰταλικῶν λίθων, καὶ ὁ Πιττακὸς ὑπεπερασπίσθη τὰς κατοχὰς ἐκείνας ἐναντίον τοῦ Ἀθηναίου Φρύωνος (5). Ἐπὶ δὲ τῆς νήσου συμπεραίνεται, ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν Μυτιληναϊκὴν περιφέρειαν, ἐκτὸς ἀπάσης τῆς χερσονήσου Μαλέας, καὶ μέρος ἀκόμη βόρειον αὐτῆς, καὶ ἡ δυτικὴ ἴσως

(1) Στράβ. XIII, σελ. 605 (2) XIII, σελ. 607.

(3) Περὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καΐκου, ἐπομένως καὶ περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ Μυτιληναϊκοῦ τούτου ἐγκτήματος, καὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου ἡμπορεῖ μόνον ἐπιτόπιος ἔρευνα νὰ διευκρινήσῃ, ἀν δὲ τὰ ταῦτα πρέπει νὰ τεθῶσιν ἀρκτικῶς ἢ μεσημβρινῶς. Τὸ μὲν πρῶτον, δύο σημαντικοὶ συγγραφεῖς ἐγγυῶνται, ὁ Στράβων (XIII, σελ. 606. 615) μὲ τὰς ἀκριβεστάτας μαρτυρίας τῶν μέτρων, καὶ ὁ Πτολεμαῖος. Τὸ δ' ἕτερον, ὁ Ἡρόδοτος (VII, 42, εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐπὶ Ξέρξου), Περ.π. Μέλας (I, 18), καὶ Πλίνιος (V, 30, 32). Πρὸς τούτοις τὴν πρώτην γνώμην ὑποστηρίζουσι οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες τοῦ Ἀρρόβσμιθίου καὶ Βεδουκουρτίου, ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον, εἶναι ἀβέβαιοι.

(4) Ἡρόδ. VI, 28. ὁ αὐτὸς (I, 160) ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀταρνεὺς ἐδόθη ποτὲ εἰς τοὺς Χίους ἀπὸ τῶν Περσῶν.

(5) Στράβ. XIII, σελ. 599, 600. Παραβλ. Στεφ. Βυζαντ. « Ἀρίσθη, πόλις τῆς Τρωάδος, Μυτιληναίων ἀποικὸς ». Ἡρόδ. V, 94, 95.

πλευρὰ τοῦ Εὐρίπου τῶν Πυρραίων, τάνῦν λιμένος τῆς Καλλωνῆς. Ἐὰν λοιπὸν τῆς Μυτιλήνης ἡ ἐπικράτεια ἐκτείνετο τοσοῦτον, ὅσον καὶ κατὰ συμπερασμὸν καὶ ἐκ βεβαιωτάτων ἀποδείξεων ἐδείχθη, δίκαιως θαυμάζει τις, πῶς ἐκ ταύτης ἠδυνήθη νὰ ἀναπτυχθῇ τοιαύτη δύναμις καὶ τοιοῦτος πλοῦτος, καὶ ἐν γένει μία τόσο μεγάλη πολιτικὴ σημασία τοῦ μικροῦ τούτου κράτους. Ἀλλὰ καὶ τῶρα ἀκόμη ἡ Μυτιλήνη δὲν εἶναι ἀσήμαντος πόλις, μ' ἔλον ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον οὐδεμία σύγκρισις μεταξὺ τῆς νεωτέρας καὶ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πόλεως, τῆς διὰ τοσοῦτων ποικίλων σχέσεων καὶ ἀναφορῶν περικλεοῦς γενομένης. Κατὰ τὸν Βιτμάνον λέγεται, ὅτι ἔχει περίπου 2000 οἰκίας, καὶ 10000 κατοίκους (1). Ἡ τωρινὴ πόλις κεῖται περὶ τὸν βόρειον λιμένα, ἐν μέρει λοιπὸν εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς πόλεως, καθὼς ὁ Ὀλιβιέρου τοῦτο ὀρθῶς παρτήρησεν.

2. Ἡ Πύρρα ἔκειτο κατὰ τὸν Στράβωνα ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου, ἑκατὸν στάδια ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα (2). Αὕτη εἶχε λιμένα, καὶ ἡ ἀπὸ τούτου ἀπόστασις μέχρι Μυτιλήνης συνίστατο εἰς 80 στάδια (3). Ἄν παραβάλη τις ταῦτα μὲ τούτους νεωτέρους πίνακας, φαίνονται τὰ μέτρα τοῦ Στράβωνος πολλὰ μικρά. Ὁ Πορόκιος βεβαιοῖ, ὅτι τμημα γῆς μέγα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Καλλωνικοῦ κόλπου ὀνομάζεται ἄχρι σήμερον Πέρα ἢ Πήρα, καὶ παράγει τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τὰς παλαιᾶς πόλεως Πύρρας. Ἐὰν παραδεχῶμεν καὶ ταύτην τὴν παραγωγὴν τοῦ ὀνόματος, πάλιν δὲν ἐξάγομεν τίποτε ὑπὲρ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως τῆς πόλεως, διότι ἡ ἀνατολικὴ παραλία τοῦ Καλλωνικοῦ κόλπου — ὁ Εὐρίπος τῶν

(1) Κατ' ἐπιτοπίους πληροφορίας περιέχει ἡ Μυτιλήνη 12 χιλ. κατοίκους, ἔξ ὧν τὸ 1/3 Ὀθωμανοί. ὁ Μεταφρ.

(2) Στραβ. XIII, σελ. 617. « Ἴδρυται δ' ἡ Πύρρα ἐν τῇ ἐσπερίῳ πλευρᾷ τῆς Λέσβου, διέχουσα τῆς Μαλέας ἑκατὸν ».

(3) Στραβ. XIII, σελ. 618. « Ἡ δὲ Πύρρα κατέστραπται, τὸ δὲ προάστειον οἰκεῖται καὶ ἔχει λιμένα, ὅθεν εἰς Μυτιλήνην ὑπέρβασις σταδίων ὀγδοήκοντα ».

Πυρραΐων — ἀνῆκε πιθανῶς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς πόλεως Πύρρας, καὶ ἔφερον ἐξ αὐτῆς τὸ ὄνομα, καθὼς καὶ ὁ Εὐρίπος ἂν καὶ δὲν ἔκειτο αὐτῇ ἐντός. Ἐὰν ἀκριβολογήσωμεν τοὺς λόγους τοῦ Στράβωνος, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ, ἔχει λιμένα, ὅθεν κ. τ. λ. ὅτι ἡ Πύρρα δὲν ἔκειτο ἀμέσως παρὰ τὸν Εὐρίπον τῆς, καθ' ὅτι ἄλλως ἤθελεν εἰπεῖ ὁ Στράβων, ὅτι ἔχει πρὸς τὸν Εὐρίπον λιμένα, ἐν ᾧ αὐτὸν εἶχεν ἤδη προτῆτερα ὀνομάσει. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἤθελε πιστεύσει τις, ὅτι ἡ Πύρρα δὲν ἔκειτο παρὰ τὸν Εὐρίπον. Ὅσον δ' ἀποβλέπει τὸν Πυραϊκὸν κόλπον ἐγένετο ἤδη καὶ ἀνωτέρω μνεῖα περὶ τῶν ποικίλων αὐτοῦ προϊόντων. Πολλὰ καὶ διάφορα περὶ αὐτοῦ ἀναγινώσκονται παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ὅτι δηλαδὴ ἐκ τοῦ Εὐρίπου, ψυχροτέρου ὄντος τῆς ἐκτὸς θκλάσσης, ἐξέρχονται τὸν χειμῶνα ἐξ αἰτίας τοῦ φύχους ἅπαντες οἱ ἰχθύες, ἐκτὸς τοῦ κωβιοῦ, καὶ ὅτι πάλιν κατὰ τὴν ἀνοιξιν ἐπανέρχονται· καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ σκάρος, θρίσσα καὶ ἄλλα ἔχοντα ἀθήρας, οὔτε γαλεοί, οὔτε ἀκανθίαι, οὔτε κάραβοι, οὔτε πολυπόδες, οὔτε βολιταῖναι, οὐδ' ἄλλα τινά· καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἰχθύων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐν τῷ Εὐρίπῳ, ὁ λευκὸς κωβιὸς δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ πέλαγος· καὶ ὅτι περὶ τὴν Λέσβον καὶ οἱ πελάγιοι καὶ οἱ εὐριπώδεις ἰχθύες γεννῶσιν ἐν τῷ Εὐρίπῳ (1). Ὁ δὲ καλούμενος ἀστῆρ, παρὰ δίδει ὁ Ἀριστοτέλης, εἶναι τοσοῦτον φύσει θερμὸς, ὥστε πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἀρπάσει, καὶ ἐὰν παραχρῆμα ἤθελεν ἐκβληθῆ, διεψημένον εὐρίσκετο· ἐκ δὲ τούτου τὰ μέγιστα ἐβλάπτετο ὁ λιμὴν (2). Διηγεῖται πρὸς τούτοις ὁ φιλόσοφος, ὅτι οἱ κτένες ἔλειψαν ποτὲ ἀπὸ τὸν Εὐρίπον, ὅχι μόνον διότι ἀνέξουν αὐτοὺς οἱ ἀλιεῖς δι' ὄργανου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ξηρασίαν τοῦ ἔτους (3). Ἀναφέρει δὲ τέλος, ὅτι οἱ ἐν τῷ Εὐρίπῳ διαιττώμενοι ἐδώδιμοι ἐχῖνοι εἶναι ἡδύτεροι καὶ καλῆτεροι τὸν χειμῶνα· καὶ

(1) Ἀριστοτ. ζῶων ἱστορ. ΙΧ, 25, 8. Σενεῖδ.

(2) Ἀριστοτ. βιβλ. V, 13, 10. (3) Βιβλ. VIII, 20, 15.

ὅτι εἶναι μὲν μικροί, πλήρεις ὅμως ὤων (1). Περὶ δὲ τῆς ποιότητός του ἐπάγει ὁ Ὀλιβιέρως τὰ ἀκόλουθα· ὅτι κεῖται ἐν μέσῳ τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς νήσου, εἶναι δὲ πολὺ εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλῆς, ἀλλ'ὀλίγοι τὸν ἐπισκέπτονται. Ὁ δὲ Ποκόκκιος λέγει, ὅτι τέσσαρας λεύγας προχωρεῖ ἐντὸς τῆς ξηρᾶς, ἔχων περίπου μιᾶς λεύγας πλάτος, καὶ ἠδύνατο νὰ ᾔῃαι καλὸς λιμὴν, ἐὰν τὸ ὕδωρ εἶχε βάθος ἱκανόν.

3. Ἐρεσσός (2), ἔκειτο, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐπὶ τινος ὑψώματος παρὰ τὴν θάλασσαν, εἴκοσι καὶ ὀκτὼ στάδια ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σίγριον. Τὸ αὐτὸ καὶ παρὰ τῷ Διοδώρῳ XIV, κεφ. 94. φαίνεται, ἐνθα λέγεται περὶ Θρασυβούλου· « Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον ἐξ Ἑλλησπόντου πλεύσας εἰς Λέσβον, ἐν τῷ παρὰ τὴν Ἐρεσσὸν αἰγιαλῷ καθώρμει »· καὶ παρὰ τῷ Ἀρχεστράτῳ, ὅστις ἐν τοῖς στίχοις, ὧν ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀποκαλεῖ τὸν τῆς Ἐρεσσοῦ μαστὸν (λόρον τοῦ Στράβωνος) « περικύμονα ». Ὁ Ποκόκκιος εὔρεν ἀνατολικῶς τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἐρεσσός ἐπὶ τινος ὠοειδοῦς λόφου ὄχι ἀσήμαντα ερείπια· εἰς δὲ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ λείψανα παλαιοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον τῷ ἐφάνη βαθυτάτης ἀρχαιότητος (3). Κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἐλατρεύετο ὁ Ποσειδῶν εἰς τὴν Ἐρεσσὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μεσοπόντιος, λείπει ὅμως πᾶσα περὶ τούτου ἐξήγησις.

4. Ἀντισσα, πόλις, λιμένα ἔχουσα, ἔκειτο ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ νησιδίου, παρακειμένου τῇ Λέσβῳ, ὡς φαίνεται παρ' Ὀβιδίου Μεταμορφ. XV, 287.

» *Fluctibus ambitæ fuerant Antissa Pharosque*

Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est ».

ἤγουν, α ὑπὸ τῶν κυμάτων περικυκλούμεναι ὑπῆρξαν ἡ Ἀντισσα, ἡ Φάρος, καὶ ἡ Φοινικικὴ Τύρος, ἐκ τῶν ὁποίων νήσων οὐδεμία τὴν σήμερον ὑπάρχει ». Κατὰ τὸν Στράβωνα ἦτον πα-

(1) Βιβλ. V, 10, 2.

(2) Γράφεται καὶ Ἐρεσσός, Ἐρέσιος, καὶ Ἐρεσσός, Ἐρέσιος· τὸ πρῶτον, ὅπερ τὰ νομίσματα ἔχουσι, φαίνεται προτιμώτερον.

(3) Παρὰ βλ. Σχοσιέλλων καὶ Μάννερτ. Ἀρχ. Γεωγρ. Τεμ., VI, Μερ. 3. σ. 444.

θαλασσία πόλις μεταξύ τοῦ ἀκρωτηρίου Σιγρίου, καὶ τῆς πόλεως Μήθυμνης, χωρὶς ὅμως νὰ προσδιορῆται τὰς ἀποστάσεις. Κατὰ τὸν Μυρσίλον (1) ἡ Ἄντισσα ἦτον ἐν τοῖς γερύοις, ὅποτε ἡ Λέσθος ὠνομάζετο Ἴσσα, νῆτος εἰς τὴν παραλίαν τῆς Λέσθου, καὶ ἐπομένως ἔλαβεν ἐκεῖθεν τὸ ὄνομα τῆς. Τοῦτου ἕνεκα κατανεῖ τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Στέφανον πόλις τις Ἴσσα ἔδωκέ ποτε αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα εἰς τὴν Μυτιλήτην, ταύτην καὶ τὴν προκειμένην Ἄντισσαν ἐχώριζεν ἀπ' ἀλλήλων εὐριπὸς μόνον στενὸς, ὅστις ἐγεμίσθη πιθανῶς ἐπὶ σεισμοῦ τινὸς βραχέου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐστάθιος (εἰς Ὀδυσ. III, 169) εἶπεν, « Ἄντισσα ἢ Ἴσσα. » Ὁ Πορόκιος εὗρεν ἐπὶ τινος χειρσονήσου βορείως τοῦ Σιγρίου πολλὰ εῤῥείπια καὶ τμήματα παλαιῶν τειχῶν, ὅπου ἴσως πρέπει νὰ ζητηθῆ ἡ Ἄντισσα. Ἡ πόλις κατεδαφίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ δευτέρῳ Μακεδονικῷ πολέμῳ, 167 π. Χ. καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀπωκίσθησαν εἰς τὴν Μήθυμναν (2). Εἰς αὐτὰ ἀναφέρεται ὁ Πλίνιος λέγων « Antissam Methymna traxit in se ipsam, ἦτοι τὴν Ἄντισσαν ἢ Μήθυμνα εἴλκυσε πρὸς ἑαυτὴν » καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς (Ἱστορ. Φυσικ. II. 91). « Rursus (natara) abstulit insulas mari junxitque terris: Antissam Lesho, etc. ἦτοι « Τανάπαλιν ἢ φύσις ἀσφῆρεσε νήτους ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἐνώσασα αὐτὰς μὲ τὰς γαίας. Τὴν Ἄντισσαν μὲ τὴν Λέσθον » κ.τ.λ.

5. Μήθυμνα ἢ Μέθυμνα (3), ἡ ἐνδοξότερα τῶν πόλεων τῆς Λέσθου μετὰ τὴν Μυτιλήτην ἀπέιχε κατὰ τὸν Στράβωνα, 60 στάδια ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς μεταξύ Πολυμεδίου καὶ Ἄσσου, ἀπὸ τοῦ Σιγρίου 210 στάδια, ἀπὸ δὲ τῆς Μαλέας 340, ἀπὸ Μυτιλήτης ἔθεν 270. Εἶναι λοιπὸν ζητητέα

(1) Στράβ. I, σελ. 69. (2) Διάξ. XLV, 31.

(3) Εἰς τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀνακηρύσσεται Μήθυμνα, εἰς ἄλλους δὲ μόλις Μέθυμνα. Τῶν δὲ νομισμάτων τὰ μὲν ἀνόνομα ἔχουσι Μα καὶ Με, τὰ δὲ ἀντικειμενικὰ ἀπὸ τοῦ Δομιτιανῶς Μη. Τοῦ Βίαίου εἰς Θεουκλ. III, 2, εἰς Στράβ. IX, σελ. 554, 555.

παρὰ τὴν σημερινὴν πόλιν Μόλυβον. Τίποτε δὲν παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ συγγραφεῖς, οὔτε περὶ τοῦ μεγέθους, οὔτε περὶ τῶν οἰκοδομημάτων τῆς πόλεως ταύτης· τὸ βέβαιον ὁμῶς εἶναι, ὅτι ἡ πόλις Μήθυμνα ἠμιλλᾶτο πολὺν χρόνον πρὸς τὴν Μυτιλήνην περὶ τῶν πρωτείων, καὶ διὰ τοῦτο ἔμεινεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ, ὁπότε ἡ Μυτιλήνη ἐγκατέλιπεν αὐτὴν, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐτιμωρήθη σκληρῶς ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου Καλλικρατίδα. Καθὼς ἡ Μήθυμνα ἐγκωμιάζετο ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος διὰ τὴν τοῦ οἴνου καλλιέργειάν της, τοιοῦτοτρόπως εἶναι καὶ τὴν σήμερον διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Μολύβου ὁ κύριος χρηματισμός. Ἄλλ' ὅση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ Μηθύμνης καὶ Μολύβου, τσαύτη καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου φυτοῦ ἀνομοιότης. Ὁ Μόλυβος κεῖται, κατὰ τὸν Ὀλιβιέρον καὶ Ῥακτσύνσχιον, εἰς μίαν μικρὰν καρποφόρον, ὑπὸ ἠφαιστείων ὀρέων περικυκλωμένην πεδιάδα, περιέχων 1000 περίπου οἰκίας, καὶ πληθυσμὸν ἐκ 2 ἕως 3000 Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ὁ λιμὴν τῆς πόλεως εἶναι περιτειχισμένος μὲ πρόχωμα, ἀλλ' ἔχει βάθος μικρόν. Ἡ δὲ ἀκρόπολις εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς κατάστασιν φαίνεται δυναμένη νὰ ὑποστῇ μεγάλην ἀντίστασιν, ἔνεκα τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς θέσεως.

Τοσαῦτα εἰπόντες περὶ τῶν ἐλευθέρων ἐκείνων πέντε πόλεων, ἀναφέρομεν ἤδη ὀλίγα τινα καὶ περὶ τῶν μικροτέρων, τῶν ὁποίων ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως, ἢ ἄλλη τις αὐτῶν σχέσις, εἶναι σχεδὸν πανταχοῦ ἀδύνατος, ὡς εἴρηται, διὰ τοῦτο καὶ παρελείφθησαν κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸν γεωγραφικὸν πίνακα· εἶναι δὲ αἱ ἐφεξῆς.

1. Πενθίλη (1), αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν Πενθίλον, τοῦ ὁποίου γένος καὶ ἐπὶ Πιττακοῦ εἰσέτι ὑπῆρχεν (2). Ἡ ἀρ-

(1) Στέφ. Βυζ. « Πενθίλη, πόλις Λέσβου ».

(2) Πλούταρχ. Περί ἐντεχνίας ζώων κεφ. 36. κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Μεζιριάκου. Ἄριστοτ. Πολ. V, 8, 13. Διογ. Λαέρτ. I, 81.

χή της επομένως αναφέρεται εἰς τὴν Αἰολικὴν μετανάστευσιν.

2. *Μέταον* (1), κατὰ τὸν Ἑλλάνικον λέγεται, ὅτι ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Τυρρηνὸν Μέταν, ἄρα εἶναι Πελασγικῆς ἀρχῆς.

3. *Ἀγαμήδη* (2), ἦτον τόπος πλησίον τῆς Πύρρας, καὶ θέλουσι πολλοί, ὅτι κατεστράφη συγχρόνως μὲ αὐτήν.

4. *Ἱερά*, ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὡς πόλις καταστραφεῖσα πρὸ τοῦ καιροῦ του. Ὁ Ποκόκκιος εὔρεν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ λιμένος Ἐλαιοφόρου ἢ Γέρας ἐπὶ τὰ ἔως ὀκτῶ χωρία τῆς Γέρας, καὶ συμπεραίνει ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπενθυμίζει τὴν Ἱεράν, καὶ ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο κειμένη βεβαίως εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· ἀλλ' ἀπόδειξις καὶ ἀναίρεσις εἶναι ἐπίσης ἀμφότερα δύσκολα. Ὁ αὐτὸς οὗτος περιηγητὴς λέγει, ὅτι ὁ προαναφερθεὶς κόλπος τῆς Γέρας εἶναι ἕρμος προσφυέστατος καὶ ἀσφαλέστατος εἰς πλοῖα.

5. *Αἴγειρος*, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (3) χωρίον μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης, ἀνηκὸν ὅμως εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς τελευταίας πόλεως. Ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἀπέχει τοῦ Εὐρίπου 20 μόνον στάδια.

6. *Νάπη*, τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλλάνικος ἐξ ἀγνοίας, ὡς λέγει δ' Στράβων, ὀνομάζει Λάπην, ἔκειτο εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Μηθύμνης, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς φυσικῆς θέσεώς της (4).

(1) Στέφ. Βυζ. « Μέταον, πόλις Λέσβου, ἦν Μέτας Τυρρηνὸς ἦκισεν, ὡς Ἑλλάνικος ».

(2) Πλιν. I, 1. Agamede obiit et Hieron. Στέφ. Βυζ. « Ἀγαμήδη, τόπος περὶ Πύρραν τῆς Λέσβου, ἀπὸ Ἀγαμήδης τῆς Μακκαρίας τῆς καὶ Πύρρας ἐπικληθείσης ». Παραέλ. Νικολ. Δαμασκ. Ἐκλογ. σελ. 120. ἔκδ. Ὁρέλλ.

(3) Στράβ. XIII, σελ. 617.

(4) Στράβ. IX, σελ. 426. C. « Ἐξῆς δὲ βῆσσα τι πεδίων· καλοῦσι δ' οὕτως ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τῷ τόπῳ· δρυμώδης γὰρ ἐστὶ. Ταύτην μὲν οὖν τὴν Βῆσαν ἐν τοῖς δυαὶ γραπτέον σσ. ἀπὸ γὰρ τοῦ δρυμώδους ὀνόμασται ὀμω-νύμως· ὡσπερ καὶ Νάπη ἐν τῷ Μηθύμνης πεδίῳ, ἦν Ἑλλάνικος ἀγνοῶν Λάπην ὀνομάζει ». Παρὰ δὲ Στέφ. τῷ Βυζ. ἀναγινώσκομεν « Νάπη, πόλις Λέσβου. Ἑλλάνικος ἐν δευτέρῳ Λεσβιακῶν ὁ πολίτης, Νηπαῖος· καὶ Ἀπόλλων Νηπαῖος ». Παράδλ. Στούρζ. περὶ Ἑλλαν. σ. 16. Μακροβ. Σατ. I, 17.

Φαίνεται ὅτι ἦτον ἐκεῖ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, κατὰ τὰς μαρτυρίας Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ Σουίδα, ἐξ οὗ καὶ Ἀπόλλων Ναπαῖος.

7. Πόλιον, τόπος τῆς Λέσβου, κατὰ τὸν Βυζαντίου Στέφανον, ἔχων ἱερὸν Ταντάλου τοῦ ἥρωος (1).

8. Ξάνθος (2).

9. Ὑπερδέξιον (3), ὅπου ἐλατρεύοντο μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ.

10. Κίλλαιον. Ἐν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο παρὰ Στράβωνι (4) ἐννοῆται χωρίον τι, ἢ ναὸς μόνον, τοῦτο δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐκ τῆς συνεχείας.

11. Σίνα. Ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπῆρχε χωρίον τι εἰς τὴν τῆς Μυτιλήνης περιφέρειαν κατὰ τοὺς Λαρισσαίους βράχους, τοῦτο ἀπλῶς εἶναι ἀπαράδεκτον, τῆς γραφῆς παρὰ Στράβωνι (5) ἀβεβαίας οὔσης.

Πλεῖστα νητίδια ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, κείμενα πλησίον τῆς Λέσβου, ὡς π. χ. Κυθωνίαν (6), ἐν ἑξ ἐκείνων, τὰ ὅποια ὠνομάσθησαν Λευκαί, Σαρδάλιον καὶ λοιπά. Πού δὲ πρέ-

Σουίδαν ἐν λ. Νάπη. Μιοννίτ. Νομ. Ἑλλ. Τόμ. III, σ. 60. Εἶναι δὲ πολλὰ ἀπίθανον καὶ ἄτοπον νὰ υποθέσωμεν, ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὁ Ἑλλάνικος ἀκριβῶς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης. Πιθανώτερον ὁμοίως φαίνεται, ὅπερ παραδέχονται, ὁ Βερκίλιος καὶ ὁ Στούρτσιοι, ὅτι ἦτο παρ' ὀράμα τι τοῦ ἀντιγραφέως, εἰς τὸ ὅποιον πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχεν ὁ Στράβων τοῦ Ἑλλανικοῦ ἀντίγραφον. Δυναμέθα δὲ καὶ νὰ ὑπονοήσωμεν, ὅτι ὁ Ἑλλάνικος ὠνόμαζεν κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Λεσβίων Λάπην τὴν κοινῶς Νάπην λεγομένην.

(1) Τὸ παρὰ Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν ἐκλογαῖς σελ. 36. ἀναφερόμενον Πόλιον δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, καθὼς ἡμαρτημένως ἐσυμπέρανεν ὁ Ὀλοστένιος.

(2) Στεφ. Βυζ. ἐν λ. « Ξάνθος. ἔστι καὶ Ξάνθος πόλις ἐν Λέσβῳ ».

(3) Στεφ. Βυζ. « Ὑπερδέξιον, χωρίον Λέσβου, ἐν ᾧ Ζεὺς Ὑπερδέξιος καὶ Ὑπερδέξια Ἀθηνᾶ ».

(4) Στράβ. XIII, σελ. 612. « Καὶ τὸ ἐν Λέσβῳ δὲ Κίλλαιον ἀπὸ τυχῆς τῆς Κίλλης ὠνόμασται ».

(5) Στράβ. IX, σελ. 410. Περὶ τὰς εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Τσχευκίου σημειώσεις.

(6) Ἐξ ἧς, ὡς λέγει ὁ Κοραῆς, « εἰσὶν αἱ νῦν λεγόμεναι Κυθωνίαι ». Στράβ. Γεωγραφ. Μέρ. 4. σελ. 282.

ὁ Μεταφρ.

4

πρέπει νὰ κατατάξωμεν αὐτὰ, ἤδη τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος (1). Εἰς δὲ τὸν μεταξὺ Λέσβου καὶ Ἀσίας πορθμὸν εὐρίσκοντο μικραὶ νῆσοι περὶ τὰς εἴκοσι, ἢ κατὰ τὸν Τιμοσθένην τεσσαράκοντα, ὀνομαζόμεναι Ἐκατόνησοι (τάνῳν Μοσχονήσια), πρὸς τιμὴν τοῦ Ἐκάτου Ἀπόλλωνος, τιμωμένου τὰ μάλιστα καθ' ἅπασαν τὴν παραλίαν ταύτην τῆς Ἀσίας. Πλησίον δὲ τούτων ἔκειτο καὶ ἡ Πορδοσελήνη, πόλιν ὁμώνυμον ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ καὶ πρὸ τῆς πόλεως ταύτης ἄλλη νῆσος μείζων αὐτῆς, καὶ πόλις ὁμώνυμος ἔρημος, ἱερὸν ἔχουσα Ἀπόλλωνος (2).

Τοσαῦτα ἠξεύρομεν περὶ τῶν μικροτέρων χωρῶν ἢ κωμῶν τῆς νήσου. Ὅτι δὲ εἶχε πολὺ μεγαλύτερον ἀριθμὸν χωριῶν, εἶναι ἀναμφίβολον, καὶ γίνεται δῆλον ἤδη ἐκ τῶν ὑπομνημονευμάτων καὶ εἰδήσεων τοῦ Τουρνεφορτίου, ὅτι κατὰ τὴν κοινὴν ἰδέαν ἀριθμοῦνται εἰς αὐτὴν ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον ἑκατὸν εἴκοσι πόλεις, πολίσματα, καὶ χωρία.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς νήσου, ἀφοῦ περιέγραψαμεν αὐτὴν ὅσον ἠδυνήθημεν ἐκ νέων παρατηρήσεων, τὸ πλεῖστον δὲ ὅσον μᾶς ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἱστορία.

Θελήσαντες νὰ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Λέσβου, ἐπροσκρούσαμεν εἰς μύθους ὁμοίους μὲ τοὺς περικαλύπτοντας τὴν ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν ὄλων τῶν πολι-

(1) Τούτων τὰ ὀνόματα εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ πίνακος, ἔνθα ἐτοποθέτησεν αὐτὰ ὁ Σχολιάρχης, ἐν τῶν παρενθέσεων ἐγκεκλεισμένα.

(2) Στραβ. XIII, σελ. 618. Κασ. σελ. 435. ἐφεξ. ἔκδ. Τσχ. Παραβλ. Ποικίλ. αὐτ. σελ. 26.

τειῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη δὲ ἀφοῦ πρῶτον ἐκθέσωμεν ἐν-
ταῦθα τὰς ἀναφερομένας ταύτας μυθώδεις παραδώσεις, θέλο-
μεν μετ' ἔπειτα ἐκφράσει καὶ τὴν ἰδικήν μας περὶ τοῦ ἀντικειμέ-
νου τούτου γνώμην.

Λέγουσιν ὅτι πρῶτος κατέσχε τὴν Λέσβον, « ἔρημον οὔσαν », **Ξίνθος** ὁ **Τριόπου**, ὅστις μεταβάς ἐξ Ἄργους εἰς τὴν Λυκίαν ἀρχηγὸς ἀποικίας Πελασγῶν, καὶ κατασχὼν μέρος τι τῆς Λυκίας ἐπὶ τινα χρόνον, ὕστερον δὲ περάσας εἰς Λέσβον, ἔρη-
μον οὔσαν, τὴν μὲν χώραν τοῖς λαοῖς ἐμέρισε, τὴν δὲ νῆσον ἀπὸ τῶν κατοικούτων αὐτὴν Πελασγῶν, Πελασγίαν ὠνόμασε, τὸ πρῶτον καλουμένην Ἴσσαν (1). Ὑστερον δὲ γενεαῖς ἐπ-
τὰ γενομένου τοῦ κατὰ Δευκαλίωνα κατακλυσμοῦ, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων ἀπολομένων, συνέβη καὶ τὴν Λέσβον διὰ τὴν ἐπομ-
βρίαν ἐρημωθῆναι (2). Μετὰ δὲ ταῦτα **Μάκαρ** ἢ **Μακαρεὺς** (3) εἰς αὐτὴν ἀφικόμενος, καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας κατανοήσας, κατώκησεν αὐτήν. Ἡ καταγωγὴ δὲ τοῦ Μακαρέως διαμφισβη-
τεῖται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν· διότι ὁ Διόδωρος ἐν μὲν βιβλ. V, 57, λέγει, ὅτι ὁ **Μάκαρ** εἷς τῶν ἐπτὰ υἱῶν τοῦ Ἡλίου, μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του **Τενάγου**, κατέφυγεν εἰς τὴν Λέσβον (4), ἐν δὲ βιβλ. V, 81, λέγει, ὅτι ὁ **Μακαρεὺς**,

(1) Διόδ. Σικελ. V, 81. Παράβλ. Εὐσεβ. Χρονικ. Μνημονεύουσι περὶ τοῦ Ξίνθου ἐκεῖνου καὶ ὁ Σχολ. εἰς Εὐριπ. Ὀρεστ. 920, καὶ Ὑγιν. Μυθ. 145.

(2) Διόδ. Σικελ. αὐτόθ.

(3) Ὁ διπλοῦς τοῦ ὀνόματος τούτου τρόπος τῆς γραφῆς εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· εὐρίσκειται δηλονότι καὶ **Μάκαρ** καὶ **Μακαρεὺς**. Καὶ τρίτος δ' ὡσαύτως σχηματισμὸς **Μάκαρος**, ὃν ἀγνοεῖ ὁ Βερκέλιος εἰς Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Μυτι-
λήνη, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ἀγνωστος. Τὴν δὲ μεταβολὴν τοῦ **Μάκα-**
ρος εἰς τὸ **Μακαρεὺς**, ἦν ὁ Βαρνέσιος εἰς Ὀμήρ. Ἰλ. Ω, 544. καὶ εἰς Ὑμν. Ἄ-
πόλλ. 37. ἐπρότεινε, νομίζομεν ἀσήμενον.

(4) Τὰ σχόλια τοῦ Βιλλοασ. εἰς Ὀμήρ. Ἰλ. Ω, 544, ὅπου ἡ Λέσβος **Μά-**
καρος ἔδος καλεῖται, ταῦτα ἔχουσι· « **Μάκαρ** ὁ Ἰλου φονεύσας τὸν ἀδελφὸν **Τενάγην** ἐκεῖσε ὄκησε ». Θέτω ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας ὁ Ἡλίου, ὅπερ καὶ ὁ Ἐβνιος (Hevnius) ἐπρότεινε νὰ γραφθῆ εἰς Ἰλιάδ. ἐν τῷ προαναφερθέντι χω-
ρίῳ Τόμ. VIII, σελ. 711. Σχόλ. Βικτωρ. « **Μάκαρ** ὁ Ἡλίου καὶ Ἐόδου φο-
νεύσας τὸν ἀδελφὸν **Τενάγην** ὄκει αὐτοῦ ».

υἱὸς Κρινάκου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Διὸς, ἔφερεν εἰς τὴν Λέσβον ἀποικίαν, μέρος μὲν Ἴωνων, μέρος δὲ μιγάδων ἐξ ἄλλων ἐθνῶν παντοδαπῶν, ἐκ τῆς Ὠλένου πόλεως, τῆς τότε μὲν Ἰάδος, νῦν δὲ Ἀχαΐας καλουμένης (1). Θυγατέρας δ' ἔσχεν ὁ Μακαρεὺς τὴν Μυτιλήνην (2), Μήθυμναν, Ἴσσαν, Ἀντισσαν (3), καὶ Ἀρίσθην (4). υἱοὺς δὲ τὸν Ἐρροσον (5), τὸν Κυδρόλαον καὶ ἄλλους (6), ἐξ ὧν λέγεται, ὅτι ἔλαβον αἱ δμῶνυμοὶ πόλεις τὰ δνόματα αὐτῶν. Τὴν Μήθυμναν ὑπάνδρευσε ὁ Μακαρεὺς μετὰ τὸν Λέσβον, τὸν υἱὸν τοῦ Λαπίθου (7), ὅστις κατὰ τινα χρησμὸν μετ' οἰ-

(1) Σχόλ. Βίκτωρ. εἰς Ὅμηρ. αὐτόθ. « Τινὲς αὐτὸν Κρινάκου τοῦ Ὑρέως (Ὑριέως κατὰ τὸν Ἑβνιον) τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἀλκυόνης· (οἵτινες κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μύθου ὑπῆρξαν γονεῖς εἴτε τρεφεῖς τοῦ Ὀρίωνος, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Ἑβνίου, παραβάλλοντος τὰ Σχόλ. εἰς Ὅμ. Ἰλ. Σ. 486, καὶ εἰς Ἀπολλοδ. σημ. σελ. 47. ἐφ.), αἱ δὲ μητέρα αὐτοῦ Μυτιλήνην καὶ γυναῖκα Λέσβον». Μικρὰ σχόλιζ εἰς Ὅμηρ. αὐτόθ. « ἔκτισε τὴν Λέσβον Μάκαρ ὁ Κρινάκου καὶ ἐβασιλευσεν αὐτῆς ». Διονύτ. Ἀλικ. Ἀρχαιολ. Ῥωμ. I, 18, οὕτω διηγεῖται τὴν δπόθεσιν. « Σκεδασθέντες δὲ (οἱ Πελασγοὶ) κατὰ φυγὴν, οἱ μὲν, εἰς Κρήτην ἀπῆλθον . . . οἱ δὲ, εἰς τὴν Ἀσίαν περριωθέντες . . . πολλὰ χωρία κατέσχεον . . . καὶ τὴν νῦν καλουμένην Λέσβον, ἀναμιχθέντες τοῖς ἐκ τῆς Ἑλλάδος στέλλουσι τὴν πρώτην ἀποικίαν εἰς αὐτήν, ἄγοντος Μάκαρος τοῦ Κρισσίου ». Ἀντὶ Κρισσίου, Κ ρ ι ἄ σ ο υ προτείνουσι τινὲς, ὅπερ καὶ ὁ Βαρνάσιος ἐν βραχ. σχολ. εἰς Ὅμηρ. αὐτόθ. ἔγραψεν. Ὁ Βεσσαλίγγιος εἰς Διοδ. Σικελ. V, 81. εἰς τὸ χωρίον τοῦ Διονυσίου προτιμᾷ τὴν γραφὴν Κ ρ ι ν ἄ κ ο υ. Ἐγὼ δὲ φρονῶ, ὅτι δὲν πρέπει οὐδόλως νὰ μεταβληθῆ, ἐν ᾧ εἶναι δῆλον, ὅτι ὑπῆρξαν διάφοροι τῶν ἀρχαίων διηγήσεις. Εἰς Ὑμν. Ἀπολλ. V, 37, ἡ Λέσβος καλεῖται Μ ἄ κ α ρ ο ς Ἐ δ ο ς Αἰ ο λ ῖ ω ν ο ς. Εἶναι ὁ αὐτὸς οὗτος Μακαρεὺς, ὁ ἀγαπήσας τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Κανάκην, γνωστὸς ἐκ τοῦ Ὀβιδίου Ἡρωιδ. XI, κατὰ Ἑβνιον ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ.

(2) Στεφ. Βυζ. ἐν λέξ. Μυτιλήνη. Διόδ. Σικελ. αὐτ. Τινὲς τὴν Μυτιλήνην τῷ Ποσειδῶνι σύζυγον ἀπέδωκαν· ἄλλοι δὲ θυγατέρα τοῦ Πέλοπος ἐνόμισαν· Ἴδε Στεφ. Βυζ. Τὰ σχόλια τοῦ Βιλλοαζ. καὶ Βικτ. εἰς Ὅμηρ. αὐτόθ. διίσχυρίζονται, ὅτι ἡ Μυτιλήνη ἦτο μητέρα τοῦ Μάκαρος. Ὁ δὲ Διοδ. III. 55. διηγεῖται, ὅτι ἡ Μυρίνη, μία τῶν Ἀμαζόνων, ὠνομάσθη Μυτιλήνη. Παράβλ. Βεσσαλίγγ. ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ.

(3) Στέφ. Βυζάντ. ἐν ταῖς λέξ. Μήθυμνα, Ἴσσα, Ἀντισσα.

(4) Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ἀρίσθη, Εὐστάθ. εἰς Ὅμηρ. Ἰλ. B, 836. Z. 13.

(5) Στεφ. Βυζ. ἴδε Ἐρροσος. (6) Διοδ. Σικελ. αὐτόθι.

(7) Διόδ. Σικελ. αὐτόθ. Σύζυγον τῆς Μηθύμνης τὸν Λεπίτυμον. καὶ οὕτως τὸν Λέσβον, καλοῦσιν ὅτε Στέρ. ὁ Βυζάντ. ἐν λ. Μήθυμνα, καὶ ὁ συγγραφεὺς

κητόρων πλεύσας εἰς τὴν νῆσον, κοινῇ κατώκησε· γενόμενος δ' ἐπιφανῆς ἀνὴρ, τὴν τε νῆσον Λέσβον (1) ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ τοὺς λαοὺς Λεσβίους προσηγόρευσε. Ὁ αὐτὸς Διόδωρος λέγει αὐτόθι, « ὡς δὲ Μακαρεὺς μετὰ ταῦτα ἀεὶ μᾶλλον αὐξανόμενος, διὰ τε τὴν ἀρετὴν τῆς νήσου καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιείκειάν τε καὶ δικαιοσύνην τὰς σύνεγγυς νήσους κατεκτιᾶτο, καὶ διεμέριζε τὴν χώραν ἔρημον οὖσαν· καὶ ἐπιβαλλόμενος τὰς σύνεγγυς νήσους ἰδίας κατασκευάζειν, ἐξέπεμψεν ἀποικίαν εἰς πρώτην τὴν Χίον, ἐνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παραδοὺς τὴν ἡγεμονίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Σάμον ἕτερον ἐξέπεμψεν τὸν ὀνομαζόμενον Κυδρόλαον, ὃς ἐν ταύτῃ κατοικήσας, καὶ τὴν νῆσον κατακληρουχῆτας, ἐβασίλευσεν αὐτῆς. Τρίτην δὲ τὴν Κῶ κατοικήσας, ἀπέδειξεν αὐτῆς βασιλέα Νέαυδρον· ἐξῆς δὲ εἰς τὴν Ῥόδον Λεύκιππον ἐξέπεμψεν μετὰ συχῶν οἰκητόρων, οὓς οἱ τὴν Ῥόδον κατοικοῦντες, διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀνδρῶν, ἄσμενοι προσεδέξαντο, καὶ κοινῇ τὴν νῆσον ὤκησαν ». Αἱ πέντε δὲ αὗται νῆσοι ὠνομάσθησαν, καθὼς ἀναγινώσκομεν εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς (2), *νῆσοι Μακάρων*, τῆς εὐπορίας τῶν ἀγαθῶν αἰτίας γενομένης τῆς προσηγορίας. Ἐνιοὶ δὲ φασὶν αὐ-

τοῦ « περὶ κτίσεως Λέσβου » παρὰ Παρθεν. Ἐρωτ. κεφ. 21. Διότι εἰς ἐκείτην χωρίον ἀπέδειξεν ὁ Θ. Γάλης, ὅτι πρέπει νὰ γραφῆται Λεπετύμου. Ἴδε προστούτοις Ὁλοτ. εἰς τὸ χωρίον τοῦ Στεφάνου. Τὴν δὲ Μυρσίλου τοῦ Λεσβίου διήγησιν περὶ τοῦ Μάκαρος καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ μᾶς διετήρησεν Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς Προτρεπτ. σελ. 19· ἐκδ. Παρισ. « Οὗτος Θεραπεινίδας ταύτας [τὰς Μούσας] ἐώνηται Μεγακλῶ, ἡ θυγάτηρ Μάκαρος. Ὁ δὲ Μάκαρ Λεσβίον μὲν ἐβασίλευεν, διεφέρετο δ' ἀεὶ πρὸς τὴν γυναῖκα· ἠγανάκτει δὲ ἡ Μεγακλῶ ὑπὲρ τῆς μητρὸς· τί δ' οὐκ ἐμελλε; καὶ Μούσας Θεραπεινίδας ταύτας, τοσαύτας τὸν ἀριθμὸν, ὠνεῖται καὶ καλεῖ Μύσας κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Ἀιολίων· ταύτας ἐδιδάξατο ἄδειν καὶ κιθαρίζειν τὰς πράξεις τὰς παλαιὰς ἐμελλῶς· αἱ δὲ, συνεχῶς κιθαρίζουσαι καὶ καλῶς κατεπάρδουσαι τὸν Μάκαρον ἔθελγον καὶ κατέπαυον τῆς ὀργῆς· οὗ δὲ χάριν ἡ Μεγακλῶ χαριστήριον αὐταῖς ὑπὲρ τῆς μητρὸς ἀνέθηκε στήλας χαλκᾶς καὶ ἀνὰ πάντα ἐκέλευσε τιμᾶσθαι τὰ ἱερά ».

(1) Διόδωρ. Σικελ. αὐτόθ. καὶ Στέφ. ὁ Βυζάντιος. ἐν λ. Ἀιολονία, ἀναφέρει τὸν ἥρωα Λέσβον τὸν δῶσαντα τὸ ὄνομα τοῦ εἰς τὴν νῆσον. Ὁ Σχόλ. Βιλλοσσ. εἰς Ὀμηρ. αὐτόθ. καλεῖ τὸν Λέσβον σύζυγον τῆς Μακαρίας. Παρβλ. Σχόλ. Βίχτ.

(2) Διόδωρ. V, 82. Πομπών. Μέλ. II, 17.

τάς Μακάρων νήσων ὠνομασθαι ἀπό τῶν Μακαρέως καί Ἰω-
νος παιδῶν, τῶν δυναστευσάντων αὐτῶν, Λέσβου, Χίου, Κῶ,
Σάμου, καί Ῥόδου. Πρὸς δὲ τούτοις λέγουσιν, ὅτι ὁ Μακαρέυς
ἐν τῇ Λέσβῳ βασιλεύων, πρῶτον μὲν νόμον ἔγραψε πολλὰ τῶν
κοινῇ συμφερόντων περιέχοντα· ὠνόμασε δὲ αὐτὸν Λέοντα ἀπὸ
τῆς τοῦ ζώου δυνάμεως καὶ ἀλκιῆς θέμενος τὴν προσηγορίαν.

Ταῦτα εἶναι περίπου, ἕσα παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι συγ-
γραφεῖς περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Λέσβου. Ἄλλ'
ἡμεῖς κηρύττομεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι αἱ διηγήσεις αὗται δὲν εἶναι
καθ' ἑλοκληρίαν τελείας πίστεως. Μολαταῦτα ἐφείλομεν νὰ
ἐρευνήσωμεν τί τὸ δόσαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς μυθοποικοὺς νὰ
πλάσσωσι τοὺς τοιοῦτους μύθους κατὰ τὴν περίστασιν, θέλομεν
δὲ σπουδάσει νὰ ἀνακαλύψωμεν συγχρόνως καὶ ὑπὸ τίνων κα-
τωικήθη ἡ Λέσβος κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους.

Ἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι κατὰ τὸν Διόδωρον, τὴν Λέσβον, ἔρη-
μον εὔσαν, κατέσχον Πελασγοί, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Ξάνθον
καὶ ἐλθόντες ἐξ Ἄργους. Οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι
οἱ Πελασγοὶ ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς Λέσβου.
Ἄλλὰ πρὶν ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν τῆς Λέσβου τὸ πάλαι κα-
τασχόντων Πελασγῶν, ἀνάγκη νὰ προείπωμεν ὀλίγα τιὰ πε-
ρὶ τῆς φυλῆς ταύτης καθόλου. Κανὲν σχεδὸν μέρος τῆς ἀρ-
χαιᾶς ἱστορίας δὲν προσφέρει τοσαύτας δυσκολίας εἰς τοὺς σο-
φοὺς, ὅσον τὸ περὶ Πελασγῶν ζήτημα· ἀλλ' ἡμεῖς θέλομεν
ἀκολουθήσει τὰ ἔχνη τοῦ Γερμανοῦ Μυλλέρου, ὅστις πρῶτος ἐ-
πιμελῶς ἅμα καὶ εὐστόχως διερευνήσας τὰ περὶ αὐτῶν, ἐξηκρί-
βωσε καὶ διελεύκανε τὸ ζήτημα (1). "Ὅθεν πρὸ πάντων διακρί-
νομεν ἀκριβέστατα τοὺς πρώτους Πελασγοὺς, τοὺς ἀρχαιοτά-
τους κατοίκους συμπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἐκείνων, αἵτινες Τυρ-
ρῆνοὶ ὀνομαζόμενοι, μετενάστευσαν ἀπὸ τῆς Βοιωτίας εἰς τὴν
Ἀττικὴν, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Σκῦρον, Ἴμβρον, Λῆμνον, Σαμοθρά-

(1) Μυλλέρ. Αἰγυπτ. σ. 9. Ὁρχομ. σ. 125. ἰρ. σ. 137. ἰφ.

κην, Λέσβον, Τρωάδα, καὶ ἄλλας χώρας. Διὰ δὲ τῆς διακρίσεως ταύτης, ἀπομακρύνομεν μέγα μέρος τῶν δυσχερειῶν, πρὸ τὰς ὁποίας ἀντιπαλαίουσιν οἱ ἐρευνηταὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Μολαταῦτα τὸ περὶ τῶν πρώτων Πελασγῶν ζήτημα διαμένει λίαν περιπεπλεγμένον, καὶ δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ λυθῇ καὶ διασαφηνισθῇ ὁλοσχερῶς.

Ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἅπαντα σχεδὸν ἢ Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους κατοκεῖτο ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦτον· διότι ὄχι μόνον τὴν Ἡπειρὸν, καὶ τὴν Θεσσαλίαν, καὶ τὴν Βοιωτίαν, καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, τὰς ὁποίας ὀνομάζουσι πρωτίστως ἔδρας τῶν Πελασγῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν Θεσπρωτίαν, καὶ τὴν Εὐβοίαν, καὶ τὴν Κρήτην, καὶ τὴν Κύπρον, καὶ τὴν Τρωάδα καὶ ἄλλας χώρας λέγουσιν, ὅτι κατόκουσι οἱ Πελασγοί. Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἐξ ἀρχαιοτάτου καὶ διαρκῶς κατεῖχον οἱ Πελασγοὶ τὰς πλείστας τῶν χωρῶν τούτων. Ὅθεν ἐσφαλμένως τῶν ἀρχαίων τινὲς παρέδωκαν, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἦλθον εἰς τὰς χώρας ταύτας διὰ ματαναστεύσεων. Διότι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὃν ὀφείλομεν πρὸ πάντων νὰ ἀκολουθῶμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οὐδέποτε οἱ Πελασγοὶ ματενάστευσαν. Πλεῖστα δὲ ἔχομεν μαρτύρια, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἔζη ὄχι θηρεύων, οὐδὲ μισθοφορῶν ἢ ληστεύων, ὡς τινὲς νομίζουσι, ἀλλ' ἀσχολούμενος εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ κάτοχος ὢν τῆς ἐμπειρίας τοῦ κτίζειν πόλεις. Ἡ δὲ περὶ τὴν γεωργίαν ἐνασχόλησις τῶν Πελασγῶν ἀποδείκνυται ἀπὸ τε τὴν ἱστορικὴν διήγησιν, ἣτις μᾶς παρέδωκεν ἔδρας τῶν Πελασγῶν τὰς εὐφοροτάτας πεδιάδας, καὶ ἀπὸ τὸν μῦθον, ὅτι ὁ Πελασγὸς ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ ἔψειν τὸν ἄρτον, καὶ ἐφιλοξένησε τὴν Δήμητρα. Ὅτι δὲ οἱ Πελασγοὶ ἦσαν ἐμπειρότατοι εἰς τὸ κτίζειν πόλεις δὲν μᾶς ἀφήνουν νὰ ἀμφιβάλλωμεν αἱ πόλεις, αἱ ὀνομασθεῖσαι Λάρισσαι, τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἑλλάδι μέγιστος ἀριθμὸς κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Τὰ δὲ τεράστια τεῖχη

τῶν Πελασγικῶν πόλεων καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη ἐμβάλλου-
σιν εἰς ἔκστασιν τοὺς περιηγητάς.

Οἱ Πελασγοί, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἔθουον πάντα εἰς τοὺς
θεοὺς, τοὺς ὁποίους ἐδόξαζον δημιουργοὺς καὶ κυβερνήτας τοῦ
παντός, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποδίδωσιν ὄνομα ἢ ἐπωνυμίαν τινὰ εἰς
κάνένα ἐξ αὐτῶν, διότι τὰ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν ὀνόματα ἤλ-
θον μετὰ πολὺν ὕστερον χρόνον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ἀπὸ τῶν
Πελασγῶν κατήγετο ἡ λατρεία ὄλων σχεδὸν τῶν θεῶν, οὓς ἐ-
πίστευον οἱ μετ' ἔπειτα κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνες. Ἐξαι-
ρέτως δὲ ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν Πελασγῶν ὁ Δωδωναῖος Ζεὺς, τοῦ
ὁποίου τὸ ἀρχαιότατον μαντεῖον ἐπεστάτουν οἱ Σελλοί, διά-
γοντες αὐστηρότατον βίον. Ὅσον δὲ περὶ τῆς γλώσσης τῶν
Πελασγῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι δὲν ἦτο πο-
λὺ διαφέρουσα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὠμίλουν οἱ μετ' ἔπειτα κά-
τοικοι τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅσον μάλιστα εἴμεθα πεπεισμένοι,
ὅτι καὶ οἱ Πελασγοὶ ἦσαν Γραικοί, καὶ ὄχι διαφέροντες τῶν
λοιπῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ἀπέδειξεν μεῖς ισχυρότατα ἐπιχειρή-
ματα ὁ σοφὸς Μύλλερως, ὃν καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν Λέσβον. Ὅτι μὲν ἡ νῆσος αὕτη
κατωκῆθη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπὸ φυλῆς Πελασγι-
κῆς, τοῦτο συμπεραίνομεν καὶ ἐκ μόνου τοῦ Στράβωνος, μὴ
προσέχοντες εἰς τὰ πλάσματα Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου. Διότι
ὁ Στράβων ἐν βιβλ. ΙΧ, σελ. 440. C. ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀρχαιο-
τάτων Πελασγικῶν πόλεων, ὅσαι ὠνομάζοντο Λάρισσαι, λέγει,
ὅτι καὶ εἰς τὴν Λέσβον κατὰ τὴν ἐν Μηθύμνῃ ὁδὸν ἀπὸ Μυτι-
λήνης, εἰς διάστημα 50 σταδίων, εὐρίσκονται Λαρισσαῖαι πέ-
τραι (ἐρείπια βέβαια ἀρχαιοτάτης πόλεως). Ὁ αὐτὸς διηγεῖται,
ὅτι οἱ Λέσβιοι λέγουσι περὶ ἑαυτῶν, ὅτι ἦσαν ὑποτεταγμένοι
κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τὸν Πύλαιον, ἄρχοντα τῶν Πε-
λασγῶν, ὡς λέγει καὶ ὁ Ὅμηρος, περὶ οὗ θέλομεν ὁμιλήσει
καὶ κατωτέρω. Νομίζω δὲ, ὅτι αἱ μαρτυρίαι αὗται τοῦ γεω-
γράφου δὲν μᾶς ἀφίνουσι διόλου νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι Πε-

λασγοί κατώκισαν τὴν Λέσβον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρό-
νους. Ἄλλ' ὅμως παρίσταται ἤδη τὸ ζήτημα· οἱ Πελασγοὶ οὖ-
τοι ἔκπαλαι κατώκουν τὴν νῆσον, αὐτόχθονες ὄντες, ἢ ἄλλο-
θεν μετενάστευσαν ἐκεῖ; Ἄλλ' ἀπεδείξαμεν ἀνωτέρω, ὅτι τοὺς
Πελασγοὺς ἐν γένει πρέπει νὰ θεωρῶμεν αὐτόχθονας κατὰ
τὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδότου. Μολαταῦτα δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνη-
θῶμεν, ὅτι δυσκόλως ἤμποροῦμεν νὰ διίσχυρισθῶμεν, ὅτι ὅλας
τὰς χώρας, εἰς ἃς οἱ Πελασγοὶ ἄφησαν ἔχνη, κατώκουν ἐκ
τῶν πρώτων χρόνων. Ὅσον δὲ περὶ τῶν Πελασγῶν τῆς Λέ-
σβου νομίζω, ὅτι ἀπόκισαν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, ἂν καὶ πολὺ
ἀπέχω, τοῦ νὰ παραδέχωμαι τὴν περὶ τοῦ Πελασγικοῦ λαοῦ
διήγησιν Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως, (1) λέγοντος, ὅτι οἱ
Πελασγοί, προελθόντες ἐκ τῆς Ἀργολίδος, ἕκτη γενεᾷ, τὴν
Πελοπόννησον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν τότε μὲν Αἰμονίαν, νῦν
δὲ Θεσσαλίαν ὀνομαζομένην μετενάστευσαν. Ἀρχηγοὶ δὲ τῆς
ἀποικίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς, ἦσαν δ' Ἀχαιὸς, Φθίος, καὶ
Πελασγὸς, οἱ Λαρίσσης καὶ Ποσειδῶνος υἱοί. Εἰς διάστη-
μα δὲ πέντε γενεῶν κατοικήσαντες οἱ Πελασγοὶ οὗτοι τὴν
Θεσσαλίαν, ἐκδιώχθησαν ὑπὸ Δευκαλίωνος, τὴν ἕκτην γε-
νεᾶν, τοῦ υἱοῦ τοῦ Προμυθέως. Τότε δὲ οἱ Πελασγοί, κατὰ
τὸν συγγραφέα τοῦτον, σκεδασθέντες κατὰ τὴν φυγὴν, διαφό-
ρους κατώκησαν χώρας, καὶ πρὸ πάντων τὴν Κρήτην, τὰς Κυ-
κλάδας νήσους, τὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τὰς πα-
ρακειμένας νήσους. Οὕτω δὲ, ὡς αὐτὸς πάλιν διηγεῖται, ἔφθα-
σαν οἱ Πελασγοὶ εἰς τὴν Λέσβον μετὰ Μάχαρος τοῦ Κριασίου,
ὅστις κατὰ τὸν Διονύσιον, ἔφερε τοὺς πρώτους ἐκ τῆς Ἑλλάδος
ἀποίκους εἰς τὴν νῆτον ταύτην. Αὕτη εἶναι ἡ τοῦ συγγραφέως
τούτου περὶ τῶν μεταναστεύσεων τοῦ Πελασγικοῦ ἔθνους διή-
γησις, κατάδηλος ἐξ ἀρχῆς ὡς πλαστὴ, καὶ διὰ ταῦτα ἀπὸ
τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὺς ἀποβρίπτομένη. Ὑπῆρξαν μολα-

(1) Διονύσιος. Ἀλικαρ. Ἀρχαιολογ. Τόμ. I, σ. 18.

ταῦτα τινές, παραδεχθέντες ὅλα ταῦτα τὰ πλάσματα τοῦ Διονυσίου, ὡς ὁ Ῥαοῦλ - Ῥοχέτιος, συγγραφεὺς πραγματείας περὶ Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἔστις παραδεχόμενος ὡς ἀληθέστατα πράγματα ὅλα ὅσα διηγεῖται ὁ Διονύσιος περὶ τῶν Πελασγικῶν μεταναστεύων, δὲν ἀμφιβάλλει διόλου, ὅτι οἱ Πελασγοὶ μετὰ Μάκαρος τοῦ Κριασίου μετενάστευταν εἰς τὴν Λέσβον (1). Ὁ αὐτὸς νομίζει ἐπίσης ἀξιοπιστοτάτην καὶ τὴν διήγησιν τοῦ Διοδώρου, ὅτι δηλ. οἱ Πελασγοὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ξάνθου μετέβησαν ἐκ τῆς Ἀργολίδος εἰς τὴν Λυκίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Λέσβον. Βεβαιοῦται δὲ, λέγει, ἡ διήγησις αὕτη, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν παρὰ τὸν Ξάνθον ποταμὸν, πόλιν τῆς Λυκίας, Ξάνθον καὶ αὐτὴν ὀνομαζομένην, ὀνομάσθη ὡς φαίνεται καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἡ πόλις Ξάνθος (2). Ἄλλως δὲ θεωρουμένη ἡ διήγησις αὕτη δὲν φαίνεται, παρὰ μῦθος. Μάλιστα δὲ νομίζω, ὅτι αὗται αἱ πόλεις, διὰ τῶν ὁποίων, λέγει ὁ Ῥαοῦλ - Ῥοχέτιος, ἐπικυροῦται ἡ διήγησις τοῦ Διοδώρου, αὗται λέγω αἱ πόλεις παρέσχον αἰτίαν εἰς τοὺς μυθογράφους νὰ εἴπωσιν, -ὅτι ὁ Ξάνθος οὗτος μὲ ἀποικίαν Πελασγῶν μετέβη πρῶτον μὲν εἰς τὴν Λυκίαν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Λέσβον. Μετ' ὀλίγον θέλω προσπαθῆσαι νὰ ἀνακαλύψω τὴν ἀρχὴν τοῦ μύθου περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Μακαρέως εἰς τὴν Λέσβον διαβιβασθείσης ἀποικίας. Νῦν δὲ ἐπανέρχομαι εἰς τοὺς Πελασγοὺς, περὶ ὧν εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ἤλθον εἰς τὴν νῆσον ἐκ τῆς Θεσσαλίας. Ὅτι δὲ οἱ Πελασγοὶ τῆς Λέσβου κατάγονται ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, τοῦτο δείκνυται ὅχι τόσο ἀπὸ τὴν διήγησιν Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως, ὅσον ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Ὅτι δηλαδή Λάρισσα ἢ τῆς Τρωάδας πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ ἀποίκων Θεσσαλῶν ἀποδεικνύται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἰππόθοος καὶ Πύλαιος, ἡγεμόνες κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πό-

(1) Ῥαοῦλ - Ῥοχέτιος Ἱστορ. κριτικ. περὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ἑλληνικ. ἀποικιῶν Τόμ. I, κεφ. V, 181. ἐφ.

(2) Τόμ. I, σ. 184. ἐφ.

λεμον τῆς πόλεως ταύτης, καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου (1) υἱοὶ τοῦ Λήθου, τοῦ ἥρωος Τευτάμου, καὶ διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, οἱ Λέσβιοι λέγουσι περὶ ἑαυτῶν, ὅτι εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐμάχοντο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πυλαίου, καὶ ἡ τῆς Λέσβου Πελασγικὴ ἀποικία μοὶ φαίνεται προελθοῦσα ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν. Τοῦτο αἰσθανόμενος καὶ ὁ Ῥαοῦλ - Ῥοχέτιος ἀναγκάζεται, ἐπειδὴ ὁ Στράβων μαρτυροῖ (2), ὅτι ἀπὸ τὸν Πύλαιον τοῦτον ὀνομάζεται καὶ ὄρος τι τῆς Λέσβου, νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ὁ Πύλαιος ἐβασίλευσεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, τὸ ὁποῖον ὁμῶς ἐγὼ παραλείπω νὰ ἐρευνήσω.

Ἐξετάζοντες προσεκτικώτερον τοὺς περὶ τοῦ Μακαρέως μύθους, βλέπομεν ἐν πρώτοις ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὴν μεγίστην διαφορίαν τῶν μυθογράφων. Ὅτι ὁμῶς ὅλαι αὗται αἱ διηγήσεις εἶναι πλάσματα, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας λαβόντα τὴν ἀρχὴν, τοῦτο εἶναι μὲν καὶ αὐταπόδεκτον καὶ κατάδηλον εἰς πάντα ἔμπειρον τῶν τοιούτων μύθων, θέλει ὁμῶς, ἐλπίζω, ἔτι καταφανέστερον ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν ὅσα κατωτέρω θέλομεν δμιλήσει.

Παραδέχονται τινὲς πολλοὺς Μάκαρας ἢ Μακαρεῖς ὀδηγήσαντας ἀλληλοδιαδόχως ἀποικίας εἰς τὴν Λέσβον. Ἐκ τούτων π. χ. καὶ ὁ Ῥαοῦλ - Ῥοχέτιος, ὅστις διατείνεται, ὅτι ὁ πρῶτος ἐλθὼν εἰς τὴν Λέσβον, ἦτον Μάκαρ ὁ τοῦ Κριασίου, ὃν καὶ ὁ Ἀλικαρναεὺς Διονύσιος ἀναφέρει (3). Ὅτι δὲ ὁ Μάκαρ οὗτος ἐσύττησεν ἐπὶ τῆς Λέσβου ἀποικίαν, τοῦτο συνάγει καὶ ὁ σοφὸς Ῥοχέτιος ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω διήγησιν τοῦ Μυρσίλου, τὴν ὁποίαν μᾶς διειτήρησε Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ ἀπὸ τὰς ἐπὶ τῆς Λέσβου πόλεις, τὰς ἀπὸ τῶν τοῦ Μακαρέως θυγατέρων ὀνομα-

(1) Ὅμηρ. Ἰλ. Β, στιχ. 840. καὶ ἐφεξῆς:

Ἰππόθοος δ' ἄγε φῦλα Πελασγῶν ἐγχετιμῶρων
 Τῶν, οἱ Ἀρίσσαν ἐριβόλακα ναιετάασκον·
 Τῶν ἤρχ' Ἰππόθοός τε Πύλαιός τε, ὄζος Ἄρης,
 γῆε δύο Λήθιοι Πελασγοῦ Τευταμίδαο.

Παράβλ. Μύλλερ Ὁρχομεν. σελ. 445.

(2) Βιέλ. XIII, σ. 621. C. ἐκδ. Κασ. σ. 445. ἐκδ. Τσχ.

(3) Ῥαοῦλ - Ῥοχέτιος. ἀβτ. σ. 294.

εθείσας, ὡς μᾶς διηγεῖται Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (1). Μᾶς διδάσκει προσέτι, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὸν Διονύσιον, ὅστις νομίζεται ὑπ' αὐτοῦ εἰδημονέστατος τῶν μεταναστεύσεων τῆς Πελασγικῆς φυλῆς (2). Μάλιστα δὲ ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐπροσδιώρισεν ἀκριβέστατα καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀποικίας ταύτης, ἥτοι τὸ 1826. π. Χ. Διακρίνει δὲ ἀπὸ τὸν Μάκαρα τοῦτον, τὸν Μάκαρα τὸν υἱὸν τοῦ Κρινάκου, ὅστις, κατὰ τὸν Διόδωρον, ἔφερεν εἰς τὴν Λέσβον ἀποικίαν ἐκ τῆς Ἀχαΐας, τῆς τότε Ἰωνίας ὀνομαζομένης. Θαυμάζει ὅμως ὁ Ροχέτιος, ἵνα διατί ἄρα ἀποικίαν συστημένην ἤδη ἐπὶ τῆς Λέσβου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου δὲν ἀνέφερε κανεὶς ἄλλος συγγραφεὺς, παρὰ ὁ Διόδωρος; Ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν γόρδιον δεσμὸν μᾶς λύει ὁ Ροχέτιος λέγων, ὅτι ὁ Μακαρεὺς ἐλχόμενος ἀπὸ χρέη φιλίας καὶ συμμαχίας, ἔφθασεν εἰς τὴν Λέσβον κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὅτε ὁ Ἀνκάτος, ὁ Οἰνοπίων, καὶ ὁ Ἀλθαιμένης ἀπόκησαν εἰς Σάμον, Χίον, καὶ Ῥόδον (3). Ἀπὸ δὲ τῶν δύο τούτων Μακαρέων διακρίνει ὁ Ραούλ - Ροχέτιος τὸν Ἡλιάδην (υἱὸν τοῦ Ἡλίου), τὸν ὁποῖον Διόδωρος ὁ Σικελιώτης βιβλ. V, 57. λέγει, φυγόντα εἰς τὴν Λέσβον μετὰ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ φόνον. Εἰς τούτους ἠδύνατό τις νὰ προσθήσῃ καὶ τὸν ἐν τῷ πρὸς Ἀπόλλωνα ὕμνῳ στιχ. 37, μνημονευόμενον υἱὸν τοῦ Αἰόλου· ἀλλ' ἡ τοιαύτη διάκρισις εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι οἱ μυθογράφοι ἓνα μόνον λέγουσι τὸν οἰκιστὴν τῆς Λέσβου, διαφερόμενοι μόνον εἰς τὴν γενεαλογίαν αὐτοῦ, καὶ ἄλλοτε μὲν υἱὸν τοῦ Κριατίου, ἄλλοτε τοῦ Κρινάκου, ἢ τοῦ Ἡλίου, ἢ τοῦ Αἰόλου αὐτὸν ὀνομάζοντες. Ἐγὼ δὲ δοξάζων, ὅτι οὐδεὶς ποτὲ Μακαρεὺς ἔσχε τὴν ἀρχὴν τῆς Λέσβου, ὅσα δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι περὶ αὐτοῦ ἀναγινώσκονται, ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἐκλάβωμεν ὡς φανερά πλάσματα τῶν μυθογράφων, ἔρχομαι νὰ εἶπω τὴν ἐμὴν περὶ τῶν μύθων τούτων γνώμην.

(1) Αὐτόθ. σ. 183. (2) Αὐτόθ. σ. 182.

(3) Ραούλ - Ροχέτ. Τόμ. II, σελ. 223.

Εἶδομεν ἄνωτέρω, ὅτι, κατὰ τὴν διήγησιν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (V, 82), ἔλαι αἱ νῆσοι, Λέσθος, Χίος, Σάμος, Κῶς καὶ Ῥόδος, τὰς δποίας ἡ παράδοσις δίδει ὑπηκόους εἰς τὸν Μακαρέα, ὠνομάζοντο τὸ πάλαι *Μακάρων νῆσοι*, « αἱ δὲ νῆσοι διαπνεόμεναι καὶ τὸν ἀέρα παρεχόμεναι τοῖς ἐνοικοῦσιν ὑγιεινὸν, ἔτι δὲ τοῖς καρποῖς ἐπιτυγχάνουσαι, μᾶλλον εὐπορίας ἔγεμον, καὶ ταχὺ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὰς μακαρίου ἐποίησαν. Διὸ καὶ Μακάρων ὠνομάσθησαν Νῆσοι, τῆς εὐπορίας τῶν ἀγαθῶν αἰτίας γενομένης τῆς προσηγορίας. Ἐνιοὶ δὲ φασιν αὐτὰς Μακάρων Νήσους ὠνομαῖσθαι ἀπὸ τῶν Μακαρέως καὶ Ἰωνος παίδων τῶν δυναστευτάντων αὐτῶν ». Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Πομπώνιος Μέλα II, 7. « Τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἑλλησπόντου νήσων, τῶν παρὰ τῇ Ἀσιατικῇ χώρᾳ κειμένων, περιφανέστατοι εἰσὶν ἡ Τένεδος καὶ λοιπαί, ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν τοῦ Σιγείου, καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ ὄρους Ταύρου, τῶν *Μακάρων* ποτὲ καλούμεναι, εἴτε διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν εὐκρασίαν, εἴτε διότι κατέσχευεν αὐτὰς ὁ Μάκαρ ». Ἄλλ' οὐδεμία τῶν δύο τούτων αἰτιῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς μήτηρ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης. Ὅθεν ἀλλαχοῦ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ ὀνόματος τούτου, τὴν ὁποίαν ἀνακαλύψαντες, θέλομεν ἐννοήσει καὶ τὴν αἰτίαν τῶν περὶ τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Λέσθου Μακαρέως μύθων. Διότι τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἡ Λέσθος καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι ἀπὸ τῶν κατοίκων ὠνομάσθησαν *νῆσοι Μακάρων*. Ἴσως δὲ ἡ γνώμη αὕτη θέλει φανῆ τολμηρὰ, διότι οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύει ἔθνος Μακάρων, ἀλλ' ἐλπίζω, ὅτι δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ, διότι ὁ Ἡρόδοτος ἤδη μᾶς διηγεῖται ὅτι Κᾶρες εἶχον τὸ πάλαι τὰς εἰς τὴν Ἀσίαν παρακειμένας νήσους, I, 171. « Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι εἰς τὴν ἠπειρον ἐκ τῶν νήσων τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μίνω τε οἰκτοὶ καὶ καλεόμενοι Λέλεγες εἶχον τὰς νήσους ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων (XIV, σελ. 637.), καὶ ὁ Πausανίας (VII, 4.), σαφῶς ἀποφαίνονται, ὅτι

Κᾶρες κατόικουν τὸ πάλαι τὴν Σάμον καὶ Χίον. Ὅτι δὲ καὶ ἡ Λέσβος καὶ ἡ Κῶς ἔσχον ποτὲ τοὺς αὐτοὺς κατοίκους δύναται τις νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἀπὸ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ὀμήρου (Ιλ. III, 236. ἔκδ. Βιλλοασ.), πρὸς δὲ καὶ ἀπὸ Στέφανον τὸν Βυζάντιον (1). Τῶν δὲ συγγραφέων τούτων τὰς διηγήσεις παραβάλλων μὲ τοὺς προειρημένους μύθους πείθομαι, ὅτι τὸ πάλαι κατώκει λαὸς *Μακάρων* τὰς νήσους, Λέσβον, Χίον, Σάμον, Κῶν καὶ Ῥόδον. Νομίζω δὲ βεβαιότατον, ὅτι οἱ τῶν ἀνωτέρω νήσων κάτοικοι, τῆς αὐτῆς φυλῆς μὲ τοὺς Κᾶρας, ἔλαβον τὰ ὀνόματα *Μάκαρες*, ὡς καὶ Ἀλανοί, Ῥωξαλάνοι (Ῥωξολάνοι) καὶ Ῥακαλανοί (2). Οἱ *Μάκαρες* λοιπὸν οὗτοι ἔγειναν αἰτία νὰ ὀνομασθῶσι *Μακάρων νῆσοι* αἱ ἄνω εἰρημέναι νῆσοι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγεννήθη ἡ γνώμη, ὅτι αἱ νῆσοι αὗται ὀνομάσθησαν ἔδραι *Μακάρων*, διὰ τὸ εὐφορον τῆς γῆς, καὶ τὴν ὑγιεινὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ ἀέρος. Τοὺς αὐτοὺς δὲ *Μάκαρας* νομίζω ὡς αἰτίαν καὶ τοῦ νὰ ὀνομασθῇ ἡ Λέσβος *Μακαρία*, ὡς ὀνομάσθη καὶ ἡ Ῥόδος κατὰ τὸν Πλίνιον, Φυσ. ἱστορ. V, 36. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ αἰτίας φρονῶ, ὅτι προῆλθε καὶ ἡ παρ' Ὀμήρω, *Ἰλιάδ.* Ω, 544. γραφὴ *Μακάρων* ἔδος (3). Τὴν γραφὴν ταύτην ἀδίκως ἡμαρτημένην παρὰ τοῦ Ἐϋνίου (Ὀμήρ. Τόμ. VIII, σ. 711.) καλουμένην, φέρουσι τὸ ἐν Λιψία χειρόγραφον τοῦ Σουίδα σ. 217. Ἰουλιαν. Λόγ. σ. 73. D. Πλούταρχ. περὶ φυγῆς σελ. 603, D. (Τόμ. VIII, σελ. 380. ἔκδ. Λιψ.) Δίων. Χρυσост. Λόγ. 33. σ. 9. (σ. 399. D.).

Γίνεται ἤδη κατάδηλον, νομίζω, πόθεν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν οἱ περὶ τοῦ *Μακαρέως* μῦθοι. Πέποιθα δὲ, ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι τῆς Λέσβου *Μάκαρες* ἔγειναν αἰτία νὰ εἴπωσιν, ὅτι ἦρως τις

(1) Ἴδε, Καρία καὶ Κῶς.

(2) Πλιν. Φυσικ. ἱστορ. IV, 25. Πτολεμ. Γεωγραφ. III, 5. καὶ Τάκιτ. Ἱστορ. I, 79.

(3) Ὁ Βεσσελίγγιος (εἰς Διόδωρ. V, 82.), ἀπεναντίας δοξάζει, ὅτι διὰ τὴν παρ' Ὀμήρω ταύτην γραφὴν, ὀνομάσθησαν νῆσοι *Μακάρων* ἡ Λέσβος, Χίος, Σάμος, Κῶς καὶ Ῥόδος.

Μάκαρ ὀνομαζόμενος ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς νήσου ταύτης (1) Διότι ἀληθῶς οὔτε υἱὸς τοῦ Κριασίου, οὔτε τοῦ Κρινάκου, ἢ τοῦ Αἰόλου, ἢ τοῦ Ἡλίου ἔσχε ποτὲ τὴν ἀρχὴν τῆς Λέσβου. Ἐκ τούτων δὲ συνάγεται, ὅτι ὅλα ὅσα λέγονται κατορθώματα ἢ εἰσαχθέντα ἀπὸ τοῦτον τὸν ἥρωα εἶναι οὐδέν τι πλέον ἢ πλάσματα. Ἀλλὰ καὶ ἡ διήγησις τοῦ Διοδώρου περὶ τῶν Ἴωνων, τοὺς ὁποίους ὁ Μακαρεὺς ἔφερε δῆθεν ἀποίκους εἰς τὴν Λέσβον, δὲν εἶναι εἰμὴ μῦθος· διότι πρὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν δὲν διέβησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀποικοὶ εἰς τὴν νῆσον. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄξια μεγαλητέρας πίστεως καὶ ὅσα λέγονται περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μάκαρος, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δῆθεν εἰς Χίον, Σάμον, Κῶν καὶ Ῥόδον σταλέντων ἀποίκων. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Λέσβου μῦθος, τοῦ λαβόντος εἰς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Μάκαρος Μήθυμναν, ἐξ οὗ λέγουσιν, ὅτι ὠνομάσθη καὶ ἡ νῆσος, δὲν χρειάζεται οὐδεμίαν ἀναίρεσιν (2).

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παρατρέξωμεν οὐδὲ τὴν περὶ Μυρίνης τῆς βασιλίσης τῶν Ἀμαζόνων διήγησιν, ὅτι δῆθεν κατακτήσασα τὴν Λέσβον, καὶ κτίσασα πόλιν ὠνόμασεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς Μυτιλήνην. Οὕτω δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ ἄλλαι πόλεις, ὡς π. γ' ἡ Ἐφεσος, Σμύρνη καὶ Κύμη ὠνομάσθησαν ἀπὸ τῶν Ἀμαζόνων. Ἴδε περὶ τούτου Μυλλέρου ἱστορίαν τῆς Δωρικῆς φυλῆς I, σελ. 390.

Τὴν Λέσβον συχνάκις εὐρίσκομεν καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀναφερομένην. ἐκτὸς δὲ τῆς εἰς Ω τῆς Ἰλιάδος στίχῳ 544, βλέπε Ὀδύσσειαν Δ, 341 καὶ ἐφεξῆς, ἔνθα ὁ Μενέλαος πρὸς τὸν περὶ τοῦ πατρὸς ἐρωτῶντα Γηλέμαχον λέγει τὰ ἑξῆς:

1) Ὁ Ἐφορος παρ' Ἀθηναίῳ III, σελ. 105, D. (p. 136. Μαγκ) λέγει, ὅτι ὁ Μάκαρ ἐπέστησεν ἀποικίαν ἔχι ἐπὶ τῆς Λέσβου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Χίου. « Περὶ δὲ τῶν Καρίδων, ὅτι καὶ πόλις ἦν Καρίδες περὶ Χίου τὴν νῆσον, Ἐφορος ἐν πρώτῃ (Μαγκ τρίτῃ) ἱστορεῖ, κτίσαι φάσκων αὐτὴν τοὺς διασωθέντας ἐκ τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος γενομένου κατακλυσμῶ μετὰ Μάκαρος, καὶ μέχρι νῦν τὸν τύπον καλεῖσθαι Καρίδας ».

(2) Δὲν εἶναι δὲ ἀλλότριον τῆς προύσης ὑποθέσεως ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν περὶ τῶν Μακαρέων γένεσιν, περὶ ὧν ὁ λόγος, γνόμεν ἔστι τοῦ Κ. Λ. Φ.

Αἶ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἀπολλων,
 Τοῖος ἐὼν, οἷος ποτ' εὐκτιμένη ἐνὶ Λέσβῳ.
 Ἐξ ἔριδος Φιλομηλείδη ἐπάλαισεν ἀναστίας,
 Κὰδ δ' ἔβαλε κρατερῶς, κεχάρυντό δὲ πάντες Ἀχαιοί,
 Τοῖος ἐὼν μνηστῆρσιν ὀμιλήσειεν Ὀδυσσεύς.

Ἄρνδτ., τὸν ὁποῖον καὶ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ διαφερόντως ἐσυμβουλευθήμεν.
 « Οἱ Μάκχαρες οὗτοι, λέγει ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, ἀνατρέχουσιν εἰς τινὰ ἱερατικὴν
 γλῶσσαν, τῆς ἐποίας ἔχνη ἐσώθησαν παρ' Ὀμήρῳ εἰς πέντε χωρία, μετὰ τῶν
 ὁποῖων ἐν ἄπτει καὶ τοῦ ἡμετέρου θέματος, Ἰλιάδ. II, 813.

Τὴν ἦτοι ἄνδρες Βατίειαν κικλήσκουσιν

Ἀθάνατοι δέ τε σῆμα πολυκάρημοιο Μυρίνης·

Ὅτι ἡ ὄνομασία αὕτη ἔχει βᾶσιν θρησκευτικὴν, δηλοῦται ἐξ ἄλλων χωρίων.
 εἶναι δηλονότι μεγάλης σημασίας, ὅτι ἡ ἐπωνυμία ἐκείνη ἐδίδετο εἰς τόπους
 ὅλως διόλου διαφορετικῆς θέσεως, καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτους, οἵτινες οὐδὲ καὶ
 νὰ συγκριθῶσι μὲ νήσους ἡδύναυτο, ἀλλ' εἶχον μόνον τὸ σύμφωνον καὶ ἀρμό-
 ζον, ὅτι ἦσαν καθέδραι ἀρχαιοτάτων ἱερῶν καὶ ἱερέων. Λέγεται δὲ ὑπὸ τοῦ
 Ἡροδότου (III, 26) μυεῖαν ποιουμένου περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Περσικοῦ στρα-
 τοῦ, τὸν ὁποῖον ἐστειλεν ὁ Καμβύσης πρὸς ὑποδούλους τῶν Ἀμυωνίων, ὅτι
 ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν Ὀσιν, ἐπτὰ ἡμερῶν δρόμον ἀπὸ Θηβῶν, καὶ ὁ τόπος
 ἐκεῖνος καλεῖται Ἑλληνιστὶ νῆσος Μακάρων. Ἐφεξῆς ὀνομάζει ὁ Λυκό-
 φρων (V, 1204) τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας Νῆσοι Μακάρων, καὶ ὁ Τζέ-
 τζης ἀναφέρει περὶ τούτου, παλαιόν τι ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει ὡσαύτως
 εἰς ἐκεῖνας τὰς Θήβας,

Αἴδ' εἰσι Μακάρων νῆσοι τόθιπερ τὸν ἄριστον

Ζῆνα, θεῶν βασιλῆα, Ῥέη τέκε τῷ δ' ἐνὶ χώρῳ.

τὸν δὲ λόγον καὶ τὴν αἰτίαν δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν. Ἐξ ἐναντίας ἀνα-
 φέρει ὁ Σουΐδας κατὰ τὸν Παρμενίδην, ὅτι ἡ ἀκρόπολις τῶν Βοιωτῶν Θηβῶν
 πρόπαλαι Μακάρων νῆσος ὀνομάζετο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Τζέτζης καταντῆ
 εἰς ἀμυχανίαν, ἐπειδὴ αἱ Θῆβαι δὲν ἦσαν νῆσοι, καὶ κατὰ τὴν γνώμην του αἱ
 νῆσοι τῶν Μακάρων ἔκειντο εἰς τὸν ὠκεανόν. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ δύσκο-
 λον χωρίον εἰς τὴν Ἰλιάδα (XXIV, 544), « Ὅσσον Λέσβος ἄνω, Μάκχαρος
 ἔδος, ἐντὸς ἔεργει », ὅπου ἐν τινι χειρογράφῳ καὶ παρὰ Σουΐδα, Ἰουλιανῷ,
 Πλουτάρχῳ, Δίωνι Χρυσοστόμῳ, Μακάρων ἔδος εὐρίσκεται.

Ἐκ τῶν μέγροι τοῦδε λεχθέντων συμπεραίνεται, ὅτι ἡ πρώτη ἐρμηνεῖα τοῦ
 Μέλα καὶ Διοδώρου εἶναι κατὰ πάντα τρόπον ἢ πλέον ἄστοπος, εἶναι πολὺ νέα
 ἐφεξῆς, ὅτι ὁ Μάκχαρ καὶ Μικχαρεὺς εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ ὅτι τὸ δεύτερον πρέπει
 νὰ θεωρῆται ὡς ἐκτεταμένος τύπος τοῦ πρώτου, ἄρα πάλιν νεώτερος· τελευ-
 ταῖον, ὅτι πρέπει νὰ ληφθῆ ἡ λέξις νῆσος εἰς ἄλλην τινα, παρὰ τὴν νῦν
 συνήθη σημασίαν. Ἀλλὰ ποῦ δύναται νὰ εὐρεθῆ ἀρμοδιώτερον παράλληλον χω-
 ρίον, παρὰ τὸ ὁποῖον κατέχομεν εἰς τοὺς ἐκ τῆς Ἰλιάδος ἀναφερθέντας ἢ ἀντι-

Εἰς ταῦτα ὁ τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος οὕτως ὑπομνηματίζει. « Φιλομηλεῖδην οἱ μὲν τὸν Πάτροκλον ἤκουσαν πατρωνυμικῶς, οἷα Φιλομήλας υἱόν· οἷς οὐ μόνον ἡ γραφή ἐναντιοῦται, πῶς γὰρ διὰ διφθόγγου ἔσται ἡ παρατέλευτος; ἀλλὰ καὶ ὁ πατρωνυμικός τύπος· οὐ γὰρ εἴωθε σχηματίζειν πατρωνυμίαν ὁ ποιητὴς ἐκ μητέρων, ἀλλ' ἐκ πατέρων. ὅπερ οὖν ἔφαμεν, οὔτε σχηματίζει· ὁ ποιητὴς ἐκ μητέρων, καὶ εἴπερ δὲ ἴσως ἐξ ἔριδος παλαίστας Ὀδυσσεὺς κατέβαλε τὸν Πάτροκλον, οὐκ ἂν ἐγάρησαν Ἀχαιοὶ πεσόντος τοῦ Ἐνηέος, δὲ κατὰ τὸν ποιητὴν πᾶσιν ἠπίστατο μείλιχος εἶναι· φασὶν οὖν οἱ ἀκριβέστεροι Λέσβου βασιλέα τὸν Φιλομηλεῖδην, δὲ τοὺς παρβόντας εἰς πάλην προσκαλούμενος ἐποίει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκεῖ προσορμισθέντας· καὶ ὡς μὲν κατεπαλαίσθη,

γραφέντας λόγους; Μᾶς φαίνεται μάλιστα, ὅτι ἠμποροῦσε νὰ ἐκληφθῆ διὰ τοὺς συγγενεῖς ἀρχικούς χρόνους ν ἄω, ν ἄύω, ν ἄζω, ν ἔω, ν εὔω, μία συγγένεια μεταξὺ ν ἄδς καὶ ν ἤσος, ἢ ἴσως διὰ τὸ Ὀμηρικὸν ν ἄσσα καὶ ν ἄσάμην κατ' ἀρχὰς ἡ ἰδέα τῆς κατοικίας ἢ ἐποικίας. Διότι τοῦ Τζέτζου ὁ θαυμασμός εἶναι ἀμφιβολίας ἐκτός, δίκαιος, ὅτι μία ἀκρόπολις ἀρχικῶς πάντοτε καὶ ἱερὸν συνδεδεμένη, τὸ ἐπίθετον ν ἤσος ἐρύλαξε· χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὅταν μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς ἱεροκρατείας ἔγεινεν ἀκατάληπτος ἐκείνη ἡ ἱερατικὴ γλῶσσα, ἐπομένως καὶ οἱ δύο αὐταὶ λέξεις, ἔλαβον τὰς ν ἤσοι Μακάρων εἰς μίαν ἔννοιαν, εἰς ἣν πρότερον δὲν ἐστοχάσθησαν ποτὲ, καὶ ἐζήτευσεν εἰς δὲ τὰ μέρη τῆς γῆς τὰς νήσους τῶν Μακάρων. Ὁ καιρὸς οὗτος φαίνεται, ὅτι συνάργεται μετὰ τοῦ Ἡοιδου (Ἔργα καὶ Ἡμέραι V, 170), ὅστις ἀπονέμει πρὸς κατοικίαν εἰς τὰς ἀποχωρηθείσας ψυχὰς τῶν ἡρώων τὰς ἐν τῷ ὠκεανῷ κειμένας νήσους τῶν Μακάρων. Συμφώνως δὲ μὲ τὰ εἰρημένα πρέπει νὰ ἐξηγηθῶτε καὶ αἱ ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαι, καὶ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου εἰς ἡμᾶς διατηρηθεῖσαι, διηγήσεις περὶ τῶν μεταναστεύσεων τοῦ Μάκχρος ἢ Μακχρίως καὶ τῶν οἰκείων, ἅτινες ἐξέρχονται ἀπὸ τῆς Λέσβου ἢ Ῥόδου· διότι καὶ ἡ Ῥόδος (α) καθέδρα μεταλλουργικῶν τεχνομυστηρίων, ἦτο συνδεδεμένη μὲ ἱερὰ ἔθιμα. Ἀμφότερα λοιπὸν αἱ μεταναστεύσεις δύναται κάλλιστα νὰ συνυπάρχωσι μετ' ἀλλήλων, ἐπισημαζόμεναι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἠμελίου ἢ τῆς αὐτῆς βίσεως, καὶ ἔχουσαι σχεδὸν εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.

(α) Παράβλ. Βελκέρου Τριλογία, σελ. 185· « Καὶ εἰς τὴν Ῥόδον τελευταῖον τὸ αὐτὸ οὐκ ὠδὲς φαίνόμενον, ὅτι εἰς ἐποχὴν τινα σοφία καὶ ἱερατεῖον συνδεδετοστευῶς μὲ τὴν μεταλλουργασίαν, καθὼς περίπου εἰς ἄλλους αἰῶνας, ἡ ἐκκλησία μὲ τὴν παιδείαν ».

ἢ Μεταφρ.

5

Ὅμηρος ἐνταῦθα ἱστορεῖ· ἕτεροι δὲ φασι, καὶ Ὀδυσσεὺς καὶ Διομήδης δόλῳ ἀνελόντες αὐτὸν καταγώγιον ξένων τὸ αὐτοῦ τάφος ἐποίησαν· προφέρεται δὲ ἡ τούτου παραλήγουσα διὰ διφθόγγου, ἴσως ἀπὸ τοῦ Φιλομηλεὺς, ὡς καὶ τὸ Ἀριστείδης κύριον καὶ τὸ Βασιλείδης, ἐκ τοῦ ἀριστεὺς καὶ βασιλεὺς (1)».

Ἐν τῇ αὐτῇ Ὀδυσσίᾳ Γ, 169. διηγεῖται ὁ Νέστωρ πρὸς τὸν Τηλέμαχον, ὅτε ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν κατὰ τῆς Τρωάδος ἐκστρατείαν προσωρμίσθη εἰς τὴν Λέσβον, ἐκεῖ δὲ μετὰ τοῦ Διομήδους ἐσκέπτοντο ποῖον πλοῦν νὰ πλεύσωσι πρὸς τὴν πατρίδα· ἐπάνω τῆς βραχέως Χίου, πρὸς τὴν νῆσον Ψυρίαν (σήμερον Ψαρά), ἢ ὑποκάτω τῆς Χίου, πλησίον τοῦ ἀνεμώδους καὶ ὑψηλοῦ Μίμαντος. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως ἐκπορθηθεῖσων πόλεων καταλέγει ὁ Ὅμηρος (Ἰλιάδ. Θ', 660) καὶ τὴν εὐκτιμένην Λέσβον, διηγούμενος, ὅτι ἐκεῖθεν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων τὴν καλλιπάρειον Διομήδην, τὴν θυγατέρα Φόρβαντος τοῦ βασιλέως τῆς Λέσβου. Τοιαῦτα ἔδωκαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ποιητὰς αἰτίαν νὰ πλάσωσι ποικίλους μύθους. Οὕτως ὁ Παρθένιος (Ἐρωτικ. κεφ. 21) ἀκολουθῶν τὴν διήγησιν τοῦ ποιητοῦ, τοῦ τὴν Λέσβου κτίσιν συγγράψαντος, παρέδωκεν ἡμῖν, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς, διατρέχων τὴν Λέσβον μετὰ στρατοῦ, ἔφθασεν εἰς τὴν Μήθυμναν, ἣν ἐπὶ ματαίῳ πολὺν χρόνον κατέτριβε πολιορκῶν. Ἀλλὰ Πισιδίκη, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Μηθυμναίων, τρωθεῖσα ἀπὸ ἔρωτα πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, παρέδωκεν εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ τὴν πατρίδα. Ἀλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς ἂν καὶ ὑποσχεθεῖς πρότερον νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν Πισιδίχην, ἀφοῦ ἡ Μήθυμνα παρεδόθη εἰς αὐτὸν, ἐπρόσταξε τοὺς στρατιώτας νὰ λιθοβολήσωσι τὴν κόρην. Ἴδου οἱ περὶ τούτου στίχοι τοῦ ποιητοῦ, τοὺς ὁποίους μᾶς διεφύλαξεν ὁ Παρθένιος:

1) Σχόλ. Ἄρχ. εἰς Ὀδύσσειαν. σελ. 144. ἔκδ. Βουττιμάν. « Φιλομηλεῖδῃ τῷ Πατρόκλῳ· Φιλομήλας γὰρ ἦν υἱός. Εἰς τοῦτον, τὸν στίχον ὑπ' ἄλλου τινὸς ἐγγράφη « βασιλεὺς γὰρ ἦν Λέσβου ὁ Φιλομηλεῖδης ».

Δέκτο μὲν αὐτίκα λαὸν Ἀχαιῶν ἐνδοθὶ πάτρης
 Παρθενική, κληῖδας ὑποχλίσασα πυλάων.
 Ἔτλη δ' οἷσιν ιδέσθαι ἐν ὀφθαλμοῖσι τοκῆας
 Χαλκῶ ἐλτλαμένους, καὶ δούλια δεσμὰ γυναικῶν
 Ἐλκομένων ἐπὶ νῆας, ὑποσχεσιῆς Ἀχιλλῆος,
 Ὅφρα νυὸς γλαυκῆς Θετίδος πέλοι, ὄφρα οἱ εἶεν
 Πενθεροὶ Αἰακίδαι, Φθίη δ' ἐν δώματα ναῖοι
 Ἄνδρὸς ἀριστῆος πινυτὴ δάμαρ· οὐδ' ὄγ' ἔμελλε
 Τὰ ρέξειν, ὀλοῶ δ' ἐπαγάσσατο πατρίδος οἴτῳ.
 Ἐνθ' ἦγ' αἰνότατον γάμον εἶσιδε Πηλείδαο,
 Ἄργείων ὑπὸ χερσὶ, δυσάμμορος, οἷ μιν ἔπεφνον
 Πανσυδίη θαμινῆσιν ἀράσσοντες λιθάδεσσιν.

Παρὰ τῷ αὐτῷ Παρθενίῳ κεφ. 26, ἀναγινώσκομεν τὸν περὶ
 Τραμβήλου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Τελαμῶνος μῦθον, ὅστις δῆθεν παρθέ-
 νον τινὰ Λεσβίαν μὴ θελήσασαν νὰ κλίνῃ εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ,
 ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν· ἐφονεύθη δ' ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλ-
 λέως, ὅτε ἐπολέμει τοὺς Λεσβίους. Προσθέτει δὲ ὁ συγγραφεὺς,
 ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς, θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τοῦ Τραμβήλου, ἀνήγει-
 ρεν εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἐν τῷ παραλίῳ τύμβον, ὀνομασθέντα ἔκτοτε
 ἠρῶον Τραμβήλου.

Ἐδιηγήθημεν ἄρα ὅλα τὰ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῆς Λέσβου
 μνημονευόμενα, Ἄπο δὲ τῶν διηγήσεων τῶν ἀρχαίων συγγρα-
 φέων, τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς βέβαιον, ὅτι
 πρῶτοι κάτοικοι τῆς Λέσβου ἦσαν οἱ Πελασγοί, ἐλθόντες εἰς
 ταύτην τὴν νῆσον ἐκ τῆς Θεσσαλίας. Εἰς δὲ τούτους ἐπὶ τὸν
 Τρωϊκὸν πόλεμον προσετέθησαν Κᾶρες, μετὰ τῶν ὁποίων, κατὰ
 τὴν ἐμὴν γνώμην, ἦσαν ἠνωμένοι οἱ Μάκαρες. Πέντε δὲ καὶ
 ὀγδωήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος μετενάστευσαν
 εἰς τὴν Λέσβον οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τυρρῆνοὶ γινωσκόμενοι Πε-
 λασγοί, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἀκριβῶς ἀπὸ τοὺς
 ἀρχαίους Πελασγοὺς, περὶ ὧν ἤδη ὠμιλήσαμεν. Ἀριστα δὲ περὶ
 τῆς φυλῆς ταύτης διεπραγματεύθη ὁ Μύλλερὸς εἰς τὴν ἱστορίαν
 τῶν Ὀρχομενίων σελ. 439 καὶ ἐφεξῆς. Ὡς πρώτη ἔδρα τῶν

Τυβέρηνων θεωρεῖται ἡ Βοιωτία, ἔθεν διωχθέντες ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, αἵτινες ὠνομάζοντο Αἰολεῖς, κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔκτισαν τὸ Πελασγικὸν ἢ Πελαργικόν. Μετ' ἐλίγρον δέ, διωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, κατέφυγον εἰς τὴν Σκυρον, Λημμον, Ἴμβρον, Σαμοθράκην, Τρωάδα, Λέσβον καὶ ἄλλους τόπους. Λέγεται δὲ ὅτι παρὰ τοὺς ἄλλους Τυβέρηνους, καὶ ὁ Μέτας ἦλθεν εἰς τὴν Λέσβον, ὅπου καὶ τὴν πόλιν Μέτασον ἔκτισεν (1).

Ὁγδωήκοντα δὲ ἔτη μετὰ τὸν κατὰ τῆς Τρωάδος πόλεμον ἡ Δωρική φυλὴ διωχθεῖσα ἀπὸ τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε κατεῖχεν ἔδρας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἡ εἰσβολὴ αὕτη ἐπενήργησε τὰ μέγιστα διὰ τὴν μεταβληθῆ ὄλοσχερῶς ἡ κατάστασις ἑλθῆς τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη δὲ ὑπῆρξεν αἰτία τοῦ νὰ κατοικηθῆ καὶ ἡ Λέσβος ὑπὸ νέων κατοίκων διότι μέρος τῶν Ἀγαιῶν, τῶν διωχθέντων ὑπὸ τῶν Δωριαίων, ἀναμιχθὲν μὲ Βοιωτοὺς καὶ ἀνθρώπους ἄλλων φυλῶν, ἔκτισεν εἰς τὴν Λέσβον, καὶ τὴν πλησιόχωρον παραλίαν, τὰς συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰολικὰς ἀποικίας γνωσκομένας. Περὶ τούτων ὁ ἔκτενέστερον παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους ἔγραψεν ὁ Στράβων (2). Οὗτος λοιπὸν λέγει, ὅτι ἡ Αἰολικὴ ἀποικία ὑπῆρξε προγενεσττέρα τῆς Ἰωνικῆς κατὰ τέσσαρας γενεάς. Καὶ τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῆς Αἰολικῆς ταύτης ἀποικίας ὀνομάζει Ὀρέστην, τὸν δὲ διάδοχον τούτου τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀποθανόντος, Πενθίλον, προελθόντα μέχρι τῆς Θράκης, ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, κατὰ

1) Σπέρ. Βυζ. ἐν λέξ. Μέτασον.

2) Στράβ. XIII, σελ. 582. Ἐκδ. Κισσῶ σελ. 154. καὶ ἐφεξῆς. Τσχοῦκ. Παράβλ. Σπούρζ. εἰς Ἑλλάν. ἀποσπάτω. σελ. 46, ὅστις ὅμως ἀδίκως ἀποδέχεται τὴν διήγησιν τοῦ Στράβωνος. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων διεξοδικώτατα περὶ τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν, ἀλλ' ὅχι καὶ μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν ἐπραγματεύθησαν ὁ Μιζιράκ εἰς Ὀβιδίου Ἡρωῖδ. II, σελ. 370. καὶ ἐφ. Ὁ Λάργερος Χρονολογ. Ἡροδοτ. VI, σελ. 449. ἐφ. Ὁ Ραούλ - Ροχέττιος Ἱστορ. Περὶ τῆς ἐγκαθιδρ. τῶν Ἑλλήνων ἀποικιῶν III, σελ. 36. καὶ ἐφ. Ἀκρ. θέσεις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπραγματεύθη ὁ Μύλλερὸς Ὁρχομ. σελ. 398, καὶ 477. τὸν ὁποῖον συγχυότερα, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, συμβουλεύομαι.

τούς αὐτοὺς χρόνους τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Στράβων, Ἄρχελαος, ὁ υἱὸς τοῦ Πενθίλου, διεβίβασεν ἀποικίαν εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, τὴν μετ' ἔπειτα Κυζικηνὴν ὀνομασθεῖσαν. Ὁ δὲ Γραῖς μετ' ἔπειτα, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν αὐτοῦ προχωρήσας, κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, μέχρι τοῦ Γρανίκου ποταμοῦ, διέβη ἐκεῖθεν μὲ τὸ πλείοτερον μέρος τῶν δυνάμεων αὐτοῦ εἰς τὴν Λέσβον. Ταῦτα ἡμῖν πρὸς δῶκεν ὁ Στράβων περὶ τῆς πλανητικῆς ταύτης ἀποικίας· ἀπὸ δὲ τῆς διηγήσεως ταύτης διδασκόμεθα, ὅτι ἡ Αἰολικὴ ἀποικία ἐξηκολούθει μεταβαίνουσα εἰς τὴν Λέσβον ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀδιακόπως μὲ στρατόπεδον, ὅπερ ὁμῶς δὲν δύναται νὰ πιστευθῇ. Φαίνεται ἐν τούτοις, ὅτι διάφοροι κοινότητες Ἀχαιῶν ἐγκατέλειπον ἀλληλοδιαδόχως τὰς πρώτας κατοικίας, ὑποχωροῦσαι εἰς τοὺς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπαυξάνοντας τὸ κράτος αὐτῶν Δωριεῖς. Ἄλλ' ἤδη θέλομεν ἐξετάσει ἀκριβέστερον τὸ πρᾶγμα.

Πρὸ πάντων λαμβάνομεν ὡς βέβαιον, ὅτι Αἰολικαὶ ἀποικίαι ἦλθον εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου, ἂν καί τινες τῶν συγγραφέων θέλωσι νὰ μᾶς πείσωσιν, ὅτι ἀρχηγὸς τούτων ἦτον ὁ Ὀρέστης (1). Οὔτε

1) Ὅτι ὁ Ὀρέστης ἔφερεν ἀποικίαν εἰς τὴν Αἰολίδα, ἀναφέρει καὶ ὁ Πίνδαρος Νερμ. XI, V, 34. ἔκδ. Βοικχ. α Συμβαλεῖν μὲν εὐμαρὲς ἦν τό τε Πεισάνδρου πάλαι Αἴμ' ἀπὸ Σπάρτας· Ἀμύκλαθεν γὰρ ἔβα σὺν Ὀρέστῃ, Αἰολέων στρατιὰν χαλκεντέα δεῦρ' (εἰς τὴν Τενέδου) ἀνάγων. Καὶ παρ' Ἰσμηνοῦ βροῦν κεκραμένον Ἐκ Μελανίπποιο μάτρως ». Σχόλ. ἐν τῷ ἀναφερόμεντι χωρίῳ α ἐκ δὲ τῆς Ἀρισταγόρου (ἐν περὶ ὁ ποιητῆς ἐκ τῆς Τενέδου καταγόμενον ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει καλεῖ) ἀρετῆς εὐμαρὲς ἦν διαγυῖναι συμβαλόντις, ὅτι τοῦ Λακωνικοῦ Πεισάνδρου ἀπόγονος ἦν, τοῦ ποτὲ σὺν τῷ Ὀρέστῃ ἀποικίαν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμόνος εἰς Λέσβον στείλαμένου τὸ τῶν Αἰολέων γένος περὶ δὲ τῆς Ὀρέστου εἰς τὴν Αἰολίδα ἀποικίας Ἑλλάνικος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Αἰολικῶν ἱστορηκεν ». Ὁ Τζέτζης εἰς Λυκόφρ. 1374. (Τόμ. II, σελ. 1017. Μύλλερ.), ἐπιστηρίζομενος εἰς Ἑλλάνικον τὸν Λέσβιον, ἔγραψεν, ὅτι ὁ Ὀρέστης κατέσχε μὲν τὴν Λέσβον, δὲν ἔκτισεν ὁμῶς ἐπ' αὐτῆς πόλιν, ἀρπασθεὶς ὑπὸ τοῦ θανάτου. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἀπέδωκαν εἰς τὸν Ὀρέστην, ὅτι ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ ἐπράχθη, ὡς ὀρθῶς παρίδωκεν Βελλήιος ὁ Πατέρκουλος I, 3.

δὲ ὁ Πενθίλος ἔφερεν ἀποικίαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Λέσβον. Καὶ σαφῶς ὁ Πausanias λέγει, ὅτι κατέσχευεν αὐτὴν ὁ Πενθίλος (III, 2, 1.) « συνήραντο δὲ (οἱ Λακεδαιμόνιοι) καὶ Γραίδι, τῷ Ἐγελάτου τοῦ Πενθίλου τοῦ Ὀρέστου, στελλομένῳ ναυσὶν εἰς ἀποικίαν· καὶ ὁ μὲν τὴν τῆς Ἰωνίας μεταξὺ καὶ Μυσῶν, καλουμένην δὲ Αἰολίδα ἐφ' ἡμῶν καθέξειν ἔμελλεν· ὁ δὲ οἱ πρόγονος Πενθίλος Λέσβον, τὴν ὑπὲρ τῆς ἠπειροῦ ταύτης νῆσον, εἶπεν ἔτι πρότερον », ἀλλ' ἐν γένει πρέπει νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες δοξάζουσιν, ὅτι ὄχι αὐτὸς ὁ Πενθίλος, ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἦλθον εἰς τὴν Λέσβον μετὰ τὴν Αἰολικὴν ἀποικίαν (1). Οἱ δὲ Πενθιλιῖται ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρῶτον εἰς τὴν Βοιωτίαν μετέδησαν, ἔνθα ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ πλείστοι τῶν Βοιωτῶν, ὅπερ ἔγεινεν αἰτία, τοῦ νὰ ὀνομάζεται ἡ ἀποικία αὕτη καὶ Βοιωτικὴ (2). Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων λέγουσιν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν ἀποικίαν ταύτην καὶ τὸ ὄνομα Αἰολικὴ (3), διότι οἱ Βοιωτοὶ ἐλθόντες εἰς τὴν Λέσβον μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὠνομάζοντο Αἰολεῖς (4). Ἄλλοι δὲ, ὣν τὴν γνώμην ἀκολουθῶ,

1) Ἴδε Μύλλερ. Ἱστορ. περὶ τῆς Δωρικ. φυλῆς I, σελ. 65, ὅστις ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Πενθίλος δὲν ἤθελεν ἀπογόνους εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐὰν αὐτὸς ἤθελε μεταβῆ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ Πausanias V, 4, 2. VII, 6, 2. ποιῆται μνησὶν τοῦ Ἀγῶριος, ἐνὸς τῶν Πενθιλιδῶν, ὑπὸ τοῦ Ὀξύλου ἐκ τῆς Ἀχαΐας εἰς τὴν Ἐλίδά καταλθόντος.

2) Στράβ. βιβλ. IX, σελ. 402. Κασωβ. σ. 396. Τσχοῦκ. Ἐκ τούτων προήλθεν καὶ ἡ μεταξὺ Λεσβίων καὶ Βοιωτῶν συγγένεια. Θουκυδ. VIII, 100. « Μηθυμναίων γὰρ οὐχ οἱ ἀδυνατώτατοι φυγάδες . . . Ἀναξάρχου Θηβαίου κατὰ τὸ ξυνεγγὲς ἡγουμένου, προσέβαλον πρώτη Μηθύμνη ». Περράβλ. Θουκυδ. III, 2. VII, 57. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον μέγα μέρος τῆς Βοιωτίας κατέσχεον οἱ Θράκες, εἰς ὃν ἀφορᾷ καὶ ἡ διήγησις περὶ τῆς εἰς Θράκην φερθείσης Αἰολικῆς ἀποικίας. Καὶ ὁ Στράβων δὲ XIII, σ. 582. Β. ἐκδ. Κασωβ. παραδίδει, ὅτι ἀποικοὶ Πενθιλιῖται προήλθον μέχρι τῆς ἐν Θράκῃ Μακεδονίας· ἀλλ' ὅσα ἐν βιβλ. IX, σ. 401. C. ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς γράφει, δεικνύουσιν ἐναργῶς, ὅτι πρέπει νὰ ἐννοηθῶσι περὶ τῆς Βοιωτίας. Παρβλ. Μύλλερ. Ὀρχομ. σ. 386.

3) Ἑτυμολογ. Μέγα ἐν λέξ. Αἰολεῖς.

4) Θουκυδ. I, 12. Διδώρ. IV, 76. Στράβ. IX, σελ. 401. ἐφ. ἐκδ. Κασ. σ. 390. ἐφ. ἐκδ. Τσχοῦκ. Περρ. X, 8, 3. Παράβλ. Μύλλερ. Αἰγινητ. σελ. 3. Ὀρχομ. σελ. 391.

λέγουσιν, ὅτι αἱ ἀποικίαι αὗται ὠνομάσθησαν Αἰολικαί « διὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἔθνῶν συνηθροῖσθαι (1) ». Ἐκ δὲ τῆς ἐν Βοιωτῖα Αὐλίδος (2) διέβησαν οἱ Πενθιλιῖδαι εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ καταλιπόντες ἐκεῖ ἀποίκους τινὰς (3), ἔπλευσαν εἰς τὴν Λέσβον τὸ ἐννενηκοστὸν πέμπτον ἔτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας. Περὶ τῆς ἀποικίας ταύτης ἔγραψεν ὁ Βελλήϊος Πατέρκουλος (I, 3) ὅτι τὰ τέκνα τοῦ Ὀρέστου διωχθέντα καὶ ἀποβληθέντα ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν, μετὰ πολλὰς δυσκολίας, μάλιστα δὲ τὴν σκληρότητα τῆς θαλάσσης, ἐγκατεστάθησαν τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος περὶ τὴν Λέσβον (4).

Μετὰ δὲ τὴν ἀποικίαν ταύτην ἦλθεν εἰς τὴν Κυζικηνὴν ἡ πρώτη Αἰολικὴ ἀποικία ὑπὸ Ἀρχέλαον, υἱὸν καὶ τοῦτον τοῦ Πενθίλου, τὸ ἑκατοστὸν δέκατον πέμπτον ἔτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας. Μετὰ δὲ ταῦτα Γρᾶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρχελαίου ἦλθε μετ' ἀποίκων εἰς τὴν παραλίαν τῆς παρακειμένης τῇ Λέσβῳ ἠπείρου, ἐκεῖθεν δὲ, κτίσας τὴν πόλιν Μυρίνην τὸ ἑκατοστὸν εἰκοστὸν ἔνατον ἔτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, διέβη εἰς τὴν Λέσβον, ἔνθα, καθ' Ἑλλάνικον τὸν Λέσβιον, ἔκτισε πόλιν, ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὴν τοῦ Ὀρέστου ἀφιξιν (5). Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν οἱ λόγοι τοῦ συγγράφαντος βίον Ὀμήρου « ἀπὸ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα Λέσβος ὠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον εὐῦσα ἄπολις (6) ». Εἰς τούτους τοὺς

1) Ἐτυμολογ. Μέγ. ἐν λέξ. Αἰολεῖς

2) Στράβ. IX, σελ. 401. Κασ. σελ. 391. Τοχουκ.

3) Στράβ. X, σελ. 447. Α. ἔκδ. Κασ. σελ. 23. ἔκδ. Τοχουκ.

4) Τὴν Λέσβον, τουτέστι τὴν Λέσβον καὶ τὰς παρακειμένας νήτους κατέσχον. Τὴν Λέσβον δὲ μόνον ὀνομάζει ὁ Βελλήϊος, ὡς ἐπισημοτάτην. Ἀπορῶ ὁμως διατὶ ὁ Λίππαιος ἐμμένει πολὺ εἰς τοῦτο. Βόσσας. Ἐκτὸς τῆς Λέσβου οὔτε ἡ Τένεδος, οὔτε αἱ Ἑκατόνησοι ἐπεσκέφθησαν συγγενὰ ἀπὸ ἀποικίας Πενθιλιδῶν. Ὅτι δὲ οἱ Τενέδιοι, καθὼς καὶ οἱ Λέσβιοι, ὑπῆρξαν συγγενεῖς μετὰ τῶν Βοιωτῶν, ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου βιβλ. VII, 57.

5) Ελέπε Σχόλ. εἰς Λυκοφρ. V. 1374.

6) Ὀμήρου βίον, κεφ. 38. Ὁ Μύλλερὸς αὐτόθ. σ. 477, φρονεῖ, ὅτι ταῦτα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Ἐφῶρου.

συγγραφείς δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸν Βελλήϊον Πατέρκουλον (I, 4.) λέγοντα, ὅτι μετ' ὀλίγον οἱ Αἰολεῖς ἐκ τῆς αὐτῆς Ἑλλάδος πορευθέντες, καὶ μεγίστας πλάνας πλανηθέντες, κατέτχον τόπους οὐχ ἦττον λαμπροὺς (παρὰ οἱ Ἴωνες δηλ.), καὶ λαμπρὰς ἔκτισαν πόλεις, τὴν Σμύρνην, Κύμην, Λάρισσαν, Μυρίναν, Μυτιλήνην καὶ ἄλλας ἐπὶ τῆς Λέσβου. Παρατηρητέον ὅμως ἐνταῦθα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ δύο ἀποικιῶν, περὶ ἐκείνης, ἧς ἀρχηγὸς ἦν ὁ Γρᾶς, καὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν, Κλεύου καὶ Μαλχοῦ, ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν μεταβάσεως. Ἄς προσθέσωμεν δ' ἐνταῦθα καὶ τὸν μῦθον, ὃν ὁ Ἀθήναιος ἐκ τῶν Νόστων τοῦ Ἀντικλείδους μᾶς διέτηρσεν βιβλ. XI, σ. 466. « Ἀντικλείδης ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῷ ἑκαταδεκάτῳ Νόστῳ περὶ Γρᾶ διηγούμενος, τοῦ τὴν ἀποικίαν εἰς Λέσβον στείλαντος σὺν ἄλλοις βασιλεῦσι, καὶ ὅτι χητμὸς ἦν αὐτοῖς δηλώσας καταθεῖναι διαπλέοντας τῷ Ποσειδῶνι εἰς τὸ πέλαγος παρθένον, γράφει καὶ ταῦτα. Μυθολογοῦσι δὲ περὶ τῶν ἐν Μεθύμνῃ τινὲς περὶ τῆς ἀρεθείσης εἰς τὴν θάλασσαν παρθένου, καὶ φασὶν ἐρασθέντα αὐτῆς τῶν ἡγεμόνων τινὰ, ᾧ ἦν τὸ ὄνομα Ἐναλός, ἐκκολυμβῆσαι, βουλόμενον ἀνασῶσαι τὴν παιδίσκην· τότε μὲν οὖν ὑπὸ κύματος αὐτοὺς ἀμφοτέρους κρυφθέντες ἀφανεῖς γενέσθαι· χρόνῳ δ' ὕστερον, ἤδη τῆς Μεθύμνης οἰκουμένης, παραγενέσθαι τὸν Ἐναλον καὶ διηγεῖσθαι τὸν τρόπον, καὶ ὅτι ἡ μὲν παρθένος παρὰ ταῖς Νηρηΐτι διέτριβεν, αὐτὸς δὲ τὰς τοῦ Ποσειδῶνος ἔβρασκεν ἵππους· καὶ πότε καὶ κύματος ἐπιφερομένου μεγάλου συγκολυμβήσαντα αὐτὸν ἐκβῆναι, ἔχοντα κύπελλον χρυσοῦ οὕτω θαυμασίου, ὡς τὸν παρ' αὐτοῖς, αὐτῷ παραβαλλόμενον, οὐδὲν διάφορον εἶναι χαλκοῦ (I) ».

1) Ὀλίγον διαφορετικὰ τὸν μῦθον τοῦτον διηγεῖται Μυρσίλος ὁ Λέσβιος ἐν τῷ περὶ Ἐντεχν. ζῶν τοῦ Πλουτάρχου βιβλίῳ, κεφ. 36· ἐνταῦθα ἐρῶδες ἰὸ Μεζιριὰν εἰς Ὀβιδ. Ἡροῖδ. Τόμ. II, σ. 373. προτείνει τὴν γραφὴν « Πενθιδῶν », ἀντὶ « Πενθίδων ». Ὁ Πλούταρχος τὴν αὐτὴν ὑπέθεσεν ἀναφέρων (εἰς συμπ. τῶν ἐπιτὰ σοφ. κεφ. 20) λέγει, ὅτι ἡ ἐν τῇ θαλάσῃ ῥηφθεῖσα παρθένος αὕτη ἦτον κόρη τοῦ Σμινθέου, ὅστις μετὰ τοῦ Ἐχελάου καὶ ἐξ ἄλλων ὠδήγησεν ἀποίκους

Τῆς δὲ τετάρτης καὶ τελευταίας Αἰολικῆς ἀποικίας ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ Κλεῦσης καὶ ὁ Μαλαῶς ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀγαμέμνονος, οἵτινες κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ καὶ ὁ Πενθίλος, συγκροτήσαντες στρατὸν, καὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν Λοκρίδα καὶ εἰς τὸ Φρίκιον ὄρος διατρίψαντες, διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐκεῖ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἔκτισαν τὴν πόλιν Κύμην, τὴν ὀνομασθεῖσαν Φρικω-νίδα ἀπὸ τοῦ Λοκρικοῦ ὄρους (1). Τσιουτοτρόπως δὲ ἔχει μόνον τὴν Λέσβον, ἀλλὰ καὶ τὴν παραλίαν τῆς παρακειμένης τῇ Λέσβῳ ἠπείρου κατέσχον ἀποικοὶ Αἰολεῖς. Ἀρχαιόταται δὲ πόλεις αὐτῶν εἰς τὴν ἠπειρον ἦσαν ἡ Κύμη, Λάρισσα, Νεότειχον, Γῆμνος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγυρώεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύνεια, καὶ Σμύρνη, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (I, 149), ὅστις ὁμῶς λέγει, ὅτι ἡ Σμύρνη ἐκυριεύθη ἔπειτα ἀπὸ τοῦ Ἰωνας. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν ἑνδεκα πόλεων, συνδεδεμένων μὲ δεσμὸν συμμαχίας, ἦσαν κεχωρισμένα τριάκοντα σχεδὸν ἄλλαι, παρὰ τὸ ὄρος Ἰδὴν κείμεναι, καὶ αἱ πλεῖσται κτισθεῖσαι κατὰ τὸν Στράβωνα (2) ὑπὸ τῶν Κυμαίων καὶ τῶν Λεσβίων, οἵτινες ἐνώρις,

εἰς τὴν Λέσβον. Δῆλον δὲ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς τῆς ἀποικίας, ἣν, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἀντικλειδοῦ, α Γρᾶς σὺν ἄλλοις βασιλεῦσιν εἰς Λέσβον ἐστειλεν ». Ἡ δὲ περὶ τῶν βασιλέων τούτων διήγησις, οἵτινες λέγεται, ὅτι ἠκολούθησαν τὸν Γρᾶν, φέροντα ἀποικίαν εἰς τὴν Λέσβον, εἶναι πλαστή. Ὁ Μεζιριὰκ εἰς Ὀβιδ. Ἡρωιδ. II, σ. 370 θεωρεῖ τὸν ὑπὸ τοῦ Πλευτάρχου μνημονευόμενον Ἐγέλαον ὡς υἱὸν τοῦ Πενθίλου, ὅστις παρὰ μὲν τῷ Στράβωνι (XIII, σ. 255· ἔκδ. Τσχ.) Ἀρχέλαος λέγεται, παρὰ δὲ τῷ Πausanίᾳ (III, 2, I.) Ἐγέλατος. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ τοῦ Στράβωνος χωρίῳ, ἐγκρίνει τὴν γραφὴν Ἐγέλατος ἢ Ἐγέλαος, ἀντὶ Ἀρχέλαος. Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου α Ἀρχέλαος » διημφισβήτησαν ὁ τε Παλμῆριος in exercitt. in Gr. auctog. σ. 340. καὶ ὁ Μαρσάμ in Cap. Chron. swc. 13. σ. 359. Διατηρηθεῖα ὁμῶς ἡ κοινὴ γραφὴ, καθότι ὑπὲρ αὐτῆς σταθερῶς μάχονται οἱ κώδικες. Παράβλ. Τσούκιον ἐν τῷ ἰναφ. χωρίῳ. Περὶ πλέον δὲ, δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ Ἀρχέλαος εἶτε ὁ Ἐγέλαος ἐκ τῆς Ἑλλάδος πορευθεὶς εἰς τὴν Κύζικον, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς μυθοποιούς, νὰ εἴπωσιν ὅτι ὁ Ἐγέλαος μετέβη μετ' ἀποικίας εἰς Λέσβον.

1) Στράβ. XIII. σ. 582. D. ἔκδ. Κασ. σ. 256, ἔκδ. Τσχουκ. παράβλ. σελ. 621, B. ἔκδ. Κασ. σ. 444 ἔκδ. Τσχουκ. Ὀμήρ. βίον, κεφ. 38.

2). Στράβ. XIII, σελ. 622, ἔκδ. Κασ. σελ. 450. Τσούκιος.

ὡς ἴδαμεν, μεταβάντες ἐκ τῆς νήσου εἰς τὴν παρακειμένην ἤπειρον, κατέσχον ἐκεῖ πολλὰς πόλεις, καὶ ἔκτισαν νέας. « Σχεδὸν μητρόπολις ἡ Λέσβος ὑπάρχει τῶν Αἰολικῶν πόλεων », λέγει ὁ Στράβων βιβλ. XIII, σελ. 616, ἐπαναλαμβάνων τὸ αὐτὸ καὶ ἐν σελ. 622, ὡς ἐφεξῆς: « σχεδὸν μητρόπολις αὕτη (Κύμη) τε καὶ ἡ Λέσβος τῶν ἄλλων πόλεων περὶ τριάκοντά που τὸν ἀριθμὸν ». Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει, ὅτι οἱ Λέσβιοι ὑπέταξαν ὅλην σχεδὸν τὴν Τρωάδα, προσθεῖς, ὅτι τὸ Σίγειον, τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κώμην, ἣτις ὑπῆρξε μετ' ἔπειτα αἰτία πολλῶν πολέμων μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μυτιληναίων, ἐτείχιζε μὲ πέτρας ληφθείσας ἐκ τῆς Τροίας Ἀρχαϊάναξ ὁ Μυτιληναῖος (1). Πλησίον δὲ τοῦ Σιγείου ἦτο τὸ Ἀχίλλειον, τὸ ὁποῖον ὁ Τίμαιος διηγεῖται ὅτι ἐτείχισεν ὁ Περίανδρος, βοηθῶν τὸν Πιπταχὸν καὶ τοὺς Μυτιληναίους, ἀπὸ πέτρας τῆς Τροίας, ἐνῶ Δημήτριος ὁ Σκήψιος λέγει ψευδόμενον τὸν Τίμαιον, διότι τὸ τεῖχος ἐκείνο ἐτείχισθη ὄχι ἀπὸ τὸν Περίανδρον, οὔτε ἀπὸ πέτρας τῆς Τροίας ἀλλ' ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους (2). Συμφωνεῖ δὲ εἰς τοῦτο καὶ ὁ Πλίνιος Φυσικ. Ἱστορ. V, 33: « ὑπῆρξε δὲ καὶ πόλις Ἀχίλλειον παρὰ τὸν τύμβον τοῦ Ἀχιλλέως, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐνῶ ὁ στόλος ἐστάθη εἰς τὸ Σίγειον ». Ὁ Σολῖνος (Polyhist. σ. 70. E.) μὴ ἐννοήσας ἀρκούντως τὸν Πλίνιον λέγει « εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ρεϊτοίου, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Μυτιληναῖοι παρὰ τῷ τύμβῳ τοῦ ἀρχηγοῦ Θεσσαλοῦ ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἀχίλλειον ». Ὁ δὲ Σαλμάσιος in exercitt. Plinian. p. 769. E. ἐπαρατήρησεν, ὅτι ὁ Σολῖνος ἐκ τῆς κακῆς διαστίξεως τοῦ χωρίου τοῦ Πλινίου ἀπατηθεὶς, παρὰ τὸ Ροίτειον ἀκρωτήριο ἐθέσσε τὴν πόλιν Ἀχίλλειον, τὴν παρὰ τὸ Σίγειον κειμένην. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ὅτι ἡ πόλις ἐκείνη ἐκτίσθη ὄχι ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων καὶ Ἀθηναίων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων κατὰ

1) Στράβ. XIII, σ. 599. Κασ. σ. 340. Τσχ.

2) Στράβ. XIII, σ. 600. Κασ. σ. 343. Τσχ.

πρῶτον ἐγκαθιδρύθη, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετὰ ταῦτα ἀνεκαινίσθη. Ὄρθη δὲ εἶναι ἡ παρατήρησις, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐκτὸς τῶν ἄλλων τῆς Μυσισίας καὶ Τροίας χωρῶν, ἤρπασαν ἀπὸ τῶν Μυτιληναίων καὶ τὸ Ἀχιλλεῖον. (1). Τὸ χωρίον τοῦ Ἡρόδοτου (V, 94), ὅπερ ἐν νῶ εἶχεν ὁ Σαλμάσιος, ἐνταῦθα δὲν ἀνήκει· διότι οὐδέν τι διηγεῖται ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνος, πλὴν ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ἐκ τοῦ Ἀχιλλείου φρουρίου ἐποίησαν εἰσβολὰς εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατεχόμενον Σίγειον. Ψεύδεται δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐλέγων ἀποικίαν τῶν Μυτιληναίων τὴν μεταξὺ Περκώτης καὶ Ἀβύδου κειμένην Ἀρίσθη (2). Διότι ἡ πόλις αὕτη πολὺ ἀρχαιότερα τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν, δὲν ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, ἀλλ' ἐκυριεύθη μετ' ἄλλων πολλῶν πόλεων τῆς Τροίας. Καὶ τῆς Μυσισίας δὲ πολλὰς πόλεις ἐκυρίευσαν οἱ Μυτιληναῖοι, αἵτινες διακρινόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀκταῖαι πόλεις (3) μετέβησαν τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχεν ἡ Ἄσσος, τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Ἀλέξανδρος Κορνήλιος ἀποικίαν τῶν Μυτιληναίων λέγει, ὁ δὲ Μυρσίλος ὁ Λέσβιος, τῶν Μηθυμναίων, ἡ Ἄντανδρος καὶ λοιπαὶ (4). Περὶ δὲ τῆς πεδιάδος τῆς Θήβης, λέγει ὁ Στράβων, ὅτι ἰσχυρῶς ἠγωνίσθησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ Λέσβιοι καὶ οἱ λοιποὶ Αἰολεῖς. βιβλ. σ. 612 α ἀμφότεραι δὲ ἦσαν ἐν τῷ κληθέντι μετὰ ταῦτα Θήβης πεδίῳ, ὃ διὰ τὴν ἀρετὴν περιμάχητον γενέσθαι φασὶ Μυσαῖς μὲν καὶ Λυδοῖς τοῖς πρότερον, τοῖς δ' Ἑλλησιν ὕστερον τοῖς ἐποικήσασιν ἐκ τῆς Αἰοδίδος καὶ τῆς Λέσβου ». Σκύμνος δὲ ὁ Χῖος V, 695, λέγει, ὅτι καὶ πόλις τῆς Θράκης Αἶνος ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων.

1) Βλέπε Θουκυδ. III, κεφ. 50. IV, 52. καὶ Στράβ. βιβλ. XIII. σ. 600.

2) Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Ἀρίσθη. Εὐσταθ. εἰς Ὀμήρ. Il. Z, V, 13, καὶ M, σ. 894.

3). Θουκυδ. IV, 52.

4) Στέφ. Βυζ. ἐν λέξ. Ἄσσος. Στράβ. XIII. σελ. 610 ἐκδ. Κασωβ. σ. 393. Τυχουκ.

Μετά τὴν Μαρώνειαν δὲ κεῖτ' Αἴνος πόλις,
Ἐχουσ' ἀποίκους ἐκ Μιτυλήνης Αἰολεῖς (1).

Πλεῖσται δὲ τῶν πόλεων τούτων εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ δὲ τοὺς χρό-
νους τοῦ Στράβωνος δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Μυτι-
ληναίων ἄλλο τι ἐπὶ τῆς ἡπείρου, ἐκτὸς τῆς μικρᾶς παραλίας
τῆς Μυσίας, τῆς μεταξὺ Κισθένης καὶ τοῦ Ἀταρνέως. Ἐκειν-
το δὲ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς παραλίας ἡ Κορυφαντὶς, ἡ Ἡρά-
κλεια, ἡ Ἀττεα καὶ τινες ἄλλαι κῶμαι (2).

Ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τῶν πολιτειῶν τῆς Λέσβου παντελῶς
ἀγνοεῖται. Εἶναι ὅμως πιθανὸν, ὅτι αὖται, καθὼς καὶ αἱ λοι-
παὶ τῆς Ἑλλάδος πολιτεῖαι, ἐβασιλεύοντο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτά-
τους χρόνους. Ἐκ τῶν ἀρχαίων δὲ τούτων βασιλέων, φαίνεται,
ἦσαν καὶ οἱ Πενθιλῖδαι, τοὺς ὁποίους, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης,
« ἐν Μυτιλήνῃ περιϊόντας καὶ τύπτοντας (ὅσους δηλ. ἀπῆντων
καθ' ὁδὸν) ταῖς κορύναις, ὁ Μεγακλῆς ἐπιθέμενος μετὰ τῶν φίλων
ἀνεῖλε. Καὶ ὕστερον Σμέρδης Πένθιλον πληγᾶς λαβὼν καὶ παρὰ τῆς
γυναικὸς ἐξελκυσθεὶς διέφθειρε (3) ». Τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν δευ-
τέραν Ὀλυμπιάδα ἐφόρευεν ὁ Πιττακὸς μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ
ποιητοῦ Ἀλκαίου τὸν Μέλαγχρον, τὸν τῆς Λέσβου τύραννον (4).
Ἄλλ' οἱ Μυτιληναῖοι δὲν ἀπῆλαυσαν ἐπὶ πολὺ τῆς ἐλευθερίας
ἡσύχως· διότι μετ' οὐ πολὺ ἄλλοι τινὲς προσπαθοῦντες νὰ ἀρ-
πάσωσιν τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἔφεραν εἰς μεγίστην σύγχυσιν
τὴν πόλιν. Περὶ τούτων ὅμως ὀλίγα γινώριζομεν, διότι οὐδὲν σχε-
δὸν παρεδόθη ἡμῖν, ἐκτὸς ὅτι ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος μὲ πολλοὺς
καὶ βαρεῖς ψόγους καὶ ὕβρεις διέσυρεν τοὺς εἰς τὴν τυραννίαν

1) Ἐντεῦθεν δύναται ἴσως νὰ ἐννοηθῇ διατὶ ὁ πατὴρ Ἐλευ (τοῦ Μυτιλη-
ναίου (πρὸ Ἀντιφώντι περὶ φόνου τοῦ Ἡρόδ.) διέτριβεν εἰς τὴν Αἴνον, καὶ
διατὶ αὐτὸς ὁ Ἐλος μετέβη διὰ πλοίου ἐκ τῆς Λέσβου εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

2) Στράβ. XIII, σελ. 605. C. ἔκδ. Κασ. σ. 368. Ταχουκ. σ. 607, Α. Κατ. σ.
376. Ταχουκ. Σκύλαξ. σελ. 36. Οὐδς. Πλιν. Ἱστορ. Φυσικ. V, 30.

3) Ἀριστοτ. Πολιτ. V, 8, 13. Σνεῖδ.

4) Διογ. Λαερτ. Πιττ. 74, Σουῖδ. ἐν λέξ. Πιττακός. Εὐδοκία Βιολαρ.
σελ. 362.

τοὺς Μυτιληναίους κρατήσαντας, Μυρσίλον, Μεγαλάγυρον, Κλεανακτίδαν καὶ τινὰς ἄλλους (1). Ὡσαύτως ὀλίγα παρελάβαμεν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων προσφερθείσης τῷ Πιττακῷ αἰσυμνήτιας ἢ δικτατορίας κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὃν ὁ Ἀλκαῖος κατὰ τῆς πατρίδος ἐπέφερεν. Ὁ Χριστόφ. Δαβὶδ Ἰαννοῦ ἐν βίῳ Ἀλκαίου (2), περὶ τούτων ὡς ἐφέξεῖς ἐξέθηκε. « Ποικίλην τύχην χρησάμενος οὗτος (ὁ Ἀλκαῖος) κατὰ τῶν τυράννων, νῦν μὲν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐβίασεν ἐξελεῖν, νῦν δ' αὐτὸς ὑπ' ἐκείνων ἀπεβλήθη. Ἀλλ' οὐδένα τούτων μὲν τοσοῦτον ἀδιάλλακτον μῖσος κατεδίωξεν, ὅσον τελευταῖον τὸν Πιττακόν. Αἰτία δὲ τῆς τσαύτης καταφορᾶς ὑπῆρξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Πιττακός, διότι, καθὼς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, ἐνῶ ὁ Ἀλκαῖος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιμενίδου προηγεῖτο τοῦ στρατοῦ τῶν Λεσβίων, ἀνέφεραν τινὲς, ἀπὸ μῖσος ἀναμφιβόλως κινούμενοι, ὅτι καὶ οὗτος ἐπαίρεται πολὺ, καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ μεγαλύτερα πράγματα. Τούτου δὲ γνωσθέντος, διατάττεται ἐν πρώτοις ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Πιττακοῦ νὰ ἀποθέσῃ τὴν ἀρχὴν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς παρέλαβεν. Τὴν πρᾶξιν ταύτην δυσχερῶς φέρων ὁ Ἀλκαῖος, ἀκούσας δὲ προσέτι, ὅτι ὁ Πιττακός ἔλαβε τὴν τυραννίδα ὑπὸ τῶν πολιτῶν προσφερθεῖσαν, δὲν ἀμφίβαλλεν, ὅτι οὗτος ἐπιθυμῶν νὰ καταθλίψῃ τὴν πολιτείαν, τὰ πάντα σοφῶς διέταξε καὶ διωργάνισεν, ὥστε νὰ ἀναιρεθῶσιν ἐκ τῆς πολιτείας ἐκεῖνοι, ὅτους ἐθεώρει ἀντιπράττοντας εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ὅθεν ἀπὸ σφοδρότατον πρὸς αὐτὸν φλεγόμενος μῖσος, ὄχι μόνον δι' ἐπαχθεστάτων ὕβρεων καὶ ψόγων διέσυρεν αὐτὸν, καὶ αἰώνιον συνῆψε μετ' αὐτοῦ ἔχθραν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἑπλων ἐπεχείρησε νὰ ἐπεξέλθῃ τὴν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἐπιβληθεῖσαν ἀδικίαν. Ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν καταδικάζεται, καὶ εἰς ἐξορίαν μετὰ πολλῶν πέμπεται.

1) Στράβ. XIII. σελ. 617. D. Κασ. σελ. 429. ἐκδ. Τοχουκ.

2) Ἴδε τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ περὶ τοῦ Ἀλκαίου, ἅτινα ἐκδοθέντα κατὰ πρῶτον ἐν Ἀλῆ (Halae) 1780—1782, ἐξετυπώθησαν ἐκ νέου τὸ 1810, σελ. 42. καὶ ἐφ.

Διὰ ταῦτα δὲ ἀρχηγὸς γενόμενος τῶν προγραφέντων, πόλεμον κατὰ τῆς ἀχαρίστου πατρίδος ἐπέφερεν ». Οὐδένα ὁμοίως ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐγνώρισα, οὕτω τὴν ὑπόθεσιν ἐξιστορήσαντα. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (βιβλ. XIII σελ. 617) οὐδ' αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀλκαῖος, ἂν καὶ σφοδρότατος τῶν τυράννων κολαστὴς, ἦτο καθαρὸς τῶν τοιούτων νεωτερισμῶν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. III, 9, 5, 6. ἐκδ. Σνεΐδ.) ἀναφέρει. τὰ ἐξῆς· « Δύο μὲν οὖν εἶδη ταῦτα μοναρχίας. Ἔτερον δὲ, ὅπερ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν, οὗς καλοῦσιν αἰσυμνήτας· ἔστι δὲ τοῦθ' ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν αἰρετὴ τυραννίς, διαφέρουσα δὲ τῆς βαρβαρικῆς οὐ τῷ μὴ κατὰ νόμον, ἀλλὰ τῷ μὴ πάτριος εἶναι μόνον. Ἐρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην, οἱ δὲ μέχρι τινῶν ὁρισμένων χρόνων ἢ πράξεων· οἷον εἶλοντό ποτε Μιτυληναῖοι Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας, ὧν προειστήκεσαν Ἀντιμενίδης καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητής. Δηλοῖ δ' Ἀλκαῖος, ὅτι τύραννον εἶλοντο τὸν Πιττακὸν ἐν τινι τῶν σχολίων μελῶν· ἐπιτιμᾷ γὰρ ὅτι τὸν κακοπάτριδα Πιττακὸν πόλεως τῆς ἀσχάλω καὶ βαρυδαίμονος ἐστάσαντο τύραννον, μεγ' ἐπαινέοντες ἀολλέες ». Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἀναγινώσκομεν καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρνασσεῖ Ἀρχαιολ. Ῥωμαϊκ. V, 73. σελ. 1022 καὶ ἐφ. ἐκδ. Ῥεῖσκ. « Οἱ Αἰσυμνήται καλούμενοι παρ' Ἑλλήσι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ βασιλείας ἱστορεῖ Θεόφραστος, αἰρετοὶ τινες ἦσαν τύραννοι· ἤρουντο δ' αὐτοὺς αἱ πόλεις, οὐτ' εἰς ἀόριστον χρόνον, οὔτε συνεχῶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς ὁπότε δόξειε συμφέρειν καὶ εἰς πόσον χρόνον· ὥσπερ καὶ Μιτυληναῖοί ποτε εἶλοντο Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας, τοὺς περὶ Ἀλκαῖον τὸν ποιητὴν ». Εἰς τούτους δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸν Πλούταρχον εἰς Ἑρωτικ. κεφ. 18, σελ. 45. ἐκδ. Οὐττεν. « Κοινῇ τὸν Ἑρωτα συνεγγράφουσιν εἰς θεοὺς ποιητῶν οἱ κράτιστοι καὶ νομοθετῶν καὶ φιλοσόφων ἀθρόαι φωναί, μέγα ἐπαινέοντες, ὥσπερ ἔφη τὸν Πιττακὸν ὁ Ἀλκαῖος αἰρεῖσθαι

τοὺς Μιτυληναίους τύραννον » (1). Ἐκ τῆς παραθέσεως ὧν τούτων τῶν χωρίων εἰκάζω, ὅτι ὁ Ἄλκαϊος κατηγορηθεὶς ἐπ' ἐγκλήματι νεωτερισμοῦ ἐξωρίσθη, ἐκείθεν δ' ἐπέστρεψεν, ἐπεγεγκῶν πόλεμον κατὰ τῆς πατρίδος. Τότε οἱ Μυτιληναῖοι εἵλοντο ἄρχοντα τὸν Πιττακόν, ὡς γίνεται δῆλον ἔκ τε τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Διονυσίου, οὓς πρὸ ὀλίγου ἀνέφερον. Ἐνταῦθα δὲ νομίζω, ὅτι πρέπει ν' ἀναφέρωμεν καὶ τοὺς λόγους τοῦ Στράβωνος βιβλ. XIII, σελ. 617. D. « Πιττακὸς εἰς μὲν τὴν τῶν δυναστειῶν κατάλυσιν ἐχρήσατο τῇ μοναρχίᾳ καὶ αὐτός· καταλύσας δὲ ἀπέδωκε τὴν αὐτονομίαν τῇ πόλει ». Ἄν καὶ ὁ Στράβων δὲν ἀνέφερον περὶ τῆς μνημονευομένης ἐξορίας τοῦ Ἄλκαϊου, ἐξετάζων ὁμοίως τὰ χωρία τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Διονυσίου δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι οἱ λόγοι τοῦ γεωγράφου πρέπει νὰ ἐννοηθῶσι περὶ τῶν ἐξοριστῶν, τοῦ Ἄλκαϊου, τοῦ Ἀντιμενίδου καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ὑπὸ τοῦ τὴν τυραννίδα ἀναδεχθέντος Πιττακοῦ καταβληθέντων.

Δὲν δύναται δὲ νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς μήτε πόσον χρόνον ὁ Πιττακὸς ἀπῆλαυσε τῆς τυραννίδος, μήτε ἐν τίνι χρόνῳ αὐτὴν κατέθετο. Ὁ Βαλέριος Μάξιμος VI, 5, I, ext. λέγει « Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, εἰς τὸν ὁποῖον εἴτε διὰ τὰς μεγάλας εὐεργεσίας, εἴτε διὰ τὰ ἦθη αὐτοῦ, οἱ συμπολιταὶ διὰ ψήφων προσέφερον τὴν τυραννίδα, τόντον μόνον αὐτὴν διετήρησεν, ὅσον δὲ περὶ τοῦ Σιγείου πόλεμος τῶν Μυτιληναίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διήρκεσεν. Ἀποκατασταθείσης δὲ τῆς εἰρήνης διὰ τῆς νίκης, παραχρῆμα ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν μὲ ἐπευφημήσεις τῶν

1) Ὁ Ξύλανδρος μεταφράζων τὸ χωρίον ὡς ἐὰν ἀνεγινώσκετο οὐχ ὡς περ, ἐπιφέρει τὰ ἀκόλουθα· « καὶ αὐτὸν (τὸν Ἐρωτα) οἱ κράτιστοι τῶν ποιητῶν φιλοσόφων καὶ νομοθετῶν τάττουσιν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν θεῶν ἀφθόως καὶ θαυσιλῶς ἐγκωμιάζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ Ἄλκαϊος ἀρνεῖται, ὅτι κατὰ κοινὴν γνώμην ὁ Πιττακὸς ἐδημιουργήθη τύραννος ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων ». Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἠπάτησε τὸν Μενάγιον, ὅστις μὴ φροντίσας ποσῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου εἰς Διογ. Λαερτ. I, 75. ταῦτα ἔγραψεν: ὁ Ἄλκαϊος πρὸς Πλουτάρχῳ ἐν τῇ Ἐρωτικῇ λέγει, ὅτι δὲν προσέφερον ἐκούσιως οἱ Μυτιληναῖοι τῇ Πιττακῇ τὴν τυραννίδα.

Μυτιληναίων, ἵνα μὴ διαμείνη κύριος τῶν πολιτῶν περισσό-
 τερον, παρ' ὅσον ἡ ἀνάγκη τῆς πολιτείας ὑπηγόρευεν ». Ἄλλ' ὁ
 μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μυτιληναίων πόλεμος, ὃν ὁ συγγραφεὺς
 ἀναφέρει, ἐγένετο τὴν 43 Ὀλυμπιάδα. Ἐκ δὲ τῆς διηγή-
 σεως τοῦ Βαλερίου οὐδὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῆ, διότι σαφῶς
 ὅτε Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος, πρὸς οὓς οὐδεὶς ἠθε-
 λεν ἀρνηθῆ, ὅτι ὀφείλομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τὴν μεγαλη-
 τέραν πίστιν, παρὰ εἰς τὸν Βαλέριον, παρέδωκαν, ὅτι οἱ Μυτιλη-
 ναῖοι εἴλοντο αἰσυμνήτην ἢ δικτάτωρα τὸν Πιττακὸν διὰ τὴν κατὰ
 τῆς πατρίδος εἰσβολὴν τῶν φυγᾶδων, χωρὶς παντελῶς νὰ ἀνα-
 φέρωσι περὶ τοῦ Σιγείου πολέμου. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ὁ Βα-
 λέριος περιεπλέχθη εἰς τὴν δεινὴν πλάνην, συγχίσας τὴν αἰσυμνη-
 τίαν τοῦ Πιττακοῦ μὲ τὴν ἀρχήν, ἣν ἐν τῷ κατὰ τῶν Ἀθη-
 ναίων πολέμῳ ἔλαβεν. Ὁ Διογένης Λαέρτιος ἐν βίῳ Πιττα-
 κοῦ κεφ. 75. λέγει, « τότε δ' οὖν τὸν Πιττακὸν ἰσχυρῶς ἐτί-
 μησαν οἱ Μυτιληναῖοι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρησαν (ἐνεχείρισαν)
 αὐτῷ· ὁ δὲ δέκα ἔτη κατασχὼν καὶ εἰς τάξιν ἀγαγὼν τὸ πο-
 λίτευμα, κατέθετο τὴν ἀρχὴν καὶ δέκα ἐπέβιω ἄλλα. » Ὅσα
 δὲ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Πιττακοῦ διατάξεως τῆς πολιτείας ἔγρα-
 ψε, νομίζω, ὅτι ἐξηκρίβωσα αὐτὰ διὰ τῶν μνημονευθέντων τοῦ
 Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Διονυσίου λόγων. Ἄλλ' οὔτε δύναμαι νὰ
 πιστεύσω τὸν συγγραφέα, τὸν βεβαιοῦντα, ὅτι ὁ Πιττακὸς
 δέκα ἔτη διετήρησε τὴν τυραννίδα, διότι οὐδαμῶς μοὶ φαίνεται
 πιστευτὸν, ὅτι τόσα διήρκτησεν ὁ κατὰ τῶν φυγᾶδων πόλεμος.
 Ἄλλ' οἱ νεώτεροι πειθόμενοι εἰς ὅσα ὁ Διογένης καὶ εἰς τό χω-
 ρίον τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ (1), διηγεῖται, ἐπροσπάθησαν νὰ δια-

1) Ὅρα βίον Πιττ. VI, 79. « Ἦμαρ μὲν οὖν περὶ τὴν τεσσαρκοστὴν
 Ὀλυμ. ἐτελεύτησε δ' ἐπὶ Ἀριστομένους τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς πενηκοστῆς δευτέρας
 Ὀλυμπιάδος, ἥτοις ὑπὲρ ἔτη ἐβδομήκοντα, ἤδη γηραιός. Καὶ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ
 μνήματος ἐπιγράφεται τόδε,

Οἰκείοις δακρύοις ἅ γειναμένα καταθάπτει

Ἐνθάδε Πιττακὸν ἦδ' ἱερὰ Λέσβος.

Ἀπὸρρηγμα αὐτοῦ, Καὶ ῥὸν γνῶθι ».

θέσωσιν ἀκριβέστερον τὸν καιρὸν τῆς εἰς τὸν Πιττακὸν προσ-
φερθείσης τυραννίδος. Ὅθεν ὁ Κορσῖνος Μυθ. Ἀττικ. Τόμ. ΙΙΙ,
σελ. 81· ἀναφέρει τὴν ἀρχὴν τῆς τυραννίδος εἰς τὸ 3^{ον} ἔτος
τῆς 47 Ὀλυμπιάδος. Μετὰ τούτου συμφωνεῖ ὁ Λάρχερος
ἐν Χρονολογίᾳ Ἡροδότου VI, σελ. 564. 565, ὅστις νομίζει,
ὅτι ὁ Πιττακὸς ἀναλαβὼν τὴν τυραννίδα τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 47
Ὀλυμπ. ἀπέθετο αὐτὴν τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 50 Ὀλυμπ. Ἀλλ' εἰς
ἐμὲ ταῦτα δὲν φαίνονται τόσον βέβαια, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω πο-
σῶς, ὅτι ὁ Διογένης ὀρθῶς ἐσημείωσε τὸν θάνατον τοῦ Πιτ-
τακοῦ τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 52 Ὀλυμπ. (1). Ἀλλὰ τὰ ἐπίλοιπα τοῦ
συγγραφέως τούτου, κατ' ἐμὴν γνώμην, λίαν ἀβέβαια εἰσὶν, ὅσον
ἐστὶ δύσκολον καὶ τὸ ν' ἀποδειχθῇ ἐξ αὐτῶν κατὰ ποῖον χρόνον
ἀνεδέχθη ὁ Πιττακὸς τὴν τυραννίδα, καὶ πότε αὐτὴν κατέθετο.
Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀρκεῖ μοι νὰ θέσω τὴν τοῦ Πιττακοῦ
αἰσυμνητίαν καὶ τὸν πρὸς τοὺς φυγάδας πόλεμον μεταξὺ τῆς 46
καὶ 48 Ὀλυμπιάδος.

Τὸν δὲ πόλεμον τοῦ Σιγείου, περὶ οὗ πολλάκις ἀνεφέραμεν,
ἀνέθεσεν ὁ Λάρχερος εἰς τὴν 49 Ὀλυμπ. κατὰ τὰς διηγήσεις
τοῦ Βαλερίου Μαξίμου καὶ τοῦ Διογένους, ἀντιμαχομένου
τοῦ Εὐσεβίου, ὅστις μαρτυρεῖ, ὅτι οὗτος συνέβη τὴν 43
Ὀλυμπ. Ἀλλ' ὁ ὑπολογισμὸς τῶν χρόνων δὲν συγχωρεῖ τὴν
γνώμην τοῦ Λαρχέρου· διότι, ἐπειδὴ ὁ τῶν Κορινθίων βασιλεὺς
Περίανδρος, ὅστις κατὰ τὸν Ἡρόδοτον καὶ Στράβωνα συνεφι-
λίωσε τοὺς Ἀθηναίους καὶ Μυτιληναίους, ἀπέθανε τὴν 48
Ὀλυμπ., καθὼς γίνεται δῆλον ἀπὸ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρ-

1) Ὁ Λάρχερος ἐν Χρονολογ. Ἡροδοτ. ὑπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 57 Ὀλυμπ.
γράφει: «Ὁ Λουκιανὸς βεβαιεῖ ἐν τῷ περὶ Μακροβίων 18, ὅτι ὁ Πιττακὸς ἐξῆσεν
100 ἔτη. Ἐὰν τοῦτον ἀκολουθήσωμεν, δὲ συμφωνοῦμεν μὲ τὸν Σουλδαν λέ-
γοντα, ὅτι ὁ Πιττακὸς ἐγεννήθη τὸ 1ον ἔτος τῆς 32 Ὀλυμπιάδος, τοῦ ὁποίου
ὁ θάνατος πρέπει ν' ἀναφερθῇ εἰς τὸ 1ον ἔτος τῆς 57 Ὀλυμπ.» Ἀλλὰ μεγάλως
ἐπλανήθη ὁ σοφὸς ἀνὴρ· διότι ἡ λέξις, γέγονε, ἣν ὁ Σουλδαν, μεταχειρίζεται,
οὐδέποτε σημαίνει ἐγεννήθη, ἀλλὰ πάντοτε, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐξῆ-
σεν, ἤκμασεν. Οὐδαμῶς λοιπὸν ἐνόμισεν ὁ Σουλδαν, ὅτι ὁ Πιττακὸς ἐγεν-
νήθη τὸ 1ον ἔτος τῆς 32 Ὀλυμπ.. Οὔτε δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἀνα-

χαίων (1), δὲν δύναται ν' ἀναφερθῆ ὁ τοῦ Σιγείου πόλεμος εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, εἰς ὃν ὁ Λάρχερος ἔθετο αὐτόν. Ὁ Λάρχερος παρεξηγήσας τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου, ἐπίσθη, ὅτι ὁ Περιάνδρος ἔζησε μέχρι τοῦ 2^{ου} ἔτους τῆς 54 Ὀλυμπ. Ἀλλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πολλὰ μετ' ὀλίγον θέλομεν εἶπει. Αἰτία δὲ τοῦ πολέμου τούτου ὑπῆρξε τὸ Σίγειον πόλισμα τῆς Τρωαδικῆς χώρας· διότι οἱ Ἀθηναῖοι, διατεινόμενοι, ὅτι εἰς ἑαυτοὺς μᾶλλον καὶ εἰς τοὺς βοηθήσαντας τοὺς Ἀτρείδας ἐν τῷ Τρωϊκῷ πολέμῳ, παρὰ εἰς τοὺς Διόλεῖς, ἀνήκει ἡ χώρα τῆς Τρωάδος, ἀφῆρπασαν ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους τὴν πόλιν ταύτην, πέμψαντες Φρύνωνα τὸν Ὀλυμπιονίκην μετὰ στρατοῦ. (2). Ἀλλ' οἱ Μυτιληναῖοι, ἐκ τοῦ Ἀχιλλείου φρουρείου, τοῦ πλησίον κειμένου, συχνὰς ἐποίουν εἰσδρομὰς κατὰ τοῦ Σιγείου· καὶ οὕτως ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἐμάχοντο (3). Καὶ Ἀλκαῖος δὲ ὁ ποιητῆς ἐστράτευσεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἂν καὶ δὲν ἔσχε καλὴν τύχην· διότι, ἡττηθέντων τῶν Μυτιληναίων ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τραπέντων εἰς φυγὴν, ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα, ρίψας τὴν ἀσπίδα, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν ἐν τῷ

φεροῦ ὁ θάνατος αὐτοῦ εἰς τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 57 Ὀλυμπ., ἀλλ' ἀσπαστέα ἡ τοῦ Διογένους Λαερτίου διήγησις, τὴν ὁποίαν δηλον, ὅτι ἀπὸ τινος ἀρχαίου συγγραφέα ἠρύσατο. Ὁ Λάρχερος, ἀμβιβάλλων ἂν ὁ Πιττακὸς ἐτελεύτησε τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 57 Ὀλυμπ., βεβιασμένως ἐξήγαγε τὴν περὶ τοῦ χρόνου, κατ' ὃν ἐπετράπη τῷ Πιττακῷ ἡ τυραννίς, γνώμην αὐτοῦ, ἣν ἡμεῖς ὀλίγον πιθανῶς θεωροῦμεν.

1) Κατὰ τὴν μχρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου ὁ Περιάνδρος ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 38 Ὀλυμπ. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης Πολιτ. V, 9, 22, παρέδωκεν, ὅτι ἐβασίλευσε 44 ἔτη. Ἀπέθανε λοιπὸν τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 48 Ὀλυμπ. Ἴδε Διογ. Λαέρτ. ἐν βίῳ Περιάνδρου τμῆμ. 95. Παράβλ. Μύλλερ. ἐν βιβλίῳ Ἀίγινητικῶν σελ. 66.

2) Στράβ. βιβλ. XIII. σελ. 599. D. Κασ. σελ. 340. Τσχοκ.

3) Ἡροδοτ. V, 94, 95. «Ἐπολέμεον» γὰρ ἐκ τε Ἀχιλλείου πόλιος ὀρμειόμενοι καὶ Σιγείου χρόνον ἐπὶ συχνῶν Μυτιληναῖοί τε καὶ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν ἀπαιτούντες τὴν χώραν, Ἀθηναῖοι δὲ οὔτε συγγνωσκόμενοι, ἀποδεικνύντες τε λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Διόλεῦσι μετεὶν τῆς Ἰλιάδος χώρας ἢ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖσι ἄλλοισι, ὅσοι Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενέλειφ τὰς Ἑλένης ἀρπαγὰς ».

Σιγείω βωμόν τῆς Ἀθηνᾶς ἀνέθεσαν (1). Ὑστερον δὲ Πιττακὸς ὁ τῶν Μυτιληναίων στρατηγὸς προκαλεσθεὶς ὑπὸ τοῦ Φρύνωνος εἰς μονομαχίαν, διετρώπησε μὲ τρίαιναν καὶ ἐγγειρίδιον αὐτὸν, περιπλεχθέντα εἰς ἀλιευτικὸν δύκτιον, ὅπερ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἀσπίδα ἐκράτει κεκρυμμένον (2). Ἀλλ' οὐδ' οὕτω βέβαια ἐτελείωτεν ὁ πόλεμος, διότι, αἰρεθεὶς ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν διαιτητῆς ὁ τῶν Κορινθίων βασιλεὺς Περίανδρος, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ τὸ Σίγειον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων. Τοιοῦτοτρόπως τὴν ὑπόθεσιν ἐκθέτουσιν ὅ τε Ἡρόδοτος καὶ ὁ Στράβων, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος λαλεῖ σκοτεινῶς πως, τὸν ὁποῖον μὴ ἐννοήσαντες ἀρκούντως τινὲς περιεπλέχθησαν εἰς ποικίλας πλάνας. Βεβαίως πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἀκριβῶς τὸν ἤδη μνημονευθέντα πόλεμον, ἀπ' ἄλλον κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μεταξὺ Μυτιληναίων καὶ Ἡγησιστράτου συμβάντα. Τοὺς δύο τούτους πολέμους ἐσύγχισεν εἰς ἓνα ὁ Βουχιέριος Γάλλος (3). Ἀλλ' ὀρθῶς ἐπαρατήρησεν ὁ Βαλκκενάριος σελ. 427, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ, ἀναφέρων περὶ τοῦ Ἡγησιστράτου καὶ τοῦ Σιγείου, ἐξέθεσεν ἐπιτροχάδην τὸν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μυτιληναίων συμβάντα ποτὲ πόλεμον, ἵνα παρασκευάσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ διηγηθῇ τὸ διὰ τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀλκαίου ἐξυμνηθὲν ἔργον. Τοῦτο ἐννόησε καὶ ὁ Λάρχερος, ἔσφαλεν ὅμως, πεισθεὶς ὅτι ὁ Περίανδρος διέλυτεν ὄχι τὸν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν, Πιττακοῦ

1) Στράβ. βιβλ. XIII. σελ. 600. Α. Κασ. σελ. 341. Τσχοουκ. Ἡροδ. αὐτόθ.

2) Στράβ. XIII. σελ. 600. Α. Κασ. σελ. 342. Τσχοουκ. « ὕστερον δ' ἐκ μονομαχίας προκαλεσθέντος τοῦ Φρύνωνος, ἀλιευτικὴν ἀναλαβὼν σκευὴν σὺν ἑνὶ δένδραμι, καὶ τῷ μὲν ἀμφιβλήστρω περιέβαλε, τῇ τριαίνῃ δὲ καὶ τῷ ξιριδίῳ ἔπειρε καὶ ἀνείλε ». Διογ. Λαέρτ. ἐν βίῳ Πιττακοῦ 74. Σχολιαστ. εἰς Αἰσχύλ. Εὐμενίδ. 336. Φέστος ἐν λ. reiarius. Σουίδ. ἐν λέξ. Πιττακός. Πολυαίν. στρατηγῆμ. I, 25. Παρίβλ. Πλούταρχ. περὶ κακοηθ. Ἡροδοτ. κεφ. 15., ὅστις τὸν δόλον τοῦ Πιττακοῦ μέγιστον τῶν πεπραγμένων τῷ ἀνδρὶ καὶ κάλλιστον ἐν ταῖς πράξεσι γενομένου κληῶν, καταφέρειται βρέως κατὰ τοῦ Ἡροδότου, διὰ τὴν παράλειψιν αὐτοῦ.

3) Διατριβ. Ἡροδότ. σ. 165.

καὶ Φρύωνος, πραγθέντα πόλεμον, ἀλλὰ τὸν μετ' ἔπειτα μεταξὺ Μυτιληναίων καὶ Ἑγητιστράτου ἐκραγέντα, καὶ νομίσας ὅτι ὁ Ἡρόδοτος αὐτὸ τοῦτο ἐδιηγέθη (1). Ἐντεῦθεν δὲ τοσοῦτον παρεσύρθη, ὥστε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Περίανδρος ἔζησε μέχρι τοῦ 2^{ου} ἔτους τῆς 54 Ὀλυμπ., καὶ νὰ θέσῃ τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα πόλεμον εἰς τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 49 Ὀλυμ. Περὶ δὲ τοῦ πολέμου τοῦ μεταξὺ Μυτιληναίων καὶ Ἑγητιστράτου θέλει γείνει λόγος μετ' ὀλίγον.

Τὸ ἐξ δεύτερον ἔτος τῆς 52 Ὀλυμ. ὁ Κροῖσος γενόμενος βασιλεὺς τῶν Λυδῶν, πρῶτος τῶν βαρβάρων ὑπέταξε τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατοικοῦντας Ἕλληνας. Τούτους δὲ φόρου ποιήσας ὑποτελεῖς, ἐπεχειρίσθη νὰ προσβάλλῃ διὰ θαλάσσης καὶ τὰς παρακειμένας νήτους. Ἀλλὰ νουθετηθεὶς κατὰ μὲν τινὰς ὑπὸ Βιάντος τοῦ Πριηνέως, κατ' ἄλλους δὲ ὑπὸ Πιπτακοῦ τοῦ Μυτιληναίου, ἀπέστη τοῦ σκοποῦ τούτου (2), καὶ οὕτως οἱ Λέσβιοι ἀπέφυγον τὸν ὑπ' αὐτοῦ κίνδυνον.

Ἐπολέμησαν δὲ οἱ Λέσβιοι καὶ πρὸς τὸν Πολυκράτην, τὸν τύραννον τῆς Σάμου, λαβόντα τὴν ἀρχὴν αὐτῆς τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 53 Ὀλυμ., βοηθοῦντες πανστρατιῇ, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τοὺς Μιλησίους, πολεμουμένους ὑπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ νικηθέντες εἰς ναυμαχίαν κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ τυράννου νὰ σκάψωσι δεδεμένοι πᾶσαν τὴν περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ τάφρον (3). Περὶ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἀπολάσαντες καὶ οἱ Μυτιληναῖοι τὴν φιλίαν τοῦ φιλέλληρος Ἀμάσιος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ εἰς κατοικίαν τὴν Ναύκρατιν πόλιν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, μετὰ τῶν ὁποίων ἰδρύσαντο τὸ μέγιστον τότε καὶ ὀνομαστότατον ἐν Αἰγύπτῳ καὶ χρησιμώτατον τέμενος, τὸ καλούμενον Ἑλλητίον (4).

Τὸ Σίγειον ἐκυρίευσαν πάλιν οἱ Μυτιληναῖοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περιάνδρου· ἔθεν κυριεύσας αὐτὸ πάλιν Πεισίστρατος

1) Χρονολογ. Ἡροδότ. Τόμ. IV, σελ. 329. καὶ τόμ. IV, σελ. 522.

2) Ἡροδοτ. I, 6. 26. 27. 3) Ὁ αὐτ. III, 39. 4) Ὁ αὐτ. II, 178.

ὁ τῶν Ἀθηναίων τύραννος (λαβὼν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 54 Ὀλυμπ.) κατέστησεν εἰς αὐτὸν τύραννον τὸν νόθον αὐτοῦ υἱὸν Ἠγησίστρατον, τὸν ὁποῖον ὁμοῦς δὲν ἄφησαν ἡσυχον οἱ Μυτιληναῖοι, ποιοῦντες ἐκδρομὰς ἀπὸ τῆς πλησίον τοῦ Σίγειου, Ἀχιλλεῖου πόλεως. Ἐμείνε δὲ τὸ Σίγειον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Πεισιστρατιδῶν, εἰς ὃ κατέφυγεν ἔπειτα τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 67 Ὀλυμπ. ὁ Ἰππίας, διωχθεὶς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὅστις ἐπανῆλθεν αὐθις ἐκεῖσε, ἀφοῦ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Σπάρτην τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 71 Ὀλυμπ., ἀπέβη μάταιον τὸ σχέδιον τοῦ νὰ καταλάβωσι τὰς Ἀθήνας διὰ τῶν Κορινθίων (1). Ὁ Λάρχερος δὲ ἔθεσε τὸ τέλος τοῦ μεταξὺ Ἠγησιστράτου καὶ Μυτιληναίων γενομένου πολέμου, τὸν ὁποῖον ἐνόμισεν, ὅτι ὁ Περίανδρος διέλυσε τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 54 Ὀλυμπ., πρὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Πεισίστρατος κατέστη κατὰ πρῶτον τύραννος τῶν Ἀθηναίων. Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς 54 Ὀλυμπ. ἐκυρίευσεν ὁ Πεισίστρατος τὸ Σίγειον, καὶ ἔκαμε τὸν περὶ τούτου πόλεμον, ἂν καὶ οὐχὶ ἀκριβέστερον ἐπροσδιώρισα τὸν χρόνον. Ὁ δὲ Λάρχερος, ὅστις νομίσας, ὅτι ὁ Περίανδρος συνεφιλίωσε τοὺς Μυτιληναίους μετὰ τοῦ Ἠγησιστράτου, δὲν ἐτόλμησε νὰ μεταβιβάσῃ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου πέραν τοῦ 2^{ου} ἔτους τῆς 54 Ὀλυμπ., δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴν θέσῃ τὸ τέλος τούτου τοῦ πολέμου εἰς τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 54 Ὀλυμπ.

Κῦρος δ' ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ὑποτάξας τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 55 Ὀλυμπ. τοὺς Λυδοὺς, ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ μὲ πόλεμον καὶ τοὺς Ἴωνας καὶ Αἰολεῖς τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τοὺς ὁποίους πρότερον εἰς μάτην ἐπροσκάλεσε διὰ νὰ ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τὸν Κροῖσον (2). Ἀλλ' οἱ Λεσβιοὶ τότε καὶ οἱ Τενέδιοι, καθὼς καὶ ὅσοι Ἴωνες κατῴκουν τὰς νήσους, δὲν ἐφοβοῦντο, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τὸν Πέρσην. « Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατάπερ Ἴωνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδὲν (3) ».

1) Ὁ αὐτ. V, 65. 94.

2) Ὁ αὐτ. I, 141. 3) Ὁ αὐτ. I, 151.

Ἀλλ' ὁ Κῦρος σκοπῶν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Βαβυλωνίων, διώρισεν ἄρχοντα τῆς μικρᾶς Ἀσίας πρότερον μὲν τὸν Μαζάρην (1), μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν Ἄρπαγον. Οἱ δὲ Ἕλληνες μολονότι ἐφάνησαν ἄνδρες ἀγαθοὶ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πόλεμον, μολαταῦτα ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποφέρουν τὴν τυραννίαν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔπειτα ὁ Ἄρπαγος, ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Καυνίων, Λυκίων καὶ Καρῶν, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἐκ τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων (2),

• Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἄρπάγου ὑποδούλωσιν τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἑλλήνων, οἱ νησιῶται φοβηθέντες μὴ πάθωσι τὸ αὐτὸ, παρέδωκαν ἑαυτοὺς ἐκουσίως εἰς τοὺς Πέρσας (3). Ἰότε συνυπετάγησαν ὡς φαίνεται μετὰ τῶν λοιπῶν νησιωτῶν καὶ οἱ Λέσβιοι, τὸ ὅποῖον συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεύσας Καμβύσης, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ πλοῖα τῶν Μυτιληναίων, ἐξ ὧν ἔστειλεν ἓν εἰς τὴν Μέμφιν διὰ τοῦ πεταμοῦ Νείλου εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ περικλεισμένους Αἰγυπτίους, τοὺς πρότερον ἠττηθέντας εἰς μάχην. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς εἶδον τὸ πλοῖον τῶν Μυτιληναίων προσπλέον μετὰ τοῦ Πέρσου κήρυκος, ἐπιχυθέντες πολλοὶ ἐκτὸς τοῦ τείχους, ἠράνισαν μὲν τὸ πλοῖον, κατέκοψαν δὲ τοὺς ἄνδρας, οὓς ἔπειτα ὁ Καμβύσης,

1) Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Πακτύης, εἰς ἓν ὁ Κῦρος εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν ἀπὸ τὰς Σάρδεις εἰς τὰ Ἐκβάτανα μετακίβμισιν τῶν θησαυρῶν τοῦ Κροίσου, κινήσας εἰς ἀποστασίαν τοὺς Λυδοὺς, καὶ διωκόμενος ὑπὸ τῶν Περσῶν, κατέφυγεν εἰς τὴν Κύμην. Ἐντεῦθεν δὲ, τῶν Κυμαίων μὴ θελόντων νὰ ἔχωσι παρ' ἑαυτοῖς τοῦτου, μετέβη εἰς Μυτιλήνην. Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπειδὴ ὁ Μαζάρης δι' ἀγγέλων ἐζήτηι τὸν Πακτύην, ἦσαν παρεσκευασμένοι νὰ παραδώσωσιν αὐτὸν ἐπὶ μισθῷ· ἀλλ' οὐκ ἐτελέσθη, διότι οἱ Κυμαῖοι πέμφαντες πλοῖον εἰς τὴν Λέσβον, μετέφερον αὐτὸν εἰς τοὺς Χίους, οἵτινες παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τοὺς Πέρσας, λαβόντες μισθὸν τὸν Ἀταρνέα, χώραν τοσοῦτον ἐπίσημον τῆς ξηρᾶς, καταντικρὺ τῆς νήσου Λέσβου. Διηγεῖται τοῦτο ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ὑπὸ μὲν τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὸ περὶ κακοῦθ. Ἡροδότ. Τόμ. IV, II σελ. 450, κατηγορούμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ Κρευζέρου εἰς ἀποσπάσμ. Ἑλ. Ἱστορ. σελ. 101, ὑπερασπιζόμενος. Τὴν γνώμην τοῦ Ἡροδότου ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Πausanias IV, 35. λέγων, « Τὸ δὲ χωρὶον ἐστὶν ὁ Ἀταρνέες ὁ Χίων μισθός, ἐν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβάνουσι, ἄνδρα ἐκδόντες ἰκέτην Πακτίην τὸν Λυδόν ».

2) Ἡρόδοτ. I. 169. 171. 3) Ὁ αὐτ. I, 169.

μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μέμφιδος, δεινῶς ἐξεδικήθη, φονεύσας δέκα ἐκ τῶν πρώτων Αἰγυπτίους ἀντὶ ἐνός (1).

Ὅταν δὲ τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 66 Ὀλυμ. Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Σκυθῶν, συνεξεστράτευον καὶ οἱ Μυτιληναῖοι μετὰ τῶν λοιπῶν Αἰολέων, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κῶην, τὸν υἱὸν τοῦ Ἐρξάνδρου, ὅσις καὶ ἐσυμβούλευσε τὸν Δαρεῖον, μέλλοντα νὰ διαλύσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰστρου γέφυραν ἀροῦ διέβησαν ἅπαντες, νὰ μὴν ἐκτελέσῃ τοῦτο, ἀλλὰ ν' ἀφήσῃ φύλακας τῆς γεφύρας τοὺς Ἴωνας. Ἀπὸ δὲ τὴν συμβουλήν ταύτην εὐχαριστηθεὶς μεγάλως ὁ Δαρεῖος, ὑπεσχέθη ν' ἀνταμείψῃ αὐτὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσε πιστῶς (2). διότι ἅμα ἐπανακάμψας εἰς Σάρδεις ἀπὸ τὴν Σκυθίαν, ἐνθουμούμενος τὴν συμβουλήν τοῦ Κῶου, ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ ποίαν ζητεῖ χάριν παρ' αὐτοῦ, ζητήσαντος δὲ τούτου τὴν Μυτιλήνην, κατέστησεν αὐτὸν τύραννον τῆς πατρίδος αὐτοῦ (3). Ἄλλ' ὁ Κῶης δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ δῶρον τοῦ Δαρείου· διότι ἀποτυχούσης τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων κατὰ τῆς Νάξου ἐκστρατείας, καὶ τοῦ Ἀρισταγόρου βουλευομένου μετὰ τῶν φίλων πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς σκοπομένης ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἀπεφάσισαν πρὸ πάντων νὰ στείλωσι τὸν Ἰατραγόραν, διὰ νὰ συλλάβῃ κρυφίως τοὺς ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Νάξου στρατοπέδῳ εὕρισκο-

1) Ὁ αὐτ. III, 13, 14. « καταληφθέντων δὲ (τῶν Αἰγυπτίων) ἐς Μέμφιν, ἔπεμπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναῖήν κήρυκα ἄγουσαν ἄνδρα Πέρσην, εἰς ὁμολογίην προκαλεόμενος Αἰγυπτίους· οἱ δὲ ἐπεὶ τε τὴν νέαν ἴδον εἰσελθοῦσαν εἰς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἀλλέες ἐκ τοῦ τεύχεος τὴν τε νέα διέφθειραν καὶ τοὺς ἄνδρας κρεουργηδὸν διασπάσαντες ἐφόρεον εἰς τὸ τεῖχος. » ἄγοντο δὲ ποινήν τίσοντες Μυτιληναίων τοῖσσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηϊ· ταῦτα γὰρ ἐδίκασαν οἱ βασιλεῖς δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἐκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταπόλλυσθαι ».

2) Ὁ αὐτ. Ἡρόδοτος IV, 97. « Κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ Δαρείου καὶ μιν ἡμείψατο τοῖς δεῖ· Ἔεινε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιφάνηθί μοι πάντως ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλῆς χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι ».

3) Ὁ αὐτ. V, 11.

μένους τυράννους τῶν εἰς τοὺς Πέρσας ὑποκειμένων Ἑλληνικῶν πόλεων. Αὐτὸς δὲ ἐλθὼν εἰς Μυσοῦντα, ἔνθα ὁ Περσικὸς στόλος, ἀπελθὼν ἀπὸ τῆς Νάξου, διέτριβε, συνέλαβε διὰ δόλου ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸν Κώην τὸν Μυτιληναῖον, ὅστις ἦτον ἀρχηγὸς τῶν Λεσβιακῶν πλοίων. Τοὺς δὲ τυράννους τούτους, διὰ τὴν φιλιώσθη ὁ Ἀρισταγόρας εἰς ἑαυτὸν τὰς εἰς τοὺς Πέρσας ὑποκειμένας Ἑλληνικὰς πόλεις, παρέδωκεν ἕκαστον εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Τότε παραδωθεὶς καὶ ὁ Κώης εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ἐνεδύθη ἐκτὸς τῆς πόλεως πορφύραν λιθίνην (1).

Πρότερον δὲ ἤδη οἱ Λέσβιοι ἐβοήθησαν μὲ πλοῖα τὸν Ὀτάνην, τὸν ἀρχηγὸν τῶν θαλασσιῶν δυνάμεων τῆς Περσίας, διὰ τὴν ὑποτάξιν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Δαρείου τὰς νήσους, Λημνον καὶ Ἰμβρον, κατοικουμένας ἔτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν (2).

Μετὰ δὲ ταῦτα, τοὺς Παίονας, κατ' ἐπιταγὴν μὲν τοῦ Δαρείου εἰς τὴν Φρυγίαν ἀπαχθέντας, ὀλίγον δ' ὕστερον, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἀρισταγόρου, ἄκοντος τοῦ βασιλέως, ἐπιθυμήσαντας οἴκαδε ἐπανελθεῖν, ἐβοήθησαν οἱ Λέσβιοι· διότι κομισθέντας εἰς τὴν Λέσβον ὑπὸ τῶν Χίων, οἱ Λέσβιοι μετεβίβασαν αὐτοὺς εἰς Δορίσκον, παρασχόντες οὕτως αὐτοῖς τὴν εὐκολίαν τοῦ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Παιονίαν (3).

Ὅταν δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρισταγόρου ὁ Ἰστιαῖος, φοβούμενος διὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν Ἑλλήνων, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε προταίτιος, μήπως τιμωρηθῆ, ἀπέδρασε, καὶ ματαίως παρὰ τῶν Χίων ἐζήτησε πλοῖα, μετέβη εἰς τὴν Λέσβον. Ἐκεῖθεν δὲ μετὰ ὀκτῶ τριήρων, ἃς οἱ Μυτιληναῖοι αὐτῷ ἐχορήγησαν, ἔπλευσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατέλαβεν τὰ ἐκ τοῦ Πόντου τῶν Ἰώνων πλοῖα (4). Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ, οἱ Λέσβιοι

1) Ὁ αὐτ. V, 36. 37. Περὶ τῆς Τζέτζης εἰς Χιλιάδ. III, 465. ἔνθα ἐσφαλμένως ἀναγινώσκεται Κώης Ὁρεξάνδρου, καὶ μετ' ὀλίγον Κώης ὁ Ὁρεξάνδρου.

2) Ὁ αὐτ. V, 26. 3) Ὁ αὐτ. V, 98.

4) Ὁ Ἡροδ. VI, 5. « ἐνθεῦτεν δε, οὐ γὰρ ἐπειθε τοὺς Χίους ὥστε ἐωυτῷ δοῦναι νέας, διέβη εἰς Μυτιλήνην καὶ ἐπεισε Λεσβίους δοῦναι οἱ νέας· οἱ δὲ πληρώσαντες ὀκτῶ τριήρας ἔπλεον ἅμα Ἰστιαίῳ εἰς Βυζάντιον, ἐνθαῦτα δὲ ἰζό-

μετά τῶν Ἰώνων ἀποφασίσαντες νὰ διαναυμαχήσῃσι παρὰ τὴν Λάδαν νῆσον, παρακειμένην τῇ Μιλήτῳ, πρὸς τὸν εἰς αὐτὴν προσορμισθέντα στόλον τῶν Περσῶν, ἐτάχθησαν μετὰ ἑβδομήκοντα τριήρων πλησίον τῶν Σαμίων, κατεχόντων τὸ πρὸς δυσμὰς κέρας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ πλείστοι τῶν Σαμίων, ἀμφιβάλλοντες περὶ τῆς καλῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου, διὰ τὴν μεταξὺ τῶν λοιπῶν Ἰώνων ἀναφανεῖσαν διχόνοιαν, ἔρευγον ἐκ τῆς μάχης, ἅμα συνεπλάκησαν μετὰ τῶν Περσῶν, οἱ Λέσβιοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἠκολούθησαν αὐτούς, ὥστε οἱ ἐπίλοιποι ἤφρανίσθησαν τὸ 3ον ἔτος τῆς 71 Ὀλυμ. (1).

Ὁ δὲ Ἰστιαῖος πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐκπορθήσεως τῆς Μιλήτου, ἔσπευσεν εἰς τὴν Χίον, ἀφήσας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον Βισάλτην τὸν Ἀβυδηνὸν μὲ πλοῖα, ἅτινα εἶχε λάβει ὑπὸ τοὺς Μυτιληναίους· τῆς δὲ φρουρᾶς τῶν Χίων μὴ ὑποδεχθείσης αὐτὸν, συνάψας μάχην, πολλοὺς μὲν ἐφόνευσε, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑπέταξε μετ' ὀλίγον, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων (2).

Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος (τὸ 4ον ἔτος τῆς 71 Ὀλυμ.), μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μιλήτου, οἱ Πέρσαι ἐκτὸς τῶν ἄλλων νήσων τῶν πρὸς τὴν ἠπειρῶν κειμένων, καθυπέβαλον εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπικράτειαν καὶ τὴν Λέσβον (3). Πρὸς δὲ, καὶ ὅλας τὰς περιστοιχιζούσας αὐτοὺς Ἑλληνικὰς ἀποικίας. Καθὼς δὲ εἰς πολλὰς νήσους, οὕτω καὶ εἰς τὴν Λέσβον οἱ Πέρσαι μετεχειρίσθησαν τὴν σαγήνην, τρόπον κυριεύσεως τοιοῦτον, ὥστε οὐδεὶς διέφευγεν αὐτοὺς (4). Οὕτως ἐκ νέου ὑπέπεσον οἱ Λέ-

μνοι τὰς ἐκ τοῦ Πέντου ἐκπλωούσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλὴν ἢ ὅσοι αὐτῶν Ἰστιαῖοι ἔφρασαν ἑτοῖμοι εἶναι περὶσεῖναι ».

1) Ὁ αὐτ. VI, 8. 14. 15. 2) Ὁ αὐτ. VI, 26.

3) Ἡροδ. VI, 31 Αἰσχύλ. Πέρσ. 881.

4) Ἡροδοτ. VI, 31, 32. Σαγηνεύω κυρίως σημαίνει τὸ ὀψαρεύω μὲ σαγήνην, (Pêcher à la seine), καὶ μεταφορικῶς τὸ Τραγεῖν τῶν Γάλλων, γινόμενον οὕτως. Ἔστενον μακρὸν χορὸν ἀνθρώπων, κρατούμενων ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐλόγγου, εἰς τρόπον ὥστε τίποτε ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα ἐντὸς τοῦ γύρου, ἀθροῦσεν ὁ θηρίον, δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφύγη. Ἡερ. Χιακ. σελ. 97. ὁ Μεταφρ.

σβιοι εις την κυριαρχίαν των Περσών, τούς οποίους ο Ξέρξης, όταν παρεσκεύαζε την κατά της Ελλάδος έκστρατείαν έπροσκάλεσεν εις συμμαχίαν. Πόσα δέ πλοία συνεισέφερον οί Λέσβιοι, δέν γνωρίζομεν σαφώς, άπαντες όμως οί Αίολεϊς, κατά την μαρτυρίαν του Ηροδότου, έστειλαν έξήκοντα (1). Προς τουτον διαφερόμενος ο Διόδωρος έγραψεν, οτι οί Λέσβιοι μετά των Τενεδίων και των λοιπών Αιολέων, έχορήγησαν τοίς Πέρσαις τεσσαράκοντα μόνον πλοία (2). Άλλ' αξιοπιστότερος φαίνεται ο Ηρόδοτος, διότι έκτός οτι μετ' αυτού συμφωνεί καθόλου εις τον προσδιορισμόν του αριθμού όλων των πλοίων του Ξέρξου, και ο έμβριθέστατος μάρτυς, ο ποιητής Αϊσχύλος (3), εῑναι πιθανόν, οτι και τὰ καθέκαστα ακριβώς παρέδωκε.

Μετά δέ την έν Πλαταιαίς και έν Μυκάλη καταστροφήν των πεζικών και ναυτικών δυνάμεων των Περσών, οί Λέσβιοι μετά των λοιπών νησιωτών συμπεριελήφθησαν εις την κοινήν των Έλλήνων συμμαχίαν (4). Μετ' όλίγον δέ, οί μέν Λακεδαιμόνιοι άπό του Έλλησπόντου (διότι ένταυθα μετέβη ο Έλληνικός στόλος προς διάρρηξίν των γεφυρών) ύπό την άρχηγίαν του Λεωτυχίδα έπλευσαν εις την πατρίδα αύτων, οί δέ Άθηναίοι μετά των συμμάχων, των νεωστί άπό του βασιλέως άποστάντων, έτράπησαν εις έκπόρθησιν της Σηστού (5). Εις τουτο άποβλέπουσιν οί λόγοι των Λεσβίων πρέσβειων παρά τῷ Θουκυδίδη. « Ημῖν και Άθηναίοις ξυμμαχία έγέμετο πρώτον, άπολιπόντων μέν ύμῶν έκ του Μηδικού πολέμου, παραμεινάντων δέ εκείνων προς τὰ υπόλοιπα των έργων (6) ». Της δέ πόλεως κυριευθείσης, οί Λέσβιοι, καθώς και οί λοιποί, έπαυήλθον εις την πατρίδα αύτων (7).

Έπειδή δέ εις την κατά της Κύπρου και του Βύζαντιου έκστρατείαν των Έλλήνων, την γενομένην τό 4ον έτος της 75

1) Ηροδ. VII, 95. 2) Διόδωρ. Σικελ. XI. 106. 3) Πέρσ. 340.

4) Ηροδ, XI 106.

5) Ηροδ. IX, 114. Θουκυδ. I, 89.

6) Θουκυδ. III, 10. 7) Ο αύτ. I, 89.

Ἄλκιμος, ἐμεγαλοφρόνησεν ὁ Λακεδαιμόνιος Πausanίας, οἱ πλοίαρχοι καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, πρὸ πάντων δὲ οἱ Χῖοι, οἱ Σάμιοι, καὶ οἱ Λέσβιοι κατώρθωσαν, ὥστε ὁ Ἀριστείδης νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν παντὸς τοῦ στόλου, καὶ νὰ συμφιλιώσῃ μετὰ τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων χωρισθέντας συμμάχους, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπέτυχον μετ' ὀλίγον (1): διότι, ἀνακληθέντος τοῦ Πausanίου εἰς τὴν πατρίδα διὰ τὴν δῶση λόγον τῶν πεπραγμένων, ἀντεκατέστησεν αὐτὸν ὁ Ἀριστείδης, ἀναδείξας τοὺς Ἀθηναίους ἀρχηγούς τῆς θαλάσσης. Ἄπαντες δὲ οἱ σύμμαχοι, οἵτινες πρότερον ἦσαν ὑποταγμένοι εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἤδη ἀνεγνώρισαν τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τοῦ νὰ ἀπολαμβάνωσι τὰ δίκαια αὐτῶν, καὶ διαρκῆ ἐλευθερίαν. Ἄλλοι Ἀθηναῖοι παραβιάσαντες τὴν συνθήκην ἐκείνην, ἀφῆρσαν κατ' ὀλίγον τὴν ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἐλευθερίαν, ὑποβλάτοντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω τινὲς διηγοῦνται, ἐγὼ δὲ θέλω ἀναφέρει μόνον τὰ τὴν Λέσβον ἀφορῶντα.

Περὶ τὰ τέλη τῆς 84 Ἄλκιμος πόλεμος ἐξεβράγη μεταξὺ Μιλησίων καὶ Σαμίων, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Μιλήσιοι, κατώτεροι ὄντες, παρώτρυναν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Σαμίων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀρχηγοῦντος τοῦ Περικλέους, πλεύσαντες εἰς τὴν Σάμον, κατέστησαν αὐτόθι τὴν δημοκρατίαν, καὶ ἑκατὸν ἐπάξαντες εἰς τὴν Λῆμνον ὀμήρους, φρουρὰν ἐν τῇ πόλει κατέλιπον (2). Τῶν δὲ Σαμίων ἐπαναστάντων ἐκ νέου, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Περικλέα, τὸν ποιητὴν Σοφοκλέα καὶ ἄλλους ἀρχηγούς, ἐπεχείρησαν τὸ δεύτερον ἐκστρατείαν κατ' αὐτῶν. Οἱ δὲ Λέσβιοι καὶ Χῖοι ἐβοήθησαν τοὺς Ἀθηναίους μετὰ 25 πλοίων (3), οἵτινες μετ' ὀλίγον καὶ ἕτερα 30 ἔλαβον παρ' αὐτῶν (4), στείλαντες πλοῖά τινα εἰς τὰς εἰρημένους νήσους, διὰ νὰ ζητήσωσι βοήθειαν (5). Ἀπὸ

1) Πλούταρχ. Ἀριστείδ. κεφ. 25 σ. XXIII. 2) Θουκυδ. I, 115.

3) Ὁ αὐτ. I, 116. (4) Ὁ αὐτ. I, 117.

5) Θουκυδ. I, 116. Ἐπειδὴ παρ' Ἀθηναίων XIII, σελ. 603, F. ὁ ποιητὴς Ἴων

δὲ τῆς τούτων συνδρομῆς βοηθούμενος ὁ Περικλῆς, ἠνάγκασε τοὺς Σαμίους, μετὰ ἐννέα μηνῶν ἀντίστασιν, νὰ κρημίσωσι τὰ τεῖχη, καὶ νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν στόλον, προσέτι δὲ καὶ διακόσια τάλαντα νὰ πληρώσωσιν. Δι' αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ τρόπου οἱ Ἀθηναῖοι ἀφῆρασαν καὶ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς συμμάχους τὴν ἐλευθερίαν· διότι ἅπαντες, ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ τῆς διχονοίας τοῦ νὰ ὑπερασπισθῶσι μὲ ἠνωμένας δυνάμεις, ὑπετάγησαν, ἐκτὸς τῶν Χίων καὶ Λεσβίων, ἀφ' ὧν ὄχι διὰ τὴν πίστιν, ἀλλὰ δι' ἄλλας αἰτίας ἀπείχοντο οἱ Ἀθηναῖοι (1). Καὶ πρῶτον μὲν, διότι δὲν εἶχον πρόφασιν ἱκανὴν νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς Λέσβου, τῆς ὁποίας αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις, ὑφ' ὧν ἦσαν κατηρτυσμένοι οἱ Λέσβιοι, πρὸ πάντων δ' οἱ Μυτιληναῖοι, εἰς τρόμον ἐνέβαλον αὐτούς· δεύτερον δὲ, διότι ὁ τῶν Ἀθηνηνῶν λαὸς, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν διαφερόντως πάντοτε ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων ἐθεραπεύοντο. Μολαταῦτα ἐφοβοῦντο διηνεκῶς οἱ Λέσβιοι, μήπως, ἂν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὑποταχθέντων πλέον εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἔχαιρον τὴν ἐλευθερίαν των, καταδυναστευθῶσι καὶ αὐτοὶ ποτέ ὑπ' αὐτῶν (2). Ὅθεν ἐννοήσαντες καλῶς, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδόλως συγκινηθέντες ἀπὸ τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῶν, οὐδαμῶς ἐφείδοντο τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἀλλὰ λίαν διαφόρως διεννοοῦτο, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ἀπὸ τὰς βουλὰς αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐπέιθοντο εἰς τοὺς περὶ ἀποστασίας ἐλθόντας εἰς Σπάρτην πρέσβεις τῶν Μυτιληναίων, μὴ ἐννοοῦτες τίνος ἕνεκα οἱ Μυτιληναῖοι ἠναγκάσθησαν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ νὰ μείνωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων (3).

λέγει, ὅτι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Σοφοκλέους, πλείοντος εἰς Λέσβον, συνητηθή ἐν Χίῳ, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι αὐτῷ τῷ Σοφοκλεῖ ἐπετράπη τοῦ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς Λεσβίους καὶ Χίους εἰς συμμαχίαν τοῦ πολέμου. Τοῦτο ἀνέφερεν ὁ Αὐγ. Σεῖδλέρος εἰς τὴν περὶ Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους διατριβὴν, ἣτις προετέθη ἐν τῇ τοῦ Ἑρμάννου ἐκδόσει.

(2) Θουκυδ. I, 19. III, 10. (1) Ὁ αὐτ., III, 11, 12.

(3) Ὁ αὐτ. III, 2. 13.

Κατὰ δὲ τὸν ἐκτραγέντα Πελοποννησιακὸν πόλεμον τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 87 Ὀλυμ., οἱ Λέσβιοι προσῆλθον εἰς τοὺς Ἀθηναίους σύμμαχοι αὐτόνομοι, χορηγοῦντες αὐτοῖς πλοῖα μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ χρήματα (1). Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ θέρος τοῦ 2^{ου} ἔτους τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος γενομένην κατὰ τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Ποτιδαίας ἐκστρατείαν, οἱ Μυτιληναῖοι μετὰ τῶν Χίων ἔστειλαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν 50 πλοῖα (2). Μεσοῦντος δὲ τοῦ ἔαρος τοῦ 4^{ου} ἔτους τοῦ πολέμου τούτου, οἱ Μυτιληναῖοι, παρακινήθεντες ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Βοιωτῶν, τρέπονται αὖθις εἰς ἀποστασίαν, καὶ παρασκευάζουσι πάντα τὰ εἰς ταύτην συντείνοντα. Δι' ὅ, οὐχὶ μόνον τοὺς λιμένας ἤρχισαν νὰ ἐμφράττωσι, καὶ τὰ τεῖχη νὰ ἐποικοδομῶσι, καὶ πλοῖα νὰ κατασκευάζωσι, ἀλλὰ καὶ πρὸς εἰσαγωγὴν σίτου καὶ τοξοτῶν ἐκ τοῦ Πόντου, ἀνθρώπους ἀπέστειλαν (3). Ἦσαν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ Λέσβιοι, ἐκτὸς τῶν Μηθυμναίων, ἀπὸ φόβου ἀναμφιβόλως ἐμποδισθέντων, τοῦ νὰ ἐνωθῶσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Μυτιληναίων, οἵτινες ταχύτερον παρ' ὅτι εἶχον διανοηθῆ, ἠναγκάσθησαν, μὴ ὄντες εἰσέτι ἀρκετὰ παρεσκευασμένοι πρὸς ἀντίστασιν, νὰ ἀναδεχθῶσι τὸν πόλεμον, προδοθέντος τοῦ συμβουλίου αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ κατασκόπων. Δόξανδρος δηλαδὴ ὁ Μυτιληναῖος, ἐπειδὴ, ζητήσας δύο παρθένους, τὰς θυγατέρας τοῦ ἀποθανόντος Τιμοφάνους, πολίτου πλουσιωτάτου, εἰς γάμον τῶν υἱῶν αὐτοῦ, περιωθίσθη, ἤγειρε τὴν στάσιν, καὶ παρώξυνε τοὺς Ἀθηναίους, πληροφορηθέντας περὶ τῶν σχεδίων τῶν Μυτιληναίων νὰ ἐπιφέρωσι κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον. Ταῦτα παρέδωκεν ὁ Ἀριστοτέλης (4), μὲ τὰ ὁποῖα καλῶς συμβιβάζεται καὶ ἡ τοῦ Θουκυδίδου διήγησις, λέγοντος, « Τενέδιοι καὶ Μηθυμναῖοι, καὶ αὐτῶν Μυτιλη-

1) Ὁ αὐτ. II, 9. 2) Ὁ αὐτ. II, 56. VI 31. 3) Ὁ αὐτ. III, 3.

(11) Πολιτ. V, 3, 3. « Καὶ περὶ Μιτυλήνην δὲ ἐξ ἐπικλήρων στάσεως γενομένης, πολλῶν ἐγένετο ἀρχὴ κακῶν καὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἀθηναίους, ἐν ᾧ Πάχης ἔλαβε τὴν πόλιν αὐτῶν. Τιμοφάνους γὰρ τῶν εὐπόρων τινὸς καταλιπόντος δύο θυγατέρας ὁ περιωθισθεὶς καὶ οὐ λαθὼν τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ Δόξανδρος ἤρξε

ναίων ἰδία ἄνδρες κατὰ στάσιν, πρόξενοι Ἀθηναίων (1), μηνυταὶ γίνονται τοῖς Ἀθηναίοις, ὅτι ξυνοικίζουσι τε τὴν Λέσβου εἰς τὴν Μυτιλήνην βία, καὶ τὴν παρασκευὴν ἅπασαν μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Βειωτῶν ξυγγενῶν ὄντων ἐπὶ ἀποστάσει ἐπείγονται. καὶ εἰ μή τις προκαταλήψεται ἤδη, στερήσεσθαι αὐτοὺς Λέσβου ».

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἐπίστευον εἰς τὰ ὑπὸ τῶν μηνυτῶν ἀγγελόμενα ἀφ' οὗ ὅμως, πέμψαντες πρέσβεις, δὲν ἐπειθον τοὺς Μυτιληναίους, τὴν τε ξυνοίκησιν καὶ τὴν παρασκευὴν διαλύειν, φοβηθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ προκαταλάβωσι τὰ σχέδια αὐτῶν. Καὶ τὰς μὲν τῶν Μυτιληναίων δέκα τριήρεις, αἵτινες ἔτυχον τότε νὰ βοηθῶσιν αὐτοὺς διὰ τὴν ὑπάρχουσαν συμμαχίαν, καταλαμβάνουσιν ἀμέσως, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἄνδρας φυλακίζουσιν· ἐνταύτῳ δὲ πέμπουσιν ἐξαίφνης τεσσαράκοντα ναῦς, αἵτινες ἔτυχον νὰ ἦναι παρεσκευασμένα διὰ νὰ περιπλεύσωσι τὴν Πελοπόννησον, καὶ στρατηγὸν τὸν Κλεῖππίδην, τὸν υἱὸν τοῦ Δεινίου, μετ' ἄλλων δύο. Ἐπειδὴ ἔλαβον εἶδησιν,

τῆς στάσεως, καὶ τοὺς Ἀθηναίους παρῴξυνε, πρόξενος ὢν τῆς πόλεως». Ὁ Ἀγαθίας εἰς ἐπίγραψμα, ἐν τοῖς ἀναλέκτ. III, σ. 64 (Τόμ. IV, σ. 34. Ἰακώβτ.) διηγεῖται, ὅτι ὁ εἰς τὴν κατὰ τῆς Λέσβου ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς Πάχης, κυριευθεὶς ἀπὸ ἔρωτα δύο γυναικῶν Μυτιληναίων, τῆς Λαμαξίδος καὶ Ἑλλανίδος, ἐφόνευσε τοὺς συζύγους αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον ὅμως, καθὼς λέγει ὁ ποιητὴς, ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν γυναικῶν τούτων, τὰς ὁποίας ἐκ Μυτιλήνης εἰς Ἀθήνας ἀπήγαγεν. Ὁ Σνεϊδέρος, ὅστις εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους φρονεῖ, ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ὡς ἐπίκληροι παρθένοι ἀναφερόμεναι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἢ Λαμαξίς καὶ ἢ Ἑλλανίς, φαίνεται, ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Ἀγαθία περισσοτέραν πίστιν, παρ' ὅτι ἔπρεπε. Δικαίως δ' ὁ Ρεϊσκίος καὶ ὁ Ἰακώβσιος δοξάζουσιν, ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη πρέπει νὰ ἀναφερθῇ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐρωτικὸς μύθους, τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μιλησιακὸς γινωσκομένους.

1) Οὕτω πρέπει νὰ στιχθῇ τὸ χωρίον τοῦτο. Ὁ Ἐμμανουὴλ Βένκερος, ἀκολουθῶν ὡς φαίνεται τὴν γνώμην τοῦ Κιστεμακέρου, ἐρῶς εἴηκε τὸ κῶμμα μετὰ τὴν λέξιν στάσιν, τὸ ὑπὸ τῶν πλειοτέρων ἐκδοτῶν μετὰ τὸ ἄνδρες, τιθέμενον· διότι πρέπει νὰ ἐνωθῇ, κατὰ στάσιν μυνηταὶ γίνονται κτλ. Εὐκόλως δ' ἐννοεῖται, ὅτι διὰ τοῦ ἄνδρας, προξένους Ἀθηναίων, συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ Δύξανδρος μετὰ τοῦ κόμματός του.

ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι θέλουσιν ἑορτάσει ἔξω τῆς πόλεως πανδημεῖ τὴν ἑορτὴν Ἀπόλλωνος τοῦ Μαλόεντος, καὶ ἐντεῦθεν ἤλπιζον, ὅτι ἂν ὁ Κλείπιδης ἐπιταχύνῃ, δύναται νὰ προλάβῃ αὐτοὺς ἐκτὸς τῆς πόλεως ἑορτάζοντας. Ἐὰν δὲ ἤθελον ἀποτύχῃ τούτου, νὰ προτεινῶσιν εἰς τοὺς Μυτιληναίους, νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη, καὶ νὰ παραδώσωσι τὸ ναυτικόν· ἀντισταθέντων δὲ, νὰ κηρύξωσι κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον. Ἄλλ' ἐν τούτοις ἄνθρωπός τις ἄγνωστος, ἐκ τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν Εὐβοίαν διαβάς, ἐκεῖθεν δὲ δι' ὀλκάδος ἀφίχθεις εἰς τὴν Λέσβον, ἀναγγέλει τοῖς Μυτιληναίοις τὴν κατ' αὐτῶν ἐκστρατεῖαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, ἠμέλησαν πλέον τῆς ἑορτῆς τοῦ Μαλόεντος, καὶ τάξαντες φυλακὰς περὶ τὰ ἡμιτελῆ μέρη τῶν τειχῶν καὶ λιμένων, ἐφύλασσον αὐτὰ (1).

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων φθάσαντες μετ' ὀλίγον μετὰ στρατοῦ ἀπήγγειλαν αὐτοῖς τὰ διατεταγμένα, οὐκ εἰσακουόντων δὲ τῶν Μυτιληναίων, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον. Ἀπαράσκευοι δ' ὄντες οἱ Μυτιληναῖοι, καὶ παρ' ἐλπίδα εἰς πόλεμον βιασθέντες, ἐξώρμησαν μὲν εἰς ναυμαχίαν ὀλίγον πρὸ τοῦ λιμένος, μὴ δυνηθέντες ὁμως ν' ἀνισταθῶσιν, ἐπρόβαλον εἰς αὐτοὺς τὴν εἰρήνην, θέλοντες νὰ συνδέσωσι μετρίαν τινα καὶ φιλόανθρωπον συνθήκην, καὶ ἐντεῦθεν ν' ἀναχωρήσῃ παρευθὺς ὁ τῶν Ἀθηναίων στόλος. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐδέξαντο τοὺς λόγους εὐθὺς, φοβούμενοι καὶ αὐτοὶ, μήπως δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ βαστάξωσι πόλεμον καθ' ὅλης τῆς Λέσβου. Ἐντεῦθεν λοιπὸν, γενομένης ἀνακωχῆς, πέμπουσιν οἱ Μυτιληναῖοι εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις, μὲ σκοπὸν νὰ καταπέισωσι τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν τὸ ναυτικόν, ὁμολογοῦντες, ὅτι οὐδὲν πλέον θέλουσι νεωτερίσει. Ἐν ταύτῳ δ' ἀποστέλλουσι καὶ εἰς τὴν Λακεδαίμονα πλοῖον κρυφίως, διὰ νὰ ζητήσωσι βοήθειαν, πιστεύοντες, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδαμῶς θέλουσι πεισθῆ εἰς τὰς προτάσεις αὐτῶν (2). Καὶ ἡ γνώμη τῶν αὐτῶν δὲν

(1) Θουκυδ. III, 3. (2) Ὁ κτ. III, 4.

ἐδείχθη ψευδής· διότι μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας οἱ πρέσβεις, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ὅλοι οἱ Λέσβιοι, πλὴν τῶν Μηθυμναίων, ἠτοιμάζοντο αὖθις εἰς πόλεμον μάχης δὲ γενομένης, σχεδὸν ἐξ ἴσου ἀμφοτέροι ἐπολέμησαν. Ἀλλ' οἱ Μυτιληναῖοι ὀλίγον πιστεύσαντες εἰς τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ἀνεχώρησαν εἰς τὸν λιμένα, περιμένοντες τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων· διότι ἐκτὸς τῆς νηὸς, τὴν ὁποίαν ἀρτίως ἴδαμεν, ὅτι εἶχον στείλει εἰς τὴν Λακεδαίμονα, διὰ τὴν ζήτησιν βοήθειαν, καὶ ἐτέραν τινὰ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοὺς ἀρχηγοὺς Μαλέαν τὸν Λακεδαιμόνιον, καὶ Ἑρμαιώνδαν τὸν Θηβαῖον, οἵτινες εἶχον φθάσει μετὰ τὴν μάχην (1).

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, τῶν Λεσβίων τραπέντων εἰς ἡσυχίαν ἐπ' ἐλπίδι βοήθειας, ἐξασφάλισαντες ἑαυτοὺς μετὰ τὰς τῶν συμμάχων βοήθειας, ἐτείχισαν δύο στρατόπεδα ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως, καὶ περιεκύκλωσαν μετὰ πλοῖα ἀμφοτέρους τοὺς λιμένας· καὶ οὕτως ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης ἐμποδίσθησαν παντάπασιν οἱ Μυτιληναῖοι, τῆς δὲ γῆς, τῆς μὲν ἄλλης ἐκράτουν οὗτοι μετὰ τῶν λοιπῶν Λεσβίων, συνδραμόντων εἰς βοήθειαν ἤδη, τὸ δὲ περίξ μόνον τῶν στρατοπέδων ὀλίγον μέρος τῆς γῆς ἐπεκράτουν οἱ Ἀθηναῖοι (2). Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ οἱ ἐπὶ τῆς πρώτης νηὸς ἐκπεμφθέντες τῶν Μυτιληναίων πρέσβεις, ἔφθασαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα· ἐκεῖθεν δὲ διὰ τῶν συμβουλῶν τούτων, ἀφιχθέντες εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὠμίλησαν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγῶνων ἐνώπιον ὅλων τῶν συμμάχων τῶν Λακεδαιμονίων τὴν 20^{ην} ἡμέραν τοῦ Ἰουλίου μηνός. Ἐκθέσαντες δὲ τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπέστησαν, κατέδειξαν τὴν ὠφέλειαν, ἣτις ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς μετ' αὐτῶν συνθήκης, καὶ διεμαρτυρήθησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅπως ἔλθωσι παραχρῆμα εἰς βοήθειαν (3). Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, συγκινηθέντες ἀπὸ τοὺς τῶν πρέσβειων λόγους,

(1) Ὁ αὐτ. III, 5. (2) Ὁ αὐτ. III, 6.

(3) Ὁ αὐτ. III, 8—14.

διέταξαν τοὺς μὲν συμμάχους εἰς τὸν Ἴσθμὸν νὰ πορευθῶσιν, αὐτοὶ δὲ ταχύτερον τῶν λοιπῶν Πελοποννησίων ἀφίχθέντες ἐνταῦθα, παρεσκεύασαν στόλον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐλπίζοντες, ὅτι, ἐὰν βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν συμμάχων ἤθελον προσβάλλει τὴν Ἀττικὴν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον μετακαλέσει ἐκ τῆς Λέσβου τὸν στόλον (1). Ἄλλ' οὗτοι μὲ ἑκατὸν πλοῖα, καταρτισθέντα ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, περιπλεύουσι τὴν Λακεδαίμονα, διὰ τὸ ὀπισθίον οἱ Λακεδαιμόνιοι καταπλαγέντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν. Τοῦτο συνέβη τὸν Μεταγειτινῶνα μῆνα τὸν Ἀττικόν, ἢ τὸν Αὐγούστον τὸν Ἰουλιανόν (2).

Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸν Ἴσθμὸν ἦσαν, ἐστράτευσαν μετὰ τῶν συμμάχων ἐναντίον τῆς Μηθύμνης κατὰ γῆν. Ἐπειδὴ δ' ἄλλως, παρ' ὅτι ἠλπίζον, προέβαινον τὰ πράγματα, ἀπῆλθον εἰς Ἀντισσαν καὶ Πύρρον καὶ Ἐρεσσόν, καὶ καταστήσαντες τὰς πόλεις ταύτας ἀσφαλεστέρας, καὶ τὰ τεῖχη ὀχειρώσαντες, διὰ τάχους ἀπῆλθον εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ οἱ Μηθυμναῖοι ἐστράτευσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν Ἀντισσαίων, ὑπὸ τῶν ὀπισθίων καταβληθέντες καὶ εἰς φυγὴν τραπέντες, ἀπέθανόν τε πολλοὶ καὶ ἀνεχώρησαν οἱ λοιποὶ κατὰ τάχος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, μαθόντες ταῦτα, πέμπουσιν εἰς τὴν Μυτιλήνην, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, Πάχητα τὸν Ἐπικούρου, στρατηγόν, μετὰ χιλίων ὀπλιτῶν, ὅστις περιτειχίσας τὸν πόλιν μὲ τεῖχος ἀπλοῦν, καὶ φρούρια εἰς τὰ δυνατώτερα τῶν μερῶν ἀνεγείρας, ἐνέκλεισε κατὰ κράτος καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης τοὺς Μυτιληναίους, μὴ δυναμένους πλέον οὐδαμόθεν νὰ ἐξέρχωνται (3). Κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον μῆνα πέμπεται ἐκ τῆς Λακεδαίμονος εἰς τὴν Μυτιλήνην Σάλαιθος ὁ Λακεδαιμόνιος, ὅστις διὰ πλοίου φθάσας εἰς Πύρρον, ἐκεῖθεν δὲ πεζῇ διὰ χαράδρας τινὸς, καθ'

1) Ὁ αὐτ. III, 15. 2) Ὁ αὐτ. III, 16.

3) Ὁ αὐτ. III, 18.

ἓ μέρος τὸ τῶν Ἀθηναίων περιτείχισμα ἦν ταπεινόν, εἰσελθόντων κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, ἀναγγέλει τοῖς Μυτιληναίοις, ὅτι ἐν βραχεῖ χρόνῳ οἱ Λακεδαιμόνιοι θέλουσιν ἔλθει εἰς βοήθειαν, διὰ τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα ὑπερχαρέντες, νέας ἐλπίδας ἀνέλαβον (1). Τὸ πέμπτον δὲ ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου, οἱ Πελοποννήσιοι ἀποστείλαντες εἰς τὴν Λέσβον τὰς δύο καὶ τεσσαράκοντα ναῦς, Ἀλκίδου ναυαρχοῦντος, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν θορυβούμενοι ἤττον ἐπιβοηθήσωσι τὸν εἰς Μυτιλήνην καταπλεύσαντα στόλον. Ἐπειδὴ δὲ πολὺν καιρὸν διατρίψαντες εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐδεμίαν ἐκ τῆς Λέσβου περὶ τῶν νηῶν αὐτῶν ἔλαβον ἀγγελίαν, καὶ ὁ σῖτος ἤρχιζεν ἤδη νὰ ἐκλείπη, ἐπανήλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν (2). Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐν τούτοις, ἐπειδὴ καὶ αἱ νῆες δὲν εἶχον φθάσει ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὁ σῖτος ἤρχητε νὰ ὀλιγοστεύη, βιάζονται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, διὰ τὴν ἐξῆς μάλιστα αἰτίαν. Ὁ Σάλαιθος ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς ἐκ τῆς Λακεδαίμονος τῶν νηῶν ἀφίξεως, ὀπλίζει τὸν δῆμον, πρότερον ἀνοπλον ὄντα, ἵνα, βοηθούμενος ὑπ' αὐτοῦ, ἐξορμήτῃ κατὰ τῶν πολιορκούντων τὴν πόλιν Ἀθηναίων. Ὁ δὲ λαὸς ἅμα λαβὼν τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας, ἤναντιοῦτο εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχόντων, καὶ ἐκέλευε τοὺς δυνατοὺς νὰ φέρωσιν εἰς τὸ φανερὸν τὸν σῖτον, καὶ νὰ διανεμῶσιν αὐτὸν πρὸς ἅπαντας κοινῶς, ἐὰν δὲ τοῦτο δὲν ἤθελε γείνη, εἶπεν, ὅτι ποιήσας εἰρήνην μὲ τούτοις Ἀθηναίους, θέλει παραδώσει τὴν πόλιν (3). Εἰς τοιαύτας στενοχωρίας περιελθόντες οἱ ἄρχοντες, ὁμοῦ μὲ τὸν λαὸν παρεδώθησαν εἰς τὸν ἐχθρὸν μὲ τὴν ἀκόλουθον συμφωνίαν· ὁ μὲν Πάχης μεθ' ἅπαντος τοῦ στρατοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, καὶ νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τῶν Λεσβίων ὅπως θέλωσιν, αὐτοὶ δὲ νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς

1) Ὁ αὐτ. III, 25.

2) Ὁ αὐτ. III, 26. 3) Ὁ αὐτ. III, 27.

ἡτὰς Ἀθήνας, διὰ τὰ συνδιαλεχθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων περὶ
ἑαυτῶν. Ὁ δὲ Πάχης ὑπεσχέθη μὲν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἐν ὄσῳ
οὐδὲν ἐπιστρέψουσιν οἱ πρέσβεις, δὲν θέλει οὔτε δέσει, οὔτε ἀνδρα-
ποδίσει, οὔτε φονεύσει οὐδένα ἐκ τῶν Μυτιληναίων· οὐδὲν ἤτι-
τον ὅμως ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἀρχόντων, οἵτινες ὑπῆρξαν αἴτιοι τῆς
ἀποστασίας, οὐδεμίαν ἔχοντες πίστιν πρὸς τὸν Πάχητα, καίτοι
ὑποσχεθέντα αὐτοῖς ἀσφάλειαν ζωῆς, καὶ περιδεεῖς γενόμενοι,
κατέφυγον εἰς τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν, ἅμα τῆς στρατιᾶς εἰ-
σελθούσης εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Πάχης, ἀποσπᾶσας αὐτοὺς
ἐκεῖθεν, τοὺς ἔστειλε νὰ φυλάττωνται εἰς τὴν Τένεδον, μέχρι
τελείας ἀποφάσεως τῶν Ἀθηναίων περὶ τῆς τύχης αὐτῶν.
Πέμψας δ' ἐνταύτῳ τριήρεις καὶ εἰς τὴν Ἄντισσαν, ἐκυρίευ-
σεν αὐτήν, καὶ ἐντεῦθεν διέταττε τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὸ στρατό-
πεδον, ὅπως τῷ ἐφαίνετο εὐλογον (1).

Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα ἐπράττοντο εἰς τὴν Λέσβον, οἱ ἐν ταῖς τεσ-
σαράκοντα καὶ δύο ναυσὶ ἐκ Πελοποννήσου, καθὼς ἀνωτέρω εἶπο-
μεν, σαλέντες εἰς Μυτιλήνην, ἐνδιατρίψαντες περὶ τε τὴν Πελο-
πόννησον αὐτήν, καὶ κατὰ τὸν ἄλλον πλοῦν, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰκα-
ρον καὶ Μύκονον, ἔνθα κατὰ πρῶτον ἔμαθον τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθη-
ναίων ἄλωσιν τῆς Μυτιλήνης. Θελήσαντες δὲ νὰ μάθωσι τὸ
ἀληθές, κατέπλευσαν εἰς Ἐμβατον τῆς Ἐρυθραίας, ὅπου ἀφί-
χθησαν ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Πληροφο-
ρηθεὶς δ' ὁ τῶν Πελοποννησίων στρατηγὸς Ἀλκίδα, ὅτι βραδέ-
ως ἔρχεται εἰς βοήθειαν, καὶ ἀπορρίψας τὴν τοῦ Τευτιάπλου τοῦ
Ἡλείου συμβουλήν, προτείναντος αἰφνήδιον κατὰ τῶν Ἀθηναίων
ἔφοδον, ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὴν Πελοπόννησον (2).
Ὁ δὲ Πάχης, ὅστις πρῶτον ἐγκαταλείψας τὴν Μυτιλήνην, εἶχεν
ἐπιδιώξει μέχρι τινὸς τὸν Ἀλκίδα, φθάσας δὲ μετὰ ταῦτα εἰς
Νότιον, εἶχε βοηθήσει τοὺς ἐξορίστους Κολοφωνίους πρὸς ἀνά-
κτησιν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος (3), ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Λέσβον,
καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν Πύρραν καὶ Ἐρεσσὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν

1) Ὁ αὐτ. III, 28. 2) Ὁ αὐτ. III, 29—31. 3) Ὁ αὐτ. III, 34.

Ἀθηναίων, ἔστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας Σάλαιθον τὸν Λακεδαιμόνιον, συλλαβὼν αὐτὸν ἐν τῇ πόλει κεκρυμμένον ὄντα· πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἀποστάντας τῶν Μυτιληναίων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποστεῖλαι εἰς Τένεδον, καὶ εἴτινα ἄλλον εὔρε τῆς ἀποστασίας αἴτιον· ἀποπέμπει δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς τὸ πλεῖστον μέρος. Αὐτὸς δὲ διαμείνας εἰς τὴν Λέσβον μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ, διώκει τὴν Μυτιλήνην, καὶ τὴν Λέσβον ἅπασαν, καθάπερ αὐτῷ ἐδόκει (1).

Ἀφικομένων δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ Σαλαίθου εἰς τὰς Ἀθήνας, αὐτὸν μὲν παρευθὺς ἀπέκτειναν, περὶ δὲ τῆς τύχης τῶν ἄλλων ἐσχέπτοντο τί τὸ πρακτέον. Ἐρεθισθέντες ὁμῶς ὑπ' ἐργῆς μεγάλης, ἀπεφάσισαν οὐχὶ μόνον τοὺς παρόντας καὶ πρωταιτίους νὰ φονεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ ἅπαντας τοὺς ἠβόντας Μυτιληναίους, τοὺς δὲ παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν νὰ ἀνδραποδίσωσιν. Οὕτω λοιπὸν πέμπουσι πλοῖον παραχρῆμα εἰς Λέσβον, διὰ νὰ φέρῃ τὸ μέλαν τοῦτο ψήρισμα πρὸς τὸν Πάχητα. Ἐπειδὴ ὁμῶς τὴν ὑστεραίαν μετεμελήθησαν διὰ τὴν ὠμοτάτην ταύτην ἀπόφασιν, ἐκκλησίας εὐθὺς συναθροισθείσης, καὶ τῆς περὶ τῶν Μυτιληναίων συσχέψεως ἀνανεωθείσης, πρῶτεραι ἐξετέθησαν γινῶμαι (2). Τότε ὁ δημαγωγὸς Κλέων ὁ Κλεαινέτου, ὅστις μεγίστην τότε παρὰ τῷ δήμῳ ἔχαιρεν ὑπόληψιν, ἀναστὰς, σφοδρότατα ὠνείδισε τὴν ἀστασίαν καὶ κουφόνειαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὰ μέγιστα προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν γνώμην. Χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας, εἶπε, πρέπει νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Μυτιληναίους, ὥστε καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι, διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου, νὰ διατηρῶσι τὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους πίστιν, ἀπειργόμενοι πάσης ἀποστασίας· ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι ἄξιοι τιμωρίας, καθ' ὅσον δὲν εἶχον αἰτίαν ἀποστασίας· διότι μεταξὺ τῶν συμμάχων τὴν πρώτην αὐτοὶ κατεῖχον θέσιν, ἀπολαμβάνοντες ἐλευθερίαν, καὶ μεγίστην πάντοτε τιμὴν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δὲν ἠμπόδισε τοὺς Μυτιληναίους, ἐγκαταλείψαντας τὸ μέρος αὐτῶν, νὰ

1) Ὁ αὐτ. III. 35. 2) Ὁ αὐτ. III, 36.

μεταβῶσιν εἰς τὸ τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ τοῦτο δικαίως πρέπει
να τιμωρηθῶσιν. Ἄλλ' οὔτε μόνοι οἱ ἄρχοντες, ἐπρόσθεσε, να
καταδικασθῶσιν εἰς κεφαλικὴν ποινὴν, ὁ δὲ δῆμος να ἀπολυθῆ
τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλ' ἅπαντες οἱ Μυτιληναῖοι να ὑποστῶσι
τὴν τοῦ θανάτου ποινὴν, διότι ὁ δῆμος δὲν εἶναι ὀλιγώτερον
ἐνόχος, παρὰ οἱ ἄρχοντες. Τοιαῦτα μὲν ὁ Κλέων ἐδημηγό-
ρησε (1). Μετὰ δὲ τοῦτον, Διόδωτος ὁ Εὐκράτους, ὅστις καὶ
ἐν τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἀντέλεγε μάλιστα να μὴν ἀποκτείνω-
σι τοὺς Μυτιληναίους, ἀνέστη, καὶ παραινέσας αὐτοὺς να σχε-
φθῶσιν ὄχι περὶ τοῦ ἐγκλήματος ἐκείνων, ἀλλὰ περὶ τῆς σωτη-
ρίας τῆς πολιτείας, ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ φιλάνθρωπία εἶναι ὠφελι-
μωτέρα τῆς ὑπερβολικῆς αὐστηρότητος. Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν
μάλιστα ἀπεφάνθη, ὅτι πρέπει να συγχωρήσῃσι τοὺς Μυτιλη-
ναίους, διὰ να δύνανται τοῦ λοιποῦ να βοηθῶσι καὶ τὴν πολι-
τείαν τῶν Ἀθηναίων, πληρώνοντες φόρους. Καὶ τῶν μὲν ἐνό-
χων τὴν τιμωρίαν, εἶπεν, ὅτι δὲν ἀρνεῖται, τοὺς δὲ λοιποὺς,
ὅτι δὲν πρέπει να τιμωρήσῃσιν, ἵνα μὴ, τῶν ἀθῶων ὁμοῦ
μετὰ τῶν ἐνόχων τιμωρηθέντων, ἀπαλλοτριωθῆ ἀπὸ τὸν Ἀθη-
ναϊκὸν λαὸν ὁ τῶν ἄλλων συμμαχικῶν πόλεων (2). Ταῦτα
δε ὁ Διόδωτος εἶπε. Ῥηθειςῶν δὲ τῶν γνωμῶν τούτων μάλιστα
ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας, οἱ Ἀθηναῖοι, γενομένης πάλιν συσκέ-
ψεως, καὶ ὑπερισχυσάσης τῆς τοῦ Διοδότου γνώμης, ἔστειλαν
εἰς τὴν Λέσβον ἄνδρας τινὰς δι' ἐτέρας νηὸς, διὰ να διατάξῃσι να
μείνῃ ἄκυρον τὸ διὰ τῆς πρώτης νηὸς πρὸς τὸν Πάχητα σταλὲν
ψήφισμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τῶν Μυτιληναίων πρέσβεις, οἵτινες
ἐπανῆλθον εἰς τὴν Λέσβον διὰ τῆς νηὸς ταύτης, μεγάλα δῶρα
ὑπέσχοντο εἰς τοὺς κωπηλάτας, κατὰ τύχην δ' οὐδενὸς ἀνέμου
κωλύσαντος, τοιαύτη τοῦ πλοῦ σπευδὴ ἐγένετο, ὥστε ἡ ναῦς
ἔφθασεν εἰς τὴν Μυτιλήνην τοσοῦτον, ὅσον ὁ Πάχης εἶχεν ἀνα-
γνώσει τὸ ψήφισμα, καὶ ἔμελλε να ἐκτελέσῃ τὰ δεδογμένα. Εἰς
τοσαύτην ἀκμὴν κινδύνου ἔφθασε τότε ἡ Μυτιλήνη! (3).

1) Ὁ αὐτ. III, 37—40. 2) Ὁ αὐτ. III, 42—48. 3) Ὁ αὐτ. III, 94.

Τοὺς δὲ ἄνδρας, οἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τοὺς χιλίους, οὓς ὁ Πάχης ἀπέπεμψεν εἰς Ἀθήνας, ὡς πρωταιτίους τῆς ἀποστασίας, κατὰ γνώμην τοῦ Κλέωνος, ἀπέκτειναν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἄπασαν δὲ τὴν γῆν τῶν Λεσβίων, πλὴν τῆς τῶν Μηθυμναίων, διαιρέσαντες εἰς τρισχιλίους μοίρας, τριακοσίας μὲν εἰς τιμὴν τῶν θεῶν ἀφιέρωσαν, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς, συμπολίτας αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ κλήρου ἀπέπεμψαν. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀλλαγῶ θέλομεν ὁμιλήσει. Παραλαβόντες δὲ πρὸς τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰ πλοῖα τῶν Μυτιληναίων, καὶ τὰ τείχη αὐτῶν κρημνίσαντες, ἐπανήγαγον εἰς τὴν ἐξουσίαν των τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλεις τῶν Μυτιληναίων, τὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀκταίας πόλεις καλουμένας, καθὼς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἐξ ὧν ἦσαν ἡ Ἄσσοι, ἡ Ἀντανδρος καὶ τὸ Ροίτειον (1).

Περὶ τὴν ἀνοιξιν δὲ τοῦ ὀγδόου ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ Μυτιληναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Λέσβιοι, οἵτινες μετὰ τὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑποταγὴν τῆς νήσου εἶχον φύγει εἰς τὴν ἡπειρον, μισθώσαντες στρατὸν, ἐκυρίευσαν τὸ Ροίτειον καὶ λαβόντες δυσχιλίους στατήρας Φωκαίτας (νόμισμά τι τῶν Φωκαέων), ἀπέδωκαν αὐτοὺς μετ' ὀλίγον χωρὶς ποσῶς ἢ ἀδικήσωσι. Τότε ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσι καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν πόλεων, τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ, καὶ κυριεύσαντες διὰ προδοσίας τὴν Ἀντανδρον, νὰ περιτειχίσωσιν αὐτὴν διὰ μηχανῶν καὶ ὀχυρωμάτων, ὥστε βραδίως ἀπ' αὐτῆς ὀρμώμενοι, νὰ κάμνωσιν ἐφόδους κατὰ τῆς ἐν τῇ Μυτιλήνῃ τῶν Ἀθηναίων φρουρᾶς (2). Τοῦτο ὁμῶς ἐννοήσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, οἵτινες τότε περὶ τὸν Ἑλλάσποντον μετὰ στόλου διέτριβον, καὶ συλλέξαντες ἀπὸ τῶν συμμάχων στρατεύμα, ἐπορεύθησαν κατὰ τῆς Ἀντανδρου, καὶ μάχῃ νικήσαντες τοὺς ἐξ αὐτῆς ἐπεξελθόντας φυγάδας Μυτιληναίους, ἀνέκτησαν αὐτὴν πάλιν. Καὶ οὕτω μὲν ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης (3), πρὸς τὸν ὁποῖον διαφωνεῖ κατὰ τι ὁ Διόδωρος, (4) ὅστις

1) Ὁ αὐτ., 50. 2) Ὁ αὐτ., IV, 52. 3) Ὁ αὐτ., IV, 75.

4) Διόδωρ. XII, 72.

ἀντί τοῦ Δημοδόκου στρατηγοῦ, γράφει Συμμάχου, καί ἀποδίδει τὴν συμβουλήν τοῦ νὰ ἀνακτήσωσι τὴν Ἄντανδρον, ὅχι εἰς τοὺς στρατηγοὺς ἐκείνους, ἀλλ' εἰς τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν.

Εἰς δὲ τὴν κατὰ τῆς Μήλου τῶν Ἀθηναίων ἐκστρατείαν, τὴν γενομένην τὸν Μάρτιον τοῦ 16^{ου} ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, παρῆσαν οἱ Λέσβιοι μὲ δύο πλοῖα, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Θουκυδίδου (1), ὅστις ὁμῶς δὲν ἐπρόσθετε ποία πόλις τῆς Λέσβου ἔστειλεν αὐτὰ εἰς βοήθειαν. Μεταξὺ ὁμῶς τῶν συμμάχων, τῶν κατὰ τῆς Σικελίας μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐκστρατευσάντων τὸν Ἰούνιον τοῦ ἐπομένου ἔτους, οἱ Μηθυμναῖοι καταλέγονται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ναῦσι καὶ οὐ φέρῳ ὑπήκοοι (2).

Γνωσθείσης δὲ τῆς ἐν Σικελίᾳ φθορᾶς τῶν Ἀθηναίων, οἱ τούτων σύμμαχοι πανταχόθεν ἤρχισαν νὰ θορυβῶνται· ὅθεν τὸ 19^{ον} ἔτος τοῦ πολέμου, λήγοντος τοῦ Ὀκτωμβρίου ἢ ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου, πρῶτοι οἱ Εὐβοεῖς πρὸς Ἄγιν τὸν Λακεδαιμόνιον βασιλέα, τὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ παρὰ τὴν Δεκέλειαν τότε διατρίβοντα, περὶ ἀποστασίας ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπρεσβεύσαντο. Ὁ δὲ, προσδεξάμενος τοὺς λόγους αὐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ εἰς βοήθειαν τῶν Εὐβοέων, οὗς ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος μετεπέμψατο ἄρχοντας Ἀλκαμένην τὸν Σθενελαίδου, καὶ Μέλανθον, μὲ τριακοσίους τῶν Νεοδαμωδῶν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ πρέσβεις ἀπὸ τοὺς Λεσβίους, τοὺς τὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρονούοντας, σταλέντες, ἤλθον πρὸς τὸν Ἄγιν, ὅστις συγκινηθεὶς ἀπὸ τὰς ἐκείνων δεήσεις, καὶ τὰς προτροπὰς τῶν τοὺς Λεσβίους εὐνοούντων Βοιωτῶν, οἵτινες καὶ ναῦς δέκα ὑπεσγέθησαν νὰ στείλωσι πρὸς βοήθειαν (3), καὶ ἀποβαλὼν τὴν προτέραν αὐτοῦ γνώμην, ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Λέσβον μὲ δέκα πλοῖα τὸν Ἀλκαμένην ἄρμοστήν, τὸν εἰς Εὐβοίαν παρασκευαζόμενον νὰ πλεύσῃ, καὶ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν νῆσον. Ἐνῶ δὲ ταῦτα περὶ τὴν Δεκέ-

1) Βιβλ. V, 84. 2) βλ. VII, 57. 3) Θουκυδ. VIII, 5.

λειαν ἐγίνοντο, οἱ Χῖοι καὶ οἱ Ἐρυθραῖοι, ἔτοιμοι ὄντες εἰς ἀποστρασίαν, εἰς αὐτὴν τὴν Λακεδαίμονα πορεύονται (1). Μετ' αὐτῶν δὲ προσῆλθον καὶ Καλλίγειτος ὁ Μεγαρεὺς, καὶ Τιμαγόρας ὁ Κυζικηνὸς, φυγάδες τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, σταλέντες παρὰ τοῦ Φαρναβάζου, σατράπου τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσίας, ὥστε εἰς μεγάλην ἄμιλλαν ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εἰς ὁποτέρους πρότερον νὰ πέμψωσι βοήθειαν. Τέλος δὲ, συμπράξει πρὸ πάντων τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἐψήφισαν νὰ βοηθήσωσι πρότερον τοὺς Χίους καὶ τὸν Τισσαφέρην, ὅστις εἶχε στείλει εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις διὰ νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς Πελοποννησίους μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, καὶ παραχρῆμα τοὺς τε Χίους καὶ τοὺς Ἐρυθραίους συμμάχους ἐποίησαντο (2). Ὅθεν τὸ ἔαρ τοῦ 20^{ου} ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν εἰς τὴν Κόρινθον πρέσβεις τρεῖς, ἵνα διατάξωσι, νὰ διαβιρασθῶσι τὰ πλοῖα διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ νὰ πλεύσωσιν ὅλα ὁμοῦ εἰς τὴν Χίον, τὰ τε τοῖς Χίοις ὑποσχεθέντα, καὶ ὅσα ὁ Ἅγις πρὸς χρῆσιν τῶν Μυτιληναίων παρεσκευάζεν (3). Οὐδ' ἦναντιώθη ὁ Ἅγις, εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἀπόφασιν οἷτινες μετὰ τῶν συμμάχων συσκέψεως γενομένης ἐν Κόρινθῳ, ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσι πρῶτον εἰς τὴν Χίον, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Λέσβον, καὶ τελευταῖον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον (4). Ἐπειδὴ δὲ οἱ Κόρινθοι πρὶν ἐορτάσωσι τῶν Ἴσθμίων τὴν ἐορτὴν, ἣτις συνέπιπτε τότε, δὲν ἤθελον νὰ συνεκτρατεύσωσι, δι' ἣν αἰτίαν ἐβραδύνετο ἡ ἐκστρατεία, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεννόησαν τὴν προδοσίαν τῶν Χίων καὶ τὰς βουλὰς τῶν Λακεδαιμονίων (5). Ταῦτα δὲ μετ' ὀλίγον ἀκριβέστερον κατενόησαν εἰς τὴν τῶν Ἴσθμίων ἐορτὴν, ἐλθόντες καὶ αὐτοὶ πανηγυρισταί (6). Ὅθεν, ἐνῶ οἱ Πελοποννήσιοι μεθ' ἑνὸς καὶ εἴκοσι πλοίων ἐξέπλευσαν εἰς τὴν Χίον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπαντήσαντες εἰς Πειραιὸν, λιμένα τῶν Κο-

1) Θουκυδ. αὐτόθ. 2) Ὁ αὐτ. VIII, 6.

3) Ὁ αὐτ. VIII, 7. 4) Ὁ αὐτ. VIII, 8.

5) Ὁ αὐτ. VIII, 9. 6) Ὁ αὐτ. VIII 10.

ρινθίων, κείμενον πρὸς τὰ μεθόρια τῆς Ἐπιδαυρίας (1), προσέβαλον αὐτούς, καὶ ὑπερισχύσαντες τοὺς ἐπολιώρκισαν μὲ τὸν στόλον ἐκεῖ. Λυπηθέντες δὲ σφοδρῶς οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὴν φθορὰν ταύτην, ἀπεφάσισαν οὐχὶ μόνον οὐδεμίαν πλέον ναῦν νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς σταλείσας ἤδη ν' ἀνακαλέσωσιν (2). Ἄλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης πείσας αὐτοὺς τὸν Ἐνδιον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἐφόρους, νὰ πέμψωσιν αὐτὸν μετὰ Χαλκιδέως τοῦ Λακεδαιμονίου εἰς τὴν Ἰωνίαν, (3) συνεφιλίωσε μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὄχι μόνον τοὺς Χίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἐρυθραίους (4). Ἄλλ' ἤδη οἱ Χῖοι, φρονήσαντες αὐτοὶ νὰ τελειώτῳσι τὸ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ὡς προείπομεν, συλληφθὲν βούλευμα, ν' ἀπαλλοτριώσωσι τὴν Λέσβον ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, στρατεύουσιν εἰς αὐτὴν μὲ δεκατρεῖς ναῦς καὶ πρώτην μὲν τὴν Μήθυμναν κινουῦσιν εἰς ἀποστασίαν, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ προαναφερθέντος ἔτους (5), ἔπειτα δὲ, προχωρήσαντες εἰς τὴν Μυτιλήνην, σύρουσι καὶ αὐτὴν εἰς τὸ μέρος αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μὲ εἰκοσιπέντε ναῦς ὧν ἤρχε Λέων καὶ Διομέδων, ἐξ ἀπροσδοκῆτου ἀφιχθέντες εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης, τὰς τε τῶν Χίων ναῦς κατέσχον, καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν, τοὺς ἀντιστάντας μάχῃ νικήσαντες, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν. Ταῦτα μαθὼν ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς Ἀστύσχος, ὅστις μὲ τέσσαρας ναῦς βοηθήσας τοὺς Χίους, προσωρμίσθη πρῶτον μὲν εἰς τὴν Πύρραν, ἐκεῖθεν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ εἰς τὴν Ἐρεσσὸν, συμφιλιώσας δὲ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἐρεσσίους, καὶ ὀπλίσας αὐτούς, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀγισσαν καὶ Μήθυμναν, ἐλπίζων, ὅτι θέλει ἐνθαρρύνει τοὺς πολίτας αὐτῶν. Βλέπων ἔμῳς τὰ ἐν τῇ Λέσβῳ πάντα ἐναντία εἰς τὰς ἰδίας ἐλπίδας, ἐπέστεψεν εἰς τὴν Χίον μεθ' ἅπαντος τοῦ στρατοῦ.

1) Θουκυδ. αὐτόθ. ὁ Μύλλερὸς ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ Πειραιὸν πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς Σπείραν Ἐρημερ. Γοττλγ. τοῦ ἔτους 1823. Τόμ. II, φυλλ. ἀδ. 77, σελ. 768. καὶ ἐν Ἰστορίᾳ τῆς Δωρικ. φυλλῆς II. σελ. 431.

2) Θουκυδ. VIII, 11. 3) Ὁ αὐτ. VIII, 12.

4) Ὁ αὐτ. VIII, 14. 5) Ὁ αὐτ. VIII, 22.

Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγον ἐπαναγαγόντες τὴν Λέσβον ἅπασαν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν, ἀνέκτησαν πάλιν τὰς Κλαζομενάς (1).

Τὸν Ὀκτώμβριον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους τινὲς τῶν Λεσβίων, τῶν τοὺς Λακεδαιμονίους εὐνοούντων, προσῆλθον εἰς τὸν Ἀστύχον, διατρέβοντα παρὰ τὴν Φώκαιαν καὶ Κύμην, βουλόμενοι αὖθις ν' ἀποστατήσωσιν (2). Οὗτος δὲ, πρόθυμος μὲν καὶ παρεσκευασμένος νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς, μὴ δυνηθεὶς ὁμως νὰ καταπέισῃ τοὺς Κορινθίους, καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Χίον, ἐκ τῆς ὁποίας μετ' ὀλίγον μετεκάλεσαν αὐτὸν οἱ Λέσβιοι, παρακαλοῦντες αὖθις, ὅπως, ἐλευθερωθέντας ἀπὸ τὴν τῶν Ἀθηναίων δυναστείαν, συμφιλιώσῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἄλλ' καὶ τότε οἱ Λέσβιοι, δὲν ὠφελήθησαν ποσῶς, διότι ὁ τῶν ἐν Χίῳ Λακεδαιμονικῶν στρατευμάτων στρατηγὸς Παιδάριτος, καὶ αὐτοὶ οἱ Χῖοι ἀμεταπίστως ἠρνήθησαν τὴν βοήθειαν (3). Ἐμεινε λοιπὸν ἡ Λέσβος τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες τὸν Ἰούλιον τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὡς ὑπὸ τὸ 2^{ον} ἔτος τῆς 92 Ὀλυμ. ὁ Διόδωρος γράφει, ἐπλευσαν ἐκεῖ διὰ νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τριήρεις (4). Τὸν αὐτὸν δὲ μῆνα καὶ ἡ Ἐρεσσὸς ἐκυριεύθη ἐκ τρίτου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· διότι οἱ ἐξόριστοι τῶν Μηθυμναίων μὲ τριακοσίους σχεδὸν ὀπλίτας, μέρος μὲν ἐθελοντάς, μέρος δὲ μισθωτοὺς, οὓς ἐκ τῆς ἠπειροῦ διεκόμισαν, ἔχοντες ἀρχηγὸν Ἀνάξαρχον τὸν Θηβαῖον, προσέβαλον πρῶτον τὴν Μήθυμναν, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τῶν Ἀθηναίων, τοὺς ἐκ τῆς Μυτιλήνης προελθόντας, ἐπανεστήσαν τὴν Ἐρεσσὸν, καὶ κατέσχον αὐτὴν (5). Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς Θράσυλλος, ἀφίχθεις εἰς τὴν Ἐρεσσὸν μὲ 55 πλοῖα, ἔνθα καὶ ὁ

1) Ὁ αὐτ. VIII, 23. 2) Ὁ αὐτ. VIII, 32.

3) Ὁ αὐτ. VIII, αὐτόθ. 4) Διόδωρ. Σικελ. XIII, 58.

5) Θουκυδ. VIII, 100.

Θρασύβουλος εἶχε προαφίχθῃ μὲ ἕτερα πέντε ἐκ τῆς Σάμου, ζητήσας δὲ καὶ τινα ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τὰ τῶν Μηθυμναίων, ἐπολιώρουν τὴν πόλιν μὲ 77 πλοῖα, προσβάλλοντες αὐτὴν μὲ μηχανὰς καὶ μὲ πάντα ἄλλον τρόπον. (1). Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς Μίνδαρος εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Χίου εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀφήσαντες τὴν πολιορκίαν τῆς Ἐρεσσοῦ, κατεδίωξαν αὐτὸν μεθ' ἅπαντος τοῦ στόλου. Ὅτι ὁμοῦς ἡ πόλις αὕτη ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτῶν μετ' ὀλίγον, δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν, ἂν καὶ τοῦτο ἐν αὐδενὶ χωρίῳ θέλομεν εὔρει σαφῶς δηλούμενον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ 22^{ου} ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι μὲ 40 πλοῖα ἀφίχθησαν εἰς τὴν Σηστόν, ἐνθα νικήσαντες τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς ναυμαχίαν, καὶ πληροφορηθέντες περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Μινδάρου, ὅστις πανταχόθεν στόλον συνήθροιζεν, ἀνέκτησαν πάλιν τὴν Καρδίαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τῶν πλοίων, μεθ' ὧν ἐν τῇ Λέσβῳ διέτριβε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου (2), προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῆς νήσου ταύτης εἰς τὴν Καρδίαν. Διαφωνεῖ ὁμοῦς πρὸς τὸν Διόδωρον ὁ Ξενοφῶν (3), διηγούμενος ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης προσετέθη εἰς τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, ἐλθὼν ὄχι ἐκ τῆς Λέσβου, ἀλλ' ἐκ τῶν Κλαζομενῶν. Κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον μῆνα τοῦ 3^{ου} ἔτους τῆς 92 Ὀλυμ. ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς Θρασύλος, παθὼν μέγαν ὄλεθρον εἰς τὴν Ἐρεσον ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρους καὶ τῶν Συρακουσίων, ἔπλευσεν εἰς Λέσβον, καὶ ἠγχυροβόλησεν ἐν Μηθύμνῃ, ὅθεν μετ' ὀλίγον ἐπιπεσὼν κατὰ τοῦ παραπλέοντος τῶν Συρακουσίων στόλου, ἐκυρίευσεν τέσσαρα πλοῖα (4). Τὸ δὲ 26^{ον} ἔτος τοῦ πολέμου σταλείς ὁ τὸν Λύσανδρον διαδεχθεὶς Καλλικρατίδας, διὰ τὴν συνάξῃ χρήματα ἐκ τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Χίου, ὤρμησεν εἰς τὴν Μήθυμναν, τὴν ὁποίαν καὶ τοὶ ὑπὸ τῆς

1) Ὁ αὐτ. 103.

2) Βιβλ. XIII, κεφ. 49. 3) Ἱστορ. Ἑλλην. 1, 1, 11.

4) Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλην. 1, 2, 12.

τῶν Ἀθηναίων φρουρᾶς ὑπερασπιζομένην, ἐκυρίευσεν κατὰ κράτος, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος (1), κατὰ δὲ τὴν τοῦ Διοδώρου μαρτυρίαν (2), ὑπέταξεν αὐτὴν διὰ προδοσίας τινῶν ἐκ τῶν Μηθυμναίων. Κύριος δὲ τῆς πόλεως γενόμενος, τοὺς μὲν ἐλευθέρους τῶν Μηθυμναίων ἠλευθέρωσε, τοὺς δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατιώτας, καὶ ἅπαντας τοὺς δούλους ἐπώλησε (3). Τοῦτο μαθὼν ὁ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ναύαρχος Κόνων, ὅστις ἐστάλη εἰς βοήθειαν τῶν Μηθυμναίων, διηनुκτέρευσε εἰς μίαν ἐξ ἐκείνων τῶν νήσων, αἵτινες Ἑκατόνησοι ὀνομάζονται, καὶ ἐκεῖθεν τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν διεύθυνε πρὸς τὴν Μυτιλήνην τὸν στόλον, φοβούμενος νὰ προχωρήσῃ μακρὰν διὰ τὸ πλῆθος τῶν νηῶν τοῦ Καλλικρατίδου. Συγκροτήσας δὲ μάχην εἰς τὴν Λέσβον πρὸς τοὺς ἐπιδιώκοντας αὐτὸν Λακεδαιμονίους, ἐν ἧ νικηθεὶς, καὶ ἀπολέσας τριάκοντα πλοῖα, ὑπεχώρησεν εἰς τὸν βόρειον τῆς Μυτιλήνης λιμένα, παρασκευάσας πάντα τὰ πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς τῶν ἐχθρῶν δυνάμεως συντείνοντα, ὥστε ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῶν πολιτῶν Μυτιληναίων, πολλοὺς γεωργοὺς, συναθροισθέντας ἐν τῇ πόλει, ἔσχε βοηθούς (4). Οὕτω δὲ ὀχυρώσας τὸν λιμένα, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρω τὰ τεῖχη στρατιώτας διορίσας, αὐτὸς μὲν μὲ μέρος τοῦ στόλου τὸ ἡμισυ τῶν ἐχθρῶν ἐπολιώρκει, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἐτοποθέτησεν (5). Ἄμα δὲ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου φθάσαντος, σφοδρότατος ἠγέρθη ἄγων, τῶν Ἀθηναίων καὶ Μυτιληναίων ἀπωθούτων ἰσχυρότατα τὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἤδη, διακοπείσης τῆς μάχης ἡσύχως, ἀνεζωπύρησε τοὺς ἐδικούς του ἐλίγον, μετὰ ταῦτα δὲ, ἀνανεωθείσης πάλιν, καὶ διαλυθέντων τῶν ἐμποδίων, ἅπερ ὁ Κόνων ἐπέφερεν, ὤρμησεν εἰς τὸν λιμένα, καὶ ὠθήσας ἐν τῇ πόλει τοὺς Ἀθηναίους καὶ Μυτιληναίους, ἐπολιώρησεν αὐτὴν, προσκαλέσας αὐτόθι καὶ τοὺς κατοίκους ἅπαντας τῆς

1) Ἱστορ. Ἑλλ. 1, 6, 13. 2) Βιβλ. XIII, 76.

3) Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλ. 1, 6, 15. 4) Διοδ. Σικελ. XIII, 77.

5) Διόδωρ. Σικελ. XIII, 78. Ξενοφ. Ἑλλ. 1, 6, 17.

Μηθύμνης, τοὺς ὁποίους εἶχε συμφιλιώσει πρότερον μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ λαβὼν χρήματα πολλὰ ὑπὸ τοῦ Κύρου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν (1). Ὁ δὲ Κόνων εἰς τσαύτας περιελθὼν στενοχωρίας ἔπεμψεν ἐκ τοῦ λιμένος κρυφίως τῶν ἐχθρῶν δύο ναῦς, μὲ τοὺς ἀρίστους κωπηλάτας κατηρτυσμένας, διὰ νὰ φέρωσι βοήθειαν. Ἐπειδὴ δ' αὐτάς, ἀναχθείσας εἰς τὸ πέλαγος, ἐπαρτήρησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀποκόψαντες τὰς ἀγκύρας, κατεδίωξαν αὐτάς, καὶ τὴν μὲν μίαν καταλαβόντες ὑπὸ δύοσιν ἡλίου, ἐπανήγαγον εἰς τὸ στρατόπεδον· ἡ δ' ἑτέρα, ἀφιχθεῖσα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔφερε τὰς εἰδήσεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀπέστειλαν 110 πλοῖα, ἵνα ἐλευθερώσωσι τὸν Κόνωνα ἐκ τῆς πολιορκίας (2). Μαθὼν δ' ὁ Καλλικρατίδας, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰς Ἀργινοῦσας περιστρέφονται, ἀφίχθη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, ἐγκαταλιπὼν εἰς Μυτιλήνην τὸν Ἐτεόνικον μετὰ 50 πλοίων. Ἀλλ' ἠττηθέντων τῶν Λακεδαιμονίων εἰς πεισματωδεστάτην μάχην, ὁ Ἐτεόνικος διέταξε τὸν στόλον αὐτοῦ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Χίον, αὐτὸς δὲ μὲ τὰς πεζικὰς δυνάμεις μετέβη εἰς τὴν Μήθυμαν (3). Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὰς Ἀργινοῦσας ἔπλευσαν εἰς τὴν Μυτιλήνην, καὶ ἐκεῖθεν, λαβόντες τὸν Κόνωνα, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Σάμον (4).

Καταθραυσθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, ὁ Λύτανδρος ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἀφιχθείς εἰς τὴν Λέσβον μετὰ τοῦ στόλου, ὑπέταξε τὴν Μυτιλήνην καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις, καὶ νέας μορφὰς τῶν πολιτειῶν κατέστησεν (5). Ἀλλ' οὐδ' οἱ Λακεδαιμόνιοι περισσότερον τῶν δώδεκα ἐτῶν ἐχάρησαν τὴν κατοχὴν ἀπάσης τῆς Λέσβου. διότι μετὰ τὴν θαλάσσιον νίκην, ἣν ὁ Κόνων ἐνίκησεν

1) Διοδώρ. Σικελ. XIII, 79. Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλην. Ἱστορ. 1, 6, 18.

2) Διοδώρ. Σικελ. αὐτόθ. Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλην. 1, 6, 19—24.

3) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος Ἑλλην. Ἱστορ. 1, 6, 37. Ὁ δὲ Διοδώρ. αὐτόθ. λέγει, ὅτι ἐπορεύθη εἰς Πύργον,

4) Διοδώρ. αὐτόθ. Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλην. 1, 6, 38.

5) Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλην. II, 2, 5.

εἰς Κνίδον τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 96 Ὀλυμ., ἐκτὸς τῶν ἄλλων πό-
λεων, καὶ τὴν Μυτιλήνην ἐπανάγαγεν εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν
Ἀθηναίων (1). Τὸ δὲ 3^{ον} ἔτος τῆς 97 Ὀλυμ. Θρασύβου-
λος ὁ Στειριεὺς ἐκπλεύσας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐναντίον τοῦ Λακε-
δαιμονίου Γελευτίου, ἀφίχθη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶν-
τος, εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἐκεῖθεν δὲ, βοηθούμενος ὑπὸ τε τῶν
400 στρατιωτῶν, οὓς μετὰ τοῦ στόλου ἔφερε, καὶ τῶν φυγά-
δων Λεσβίων, ὅσοι ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων εἰς τὴν Μυτιλήνην
κατέφυγον, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Μυτιληναίων τοὺς ἐρβόμενεστά-
τους προσλαβὼν, ἐπεχείρησεν ἐν πρώτοις ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς
Μηθύμνης. Ἀλλ' ὁ Θηρίμαχος ὅστις ἐν τῇ Μηθύμνῃ ἀρμμο-
στῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἐτύγχανεν ὢν, ἅμα ἤκουσεν, τὸν
Θρασύβουλον πλησιάζοντα, λαβὼν τοὺς τε στρατιώτας τῶν
ἑαυτοῦ νηῶν, καὶ αὐτοὺς τοὺς Μηθυμναίους καὶ τοὺς τῶν Μυτι-
ληναίων φυγάδας, τοὺς εὐρισκομένους αὐτόθι, ἀπήντα ἐπὶ τὰ
ὄρια. Ἀλλὰ δὲν ἔσχεν εὐτυχῆ τύχην, καθότι νικηθέντος ἐν
μάχῃ καὶ φονευθέντος αὐτοῦ, ὁ Θρασύβουλος τὴν τε Μηθύμναν
καὶ τὰς λοιπὰς τῆς Λέσβου πόλεις, μέρος μὲν μεταβληθείσας
οἰκεία θελήσει, μέρος δὲ καὶ βία ἀναγκασθείσας, ἐφιλίωσε πάλιν
μὲ τούτους Ἀθηναίους. Τὸν συγγραφέα τῶν συμβεβηκότων
τούτων Ξενοφῶντα (2), ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Διόδωρος, ὅστις ὁμῶς
παρέδωκεν, ὅτι ὁ Θρασύβουλος ἀφίχθη ὄχι εἰς τὴν Μυτιλήνην,
ἀλλ' εἰς τὴν Ἐρεσσόν, καὶ ἐκεῖ ἐχάθη εἰς ναυάγιον μετὰ 23
τριηρῶν.

Τὴν Λέσβον οὕτως ἀνακτηθεῖσαν, ἀπώλεσαν αὖθις οἱ Ἀθη-
ναῖοι διὰ τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης, τῆς γενομένης τὸ 2^{ον} ἔτος
τῆς 98 Ὀλυμ. τῆς ὁποίας οἱ ὅροι, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (3),
ἦσαν οἱ ἀκόλουθοι. « Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκαιον, τὰς
μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι, καὶ τῶν νήσων Κλα-
ζομεννάς καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, καὶ

1) Διόδωρ. Σικελ. XIV, 84. 2) Ἱστορ. Ἑλλην. IV, 8, 28-30.

3) Ἱστορ. Ἑλλην. V, 1, 31. Παράβλ. Διόδωρ. XIV. κεφ. 110. Ἰσοκράτ.
Συμμαχ. κεφ. 25. σελ. 193. Ἐκδοσ. Βεγκιέρου.

μικράς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι, πλὴν Δήμου καὶ Ἰμβρου καὶ Σκύρου· ταύτας δὲ, ὡς περ τὸ ἀρχαῖον, εἶναι Ἀθηναίων». Ἀλλὰ μόλις ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν διετήρησαν τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης ἐκείνας οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες τὰ πάντα μετατρέποντες ἀδίκως καὶ παρανόμως εἰς τὸ νὰ λάβωσι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἑλλάδος, ὑπέταξαν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἀπάσας σχεδὸν τὰς πόλεις, ἐν τούτοις δὲ καὶ τὰς τῶν Λεσβίων. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπεροπτικῶς καὶ βαρέως μετεχειρίζοντο τὰς πόλεις ταύτας, πολλαὶ ἐξ αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Χίος, ἡ Ρόδος καὶ ἡ Μυτιλήνη ἐπανῆλθον τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 100 Ὀλυμπ. εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων (1). Γενομένης δ' εἰρήνης διὰ τοῦ Ἀρταξέρξου μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τὸ 2^{ον} ἔτος τῆς 101 Ὀλυμπ. αἱ πόλεις τῆς Λέσβου, φαίνεται, ὅτι ἀπήλαυσαν ἐπὶ τινα χρόνον αὐτονομίαν. Εἶναι ὅμως ἐπίσης πιθανόν, ὅτι καὶ αὗται μετὰ τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 102 Ὀλυμπ., γενομένης ἐκ νέου συνθήκης μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, προσετέθησαν εἰς τὸ μέρος τῶν πρώτων. Μετὰ δὲ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Δημοσθένει, ὅστις ἐν τῷ περὶ ἐλευθερίας τῶν Ῥοδίων λόγῳ (2), ἐν τῷ 2^{ον} ἔτος τῆς 107 Ὀλυμπ. ἐξεφώνησεν, ὅτι ἡ τῆς Μυτιλήνης διοίκησις κατέστη εἰδὸς τι ὀλιγαρχίας. « Θαυμάζω δ', λέγει, εἰ μηδεὶς ὑμῶν ἡγεῖται Χίων ὀλιγαρχουμένων καὶ Μυτιληναίων, καὶ νυνὶ Ῥοδίων καὶ πάντων ἀνθρώπων ὀλίγου δέω λέγειν εἰς ταύτην τὴν δουλείαν ὑπαγομένων, συγκινδυνεύειν τὴν παρ' ἡμῶν πολιτείαν ». Τίνες ὅμως οἱ πρωταίτιοι, οἱ τὰς τῆς πολιτείας καταστάσεις μεταβαλόντες, ἀρκούντως δὲν γίνεται δῆλον. Μοὶ φαίνεται δ' ὅχι ἀσύμφωνον, ὅτι οἱ Πέρσαι ἔσχον μεγάλην βία

1) Διόδωρ. Σικελ. XV, 28.

2) Σελ. 176. ἐκδ. Βεκκέρ. Τὰς λέξεις τοῦ Δημοσθένους πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ δ' συγγραφεύς τοῦ περὶ συντάξεως λόγου ἔστρεψεν, σελ. 151. ἐκδ. Βεκκέρ. « νῦν δὲ πρωτεύειν μὲν ἀξιοῦτε καὶ τὰ δίκαια ὀρίζειν τοῖς ἄλλοις, τὴν δὲ ταῦτα ἐποπτεύουσιν καὶ φυλάξουσιν δύναμι' οὔτε κατασκευάσθε οὔτε κατασκευάζεσθε, ἀλλ' ἐπὶ πολλῆς μὲν ἡσυχίας καὶ ἡρεμίας ὑμῶν ὁ Μυτιληναίων δῆμος καταλείπεται, ἐπὶ πολλῆς δ' ἡσυχίας ὁ Ῥοδίων ».

πὴν εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης· καθότι δμολογεῖται, ὅτι ὁ Ἄρταξέρξης, ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τὸν Φαρνάβαζον πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως κινήσαντα συνδραμόντος Χάρητος, ἐβόηθησεν μετὰ τῆς τῶν Καρῶν βασιλείσσης Ἀρτεμισίας τοὺς ἀριστοκράτας τῆς Ῥόδου, πρὸς κατάθλιψιν τοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν τεκμαίρομαι, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐγένοντο τὰ μάλιστα αἰτία, ὥστε ν' ἀφαιρεθῆ καὶ ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους ἡ ἐλευθερία· ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν ἔχω τι πλείοτερον νὰ εἶπω. Νομίζω δὲ, ὅτι τὴν 107 Ὀλυμ. ὁ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀναφερόμενος Κάμμησ καταέλαβε τὴν τυραννίδα (1). Περὶ τὸν αὐτὸν ἴσως χρόνον ἀπήλαυσε τὴν ἀρχὴν τῶν Μηθυμναίων καὶ ὁ Κλεομένης, περὶ τοῦ ὁποῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐν βιβλ. X, σελ. 443 ταῦτα λέγει. « Ἐν δὲ τῇ πεντηχοστῇ ὁ Θεόπομπος περὶ Μηθυμναίων τάδε λέγει· καὶ τὰ μὲν ἐπιτήδεια προσφερομένους πολυτελῶς, μετὰ τοῦ κατακεῖσθαι καὶ πίνειν, ἔργον δ' οὐδὲν ἄξιον τῶν ἀναλωμάτων ποιοῦντας· ἔπαυσεν οὖν αὐτοὺς τούτων Κλεομένης ὁ τύραννος, ὁ καὶ τὰς μαστροποιούς, τὰς εἰθισμένας προαγωγεύειν τὰς ἐλευθέραις γυναῖκας, καὶ τρεῖς ἢ τέτταρας τὰς ἐπιφανεστάτας πορνευομένας, ἐνδήσας εἰς σάκκουσ καταποντίσαι τισὶν προστάξας ».

Ἡτιηθέντος δὲ τοῦ Δαρείου εἰς τὸν Γράνικὸν ποταμὸν, ὁ Ἄλέξανδρος συνδέσας συνθήκας μετὰ τῶν Λεσβίων, ἐξώθησεν ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτῶν τοὺς ἀριστοκρατικούς. Ἀλλὰ τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 3ου ἔτους τῆς III Ὀλυμ. Μέμνων ὁ Ῥόδιος, καταστάθεις ὑπὸ τοῦ Δαρείου ἡγεμῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἅπαντος τοῦ Περσικοῦ στόλου ναύαρχος, καὶ συνάξας ἅπειρα χρήματα, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Χίου, τὴν ὁποίαν διὰ συνδρομῆς προδοτῶν τινῶν ἐκυρίευσεν. Ἐκζῆθεν δὲ μεταβάς μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὴν Λέσβον, ἐπανάφερεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δαρείου ἀπάσας τὰς πόλεις τῆς νήσου, πλὴν τῆς Μυτιλήνης,

1) Λόγος πρὸς Βοιωτῶν, II, Δημοσθ. ἅπαντα, Τόμ. II, σελ. 274. ἔκδσ. Βεγκκέρου.

μη ούσης ἐπιβρεποῦς νὰ συμφωνῇ πρὸς τοὺς τρόπους αὐτοῦ. Ἐπιστρέψας δὲ τότε εἰς τὴν Μυτιλήνην, καὶ περικλείσας τὴν πόλιν μὲ διπλοῦν χαρακωμα, προσέει δ' ὑψώσας πέντε φρούρια εἰς τινὰ πρόσφορα μέρη, εὐκόλως ἀπὸ τῆς ξηραῖς ἐκράτει τῶν πολιτῶν, τοῦ δὲ στόλου μέρος μὲν διατάξας νὰ φυλάττη τὸν λιμένα τῶν Μυτιληναίων, τὸ ἐπίλοιπον ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ Σίγριον ἄκρον, ἵνα μὴ ἔλθῃ βοήθειά τις εἰς τοὺς πολιορκουμένους ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐνῶ ταῦτα ἐπραττεν ὁ Μέμνων, ἀφάρπασθεις ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἐνέβαλεν ἀνεπιτκεύαστον βλάβην εἰς τὰ πράγματα τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ὁ Αὐτοφραδάτης καὶ ὁ τοῦ Ἀρταβάζου υἱὸς Φαρνάβαζος, εἰς ὃν ὁ Μέμνων τελευτῶν εἶχε παραδώσει τὴν ἀρχὴν, καταπίεσαντες βαρύτερα διὰ τῆς πολιορκίας τὴν πόλιν ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἠνάγκασαν τοὺς πολίτας νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ τῇ ἐξῆς συνθήκῃ. Οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Μυτιλήνην κατὰ τὴν συμμαχίαν σταλέντες ξένοι νὰ ἀπέλθωσιν, οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἀνατρέψαντες τὰς στήλας, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐγγεγραμμένοι οἱ τῆς συνθήκης ὅροι, ἦν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας ἐποίησαν, νὰ γείνωσι σύμμαχοι τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, καὶ ν' ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἅπαντας τοὺς φυγάδας, καὶ ν' ἀποδώσωσιν αὐταῖς τὸ ἥμισυ τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ εἶχον, ὅτε ἔφυγον. Οὐδὲν ἤτιον ὅμως ὁ Αὐτοφραδάτης καὶ ὁ Φαρνάβαζος, ἅμα παρήλθον ἐντὸς τῆς πόλεως, φρουρὰν τε εἰς αὐτὴν εἰσήγαγον, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦν Λυκομήδης ὁ Ῥόδιος, καὶ τύραννον τῆς πόλεως Διογένην, ἓνα τῶν φυγάδων, ἐγκατέστησαν πρὸς δὲ, καὶ χρήματα πολλὰ εἰσέπραξαν, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν πλουσιωτέρων διὰ τῆς βίας ἀφελόμενοι, τὰ δὲ εἰς τὸ κοινὸν ἐπιβαλόντες (1).

Τὸ δὲ 1^{ον} ἔτος τῆς 112 Ὀλυμ. ὁ Ἡγέλογος, εἰς τὸν δόποιον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν στρατηγίαν τοῦ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς φρουρὰς τῶν ἐχθρῶν τὰς νήτους, ἐκυρίευσε τὴν Χίον, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπολλωνίδης καὶ ὁ Ἀθηναγόρας,

1) Ἀρρίαν. ἱστορ. Ἄλεξ. II, 1, 1—9. Διόδωρ. Σικελ. XVII, 29.

τύραννοι τῶν Χίων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Φαρναδάζου καταστά-
 ντες, μετὰ μετρίας Περσικῆς φρουρᾶς ἐκράτουν, στάσεως
 ἐγερθείσης μεταξὺ τοῦ Ἀπολλωνίδου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν στρα-
 τευμάτων, δούσης εὐκαιρίαν τοῖς Μακεδόσι, ὅπως εἰς τὴν πόλιν
 εἰσέλθωσιν. Ἡχμαλωτίσθη δὲ αὐτόθι καὶ ὁ τῶν Μηθυμναίων
 τύρηνος Ἀριστόνικος, ὃν, ὁ Ἡγέλοχος, ἀγνοῦντα πάντα, ὅσα
 συνέβησαν παρὰ τὴν νῆσον, καὶ δι' ἀπάτης τῶν φυλακῶν εἰ-
 σελθόντα εἰς τὸν λιμένα μὲ ληστρικὰ πλοῖα, συλλαβὼν καὶ δεσ-
 μεύσας, εἰς φυλακὴν ἐνέκλεισεν (1). Ἀπὸ δὲ τῆς Χίου μετα-
 βὰς εἰς τὴν Λέσβον, ἐπολιόρησε τὴν Μυτιλήνην, ἣν Χάρης ὁ
 Ἀθηναῖος, ἀρχηγὸς δύο χιλιάδων Περσῶν, ἐπὶ τῇ συνθήκῃ νὰ
 συγχωρηθῆ εἰς αὐτοὺς ν' ἀπέλθωσιν ἀβλαβεῖς, παρέδωκεν εἰς
 τὴν ἐξουσίαν τῶν Μακεδόνων (2). Κυριεύσας δ' ἐν τούτοις
 ὁ Ἡγέλοχος καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς νήσου, καὶ τοὺς τυράν-
 νους αὐτῶν συλλαβὼν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἀριστόνι-
 κόν καὶ τὸν Χρυσόλαον, τοὺς Μηθυμναίους, ἀπήγαγεν αὐτοὺς
 πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, εὐρισκόμενον τότε εἰς Αἴγυπτον, ὅστις
 ἅπαντας αὐτοὺς, ὅπως ὑπὸ τῶν πολιτῶν κριθῶσιν, εἰς τὰς ἐαυ-
 τῶν πόλεις ἀπέστειλεν. Οὗτοι δὲ, ἀφοῦ πρότερον ἐβασάνισαν
 αὐτοὺς διὰ τὰς ἀδικίας αὐτῶν, ἔξω τῶν τειχῶν κατέσφαξαν (3).
 Διὰ δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν οἱ Μυτιληναῖοι πρὸς τοὺς
 Μακεδόνας ἔδειξαν, καὶ διὰ τὰ ἔξοδα, ἅπερ εἰς τὸν πόλεμον κα-
 τέβαλον, ὁ Ἀλέξανδρος αὐτοῖς τοὺς τε δμήρους ἀπέδωκε, καὶ
 χώραν πολλὴν εἰς τὰ σύνορα αὐτῶν ἐπρόσθεσεν (4).

Καιρὸς ἤδη νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ Λαομέδοντος καὶ τοῦ
 Ἐριγυίου, τῶν υἱῶν Λαρίχου τοῦ Μυτιληναίου, τοὺς ὁποίους
 οἰκειότατα ὁ Ἀλέξανδρος μετεχειρίσθη. Ἀμφότεροι οὗτοι ἐπὶ
 τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου εἶχον φύγει ἐκ τῆς Μακεδονίας,

1) Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 2, 4—6. Κουρτ. ἱστορ. Ἀλεξ. IV, 5, 15—21.

2) Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 2, 7. Κουρτ. ἱστορ. Ἀλεξ. IV, 5, 22,

3) Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 2, 9. Κουρτ. ἱστορ. Ἀλεξ. IV, 8, 11.

4) Κούρτ. ἱστορ. Ἀλεξ. IV, 8, 13.

ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ἀνακαλέσας αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος περιέβαλε μὲ τὰς ὑψίστας τιμὰς, παραδοὺς εἰς μὲν τὸν Λαομέδοντα τὴν τῆς Συρίας ἀρχὴν, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν τῶν βερβάρων αἰγμάλωτων ἀρχηγίαν· εἰς δὲ τὸν Ἐρίγυιον τὴν τῶν συμμαχικῶν ἰππέων (1). Ὅθεν εἰς τὴν παρὰ τὰ Γαυγάμηλα ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου συγκροτηθεῖσαν κατὰ τοῦ Δαρείου μάχην, ἀρχηγὸς τῶν ἰππέων τῆς Πελοποννήσου, τῆς Φθιώτιδος, τῆς Μαλίας, τῆς Λοκρίδος καὶ τῆς Φωκίδος ἦτον ὁ Ἐρίγυιος (2). Ὁ αὐτὸς, ἐπιχειρήσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου τριπλοῦν διὰ τῆς Ὑρκανίας δρόμον, διετάχθη νὰ ὀδηγῇ διὰ τῶν πεδιάδων τὴν συσκευὴν, καὶ μέρος τοῦ ἰππικοῦ (3). Μετ' ὀλίγον δὲ, σταλεῖς μετὰ τοῦ Ἀρταβάζου καὶ τοῦ Γαρανοῦ κατὰ τῶν Ἀρείων, ἐφόρευσε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Σατιβαρζάνην, νικήσας εἰς μονομαχίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ Κουρτίου διὰ πλειόνων περιγραφεῖσαν διὰ δὲ τῆς νίκης ταύτης κατώρθωσεν, ὥστε οἱ Ἄρειοι νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ ἐξουσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου (4). Μεγάλως δὲ Ἐρίγυιος προέτρεψε τὸν βασιλέα, βουλευόμενον μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ περὶ τῆς τοῦ Ἰαξάρτου διαβάσεως, καὶ τοῦ κατὰ τῶν Σκυθῶν πολέμου, νὰ μὴ πράξῃ τοῦτο (5). Ἀποθανόντος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον, καθ' ὃν Φίλιππος ὁ Λυσιμάχου ἀδελφὸς ἐτελεύτησεν, ἡ κηδεῖα

1) Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 6, 8, καὶ 9.

2) Διόδωρ. Σικελ. XVII, 57. Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 11, 17. « Τῶν δὲ προειρημένων ἰππέων τὴν συνεχῆ τάξιν ἀπεπλήρουν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας συστρατεύσαντες ἰππεῖς, καὶ Φθιώται καὶ Μαλιεῖς, ἔτι καὶ Λοκροὶ καὶ Φωκεῖς, ὧν ἡγεῖτο Ἐρίγυιος ὁ Μυτιληναῖος ».

3) Κουρτ. Ἱστορ. Ἀλεξ. VI, 4, 3. Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 23, 6. « Ἐρίγυιον δὲ τοὺς τε ξένους καὶ τὴν λοιπὴν ἰππὸν ἀνυλαθόντα, τὴν λεωφόρον τε καὶ μικροτέραν ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε, τὰς ἀμάξας, καὶ τὰ σκευοφόρα, καὶ τὸν ἄλλον ὄμιλον ἄγοντα ».

4) Διοδώρ. Σικελ. XVII, 83. Κουρτ. Ἱστορ. Ἀλεξ. VII, 4, 33—38. Ἀρρίαν. Ἐκστρατ. Ἀλεξ. III, 28, 3—5. « Οὐδὲ πρόσθεν οἱ Πάρβαροι ἐνέκλιεν, πρὶν Σατιβαρζάνην ξυμπεσόντα Ἐρίγυιο, πληγέντα δόρατι εἰς τὸ πρόσωπον, ἀποθανεῖν ».

5) Κουρτ. Ἱστορ. Ἀλεξ. VII, 7, 21.

αὐτοῦ ὡς παρὰ τῷ Κουρτίῳ ἀναγινώσκομεν ἐτελέσθη μετὰ πάσης μεγαλοπρεπείας καὶ τιμῆς (1).

Παραδέδοται δὲ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ διοίκησις τῆς Συρίας, ὡς πρὸ ὀλίγου ἀναφέραμεν, ἐδόθη εἰς τὸν Λαομέδοντα (2), τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου γενομένης νέας διαιρέσεως τῶν ἐπαρχιῶν (3). Μετὰ ταῦτα ὅμως αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικάνορος, στρατηγοῦ τοῦ Πτολεμαίου, ὑστερήθη καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ (4).

Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Λέσβῳ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου διαπραχθέντων, ὀλίγιστα παρέδωκαν ἡμῖν οἱ συγγραφεῖς. Παρὰ τῷ Πολυβίῳ, (5), ἐνὶ τῶν πρέσβειων τῶν Ῥοδίων, τῶν σαλέντων πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς περὶ τῆς συνταχτέας μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνης, τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 143 Ὀλυμ. ἢ τὸ 547 ἀπὸ Ῥώμης τὰ ἐξῆς ἀναγινώσκομεν. «Ὅτι μὲν οὔτε Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, οὔθ' ἡ τῶν Ῥοδίων πόλις, οὔθ' ἡ τῶν Βυζαντίων καὶ Χίων καὶ Μυτιληναίων ἐν παρέργῳ τίθενται τὰς ὑμετέρας, ἄνδρες Αἰτωλοί, διαλύσεις, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπολαμβάνω τοῦτ' εἶναι συμφανές ». Ὁ αὐτὸς Πολύβιος ὁμιλῶν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πρέσβειων τὸ 2^{ον} ἔτος τῆς 156 Ὀλυμ., γενομένης εἰρήνης μεταξὺ τῆς Προυσίας καὶ τοῦ Ἀιτάλου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ταῦτα ἀναφέρει. « Διορθώσασθαι δὲ Προυσίαν καὶ τὴν καταφθορὰν τῆς χώρας, τῆς τε τῶν Μηθυμναίων καὶ τῶν Αἰγαιέων, καὶ τῆς Κυρναίων καὶ Ἡρακλειωτῶν, ἑκατὸν τάλαντα δόματα τοῖς προειρημένοις » (6). Εἰς δὲ τὸν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσέως, τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, συμβάντα πόλεμον, οἱ Ἀντισσαῖοι ἐδέχθησαν εἰς τὸν λιμένα αὐτῶν τὸν Ἀντήνορα, βασιλικὸν ἀρχηγόν, περιπλανώμενον τότε μὲ λῆμβους περὶ τὴν Λέσβον, καὶ μὲ ἐπιτήδεια ἐβοήθησαν, δι' ἣν αἰτίαν, τελευθεύοντος πολέμου, ἐστάλη ὁ Λαβέων διὰ τὴν καταστροφήν τὴν

1) Ἱστορ. Ἀλεξ. VIII, 2, 40.

2) Διόδ. Σικελ. XVIII, 3. 3) Ὁ αὐτ. XVIII, 39.

4) Ὁ αὐτ. XVIII, 43. 5) Βιβλ. XI, 5, 1.

6) Πολύβ. βιβλ. XXXIII, II, 8.

Ἄντισσαν, καὶ ἀπαγάγη τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὴν Μήθυμναν (1). Ἐντεῦθεν σαφέστατα ἐξηγοῦνται αἱ λέξεις τοῦ Πλινίου (Φυσ. Ἱστορ. V, 31.) *Antissam Methymna traxit in se ipsam*. Τὴν Ἄντισσαν ἔσυρεν εἰς ἑαυτὴν ἡ Μήθυμνα.

Ὅταν δὲ ὁ Μάνιος Ἀκύλιος, ὅσως τὸ 664 ἀπὸ Ῥώμης σαλεῖς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑπῆρξεν ὁ πρωταίτιος τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου, κατενικήθη εἰς μάχην, πρὸς τοὺς Μυτιληναίους κατέφυγεν, οἵτινες αὐτὸν, εἰς νότον περιπεσόντα, μετὰ τῶν ἄλλων παρέδωκαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ποντικοῦ βασιλέως (2). Μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Μυτιλήνη, ἥτις, ἡττηθέντος τοῦ Μιθριδάτου, ἐκράτει τὰ ὄπλα, ἐάλω καὶ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Μάρκου Μινουκίου Θέρμου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτρατεῖαν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἠξιώθη τοῦ πολιτικοῦ στεφάνου (3). Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Κικέρων (*contra RuII. II, 16*). Λέγει· Τί δ' ἔστ' ἡ Μυτιλήνη; ἥτις ἔγεινεν ἤδη, ὃ πολῖται Ῥωμαῖοι, ὑμετέρα νόμῳ πελέμου καὶ τῷ δικαίῳ τῆς νίκης; πόλις ἐκ τῶν μάλιστα ἐπιφανῶν κατὰ τε τὴν φύσιν τὴν θέσιν καὶ τὴν πρόσψιν τῶν οἰκοδομῶν· οἱ ἀγροὶ τερπνοὶ καὶ καρποφόροι. Μετ' ὀλίγον ὅμως Θεοφάνης ὁ Μυτιληναῖος συγγραφεὺς τῶν κατορθωμάτων τοῦ Μεγάλου Πομπηίου, καὶ οἰκειότατος αὐτοῦ φίλος, ἐπέτυχεν ἀπ' αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἀνορθωθῇ πάλιν ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν πατρίδα του (4), δι' ἣν εὐεργεσίαν οἱ Μυτιληναῖοι ἐνδόξως αὐτὸν ἀποθανόντα ἐτίμησαν (5). Μετὰ δὲ τὴν ἐν Φαρσάλιοις μάχην, ὁ Πομπηῖος ἀφίχθη εἰς τὴν Μυ-

1) Λιβ. XLV, κεφ. 31.

2) Βελλ. Παιτέρκ. II, 18. Διδώρ. Σικελ. Τομ. II, σ. 613. ἔκδ. Βεσσαλιγγ Ἀππιαν. Περὶ Μιθριδατ. πολέμου κεφ. 21. Δαβίσσιος εἰς Κικερ. Τουσκουλ. Συζητήσ. V, 5.

3) Λιβ. ἐπιτ. βιβλ. LXXXIX. Σουετων. Καισ. κεφ. 2.

4) Βελλ. Παιτέρκ. II, 18. Πλούταρχ. ἐν βίῳ Πομπηίου 42. Παράβλ. Στραβ. XIII, σελ. 617. D.

5) Ταχίτ. Χρονικ. VI, 18. Τὰ νομίσματα, τὰ ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων εἰς τιμὴν τοῦ Θεοφάνους χαρυχθέντα, θέλομεν ἀναφέρει εἰς τὰ περὶ τὸν βίον καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Παράβλ. Ἐκκελ. περὶ Νομισμάτων. Ἐπιστημ. Μερ. I. Τόμ. 2, σελ. 504. καὶ Μιονιέτ. Νομισματ. Ἑλλήν. Τομ. III, σ. 47.

τιλήνην, ἵνα παραλάβῃ ἐκεῖθεν τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κορνηλίαν καὶ τὸν υἱόν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποκρύψει αὐτόθι ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τοῦ πολέμου. Δὲν εἰσῆλθεν ἔμως εἰς τὴν πόλιν ἀν καὶ οἱ πολῖται μεγάλως προέτρεπον αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ (1). Τὴν αὐτὴν δ' εὐμένειαν, ἣν περ πρὸς τὸν Μέγαν Πομπήϊον, ἐπέδειξαν οἱ Μυτιληναῖοι καὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σέκστον, φιλοφρονέστατα ὑποδεχθέντες αὐτὸν, ὅταν τῷ 718 ἀπὸ Ῥώμης νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα εἰς ναυμαχίαν, κατέφυγεν εἰς τὴν Μυτιλήνην (2). Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 731 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, ὁ Μάρκος Ἀγρίππας, ὁ μετὰ ταῦτα γαμβρὸς τοῦ Αὐγούστου ἐξ ἐλαφρᾶς ὑποψίας ψυχράνσεως, καὶ διότι ὁ Μάρκος Μάρκελλος προσαχθεὶς εἰς τὰ τῆς πολιτείας ἐπροτιμᾶτο μᾶλλον αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς Μυτιλήνην, ἔνθα ἐν ἀπορῥήτῳ ἐπὶ τινα χρόνον τὸν βίον διήγαγε (3). Τὴν μνήμην αὐτοῦ διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιγραφῆς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Λέσβου εὐρεθείσης (4), διαιώνισαν οἱ Μυτιληναῖοι,

Ο ΔΑΜΟΣ

ΘΕΟΝ ΣΩΤΗΡΑ ΤΑΣ ΠΟΛΙΟΣ ΜΑΡΚΟΝ

ΑΓΡΙΠΠΑΝ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΑΝ ΚΑΙ ΚΤΙΣΤΑΝ.

Τὸ δὲ 18^{ον} ἔτος μ. Χ. ὁ Γερμανικὸς ἐκλεχθεὶς ὕπατος μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μετέβη μετὰ τῆς σύζυγου αὐτοῦ Εὐβοίας εἰς τὴν Λέσβον, ὅπου τελευταῖον ἡ Ἀγριππίνα ἐγέννησε τὴν Ἰουλίαν (5). Ὑπάρχει δὲ νόμισμα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων κεχαραγμένον, τὸ ὁποῖον ἐκ μὲν τοῦ πρόσθεν μέρους, δεικνύει τὴν ἐπιγραφὴν **ΘΕΟΝ**

1) Ἀππιαν. περὶ ἐμφυλ. πολέμ. II, 83. Δίων Καττ. XLII, 82. Πλούταρχ. ἐν βίῳ Πομπηίου κεφ. 74, 75. Ἰουλ. Καῖσαρ περὶ ἐμφυλ. πολέμ. III, 102. Λουκαν. Φαρσαλ. V, γ. 725, 764. βιβλ. VIII, γ, 108. καὶ ἐφεξῆς.

2) Δίων Καττ. XLIX, 17. Ἀππιαν. περὶ ἐμφυλ. πολ. V, 83.

3) Ταχίτ. Χρονικ. XIV, 53. Σουετων. Αὐγούστ. κεφ. 66. Τιβερ. κεφ. 10. Δίων Καττ. LIII, 32. Παρῆβλ. βιβλ. LIV, κεφ. 6. καὶ Βελλ. Πατ. II, 93.

4) Βλέπε Sherard. p. 80. Chishull. Antiq. Asiat. p. 186. Cayl. Rec. d'Ant. T. II, p. 3. pag. 186. Pouch. Insc. 1, 4, 6. p. 46.

5) Ταχίτ. Χρονικ. II, 54.

GERMAN... ΜΥΤΙ· και κεφαλήν τοῦ Γερμανικοῦ γυμνῆν,
ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου, κεφαλήν τῆς Ἀγριππίνης μετὰ τῆς ἐπι-
γραφῆς ΘΕΑΝ. ΑΙΟΛΙΝ. ΑΓΡΙΠΠΙΝΑΝ. ΜΥΤΙ. (1). Εἰς
τὸ νόμισμα τοῦτο προσθετέα καὶ ἡ Μυτιλιναϊκὴ ἐπιγραφή (2),
ἐν ᾗ ἀναγινώσκομεν: ΜΑΡΚΟΝ ΓΡΑΝΙΟΝ ΓΑΙΩΥΙΟΝ . . .
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΝΤΑ ΘΕΑΣ ΣΕΒΑΣΤΑΣ ΑΙΟΛΙΔΟΣ
ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΥ ΑΓΡΙΠΠΕΙΝΑΣ. ἧς ἡ ἔννοια εἶναι ἡ ἐξῆς.
Ὁ Μάρκος Γράνιος, ὁ ἐπιτελέσας τὸ τοῦ Γυμνασιάρχου ἔργον
εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀγριππίνας: Καρποφόρος δ' ἐπικαλεῖται ἡ
Ἀγριππίνα, μετὰ τὸ ἐπίθετον τῆς Δήμητρος, διὰ τὴν γονιμό-
τητα (3).

Ὁ Πλίνιος (Φυσικ. Ἱστορ. V, 31.) καλεῖ τὴν Μυτιλήνην
ἐλευθέραν. τὴν δὲ αὐτονομίαν, τὴν ἐποίαν φαίνεται, ὅτι ἀφή-
ρεσεν ἀπὸ τὴν πόλιν ὁ Βεσπεσιανὸς, μαρθάνομεν ἐκ τῆς ἀκο-
λούθου ἐπιγραφῆς (4), ὅτι οἱ πολῖται ἀνέκτησαν πάλιν ἐπὶ τῆς
βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ
ΤΡΑΙΑΝΩ
ΑΔΡΙΑΝΩ ΚΑΙΣΑ-
ΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΟΛΥΜΠΙ-
Ω ΚΤΙΣΤΗ ΔΙΙ
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ.

Γόν δὲ Σεπτίμιον Σεβῆρον αὐτοκράτορα, τὸ ἐπόμενον μνη-
μεῖον δοξάζει (5).

1) Spanhem. de us. et pr. N. T. II, p. 277, 490. Eckhel. Doctr. numm. P. I. Vol. 2. p. 505. et Tom. VI, p. 214.

2) Ponce. insc. I, t. 6. p. 46. Cf. Gesner. in comment. Gotting. Antiq. Vol. V. p. 58. sqq.

3) Παράβλ. τὴν Κυμαίαν ἐπιγραφὴν περὶ Μουρατορ. Τόμ. I, σ. 218.

4) Εἰς Μυτιλήνην ἐπὶ βάζεως μαρμαρείου εὐρεθείσης. Μουρατ. Τόμ. I, σελ. 236, 2.

5) Ἐξέδωκεν ὁ Βιλλοσο. εἰς Ὑπομνημ. Ἀκαδ. περιγραφ. Τόμ. XLVII, σ. 318.

Α ΒΟΛΑ ΚΑΙ Ο ΔΑΜΟΣ ΤΟΝ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
 ΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ ΣΕΠΤΙΜΙΟΝ
 ΣΕΒΗΡΟΝ ΠΕΡΤΙΝΑΚΑ ΣΕΒΑΣΤΟΝ
 ΤΟΝ ΓΑΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΣ
 ΔΕΣΠΟΤΑΝ.

Τινὰ τῶν νομισμάτων, τῶν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΟΙΝΟΝ ΛΕΣΒΙΩΝ σεσημειωμένων, διασώζονται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τοῦ Κομμόδου (1). Πλεῖστα δὲ νομίσματα τῶν Μυτιληναίων ὑπάρχουσι κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου, Τιβερίου, Καλιγούλα, Κλαυδίου, Βεσπεσιανοῦ, Δομετιανοῦ, Ἀδριανοῦ, Ἀντωνίνου Πίου, Μάρκου Αὐρηλίου, Κομμόδου, Σεπτίμου Σεβήρου, Βαλεριανοῦ καὶ Γαλλιένου, τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης. Ὅσα δ' ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῶν Μηθυμναίων διεσώθησαν, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, Δομετιανοῦ, Τραϊανοῦ, Κομμόδου, Σεπτίμου Σεβήρου, Καρακάλλου καὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου. Μεταξὺ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς Ἐρεσσοῦ εὐρίσκομέν τινα περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ κεχαραγμένα. Αἱ δὲ λοιπαὶ τῆς Λέσβου πόλεις φαίνεται, ὅτι οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπιβροχὴν ἔσχον ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων.

Ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῶν Μυτιληναίων, δύο ἐνταῦθα πρέπει ν' ἀναφέρω, ἕξ ὧν τὸ μὲν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λευκίου Βήρου ἐχαραχθη, τὸ δ' ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βαλεριανοῦ. Τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ὀπισθεν μέρους ἐμφαίνει τὰς λέξεις, ΕΠΙ ΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΑΔΡΑΜΥΤΤΗΝΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἐπιγραφὴν: ΕΠΙ ΣΤΡ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΟΜΟ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. Ἡ μετὰ τῶν Περγαμηνῶν, Ἐφεσίων, καὶ Σμυρναίων ὁμόνοια τῶν Μυτιληναίων δεικνυται καὶ ἐκ τοῦ αὐτονομικοῦ νομίσματος, τὸ ὁποῖον δ' Ἐκκέλιος Μέρ. 1. Τόμ. 2. σελ. 505. οὕτω περιγράφει: Ἐμπροσθεν,

1) Μιοννετ. Τόμ. III, σελ. 34, 35.

ΠΡΩΤΗ ΛΕΣΒΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΗ. Κεφαλή γυναιχεῖα με πύργον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὅπισθεν, **ΟΜΟΝΟΙΑ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ.** Γυνὴ ἐστραμμένη, με κεφαλὴν φέρουσαν κρώβυλον, καὶ κρατοῦσα δεξιόθεν φυλὴν, ἀριστερόθεν ἐπίμηκός τι, παρίσταται δ' αὐτῇ ἐκ δεξιῶν μὲν ὁ Ἀσκληπιός, ἐξ ἀριστερῶν δὲ ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις, ἀκολουθεῖ δεξιόθεν ἡ Νέμεσις, καὶ ἀριστερόθεν ἑτέρα τις Νέμεσις. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι κατὰ διαφόρους καιροὺς συνέδεσαν συμμαχίαν μετὰ τῶν Περγαμηνῶν. Διατὶ ὅμως οἱ Μυτιληναῖοι νὰ λέγωνται συγγενεῖς τῶν Περγαμηνῶν ἐν τῇ παρὰ Σπονίῳ Misc. erudit. antiq. X, 79. p. 348. ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀγνοῶ.

Εἰς τοὺς μετ' ἔπειτα δὲ χρόνους ἡ Λέσβος ὑπέκυψεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Βυζαντινῶν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ νήσῳ ἡ Εἰρήνη, ἡ σύζυγος Λέοντος τοῦ Β'. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ Α', ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς Γζαχᾶς ἐκυρίευσεν τὴν Μυτιλήνην, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἀνέκτησεν Ἰωάννης ὁ Δούκας, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ καὶ κατὰ τῆς Μηθύμνης ἔφοδον ἐποίησε (1). Κατὰ δὲ τὸ 1336 ἔτος, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἀνδρονίκου Γ', οἱ Ῥόδιοι, οἱ Φωκαεῖς, καὶ οἱ τὰς κυκλάδας νήσους κατοικοῦντες, ἀφικθέντες εἰς τὴν Λέσβον μετὰ 15 πλοίων, καὶ εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης ἐξ ἀπροσδοκῆτου καταχθέντες, διὰ προδοσίας παραχρῆμα ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐνῶ οἱ Ῥόδιοι καὶ οἱ τῶν κυκλάδων νήσων ἀρχηγοὶ ἐβουλεύοντο περὶ τῆς διανομῆς τῆς λείας, ὁ τῶν Φωκαϊκῶν πλοίων ἀρχηγὸς Κατάγης, περικυλώσας διὰ δόλου καὶ ἀπάτης τοὺς συμμάχους, εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, καὶ ταύτην εἰς ἑαυτὸν μόνον ἀντιποιησάμενος, ἅπαντας τοὺς πολίτας ἐξέβαλε (2). Τὸ δὲ 1337 ἔτος ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὴν ἀπώλειαν πλοίων τινῶν, τὴν ὑπὸ τοῦ Κατάνου γενομένην, διέταξε τὸν μητράδελφον αὐ-

1) Ἄννα ἡ Κομνηνὴ Ἀλεξ. βιβλ. VII, σελ. 163. Β.

2) Νικηφ. Γρηγ. Ἱστορ. Βυζαντ. XI, σ. 261. Λαον. Χαλκοκονδύλ. περὶ Τευρκικῶν πραγμάτων βιβλ. X, σ. 216.

τοῦ Ἀλέξιον τὸν Φιλανθρωπῆν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Μυτιλήνης, ὑπὸ μεγάλου πλήθους στρατιωτῶν ἐχυρωμένης, καὶ ἀφθονώτατα τὰ ἐπιτήδεια ἐχούσης, ὅστις ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἅπαντα εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἐπανήγαγε κατάστασιν (1), Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, διὰ πολλὰς ἐκδουλεύσεις ἔδωκεν εἰς τὸν Φραγκίσκον Γατελοῦζον γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀνόματι προικὸς ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τῆς Λέσβου διοίκησιν, τὴν ὁποίαν οἱ τοῦ Φραγκίσκου ἀπόγονοι μέχρι τοῦ 1462 ἔτους δι' ἐνδελεχοῦς διαδοχῆς ἐκράτησαν (2), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τελευταῖοι ἐτέλουν φόρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γούρκων 3,000 κατ' ἔτος νομισμάτων (3). Κατὰ δὲ τὸ 1457 ἔτος, ἔνδεκα τριήρεις, σταλεῖται ὑπὸ τοῦ Πάπα Καλλίστου, καὶ βοηθηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Καταλανῶν καὶ ἄλλων πειρατῶν, ἐκυρίευσαν τὴν Λήμνον, Σαμοθράκην, Θᾶσον καὶ ἄλλας νήσους, τῶν ὁποίων συμβεβηκότων τὸν Γατελοῦζον νομίσας αἴτιον Μωάμεθ ὁ Β', ἔστειλε μετὰ πολυπληθοῦς στόλου τὸν Ἰσμαήλ, ἵνα ἐπιφέρῃ πόλεμον κατὰ τῆς Λέσβου. Οὗτος δὲ προσβαλὼν ἐπὶ ματαίῳ τὴν Μήθυμναν διὰ μηχανῶν, στρεπτῶν ὑπόνομων καὶ ἄλλων τεχνασμάτων, καὶ πολλοὺς τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν ἀπολέσας, ἐπανῆλθεν (4). Ἐν δὲ τῷ 1462 ἔτει κατὰ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον, ὁ ἴδιος Μωάμεθ μὲ 60 πλοῖα ἔπλευσε κατὰ τῆς Λέσβου, τὴν ἀρχὴν τῆς ὁποίας ἐκράτει Νικόλαος ὁ Γατελοῦζος, ἀποπνίξας δι' ἀπάτης τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δομνικόν. Ζητήσας δ' ὁ Μωάμεθ νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὴν Λέσβον, ἀντιτείναντος ὅμως τοῦ Νικολάου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἡπειρον ὁ Γούρκος αὐτοκράτωρ, ἐγκαταλιπὼν τὸν Μαχμούτην πρὸς πολιορκίαν τῆς Μυτιλήνης, ὅστις καὶ καθυπέταξεν αὐτὴν μετὰ τῆς λοιπῆς νήσου. Ὁ δὲ Νικόλαος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, οὐ-

1) Νικητ. Γρηγορ. αὐτόθ. σελ. 265.

2) Ἰωάνν. Δούκας Ἱστορ. Βυζαντ. σ. 18 D. Λαον. Χαλκοκονδύλ. περὶ Τουρκ. πραγμ. αὐτόθι.

3) Ἰωάνν. Δούκας αὐτόθ. σ. 148.

4) Ἰωανν. Δούκ. αὐτόθ. σελ. 153.

εινος τὴν βοήθειαν εἶχε μεταχειρισθῆ εἰς τὸ νὰ καταστρέψῃ
ἐὼν Δομίνικον, ἐγκλεισθέντες εἰς φυλακὴν, μόλις μετ' οὐ πολὺ,
ἰποσθεθέντες ν' ἀλλάξωσι τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀπελύθησαν.
Οὐχ' ἦττον ὁμοῦς ὁ Μωάμεθ μετ' ὀλίγον πάλιν διέταξε νὰ ρι-
ρθῶσιν εἰς τὰ δεσμὰ καὶ νὰ φονευθῶσιν (1).

Τὴν σήμερον ἡ Λέσβος καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν Βαταβῶν
Metelyn, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰταλῶν καὶ Γάλλων Metelino καὶ Mete-
lin, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων Medilli ἢ Medellu Adassi. Μὲ τὸ
αὐτὸ δὲ ὄνομα καλοῦσι τὴν σήμερον τὴν ἀρχαίαν Μυτιλήνην (2).
Ἐν τῇ μικρᾷ νήστῳ, ἔνθα, ὡς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἐκτί-
σθη τὸ ἀρχαιότερον μέρος τῆς Μυτιλήνης, ἐξέχουσι δύο φρού-
ρια, ἅτινα εἰσὶν αἰτία τοῦ νὰ ὀνομάζωσιν οἱ Γάλλοι καὶ τὴν
πόλιν Castro. Ὅσα δὲ ὁ Ποκόκκιος, ὁ Τουρνεφόρτιος καὶ ἄλ-
λοι γράφουσι περὶ τοῦ τρόπου, τὸν ὁποῖον οἱ Τούρκοι μετα-
χειρίζονται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς νήσου, νομίζω
κρεῖττον νὰ τὰ παρατρέξωμεν ἐν σιωπῇ, παρὰ νὰ κάμωμεν
μνεῖαν αὐτῶν, διότι ἡ κατάστασις τῆς Λέσβου εἶναι βέβαιον,
ὅτι μετεβλήθη ὀλοσχερῶς μετὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μάλιστα
ἐν τῷ παρόντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

1. Περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πόλεων τῆς Λέ- σου καὶ τῶν δημοσίων αὐτῆς διατάξεων.

Ἀφοῦ μέχρι τέλους ἐξιστορήσαμεν τὰ τῆς Λέσβου, θέλομεν
ἤδη λαλήσει περὶ τῆς δημοσίου τῆς νήσου καταστάσεως, τουτέ-

1) Ἰωάν. Δούκ. σ. 156. Χαλκοκονδύλ. σελ. 219.

2) Dapper, Archipel. p. 230, Herbelot, biblioth. Orient. s. v. Me-
dellu.

ὅτι περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰ τῶν πόλεων τῆς Λέσβου κατὰ διαφόρους καιροὺς διετέθησαν καὶ διωκθήτησαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέγιστον μέρος αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐνταῦθα ἀνήκουσι, συνδέεται στενώτατα μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, καὶ δὲν δύναται νὰ διασπασθῇ ἀπ' αὐτῆς, ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν πολλὰ, ἐξ ὧσιν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐξεθέσαμεν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ διέλθωμεν αὐτὰ ἐπιτροχάδην. Δῆλον δὲ προσέτι, ὅτι δὲν δύναται νὰ γείνη ἐνταῦθα λόγος περὶ τῶν χρόνων τῶν λοιπῶν Καρῶν καὶ τῶν Πελασγῶν. Θέλομεν λοιπὸν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν οἱ Αἰολεῖς κατέστησαν ἐν τῇ Λέσβῳ νομίμους πολιτείας.

Οἱ Λέσβιοι, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν, ὅτι ἐξ ὑπαρχῆς ὑπήκουον εἰς βασιλεῖς. Ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀρχηγοὶ τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν, ἐκυβέρνησαν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν τοὺς Ἀχαιοὺς, ὧν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ προειστήκεσαν. Ὁ Γρᾶς λοιπὸν, ὁ τοῦ Πενθίλου υἱός, ὅστις ἐκ τῆς Πελοποννήσου διὰ τῆς Βοιωτίας ὠδήγησεν ἀποίκους εἰς τὴν Λέσβον, καὶ ἔκτισεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πόλιν, νομίζομεν, ὅτι ἀπῆλαυσε τὴν βασιλικὴν ἀξίαν. Οἱ δὲ Πενθιλίδαι, ἀρχαίων βασιλέων ἀπόγονοι, διὰ τὰς κατὰ τῶν πολιτῶν τῆς Μυτιλήνης βαρυτάτας αὐτῶν ὕβρεις, ἐφρονέθησαν ὑπὸ τοῦ Μεγακλέους καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν πρᾶξιν φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ θέσωμεν περὶ τὴν 30 Ὀλυμπιάδα. Ἄλλ' ἤδη αὐτῶν τῶν πολιτῶν οἱ εὐγενέστεροι ἤρχισαν νὰ ἀνίστανται, ἐφιέμενοι τῆς ὑπερτάτης τῶν πραγμάτων ἀρχῆς. Ὄθεν Μέλαγχρον τὸν Μυτιληναῖον, καταλαβόντα τὴν 42 Ὀλυμ. τὴν τυραννίδα τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐφόρευσε ὁ Πιπτακός. Τοῦτον ἠκολούθησαν ὁ Μυρσίλος, ὁ Μεγαλάγυρος καὶ οἱ Κλεανακτίδαι. Καὶ ὁ Ἀλκαῖος δὲ, ὅστις ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ τοὺς τυράννους διέσυρε τῶν συμπολιτῶν του, πραγματικῶς τῆς ἀρχῆς, ὡσπερ καὶ ἐκεῖνοι, ἐπεθύμησεν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Στράβων καὶ προσεπιβεβαιοῦσιν οἱ Μυτιληναῖοι ἐξορίσαντες αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ πινῶν ἄλλων ἐκ τῶν ἀριστοκρατῶν τῆς με-

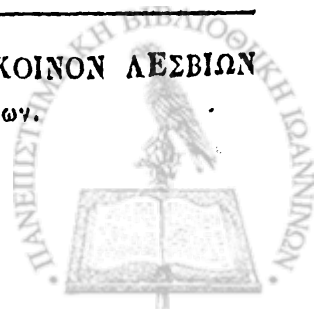
παιδὸς αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τῶν ἐπενεγχότων πόλεμον κατὰ τῆς Λέσ-
σου ἀντετάχθη ὁ Πιττακός, τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων
μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς αἰσυμνητίας. Ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. κεφ.
9, 5. 6.), τοῦ ὁποῦ τὸ χωρίον ἀκέραιον ἀνωτέρω ἐξέθεσα,
λέγει, ὅτι αἰσυμνηταὶ εἰσὶν τύραννοι, ταῖς τῶν πολιτῶν ψή-
φοις ἐκλεγόμενοι, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἤρχον διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύ-
την, οἱ δὲ μέχρι τινῶν ὀρισμένων χρόνων ἢ πράξεων. Εἰς τοὺς
τελευταίους, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἀνήκει ὁ Πιττακός, εἰς ὃν
οἱ Μυτιληναῖοι ἐπέτρεψαν τὴν ἀρχὴν, ἵνα ἀπωθήσῃ ἐκ τῆς
πατρίδος τὴν τῶν φυγάδων εἰσβολήν. Οὐχὶ δ' ἀρκετὰ ἀκριβῶς
περὶ τῶν πραγμάτων τούτων διδάσκουσι συγγραφεῖς τινες ἀπα-
ριθμοῦντες μεταξὺ τῶν δυναστῶν τῆς Μυτιλήνης καὶ τὸν Πιττα-
κόν, ὅστις οὔτε διὰ τῆς βίας κατέσχε ποτὲ τὴν πολιτείαν, οὔτε
προσφέρθεισαν αὐτῷ, ἐκράτησεν. Ἐν δὲ τῷ τοῦ Πλουτάρχου συμ-
ποσίῳ κεφ. 2. ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς. « Καὶ Πιττακός εἰ μοναρ-
χία μὴ προσῆλθεν, οὐκ ἂν εἶπεν, ὡς χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι »
καὶ κεφ. 14. λέγει. « Ὁ Θαλῆς, ἐγὼ τῆς ξένης ἤκουον ἀδούσης
πρὸς τὴν μύλην, ἐν Λέσβῳ γενόμενος. Ἄλει, μύλα; ἄλει; καὶ
γὰρ Πιττακός ἀλεῖ μεγάλας Μιτυλήνας βασιλεύων ». Περὶ δὲ τῶν
Διογένους τοῦ Λαερτίου καὶ Βαλερίου τοῦ Μαξίμου χωρίων
ἤδη ἀνωτέρω ἐπραγματεύθημεν. Δύναται τις ὁμοίως νὰ παρα-
βάλλῃ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα Στρώμματ. I, σ. 300. ὅστις
καὶ αὐτὸς βασιλέα τῶν Μυτιληναίων ἀποκαλεῖ τὸν Πιττακόν.
Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης Πολιτ. II, 9, 9. Σχνεῖδ. διδάσκει, ὅτι σύ-
νεταξε μὲν νόμους τοῖς Μυτιληναίοις ὁ Πιττακός, οὐδέποτε
ὁμοίως εἰσήγαγε νέαν μορφήν εἰς τὴν πολιτείαν. « ἐγένετο δὲ
καὶ Πιττακός νόμων δημιουργός, ἀλλ' οὐ πολιτείας ». Περὶ
τῶν εἰς τὸν Πιττακόν ἀναφερομένων νόμων πλεῖστοι τῶν συγ-
γραφῶν μνείαν ποιοῦνται. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης Τόμ. II, σ.
522. ἐκδοσ. Βεσσαλιγγ. « νομοθέτης ἀγαθὸς ὑπῆρχε », καὶ πα-
ρακατιῶν, « κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἐφαίνετο πολιτικὸς καὶ φρό-
νιμος ». Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Ἀρχαιοτ. Ῥωμαϊκ. II.
κεφ. 26. « Οἱ μὲν τὰς Ἑλληνικὰς καταστησάμενοι πολιτείας,

βραχύν τινα κομιδῇ χρόνον ἔταξαν ἄρχεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ τῶν πατέρων, οἱ μὲν ἕως τρίτον ἐκπληρώσωσιν ἀφ' ἧθης ἔτος· οἱ δὲ ὅσον ἂν χρόνον ἠέθεοι μένωσιν· οἱ δὲ μέχρι τῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα τὰ δημόσια ἐγγραφῆς, ὡς ἐκ τῆς Σόλωνος καὶ Πιττακοῦ καὶ Χαρώνδου νομοθεσίας ἔμαθον, οἷς πολλὴ μαρτυρεῖται σοφία ». Παράβλ. Κλήμεντ. Ἀλεξ. Στρώμματ. I, σελ. 300 C. Διογ. Λαερτ. ἐν βίῳ Πιττ. 79. Σουίδαν. ἐν λέξ. Πιττακός. Ἐπίσημος τοῦ Πιττακοῦ νόμος ὑπῆρξεν ἐκεῖνος, ὅστις ἐπέβαλε διπλάσιαν ποινὴν εἰς τοὺς μεθύοντας, ἐὰν ἤθελον σφάλλει εἰς τι, παρά εἰς ἐκείνους, οἵτινες νήφοντες ἤθελον ἀμαρτήσῃ κατά τι. Ὁ Ἀριστοτέλης αὐτόθι. « Νόμος ἴδιος αὐτοῦ, τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τι πταίωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. Διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ τοῖς μεθύουσι εἶναι μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον ». Ὁ αὐτὸς Ἀριστοτέλης εἰς Νικομάχ. III, 7. « καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν, λέγει, κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας, αἷον, τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια, ἢ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτοῖς· κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυσθῆναι· τοῦτο δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας ». Πρόσθετε Πλουτάρχ. Συμπόσ. τῶν ἑπτὰ σοφῶν XIII « ὑποφθάσας δ' Ἀνάχαρσις. Σὲ γὰρ, ὦ Πιττακέ, καὶ τὸν σὸν ἐκεῖνον τὸν χαλεπὸν φοβεῖται νόμον, ἐν ᾧ γέγραφας. Ἐάν τις ὀτιοῦν μεθύων ἀμάρτη διπλάσιαν ἢ τῷ νηφοντι τὴν ζημίαν ». Τὸν νόμον τοῦτον τοῦ Πιττακοῦ ἀναφέρει καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος βιβλ. I, σ. 48. Μείβωμ. « νόμους ἔθηκε τῷ μεθύοντι ἐὰν ἀμάρτη, διπλῆν εἶναι τὴν ζημίαν· ἵνα μὴ μεθύωσι, πολλοῦ κατὰ τὴν νῆσον αἴνου γενομένου.

Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τῆς νήσου πόλεων οὐδὲν σχεδὸν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν· φαίνεται ὅμως, ὅτι πρῶτιστα συνέδεσαν συμμαχίαν μετὰ τῶν Μυτιληναίων καὶ ἐνεχείρησαν ἑαυτοὺς τῇ τούτων πίστει (1), τὸ ὁποῖον φρονῶ, ὅτι ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ ἐξῆς χω-

1) Ἄπαντα ὅμως τὰ νομίσματα, τὰ μὲ τὰς λέξεις ΚΟΙΝΟΝ ΛΕΣΒΙΩΝ σημειωμένα, ἀναφέρονται εἰς τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων.

ρίου τοῦ Αἰλιανοῦ Ποικ. Ἱστορ. VII, 15. α' Ἠνίκα τῆς θαλάσσης ἤρξαν Μιτυληναῖοι, τοῖς ἀφισταμένοις τῶν συμμάχων τιμωρίαν ἐκείνην ἐπήρτησαν· γράμματα μὴ μανθάνειν τοὺς παῖδας αὐτῶν μηδὲ μουσικὴν διδάσκεισθαι· πασῶν κολάσεων ἠγγεσάμενοι βαρυτάτην εἶναι ταύτην, ἐν ἀμαθίᾳ καὶ ἀμουσίᾳ καταβιῶναι ». Περὶ τῆς θαλασσοκρατίας τῶν Μυτιληναίων, τῆς ὁποίας ἐκεῖνοι τὴν 26 Ὀλυμ. λέγεται ὅτι ἔτυχον, μετὰ ταῦτα θέλομεν ὁμιλήσει. Σύμμαχοι δὲ, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεβλήθη ἡ ἐπίσημος ἐκείνη ποινὴ, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν οὐχὶ ἄλλοι, παρὰ οἱ Ἀντισσαῖοι, ἢ οἱ Ἐρέσιοι, ἢ ἄλλης τινὸς Λεσβίας πόλεως οἱ κάτοικοι. Ἐκ τούτων δύναται τις νὰ συμπεράνη, ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων κατέσχον τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ὁποίαν μέχρι τέλους διετήρησαν.

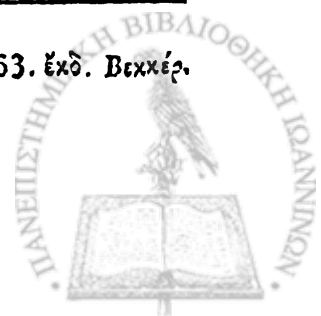
Ἡ Μυτιλήνη ἀπελάμβανε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κύρου, εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ὁποίου, ἠττηθέντων ὑπὸ τοῦ Μαζάρου καὶ τοῦ Ἀρπάγου τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Αἰολέων καὶ Ἰώνων, ἐκουσίως οἱ νησιῶται ὑπετάχθησαν. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ Κύρος δὲν μετέβαλε τὴν κατάστασιν τῶν Λεσβιακῶν πόλεων, ἀλλ' ἐπέβαλεν αὐταῖς, ἐκτὸς τοῦ φόρου, τὸ καθῆκον τοῦ νὰ βοηθῶσι μὲ δυνάμεις καὶ πλοῖα τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ὅσάκις ἤθελεν ἐπιχειρήσει πόλεμον. Ὅθεν οἱ Μυτιληναῖοι συνεστράτευσαν μετὰ τοῦ Καμβύσου μὲν εἰς τὴν Αἴγυπτον, μετὰ τοῦ Δαρείου δὲ κατὰ τῶν Σκυθῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κώου, υἱοῦ τοῦ Ἐρξάνδρου, τοῦ μετὰ ταῦτα τυράννου τῆς πατρίδος αὐτοῦ καταστάντος. Ἀλλὰ τὴν 70 Ὀλυμ. οἱ Λέσβιοι ἠναγκάσθησαν πάλιν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἐκπολιόρκησιν τῆς Μιλήτου ἀπεινάσαν διὰ βοήθειας τοῦ Ἀρισταγόρου. Τοῦ δὲ Ξέρξου νικηθέντος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, τὸ μὲν πρῶτον ἠσπάσθησαν τὸ μέρος τῶν Λακεδαιμονίων, μετὰ δὲ ταῦτα, κληθέντος τοῦ Πausανίου ἀπὸ τῆς στρατηγίας, μετέβησαν εἰς τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων. Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι ἐκ τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων

τινές μὲν ὑπῆρξαν αὐτόνομοι, ἄλλοι δὲ ὑπήκοοι. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐκτὸς τῶν Χίων, μόνοι οἱ Λέσβιοι ἐχαίροντο τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Τὰς δὲ αἰτίας, διὰς οἱ Ἀθηναῖοι ἐφείσθησαν ἕως τότε τῶν Λεσβίων, παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἐκθέτουσιν οἱ πρέσβεις τῶν Μυτιληναίων (1). Καὶ πρῶτον μὲν ἔλειπεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ὄχι τόσον ἢ θέλησις ὅσον ἢ ἐπιτήδειος πρόφασις· δεύτερον δὲ, διὰ νὰ ὑποτάξωσι τοὺς συμμάχους οἱ Ἀθηναῖοι ἐσυνείθιζον πάντοτε νὰ ἀρχίζωσιν ἀπὸ τῶν ἀδυνατωτέρων, καὶ ἐφοβοῦντο τὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρκετὰ πολλὰ εἶχον οἱ Μυτιληναῖοι. Ἐκτὸς δὲ τούτων οἱ Λέσβιοι κατὰ πάντα τρόπον ἐθεράπευον πάντοτε τὴν τῶν Ἀθηναίων πολιτείαν, καὶ τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν. Ἐκ τῶν συμμάχων δὲ, οἱ μὲν αὐτόνομοι ἐχορήγουν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐν καιρῷ πολέμου μόνον πλοῖα, ἐκεῖνοι δὲ, ἀφ' ὧν ἐντελῶς εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἡ ἐλευθερία, καὶ χρήματα. Ἐντεῦθεν δὲ Θουκυδίδης, II, 9, ἔπαριθμῶν τοὺς τῶν Ἀθηναίων συμμάχους, « τούτων, λέγει, ναυτικὸν παρείχοντο Χῖοι, Λέσβιοι, Κερκυραῖοι· οἱ δ' ἄλλοι πεζὸν καὶ χρήματα » Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Λεσβίων τὸ 4^{ον} ἔτος τοῦ πολέμου γενομένην ἀποστασίαν, ἡ κατάστασις τῆς νήσου μετεβλήθη οὐσιωδῶς. Καὶ φόρον μὲν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπέβαλον εἰς τοὺς Λεσβίους. ἀλλ' ἄπασαν τὴν γῆν αὐτῶν, πλὴν τῆς τῶν Μηθυμναίων, διαιρέσαντες εἰς 3000 μοίρας, τὰς μὲν 300, (τὸ δέκατον μέρος) εἰς τιμὴν τῶν Θεῶν ἐξέλεξαν, τὰς δὲ λοιπὰς εἰς τοὺς κληρούχους Ἀθηναίους διένειμαν. Εἰς δὲ τοὺς Λεσβίους ἐσυγχωρήθη μὲν ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, μὲ τὴν ἐξῆς ὅμως συνθήκην, νὰ πληρώνωσι δηλονότι εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες διὰ κλήρου ἔλαχον τοὺς ἀγροὺς, δύο μνᾶς (200 δραχμᾶς) κατ' ἔτος δι' ἐκάστην μοῖραν (2). Κατὰ τὴν γνώμην ὅμως τοῦ Βοικχίου δὲν ἔμειναν εἰς τὴν Λέσβον πάντες οἱ τῶν Ἀθηναίων κληροῦχοι, ἀλλὰ μέρος

1) Θουκυδ. III, 31.

2) Θουκυδ. III, 50. Ἀντιφ. περὶ φόρου Ἑρῶδ. σ. 714. σ. 63. ἔκδ. Βεγκιέρ.

μόνον αὐτῶν ἀφέθη πρὸς φύλαξιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπανήλθον εἰς τὰς Ἀθήνας (1). Τὸ δ' ἐπιβεβλημένον διάταγμα εἰς ἀπάσας τὰς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων διατελούσας πόλεις, νὰ μὴ καταδικάζωσι δηλαδὴ εἰς κεφαλικὴν ποινὴν οὐδένα ὑπόδικον ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων συγκαταθέσεως, βλέπομεν ἐπιτεταγμένον καὶ εἰς τοὺς Λεσβίους μετὰ τὴν ἀποστασίαν. Πολίτης Μυτιληναῖος παρ' Ἐντιφῶντι (2), κατηγορούμενος περὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἡρόδου, οὕτως ὁμιλεῖ ἐνώπιον τῶν δικαστῶν Ἀθηναίων: « Νῦν δὲ αὐτοὶ καταγνόντες τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς ἀπεκτείνετε· ὁ οὐδὲ πόλει ἔξεστιν, ἄνευ Ἀθηναίων οὐδένα θανάτῳ ζημιῶσαι ». Οἱ δὲ Μηθυμναῖοι, οἵτινες μόνοι ἐκ τῶν Λεσβίων εἶχον διατηρήσει τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πίστιν, διέμειναν εἰς τὴν τῶν ἀγρῶν κατοχὴν, καὶ τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν. Θουκυδίδης VI, 85, « καὶ τοὺς ἐκεῖ ξυμμάχους, ὡς ἕκαστοι χρήσιμοι, ἐξηγούμεθα, Χίους μὲν καὶ Μηθυμναίους νεῶν παροχῇ αὐτονόμους, τοὺς δὲ πολλοὺς χρημάτων βιαιότερον φορᾶ ». Πρόσθετες βίβλ. VII, κεφ. 57, ἔπου δὲ συγγραφεὺς, ὁμιλῶν περὶ τῶν συμμάχων, τῶν κατὰ τῆς Σικελίας συνεκστρατευσάντων, λέγει. « πρὸς δ' αὐτοῖς, Αἰολεῖς, Μηθυμναῖοι μὲν ναυσὶ καὶ οὐ φόρῳ ὑπήκοοι, Γενέδιοι δὲ καὶ Αἴνιοι ὑποτελεῖς ». Κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ μετὰ τοῦτον, αἱ Λεσβιακαὶ πόλεις ποτὲ μὲν εἰς τὸ τῶν Ἀθηναίων μέρος προσετέθησαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Αἰγῶς ποταμιῶς συναρθεῖσαν ναυμαχίαν, ὁ Λύσανδρος ἐγκατέστησε καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις τὸ δεκαρχικὸν πολίτευμα τῆς Μυτιλήνης (3). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐφ' ὅσον οἱ Λέσβιοι ἦσαν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτῶν, φαίνεται, ὅτι μεταξὺ τῶν συμμάχων ὑπελάμβανον αὐτοὺς ὡς ὑπηκόους. Περὶ τὴν 107 ὁμοῦς Ὀλυμ. οἱ Μυτιληναῖοι καθίδρυσαν ὀλιγαρχίαν, ἀντὶ τῆς δημοκρατίας. Ὅθεν ἔπονται οἱ ὑπὸ τῶν

1) Βοίχγ. περὶ Οἰκονομ. Ἀθην. Τομ. I, σ. 463.

2) Περὶ φόνου τοῦ Ἡρόδου σ. 56. ἔκδ. Βεκκ. Παράβλ. Βοίχγ. αὐτόθ. σ. 436.

3) Σνείδερ. εἰς Ξενοφ. Ἱστορ. Ἑλλην. II, 2, 6.

ἀρχαῖαι. Ἡ ἀρχαιοτάτη τούτων φαίνεται ἀναγομένη εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς ἄλλα ὅμως μνημεῖα γίνεται λόγος μόνον περὶ τοῦ δήμου, ἀπονέμουτος τιμᾶς εἰς ἄνδρας μεγάλως τὴν πολιτείαν εὐεργετήσαντας (1). Εἰς νομίσματα δὲ τῆς Μυτιλήνης, ἅτινα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λευκίου Βήρου ἐχαράχθησαν, πρὸς δὲ, καὶ εἰς ἐπιγραφὰς πολλάκις μνημονεύονται στρατηγῶν (praetorum) ὀνόματα. Δὲν πρέπει ὅμως ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι οἱ στρατηγοὶ οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ τῶν πολεμικῶν μόνον ἐπιστάται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλας ὑπηρεσίας ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐπιτελέσαντες, ἂν καὶ δὲν συγχωρῆται εἰς ἡμᾶς νὰ ἐκφέρωμεν βεβαιότερα, τῶν συγγραφέων σιωπησάντων.

2. Περὶ τῆς θαλασσοπλοΐας, τοῦ στόλου, καὶ τῆς ἐμπορίας.

Ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ Χρονικῷ ὑπ' ἀριθ. 1344, τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 26 Ὀλυμ. γράφει τὰ ἑξῆς: « Μετὰ τοὺς Κᾶρας οἱ Λέσβιοι ἐθαλασσοκράτησαν 68 ἔτη », τὴν ὁποίαν ἐποχὴν, ἐν ἐνὶ βιβλίῳ ἀριθ. 1333 μνημονευομένην, εἰς τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 26 Ὀλυμ. ἀνεβίβασεν ὁ Σκαλίγερος, ὡς λέγει ὁ Ἐύβιος (2), ὅστις θαυμάζει, ὅτι ἡ ἐποχὴ τελευτᾷ τὴν 43 Ὀλυμ., καθ' ὃν χρόνον τὰ μάλιστα ἤκμαζεν ἡ τῶν Μυτιληναίων πόλις διὰ τοῦ Πιττακοῦ, νικητοῦ τοῦ Φρύωνος Ἀθηναίου ἐν τῷ Σιγειακῷ πολέμῳ. Ὅσα ὅμως ὁ Εὐσέβιος ἐκ τῶν τοῦ Κάστορος Ἐποχῶν παρέδωκε φαίνονται οὐχὶ τόσον θαυμαστῶς λεγθέντα, ὅσον ψευδῶς, καθότι πέπεισμαι, ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ὄχι ὀλιγώτερον μετὰ τὴν

p 93 — Pocock. inser. antiq. 1, 4, 6. p 47. Corsin. apud Paciaud I. I. p 56 — Gruter. MXCI. 4. Van. Dale Diss. p. 534. — Vilhois. Mem. Acad. inser. T. XLVII, p 318.

1) Περικκ. ἐπιγραφ. Ἀρχ. 1, 4, 6, σελ. 46. — Χρυσουλλ. Ἀρχ. Ἀσιατ. σ. 186. Cayl. Rec. d'Antiq. T. II, p. 186. Pocock, I. I.

2) Nov. commentt. Gott. T. II. p. 58.

43 Ὀλυμ., ἢ πρὸ αὐτῆς, ἴσχυσαν κατὰ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις. Καὶ τοῦτο, κατ' ἔμην κρίσιν, δύναμαι νὰ διΐσχυρισθῶ, ὅτι καὶ πρὸ τῆς 26 Ὀλυμ. οἱ Μυτιληναῖοι ἔλαβον πειρὰν τῆς θαλάσσης, ἂν καὶ εἰς μὴ μακρυνὰς θαλασσοπορίας. Αἱ πλεῖσται βεβαίως τῶν πόλεων, τῶν περὶ τὴν Ἴδην κειμένων, καὶ ὑπὸ τῶν Κυμαίων καὶ Λεσβίων, κατὰ τὸν Στράβωνα, κτισθεισῶν, εἰσὶν ἀρχαιότεραι τῆς 26 Ὀλυμ. Πότε ὅμως οἱ Μυτιληναῖοι μετ' ἀποίκων ἔπλευσαν εἰς τὴν Αἴνον, πόλιν τῆς Θράκης, ἀγνοῶ. Τὸ δὲ χωρίον τοῦ Αἰλιανοῦ, ἐν ᾧ τὰς τῶν Μυτιληναίων θαλασσίους δυνάμεις διαλαμβάνει, πρὸ ὀλίγου ἀνεφέραμεν. Οἱ Λέσβιοι παυστρατιῇ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἔπλευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Μιλησίων, πόλεμον μετὰ Σαμίου τοῦ Πολυκράτους ποιησαμένων (1). Περὶ τοὺς αὐτοὺς τούτους χρόνους οἱ Μυτιληναῖοι ἔφθασαν διὰ συχῶν ὁδῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς ἣν ὑπόθεσιν καὶ μεταβαίνομεν ἤδη. Ὅτι μὲν δὲ Καμβύσης μὲ Μυτιληναϊκὰ πλοῖα ἦτο παρεσκευασμένος, ὅταν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐξεστράτευσε, ἐκ τοῦ Ἡροδότου ἀποδείκνυται (2). Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου, υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου, ὁ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἀρχηγὸς Ὀτάνης, παραλαβὼν ἀπὸ τοὺς Λεσβίους πλοῖα, ἐκυρίευσε τὴν τε Λῆμον καὶ Ἴμβρον (3). Εἰς δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρισταγόρου καὶ τοῦ Μεγαβάτου ἐπιχειρηθεῖσαν κατὰ τῆς Νάξου ἐκστρατείαν παρῆσαν οἱ Μυτιληναῖοι ὑπὸ τὴν τοῦ Κώου ἀρχηγίαν, καὶ εἰς τὴν παρὰ τὴν νῆσον Λάδαν γενομένην ναυμαχίαν ἐβδομήκοντα ἐκ τῆς Λέσβου ἐστάλησαν πλοῖα (4). Εἰς δὲ τὸν Ἰστιαῖον, καταφυγόντα μετὰ τὴν τοῦ Ἀρισταγόρου σφαγὴν εἰς Λέσβον, παρεχώρησαν οἱ Μυτιληναῖοι ὀκτὼ τριήρεις, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος πρὸς διαρπαγὴν τῶν ἐκ τοῦ Πόντου προερχομένων πλοίων ἐχρήτατο (5). Εἰς δὲ τὸν Ξέρξην, ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἐλ-

1) Ἡρόδοτ. III, 39. 2) Βιβλ. III, 13, 14. 3) Ἡρόδοτ. V, 26.

4) Ἡρόδοτ. VI, 8. 5) Ὁ αὐτ. VI, 5.

λάδος παρασκευάζοντα, οἱ Λέσβιοι μετὰ τῶν λοιπῶν Αἰολέων, κατὰ μὲν τοῦ Διοδώρου τὴν μάρτυριαν, τεσσαράκοντα ἔστειλαν πλοῖα εἰς βοήθειαν, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Ἡροδότου, ἐξήκοντα (1). Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Λέσβιοι, πρὸ πάντων δ' οἱ Μυτιληναῖοι, τὰ μέγιστα ἤχμαζον εἰς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις. Ἐντεῦθεν πρέσβεις ἐκ τῆς Λέσβου σταλέντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οὕτως ὁμιλοῦσι παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ (2). α Βοηθητάντων ὑμῶν προθύμως πόλιν προσλήψεσθε ναυτικὸν ἔχουσαν μέγα». Οἱ αὐτοὶ οὗτοι πρέσβεις λεγούσιν, ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ ναυτικὸν ἐκεῖνο ὑπῆρξεν αἰτία, ὥστε ν' ἀπέχωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ νὰ προσβάλλωσι τοὺς Μυτιληναίους, καὶ τοὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων ὑπαχθέντων εἰς δουλείαν (3). Εἰς δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Περικλέους τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου γενομένην κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν, οἱ Χῖοι καὶ οἱ Λέσβιοι, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Θουκυδίδου, πεντήκοντα ἔστειλαν πλοῖα (4). Ἐνῶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ 16^{ον} ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπύρχοντο κατὰ τῶν Μηλίων, εἶχον ἐν τῷ στόλῳ αὐτῶν δύο τῶν Λεσβίων ναῦς (5), καὶ ἀναδείχθητες τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 91 Ὀλυμ. ἐβοηθήθησαν ἀπὸ πλοῖα των Μηθυμναίων (6). Περιπλεόν δὲ, ἅπαντα σχεδὸν τῶν Λεσβίων τα πλοῖα, ὡς νομίζω, ἦσαν τρίηρεις (7).

Ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι, ὑπερέχοντες κατὰ τὸ ναυτικὸν τῶν λοιπῶν τῆς Λέσβου πόλεων, ἐπιμελοῦντο καὶ τῆς ἐμπορίας μᾶλλον, ἢ ἐκεῖναι. Ὅσα τοῦλάχιστον εὐρίσκο-

1) Ἡρόδοτ. III, 95. Διοδώρ. IX, 196. 2) Β:βλ. III, 13.

3) Θουκυδίδ. III, 11. 4) Β:βλ. II, 56. VI, 34.

5) Θουκυδίδ. V, 84. 6) Θουκυδίδ. VII, 57.

7) Ἡρόδοτ. VI, 8. Θουκυδ. III, 3. 4 Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν οἱ Λέσβιοι καὶ τὴν σήμερον ζηλοῦντες τὰς γειτονικοῦσας νήσους, ἐπιπολοῦντο πλειότερον εἰς τὴν ναυτηλίαν, τῆς ὁποίας αἱ πολλαπλαῖ ὑφέλειαί εἰσὶν ἀδικηλονοίηται.

μεν παραδεδομένα ἐν τοῖς τῶν ἀρχαίων συγγράμμασι περί τῆς Λεσβιακῆς ἐμπορίας, εἰς μόνους τοὺς Μυτιληναίους ἀνήκουσιν. Ὅταν δέ, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδότου, ὁ τῶν Αἴγυπτίων βασιλεὺς Ἄμασις, ὁ τὰ μάλιστα τοὺς Ἕλληνας εὐνοῶν, παρεχώρησεν εἰς μὲν τοὺς θέλοντας ἐξ αὐτῶν νὰ ἰδρῦσωσιν οἰκίαν ἐν Αὐγύπτῳ τὴν πόλιν Ναύκρατιν εἰς κατοικίαν, εἰς δὲ τοὺς χάριν ἐμπορίου μόνον ἀφικνουμένους εἰς Αἴγυπτον ἐσυγχώρησε τεμένη καὶ ναοὺς παρὰ τὴν πόλιν νὰ κατασκευάσωσι· τότε αἱ πόλεις Μυτιλήνη, Χίος, Τέως, Φώκαια, Κλαζομεναί, Ῥόδος, Κνίδος, Ἀλικαρνασσός, καὶ Φάσηλις, διὰ κοινῆς ἀποφάσεως καὶ ἐξόδων καθίδρυσαν τὸ Ἑλληγιον, ναὸν μέγιστον καὶ λαμπρότατον (1). Ὅτι δὲ οἱ Μυτιληναῖοι ἐταξείδευον εἰς τὴν Αἴγυπτον χάριν ἐμπορίου, καὶ ἐκ τοῦ Στράβωνος κατανοοῦμεν, γράφοντος, ὅτι Λέσβιος οἶνος ἐκομίσθη εἰς τὴν Ναύκρατιν ὑπὸ τοῦ Χαράξου, ἀδελφοῦ τῆς Σαπφοῦς (2). Πρὸς τὸν ἐκ τῆς Λέσβου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλους τόπους μεταφερόμενον ὑπὸ τῶν ἐμπόρων οἶνον ἀποβλέπουσιν καὶ οἱ παρὰ Ἀθηναίῳ βιβλ. 1, σ. 28. Ε, στίχοι τοῦ κωμικοῦ Ἀλεξίδου.

Ἡὲς ὁ Βρόμιος, τὴν ἀτέλειαν Λεσβίοις

Ποιῶν, τὸν οἶνον εἰσάγουσιν ἐνθάδε·

Ὅς δ' ἂν ἐς ἑτέραν ληφθῆ γ' ἀποστέλλων πόλιν

Κἂν κύαθον, ἱεράν ἐγγράφων τὴν οὐσίαν.

Ὁ Κασωβῶν ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ διορθόνων Λεσβίοις ἀντὶ τῆς κοινῆς γραφῆς Λεσβίου, λέγει, ὅτι ὁ Ἀλεξίς ὑπέθετεν εἰς ἕτερον τι δράμα, ὅτι ὑπῆρξε διάταγμα τοῦ Βάκχου: Μηδεὶς τῶν Λεσβίων νὰ φέρῃ οἶνον πρὸς πώλησιν ἀλλαχοῦ, παρὰ εἰς τὰς Ἀθήνας· ὅστις δ' ἄλλως ἤθελε πράξει, τούτου

1) Ἡρόδοτ. II, 178, Στέφ. Βυζάντ. ἐν λέξ. Ἐρεσος· « ἔστι δὲ Ἐρεσος νῆσος ἐν τῇ Νείλῳ, καὶ Χίος, καὶ Λέσβος, καὶ Κύπρος, καὶ Σάμος, καὶ ἄλλαι, ὡς Ἐκαταῖος ». Παράβλ. Μυλλέρ. Αἰγινητ. σ. 81.

2) Στράβ. XVII, σελ. 808. C· Παράβλ. Ἀθην. XIII, σ. 596. B.

τὰ κτήματα ἅπαντα ἔστῳσαν ἱερὰ τοῦ Βάκχου. Ὁ δὲ Σβεΐ-
 γαύζερρος παρεδέχθη μὲν ἐν τῷ κειμένῳ τὴν τοῦ Κασωβῶνος διόρ-
 θωσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ ἔγραψε: Δὲν ἀρνοῦμαι
 πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τῶρα βεβζίως ἤλθεν εἰς τὴν μνήμην μου,
 ὅτι ἡδύνατό τις, καὶ κατὰ χρέος μάλιστα, νὰ ὑπερασπισθῆ καὶ
 τὴν κοινὴν γραφὴν μὲ αὐτὴν τὴν σημασίαν, ποιῶν τὴν ἀτέ-
 λειαν Λεσβίου (δηλ. οἴνου) τοῖς εἰσάγουσιν τὸν (τοῦτέστι,
 τοῦτον τὸν) οἶνον ἐνθάδε· ὅστις παρεῖχεν ἀτέλειαν τοῦ Λεσβίου
 (οἴνου) εἰς τοὺς φέροντας τὸν οἶνον τοῦτον ἐνταῦθα. Ἡ ἐρ-
 μηνσία αὕτη ἐὼν ἀρέση (καὶ πιστεύω ὅτι εἰς τοὺς περισ-
 σοτέρους θέλει ἀρέσει) θέλει ἔχει καὶ τὴν ἐξῆς ὠφέλειαν, ὅτι
 οὕτως ὁ ποιητὴς ἠθέλεν εἰπεῖ, ὅχι μόνοις τοὺς Λεσβίους
 ἀφορολογήτους, ἐὰν ἐκόμιζον τὸν ἑαυτῶν οἶνον εἰς τὰς Ἀθήνας,
 ἀλλ' ὅποιοιδήποτε ναύκληροι ἢ ἔμποροι (εἴτε αὐτοὶ οἱ Λέ-
 σβιοὶ ἢσαν εἴτε ἄλλοι), ὅποιοιδήποτε, λέγω, εἰσήγαγον τὸν
 Λεσβίον οἶνον εἰς τὰς Ἀθήνας, οὗτοι οὐδένα ἀντ' αὐτοῦ
 τοῦ οἴνου νὰ πληρῶνῳσι φόρον. Ἐγὼ ὅμως ἀκολουθῶ τὴν
 γνώμην τοῦ Κασωβῶνος.

5. Περὶ Νομισμάτων.

Πρὶν ἢ προχωρήσω εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν νομισμάτων τῶν
 ἰδιαιτέρων πόλεων, παρατηρῶ, ὅτι ἐκ τῶν νομισμάτων θέλω
 ἀναφέρει ἐκείνα μόνον, ὅσα ἐκ τῶν περὶ νομισματικῆς συγ-
 γραμμάτων τοῦ Ἐκκελίου, Μιοννέτου καὶ ἄλλων ἐξέλεξα, ὡς
 λίαν ἀξιωματικόνευστα, παραλείψας ἐπίτηδες τὰ εἰς τιμὴν ἀν-
 θρώπων τινῶν ἰδίως, εἴτε ποιητῶν, εἴτε ἄλλων πολλοῦ λόγου
 ἀξίων τῇ πόλει γεγεννημένων, χαραχθέντα· καθότι περὶ ἐκά-
 στου τούτων θέλομεν πραγματευθῆ κατ' ἕκτασιν ἐν οἰκείῳ
 τόπῳ.

Θέλω δ' ἐν πρώτοις ἀναφέρει τὰ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΟΙ-
 ΝΟΝ ΛΕΣΒΙΩΝ ἢ ΚΟΙ. ΛΕΣΒΙΩΝ σεσημειωμένα, τὰ ὁποῖα
 πάντα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων.

1. Ἐμπροσθεν, ΑΥΤ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΝ Κε-
φαλή τοῦ Μ. Αὐρηλίου, πρὸς τὰ δεξιά.

ἽΟπισθεν. ΚΟΙ. ΛΕΣΒΙΩΝ, ὁ Τέρμινος ἐπὶ πρῶρας νηὸς
μεταξὺ τῆς Παλλάδος καὶ τοῦ Βάκχου.

2. Ἐμ. Κεφαλή τοῦ Μ. Αὐρηλίου.

ἽΟπ. ΚΟΙΝΟΝ ΛΕΣΒΙΩΝ. Ναὸς δεκάστηλος.

3. Ἐμ. ΚΟΜΟΔΟΣ. Κεφαλή τοῦ Κομμόδου δαφνηφόρος,
δεξιά.

ἽΟπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΠΟΜΠΗΙΟΥ. ΡΟΥΦΟΥ ΚΟΙ. ΛΕΣΒΙΩΝ.
Ναὸς ὀκτάστηλος (1).

4. Ἐμ. ΑΥΡΗ. ΚΟΜΟΔΟΣ. Κεφαλή τοῦ Κομμόδου δα-
φνηφόρος, δεξιά.

ἽΟπ. ΕΠΙ. ΣΤΡΑ. ΣΕΠΤ. ΑΡΙΑΝΟΥ. ΚΟΙΝΟΝ ΛΕ-
ΣΒΙΩΝ. Ὁ αὐτοκράτωρ ὄρθιος, ἐνδεδυμένος στρατιωτικὴν ἐ-
σθῆτα, καὶ κρατῶν εἰς τὴν δεξιὰν δόρυ, τὸν ὁποῖον γυνή ὀπισθεν
ἱσταμένη στεφανοῖ (2).

5. Ἐμ. ΕΠΙ. ΣΤΡ. ΣΕΠΤ. ΑΡΙΑΝΟΥ. ΚΟΙ. ΛΕΣΒΙΩΝ.
Βάκχος γυμνός, ὄρθιος, δέχεται ἀπὸ παρισταμένης γυναικὸς
βωμὸν πυρώδη, κεῖται κατωτέρω ἀνὴρ πωγωνίτης μεταξὺ κυ-
μάτων, καὶ κρατῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ κώπην. Τοῦ Κομμόδου (3).

ΤΗΣ ΜΥΤΙΑΙΝΗΣ

1. Νομίσματα αὐτονομικά.

1. Ἐμ. Κεφαλή τοῦ Ἀπόλλωνος δαφνηφόρος.

ἽΟπ. ΜΥΤΙ. ἢ ΜΥ. Λύρα ἐντὸς τετραγώνου. Ἀργυροῦν
I. III. (4).

2. Ἐμ. Κεφαλή ἀγένειος δαφνηφόρος, δεξιά.

1) Μιοννέτ. Τόμ. III, σελ. 34. 2) Μιοννέτ. αὐτόθ. σελ. 35.

3) Ἐκκέλ. περὶ νομισματικῆς. Μέρ. I, Τόμ. 2, σελ. 501.

4) Ἐκκέλ. αὐτόθ. σ. 503.

Ὅπ. ΜΥΤΙ. Λύρα, δεξιά, ρόπαλον, ἀριστερά, κηρύκιον, ἅπαντα εἰς ἔμβαδὸν τετράγωνον. Ἄργ. (1).

3. Ἐμ. Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ.

Ὅπ. ΜΥ. Ὁ αὐτὸς τύπος, ἀριστερά, θύρσος, ἅπαντα εἰς ἔμβαδὸν τετράγωνον. Ἄργ.

4. Ἐμ. Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ.

Ὅπ. ΜΥΤΙ. Ὁ αὐτὸς τύπος, δεξιά τὸ στοιχεῖον Β, ἀριστερά, κεραυνός. Ἄργ. (2).

5. Ἐμ. Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ.

Ὅπ. ΜΥ. Εἰκὼν ὀρθία κατὰ πρόσωπον, κλάδος δεξιά, καὶ ἕτερος κλάδος ἐπὶ τοῦ νομίσματος. Χαλκοῦν. II, (3).

6. Ἐμ. Κεφαλὴ πωγωνίτης καὶ μὲ δάφνην ἐστεφανωμένη δεξιά.

Ὅπ. ΜΥΤΙ, Ἐν στεφάνῳ ἐκ δάφνης. Χαλκ. II. (4).

7. Ἐμ. Κεφαλὴ ἀγένειος δαφνηφόρος, δεξιά.

Ὅπ. ΜΥ. Λύρα ἐν στεφάνῳ ἀπὸ δάφνης. Χαλκ. II. (5).

8. Ἐμ. Κεφαλὴ ἀγένειος δαφνηφόρος, δεξιά, μετὰ μικρᾶς κεφαλῆς γυναικός.

Ὅπ. ΜΥΤΙ. Λύρα, εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ νομίσματος Χαλκ: II, (6).

9. Ἐμ. Κεφαλὴ γυναικεῖα, πρὸς τὰ δεξιά.

Ὅπ. ΜΥΤΙ. Λύρα. Χαλκ. III. (7).

10. Ἐμ. Κεφαλὴ γυναικός.

Ὅπ. ΜΥΤΙΑΗ. Λύρα. Χαλκ. III, (8).

11. Ἐμ. Κεφαλὴ γυναικεῖα, δεξιά.

Ὅπ. ΜΥΤΙ. Λύρα, δεξιά, κεφαλὴ ἀετοῦ, ἀριστερά. Χαλκ. III. (9).

12. Ἐμ. Κεφαλὴ ἀγένειος μὲ δάφνην ἐστεφανωμένη, δεξιά.

1) Ῥάσσης λεξικ. νομισμ. III, 1. 1018. Μιονέτ. III, σ. 43· ἀριθ. 77.

2) Ῥάσσης αὐτόθ. 3) Ῥάσσης αὐτόθ. 4) Ὁ αὐτὸς αὐτόθ.

5) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 6) Ῥάσσης αὐτόθ. 7) Ῥάσσης αὐτόθ.

8) Ῥάσσης αὐτόθ. 9) Ῥάσσης III, 1. σ. 1019.

᾽Οπ. ΜΥ. Τρίπους εἰς τὸ ἐπίπεδον . . . ΥΡΑΓΩ. Χαλκ.

III. (1).

13. ᾽Εμ. Κεφαλή τοῦ Διὸς ᾽Αμμωνος.

᾽Οπ. ΜΥΤΙ. ᾽Ο Ἑρμῆς ἐπὶ πρῶρας νηὸς, εἰς τὸ ἐπίπεδον βότρυς. Χαλκ. III. (2).

14. ᾽Εμ. Κεφαλή τοῦ Διὸς ᾽Αμμωνος, δεξιά.

᾽Οπ. ΜΥΤΙ. ᾽Ο Τέρμιος μὲ μῶδιον καὶ κισσὸν κεκοσμημένος, καὶ ἐπὶ πρῶρας νηὸς καθήμενος, πρὸς τὰ δεξιά ἀκροστήλιον, ἀριστερὰ, ῥᾶγες σταφυλῆς. Χαλκ. II.

15. ᾽Εμ. Ἡ αὐτὴ σχεδὸν κεφαλή.

᾽Οπ. ΜΥ. ᾽Ο Τέρμιος ἐπὶ πρῶρας νηὸς καθήμενος, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ῥᾶγες σταφυλῆς. Χαλκ. II, (3).

16. ᾽Εμ. Κεφαλή τοῦ Διὸς ᾽Αμμωνος μετὰ διαδήματος καὶ κερασφόρος.

᾽Οπ. ΜΥΤΙ. ᾽Ο Ἑρμῆς, ἐν τῷ ἐπιπέδῳ μονόγραμμα καὶ φύλλον κισσοῦ. Χαλκ. III. (4).

17. ᾽Εμ. Κεφαλή ἀγένειος ταινία ἀναδεδεμένη καὶ κερασφόρος, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Διὸς ᾽Αμμωνος, δεξιόθεν.

᾽Οπ. ΜΥΤΙ. ᾽Ο Τέρμιος ἀριστερὰ τοῦ νομίσματος. Χαλκ. III. (5).

18. ᾽Εμ. Κεφαλή τοῦ Διὸς ᾽Αμμωνος μὲ κέρας κριοῦ.

᾽Οπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Εἰκὼν εἴτε Ἑρμῆς μὲ στέφανον ἀκτινοβόλον ἐπὶ νηός. Χαλκ. II. (6).

19. 20. Ἔτερα, μὲ τὰ πρῶτα στοιχεῖα ΜΥΤ. καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐκ νηός. Χαλκ. II. III. (7).

21. ᾽Εμ. Κεφαλή ἀγένειος μετὰ διαδήματος, ἧτις τοῦ Ἀπόλλωνος λέγεται οὔτα.

᾽Οπ. ΜΥΤΙ. Εἰκὼν μὲ γυμνὴν κεφαλὴν μεταξὺ τοῦ μονο-

1) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

2) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

3) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

4) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

5) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

6) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

7) ᾽Ο αὐτ. αὐτόθ.

γράμματος ΑΦ. και λύρας. Χαλκ. (1).

22. Έμ. Ναός τεσσάρων κίωνων μετά κλίμακος, και εν αυτώ είδωλον ὀρθόν.

Όπ. ΜΥΤΗ. (οὖτω). Κιθάρα. Χαλκ. (2).

23. Έμ. ΜΥ. Κεφαλή γυναικός ἐστεφανωμένη με στάχεις.

Όπ. Πέλτη εν στεφάνω δάφνης. Χάλκ. IV. (3).

24. Έμ. ΖΕΥΣ ΒΟΥΛΑΙΟΣ. Κεφαλή τοῦ Διός.

Όπ. ΘΕΟΙ ΑΚΡΝΙΟΙ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ Ζεὺς, ὁ Ποσειδῶν, και ὁ Πλούτων ἕρθιοι. (4).

25. ΠΡΩΤΗ ΛΕΣΒΟΥ ΜΗΤΙΑΗΝΗ. Κεφαλή γυναικεία πυργοφόρος.

Όπ. ΟΜΟΝΟΙΑ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Γυνή ἐστραμμένη με κεφαλήν φέρουσαν κρώβυλον, καθημένη, και κρατοῦσα δεξιόθεν φυάλην, ἀριστερόθεν ἐπίμηκός τι, παρ' αὐτῇ δὲ παρίσταται ἐκ δεξιῶν μὲν ὁ Ἀσκληπιός, ἐξ ἀριστερῶν δὲ ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις, ἀκολουθοῦσι δεξιόθεν ἡ Νέμεσις, ἀριστερόθεν ἑτέρα τις Νέμεσις. Χαλκ. I. (5).

Διὰ τοῦ νομίσματος τούτου δείκνυται ἡ μετὰ τῶν Περγαμηνῶν, Ἐφεσίων, και Σμυρναίων ὁμόνοια τῶν Μυτιληναίων.

II. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ.

A. Τιβερίου και Αὐγούστου.

Έμ. ΤΙ. ΘΕΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. ΜΥΤΙ. Κεφαλή τοῦ Τιβερίου δαφνηφόρος.

Όπ. ΘΕΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλή τοῦ Αὐγούστου ἀκτινωτή. (6).

1) Ὁ αὐτ. σελ. 1020. 2) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ.

4) Ἐκκέλ. αὐτ. σ. 504. 5) Ἐκκέλ. σελ. 505.

6) Μιονιέτ. Τόμ. III, σελ. 48. ἀριθ. 128.

Β. Τιβερίου καὶ Ἰουλίας.

Ἐμ. ΤΙ. ΘΕΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Κεφαλή τοῦ Τιβερίου γυμνή, πλησίον ΜΥΤΙ.

Ἐπ. ΙΟΥ. ΘΡΑΣ. ΣΕΒΑΣΤΗΣ. Κεφαλή τῆς Ἰουλίας, πλησίον ΜΥΤΙ. (1).

Γ. Γαίου καὶ Λευκίου.

Ἐμ. ΓΑΙΟΝ ΜΥΤΙ. Κεφαλή τοῦ Γαίου, υἱοῦ τοῦ Μ. Ἀγρίππα.

Ἐπ. ΛΕΥΚΙΟΝ. Κεφαλή τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Λευκίου, Χαλκ. III. (2).

Δ. Καλιγούλου καὶ Δρουσίλλας.

Ἐμ. ΓΑΙΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. ΜΥΤΙ. Κεφαλή τούτου γυμνή.

Ἐπ. ΔΡΟΥΣΙΑΛΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. ΜΥΤΙ. Κεφαλή τῆς Δρουσίλλας ταινία κεκοσμημένη. Χαλκ. III. (3).

Ε. Καλιγούλου καὶ Ἰουλίας, θυγατρὸς τοῦ Γερμανικοῦ.

Ἐμ. ΙΟΥΛΙΑΝ ΝΕΑΝ ΓΕΡΜΑΡΝΙΚΟΥ ΜΥΤΙ. Κεφαλή ταύτης τῆς Ἰουλίας, ἀδελφῆς τοῦ Καλιγούλου, γυμνή.

Ἐπ. Γ. ΚΑΙΣΑΡΑ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΜΥΤΙ. Ὁ Καλιγούλας ὄρθιος, ἐπικεκαλυμμένος κατὰ τὸν τρόπον ἱερουργοῦντος, κρατεῖ δεξιὰ φυάλην. Χαλκ. III. (4).

Ζ. Τῆς Ματιδίας θυγατρὸς τῆς Μαρκιανῆς.

Ἐμ. ΜΑΤΙΔΙΑ. ΜΥΤΙ. Κεφαλή τῆς Ματιδίας.

Ἐπ. ΠΑΝΚΡΑΤΙΑΗΣ. Ὁ Ἀσκληπιὸς ὄρθιος. Χαλκ. II. (5)

1) Ἐκκέλ. αὐτόθ. 2) Ῥάσχος αὐτόθ. σελ. 1024.

3) Ὁ αὐτ. σ. 1025, 4) Ῥάσχος αὐτόθ.

5) Ἐκκέλ. αὐτόθ.

Η. Ματιδίας καὶ Πλωτίνης.

Ἐμ. ΜΑΤΤ. ΣΕΒ. ΠΛΩΤΤ. ΣΕΒ. (οὕτω). Κεφαλαὶ ἐστραμμένοι τῆς Ματιδίας καὶ τῆς Πλωτίνης.

Ἦπ. ΑΡΤΕΜΙΣ ΠΕΡΓΑΙΑ ΜΥΤΙ. Ἡ κυνηγὸς Ἄρτεμις μετὰ κυνὸς ἀκολουθοῦντος. Χαλκ. I. (1).

Θ. Κλαυδίου.

Ἐμ. ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλή τοῦ Κλαυδίου δαφνηφόρος.

Ἦπ. ΜΥΤΙ. Ὁ Ἀπόλλων περιβεβλημένος στολήν, ὄρθιος, καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ κλάδον δάφνης. (2).

Ι. Βεσπεσιανοῦ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

Ἐμ. ΣΙΑΝΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Κεφαλή δαφνηφόρος, πλησίον ΜΥΤΙ.

Ἦπ. ΤΙΤΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ. ΔΟΜ . . . Κεφαλή τοῦ Τίτου δάφνη ἐστεφανωμένη, κεφαλή τοῦ Δομιτιανοῦ γυμνή. (3).

Κ. Δομιτιανοῦ καὶ Δομιτίας.

Ἐμ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩ ΔΟΜ Τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ τῆς Δομιτίας κεφαλαί.

Ἦπ. ΜΥΤΙ. Ὁ Ἀπόλλων ὄρθιος, στολήν περιβεβλημένος, κρατεῖ ἀριστερὰ κλάδον (4).

Λ. Ἀδριανοῦ.

Ἦπ. ΕΠΙ ΣΤΡΑ. ΣΕΒΑΣ. Κεφαλή τοῦ Ἀδριανῶ δαφνηφόρος.

Ἦπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ἄρτεμις ἢ κυνηγὸς, ὄρθια, περιε-

1) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 2) Μιονέτ. III, σελ. 49, ἀριθ. 126.

3) Ὁ αὐτὸς III, 49, ἀριθ. 127. 4) Ὁ αὐτ. III, σελ. 59, ἀριθ. 128.

ζωσμένη, τόξον φέρουσα εἰς τὴν ἀριστ. χεῖρα, καὶ βέλος ἔλκουσα ἐκ τῆς εἰς τὸν ὄμον κρεμαμένης φαρέτρας μετὰ τὴν δεξιάν. Χαλκ. μέγιστον.

2. Ἔμπ. ΑΥΤΟ. ΚΑΙ. ΤΡΑΙΑΝ. ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΣΕΒΑ. Τοῦ Ἀδριανοῦ κεφαλή.

Ἔμπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ἡ Δήμητηρ χιτῶνα ἐνδεδυμένη, ὀρθία, εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας δάδα κρατοῦσα. Χαλκ. μέγιστ. (1).

Μ. Ἀντωνίνου Πίου.

Ἔμπ. ΙΑ. ΑΔΡ. . . . ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλή τοῦ Ἀντωνίνου γυμνή.

Ἔμπ. ΟΜΟΝΟΙΑ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. Γυνή πυργοφόρος, καὶ Ἀσκληπιὸς ἱστάμενος, συμβάλλουσι τὰς δεξιὰς (2).

Ν. Μ. Λύρηλιου.

Ἔμπ. Ι. . . . ΑΥ. ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλή αὐτοῦ ἀγένειος.

Ἔμπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Γυνή φέρουσα κρώβυλον, ὀρθία. Χαλκ. V. (3).

Ξ. Λευκίου Βήρου.

1. Ἔμπ. ΛΟΥΚΙΟΣ ΑΥ. ΚΑΙΣΑΡ. Τούτου κεφαλή ἀγένειος.

Ἔμπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ θεὸς Τέρμιος ἐπὶ πλώρας νηὸς. Χαλκ. IV.

2. Ἔμπ. ΑΥΤ. Κ. Λ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΟΥΗΡΟΣ. Κεφαλή δαφνηφόρος.

Ἔμπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔφιππος προτείνει δόρυ. Χαλκ. I. (4).

3. Ἔμπ. ΑΥ. ΚΑΙ. Λ. ΛΥΡΗΛΙΟΣ. ΟΥΗΡΟΣ ΑΡΜΗ-

1) Ῥάτσης αὐτ. σελ. 1026. 2) Μιοννέτ. III, σελ. 52. ἀριθ. 139.

3) Ῥάτσης αὐτ. 4) Ὁ αὐτ. σ. 1027.

ΝΙ. Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ Α. Βήρου μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος.

Ἦπ. ΕΠΙ ΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΑΔΡΑΜΥΤΤΗΝΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ. Γυναῖκες δύο πυργοφόροι, ὄρθιαι, συνάπτουσι τὰς δεξιὰς, ἡ μὲν κρατεῖ σκῆπτρον, ἀριστερὰ, ἡ δὲ, νήπιον σπαργάνοις κεκαλυμμένον. (1).

Ο. Κομμόδου.

1. Ἦμ. ΑΥΤΟΚΡΑ. Κ. Α. ΑΥΡ. ΚΟΜΜΟΔΟΣ. Τούτου κεφαλή με δάφνην ἐστεφανωμένη, καὶ τὸ στήθος με χλαμύδα κεκοσμημένον.

Ἦπ. ΕΠΙ ΣΤΡΑ. Μ. ΑΥΡΗ ΠΡΩΓΕΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ αὐτοκράτωρ χλαμύδα περιβεβλημένος, ἔφιππος με δόρου, ὅπισθεν στεφανοῖται ὑπὸ τῆς Νίκης πρὸ τοῦ τροπαίου, παρὰ τῷ ὁποίῳ βάρβαροι αἰχμάλωτοι εἰσὶν, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἰστάμενος με χεῖρας εἰς τοῦ ὅπισθεν δεδεμένας, ὁ δὲ εἰς τὴν γῆν κατακείμενος. Χαλκ. μέγιστ. (2).

2. Ἦμ. . . . ΩΝΕΙΝΟ. ΚΟΜ. . . . Κεφαλή τοῦ Κομμόδου γυμνή.

Ἦπ. ΕΠΙ ΣΤΡΑ. ΑΥΡΗ. . . . ΓΕΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙ. Ἄνῆρ γυμνός, ὄρθιος, κρατῶν δεξιὰ φυάλην, ἀριστερὰ, βακτηρίαν, εἰς τὸ ἐμβαδὸν ἡμίσεια ναῦς. Χαλκ. 1. (3).

3. Ἦμ. ΑΥ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΚΟΜ. Μετὰ κεφαλῆς δαφνηφόρου.

Ἦπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. Μ. ΑΝΤ. ΤΡΙΦΩΝΟΣ (οὔτω) ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ Ἀσκληπιὸς καθήμενος, κρατῶν ἀριστερὰ βακτηρίαν, ἐφ' ἧς ἐστὶν ὄφρις περιειλιμένος. Χαλκ. μέγιστ. (4).

4. Ἦμ. ΑΥΤΟ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥ. . . . ΚΟΜΟ. . . . Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ Κομμόδου, χλαμύς καὶ θώραξ.

Ἦπ. ΕΠΙ. Σ. . . . ΕΓ. ΜΕΝΕΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ.

1) Μιονιέτ. III, σ. 52. ἀριθ. 143. 2) Ῥάσχης αὐτ.

3) Ὁ αὐτ. σ. 1028. 4) Ὁ αὐτ. αὐτόθ.

Ὁ Βάκχος ὄρθιος, κρατῶν ἀριστερὰ θύρσον, δεξιὰ κάρθαρον ἐν τῷ βωμῷ, εἰς τὸν ὀποῖον ἐτέθη πῦρ, θυσίαν ποιεῖ. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ γυνή, κρατοῦσα ταῖς χερσὶν ἀγαλμάτιόν τι (1).

Π. Κομμόδου καὶ Κρισπίνης.

Ἔμ. ΑΥΤ. Κ. ΑΥΡΗ. ΚΟΜΜΟΔΟΣ ΒΡ. ΚΡΙΣΠΙΝ.
CEB. Κεφαλαὶ αὐτῶν πλησίον τεθημέναι.

Ἔπ. ΕΠΙ. ΑΙ. ΠΟΝΤΙΚΟΥ ΜΥ. ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ. Περιε-
φαλαία μὲ ταινίας. (2).

Ρ. Τιτιάνης συζύγου τοῦ Περτίνακος.

Ἔμ. ΤΙΤΙΑΝΗ CEBACTH. Κεφαλή τῆς Τιτιάνης.

Ἔπ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ σύζυγος Περτίναξ ἔφιππος.
Χαλκ. 1: (3).

Σ. Σεπτίμου Σεβήρου.

1 Ἔμ. ΑΥΤΟ. ΚΑΙ. Α. CEΠ. CEΟΥΗΡΟΣ ΠΕΡΤΙΝΑΞ.
Κεφαλή δαφνηφόρος τούτου, καὶ στήθος τεθωρακισμένον.

Ἔπ. ΕΠΙ CΤΡ. ΑΡΤΕΜΩΝΟΣ ΤΟΥ CE. . . ΜΥΤΙΑΗ-
ΝΑΙΩΝ. Γυνή πυργοφόρος ἐπὶ δίφρου, κρατοῦσα δεξιὰ φυάλην.
Χαλκ. μέγιστ. (4).

2 Ἔμ. ΑΥΤ. Κ. Α. CEΠΤ. CEΟΥΗΡΟΣ ΠΕΡΤΙΝΑΞ.
Τούτου κεφαλή.

Ἔπ. ΕΠΙ CΤΡΑ. ΑΡΤΕΜΩΝΟΣ ΤΟΥ CEΚΟΥΝ. ΜΥΤΙ-
ΛΗΝΑΙΩΝ. (οὕτως). Ὁ αὐτοκράτωρ ὄρθιος πρὸ τοῦ βωμοῦ,
κρατῶν δεξιὰ φυάλην, ἀριστερὰ παραζώνιον, παρίσταται ἢ
Νίκη σεφανοῦσα αὐτόν (5).

Τ. Καρακάλλου.

1 Ἔμ. ΑΥ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ, Μὲ κεφαλὴν
δάφνην ἐστεμμένην.

1) Μιοννέτ. III, σελ. 54. 2) Ῥάσχος σελ. 1029.

3) Ἐκκέλ. αὐτ. σελ. 505. 4) Ῥάσχος σ. 1030.

5) Ῥάσχος αὐτ. Μιοννέτ. III, σ. 56. ἀριθ. 163. ἔστις ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ ἀναγινώσκει.

᾽Οπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΑΠΕΛΛΟΥ Β ΜΕΝΕΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. Ὁ αὐτοκράτωρ περιβεβλημένος χλαμύδα, ὄρθιος, μετὰ παραζωνίου στεφανοῦται ὑπὸ τῆς Νίκης, ἣτις φέρει ἀριστερὰ κλάδον φοίνικος, Χαλκ. μέγισ. (1).

2. Ἐμ. ΑΥ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ Καρακάλλου.

᾽Οπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΑΠΕΛΛΟΥ Β ΜΕΝΕΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. Ἄρτεμις ἢ κυνηγὸς ὀδεύουσα, δεξιὰ, βέλος, ἀριστερὰ, τόξον, πρὸ τῶν ποδῶν τῆς κύων. Χαλκ. μέγιστ. (2).

Υ. Ἐλαγαβάλου.

1. Ἐμ. ΑΥΤ. Κ. Μ. . . . Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ Ἐλαγαβάλου.

᾽Οπ. . . . ΜΟΥΠΥΑΜΟΥ (οὔτω) ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. Ἄρτεμις ἢ ἀγραία βαδίζουσα, δεξιὰ, ἐξαιρεῖ βέλος ἐκ τῆς φαρέτρας, ἀριστερὰ, προτείνει τόξον, ὑπὸ κυνὸς ἀκολουθουμένη. Χαλκ. Ι. (3).

Φ. Ἐλαγάβαλου καὶ Ἀκυλίας.

Ἐμ. ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΟΣ. ΘΕΑ. ΙΟΥΛΙΑ ΑΚΥΛΙΑ. Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ Ἐλαγαβάλου, καταντικρὺ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀκυλίας.

᾽Οπ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. Ναὸς τετράστηλος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ τελεῖ θυσίαν, παρισταμένου κιθαρῶδου. Χαλκ. Τὸ ὠραιότατον νόμισμα, τὸ ὁποῖον οἱ Μυτιληναῖοι ἐχάραξαν εἰς τὸν Ἐλαγάβαλον καὶ Ἀκυλίαν· τὴν Ἰουλίαν δὲ Ἀκυλίαν κολακεύοντες, καλοῦσι ΘΕΑΝ· ὁ Ἐλαγάβαλος εἶναι ἱερεὺς τοῦ Ἥλιου, καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις νομίσμασι προσαγορεύεται, τελεῖ θυσίαν εἰς τὸν Σύριον θεὸν El Gabal ἢ τὸν Ἥλιου, ὃθεν ἔλαβε τὸ ὄνομα (4).

1) Ῥάσχης 1032. Μιονέτ. III, σ. 57. 2) Ῥάσχης αὐτ.

3) Ῥάσχης σ. 1033. Μιονέτ. III, σ. 58. ἀριθ. 176.

4) Ῥάσχης σ. 1033.

X. Μαίσης.

Ἐμ. ΙΟΥΛ. ΜΑΕΣΑ (οὕτως) ΑΥΓΟΥΣΤΑ. (οὕτω). Κεφαλή αὐτῆς.

Ἐπι. . . . ΧΡΥΣΟ . . . ΜΥΤΙΑΗΝΑ. Ἡ Ἄρτεμις περιεζωσμένη, ὀδεύουσα, ὑψώνει τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν φαρέτραν, τὴν ἀριστεράν πρὸς τὸ τόξον, εἰς τοὺς πόδας τῆς κύων κυνηγετικός. Χαλκ. I. (1).

Ψ. Ἀλεξάνδρου Σεβήρου.

Ἐμ. Κεφαλή τοῦ Σεβήρου.

Ἐπι. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΑΥΡ. ΠΡΟΣΔΕΚΤΟΥ ΠΑΡΔΟΛΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ἄρτεμις ἢ κυνηγὸς κρατοῦσα δεξιὰ κέντρον, ἀριστερὰ τόξον, πρὸ τῶν ποδῶν τῆς κύων. Χαλκ. II. (2).

Ω. Βαλεριανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου.

1. Ἐμ. ΜΥΤ. Κ. Π. ΛΙΚ. ΒΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Κεφαλή δαφνηφόρος.

Ἐπι. ΕΠΙ Σ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ἡ Ἄρτεμις εἰς ὄχημα δύο ἐλάφων, ἔλκει μὲ τὴν δεξιὰν βέλος ἐκ τῆς φαρέτρας ἀπὸ τοῦ ὤμου κρεμαμένης, μὲ τὴν ἀριστεράν κρατεῖ τόξον. Χαλκ. μέγιστ. (3).

2. Τὰ αὐτὰ ἔμπροσθεν.

Ἐπι. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Ὁ Βάκχος ὄρθιος, κρατῶν δεξιὰ κάρθαρον, ἀριστερὰ, θύρσον. Χαλκ. I. (4).

3. Ἐμ. ΑΥΤ. Κ. Π. ΛΙΚ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Μετὰ κεφα-

1) Ῥάσσης αὐτ. Μιοννέτ. σ. 89. ὅστις ὁμοίως ΜΑΙΣΑ ἀναγινώσκει καὶ ΑΥΓΟΥΣΤΑ.

2) Ῥάσσης σ. 1034. Μιοννέτ. αὐτ. 3) Ῥάσσης αὐτ. Μιοννέτ. αὐτόθ.

4) Ῥάσσης αὐτόθ.

λῆς δαφνηφόρου, μετὰ θώρακος εἰς τὸ στήθος, κρατῶν ἀριστερὰ ἀσπίδα.

᾽Οπ. ΕΠΙ Σ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ.

᾽Αρτεμις ἢ ἀγραία εἰς συνωρίδας ἐλάφων, δεξιὰ ἐξαιρεῖ βέλος ἐκ τῆς φαρέτρας, ἀριστερὰ προτείνει τόξον. (1).

4. ᾽Εμ. ΑΥΤ. Κ. Π. ΔΙΚ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. Τούτου κεφαλή δαφνηφόρος, καὶ στήθος μετὰ θώρακος μὲ βέλος ἀνεστραμμένον, καὶ μὲ χεῖρας οὐχὶ φαινομένης.

᾽Οπ. ΕΠΙ ΣΤ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΟΜΟ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. Ὁ Ἀσκληπιὸς ὄρθιος μὲ ἐπίθετα, καὶ γυνὴ πυργοφόρος, καθημένη, καὶ κρατοῦσα δεξιὰ φυάλην, ἀριστερὰ, παιδίον μὲ σπάργανα περιτυλιγμένον. Χαλκ. I. (2).

5. ᾽Εμ. Τὸ αὐτὸ ἐπίγραμμα. Κεφαλή τοῦ Βαλεριανοῦ μὲ ἀσπίδα καὶ δόρυ.

᾽Οπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΒΑΛ. Τὰ λοιπὰ ὡς εἰς τὰ προλαβόντα.

Ὁ αὐτὸς τύπος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἵσταμένου μὲ βακτηρίαν, ἐφ' ἧς ὄφρις περιεστραμμένος, καὶ τύπος γυναικὸς μετὰ παιδίου ἐν σπαργάνοις περιτυλιγμένου. Χαλκ. I. (3).

Τοῦ Γαλλιήνου.

1. ᾽Εμ. ΑΥΤ. Κ. Π. ΔΙΚ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ.

᾽Οπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. Γυνὴ πυργοφόρος, καθημένη, καὶ κρατοῦσα δεξιὰ φυάλην, ἀριστερὰ, παιδίον ἐν σπαργάνοις. I. (4).

2. ᾽Εμ. ΑΥ. Κ. Π. Λ. ΓΑΛΛΙΗΝΟΣ. Κεφαλή δαφνηφόρος.

᾽Οπ. ΕΠΙ ΣΤΡ. ΒΑΛ. ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΩΝ. ᾽Αρτεμις ἢ κυνηγὸς ὀδεύουσα, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ χύων. (5).

1) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 2) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σ. 1033.

3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 4) Ὁ αὐτ. αὐτόθ.

5) Μιονιέτ, III, σ. 60. ἀριθ. 185.

ΤΗΣ ΜΗΘΥΜΝΗΣ.

1. Αὐτονομικά.

1. Ἐμ. ΜΑΘΥΜΝΑΙΟΣ. Κεφαλή τῆς Παλλάδος ἐντὸς τετραγώγου.

ἽΟπ. ΜΑΘΥΜΝΑΙΟΣ. Κάπρος. Ἄργ. II.

2. Ἐμ. Κεφαλή τῆς Παλλάδος ἐν τετραγώνῳ.

ἽΟπ. ΜΑΘΥΜΝΑΙΩΝ. Κάπρος. Ἄργ. II. (1).

Τὰ νομίσματα ταῦτα, κατὰ τὸν Ἐκκέλιον, διὰ τὸ ἀρχαῖον τῶν χαρακτήρων πρέπει νὰ θεωρηθῶσι μεταξὺ τῶν κρατίστων τῆς πόλεως ταύτης. Τὸν δὲ κάπρον, οὕτινος τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἠδυνήθη ὁ Ἐκκέλιος ν' ἀνεύρη, ὁ Ῥάσχης πιθανῶς ἀναφέρει εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος.

3. Ἐμ. Κεφαλή τῆς Παλλάδος.

ἽΟπ. ΜΑΘΥ. Λύρα. Χαλκ. III. (2).

4. Ἐμ. Κεφαλή τῆς Παλλάδος.

ἽΟπ. ΜΑΘΥ ἢ ΜΑ. Δίωτον (3).

5. Ἐμ. Κεφαλή τοῦ Ἀπόλλωνος.

ἽΟπ. ΜΑΘΥ. Ὁ Ἀρίων ἐπὶ δελφῖνος ἐχούμενος, καὶ κρατῶν εἰς μὲν τὴν δεξιὰν διατεταμένην, πληκτρον, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν λύραν. Χαλκ. II. (4).

6. Ἐμ. Κεφαλή τοῦ Βάκχου ἐστραμμένη.

ἽΟπ. ΜΑΘΥ. Πλησίον ΛΩΝ ἐντὸς στεφάνου κισσίνου Χαλκ. II.

Οὕτως ὁ Ἐκκέλιος περιγράφει τὸ νόμισμα τοῦτο (5). Ὁ δὲ Μιοννέτος λέγει, ὅτι τὰ στοιχεῖα ΛΩΝ εἶναι τρία φύλλα τοῦ κισσίνου στεφάνου (6).

1) Ἐκκέλ. περὶ νομισμ. Μέρ. I, Τόμ. 2. σ. 502. Ῥάσχης λεξικ. νομισμ. III, I. σ. 625.

2) Ἐκκέλ. αὐτ. Ῥάσχης αὐτ. Μιοννέτ III, σ. 38.

3) Ἐκκέλ. αὐτόθ. Ῥάσχης αὐτόθ. Μιοννέτ. σ. 39, ὅστις πέντε παρόμοια προσθέτει.

4) Ἐκκέλ. αὐτόθ. Μιοννέτ. αὐτόθ. 5) Αὐτόθ. 6) Μιοννέτ. αὐτόθ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ.

Α. Αύγουστου καὶ Λιβίας.

Ἐμ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΜΑΘΥ. Κεφαλή τοῦ Αύγουστου γυμνή.

Ὅπ. ΘΕΑ ΛΙΒΙΑ. Κεφαλή τῆς Λιβίας. (1).

Β. Γαίου καὶ Λευκίου.

Ἐμ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Κεφαλή τοῦ Αύγουστου γυμνή.

Ὅπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΘΥΜΝΑΙΩΝ. Τοῦ Γαίου καὶ τοῦ Λευκίου κεφαλαί (2).

Γ. Δομιτιανοῦ.

Ἐμ. Κεφαλή τοῦ Δομιτιανοῦ.

Ὅπ. ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Γυνή ὀρθία, κρατοῦσα δεξιὰ, φάλην, ἀριστερὰ, τὸ κέρασ τῆς ἀμαλθίας. Χαλκ. III. (3).

Δ. Τραϊανοῦ.

Ἐμ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΚΑΪΣΑΡ. Τούτου κεφαλή δαφνηφόρος.

Ὅπ. ΜΑΘΥ. Λύρα. Χαλκ. III. (4).

Ε. Φαυστίνης τῆς νεωτέρας.

1. Ἐμ. Τῆς Φαυστίνης κεφαλή.

Ὅπ. ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Ὁ Ζεὺς γυμνός, ὀρθίος, κρατῶν δεξιὰ, ἄετον, ἀριστερὰ, κλάδον φοίνικος. Χαλκ. I.

2. Ἐμ. ΕΠΙ ΣΤΡ. Β ΛΟΛΛΙΑΝΟΥ ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Ὁ αὐτὸς τύπος τοῦ Διὸς Ἰσταμένου. (5).

Ζ. Λ. Βήρου.

Ἐμ. ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Ὁ Ἄριων ἐπὶ δελφῖνος δχούμενος. (6).

1) Μιοννέτ. αὐτ. Ἐκχέλ. αὐτόθ. 2) Μιοννέτ. σ. 40.

3) Ῥάσχος σ 626. 4) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 5) Ὁ αὐτ. αὐτόθ.

6) Ὁ αὐτ. αὐτόθ.

Η. Κομμόδου.

Ἐμ. KOMMOΔOC. Τούτου κεφαλή δαφνηφόρος.

Ἐπ. ΜΥΘΥΜ. (οὕτως) δ' Ἀρίων ἐπὶ δελφῖνος ὀχούμενος, ὑψώ-
νων τὴν δεξιάν, εἰς δὲ τὴν ἀριστεράν κρατῶν πέλιτην. Χαλκ. III. (1).

Θ. Σεπτ. Σεβήρου.

Ἐμ. Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου.

Ἐπ. ΕΠΙΣΤΡ... ΝΕΙΚΟΜΗΔΕΟΥΣ ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ.

Ἡ Παλλὰς ὠπλισμένη μὲ περικεφαλαίαν, ὀρθία, καὶ κρατοῦσα
δεξιὰ, δόρυ, ἀριστερὰ ἐρειδομένη ἐπὶ ἀσπίδος· ἀντικρὺ δὲ Βάκχος
κρατῶν δεξιὰ ποτήριον ἢ κάρθαρρον, ἀριστερὰ θύρσον, εἰς τοὺς
πόδας αὐτοῦ Τίγρις. Χαλκ. I. (2).

Ι. Καρακάλλου.

Ἐμ. Α. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΙΝ. Κεφαλή δαφνηφόρος τοῦ
Καρακάλλου.

Ἐπ. ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Ἡ Τύχη ἰσταμένη. (3).

Κ. Γέτου.

Ἐμ. Α. ΣΕΠ. ΓΕΤΑΣ Κ. Κεφαλή γυμνή.

Ἐπ. ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Ὁ Ποσειδῶν ὀρθιος, κρατῶν δεξιὰ,
δελφίνα, ἀριστ. τρίαιναν. Χαλκ. III. (4).

Λ. Ἀλεξάνδρου Σεβήρου.

1. Ἐμ. Α. Κ. Μ. Α. Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Τούτου κεφαλή
δαφνηφόρος.

Ἐπ. ΕΠΙΣΤΡ. Β. ΛΟΛΛΙΑΝΟΥ ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Γυνή
ὠπλισμένη μὲ περικεφαλαίαν, καθημένη ἐπὶ δέρματος, καὶ κρα-
τοῦσα δεξιὰ τὸ τῆς Νίκης ἀγαλμάτιον, ἀριστ. δόρυ.

1) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 2) Ὁ αὐτ. σ. 627.

3) Μιονέτ. III, σ. 41. 4) Ῥάσχος αὐτ.

2. Ἐμ. ΕΠΙ ΣΤΡ. Β. ΛΟΛΛΙΑΝΟΥ ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ. Ὁ Ζεὺς γυμνός, ὄρθιος, κρατῶν δεξιὰ ἀετὸν, ἀριστ. δόρυ. (1).

ΤΗΣ ΕΡΕΣΟΥ.

I. Νομίσματα ἀμφίβολα.

Ἐμ. Κεφαλή τῆς Δήμητρος μὲ στάχυας κεκοσμημένη.

Ὅπ. Ε ἐντὸς στεφάνου ἐκ σταχύων Ἄργυροῦν. III.

Ὁ Σήστινος, ἀρνεῖται, κατὰ τὸν Ἐκκέλιον, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν νομισμάτων εὐρίσκεται εἰς τὴν Λέσβον, καὶ κρίνει, ὅτι πρέπει ν' ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς τὴν Ἐρέτρειαν, πόλιν τῆς Εὐβοίας. Τὴν αὐτὴν γνώμην προτείνει καὶ ὁ Μιοννέτος (2), ἀναφέρων ἑπτὰ νομίσματα τοῦ εἶδους τούτου.

II. Νομίσματα αὐτονομικά.

Ἐμ. Κεφαλή νεανική μὲ πῖλον πλατὺν κεκαλυμμένη.

Ὅπ. ΕΡΕΣΙ. Στάχυς. Χαλκ. III. (3).

Ἡ κεφαλή αὕτη νομίζει, ὁ Μιοννέτος, ὅτι εἶναι τοῦ Ἑρμοῦ (4).

Ἐμ. Κεφαλή ἀνδρική ἐστεμμένη.

Ὅπ. ΕΡΕΣΙΩΝ. Τρίπους. Ἄργυρ. III. (5).

Ἐμ. Κεφαλή τῆς Περσεφόνης μὲ στάχυας ἐστεφανωμένη.

Ὅπ. ΕΡΕΣΙ. Διώτη, ἐντὸς στεφάνου σταχυῖνου. (6).

Ὅτι δὲ τῶν ἐν τοῖς Ἑρσειακοῖς νομίσμασιν ἐγγεγλυμμένων σταχύων αἰτία εἶναι ἡ κριθή, ἧς πλουσία ὑπῆρξεν ἡ Ἐρεσός, δεικνύουσιν οἱ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ στίχοι τοῦ Ἀρχεστράτου, τοὺς ὁποίους ἐν σελ. 15. ἀνεφέραμεν. Τῆς δὲ διώτης, καθὼς ἐγὼ δοξάζω, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑρσειοῦ οἴνου, περὶ ἧς μνεΐαν ποιεῖται ὁ Γαληνός. (7).

1) Ἐλάσης αὐτόθ. 2) III, σελ. 36. καὶ ἐφ.

3) Ἐκκέλ. σελ. 501. 4) III, σ. 3.

5) Ἐκκέλ. αὐτόθ. Μιοννέτ. αὐτόθ. 6) Μιοννέτ. αὐτόθ.

7) Περὶ Θεραπευτ. μεθόδ. βιβλ. XII, Μέρ. IV, σ. 166. ἔκδ. Βασίλ.

III. Νομίματα αὐτοκρατορικά.

Ἐνδριανοῦ.

Ἐμ. ΑΥΤ. ΚΑΙ. ΤΡΑ. ΑΔΡΙΑΝΟΝ. Εἰκὼν τοῦ Ἐνδριανοῦ μέχρι τοῦ στήθους διατυπομένη, καὶ δάφνη ἐστεφανωμένη.

Ἐπ. ΕΡΕCΙ. Ἐὸ σύμβουλον τῆς Παλλάδος.

ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΣΗΣ.

Ἐμ. Κεφαλὴ νεανικὴ ἐστεμμένη, ἐν ἄλλοις δὲ δάφνη ἐστεφανωμένη.

Ἐπ. ΑΝΤΙΣ. Κεφαλὴ μὲ μακρὸν γένειον εἰς δεξιὰ ἀπολήγον, τὰ λοιπὰ δὲ μὲ ξένον στολισμόν. Χαλκ. III.

Περὶ τοῦ νομίματος τούτου, εἰς τὸ ὁποῖον νομίζουσιν, ὅτι παρίσταται ἡ Σαπφῶ, θέλομεν εἰπεῖ πολλά, ἅμα φθάσωμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ βίου τῆς Λεσβίας ποιητρίας.

ΤΗΣ ΝΑΠΗΣ.

Ἐμ. Κεφαλὴ τοῦ Ἀπόλλωνος δαφνηφόρος.

Ἐπ. ΝΑΠ. Τίγρις ἰσταμένη, ἔχουσα τὸν ἀριστερὸν πόδα ὑψωμένον πρὸς φοῖνικα (1).

Ἐπι δ' ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Ναπαίων βεβαιοῦσιν ἡμᾶς ὅ τε Στέφ. ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λέξ. Νάπη, καὶ ὁ Μακρόβιος. Κρόνικ. I, 17.

1) Μιοννέτ. Τόμ. III, σελ. 60.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περὶ Θρησκείας.

Τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἀρχόμεθα ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, τὰ μέγιστα ἐν τῇ Λέσβῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων τιμωμένου. Ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου ἀρχαιοτέρα τῆς τῶν Αἰολέων ἐποικήσεως, πρέπει νὰ θεωρηθῇ μετενεχθεῖσα εἰς τὴν νῆσον ἐκ τῆς γειτονεύουσης ἠπείρου. Ὁ Μύλλερος ἐδείξεν (1), ὅτι οἱ Κρήτες, οἵτινες ὡς Δωριεῖς τὰ μάλιστα ἐτίμων τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ἀπείρους ἔκτισαν βωμοὺς εἰς τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὸ ὁποῖον συχνάκις ἔπλεον, καθίδρυσαν λαμπροτάτους ναοὺς εἰς τὴν Λυκίαν παρὰ τὸν Ξάνθον ποταμὸν, εἰς τὴν Μίλητον, εἰς τὴν χώραν, ἣν τότε Κᾶρες κατεῖχον, εἰς τὴν Κλάρον, καὶ εἰς τὴν Τρωάδα. Ἐκ τῶν χωρῶν δὲ τούτων ἐφέρθη ἡ Ἀπολλώνειος λατρεία καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας χώρας, καὶ εἰς τὴν Λέσβον. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πρόκλου, ὁ Ἀρκτῖνος ἐδιηγήθη ἐν τῇ Αἰθιοπίδι, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Θεραΐτου, ἔπλευσεν εἰς τὴν Λέσβον, καὶ ἐκεῖ, γενομένων θυσιῶν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἀρτέμιδα καὶ τὴν Λητώ, ἐκαθαρίσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος (2). Μανθάνομεν δ' ἐκ τοῦ Στράβωνος, ὅτι ὑπῆρξεν ἐν τῇ Λέσβῳ ναὸς τοῦ Κιλλαίου Ἀπόλλωνος, βιβλ. XIII, σελ 612. « Ἐν δὲ τῇ Ἀδραμυττηνῇ ἐστὶ καὶ ἡ Χρῦσα καὶ ἡ Κίλλα· πλησίον οὖν τῆς Θήβης ἐστὶ νῦν Κίλλα τις τόπος λεγόμενος, ἐν ᾧ Κιλλαίου Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερόν· παραρρεῖ δ' αὐτῷ ἐξ Ἰδης φερόμενος

1) Ἱστορ. τῆς Δωρικ. φυλ. 1, σελ. 219. καὶ ἐφ.

2) Βιβλιοθ. τῶν Ἀρχ. γραμμ. καὶ τεχν. τεμάχ. I, σελ. 53. « Καὶ Ἀχιλλεὺς Θεραΐτην ἀναιρεῖ, λοιδορηθεὶς πρὸς αὐτοῦ, καὶ ὀνειδισθεὶς τὸν ἐπὶ τῇ Πενθεσιλείᾳ λεγόμενον ἔρωτα· καὶ ἐκ τούτου στάσις γίγνεται τοῖς Ἀχαιοῖς περὶ τοῦ Θεραΐτου φόνου. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀχιλλεὺς εἰς Λέσβον πλεῖ, καὶ θύσας Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι, καὶ Λητοῖ, καθαίρεται τοῦ φόνου ὑπ' Ὀδυσσεύος ».

ὁ Κίλλαιος ποταμός· ταῦτα δ' ἔστι κατὰ τὴν Ἀντανδρίαν· καὶ τὸ ἐν Λέσβῳ δὲ Κίλλαιον ἀπὸ ταύτης τῆς Κίλλης ὠνόμασται». Τὸ παρὰ τὸν Θήβην ἐκεῖνο τοῦ Κιλλαίου Ἀπόλλωνος ἱερὸν, ἀφ' οὗ, κατὰ τὸν Στράβωνα, ὠνομάσθη τὸ Λέσβιον Κίλλαιον, εἶναι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν Τρωάδα ἀποικοὶ Κρήτες ἀνήγειραν. Ἡ δὲ λατρεία τοῦ Μαλόεντος Ἀπόλλωνος, εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὑφ' ἀπάντων τῶν Μυτιληναίων ἐτελοῦντο ἑορταὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως, πρέπει ν' ἀναφερθῆ εἰς τὴν Κλάρον, ὅπερ γίνεται δῆλον ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν μυθογράφων, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι ἡ λατρεία ἐκείνη καθιδρύθη ὑπὸ τοῦ Μήλου εἴτε Μάλου, υἱοῦ τῆς Μαντοῦς, θυγατρὸς τοῦ Τειρεσίου. Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος λέγει· « Μαλόεις Ἀπόλλων ἐν Λέσβῳ· καὶ ὁ τόπος τοῦ ἱεροῦ Μαλόεις, ἀπὸ τοῦ Μήλου τῆς Μαντοῦς, ὡς Ἑλλάνικος ἐν Λεσβιακῶν πρώτῳ ». Ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος μαντεῖον, λέγεται, ὅτι ἐκτίσθη ὑπ' αὐτῆς τῆς Μαντοῦς, ἥτις σταλεῖσα κατὰ τὴν παράδωσιν ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς εἰς τὴν Κολοφῶνα, ἐνυμφεύθη Ῥάκιον τὸν Κρήτα. Προστούτοις δ' ὀρθῶς ἐπαρτήρησεν ὁ Στούρτσιος εἰς Ἑλλανίκου τοῦ Λεσβίου ἀποσπάσματα σελ. 90, καὶ ἐφεξῆς, ὅτι *Μαλόεις* κακῶς ἐγράφη μὲ διπλοῦν *λ* ὑπὸ τοῦ Βερκελίου εἰς Στέφανον τὸν Βυζάντιον. Δι' ἀπλοῦ *λ* ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ὁ Θουκυδίδης. Παραβλητέον δὲ καὶ τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ ἐκ τοῦ περὶ ἀνέμων βιβλίου, ὅπερ ἐν σελ. 35. ἀναφέραμεν. Τὴν μνήμην προσέτι τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπὸ τῶν λίαν ἐραστῶν τῆς μουσικῆς Μυτιληναίων λατρευομένου, διαιωνίζουσι καὶ τὰ νομίσματα, τὰ τε αὐτονομικὰ (1), καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ, τὰ ἐπὶ Κλαυδίου (2), Δομιτιανοῦ (3) καὶ ἄλλων, χαραχθέντα. Ὅτι δὲ ἐν τῷ Λεπετύμνῳ ὄρει ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃν Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος (κεφ. 17) ἀναφέρει, ἀναμφιβόλως οἱ Μηθυμναῖοι

1) Ἑκκέλ. Περὶ νομισματ. Μέρ. I, Τόμ. 2. σ. 503.

2) Μιοννέτ. III, σ. 49. ἀριθ. 126.

3) Μιοννέτ. III, σ. 50. ἀριθ. 128. Περὶ ἀβλ. Ἑκκέλ. αὐτόθ.

ἔχτισαν, εἰς τῶν ὁποίων τὴν πόλιν, τὴν τὸν Ἀρίονα γεννήσαν, ὁ θεὸς οὗτος κατ' ἐξοχὴν ἐτιμᾶτο, καὶ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἀκόλουθον, καὶ τὰ νομίσματα βεβαιούσιν (1). Τοῦ δ' Ἑρεσίου Ἀπόλλωνος μνεῖαν ποιεῖται ὁ Ἡσύχιος; παρὰ τῷ ὁποίῳ ἀντὶ Ἑρέσειος πρέπει νὰ διορθωθῇ Ἑρέσιος κατὰ τὸν Ἰσ. Βόσιον. Οἱ δὲ Ναπαῖοι, πολῖται πόλεως ἐν τῇ τῆς Μηθύμνης ἐπικρατεία κειμένης, ὅτι ἐλάτρευον τὸν Ἀπόλλωνα μαρτυροῦσιν ὅ τε Στέφανος ὁ Βυζάντιος (2), ὁ Σουίδας, (3), καὶ ὁ Μακρόβιος (4). Ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀπόλλων Γονναπαῖος, οὔτινος τὴν ἀρχὴν ἀγνοῶ, προβάλλεται ἡμῖν παρὰ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τὰς Νεφέλας 144. « Ἐν Λέσβῳ δὲ Γονναπαίου Ἀπόλλωνος ὁ δοθεὶς Πέλοπι, αἰτοῦντος αὐτὸν ἀνάθημα τοῦ θεοῦ τὴν ἄρνα τὴν χρυσοῦν, ἕτερα παρέχοντα κειμήλεια· ἔστι δ' οὕτως.

Ὁ βούλομαι, δός· μὴ δίδου δ', ὃ μὴ θέλω.

Φέρει δὲ τὸν χρησμὸν τοῦτον Ἀντικλείδης ἐν τοῖς νόστοις».

Δὲν ὑπῆρξε δὲ κατωτέρα τῶν ἐν τῇ Λέσβῳ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀπονεμομένων τιμῶν καὶ ἡ τῆς Ἀρτέμιδος λατρεία. Πρὸ πάντων φέρω μαρτυρίαν τὴν τοῦ Ἀρκτίνου διήγησιν, τὴν ἐκ τοῦ Πρόκλου πρὸ ὀλίγου ἀναφερθεῖσαν. Ἡ Ἀρτεμις μνημονεύεται σποράδην καὶ ἐν ταῖς τῶν Λεσβίων ἐπιγραφαῖς ὡς προστάτις τῶν θερμῶν πηγῶν, ὧν οὐκ ὀλίγας ἔχει ἡ νῆσος, ὡς ἴδαμεν. Τὴν *Θερμαίαν Ἀρτέμιδα* καὶ ἀλλαχοῦ εὐρίσκομεν μνημονευσμένην. Ἀριστείδης ὁ Αἴλιος Τόμ. I. σ. 321· 22. ἔκδ. Iebb. λέγει. « ἐνταῦθα δὴ παντελῶς οἶονεὶ καθιερώμην τε καὶ εἰχόμεν καὶ μοι πολλὰ μὲν εἰς αὐτὸν τὸν σωτῆρα ἐποιήθη μέλη, ὡς ἔτυχον καθήμενος ἐπὶ τοῦ ζεύγους, πολλὰ δὲ εἰς τε τὸν Αἴσηπον καὶ νύμφας καὶ τὴν Θερμαίαν Ἀρτεμιν, ἢ τὰς πηγὰς τὰς θερ-

1) Ἐκκέλ. αὐτόθ. Μιοννέτ. III, σ. 39. 2) Ἐν λέξ. Νάπη.

3) Ἐν λέξει Νάπη.

4) Κρονικ. I, 17. Νόμισμα Ναπαῖον μὲ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος ἴδε παρὰ Μιοννέτ, σελ. 60.

μάς ἔχει, δοῦναι λύσιν ἀπάντων ἤδη τῶν δυσχερῶν καὶ κατα-
στῆσαι πάλιν εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς». Εἰς τὰς Λεσβιακὰς δ' ἐπιγραφὰς
Θερμία καλεῖται ἡ θεὰ, προστιθεμένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ
τοῦ ἐπιθέτου εὐακόος, λόγου χάριν παρὰ Γρουτέρω 1066, 19.

ΑΡΤΕΜΙΔΙ
ΘΕΡΜΙΑΙ ΕΥΑ
ΚΩ ΔΙΤΑΣ (1).

Ὅτι δὲ κατὰ ῥητὰς ἡμέρας ἐπανηγυρίζετο ἑορτὴ εἰς τὴν Θερ-
μίαν Ἀρτέμιδα, γίνεται καταφανὲς ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν, ἐν
αἷς ἀπαντᾶται παρηγουριάρχας τὰς Θερμιακὰς παρηγύρεος.
(2). Περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων λατρευομένης Ἀρτέμι-
δος μαρτυροῦσι προσέτι καὶ τὰ ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Ἀνδρια-
νοῦ, (3) Καρακάλλου, Ἐλαγαβάλου, Ἀλεξάνδρου Σεβήρου,
Βαλεριανοῦ, καὶ Γαλλιήνου, νομίσματα. Ἐν τῷ τῆς Ματιδίας
νομίσματι παρατηρεῖται ἡ Ἄρτεμις κυνηγὸς ὑπὸ κυνὸς ἀκο-
λουθουμένη μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡΤΕΜΙΣ ΠΕΡΓΑΙΑ. Ὅτι
δ' ἡ Ἄρτεμις ἔσχεν ἐνδοξότατον ναὸν εἰς τὴν Πέργην, πόλιν
τῆς Παμφυλίας, οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πληροφοροῦσιν ἡμᾶς· ἀλ-
λὰ διὰ ποίαν αἰτίαν οἱ Μυτιληναῖοι ἐνεχάραξαν ἐπὶ τῶν νο-
μισμάτων Ἀρτέμιδα Περγαίαν, ἀγνοῶ.

Ζεὺς δ' ὁ Ὑπερδέξιος ἐλατρεῦετο, κατὰ τὴν διήγησιν Στεφάνου
τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὸ μέρος τῆς Λέσβου, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο
Ὑπερδέξιον. Νόμισμά τι Μυτιληναϊκὸν παριστᾷ ἐκ μὲν τοῦ
ἔμπροσθεν μέρους κεφαλὴν τοῦ Διὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΖΕΥΣ
ΒΟΥΛΑΙΟΣ, ἐκ δὲ τοῦ ὀπισθεν, τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα καὶ
τὸν Πλούτωνα ἰσταμένους, πρὸς δὲ καὶ τὰς λέξεις ΘΕΟΙ ΑΚ-
ΡΑΙΟΙ, ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἢ παρὰ Γρουτέρω

1) Παράβλ. Γρουτέρ. 1066. '5.

2) Ταῦτα ἐναργῶς φαίνονται ἐν τῇ Λεσβίᾳ ἐπιγραφῇ, τῇ ὑπὸ τοῦ Βιγγέ-
λου τοῦ Σμυρναίου πρὸς τὸν Βοίχχιον σταλείσῃ. Παράβλ. Ποκοκκ. inscript.
antiq. P. I, c. 4. s. 6. p. 47. Corsin. in diss. ex schedis Chishulli apud
Paciand. Monument. Ptolop. Vol. I, p. 86.

3) Ῥάσχησ ἰοκ. numm. III, 1. p. 1026.

1064. 11. καὶ Ποκοκκίω 1, 4, 6. σ. 47· ἐπιγραφή ΔΙΟΣ ΜΕ-
ΓΙΣΤΟΥ διαβεβαιοῖ, ὅτι ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο ἐν τῇ Λέσβῳ. Ὁ
δὲ Ζεὺς Ἀμμων εὐρίσκεται συνημμένος ἐν τοῖς τῶν Μυτιληναίων
νομίσμασι μετὰ τοῦ Βάκχου, τοῦ ἑποίου ὡς πατὴρ ἐπιστεύετο.
Βλέπε ἔσα ἐν σελ. 133 ἐμνημονεύσαμεν. Παράβλ. Ἐκκέλ. 1, 2,
σ. 503. Κρεύζερ. Μυθολ. Τόμ. III, σ. 136.

Ἐν τούτοις δ' ὑπῆρχεν ἐν τῇ Λέσβῳ τόπος τις ἀφιερωμένος
εἰς τὴν Ἥραν, ἐνθα ἐγίνοντο δίκαι περὶ τῆς τῶν γυναικῶν καλ-
λονῆς. Ὅτι δ' ἡ θεὰ ἐπανηγυρίζετο αὐτόθι ὑπὸ χορειῶν παρ-
θένων, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος ἀνωνύμου τι-
νὸς συγγραφέως.

Ἐλθετε πρὸς τέμενος γλαυκώπιδος ἀγλαὸν Ἥρης
Λεσβίδες ἀβρὰ ποδῶν βήμαθ' ἐλισσόμεναι,
Ἐνθα καλὸν στήσασθε θεῆ χορόν· ὕμμι δ' ἀπάρξει
Σαπφῶν χρυσεῖην χερσὶν ἔχουσα λύρην.
Ὀλβίαι ὄρχηθμοῦ πολυγηθέος· ἢ γλυκὺν ὕμνον
Εἰσαίειν αὐτῆς δόξετε Καλλιόπης.

Ἡ δ' Ἀθηναῖ Ὑπερδέλια ἐλατρεύετο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον,
ἐνθα καὶ ὁ Ζεὺς. Ἐν τῷ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου νομίσματι, τῷ
διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΟΙ. ΛΕΣΒΙΩΝ σεσημειωμένῳ, παρατη-
ρεῖται ἡ Παλλὰς μετὰ τοῦ Βάκχου ἠνωμένη, ἧς κεφαλὴν καὶ
εἰς τὰ αὐτονομικὰ τῶν Μηθυμναίων νομίσματα ἐντετυπωμένην
εὐρίσκομεν.

Εἶναι δ' ὠσαύτως πιθανὸν, ὅτι μεγάλαι τιμαὶ ἀπενέμοντο
ἐν Λέσβῳ καὶ εἰς τὴν Ἀφροδίτην. Ἱερὰ χρυσοῦς Ἀφροδίτης
ἐμνημόνευσεν ὁ Κλεάνθης παρὰ τῷ σχολιαστῇ εἰς Ὀμήρ. Ἰλ.
Γ; 64.

Τὴν δὲ λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐκτὸς τῶν Μυτιληναϊκῶν
νομισμάτων, φανερώνει καὶ ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή.

ΠΑΝΙΕΡΕΣ ΚΑΙ ΙΕΡΕΥΣ ΔΙΑ
ΓΕΝΕΟΣ ΤΩ ΣΩΤΗΡΟΣ
ΑΣΚΛΑΠΙΩ

Παρὰ Γρουτέρ. 1089. 5.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν τοῦ Ποσειδῶνος λατρείαν, Στέφανος ὁ Βυζάντιος παρέδωκεν, ὅτι οἱ Ἑρέσιοι ἐλάτρευον αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μεσοπόρτιος*. Εἰς τὸ Μυτιληναϊκὸν νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω ἀνέφερον, ὑπάρχει συνημμένος ὁ Ποσειδῶν μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Πλούτωνος. Παρὰ δὲ τῷ Ἑσυχίῳ ἀναγινώσκομεν Ἑλύμνιος, Ποσειδῶν ἐν Λέσβῳ, καὶ μετ' ὀλίγον Ἑλύτιος, Ποσειδῶν ἐν Λέσβῳ. Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος « Ἑλύμνιον, λέγει, νῆσος Εὐβοίας, πόλιν ἔχουσα, . . . τὸ ἐθνικὸν, Ἑλύμνιος κτλ. ἐν ᾧ χωρίῳ ὁ τοῦ Ἀριστοφάνους σχολιαστῆς Βερκέλιος τὰς ἐξῆς λέξεις προσέγραψεν· « Ἑλύμνιον. Καλλίστρατός φησιν τόπον Εὐβοίας τὸ Ἑλύμνιον. Ἀπολλώνιος δὲ ναὸν φησιν εἶναι πλησίον Εὐβοίας ». Ἀλλὰ ταῦτα ὀλίγον ἡμᾶς βοηθοῦσι πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ σκοτεινοῦ τούτου ὀνόματος.—

Περὶ δὲ τοῦ Βάγχου διηγεῖται ὁ Πausανίας, ὅτι ἀλιεῖς Μηθυμναῖοι ἐξήγαγον, διὰ τῶν δυκτίων ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ξηρὰν, ἄγαλμα ἐξ ἐλαίνου ξύλου κατεσκευασμένον, καὶ τοῦ θεοῦ, οὐχὶ ὅμως τοῦ Ἑλληνος, ἀλλὰ ξένου, τὸ πρόσωπον ἐκφράζον· καὶ ὅτι τὸ μχντεῖον τῆς Πυθίας ταύτην ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας, νὰ λατρεύωσι Διόνυσιον Κεφαλλῆνα. Ὅθεν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου οἱ Μηθυμναῖοι, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ποιήσαντες ἄγαλμα ἐκ χαλκοῦ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ἐν θαλάσῃ εὐρεθέντος, καὶ πέμψαντες τὸ ξύλινον ἐκεῖνο εἰς τοὺς Δελφοὺς, ἐλάτρευον αὐτὸ διὰ τε εὐχῶν καὶ θυσιῶν. Ἡ τοῦ θεοῦ τούτου λατρεία νομίζει ὁ Κρέυζερος ὅτι ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ αὐτὸς Κρέυζερος θεωρεῖ ἐπίσης οὐχὶ ἐγγώριον τὴν τοῦ Βρισαίου Βάγχου λατρείαν, εἰς ὃν λέγεται, ὅτι ὁ Μακαρεὺς ἀνήγειρεν ἱερόν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Βρίσα, πραγματευόμενος περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὀνόματος τούτου ἐν Μυθολογ. Τόμ. III, σ. 353. καὶ ἐφεξῆς.

Τῆς δὲ Περσεφόνης κεφαλὴ με στάχυας κεκοσμημένη παρίσταται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἑρεσοῦ, εἰς τὰ περίξ τῆς

ὅποιας πόλειώς ἐφύετο ἡ ἀρίστη κριθὴ. Ὡς πρὸς τὴν λατρείαν δὲ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, νομίζομεν ὅτι πρὸς αὐτὴν ἀφορᾷ ἢ παρὰ τῷ Πσκοκκίῳ Περιγραφ. Ἀνατολ. Τόμ. III, σ. 5. ἐπομένη ἐπιγραφή.

ΛΙΔΙΜΗ
ΚΑΡΠΟΦΟ-
ΡΩΝ ΚΑΙ ΩΓΩΙ
ΠΟΛΥΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ
ΤΕΛΕΣΦΟΡΩΝ.

Ἐὰν αὕτη ἀληθῶς πρέπη νὰ θεωρηθῆ Λεσβία.

2. Περὶ τοῦ πνεύματος τῶν Λεσβίων
καὶ τῶν ἡθῶν αὐτῶν.

Ὁμολογεῖται, ὅτι οἱ Λέσβιοι πρέπει νὰ συγκαταλεχθῶσι μεταξὺ τῶν γενῶν ἐκείνων, τὰ ὅποια συμπεριλαμβάνονται ὑπὸ τὸ ἐκτεταμένον καὶ ἀπροσδιόριστον ὄνομα τῶν Αἰολέων. Τὰ διάφορα ταῦτα γένη τῆς Αἰολικῆς φυλῆς τοσοῦτον διέφερον πρὸς ἀλλήλα κατὰ τε τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἥθη, ὥστε ἀδύνατον εἶναι νὰ λαλήσωμεν περὶ τοῦ καθολικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος ἐν γένει, ἀλλὰ περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἰδίως. Ἡμεῖς ὅμως, παραλείποντες εἰς ἄλλους τὴν πραγματείαν περὶ τῶν Ἀχαιῶν, Βοιωτῶν, καὶ λοιπῶν Αἰολικῶν γενῶν, τὰ ὅποια κατόχουν τὴν ἡπειρον, ἐπιστήνομεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ τῶν Λεσβίων χαρακτῆρος, καὶ εἰς τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος τῶν Αἰολέων, τῶν τὴν γειτονικὴν Ἀσίαν κατοικούντων.

Ἡ χώρα, ἣν οἱ Αἰολεῖς ἐν Ἀσίᾳ κατόκουν, ὑπερεῖχε μὲν, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, κατὰ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους, ἐκείνης, ἣν οἱ Ἴωνες κατεῖχον, ἀλλ' ἦτο πολὺ κατωτέρα κατὰ τὴν τοῦ οὐρανοῦ γαληνιότητα, ὅπερ μεγίστην ἔσχεν ἐπιβροτὴν εἰς τὰ τῶν γενῶν ἐκείνων πνεύματα. Ὅθεν οἱ μὲν Ἴωνες διὰ τὸ ὑγιεινὸν καὶ εὐκρτές τοῦ ἀέρος ἦσαν ἰλαροὶ καὶ εὐθυμοί, οἱ

δὲ Αἰολεῖς διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ ἐδάφους παρεδόθησαν ἐντελῶς εἰς τρυφὴν καὶ βίον ῥάθυμον. Εἰς τοὺς κατοίκους τούτους τῆς Ἀσίας τὰ μάλιστα ἀρμόζουσιν αἱ περὶ τοῦ πνεύματος τῶν Αἰολέων ἀκόλουθοι τοῦ Ἡρακλείδου Ποντικοῦ λέξεις, τὰς ὁποίας διέσωσεν ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. XIV, 624. Ε. « Τὸ δὲ τῶν Αἰολέων ἦθος ἔχει τὸ γαῦρον καὶ ὀγκῶδες, ἔτι δὲ ὑπόχαυνον· ὁμολογεῖ δὲ ταῦτα ταῖς ἵπποτροφίαις αὐτῶν καὶ ξενοδογίαις· οὐ πανοῦργον δέ, ἀλλὰ ἐξηρημένον καὶ τεθαρρῆκός· διὸ καὶ οἰκειὸν ἐστ' αὐτοῖς ἡ φιλοποσία καὶ τὰ ἐρωτικά· καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὴν δίαιταν ἀνεσις υ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἡλιθιότητι καὶ ὀκνηρίᾳ ἐκατηγοροῦντο οἱ Αἰολεῖς οὗτοι, καὶ δικαίως, διότι ἐπὶ τοσοῦτον παρημέλουν τὴν τῶν γραμμάτων σπουδὴν καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην, ὥστε Ἐρρορος ὁ Κυμαῖος εἰς τὴν τῶν γεγονότων ἐπαρίθμησιν οὐδὲν εἶχε ν' ἀναφέρῃ πρὸς ἔπαινον τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, εἰμὴ τοῦτο· « κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Κυμαῖοι τὰς ἡτυχίας ἤγον υ. Ἡ μεγάλη δ' αὕτη τῶν Αἰολέων κωθρία ἄριστα καθοράται, ἐὰν παραβάλωμεν αὐτὴν μετὰ τῆς τῶν Ἰώνων δξύτητος καὶ δραστηριότητος. Διότι οὗτοι, καθ' ὅσον γινώσκωμεν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων, ὄχι μόνον διὰ τῆς ἐπιμελείας, τὴν ὁποῖαν κατέβαλλον εἰς τὴν τῶν γραμμάτων καλλιέργειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀνδρείας, ἣν παρεῖχον εἰς τὰ τοῦ πολέμου, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ τῆς ἐμπειρίας εἰς τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διαρύθμισιν, μεγίστην πάντοτε εἰς ἑαυτοὺς παρεσκεύαζον δόξαν. Ἀλλ' ἡ ἔξοχος αὐτῶν ἀρετὴ πρὸ πάντων φαίνεται εἰς τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον κατὰ τοῦ βασιλέως Κύρου ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας ἐπολέμησαν. Ταύτης δὲ τῆς τῶν Ἰώνων ἀνδρείας τοσοῦτον κατώτεροι οἱ Αἰολεῖς ἐφάνησαν, ὥστε ὁ Ἡρόδοτος πάντοτε σχεδὸν εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ πολέμου τούτου μνημονεύει τοὺς Ἴωνας μόνον, τὰς δὲ τῶν Αἰολέων πράξεις ἐν σιωπῇ διέρχεται. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μετ' ἔπειτα χρόνους, εἰς τε τὸν πόλεμον, ὃν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις κατὰ τοῦ Δαρείου ἐπραξαν, καὶ εἰς τὸν Πελοποννησια-

κόν, οἱ Αἰολεῖς ἐπίσης πολὺ κατώτεροι τῶν Ἰώνων ἐδείχθησαν. Ὅθεν, παρατηρῶν τις τὰς πόλεις, τὰς ἐμπορικὰς καὶ τὰς ἀποικίας, δὲν δύναται νὰ εὔρη τινὰ Αἰολικὴν, δυναμένην νὰ συγκριθῆ πρὸς τὴν Μίλητον, ἢ πρὸς ἄλλην τινὰ τῶν Ἰώνων. Καθ' ὅσον δ' ἀποβλέπει τὰ γράμματα, αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις ἀφθονοῦσι συγγραφέων μεγάλου πνεύματος, ἐνῶ μεταξὺ τῶν Αἰολέων, ἐκτὸς τοῦ Ἐφόρου, μόλις εὐρίσκομεν ἕτερον, τυχόντα παρὰ τε τοῖς συγχρόνοις καὶ τοῖς μεταγενεστέροις ἐπαίνου καὶ δόξης διὰ τῶν συγραμμάτων αὐτοῦ.

Τῆς τῶν Ἀσιανῶν Αἰολέων ἀδρανείας καὶ τῆς τοῦ πνεύματος αὐτῶν ἀμβλύτητος τὰ μάλιστα διαφέροντες ὑπῆρξαν οἱ Λέσθιοι. Αἰτία δὲ τούτου ἰσχυροτάτη φαίνεται αὕτη, ὅτι τὰ τῶν νησιωτῶν πνεύματα ὀξύτερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν τὴν ἠπειρον κατοικούντων παροτρύνονται εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρῶσι μεγάλα. Οἱ Λέσθιοι, καθ' ὅσον δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἐξ ἐκείνων, ὅσα περὶ αὐτῶν παρέδωκαν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἔδειξαν πνεῦμα ἰσχυρότατον, τῆς ἀδρανείας καὶ ὀκνηρίας ἀλλοτριώτατον, καὶ τῶν μεγάλων πάντοτε ἐφεικόν. Τὸ γενναῖον δὲ καὶ ζωηρὸν τῶν Μυτιληναίων πνεῦμα δείκνυται ἐκ τοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον ἔπραξαν κατὰ τῶν φυγάδων, τῶν ὄλως τὰ τῶν ἀρχόντων φρονούντων. Τὸ αὐτὸ ἐπίσης ἔδειξαν καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ὑπέστησαν, διὰ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὴν πόλιν Σίγειον, καὶ νὰ βοηθήσωσι τοὺς Μιλησίους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Πολυκράτους τυράννου πόλεμον. Ἄν καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι, παρέσχον μολοντοῦτο οἱ Μυτιληναῖοι δι' αὐτῶν ἔξοχα τοῦ ἰσχυροτάτου αὐτῶν πνεύματος δείγματα. Πρὸς τούτοις εἰς τὴν παρὰ τὴν νῆσον Λάδαν ναυμαχίαν, τὴν κατὰ τοῦ Δαρείου, υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου, συγκροτηθεῖσαν, παρῆσαν μὲν οἱ Λέσθιοι μετὰ 70 πλοίων, δὲν ἐπέδειξαν ὅμως μεγάλην ἀρετὴν, ἀκολουθήσαντες τὸ τῶν Σαμίων παράδειγμα, οἷτινες, ἅμα τῆς μάχης συναφθείσης, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς τὸν Πελοποννη-

σιακὸν δὲ πάλιν πόλεμον δραστήριοι φαίνονται καὶ πολεμικοὶ οἱ Μυτιληναῖοι, οἵτινες, ἀποστατήσαντες ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἰσχυρῶς ὑπερασπίσθησαν ἑαυτοὺς, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς συμφορᾶς μόνον νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ Λέσβιοι ὡς πρὸς τοὺς πολέμους· εἰς δὲ τὴν τῶν γραμμάτων καλλιέργειαν τοσοῦτον ἐδείχθησαν ἔξοχοι, ὥστε παρὰ τὴν Ἀττικὴν, μόλις εὐρίσκεται πολυτεία ἄλλη, ὑπερβαλοῦσα κατὰ τοῦτο τὰς Λεσβιακὰς, ὅπερ ἀποχρῶντως δεικνύει ἢ τῶν ποιητῶν, ἱστορικῶν καὶ φιλοσόφων πληθῆς, τοὺς ὁποίους μετ' ὀλίγον θέλομεν καταδείξει.

Μετὰ τῆς ἀξιεπαίνου ὁμως ταύτης τῶν γραμμάτων σπουδῆς, καὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης εἰς τοὺς πολέμους ἀρετῆς, φαίνονται, ὅτι ὀλίγον συμφωνοῦσιν αἱ αἰσχραὶ καὶ ἀχαλίνωτοι ἀσέλγειαι, εἰς τὰς ὁποίας, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἦσαν ἔκδοτοι οἱ Λέσβιοι. Περὶ τῶν Μηθυμναίων οὕτω γράφει ὁ Θεόπομπος παρ' Ἀθηναίῳ βιβλ. Χ, σ. 443. Α. « καὶ τὰ μὲν ἐπιτήδεια προσφερομένους πολυτελῶς, μετὰ τοῦ κατακεῖσθαι καὶ πίνειν, ἔργον δ' οὐδὲν ἄξιον τῶν ἀναλωμάτων ποιοῦντας· ἔπαυσεν οὖν αὐτοὺς τούτων Κλεομένης ὁ τύραννος, ὁ καὶ τὰς μαστροποιοῦς, τὰς εἰθισμένας προαγωγεύειν τὰς ἐλευθέρους γυναῖκας, καὶ τρεῖς ἢ τέτταρας τὰς ἐπιφανεστάτας πορνευομένας, ἐνδήσας εἰς σάκκους καταποντίσαι τισὶν προστάξας. » Τὴν αἰσχρὰν ἡδονὴν, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ σημάνωσιν οἱ Λατῖνοι μεταχειρίζονται τὰς λέξεις *inrumare fellare offendere buccam*, οἱ Λέσβιοι ἐλέγοντο, ὅτι ἐπευνόησαν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ῥῆμα *λεσβίζειν* εἴτε *λεσβιάζειν*, εὐχρηστον περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐφλέγοντο ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀκολασίας. Ὁ Σχολιαστὴς εἰς τὰς Ἀριστοφάνους Σφῆκας 1385. λέγει· α τὸ λεσβιεῖν ἐπὶ αἰσχροῦ τάττεται, ἐπειδὴ οἱ Λέσβιοι αἰσχροουργοῦσι τῷ στόματι μολυνόμενοι, παρὰ τὸ ἰστύροῦμενον, ὅτι παρὰ Λεσβίοις τοῦτο πρῶτον ἢ γυνὴ ἔπαθε· καὶ παρὰ Θεοπόμπῳ ἐν Ὀδυσσεῖ· ἵνα μὴ τὸ παλαιὸν τοῦτο καὶ θρυλλούμενον δι' ἡμετέ-

ρων στόματων εἶπω σόφισμα, ὃ φασὶ παῖδας Λεσβίων εὐρεῖν. Στράτις ἐν Τροίῳ· ἢ μή ποτ' ὦ παῖ Ζηγός, ἐς ταυτὸν μόλης· ἀλλὰ παραδοὺς τοῖς Λεσβίοις χαίρειν ἕα. Ὁ Σχολιαστ. εἰς τοὺς Βατράχ. 1335. λεσβιάζειν δὲ, τὸ παρανόμως πλησιάζειν καὶ μολύνειν τὸ στόμα· διεβέλλοντο ἐπ' αἰσχρότητι οἱ Λέσβιοι· καὶ ἐν τῷ εἰς Φερεκράτην ἀναφερομένῳ Χείρωνι· α. δώσει δέ σοι γυναῖκας ἐπτὰ Λεσβίδας. β. καλὸν γε δῶρον ἔπτ' ἔχειν λαικαστρίας. Εὐστάθ. εἰς Ὀμήρ. Ἰλιάδ. σ. 741. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι δοκεῖ οὐκ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἢ Λέσβος ἐνεγκεῖν, ὅθεν καὶ Λεσβιάσαι τὸ αἰσχρῶς μολῦναι τὸ στόμα κατὰ Αἴλιον Διονύσιον· . . . εἰσὶ καὶ βλασφημίαι καὶ ἀπὸ ἐθνῶν καὶ πόλεων καὶ δήμων πολλαί, ῥηματικῶς πεποιημέναι. Ἐθνῶν μὲν, οἷον Κιλικιάζειν καὶ Αἰγυπτιάζειν, τὸ πονηρεύεσθαι· καὶ Κρητίζειν, τὸ ψεύδεσθαι. Ἐκ πόλεων δὲ, οἷον Λεσβιάζειν, τὸ αἰσχροποιεῖν· εἴτα παραγαγόντες Φερεκράτους χρῆσιν ἐν ἰάμβῳ, τὸ, δώσει δέ σοι γυναῖκας ἐπτὰ Λεσβίδας, ἐπάγουσιν ἀμοιβαῖον τὸ, καλὸν γε δῶρον ἔπτ' ἔχειν λαικαστρίας, ὡς τοιούτων οὐσῶν τῶν Λεσβίων γυναικῶν. Ὁ δὲ Λουκιανὸς Διαλογ. Ἐταιρ. 5. λέγει, ὅτι ὑπῆρξαν ἐν Λέσβῳ γυναῖκες, φλεγόμεναι ἀπὸ τὸν ἀποτρόπαιον ἔρωτα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παρθένων· α. τοιαύτας ἐν Λέσβῳ λέγουσι γυναῖκας ἀρρενοποιούς ὑπὸ ἀνδρῶν μὲν οὐκ ἐθελούσας αὐτὸ πάσχειν, γυναῖξί· δὲ αὐτὰς πλησιαζούσας ὡσπερ ἄνδρας ».

Ταῦτα καὶ τὰ παρόμοια, τὰ ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα, ἀντιμάχονται τὰ μάλιστα πρὸς τὰ ἤδη εἰρημένα περὶ τῆς τῶν Λεσβίων ἀνδρείας, καὶ τῆς περὶ τὰς καλὰς τέχνας σπουδῆς καὶ ἐξασκήτεως αὐτῶν. Ἀλλ' οὐδεὶς, φρονῶ, θέλει πιστεύσει τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς τοσαύτας κηλίδας εἰς τὰ ἤθη τῶν Λεσβίων εἰκῆ περιάπτοντας. Καὶ δὲν ἀξιῶ μὲν ν' ἀθώωσω τοὺς Λεσβίους ἀπὸ πᾶσαν κατηγορίαν, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι τὰ ἐλαττώματα ταῦτα ἐκ φήμης ἐπηξήθησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Κατ' ἐξοχὴν δ' ἐπιθυμῶ νὰ κατανοηθῆ, ὅτι τὰ οὐκ εὐκταῖα ταῦτα καὶ τὰ αἴσχη οὔτε διὰ πολλοῦ

χρόνου ἦσαν γνωστὰ ἐν Λέσβῳ, οὔτε ὑπῆρξαν ποτέ κοινὰ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον. Καθότι πρὶν ἢ ὑποταχθῆ ἡ Λέσβος εἰς τοὺς Πέρσας, οἱ νησιῶται, ὡς νομίζω, ὑπῆρξαν ἐντελῶς καθαροὶ τῶν τοιούτων ἀνοσιουργημάτων. Ἄλλ' οὐδ' εἰς τοὺς μετ' ἔπειτα χρόνους τοσοῦτον εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἐξέκλιναν, ὡς παραδίδουσιν οἱ συγγραφεῖς. Ὅθεν αἱ κατὰ τῶν Λεσβίων αὐταὶ δυσφημίαι, εἶναι πιθανόν, ὅτι κατὰ μέγα μέρος ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὰς κατηγορίας τῶν Ἀττικῶν κωμικῶν. Αἱ δὲ ἀκολασίαι, εἰς τὰς ὁποίας παρεδόθησαν ἄνθρωποι ἰδιαιτέρων τῆς νήσου τόπων, εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ παρέξωσι τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ποιητὰς ἐκείνους, διὰ νὰ συκοφαντήσωσιν ἐν γένει τοὺς Λεσβίους, τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων φθονουμένους, καὶ νὰ παραστήσωσιν αὐτοὺς καταγελαστέους εἰς τὸν δῆμον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἀρρένους τῶν γυναικῶν ἐπιθυμίας, ἀπέδειξεν ὁ Βέλκκερος ἐν τῷ περὶ τῆς ποιητρίας Σαπφοῦς βιβλιαρίῳ, ὅτι καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, ὁπότε τὰ ἦθη ἦσαν λίαν διεφθαρμένα, ὑπῆρξαν σπανιώταται, ἀναφέρων μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ Λουκιανοῦ χωρίον (Ἐρωτ. 28). « Εἰ δὲ τοῖς ἀρρέσιν εὐπρεπεῖς αἱ μετὰ ἀρρένων ὁμιλίαι, πρὸς τὸ λοιπὸν ἐράτωσαν ἀλλήλων καὶ γυναῖκες· ἄγε νῦν, ὧ νεώτερε χρόνε καὶ τῶν ξένων ἡδονῶν νομοθέτα, καινὰς ὁδοὺς ἀρρένος τρυφῆς ἐπινοήσας, χάρισαι τῇ ἴσῃ ἐξουσίᾳ καὶ γυναιξίν· τὸ δὲ εἰς ἀκοήν σπανίως ἦκον ὄνομα (αἰσχύνομαι καὶ λέγειν) τῆς τριβακῆς ἀσελγείας ἀναίδην (ἀνάγν. ἀνέδην) πομπευέτω· πᾶσα δ' ἡμῶν ἡ γυναικωνῆτις ἔστω Φιλαινίς, ἀνδρογύνους ἔρωτας ἀσχημονοῦσα ». Ἐν γένει δὲ τὰ πλεῖστα ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα συνῆψεν ὁ Βέλκκερος πρὸς ἀθώωσιν τῆς Σαπφοῦς ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὴν ἀποδιδομένης κηλίδος, συγχωρεῖται ἡμῖν νὰ στρέψωμεν πρὸς ὑπεράσπισιν ὄλων τῶν Λεσβίδων κατὰ τῶν κατηγοριῶν τῶν συγγραφέων. Πρὸ πάντων δὲ σημειωτέον τοῦτο, ὅπερ καὶ ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ προτείνει περὶ τοῦ εὐγενοῦς πρὸς τὰς παρθένους ἔρωτος τῶν γυναικῶν, ἐπερειδόμενος εἰς τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ

Λυκούργου κεφ. 8, ἔνθα ἀναγινώσκομεν· « Ἐκοινωνοῦν δ' οἱ ἔρασταί τοῖς παισὶ τῆς δόξης ἐπ' ἀμφοτέρα· καὶ λέγεται πο-
τε, παιδὸς ἐν τῷ μάχεσθαι φωνὴν ἀγεννῆ προεμένου, ζημιω-
θῆναι τὸν ἔραστὴν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Οὕτω δὲ τοῦ ἐρᾶν ἐγκε-
κριμένου παρ' αὐτοῖς, ὥστε καὶ τῶν παρθένων ἐρᾶν τὰς κα-
λὰς καὶ ἀγαθὰς γυναῖκας, τὸ ἀντερᾶν οὐκ ἦν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀρ-
χὴν ἐποιοῦντο φιλίας πρὸς ἀλλήλους οἱ τῶν αὐτῶν ἔρασθέντες
καὶ διετέλουν κοινῇ σπουδάζοντες, ἔπως ἄριστον ἀπεργάσαι-
το τὸν ἐρώμενον».

Ὅ,τι δὲ ἡ φύσις εἰς ἅπαντα τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλάδος γένη
ἐνέσπειρε, μεγάλως νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς τοῦ σώματος μορ-
φῆς, αὐτὸ τοῦτο βλέπομεν ἔμφυτον καὶ εἰς τοὺς Λεσβίους,
παρὰ τοῖς ὁποίοις, ὡς παραδίδουσιν οἱ συγγραφεῖς, καὶ δίκαι πε-
ρὶ τῆς τῶν γυναικῶν καλλονῆς ἐστειλήθησαν. Ἀθήναιος βιβλ. XIII.
σελ. 610. Α. « Ἐνιαχοῦ δὲ φησὶν ὁ αὐτὸς Θεόφραστος καὶ κρί-
σεις γυναικῶν περὶ σωφροσύνης γίνεσθαι καὶ οἰκονομίας, ὡσπερ
ἐν τοῖς βαρβάροις· ἐτέρῳθι δὲ κάλλους, ὡς δέον καὶ τοῦτο
τιμᾶσθαι, καθάπερ καὶ παρὰ Τενεδίοις καὶ Λεσβίοις· ταύτην δὲ
τύχης ἢ φύσεως εἶναι, τιμὴν δὲ δέον προκεῖσθαι σωφροσύνης.
Τὸ κάλλος γὰρ οὕτως καλόν· εἰ δὲ μὴ, κίνδυνον ἔσχεν ἐπ' ἀκο-
λασίαν». Πότε ὁμως τὰ δικαστήρια ταῦτα ἐγκαθιδρύθησαν,
ἀγνοοῦμεν· Ὁ Ὅμηρος διὰ τῶν στίχων τούτων:

Δώτω δ' ἐπὶ τὰ γυναῖκας ἀμύμονας, ἔργ' εἰδυίας,
Λεσβίδας, ἄς, ὅτε Λέσθον εὐκτιμένην ἔλεν αὐτὸς,
Ἐξελόμην, αἱ κάλλει ἐνίκων φύλα γυναικῶν,

πρὸς ταῦτα ἀπέβλεψε, πιστεύει ὁ σχολιαστὴς, ὅστις, « παρὰ
Λεσβίοις, λέγει, ἀγῶν ἄγεται κάλλους γυναικῶν ἐν τῷ τῆς Ἥρας
τεμένει, λεγόμενος Καλλιστεῖα ». Προσθέτω δὲ καὶ τὸ τοῦ
Ἡδύλου ἐπίγραμμα (Ἀνθολ. Παλατ. Τόμ. I σελ. 282.), ἔνθα
ὁ ποιητὴς σκωπτικῶς ποιεῖ κριτὴν τοῦ τοιούτου ἀγῶνος τὸν
Πρίηπον.

Αἰμίτραι, τό θ' ἄλουργές ὑπένδυμα, τοί τε Λάκωνες
Πέπλοι, καὶ ληρῶν χρύσειοι οἱ κάλαμοι.

Πάνθ' ἅμα Νικονόη συνεπέκπιεν· ἦν γὰρ Ἐρώτων

Καὶ Χαρίτων ἡ παῖς ἀμβρόσιόν τι θάλος.

Γοιγὰρ τῷ κρίναντι τὰ καλλιστεῖα Πριήπῳ

Νεβρίδα καὶ χρυσέην τὴν δ' ἔθετο προχόνην.

Τοὺς τελευταίους στίχους ἀναφέρει καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λέξει
Καλλιστεῖα.

5. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Λεσβίων.

Ἐκ τῶν τεσσάρων διαλέκτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς Δωρικῆς, Ἴωνικῆς, Ἀττικῆς καὶ Αἰολικῆς, ἡ τελευταία δμολογεῖται, ὅτι ἐκαλλιεργήθη πρὸ πάντων ἐν τῇ Λέσβῳ. Διότι ἐκτὸς τῆς Βοιωτίας μόνῃ ἡ Λέσβος ἐξ ὄλων τῶν Αἰολικῶν χωρῶν προήγαγε συγγραφεῖς, ἐγγώριον μεταχειρισθέντας διάλεκτον. Τούτων δὲ τὰ συγγράμματα, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ πανδαμάτωρος χρόνου ἐξηφανίσθησαν, καὶ ὀλίγα μόνον τεμάχια διεσώθησαν μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων, δέν εἶναι θαυμαστὸν, ὅτι ὀλίγον γνωρίζομεν τὴν Λεσβίαν διάλεκτον. Δέν πρέπει ὅμως νὰ παραμεληθῶσι τὰ ἐπιγράμματα, περισσοτέραν ἢ τὰ τῶν ποιητῶν ἀποσπάσματα, παρέχοντα βοήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι οἱ Κυμαῖοι, οὐχὶ μακρὰν τῆς Λέσβου ἀπέχοντες, μετεχειρίσθησαν τὴν αὐτὴν διάλεκτον, τὴν ὁποῖαν καὶ οἱ Λέσβιοι, οὐδ' αἱ Κυμαῖται ἐπιγραφαὶ ἤθελον παρέχει εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα μικρὰν ὠφέλειαν. Ἡμεῖς ὅμως ἐνταῦθα ἐκεῖνα κατ' ἐξοχὴν θέλομεν ἀναφέρει, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τῶν σοφῶν ἐξηγητῶν, καὶ πρὸ πάντων Γρηγορίου τοῦ Κορινθίου, παρημελήθησαν καὶ παρελείφθησαν.

Τῆς Λεσβίας διαλέκτου μνημονεύει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Τέχνη. Τόμ. V. σ. 421. ἐκδ. Ρεῖτκ. ἐνθα περὶ τοῦ Ἀλκαίου ταῦτα λέγει. « Ἀλκαίου δὲ σκόπει τὸ μεγαλοφυῆς καὶ βραχὺ καὶ ἠδὺ μετὰ δεινότητος, ἔτι δὲ καὶ τοὺς σχηματισμοὺς

·μετὰ σαφηνείας, ὅσον αὐτῆς μὴ τῇ διαλέκτῳ τι κεκάχεται ο.
 Ἐντεῦθεν, φρονεῖ ὁ Στούρτζιος, ὅτι δύναται νὰ ἐννοηθῇ, διατι
 ἀποσπάσματα τινὰ Ἑλληνικοῦ τοῦ Λεσβίου, κατ' ἐξοχὴν δὲ
 ἐκεῖνο, ὅπερ εἰς Εὐριπ. Ὀρέστ. V. 1648. (1643 Μαθ.) ὁ
 σχολιαστὴς διετήρησε, καλύπτεται ὑπὸ τσαύτης ἀσαφείας.

Οἱ Αἰολεῖς, καθὼς καὶ οἱ Δωριεῖς, ὁμολογεῖται ὅτι πανταχοῦ
 σχεδὸν ἐπρόφερρον τὸ στοιχεῖον Α ἀντὶ τοῦ Η. Οἱ δὲ Λέσβιοι,
 δεικνύουσιν αἱ ἐπιγραφαί, ὅχι μόνον εἰς τὴν ποίησιν, ἀλλὰ
 καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον, μετεχειρίζοντο τὸ πρῶτον στοιχεῖον
 περισσότερον, παρὰ τὸ δεύτερον. Οὐχ ἦτιον ὅμως παρὰ τὸ Α
 τοῦτο, ὑπεραγάπησαν οἱ Λέσβιοι κατὰ τὴν τῶν Αἰολέων συνή-
 θειαν τὸ στοιχεῖον Ω, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς γενικὰς μάλιστα πτώ-
 σεις μετεχειρίσθησαν. Εἰς ὅσα δ' ὁ Κοίνιος ἐπέφερεν εἰς Γρη-
 γόρ. Κορίνθ. σ. 191. καὶ 584. ἐκδ. Λειψ. προσθέτω ἐκ τῶν
 ἐπιγραφῶν τὰ ἀκόλουθα. **ΙΡΕΥΣ ΔΙΑ ΓΕΝΕΟΣ ΤΩ ΣΩΤΗ-**
ΡΟΣ ΑΣΚΛΑΠΙΩ ἐπιγραφ. παρὰ Γρουτέρ. 1089. 5.—**ΜΑΡ-**
ΚΟΝ ΓΡΑΝΙΟΝ ΓΑΙΩ ΥΙΟΝ . . . ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΝΤΑ
ΘΕΑΣ ΣΕΒΑΣΤΑΣ ΑΙΟΛΙΔΟΣ ΚΑΡΠΟΦΟΡΩ ΑΓΡΙΠ-
ΠΕΙΝΑΣ ἐπιγραφ. παρὰ Ποκοκκ. 1, 4, 6. σελ. 46. Αὐ-
 τόθι ἀμέσως ἔπονται ταῦτα: **ΘΕΟΔΩΡΑ ΜΗΝΟΦΙΔΩ ΤΩ**
ΚΑΙ ΓΛΥΚΩΝΩΣ. — **ΑΠΥΓΟΝΟΝ ΕΥΞΕΝΩ Β ΤΩ ΓΥ-**
ΜΝΑΣΙΑΡΧΩ ΚΑΙ ΠΡΩΤΩ ΣΤΡΟΤΑΓΩ ἐπιγραφὴ παρὰ
 Ποκοκκίω, αὐτόθι. — **Λ. ΑΝΤΩΝΙΟΝ Λ. ΑΝΤΩΝΙΩ ΣΕΒΙ-**
ΛΙΩ ΥΙΟΝ, ἐπιγρ. παρὰ Ποκοκκ. 1, 4, 6, σελ. 47. — **ΑΥΡ.**
ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΝ Β ΤΩ ΥΜΕΝΑΙΩ, ἐπιγρ. παρὰ Γρουτερ.
 1091, 4. **ΠΟΤΑΜΩΝΟΣ ΤΩ ΛΕΣΒΩΝΑΚΤΟΣ ΠΡΟΕ-**
ΔΡΙΑ, Ποκοκκ. Περιγρ. Ἀνατολ. III, σ. 15. Παραβλητέον δὲ
 καὶ τὰ τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς ἀποσπάσματα. Σπανιώτερον
 προσέτι εὐρίσκειται Ω ἀντὶ ΟΥ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν λέξεων εὐχρη-
 στον, ἂν καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ οὐδὲν τῆς τριαύτης χρήσεως παρέ-
 χουσι παράδειγμα. Ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Σαπφοῦς ἄτματι στιχ.
 10. στρῶθι ἀντὶ στροῦθου ἔγραψεν ὁ Βλομφίλδος, ἀκολου-

θήτας τὸν Γρηγόριον περὶ διαλεκτ. §. 8. Ἄλλὰ καὶ ἡ χρῆσις τῆς διφθόγγου **ΟΙ** ἀντὶ **ΟΥ** ὑπῆρξε συνήθης εἰς τοὺς Αἰολεῖς. Τὰ μάλιστα δ' ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῆς αἰτιατικῆς πληθυντικῆς τῆς δευτέρας κλίσεως *οις ἀντί ους*. Ἴδε Κοίν. εἰς Γρηγόρ. Κορίνθ. §. 50. καὶ Βουττμ. Ἑλλ. Γραμμ. μείζ. σ. 99. Ἐπιγραφή Λεσβία παρὰ Δοδῶ. II, σ. 519 (Ῥιχτέρ. II. σ. 578. ἀριθ. 37.) δις ἔχει **ΠΡΟΣ ΑΛΛΑΛΟΙΣ** στιχ. 25 καὶ 30. Εἰς τὴν ἀνέκδοτον ἐπιγραφὴν, τὴν ὑπὸ Βιγγέλου τοῦ Σμυρναίου πρὸς τὸν Βοίχχιον σταλεῖσαν, ἀναγινώσκεται **ΠΡΟΣ ΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ** ἀντὶ πρὸς τοὺς θεούς. Ἐκ τῶν τοιούτων δὲ σχηματισμῶν εὐκόλως οἱ Γραμματικοὶ ἐφρόνησαν, ὅτι μετεχειρίζοντο ἐνίοτε τὴν δοτικὴν ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς, ὅπερ συνέβη καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον, ὅστις ἐν τῷ προαναφερθέντι χωρίῳ, « ἀντὶ αἰτιατικῆς, λέγει, τὴν δοτικὴν παραλαμβάνουσιν ἐν τοῖς πληθυντικοῖς τοῖς ἀνθρώποις ἀντὶ τοὺς ἀνθρώπους. — Περὶ δὲ τοῦ στοιχείου **Ο** τῶν Αἰολέων, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνοι ἀντὶ τῆς διφθόγγου *ου* συνήθως ἔθετον, ἴδε Κοίνιον εἰς Γρηγόρ. Κορίνθ. περὶ διαλέκτ. Δωρικ. §. 8. καὶ Βουττμ. Ἑλλην. Γραμμ. σ. 24. ἐφεξ. καὶ 100. Αἱ Λεσβιακαὶ ἐπιγραφαὶ ἄπχσαι ἀντὶ **ΒΟΥΛΗ** ἔχουσι **ΒΟΛΛΑ** ἐκτὸς ἐκείνης, ἣν ἀναγινώτσκομεν παρὰ τῷ Πακικυδίῳ Monument Peloponn Τόμ. I σ. 86. ἔνθα ἐστὶ γεγραμμένον **ΒΟΥΛΑ**. — Ἄλλὰ καὶ τὸ **Υ** ἀντὶ τοῦ **Ο** πολλάκις μετεχειρίσθησαν οἱ Αἰολεῖς, κατὰ τὸν Γρηγόριον. «Τῷ *υ* στοιχείῳ ἀντὶ τοῦ *ο* χρῶνται· τὸ γὰρ ὅμοιον ὕμοιον λέγουσι, καὶ τὸ ὄνομα ὄνομα, καὶ τὸ στόμα στόμα.» Καὶ ἐν τῇ παρὰ Δοδβέλω καὶ Ῥιχτέρῳ ἐν τῷ ἀναφερθέντι χωρίῳ στίχ. 40, Λεσβία ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκεται **ΑΠΥΔΟΜΕΝ. ΑΠΥ ΒΑΣΙΛΕΩΝ** ἔχομεν ἐν τῇ παρὰ Ποκοκκίῳ Μέρ. I, 4, 6, σ. 45. στιχ. 14. ἐπιγραφῇ (Mem. Academ. inscr. Tom. XLVII, p. 290.). **ΑΠΥΓΟΝΟΝ** ἐπίσης παρέχει ἡ ἐπιγραφὴ παρὰ τῷ αὐτῷ I, 4, 6. σ. 46. Καὶ **ΥΜΟΙΩΣ** ἐπιγρφ. παρ' αὐτῷ I, 5, 6. σ. 46. στίχ. τελευτ. Δύναται δὲ νὰ παραβληθῇ καὶ τὸ Κυμαῖον

Μάρμαρον, τὸ ἐπιὸν δὲ Κάυλος ἐξέδωκεν, (Recueil d'Antiq. II, p. 3. tab. 56—58.) ὅπου στίχῳ 8. εὐρίσκωμεν ΠΡΟΣΟΝΥΜΑΣΔΕΣΘΑΙ, στιχ. 17. ΠΡΟΣΟΝΥΜΑΣΙΑΣ, στίχ. 24. ΑΠΥΔΕΔΟΣΘΑΙ, καὶ στίχ. 29. ΑΠΥΔΟΧΑ. Ἐν δὲ τῷ τῆς Σαπφοῦς ἀποσπάσματι παρ' Ἀθην. XV. σ. 674. E. (Fraggm XX. Blomf.) ὑπάρχει ἀπυστρέφομαι. Ἡ αὐτὴ ποιήτρια, μαρτυρεῖ Ὁρίων ὁ Θηβαῖος, ὅτι εἶπε *χελύνη ἀντὶ χελώνη*. Ἴδε Γρηγόριον σ. 586. ἔκδ. Λειψ. Οἱ Αἰολεῖς πρὸς τούτοις ἐσυνεθίζον νὰ τρέπωσι τὸ στοιχεῖον Α εἰς Ο. Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς (ὃν ὁ Κοΐνιος εἰς Γρηγόρ. σ. 455, ἀνέφερεν) λέγει· «ἔθος ἔχουσιν ἀντὶ τοῦ α τὸ ο τιθέναι, θρασέως θροσέως, στρατὸς στροτὸς, ἄνω ὄνω, ἀνέληται ὀνέληται, ἀνεχώρησεν ὀνεχώρησεν, σταλεῖς στολεῖς. Τοῦτο πληροφοροῦμεθα καὶ ἐκ δύο Λεσβιακῶν ἐπιγραφῶν. Παρὰ Ποκοκκίῳ Μέρ. 1, 4, 6. σ. 45. στιχ. 3. ἔνθα βλέπομεν ΣΤΡΟΤΑΓΗΣΑΝΤΑ, καὶ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ 1, 4, 6. σ. 47. ἐκδοθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκεται ΠΡΩΤΩ ΣΤΡΟΤΑΓΩ. Εἰς ταῦτα συγκαταλεκτέοι εἰσὶν οἱ σχηματισμοὶ ΟΝΤΕΘΗΝ, ΟΝΘΕΝΤΑ, ΟΝΘΕΜΕΝΑΙ, οἵτινες εὐρίσκονται ἐν τῷ Κυμαίῳ Μαρμάρῳ, τῷ πρὸ ὀλίγου ἀναφερθέντι, στιχ. 8. 34, 39. 53. Ἀντὶ δ' ἀντίαις ὀντίαις εἶπεν ὁ Ἀλκαῖος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀπολλωνίου τοῦ Δυσκόλου περὶ παροιμ. (σ. 381. ἔκδ. Βεκκέρ), εἰς ὃν στηριζόμενος ὁ Βλομφίλδος διώρθωσεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Σαπφικῶν ἄτμάτων *ὀντίαισι ἀντὶ ἀντίαισι*. Ἐν δ' ἐτέρῳ ἄτματι τῆς Λεσβίας ποιητρίας στιχ. 7. βροχέως εὐρίσκωμεν. Μέσον δύο φωνηέντων, λέγει ὁ Γρηγόριος περὶ διαλέκτ. Αἰολικ. §. 37, τιθέασι τὸ υ· τὸ γὰρ ἀήρ αὐήρ λέγουσι καὶ τὸ, ἄως αὔως· οὔτως καὶ χέω χεύω, καὶ θέω θεύω, καὶ γέω γεύω. Ἴδε Κοΐνιον ἐν τῷ ἀναφερθέντι χωρίῳ. Ὁ δὲ σχηματισμὸς ΝΑΥΟΣ, τὸν ὁποῖον ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐκ τοῦ Κυμαίου Μαρμάρου ἀναφέρει, ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Λεσβίαν ἐπιγραφὴν, τὴν ὑπ' ἐμοῦ πολλάκις μνημονευθεῖσαν, παρὰ Δοδβ. II, σ. 519· στιχ. 38. Ἐν τῷ αὐτῷ ἐπίσης χωρίῳ στιχ. 32. ἀναγινώσκο-

μεν **ΕΝΔΕΥΗ. ΔΕΥΟΜΕΝΟΙΣ** δὲ παρέχει ἡ Λεσβία ἐπιγραφή παρὰ Ποκοκκ. Μέρ. 1, 4, 6. σ. 45. Αὐτόθι ἀντὶ τῆς διφθόγου **ΕΙ** εὐρίσκομεν γεγραμμένην τὴν **ΗΙ**. Ἐν στίχ. 5. τοῦλάχιστον ἐτέθη **ΕΠΙΜΕΛΗΙΑΣ** καὶ στίχ. 14. **ΠΡΥΓΑΝΗΙΑΣ**. — Παραδίδουσιν οἱ Γραμματικοὶ προσέτι, ὅτι οἱ Αἰολεῖς προσέθετον πολλάκις εἰς τὸ στοιχεῖον **Α** τὸ **Ι**, **ΠΑΙΣΑΣ**, τὸ δποῖον, ἐκτὸς τὸ **Κοινίου**, τοῦ εἰς Γρηγόρ. σ. 601. μνείαν αὐτοῦ ποιουμένου, παρέχει τὸ τε **Κυμαῖον Μάρμαρον**, καὶ ἡ Λεσβία ἐπιγραφή (Ποκοκκ. 1, 4, 6. σ. 46.). — Ὅτι δὲ οἱ Λέσβιοι ἐσχημάτιζον τὸ ἀπαρέμφατον τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς διὰ τοῦ ην ἀντὶ τοῦ **ει**, τοῦτο ἐστὶν ἐκτὸς ἀμφιβολίας. Ἀρχούντως δὲ βεβαιοὶ καὶ τὸ **Κυμαῖον Μάρμαρον**, ἐνθα στίχ. 17. ὑπάρχει **ΑΡΚΕΗΝ**, στίχ. 25. **ΕΠΑΙΝΗΝ**, στίχ. 28. **ΕΧΗΝ**, καὶ στίχ. 29. **ΚΑΛΗΝ**. Εἰς ταῦτα δύνανται νὰ προστεθῶσιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ **Μαρμαροῦ** **ΕΠΙΤΕΘΕΩΡΗΚΗΝ**, **ΕΠΙΓΡΑΦΗΝ**, καὶ **τεθνάκην** ἀντὶ **τεθνάκειν** ἐκ τοῦ ἄσματος τῆς **Σαπφοῦς**. Καὶ ἐν τῇ παρὰ **Δοδβέλῳ** στίχ. 29. Λεσβία ἐπιγραφῇ βλέπομεν **ΣΥΜΦΕΡΗΝ**. Ἄλλ' εἰς τοὺς σχηματισμοὺς τούτους θέλομεν ἐπανελεῖ μετ' ὀλίγον.

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Αἰολεῖς, καὶ μεταξὺ αὐτῶν οἱ Λέσβιοι μετέβαλλον τὰ σύμφωνα, πρέπει νὰ συμβουλευθῶμεν τοὺς Γραμματικούς, τοὺς τε ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους. Ὁ Γρηγόριος λέγει, ὅτι οὗτοι μετέβαλλον τὸ **θ** εἰς **φ**. Πολλάκις ὁμως μετεχειρίσθησαν τὸ **θ** ἀντιστρόφως ὅπου τὰ λοιπὰ Ἑλληνικὰ φῦλα μετεχειρίζοντο τὸ στοιχεῖον **φ**. Ὁ Παρμένων ἐν τῷ περὶ διαλέκτου βιβλίῳ ἀνέφερε κατὰ τὴν τοῦ Ἀθηναίου διήγησιν (βιβλ. XI, σ. 500. Β.), ὅτι οἱ Μηθυμναῖοι ἀντὶ σκύφος ἔλεγον σκύθος. — Ὅτι δ' οἱ Αἰολεῖς, ὡς ὁ Γρηγόριος ἐν §. 11, παρέδωκεν, ἐδιπλασίαζον τὰ ἀμετάβολα γράμματα, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ἐκ τῆς παρὰ **Δοδβέλῳ** ἐπιγραφῆς, ἐνθα στίχ. 22. ἐστὶ γεγραμμένον **ΕΣΣΟΝΤΑΙ** καὶ στίχ. 23. **ΕΠΕΚΡΙΝΝΕ**. — Ἀξιομνημόνευτος ἐν τούτοις εἶναι ὁ

σχηματισμὸς τῆς δοτικῆς πληθυντικῆς τῆς τρίτης κλίσεως, *σσι ἀντί σι*. Οὕτως εὐρίσκομεν **ΕΛΘΟΝΤΕΣΣΙ** ἐν τῇ παρά Δοδβέλλῳ 19 καὶ 31 ἐπιγραφῇ, **ΔΙΑΛΥΣΙΕΣΣΙ** ἐν στίχ. 23. **ΑΡΧΟΝΤΕΣΣΙ** ἐν τῇ Ποκοκκιανῇ Μέρ 1, 4, 5, 6. σ. 47. Μετὰ τῶν Λεσβιακῶν ἐπιγραφῶν συμφωνεῖ καὶ τὸ Κυμαῖον Μάρμαρον, ἔνθα ἐν μὲν στίχ. 9. εὐρίσκεται **ΕΥΕΡΓΕΤΗΣΑΝΤΕΣΣΙ**, ἐν δὲ στίχ. 19. 30. **ΕΝ ΠΑΝΤΕΣΣΙ ΤΟΙΣ ΑΓΩΝΕΣΣΙ**.

Τὸ ἀπαρέμφατον *ἔμμεται* μετεχειρίσθησαν οἱ Λέσβιοι οὐχ ἦτον ἐν τῇ συνηθείᾳ, ἢ εἰς τὴν ποίησιν. **ΠΑΡΕΜΜΕΝΑΙ** ἔχει ἢ παρά Δοδβέλ. στίχ. 41, ἐπιγραφῇ. **ΕΜΜΕΝΑΙ** ἐν τῷ Κυμαίῳ Μαρμάρῳ, καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ εἰσέτι μὴ ἐκδοθείσῃ.

Ἦδη δὲ θέλομεν ἀναφέρει περὶ ἐκείνων τῶν σχηματισμῶν τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι, ἐπειδὴ εὐρίσκονται εἰς τὸ Κυμαῖον Μάρμαρον, δὲν δύναται τις ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι καὶ παρά τοῖς Λεσβίοις ὑπῆρξαν ἐν γρήσει. Εὐρίσκομεν δηλονότι ἐν τῷ Μαρμάρῳ τούτῳ **ΓΕΝΗΘΗΝ**, **ΣΤΕΦΑΝΩΘΗΝ**, **ΕΙΣΕΝΕΧΘΗΝ** ἀντὶ γενηθῆναι, στεφανωθῆναι, εἰσενεχθῆναι, τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ Παθητικοῦ Ἄορίστου δι' ἀπλοῦ *η* ἐσχηματισμένον, περὶ οὗ βλέπε Βουττμ. in Mus. Ant. stud. Fasc. 1, p. 145. Ἐντεῦθεν ἐν τῷ τοῦ Ἀλκαίου ἀποσπάσματι παρ' Ἀθηναίῳ X, σ. 430. ἀντὶ μεθυσθῆναι ἀναγνωστέον μεθυσθῆν, ἢ μᾶλλον μεθύσθην, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βουττμάνου αὐτόθι. Τὸ δ' **ΕΠΙΤΕΘΕΩΡΗΚΗΝ**, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ αὐτῷ Μαρμάρῳ στίχ. 19. ἀπαντᾶται, εἶναι ἀπαρέμφατον ἀντὶ τοῦ **ΕΠΙΘΕΩΡΗΚΕΙΝ** (ἐπιτεθεωρηκέναι), ἀπὸ τοῦ θέματος ἐπιτεθεωρήκω. Ἀνάλογα πρὸς ταῦτα εἰσι τὸ ἀπαρέμφατον *τεθνάκην* ἐν τέλει τῆς δευτέρας ᾠδῆς τῆς Σαπροῦς, καὶ ἡ μετοχὴ **ΠΕΠΛΗΡΩΚΟΝΤΑ** ἐν τῇ παρά Ποκοκκίῳ, 1, 4, 6, σ. 45. Λεσβία ἐπιγραφῇ ἀπὸ τοῦ **ΠΕΠΛΗΡΩΚΩ** (1).

1) Περὶ ὄλων τούτων τῶν σχηματισμῶν ὅρα τὰς ἐπιγραφὰς εἰς τὸ τέλος.

Ἐν τέλει δὲ τῆς πραγματείας ταύτης θέλομεν ἀναφέρει λέξεις τινάς, αἵτινες λέγεται, ὅτι ἦσαν ἴδιαι τῶν Λεσβίων. Ἀντίπηξ, εὐχρηστος ἐνίοτε παρὰ Εὐριπίδῃ, καὶ σημαίνουσα κιβώτιον, λέγεται, ὅτι εἶναι λέξις τῶν Μυτιληναίων. Ὁ Σχολ. εἰς Ὅμηρ. Ἰλιάδ. Π. στίχ. 254. εἰς τὴν λέξιν *χηλῶ* σημειοῖ «καλεῖται παρὰ μὲν Λάκωσι Κιβωτός, παρὰ δὲ Ἀττικοῖς Λάρναξ, παρὰ δὲ Μιτυληναίοις Ἀντίπηξ. Εὐςάβ. εἰς Ἰλιάδ. σ. 1072. 49. «Χηλὸν κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὴν κιβωτὸν φασιν οἱ Λάκωνες. Βουτεάδαι δὲ, Λάρνακα. Μιτυληναῖοι δὲ, Ἀντίπηγα». Ὁ Βαλκκενάριος ὅμως εἰς Θεοκρίτ. Ἀδωνιαζ. νομίζων ταῦτα πάντα ψευδῆ, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ πεποίθησιν, ὅτι οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ Μυτιληναίων καὶ τῆς λέξεως Ἀντίπηξ, προτιμᾷ τὴν παρατήρησιν τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ὀδυσσ. Β. σ. 100, 42. λέγοντος: «Χηλός... ἀπὸ τοῦ χῶ (χάω) τὸ χωρῶ· ἐξ οὗ καὶ ὁ Χηραμός, ὃν οἱ τῆς Δωριέων γῆς ἄρτι Χηλαμόν φασιν ἰδιωτικῶς· λέγεται δὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς καὶ Ἀντίπηξ καὶ Κιβωτός καὶ Λάρναξ καὶ Σόρος.— Αἱ δὲ λέξεις Ἄσρος, Ἰμβηρις, Καραβίδες, λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ὑπῆρξαν τῶν Μηθυμναίων, ἐξηγῶν τὴν μὲν πρώτην διὰ τοῦ ἄϋπρος, τὴν δὲ δευτέραν διὰ τοῦ ἔγγχελος, καὶ τὴν τρίτην διὰ τοῦ γράες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Περὶ τῆς τέχνης τῶν Λεσβίων, καὶ
μάλιστα περὶ τῆς μουσικῆς καὶ
τῆς ποιητικῆς.

Πραγματευόμενοι ἤδη περὶ τῆς τῶν Λεσβίων μουσικῆς καὶ ποιήσεως, ἃς ἐκεῖνοι ὡς εὐγενεστάτας βεβαίως καὶ πρωτευούσας ὅλων τῶν τεχνῶν διαφερόντως ἐκαλλιέργησαν, ἀρχόμεθα πρῶτον ἐκ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας, καθὼς ἅπα-

σα ἡ τῶν Ἑλλήνων ποιήσεις, οὕτω καὶ ἡ τῶν Λεσβίων τὴν ἀρχὴν ἔλαβε. Πρῶτον λοιπὸν κυκλικὸν ποιητὴν ἀπαντῶμεν τὸν Λέσχη. Μετὰ τοῦτον δὲ τὸν Τέρπανδρον καὶ Ἀρίονα, οἵτινες ἤττον μὲν ἐπίσημοι τῆς ποιητικῆς τέχνης, προήγαγον ὁμῶς τὴν μουσικὴν εἰς τὸν ὕψιστον τῆς τελειότητος βαθμόν. Ἔπονται ἀκολούθως ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφῶ, οἵτινες ἔλαβον τὰ πρωτεῖα διὰ τῆς ποιήσεως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα θέλομεν μνημονεύσει ἐφεξῆς τοὺς λοιποὺς τῶν Λεσβίων μουσικοὺς καὶ ποιητὰς, τοὺς ἥκιστα τοῖς προηγουμένοις προσομοίους, καὶ τελευταῖον θέλομεν ἀναφέρει ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Λέσβῳ καλλιεργηθεισῶν τεχνῶν.

Ὁ Λέσχη, υἱὸς τοῦ Αἰσχυλήνου, ἐγεννήθη ἢ εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἢ εἰς τὴν Πύρρον (1). Περὶ δὲ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζησε, διδάσκει ἡμᾶς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς Στρώματ. 1. σ. 39 ἔκδ. Potter. «Φανείας πρὸ Τερπάνδρου (ὅστις, ὡς μετ' ὀλίγον θέλομεν ἰδεῖ, ἤκμασε κυρίως ἀπὸ τῆς 26 Ὀλυμ. μέχρι τῆς 33) τιθεὶς Λέσχη τὸν Λέσβιον, Ἀρχιλόχου νεώτερόν φέρει τὸν Τέρπανδρον διημιλλῆσθαι δὲ τὸν Λέσχη Ἀρκτίνῳ καὶ νενικηκέναϊ· Ξάνθος δὲ ὁ Λυδὸς, περὶ τὴν ὀκτωκαιδεκάτην Ὀλυμπιάδα.» Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Εὐσέβιος δὲν προσέγραψεν ὀρθῶς τὸ ὄνομα τοῦ Λέσχεω εἰς τὴν 31 Ὀλυμπιάδα.

Ὁ Λέσχη πρέπει ν' ἀναφερθῇ εἰς τοὺς κυκλικοὺς ποιητὰς, οἵτινες τοὺς ἀρχαίους μύθους ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ μέχρι τῆς εἰς Ἰθάκην ἀφίξεως τοῦ Ὀδυσσεύος καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετέτληθον εἰς τὰ ἐπικά αὐτῶν ποιήματα, τὰ ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν κατὰ λόγον τῆς ὑποθέσεως ἐκάστου συλλεγέντα καὶ διαταχθέντα, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ συνέχεια ποιημάτων, φέρουσα τὸ ὄνομα ἐπικοῦ κύκλου. Ὅτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Λέσχεω ποίημα ἀπετέ-

1) Τὴν Μυτιλήνην αὐτῇ πατρίδα ἀπέδωκεν ὁ Πρόκλος ἐν τῇ Γοττιγγιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ τέχνης. Μέρ. I, σελ. 35. Ὁ δὲ Πausanias X. 26. καὶ ὁ συνθέτης τῆς Ἰλιακῆς πλακῆς διατείνονται, ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῇ Πύρρον.

λεσε μέρος τοῦ κύκλου ἐκείνου, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν τοῦ Πρόκλου ἀποσπασμάτων, ἅτινα μνημονευόμενα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἐξεδόθησαν ἐκ τῶν χειρογράφων. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐν τέσσαρσι βιβλίοις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πρόκλου, γεγραμμένον, καὶ τὸ ὄνομα μικρὰ Ἰλιάς φέρον, διεδέχτο τὴν Αἰθιοπίδα Ἀρκτίνου τοῦ Μιλησίου, καὶ περιελάμβανε τὰ Τρωϊκὰ ἀπὸ τῆς τῶν ὄπλων κρίσεως μέχρι τοῦ ἵππου τοῦ Ἐπειοῦ, τοῦ ὑπὸ τῶν Τρώων ἐν τῇ πόλει αὐτῶν εἰσαχθέντος. Ἀλλ' εἰς τὸν παρατηροῦντα τὰ τοῦ ποιήματος τοῦ Λέσχειω χωρία ἐμπίπτουσι πλεῖσται δυσκολίαι, περὶ τῶν ὁποίων πολλὰ καὶ ποικίλα διεπραγματεύθησαν οἱ σοφοί, καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ εἴπωμεν. Ὁ Τζέτζης δηλονότι εἰς Λυκόφρ. 1263. (Τόμ. II, σ. 984. καὶ ἐφ. Μύλλερ.) ἀναφέρει ἐκ τῆς μικρᾶς τοῦ Λέσχειω Ἰλιάδος τινὰ, τὰ ὁποῖα δὲν περιέχονται εἰς τὴν παρὰ τῷ Πρόκλῳ τοῦ ποιήματος ἐκείνου ὑπόθεσιν. Διότι ἐν τοῖς ἔνδεκα στίχοις, οὓς ὁ Τζέτζης διέσωσε, διηγεῖται ὁ ποιητὴς, ὅτι ὁ μὲν Ἀστυάναξ κατεκρημνίσθη ἐκ τοῦ πύργου ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, ἡ δ' Ἀνδρομάχη καὶ ὁ Αἰνεΐας ἠγματοπίσθησαν, καὶ εἰς τὰς ναῦς ἀπήχθησαν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης περὶ τέχνης ποιητ. κεφ. 23, ἀναφέρων τὰ ὀνόματα τῶν τραγωδιῶν, τῶν ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος ποιηθεισῶν, ἐμνημόνευτεν ἐκτὸς τῶν ἐπιγραφομένων Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχείας, Λάκαιναι, καὶ Ἰλίου πέρσιν, ἀπόπλου, Σίνωνα, καὶ Τρωάδας. Τίτι τρόπῳ ὅμως ἠδυνήθη ἡ μικρὰ Ἰλιάς νὰ παράσχη ὑποθέσεις εἰς τὴν Ἰλίου πέρσιν καὶ τὸν ἀπόπλου, ἐὰν αὕτη, καθὼς λέγει ὁ Πρόκλος, ἔπαυεν εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει εἰσαγωγὴν τοῦ ἵππου, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κόμου εἰς ὕπνον τῶν Τρώων τροπὴν, δὲν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ κατανοήσωμεν. Ὁ δὲ Πausanίας, ὅστις ἐν βιβλ. III, 26, 7. ποιεῖται μνησίαν τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος, χωρὶς ὅμως ν' ἀναφέρῃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἐν βιβλ. X, κεφ. 25. σ. 860. ὀνομάζει Ἰλίου πέρσιν τοῦ Λέσχειω, ἐξ ἧς πλεῖστα ἀναφέρει. Τούτων δὲ τὰ μάλιστα ἀξιωμανη-

μόνευτον εἶναι τὸ ἐν σελ. 861. παραδοθὲν, ὅτι ὁ Ἄστυάναξ ἐ-
 φρονεύθη ὄχι κατὰ κοινήν τῶν Ἑλλήνων γνώμην, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν
 τοῦ Νεοπτολέμου βουλήν, πρὸς τὸ ὁποῖον συμφωνοῦσι καὶ οἱ
 ὑπὸ τοῦ Τζέτζου εἰς Λυκόφρ. ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀναφερθέντες
 στίχοι. Ὁ δὲ Εὐνιος in excursu I. ad Virgil. Aen. II, p.
 371. εἰκάζει, ὅτι ἡ Ἰλίου πέρσις, ἢ παρὰ τοῦ Πausανίου ὑπὸ
 τὸ ὄνομα τοῦ Λέσχεω ἀναφερθεῖσα, δὲν ὑπῆρξε διαφορετικὴ ἐκεί-
 νης, ἣν ὁ Πρόκλος εἰς Ἀρκτῖνον τὸν Μιλήσιον ἀποδίδει, καὶ τῆς
 ὁποίας ἡ ὑπόθεσις προσήφθη εἰς τὴν τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος. Τὴν
 γνώμην ταύτην ἀν καὶ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ βιβλιοθήκῃ μετε-
 χειρίσθη πάλιν, καὶ ὁ Ἑρμάννος εἰς Ἀριστοτέλην ἐν τῷ ἀναφερ-
 θέντι χωρίῳ παρετήρησε, θεωροῦμεν ἐντελῶς ἀπίθανον, καθότι,
 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πρόκλου παρὰ τῷ Ἀρκτῖνῳ, ὁ Νεο-
 πτόλεμος ἐφόνευσε τὸν Πρίαμον ἐπὶ τῶν τοῦ Διὸς τοῦ Ἑρ-
 κείου βωμῶν καταφυγόντα, ὁ δὲ Λέσχης, καθὼς ἐν βιβλ. X,
 κεφ. 27. λέγει ὁ Πausανίας, διεφώνησε κατὰ τοῦτο πρὸς τοὺς
 ἄλλους συγγραφεῖς, παραδοῦς, ὅτι ὁ Πρίαμος ἐφρονεύθη ὑπὸ
 τοῦ Νεοπτολέμου οὐχὶ ἐπὶ τὸν τοῦ Διὸς βωμὸν, ἀλλ' ἀποσπασ-
 θεῖς ἀπ' αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν ἐαυτοῦ οἰκιῶν. Ὁ αὐτὸς
 Ἑρμάννος καλῶς ἐξήλεγξε τὸν Εὐνιον ὑποπεύσαντα, ὅτι
 τὸ ἐκ τῆς χρηστομαθείας τοῦ Πρόκλου ἐξῆς ἀπόσπασμα· α καὶ
 Ὀδυσσεὺς Ἄστυάνακτα ἀνελόντες, Νεοπτόλεμος Ἄνδρομάχην
 γέρας λαμβάνει· καὶ τὰ λοιπὰ λάφυρα διανέμονται. Δημοφῶν
 τε καὶ Ἀκάμας Αἴθραν εὐρόντες ἄγουσι μεθ' ἐαυτῶν· ἔπειτα
 ἐμπρήσαντες τὴν πόλιν, Πολυξένην σφαγιάζουσιν ἐπὶ τὸν τοῦ
 Ἀχιλλέως τάφον », ὅπερ ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σ. 38.
 ἀναγινώσκεται, ἀπετέλεσε μέρος ἐτέρας πέρσεως τοῦ Ἰλίου ὑπὸ
 τοῦ Λέσχεω συγγραφείσης· διότι αἱ πρῶται τοῦ ἀποσπάσματος
 αὐτοῦ λέξεις ἐντελῶς ἀντιλέγουσι πρὸς τοὺς τοῦ Λέσχεω στί-
 χους, οὓς ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀναφέρει ὁ Τζέτζης.

Ἦδη δὲ διὰ νὰ ἐκφράσω κατὰ τὴν γνώμην μου, τοῦτο ἀρ-
 κούντως δηλοῦται, πιστεύω, ἐκ τῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγρα-

φέων, ὅτι ἡ Ἰλίου πέρσις, ἢ ὑπ' ἄλλων μὲν (λόγ. χάρ. τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Γζέτζου) συνημμένη μετ' ἐκείνης, ὑπ' ἄλλων δέ, (π. γ. τοῦ Παυσανίου) διακεχωρισμένη ἀπ' αὐτῆς διακριθεῖσα, ὑπῆρξε μέρος τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος εἴτε συνέχεια αὐτῆς. Ταῦτα καὶ ὁ Ἐρμάννος δοξάζει, τοῦ ὁποίου ὁμῶς ἡ γνώμη, ὅτι ὁ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ἄγνωστος, οὐδαμῶς συμφωνεῖ μὲ τὰς ἐν βιβλ. III, 26, 7. λέξεις τοῦ Παυσανίου. Καί φαίνεται ὅτι ἐκ περιστάσεως συνέβη, ὥστε νὰ παραλείψῃ ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ τοῦ ποιητοῦ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἀλλαχοῦ, ἐνθα περὶ τῆς Ἰλίου πέρσεως ὁμιλεῖ, προσθέτει. Διότι ἐὰν ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα, ἢ τε μικρὰ Ἰλιάς καὶ ἡ Ἰλίου πέρσις ὑπὸ τοῦ Λέσχειω παρήχθησαν, κατ' οὐδένα τρόπον φαίνεται πιθανόν, ὅπερ καὶ εἰς τὸν Ἐρμάννον ἀρέσκει, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἰλίου πέρσις ἐγγράφη πρὸ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος. Ἐκ δὲ τοῦ Πρόκλου δηλοῦται μόνον, ὅτι ἡ μικρὰ Ἰλιάς ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ἐπικοῦ κύκλου, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ἡ τοῦ Ἀρκτίνου Ἰλίου πέρσις. Δὲν συμφωνῶ ὁμῶς μὲ τὸν Ἐρμάννον, ὅστις, μεταξὺ τῆς τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀρκτίνου ὑποθέσεως καὶ τοῦ ἀποσπάσματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν Λέσχειν ὁ Εὐνιος ἀπέδωκε, δοξάζει, ὅτι ἡ τῆς Ἰλίου πέρσεως τοῦ Λέσχειω ὑπόθεσις ὑπὸ τοῦ Πρόκλου παρήχθη. Διότι οὔτε εἶναι πιστευτὸν, ὅτι δύο ποιήματα τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐλήρθησαν ὑπὸ τῶν γραμματικῶν εἰς τὸν κύκλον.

Ἦδη θέλομεν ἐκθέσει ἀκριβέστερον περὶ τῆς τοῦ ποιήματος τοῦ Λέσχειω ὑποθέσεως. Οἱ πρῶτοι στίχοι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ συγγραψάντος βίον Ὀμήρου, κεφ. 14. ἐνθα ἡ μικρὰ Ἰλιάς ἀποδίδεται εἰς τὸν Ὀμηρον (I) εἶναι δὲ οὗτοι.

1) Τὸ ποίημα ἐκεῖ καλεῖται Ἰλιάς ἢ ἐλάσσων. Ὁ Σαλμάτιος in exercit. Plin. p. 598. E. πιστεύει, ὅτι αὐτὴ εἶναι διάφορος τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος, καὶ ἡ αὐτὴ τοῖς Κυπρίοις ἔπειν. Ὁ αὐτὸς αὐτόθ. σ. 601. A. Ἐκ τοῦ ἐξῆς στίχου ἐν τῇ ποιητικῇ τέχνῃ τοῦ Ὀρατίου.

Fortunam Priami cantabo et nobile bellum

Ἴλιον αἰίδω καὶ Δαρδανίην ἐπύωλον,

Ἦς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος.

Ἄρχεται δ' ὁ ποιητῆς, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἀπὸ τῆς ἔριδος, τῆς μεταξὺ τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ὀδυσσεύος περὶ τῶν ὄπλων τοῦ Ἀχιλλεύος ἐγερθείσης. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστοφ. εἰς τοὺς Ἰππ. στίχ. 1056. ὁ Λέσχης ἐδιηγῆθη, ὅτι ὁ Νέστωρ ἐσυμβούλευσε τοὺς δικαστὰς, ἵνα στείλωσιν ἄνδρας τινὰς ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τροίας, αὐτακουστήσαντας περὶ τῆς ἀνδρείας τῶν ἡρώων. Τοὺς δὲ πεμφθέντας ἀκοῦσαι παρθένων διαφερομένων πρὸς ἀλλήλας, ὧν τὴν μὲν λέγειν, ὁ Αἴας πολὺ κρείττων ἐστὶ τοῦ Ὀδυσσεύος διερχομένην οὕτως·

Αἴας μὲν γὰρ ἄειρε καὶ ἔκφερε δηϊοτῆτος,

Ἦρω Πηλεΐδην, οὐδ' ἤθελε διὸς Ὀδυσσεύς,
τὴν δὲ εἰπεῖν Ἀθηνᾶς προνομία·

Πῶς ἐπεφωνήσω, πῶς οὐ κατὰ κόσμον ἔειπες

Ψεῦδος;

Ὁ δὲ Πρόκλος οὕτω προχωρεῖ εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς ὑποθέσεως·
α Ἡ τῶν ὄπλων κρίσις γίνεται, καὶ Ὀδυσσεὺς κατὰ βούλησιν Ἀθηνᾶς λαμβάνει. Αἴας δὲ ἐμμανὴς γενόμενος τὴν τελεῖαν τῶν Ἀχαιῶν λυμαίνεται καὶ ἑαυτὸν ἀναιρεῖ. Μετὰ ταῦτα Ὀδυσσεὺς λοχῆσας Ἑλενον λαμβάνει, καὶ, χρήσαντος περὶ τῆς ἀλώσεως τούτου, Διομήδης ἐκ Λήμνου Φιλοκίτην ἀνάγει. Ἰαθεὶς δὲ οὗτος ὑπὸ Μαχάονος, καὶ μονομαχήσας Ἀλεξάνδρῳ, κτείνει· καὶ τὸν νεκρὸν ὑπὸ Μενελάου κατακίσιθέντα ἀνελόμενοι θάπτουσιν οἱ Τρῶες.

α Μετὰ δὲ ταῦτα Διήφοβος Ἑλένην γαμεῖ καὶ Νεοπτόλεμον Ὀδυσσεὺς ἐκ Σκύρου ἀγαγὼν, τὰ ὄπλα δίδωσι τὰ τοῦ πατρὸς· καὶ Ἀχιλλεὺς αὐτῷ φαντάζεται· Εὐρύπυλος δὲ ὁ Τη-

ἔπλασε τὸν Ἑλληνικόν·

Ἄεισω Πριάμοιο τύχην πόλεμόν τε κλειυμένον.

καὶ τοῦτον ἀντὶ τοῦ πρώτου στίχου τῆς μίξεως Ἰλιάδος ἐπικρουσίασεν.

λέφου επίκουρος τοῖς Τρωσὶ παραγίνεται, καὶ ἀριστεύοντα αὐ-
τὸν ἀποκτείνει Νεοπτόλεμος.

Καὶ οἱ Τρῶες πολιορκοῦνται· καὶ Ἐπειὸς κατ' Ἀθηναῖς
προαίρεσιν τὸν Δούρειον ἵππον κατασκευάζει. Ὀδυσσεὺς δὲ
αἰκισάμενος ἑαυτὸν, κατάσκοπος εἰς Ἴλιον παραγίνεται, καὶ
ἀναγνωρισθεὶς ὑφ' Ἑλένης περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως συν-
τίθεται· κτείνας τε τινὰς τῶν Τρώων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀφικνεῖται·
καὶ μετὰ ταῦτα σὺν Διομήδει τὸ Παλλάδιον ἐκκομίζει ἐκ τῆς
Ἰλίου.

« Ἐπειτα εἰς τὸν Δούρειον ἵππον τοὺς ἀρίστους ἐμβιβάταν
τες, τὰς τε σκηναῖς καταφλέξαντες, οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων
εἰς Γένεδον ἀνάγονται· οἱ δὲ Τρῶες, τῶν κακῶν ὑπολαβόντες
ἀπηλλάχθαι, τὸν τε Δούρειον ἵππον εἰς τὴν πόλιν εἰσδέχονται,
διελόντες μέρος τι τοῦ τείχους, καὶ εὐωχοῦνται, ὡς νενικη-
κότες τοὺς Ἕλληνας ».

Ἐνταῦθα ἐτελεύτα ἡ μικρὰ Ἰλιάς, μετὰ τῆς ὁποίας συνή-
πτετο ἡ Ἰλίου πέρσις, ἡ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν μὴ ληφθεῖσα
εἰς τὸν κύκλον. Τοῦ τελευταίου ποιήματος ἡ ὑπόθεσις ἀκρι-
βέστερον δὲν δύναται ν' ἀναπτυχθῆ· τινὰ ὅμως ἐξ αὐτοῦ ἀνα-
φέρουσιν ὁ Πausανίας καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Λέ-
σχω ὁ Σίνων, ὁ τοῦ Αἰσίμου υἱός, ἀνυψώσας δαδα, ἔδωκε ση-
μεῖον εἰς τοὺς Ἕλληνας τοῦ νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς πόλεως
μέ τὸ :

Νῦξ μὲν ἔην μέσση, λαμπρὴ δ' ἐπέτελλε σελήνη (1).

Παρέδωκε δ' ὁ Λέσχης, ὅτι ὁ μὲν Μέγης ὁ Τρῶος ὑπὸ Ἀδ-
μήτου τοῦ Ἀργείου ἐπληγώθη (2), ὁ δὲ Λυκομήδης ὁ υἱὸς τοῦ
Κρέοντος ὑπὸ τοῦ Ἀγήνορος (3), ὁ δὲ Ἀστύνορος ὑπὸ τοῦ Νεο-
πτολέμου (4). Ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἔγραψεν, ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Διο-

1) Τζιτζιῆς εἰς Λυκόφρ. 344. Ἐνθα βλέπε Μύλλερ. καὶ τὴ μετ' Ὀμηρ. 720.
δπου παράβαλε τὴν τοῦ Ἰακωβτίου σημείωσιν.

2) Πaus. X, 25. σ. 860. 3) Πaus. αὐτόθ. σ. 861.

4) Πaus. X, 26. σ. 863.

μήδους ὁ Κόροιβος (1), ὑπὸ δὲ τοῦ Νεόπτολέμου ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Ἀγήνωρ (2), καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐρυπύλου ὁ Ἀξίων ἐφόνεύθησαν (3). Οἱ δὲ στίχοι, οὗς ὁ Τζέτζης ἐκ τῆς Ἰλίου πέρσεως τοῦ Λέσχεω διέσωσε, καὶ περὶ ὧν ἀνωτέρω ἀνέφερα, εἰσὶν οὗτοι:

Αὐτὰρ Ἀχιλλῆος μεγαθύμου φαίδιμος υἱὸς
 Ἐκτορέην ἄλοχον κατάγει κοίλας ἐπὶ νῆας·
 Παιῖδα δ' ἑλὼν ἐκ κόλπου εὐπλοκάμοιο τιθῆνης·
 Ῥίψε, ποδὸς τεταγὼν, ἀπὸ πύργου τὸν δὲ πεσόντα
 Ἐλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ Μοῖρα κραταιή·
 Ἐκ δ' ἔλετ' Ἀνδρομάχην, ἠΰζωνον παράκοιτιν·
 Ἐκτορος, ἣν τε οἱ αὐτῷ ἀριστῆες Παναχαιῶν
 Δῶκαν ἔχειν, ἐπίηρον ἀμειβόμενοι γέρας ἀνδρῶν·
 Αὐτὸν τ' Ἀγχίσαιο γόνον κλυτὸν ἱπποδάμοιο
 Αἰνεΐαν, ἐν νηυσὶν ἐβήσατο ποντοπόροισιν,
 Ἐκ πάντων Δαναῶν ἀγέμεν γέρας ἕξοχον ἄλλων.

Πρὸς τούτοις δὲ πολλοὶ τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν ἠκολούθησαν τὰ ἔχνη τοῦ Λέσχεω, ἐξ ὧν ἀναφέρω τοὺς τραγικούς (4), Πίνδαρον (5), Κόϊντον Σμυρναῖον (6), Τζέτζην (7), Βιργίλιον (8). Εἰς διαφόρους δὲ περιστάσεις ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἰλιακῆς πλακῆς παρέστησε τὸν ποιητὴν τοῦτον, ἐν ἣ προσηγεγραμμένας ἀναγινώσκωμεν τὰς λέξεις: **ΙΛΙΑΣ Η ΜΙΚΡΑ ΛΕΓΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΛΕΣΧΗΝ ΠΥΡΡΑΙΟΝ.**

Τὸ Λέσχην ὠταύτως ἀκολουθεῖ καὶ Τελέσις ὁ Μηθουμναῖος. Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τῆς μαρμαρίνου πλακῆς, τῆς δι' ἀναγλύφων καὶ δι' ἐπιγραφῶν κεκοσμημένης, περὶ ἧς in Bib. vet.

1) Πaus. X, 27. σ. 865. 2) Πaus. αὐτόθ. 3) Πaus. αὐτόθ.

4) Παράβλ. Ἐσμ. εἰς Ἀριστοτ. αὐτόθ.

5) Σχολ. εἰς Πίνδ. Νέμ. VI, 85.

6) Tychsen de Quinto Smyrneo. p. 28. sq.

7) Ἴδε Ἰακωβ. περὶ τοῦ Τζέτζου καὶ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ σ. XXI, καὶ ἐφ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς εἰς τὰ μεθ' Ὀμηρ. 534, 571, 600, 602, 677, 680. σημειώσεις.

8) Heynii exc. I. ad Virgil Aen. II, p. 365. sqq. exc. IV, p. 387. exc. IV. ** p. 392. exc. V, σ. 399. exc. XIII, σ. 428.

lit. et art. p. IV. ἐξέθεσεν ὁ Ἡρένιος, ταῦτα ἀναγινώσκονται: . . . MAXIASOYXHNTEΛEΣIΣOMHΘYMNAIOS. Δηλονότι ὁ συγγραφεὺς τῆς πλακὸς ἔγραψεν ἢ ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ ἢ ΤΙΤΑΝΟΜΑΧΙΑΣ, ὅθεν γίνεται δῆλον, ὅτι ὑπὸ τοῦ Τελέσιως τοιοῦτου εἴδους ποίημα ἐποιήθη. Ὁ δὲ χρόνος τοῦ ποιητοῦ τούτου, ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύει περὶ αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ. Εἰκάζω ὅμως, ὅτι ὑπῆρξε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν κυκλικῶν ποιητῶν, καὶ ὄχι μετὰ ταῦτα, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἐνόμισα, ὅτι ἐνταῦθα πρέπει νὰ μνημονευθῇ.

Μεταβρίνω εἰς τὴν κιθαρωδίαν καὶ τὴν μετ' αὐτῆς συνδεδεμένην ποίησιν, αἵτινες πρὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῶν ἐπικῶν ποιητῶν, περὶ ὧν πρὸ ὀλίγου ἐπραγματεύθημεν, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἀχμάσασαι ἐν τῇ Λέσβῳ· διότι ἂν καὶ δὲν ἔφθασε μέχρις ἡμῶν ἡ μνήμη τινῶν, πρὸ τοῦ Τερπάνδρου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μουσικῆς ἐνασχοληθέντων, οὐδαμῶς ὅμως εἶναι πιθανόν, ὅτι πρῶτος ὁ Τέρπανδρος ὑπηρέτησεν εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην, ἀλλὰ μᾶλλον οὕτως ὀριστέον, ὅτι αὐτὸς μετῆλθε τὴν κιθαρωδίαν, τὴν ὑπ' ἄλλων πρὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ καλλιεργουμένην, προαγαγὼν αὐτὴν εἰς τὸν ὑψηλότερον τῆς τελειότητος βαθμόν. Ὁ δὲ περὶ τῆς τοῦ Ὀρφέως κεφαλῆς καὶ τῆς λύρας μῦθος, τῶν εἰς τὴν νῆσον Λέσβον ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης ἀφιχθισῶν, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ὑπὸ τῶν Λεσβίων καλλιεργηθείσης μουσικῆς τέχνης πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Μεταξὺ δὲ τῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν οἷς ταῦτα μνημονεύονται, διαπρέπουσιν οἱ λίαν ὑπερέχοντες στίχοι τοῦ ποιητοῦ Φανόκλου. Οὗτος διηγήθεις τὸν ὑπὸ τῶν Βιστονίων (Θρακικῶν) γυναικῶν τοῦ Ὀρφέως θάνατον, διὰ τὸν λόγον ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐδίδαξεν εἰς τοὺς Θρακᾶς τὸν παιδικὸν ἔρωτα, οὕτω διατείνεται:

Τοῦ δ' ἀπὸ μὲν κεφαλὴν χαλκῷ τάμον· αὐτίκα δ' αὐτὴν
Εἰς ἄλλα Θρηϊκίην ρίψαν ὁμοῦ χέλυι

Ἦλῳ καρϋνάσαι, ἴν' ἐμπορέοιντο θαλάσση.
 Ἄμφω ἄμα, γλαυκοῖς τεγγόμεναι ῥοθίοις.
 Τὰς δ' ἰερῆ Λέσβῳ πολιτὴ ἐπέκελσε θάλασσα,
 Ἦχῆ δ' ὡς λιγυρῆς πόντον ἐπέσχε λύρης,
 Νήσους τ', αἰγιαλοὺς θ' ἀλιμυρέας, ἔνθα λίγειαν
 Ἄνερές Ὀρφεῖην ἐκτέρισαν κεφαλῆν.
 Ἐν δὲ χέλυν τύμβῳ λιγυρὴν θέσαν, ἧ καὶ ἀναύδους
 Πέτρας καὶ Φόρκου στυγνὸν ἔπειθεν ὕδωρ.
 Ἐκ κείνου μολπαί τε καὶ ἡμερτὴ κιθαριστὺς
 Νῆσον ἔχει· πασέων τ' ἐστὶν ἀοιδοτάτη (1).

Πρὸς τοὺς στίχους τούτους παραβλητέον τὸ τοῦ Ὀβιδίου χωρίον *Metamorph.* XI, 50. ὅστις καὶ αὐτὸς διηγεῖται, ὅτι ἡ τοῦ Ὀρφέως λύρα μετὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐφέρθη εἰς τὴν Λέσβον. Τινὲς ὁμῶς παραδίδουσιν, ὅτι μόνη ἡ λύρα ἀφίχθη εἰς τὴν Λέσβον (2), ἄλλοι δὲ, μόνον ἡ κεφαλὴ (3). Ἐν τῇ Ἀντισσαίᾳ χώρα, ἐν ᾗ λέγεται, ὅτι ἐνταριάσθη ἡ τοῦ Ὀρφέως κεφαλὴ, ἀναφέρει Μυρσίλος ὁ Λέσβιος (4), ὅτι αἱ ἀηδόνες ἔψαλλον γλυκύτερον, παρὰ εἰς ἄλλους τόπους. Κατὰ δὲ τὴν διήγησιν τοῦ Φιλοστράτου ἡ κεφαλὴ τοῦ Ὀρφέως, ἐνοικοῦσα εἰς ἄντρον τι τῆς Λέσβου, τότεν περιφήμους ἐδίδε χρητμοὺς, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, λησμονήσαντες τὰς Κλαρίους, Γρυνείας καὶ Δελφικὰς μοίρας, ἐπορεύοντο εἰς τὴν Λέσβον μόνον διὰ νὰ ζητῶσι χρητμοὺς (5).

Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν μῦθον τὰ λείψανα τοῦ Ὀρφέως προσορμισθέντα εἰς τὴν Λέσβον ὑπὸ τῶν κυμάτων, καὶ εἰς τύμβον ὑπὸ

1) Παρὰ Στοβζίῳ LXII, σ. 399. Ῥουγκεν. ἐπιστολ. κριτ. II, σ. 302.

2) Νικομαχ. Γερατ. βιβλ. II, σ. 29. ἐκδ. Μείβομ. Παρὰ τῷ Φιλοστράτῳ Ἡρωϊκ. κεφ. X, σ. 713. λέγει ὁ Νίκλας εἰς Ἀντίγονον τὸν Καρύστιον, σ. 10. ἐκδ. Βεχμανν. καὶ ὁ Βοιττίγητος εἰς Μουσαῖον τὸν Ἀττικόν, ὅτι ἡ λέξις λύρα ἀδίκως ὑπὸ τοῦ Ὀλεαρίου ἐξηλείφθη T. I. φυλλαδ. II, σ. 333.

3) Ἀντίγ. Καρύστ. κεφ. 5. Hygin. Poet. Astron. p. 373. ἐκδ. Muncker. Εὐστάθ. εἰς Διονύσ. τὸν Περιηγ. 537.

4) Παρ' Ἀντιγ. κεφ. 5. 5) Φιλόστ. βίος Ἀπολλων. Τυαν. IV, 14. σ. 151. Ἡρωϊκ. κεφ. V, σ. 703. καὶ ἱφ. ἐκδ. Ὀλεαρ.

τῶν κατοίκων καλυφθέντα ἀπετέλεσαν, ὥστε οἱ Λέσβιοι νὰ ᾔηται εὐφύεστατοι εἰς τὴν μουσικὴν τέχνην. Ἀλλὰ τούτων τὴν ἐξήγησιν οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὴν σήμερον. Δῆλον, ὅτι οἱ ἔνδοξοι κατὰ τὴν κιθαρωδικὴν τέχνην ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις Λέσβιοι μουσικοί, καὶ οἱ τούτους ἀκολουθήσαντες λυρικοὶ ποιηταὶ παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ πλάτῃσι τὸν μῦθον τοῦτον. Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖ καὶ ὁ Εὐστάθιος, ὅστις ἐν ταῖς εἰς Διονύσ. τὸν Περιηγ. παρεκβολ. στίχ. 537. λέγει: «Τοῦτο δὲ ἐμυθεύθη διὰ τὸ ἀρίστους ἐκεῖ καὶ μετὰ Ὀρφέα γενέσθαι ἄνδρας λογίους». Δύναται ὅμως τὸ πρᾶγμα καὶ ἀκριβέστερον ν' ἀναπτυχθῆ ὡς ἀκολούθως. Ἐδείξαμεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Βοιωτία, ἀφ' ἧς ἄποικοι Αἰολικοὶ μετενάστευσαν εἰς τὴν Λέσβον, κατωκλήθη ποτὲ ὑπὸ Θρακῶν, οἵτινες ὁμολογεῖται παρὰ πᾶσιν, ὅτι ἐλαμπρύνθησαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν μουσικὴν τέχνην. Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἰκάζω, ὅτι ὁ περὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ὀρφέως καὶ τῆς λύρας μῦθος σημαίνει, ὅτι οἱ Αἰολεῖς, λαβόντες τὴν κιθαρωδίαν παρὰ τῶν Βοιωτικῶν Θρακῶν, μετέφεραν αὐτὴν εἰς τὴν Λέσβον καὶ ἐκεῖ τὴν ἐτελειοποίησαν. Ἀφανισθείσης δὲ τῆς μνήμης τῶν ἀρχαιοτάτων μουσικῶν, προβαίνομεν παρευθεὺς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς κιθαρωδικῆς τέχνης, τὸν Τέρπανδρον.

ὑπὸ βεβαιωτάτων μαρτυριῶν τοῦ τε Παρίου μαρμάρου (1), τοῦ Πινδάρου (2) καὶ ἄλλων συγγραφέων καταδείκνυται, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ὑπῆρξε Λέσβιος, ὥστε περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν δύναται ν' ἀναφυῆ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ νομίση τις, ὅτι ὁ Σουΐδας ἀντιμάχεται γράφων, ὅτι ὁ Τέρπανδρος, κατὰ τὴν διήγησίν τινων, ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἄντισσαν, πόλιν τῆς Λέσβου, ὑπ' ἄλλων δὲ, ὅτι ἐνομίσθη Κυμαῖος, καὶ ὑπ' ἄλλων πολίτης τῆς Ἄρνης, πόλεως τῆς Βοιωτίας (3). Διότι πολλάκις συνέβη, ὥστε εἰς καὶ ὁ αὐτὸς νὰ λέγηται πολίτης καὶ τῆς ἀποικίας, καὶ

1) Ἐποχ. 35. 2) Παρ' Ἀθηναίῳ XIV. σ. 635. D.

3) Ἴδε Τέρπανδρος.

αὐτῆς τῆς Μητροπόλεως, περὶ ἧς ὑποθέσεως πάμπολλα δύναται ν' ἀναφερθῶσι παραδείγματα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων. Μίμνερνος ὁ ποιητής, ἐπαρατήρησεν ὁ Σουίδας (1), ὅτι κατὰ μὲν τὰς μαρτυρίας τῶν περισσοτέρων συγγραφέων ἐγεννήθη εἰς τὴν Κολοφῶνα, ὑπὸ δέ τινων ἐνομίσθη Σμυρναῖος. Ὁ Ἑκαταῖος, εἷς τῶν περιφημοτέρων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἱστορικῶν, ὅστις ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ, Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, Ἰωσήπου, Εὐσεβίου καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀβδηρίτης λέγεται, ὁ Ζόρνιος νομίζει, ὅτι εἶναι ὁ αὐτός, ὃ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (2) μεταξὺ τῶν λαμπρῶν Τητίων μνημονευόμενος, λέγων *in animadversionibus ad Hecataei Abderitae Eclogas* p. 2. ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Ἑκαταῖος οὗτος ὑπὸ τοῦ Χριστοφ. Κελλαρίου *Geographiae antiquae lib. III, c. 3. p. 74.* Τηῖος καλεῖται, ἐκάτερον τὸ ἐπωνύμιον τοῦτο εὐχόλως δυνάμεθα νὰ συμβιβάσωμεν. Διότι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀνακρέοντος οἱ Τηῖοι, μὴν ὑποφέροντες τὴν τῶν Περσῶν ὕβριν, καὶ ἐκλιπόντες τὴν Τέω, ἀπώκησαν εἰς Ἀβδηρα, πόλιν τῆς Θράκης, ἀφ' οὔ καὶ τοῦτ' εἴρηται: *Ἀβδηρα καλὴ Τητίων ἀποικία.* Ὁ Κρεύζερους παρατηρεῖ εἰς ἱστορ. Ἑλλ. ἀποσπάσμ. σελ. 6. ὅτι ὁ Ζόρνιος ἔσφαλε λέγων, ὅτι ἡ γνώμη τοῦ προεξετέθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Κελλαρίου. Διότι οὗτος ἀκολουθῶν τὴν διήγησιν τοῦ Στράβωνος, τοῦτο μόνον λέγει, ὅτι ἡ Τέως ὑπῆρξε πατρίς τοῦ ἱστορικοῦ Ἑκαταίου, καὶ τοῦ ποιητοῦ Ἀνακρέοντος. Περὶ τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Ζορνίου οὐδὲν ἀποφασίζει ὁ Κρεύζερους. Ἐγὼ ὁμως νομίζω, ὅτι ὀρθῶς ἐπαρατήρησεν ὁ Ζόρνιος, ὅτι καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Κελλαρίου εἶτε τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενος Ἑκαταῖος δὲν ὑπῆρξε διάφορος ἐκείνου, ὃν Ἀβδηρίτην καλοῦσι. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης ἐνομίσθη Τηῖος ὑπὸ τινων. Σουίδας: « Πρωταγόρας Ἀβδηρίτης, υἱὸς Ἀρτέμωνος, ἢ καὶ Μαιανδρίου· τινὲς δὲ αὐτὸν καὶ Τηῖον ἔγρα-

1) Ἴδε Μίμνερμος. 2) Βιβλ. XIV, σ. 644.

φαν». Ἐκ τούτων εἷς εἶναι καὶ ὁ Εὐπολις παρὰ Διογένη τῷ Λαερτίῳ IX, 50.

Κατὰ παρόμοιον δὲ τρόπον καὶ Τέρπανδρος ὁ Λέσβιος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤδη ἐπανερχόμεθα, Ἄρναϊος ὑπότινων ἐρρέθη (1). Ἡ δ' Ἄρνη πόλις ὑπῆρξεν ἀρχαιοτάτη τῶν Βοιωτῶν, τῶν ἐκ τῆς Φθιώτιδος διωχθέντων ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν εἰς τὴν γῆν, τὴν μετὰ ταῦτα μὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν (2). Εἰς τὴν Βοιωτίαν δὲ, καθὼς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἀποικία τῶν Ἀχαιῶν ἐλθοῦσα ἐκ τῆς Πελοποννήσου, τόσον πολλοὺς ἐκ τῶν κατοίκων συνοίθησε περὶ ἑαυτὴν, ὥστε ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Βοιωτίας ἔλαβεν. Ἡ Ἄρνη λοιπὸν καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς Βοιωτίας πόλεις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μητέρες τρόπον τινὰ τῶν ἐν τῇ Λέσβῳ κατασταθεισῶν ἀποικιῶν. Ἦδη δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ διατὶ Κυμαῖος ὑπότινων ὀνομάσθη ὁ Τέρπανδρος. Διότι εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης, τῆς ὑπὸ τοῦ Κλεοῦ καὶ τοῦ Μαλαοῦ, καθὼς ἀνωτέρω εἴπομεν, κτισθείσης, ἐστάλησαν ἀποικίαι εἰς τὴν Λέσβον, τὴν ὅχι μακρὰν ἀπέχουσιν. Ἡ δὲ Κύμη ἀποδοθεῖσα εἰς τὸν Τέρπανδρον ὡς πατρίς, εὐκόλως ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ ν' ἀναφερθῇ τὸ γένος τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον, ὅπερ, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Σουΐδα, ἔκαμόν τινες (3). Ὅτι δ' ὁ πατὴρ τοῦ Ἡσιόδου ἐγκαταλείψας τὴν Αἰολικὴν Κύμην, μετώκησεν εἰς Ἄσκραν, κώμην τῆς Βοιωτίας, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ μαθητόμεν. Ἀλλὰ καθὼς δὲν ἔλλειψαν ἄνθρωποι εἰπόντες, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐκ τῆς Κύμης ἔλκει τὴν καταγωγὴν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δὲν ἐδίστασαν ν' ἀναφέρωσι τὸ γένος τοῦ Τέρπανδρου τινὲς μὲν εἰς Ἡσίοδον, τινὲς δὲ εἰς Ὅμηρον. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα, διίσχυρίσθησαν, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἦτον υἱὸς τοῦ Βοίου, ἕγγονος τοῦ Φωκέως, καὶ θυσέγγονος τοῦ ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου γεγωνότος Εὐρυφῶντος, πραγματικῶς ὅμως πα-

1) Μύλλερ. Ἱστορ. τῆς Δωρικ. Φυλ. 1, σελ. 122. ἐρ.

2) Μύλλερ. Περὶ Ὄρχομ. σ. 392. 3) Σουΐδας ἐν λ. Τέρπανδρος.

τήρ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Δερδενεύς, ὡς ἐν τῷ Παρίῳ Χρονικῷ παρα-
δέδοται (1).

Πολὺ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ Ἄντισσα ὑπῆρξε πατρίς τοῦ
Τερπάνδρου, ἢ ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Μήθυμναν. Διότι τὸ μὲν
πρῶτον βεβαιοῦται ὑπὸ τε τοῦ Πλουτάρχου (2), Στεφάνου τοῦ
Βυζαντίου (3), Σουΐδα (4), Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (5)
καὶ ἄλλων, τὸ δὲ δεύτερον ἐπερείδεται εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ
Διοδώρου μόνον, συγγραφέως ὀλίγον ἀκριβοῦς (6).

Περὶ δὲ τοῦ χρόνου, εἰς ὃν πρέπει νὰ τεθῆ ὁ Τέρπανδρος,
δέν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πολὺς δισταγμός. Καθότι Ἑλλάνι-
κος ὁ Λέσβιος διηγεῖται (7), ὅτι αὐτὸς πρῶτος πάντων ἐνί-
κησεν ἐν τοῖς Καρνείοις, τοῖς κατὰ τὴν 26 Ὀλυμ. ὑπὸ τῆς
Λακεδαίμονος καθιδρυθεῖσι (8). Τὸ δὲ Πάριον Χρονικὸν δια-
βεβαιοῖ, ὅτι 381 ἔτη πρὸ τοῦ Διογνήτου, ἄρχοντας ἐν Ἀθήναις
τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 129 Ὀλυμ., ἐλαμπρύνθη ὁ Τέρπανδρος διὰ
τῆς μουσικῆς τέχνης, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ Εὐσεβίου, ὅστις εἰς
τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 33 Ὀλυμ. οὕτω γράφει. « Ὁ Τέρπανδρος
ἐπίσημος νομίζεται κιθαρωδός ». Ἐντεῦθεν ἀρκούντως γίνε-
ται δῆλον, ὅτι ὁ Τέρπανδρος πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς 26 Ὀλυμ.
μέχρι τῆς 33 ἔνδοξος ἐγένετο. Ἦδη δ' ἄς ἴδωμεν ἐφ' ὅσον δύ-
νανται νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Τερπάνδρου
ἐπίλοιποι διηγήσεις πρὸς ἣν ἀρτίως ἐξεθέσαμεν. Ὁ αὐτὸς Ἑλ-

1) Ἐποχ. 32. ΤΕΡΠΑΝΔΡΟΣ Ο ΔΕΡΔΕΝΕΟΣ περὶ τῆς γραφῆς τῶν λέξεων
τούτων ἀμφίβηλλεν ὁ Σελδηνός. Δερδενεύς ὠνομάζετο ὁ πατὴρ τοῦ Τερπάν-
δρου, καθὼς ἐρθῶς ἐπαρατήρησαν Θωμάς ὁ Λυδιάτος καὶ ὁ Παλμέριος.

2) Περὶ μουσικ. κεφ. 30. 3) Ἴδε Ἄντισσα.

4) Ἴδε Τέρπανδρος καὶ μετὰ Λέσβιον ᾠδόν.

5) Στρώματ. βιβλ. I, σ. 309.

6) Τὸ χωρίον τοῦτο μοι φαίνεται εἰλημμένον ἐκ Νικομάχου τοῦ Γερασσηνοῦ
Ἐγγειρ. Ἀρμον. (Βιβλ. II, ἐν ἀρχῇ σ. 29. ἔκδ. Meibom.) Ἀναιρεθέντος τοῦ
Ὀρφέως ὑπὸ τῶν Θρακικῶν γυναικῶν, τὴν λύραν αὐτοῦ βληθῆναι εἰς τὴν θά-
λασσαν, ἐκβληθῆναι δὲ εἰς Ἄντισσαν πόλιν τῆς Λέσβου. εὐρόντας δὲ ἀλίεας
ἐνεγκεῖν τὴν λύραν πρὸς Τέρπανδρον.

7) Τόμ. II, σ. 639. 8) Ἀθῆν. XIV, σ. 635. G.

λάνικος, ὅστις πρῶτον νικητὴν τὸν κιθαρωδὸν ἐκεῖνον ἐν τοῖς Καρνείοις ἀποφαίνεται, παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ Στρώμ. I. σ. 398. ἔκδ. Potter. « Τέρπανδρον ἱστορεῖ κατὰ Μίδαυ γεγονέναι ». Ὁ δὲ Δοδβέλλος de Graecorum Romanorumque cyclis diss. III, p. 130 sq. δι᾽ ἰσχυρίζεται, ὅτι αὕτη Ἑλλανίκου τοῦ Λεσβίου ἡ διήγησις δὲν ἀληθεύει, εἰμὴ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Τέρπανδρου, τὴν ὁποίαν οὐχὶ ἀρκετὰ διακρίνουσιν οἱ συγγραφεῖς ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι τῆς σκοτεινῆς μέχρι τοῦδε ἱστορίας. Οὕτω λοιπὸν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἐγεννήθη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μίδου, βασιλέως τῶν Φρυγῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Δοδβέλλος, ἀκολουθῶν τὴν διήγησιν τοῦ Εὐσεβίου, ἐσημείωσεν εἰς τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς 26 Ὀλυμπιάδος. Ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἔσχατον ἔτος τῆς 20 Ὀλυμ. ἐγεννήθη ὁ Τέρπανδρος, τότε βεβαίως ἔφερε τὸ 50^{ον} ἔτος καθ' ὃν χρόνον φρονεῖ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὑπῆρξεν ἐπίσημος, καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ τὸ Χρονικὸν Μάρμαρον. Εἰς δὲ τὰ Κάρνεια, εἰς ἃ νικητὴς ἀνεδείχθη ὁ Τέρπανδρος, συμπεραίνει ὁ Δοδβέλλος, ὅτι ἦτο τοῦλάχιστον 21 ἔτους, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρκετὰ ἀναλογον. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν τοιοῦτον λογισμόν, ἐντελῶς ἀπίθανον διὰ τὴν ἐξῆς μάλιστα αἰτίαν, ὅτι τὴν λέξιν γεγονέναι, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται ὁ Ἑλλάνικος, πάντοτε σχεδὸν μὲ αὐτὴν τὴν δύναμιν εὐρίσκομεν τεθειμένην εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων, ἵνα σημαίνει ἀκμάζειν, βιώσθαι. Πρὸς τούτοις οὐδὲν σφάλλομεν δοξάζοντες, ὅτι ὁ Λέσβιος συγγραφεὺς ἐσκέφθη περὶ ἐκείνου τοῦ Μίδου, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον εἰς τὴν 20 Ὀλυμ. ἐσημείωσεν ὁ Εὐσέβιος. Καθότι πλείονας εἶδεν ἡ Φρυγία βασιλεῖς αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα φέροντας, τοὺς ὁποίους ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ Ἑνρίκου Δοδβέλλου τακτικώτερα περιέγραψεν ὁ Βουχιέριος in dissertationibus Herodoteis c. VIII. (1). Περὶ ἐνὸς λοιπὸν τῶν Μίδων ἐκείνων, ὅστις μετὰ τὴν 20 Ὀλυμ. ἔλαβε

1) Πιράβλ. Βεσσαλίγγ. καὶ Λάρχερ. εἰς Ἡρόδοτ. I, 14.

τὴν ἀρχὴν τῆς Φρυγίας, πρέπει νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὁμιλεῖ ὁ Ἑλλάνικος, ποῖον ὅμως εἶχεν ἐν νῶ θετικῶς δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῆ. Παρατηροῦμεν δὲ, ὅτι ὁ ἱστορικὸς οὗτος οὐδαμῶς ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ὅτι αἱ εἰς διάφορα χωρία ἐκτεθειμέναι διηγήσεις αὐτοῦ εὐκόλως δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς ἀλλήλας. Θαυμαστὸν δὲ εἶναι, ὅπερ ὁ Ἀθήναιος ἐν βιβλ. XIV, σ. 635. λέγει, ὅτι ὁ Ἰερώνυμος ἐν τῷ περὶ κληρονομιῶν βιβλίῳ ἀναφέρει τὸν Τέρπανδρον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Λυκούργου νομοθέτου, ὅστις, ὡς ἅπαντες συμφώνως ἱστοροῦσι, μετὰ Ἰφίτου τοῦ Ἡλείου τὴν πρώτην ἀριθμηθεῖσαν τῶν Ὀλυμπιάδων ἐσύστησεν. Ὁ Δοδβέλλος αὐτόθι, σ. 142 καὶ ἐφεξῆς πιστεύει, ὅτι οὐχὶ ἀλόγως ὑπέπτευσεν ὁ Τίμαιος, ὁ ὑπ' αὐτοῦ πατὴρ τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας καλούμενος, ὅτι δύο Λυκοῦργοι ὑπῆρξαν ἐν Σπάρτῃ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὧν ἀμφοτέρων τὰς πράξεις εἰς τὸν ἕνα ἀπέδωκαν διὰ τὴν μεγαλύτεραν τοῦ ὀνόματος εὐκλειαν. Ἐντεῦθεν ἄρα, καθὼς διατείνεται ὁ Δοδβέλλος, ὁ Ἰερώνυμος ἐσημείωσεν εἰς ἑκάτερον Λυκοῦργον συγχρόνους αὐτῷ ποιητάς, καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὸν πρεσβύτερον, ὅσοι ὑπῆρξαν τοῦ νεωτέρου Λυκούργου σύγχρονοι, ἐν οἷς καὶ τὸν Τέρπανδρον. Οὐδὲ ἠδύνατο οὗτος, κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Δοδβέλλου, ἐὰν δὲν ἔπραττεν οὕτως, νὰ πληρώσῃ πέντε βιβλία περὶ ποιητῶν πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀκμασάντων. Δυνατὸν ἦτο, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τοῦ Δοδβέλλου, καὶ τρεῖς νὰ ὑπάρξωσι Λυκοῦργοι· πρῶτος ὁ τοῦ Πρυτάνιδος εἴτε τοῦ Εὐνόμου υἱός, δέκατος εἴτε ἐνδέκατος ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους, δεύτερος, ὁ μετὰ τοῦ Ἰφίτου τὰς Ὀλυμπιάδας ἀνανεώσας, καὶ τρίτος τέλος, ὁ νεώτερος μὲν τοῦ Ὀμήρου, πρεσβύτερος δὲ τοῦ Τερπάνδρου ὑπάρξας· νεώτερος δηλονότι τῆς 23 Ὀλυμ., πρεσβύτερος δὲ τῆς 26, ἢ τῆς 33 Ὀλυμ. Διότι οὕτως, λέγει ὁ Δοδβέλλος, ἅπαντα συμφωνοῦσιν. Ἡ γνώμη αὕτη κατὰ πόσον εἶναι ἀσπαστέα, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Τοσοῦτον ἀπέχει, τοῦ νὰ δύναται τις νὰ φρονῆ περὶ δύο ἢ τριῶν Λυκούργων, καθ' ὅσον μόλις εἰς

δύναται νὰ νομισθῆ ὑπάρξας ποτέ. Ὅθεν δῆλον, ὅτι ἡ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Τερπάνδρου διήγησις τοῦ Ἰερωνύμου δὲν δύναται νὰ συμβιβασθῆ εὐκόλως πρὸς τὴν τοῦ Ἑλλανίου, τοῦ Εὐσεβίου καὶ τοῦ Παρίου Μαρμάρου. Ἀλλ' οὐδ' ὁ Στούρτζιὸς βεβαίως ἐσυμβίβασεν αὐτάς, ὅστις εἰς τὰ τοῦ Ἑλλανίου ἀποσπάσματα σελ. 85. οὕτω γράφει. « Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Σώσιμος (Σωσίβιος παρ' Ἀθην. αὐτόθ.), ἀναφέρων τὴν 26 Ὀλυμ. ἔτυχε τῆς ἀληθοῦς ἐποχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ πρώτη Ὀλυμπιάς τῆς κοινῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ 28 τοῦ Ἰφίτου, ἔπεται, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἐνίκησεν εἰς τὰ Κάρνεια ὀκτὼ σχεδὸν ἔτη πρὸ τῆς ἀνακαινίσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται, ὅτι ὁ λογισμὸς οὗτος δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν τοῦ Ἰερωνύμου ». Ἡ θαυμάσιος πλάνη, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ, εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν φανερά. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κοπιᾶσθωμεν ματέως συμβιβάζοντες τὰς διαφόρους ταύτας περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Τερπάνδρου γνώμας, ἐπειδὴ ἡ τοῦ Ἑλλανίου διήγησις, καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἠκολούθησαν αὐτὸν, πασίδηλον ὅτι εἶναι τὰ μάλιστα ἀληθῆς, καὶ εὐκόλως δύναται νὰ καθοραθῆ τι τὸ κινήσαν τὸν Ἰερώνυμον, ἵνα σημειώσῃ τὸν Τέρπανδρον σύγχρονον τοῦ Λυκούργου. Γνωστότατον δηλονότι ταῖς Ἑλλησιν ἦτον, ὅτι ὁ κιθαρωδὸς οὗτος πρῶτος ἀντέγραψε μὲ ἤχους φωνῶν τοὺς εἰς τὸν Λυκοῦργον ἀποδιδόμενους νόμους. Τοῦτο, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἠπάτησε τὸν Ἰερώνυμον, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον παρέπεισεν αὐτὸν, ὥστε νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀπὸ τῆς 26 μέχρι τῆς 33 Ὀλυμπιάδος ἔνδοξον κατὰ τὴν μουσικὴν τέχνην Τέρπανδρον, εἰς τὴν ἡλικίαν Λυκούργου τοῦ νομοθέτου, ἢ μᾶλλον εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐκεῖνος πιστεύεται κοινῶς, ὅτι διώρθωσε τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πολιτείαν (1).

1) Παράβλ. Egeret. Chronologie de Newton, Tom. II, σ. 198—203. ἐκδ. Πάρις 1796. ὅστις, παραδεχθεὶς τὸν λογισμὸν τοῦ Ἑλλανίου, ἀνασχευάζει πολὺ καλὰ τὸν Ἰερώνυμον.

Λείπεται ἤδη νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς Γλαύκου τοῦ Ἰταλοῦ γνώμης, τῆς ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερομένης. Οὗτος ἐν τῷ περὶ ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μουσικῶν βιβλίῳ λέγεται, ὅτι ἔδειξε τὸν Τέρπανδρον ἀρχαιότερον τοῦ Ἀρχιλόχου: «Πρεσβύτερον αὐτὸν Ἀρχιλόχου ἀποφαίνει Γλαῦκος ὁ ἐξ Ἰταλίας» λέγει δὲ Πλούταρχος περὶ μουσικ. κεφ. 4. καὶ παρακατιῶν (κεφ. 5.), «μετὰ δὲ Τέρπανδρον καὶ Κλονᾶν Ἀρχίλοχος παραδίδεται γενέσθαι». Ὁ δὲ Ἀρχίλοχος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γύγου, τοῦ ἀπὸ τῆς 13 μέχρι τῆς 23 Ὀλυμπιαδος κρατήσαντος τὴν τῶν Λυδῶν ἀρχήν. Σφόδρα λοιπὸν διαφωνεῖ πρὸς τὸν Ἑλλάνικον, Εὐσέβιον καὶ Πάριον Μάρμαρον, Γλαῦκος ὁ Ἰταλὸς, ἡ γνώμη τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Ἑλλανίκου διήγησις, ἡ ἐκ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα, νομίζει ὁ Δοδθέλλος αὐτόθι, ὅτι δὲν ἀληθεύει, εἰμὴ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Τερπάνδρου. Ἡμεῖς ὅμως νομίζομεν, ὅτι αἱ γνώμαι τοῦ τε Γλαύκου καὶ τοῦ Ἑλλανίκου δὲν δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ τὴν μὲν πρέπει ν' ἀσπασθῶμεν, τὴν δὲ ν' ἀποδοκιμάσωμεν. Τοσοῦτον δ' ὀλιγώτερον τὴν τοῦ Γλαύκου διήγησιν κρίνομεν πιθανήν, καθ' ὅσον μᾶλλον ἐναντιοῦται εἰς αὐτὴν Φανίας ὁ Ἐρέσιος, ὅστις παρὰ Κλήμεντ. τῷ Ἀλεξ. Στρώμ. 1. σ. 398. θέτων τὸν Λέσχην πρὸ τῆς ἡλικίας τοῦ Τερπάνδρου, θεωρεῖ τοῦτον μεταγενέστερον τοῦ Ἀρχιλόχου.

Περὶ δὲ τῆς ἐπιλοΐπου βιογραφίας τοῦ Τερπάνδρου οὐδὲν σαφὲς ἔχομεν, εἰμὴ ὀλίγιστα, ἀφορῶντα τὴν τέχνην, ἐν ἣ ἐλαμπρύνθη. Ὁ Ἑλλάνικος ἐδιηγήθη ἐν τε τῷ ποιήματι, ἐν ᾧ τοὺς Καρνεονίκας ἐπαρίθμησε, καὶ ἐν τῷ εἰς πεζὸν λόγον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως συγγράμματι αὐτοῦ, ὅτι ἐν τοῖς Καρνείοις, ἅτινα ἀπὸ τῆς 26 Ὀλυμ. πρὸς τιμὴν τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος ἐπανηγυρίζοντο, πρῶτος πάντων ὁ Τέρπανδρος ἐξῆλθε νικητῆς (1). Ὁ αὐτὸς τετράκις μετ' ἔπειτα, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ

1) Ἀθήν. XIV, σ. 635. Ε.

τῷ Πλουτάρχῳ (1), ἐνίκησεν εἰς τὰ Πύθια, τὸ ὁποῖον δὲν ἀντιμάχεται πρὸς ὅσα περὶ τῆς τοῦ Τερπάνδρου ἡλικίας πρὸ ὀλίγου ἐξεθέσαμεν. Διότι ἂν καὶ ἦνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι αἱ Πυθιάδες ἀπὸ τοῦ 3^{ου} ἔτους τῆς 48 Ὀλυμ. ἠριθμήθησαν (2), δύναται ὁμως νὰ ἐξελεχθῇ ἕκ τε τοῦ Στράβωνος, τοῦ Πausανίου καὶ ἄλλων, ὅτι πολὺ πρὸ τούτου τοῦ χρόνου εἰς τοὺς Δελφοὺς ἠγωνίζοντο οἱ κιθαρῳδοὶ πρὸς ἀλλήλους.

Πλείστοι τῶν συγγραφέων μνημονεύουσιν, ὅτι ὁ Τέρπανδρος δυνάμει τῆς μουσικῆς κατέπαυε τὰς ταραχὰς, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ἱστορήματος: Οἱ Λακεδαιμόνιοι κατατρυχόμενοι ὑπὸ στάσεως, καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος συμβουλευθέντες, ἔλαβον παρὰ τῆς Πυθίας τὴν ἀπόκρισιν, ν' ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Λέσβιον μουσικόν. Τότε ὁ Τέρπανδρος, ἐξόριστος ἐπ' ἐγλήματι φόνου, προσεκλήθη ὑπὸ τῆς Λακεδαίμονος, ὅστις, ψάλλον ἐν τοῖς συσσιτίαις, τοσοῦτον μετέβαλε τὰς τῶν Λακεδαιμονίων ψυχὰς, ὥστε λησμονήσαντες οὗτοι τὰς διγυνοσίας, καὶ δάκρυα χύσαντες, ἀμοιβαίως ἠσπάσθησαν (3).

1) Περὶ μουσικ. κεφ. 4.

2) Ὑπὸ τοῦ Βοικίου in Explicati. ad Pindar. Olymp. XII, σ. 206. καὶ ἐφ.

3) Πλούταρχ. περὶ μουσικ. κεφ. 42. Περὶ παροιμ. Ἀλεξανδρινῶν 110. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραχ. τιμωρουμ. 13. α' Ἐὼ τοίνυν (ἔφη) ὄμοιον ἐν Σπάρτῃ κήρυγμα τούτῳ τὸ Μετὰ Λέσβιον ᾠδὸν, ἐπὶ τιμῇ καὶ μνήμῃ Τερπάνδρου τοῦ παλαιοῦ κηρυττόμενον· Διοδώρ. Ἀποσπάσμ. Τόμ. II, σ. 639. ἔκδ. Βεσσαλιγγ. (Τζέτζης Χιλιάδ. I. 16.) Ἀριστείδ. λόγος περὶ ὁμοιοῦς πρὸς τοὺς Ῥοδίους, καὶ Πλάτων. II, σ. 305. 311, Ζηνοβ. Ἐκατοντ. παροιμ. 9. Σουῖδ. Ἡσύχ. Διογενιαν, ἴδε Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν. α' Παρσιμία λεγομένη ἐπὶ τῶν τὰ δευτέρῳ φερομένων. Οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Λεσβίους κιθαρῳδοὺς πρώτους προσεκαλοῦντο. Ἀκαταστατούτης γὰρ τῆς πόλεως αὐτῶν, χρησμός ἐγένετο, Λέσβιον ᾠδὸν μεταπέμπειν· οἱ δὲ ἐξ Ἀντίσσης Τέρπανδροι ἐπ' αἵματι φεύγοντα μεταπέμψαντο, ἤκουον αὐτοῦ ἐν τοῖς συσσιτίαις καὶ κατετέλλησαν.—Οἱ Λακεδαιμόνιοι στασιάζοντες μεταπέμψαντο ἐκ Λέσβου μουσικὸν Τέρπανδρον, ὅστις ἤρμωσεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς, καὶ τὴν στάσιν ἔπαυεν. Εἶποτε οὖν μετὰ ταῦτα μουσικοῦ τινὸς ἤκουον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔλεγον, Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν. Σχολ. εἰς Ὀμήρ. Ὀδύσσ. III, 267. σ. 99. ἔκδ. Βουτράν. Χριστόδωρος ἐν Ἀνθολ.

Ἄπο δὲ τοῦ χρόνου τούτου ὁ Τέρπανδρος ὑψίστην παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔχαιρε τιμὴν, οἵτινες, εἴαν ποτε μετὰ ταῦτα ἤθελον ἀκούσῃ μουσικόν τινα ἀρκετὰ ἐπίσημον ἀνεφώνουν: Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν, δηλαδὴ ὅσον μέγιστοι καὶ ἂν ἦσαν οἱ ἔπανοι, οὕς ἠδύναντο νὰ δώσωσιν εἰς τὸν μουσικόν, νὰ λέγωσιν αὐτὸν δεῦτερον τοῦ Τερπάνδρου. Ἐτέρα τις διήγησις περὶ τῆς ἀξιοθαυμάστου ἐνεργείας τῆς τοῦ Τερπάνδρου μουσικῆς ὑπάρχει παρὰ τῷ Βοηθίῳ ἐν τῷ περὶ μουσικῆς βιβλίῳ, ὅστις παραδίδει, ὅτι οὗτος διὰ τῆς τέχνης αὐτοῦ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς τοὺς Λεσβίους καὶ Ἴωνας.

Ἦδη δ' ἄς ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τὴν ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου καλλιεργηθεῖσαν μουσικὴν, καὶ ἄς ἴδωμεν ὁποῖαι ὑπῆρξαν αἱ πρὸς τὴν κιθαρωδικὴν τέχνην ὠφέλεια αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον παρατηρητέον, ὅτι ἔτυχε τὴν δόξαν, δι' ἧς ἐπίσημος ἐγένετο, οὐχὶ μετὰ τῶν ἐγχωρίων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἐνθα τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς αὐτοῦ μέρος διήγαγε. Κερδίσας δὲ εἰς Σπάρτην ἐν τοῖς Καρνείοις τὴν νίκην κατὰ τῶν ἐφαμίλλων τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἐπιδείξας τοῖς ὑπὸ τῆς διχονοίας καταπονυμένοις Λακεδαιμονίοις τὰ λαμπρὰ προτερήματα, μέγα μετὰ τὴν ἐκείνων παρεσκεύασεν ἑαυτῷ ὄνομα, μᾶλλον ὅμως ἐλαμπρύνθη διὰ τοῦτο, ὅτι ἐβελτίωσε τὴν ἀρχαίαν τὸν Σπαρτιατῶν μουσικὴν. Ὁ Πλούταρχος περὶ μουσικῆς κεφ. 9 λέγει· α Ἡ μὲν οὖν πρώτη κατάσασις τῶν περὶ τὴν μουσικὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ Τερπάνδρου καταστήσαντος γεγένηται.» Διὰ τῶν λέξεων τούτων ὁ συγγραφεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ δεῖξῃ, ὅτι πρῶτος ὁ Τέρπανδρος

Ἑλλην. Τόμ. III, σ. 165. Ἰακώβ. περὶ ἀνδριάντος τοῦ Τερπάνδρου τοῦ ἐν τῷ βαλανείῳ Ζεῦξιππος καλούμενῳ τεθειμένου:

Μήτε λίπης Τέρπανδρον Ἐθθρονον, οὗ τάχα φαίης,
Ἐμπνοον, οὐκ ἄφθογγον ἰδεῖν βρέτας· ὡς γὰρ ὄλω,
Κινυμέναις πραπίδεςσιν ἀνέπλεκε μύστιδα μολπῆν,
Ὡς ποτε δινήεντος ἐπ' Εὐρώτας βράων
Μυστιπόλῳ φόρμιγγι κχτεπρήνεν ἀείδων
Ἀγχεμάχων κακώκητας Ἀμυκλαίων ναετήρων.

ἐδίδαξεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν μουσικὴν· διότι δμολογεῖται, ὅτι πρὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῶν Λεσβίων κιθαρῳδῶν οἱ Πελοποννήσιοι ὑπερεῖχον κατὰ τὴν ἐμπειρίαν τῆς μουσικῆς τέχνης τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐν τῶν πρωτίστων μελῶν ὠνομάσθη Δώριον. Ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον λέγει ὁ Πλούταρχος, ὅτι ὁ Τέρπανδρος μετέβαλε τὴν μουσικὴν, τὴν ὁποίαν πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ εἶχον ἐν χρήσει οἱ Σπαρτιᾶται, ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Εἰς τὰς λέξεις τοῦ Πλούταρχου προσθετέα ἢ τοῦ Παρίου Χρονικοῦ 35 Ἐποχὴ, περὶ τοῦ τελευταίου μέρους τῆς ὁποίας ἤδη πρέπει νὰ δμιλήσωμεν, διότι τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος ἀλλαχοῦ θέλει παράσχη εἰς ἡμᾶς ὕλην διαπραγματεύσεως. Ἰωάννης ὁ Σελδηνός, πρῶτος ἐκδότης τῶν Ἀρουνδελιανῶν Μαρμάρων, ἔγραψεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ: **ΤΗΝΕΠΡΟΣΘΕΜΟΥΔΙΚΗΝΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ**, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀτόπου ταύτης ἀναγνώσεως ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐξαχθῇ καὶ ἔννοια ἄτοπος. Νομίζει δηλονότι ὁ Σελδηνός, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Παρίου Χρονικοῦ ὑπῆρξεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ προστάτης τῆς συνήθους μουσικῆς, καὶ ὅτι εἶχε τὴν ἐξουσίαν τῆς συλλήψεως, ἢ τὴν κλησιν εἰς τὸ δικαστήριον, ἢ καὶ ἀμφοτέρω, ἐκείνων, οἵτινες ἐναντίον, παρ' ὅτι οἱ νόμοι, ἢ τὰ νενομισμένα ἤθη διέταττον, ἤθελον ἀνακαινίσαι τὴν μουσικὴν· καὶ ὅτι οὕτω διηγούμενος τὸν νεωτερισμὸν τοῦ Τερπάνδρου, ὑπέμνησεν ἐν παρόδῳ καὶ ἐν παρενθέσει ἕτερόν τινα σύγχρονον αὐτοῦ, ὅστις, ἀκολουθήσας τὸ τοῦ Τερπάνδρου παράδειγμα, ἤμαρτεν εἰς τὸν παραδεδεγμένον ἐκεῖνον τῆς ἀρμονίας τρόπον, καὶ ὅτι τέλος προσκληθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον ἠθώθη. Ὁ δὲ Παλμέριος φρονεῖ, ὅτι πρέπει νὰ τεθῇ: **ΤΗΝΕΠΡΟΘΕΣΜΟΥΔΙΚΗΝΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ**, ἐννοῶν διὰ τῶν λέξεων ἐμπροθέσμου δίκην νόμον ῥυθμοῦ, καὶ νομίζων ὅτι ὁ Τέρπανδρος μετέβαλε τὸν ἀρχαῖον τοῦ ῥυθμοῦ τρόπον. Ὁ δὲ Θωμᾶς ὁ Λυδιάτος, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Πριδεαύξιος, **ΤΗΝΕΜΠΡΟΣΘΕΔΗΜΟΥΔΙΚΗΝΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ**, εἰκάζει, ἐννοῶν τὴν τοῦ Τερπάνδρου ἐνώ-

πιον τοῦ τῶν Λακεδαιμονίων δήμου δίκην, εἰς ἣν ὑπόθεσιν κατωτέρω θέλομεν ἐπανέλθει. Αἱ γραφαὶ αὗται ἅπασαι σφαιεραὶ οὗται, οὐδαμῶς εἰσὶ παραδεκταί. Τὸ ἀληθές ἀνεκάλυψεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ in *Observationibus Miscellaneis*, vol. II. Τόμ. III, σ. 341. καὶ ἐφεξῆς, ὅστις εἰς μὴ ἀμφίβολλον ὑπόθεσιν εἶναι δαψιλέστερος τοῦ δέοντος, καὶ μεταχειρίζεται ἀφθονίαν λόγων εἰς τὸ νὰ ἐξελέγξῃ τὰς ψευδεῖς τῶν ἄλλων εἰκασίας. Διότι ὁ γνωστότατος τοῦ Παρίου Χρονικοῦ συγγραφεὺς ΤΗΝ-ΕΝΠΡΟΣΘΕΜΟΥΣΙΚΗΝΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ ἔγραψεν, ἀποθλέπων εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου μεταβολὴν τῆς μουσικῆς. Ὁ αὐτὸς σοφὸς ἀνὴρ ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι ἡ κάτω γραμμὴ τοῦ στοιχείου Σ εὐκόλως δύναται νὰ ἐκληθῆ ἀντὶ τῆς βάσεως τοῦ Δ στοιχείου, ἐπειδὴ τὰ γράμματα τοσοῦτον εἶναι τετριμμένα, ὥστε δὲν δύναται ν' ἀναγνωσθῶσιν ἄνευ μεγίστου κόπου. ΜΟΥΣΙΚΗΝ ἐπίσης ἔγραψε καὶ ὁ Χανδλέρου ἐν τῇ τῶν Ἀρουνδελλιανῶν Μαρμάρων ἐκδόσει αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον τρόπον τῆς ἀνασκευάσεως τοῦ χωρίου οὐδ' ὁ I. P. Φόρστερος ἠγνῶει, γράψας ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ Παρίου Χρονικοῦ πρωτοτύπῳ, ὅπερ ἰδίαις αὐτοῦ χερσὶ γραφέν διατηρεῖται ἐν τῇ τοῦ Βερολίνου Βιβλιοθήκῃ, Σ ὑπὲρ τοῦ στοιχείου Δ.

Ζητεῖται ἤδη, τίνι τρόπῳ μετέβαλεν ὁ Τερπάνδρος τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν. Ἐν πρώτοις πρέπει ν' ἀναφέρωμεν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος κατεσκεύασε τὴν λύραν μὲ ἐπτὰ χορδὰς, τὴν μέχρι τοῦδε τέσσαρας μόνον περιέχουσας, περὶ οὗ δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν, αὐτοῦ τοῦ Τερπάνδρου ἀντιποιουμένου εἰς ἑαυτὸν, διὰ τῶν ἐξῆς στίχων, τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου καὶ τοῦ Στράβωνος διασωθέντων, τὴν δόξαν τῆς τοῦ ἑπταχόρδου ἐφευρέσεως:

Ἡμεῖς τοι τετράγηρυν ἀποστέρξαντες ἀοιδὴν

Ἑπτατόνῳ φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους (1).

1) Οὕτως οἱ στίχοι ἀναγινώσκονται παρ' Εὐκλείδ. εἰσαγωγ. Ἀρμον. σ. 19.

Ὅσον δ' ὑπὸ πλείστων καὶ βεβαιωτέρων τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν ἐπικυροῦται, ὅτι τὸ ἐπτάχορδον τοῦ Τέρπανδρου ὑπῆρξε συνεχῶς ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις, κατὰ τοσοῦτον ἀπεροῦμεν περὶ τοῦ Πλουτάρχου γράφοντες, ὅτι ὁ Τέρπανδρος διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτὼ χορδῶν κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἐφόρων· «Τὸν Τέρπανδρον (περὶ ἐπιγραφ. Λακων. σ. 251. ἔκδ. Hutten) ἀρχαιώτερον ὄντα καὶ ἄριστον τῶν καθ' ἑαυτὸν κιθαρῶδων καὶ τῶν ἠρωϊκῶν πράξεων ἐπαινέτην ὅμως οἱ Ἐφοροὶ ἐζημίωσαν καὶ τὴν κιθάραν αὐτοῦ προσεπασσάλευσαν φέροντες, ὅτι μίαν μόνην χορδὴν ἐπέτεινε περισσοτέραν τοῦ ποικίλου τῆς φωνῆς χάριν». Ἐπειδὴ δ' αὕτη ἡ τοῦ Πλουτάρχου διήγησις ἀντιμάχεται ἐντελῶς εἰς ὅσα παρὰ τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσι περὶ τῆς ὑπὸ τῶν νόμων τῶν Λακεδαιμονίων καθιε-

Ὁ δὲ Στρίβων βιβλ. XIII, σ. 618. εὐτὼ γράφει τὸν πρῶτον στίχον. «Σοὶ δ' ἡμεῖς τετραγῆρυν ἀποστρέψαντες ἀσιδήν». Τὸν δὲ τελευταῖον ἔχει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς Στρώματ. II, σ. 685. C. «Ἐπτατόνω φάρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους, ποιητῆς τις οὐκ ἄτημος γράφει». — Τὸ δὲ ἐξῆς τοῦ Πλουτάρχου χωρίον ἐν βιβλίῳ περὶ μουσικῆς, κεφ. 30. «ὁμοίως δὲ καὶ Μελανιππίδης ὁ μελοποιὸς ἐπιγενόμενος, οὐκ ἐνέμεινε τῇ προῦπαρχούσῃ μουσικῇ, ἀλλ' οὐδὲ Φιλόξενος, οὐδὲ Τιμόθεος· οὗτος γὰρ, ἐπταφθόγγου τῆς λύρας ὑπαρχούσης ἕως εἰς Τέρπανδρον τὸν Ἀντισσαῖον, διέβριψεν εἰς πλείονας φθόγγους» ὁμολογεῖται παρὰ τῶν πεπαιδευμένων, ὅτι εἶναι λίαν διεφθαρμένον. Ἴδε Βοίχ. περὶ μετρ. Πινδάρου βιβλ. σ. 205. — Ὁ Πλίνιος Φυσικ. Ἱστορ. VII, 56. λέγει: Τὴν κιθάραν ὁ Ἀμφίων, ἢ κατ' ἄλλους ὁ Ὀρφεὺς, ἐφεῦρεν. Ὁ δὲ Τέρπανδρος ἠξήσεν αὐτὴν εἰς ἐπτὰ χορδὰς, προσθέτας τρεῖς εἰς τὰς τέσσαρας, εἰς ἃς ὁ Σιμωνίδης ὀγδόην ἐπρόσθεσε, καὶ ὁ Τιμόθεος ἐνάτην. — Τὰ δὲ περὶ τῆς λύρας τοῦ Τέρπανδρου μυθικὰ ἔχει Νικόμαχος ὁ Γερασηνὸς Ἀρμον. Ἐγχ. βιβλ. II, σ. 29. Meib. «Τὴν λύραν, τὴν ἐκ τῆς χελώνης φασὶ τὸν Ἑρμῆν εὐρηκέναι καὶ κατασκευάσαντα ἐπτάχορδον, παραδεδωκέναι τὴν μάθησιν τῷ Ὀρφεϊ· Ὀρφεὺς δὲ ἐδίδαξε Θάμυριν καὶ Λῆρον. Λῆρος Ἡρακλέα, ἀφ' οὗ καὶ ἀνηρέθη· ἐδίδαξε δὲ Ἀμφίωνα τὸν Θηβαῖον, ὃς ἐπὶ τῶν ἐπτὰ χορδῶν ἐπταπύλους τὰς Θήβας ἠκοδόμησεν. Ἀναρελέντος δὲ τοῦ Ὀρφέως ὑπὸ τῶν Θρακικῶν γυναικῶν, τὴν λύραν αὐτοῦ βλήθησθαι εἰς τὴν θάλασσαν· ἐκβλήθησθαι δὲ εἰς Ἀντισσαν πόλιν τῆς Λέσθου· εὐρόντας δ' ἀλίαις ἐνεγκεῖν τὴν λύραν πρὸς Τέρπανδρον· τὸν δὲ κομίσει εἰς Αἴγυπτον· εὐρόντα (ἐνταῦθα, τότε;) δὲ αὐτὸν ἐκπονήσαντα ἐπιδείξει τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἱερεῦσιν ὡς αὐτὸν πρωθευετὴν γεγενημένον. Τέρπανδρος μὲν οὕτω λέγεται τὴν λύραν εὐρηκέναι».

ρωθείσης λύρας τοῦ Τερπάνδρου ἀναγινώσκουμεν, ἐβειρωρήθη ψευδῆς ὑπό τινων, οἵτινες δοξάζουσι μὲν, ὅτι ὁ Τέρπανδρος διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς μουσικῆς πρασεκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ δήμου, δὲν κατεδικάσθη ὁμοῦς ἰπ' ἐκείνου, ἀλλ' ἀπελύθη διὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ. Τούτων εἷς εἶναι Οὐμφρίδος ὁ Πριδεαύξιος, ὁ τῶν Ἀρουνδελλιανῶν Μαρμάρων ἐκδότης, ὅστις βέλαια μετὰ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Λυδιάτου ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ τοῦ Παρίου Χρονικοῦ, περὶ οὗ πρὸ ὀλίγου ἐγένετο λόγος, ἔχων ἐν ἑαυτῷ πεποιθήσιν, ὅτι πρέπει νὰ τεθῆ, **ΤΗΝΕΜΠΡΟΣΘΕΔΗΜΟΥΔΙΚΗΝΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ**, φρονεῖ, ὅτι ἀφορᾷ τὴν κατὰ τοῦ Τερπάνδρου γενομένην ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων δίκην. Ἐν γένει δ' ἀρνεῖται, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται κατεδίκασάν ποτε τὸν Τέρπανδρον, μὲ μεγίστην πάντοτε τιμὴν κεκοσμημένον, διὰ τὴν λύραν, τὴν ὑπὸ τῶν νόμων ἱερὰν καὶ μόνην ἐν χρήσει νομιζομένην. Ἀλλ' ἐδείξαμεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐν τῷ τοῦ Παρίου Χρονικοῦ χωρίῳ ἐνυπάρχει ἔννοια σαφῶς διάφορος ἐκείνης, ἣν ὁ Λυδιάτος κατ' ἐσφαλμένην εἰκασίαν ἐπέφερεν, ὥστε τὸ χωρίον ἐκεῖνο οὐδ' ἅμιλλαν δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν τοῦ Πλουτάρχου διήγησιν, ἣτις εἶναι δύσκολον νὰ διακριθῆ ἂν ἦναι ἀληθῆς, ἢ ὄχι. Ὁλίγον βεβαίως πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ὁ Τέρπανδρος, τοῦ ὀπίου τὴν Λύραν μὲ ἐπτὰ χορδὰς κατασκευασθεῖσαν εἰς τσαύτην τιμὴν εἶχον οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὥστε καὶ νὰ καταδικάσωσι τὸν Φρύγιδα καὶ Τιμόθεον, νέας εἰς αὐτὴν χορδὰς προσθέσαντας, ἐζημιώθη ποτέ, ἐκτὸς ἐὰν τυχὸν θελήσῃ τις οὕτω νὰ ὑπερασπισθῆ τὴν τοῦ Πλουτάρχου διήγησιν, λέγων, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται πρῶτον μὲν ἔλαβον δίκας παρὰ τοῦ Τερπάνδρου, καὶ προσήλωσαν εἰς τὸν τοῖχον τὴν λύραν αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ, μεταβαλόντες γνώμην, ἀντήμειψαν μὲ βραβεῖδον τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ζημίαν, καὶ εἶχον διηνεκῶς ἐν χρήσει τὴν διὰ κοινοῦ ψηφίσματος κυρωθεῖσαν κιθάραν. Ἐγὼ ὁμοῦς οὐδαμῶς παραδέχομαι τὸν λογισμὸν τοῦτον. Πρὸ πάντων δὲ εἰς τοῦτο ἐμμένω, ὅπερ ὁ Πλούταρχος γράφει περὶ τῆς μιᾶς

χορδῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου ἐν τῷ πρώτῳ τῶν χορδῶν ἀριθμῷ προστεθείσης· διότι ὁμολογεῖται ῥητῶς, ὅτι ὄχι μόνον μίαν, ἀλλὰ τρεῖς χορδὰς ἐπρόσθεσεν εἰς τὰ τέσσαρας τῆς ἀρχαίας λύρας χορδὰς. Τούτων οὕτως ἐχόντων, σφοδρῶς ἀμφιβάλλω, ὅτι ἡ τοῦ Πλουτάρχου διήγησις θέλει συμβιβασθῆ ποτὲ πιθανῶς πρὸς ὅσα οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς παραδίδουσιν (1).

Ἦδη δὲ ἄς ἴδωμεν τίνι τρόπῳ ἦτο κατεσκευασμένον τὸ ἐπτάχορδον τοῦ Τερπάνδρου (2). Τὸ ἀπλούστατον τετράχορδον σύστημα, τοῦ ὁποῦ εὐρέτης αὐτὸς ὁ Ἑρμῆς λέγεται, ἀπετελεῖτο διατεσσάρων. Ἐκ δὺν δὲ τετραχόρδων συνέκειτο τὸ διὰ δισετεσσάρων ἠχοῦν ἐπτάχορδον, οὕτω βέβαια, ὥστε τοῦ ἐνὸς τετραχόρδου ὁ ἦχος ἦτο βαρύτερος, τοῦ δ' ἑτέρου ὀξύτερος. Τὰ τοιούτου εἴδους τετράχορδα ἐκαλοῦντο *συνημιμένα*, διότι σύζευξις εἶτε συναφῆ ἐστὶ δὺν τετραχόρδων ἐξῆς μελωδουμένων ὁμοίων κατὰ σχῆμα φθόγγος κοινός * (3). Μετ' ὀλίγον ὅμως παρενετέθη τόνος μεταξὺ τῶν δὺν τετραχόρδων, ἐξ οὗ ἐγεννήθη τὸ σύστημα, τὸ περιλαμβάνον τὴν διαπασῶν συμφωνίαν. Διὰ τοῦτο ὅμως δὲν συνίστατο ἀπὸ ὀκτὼ χορδὰς ἢ λύρα τοῦ Τερπάνδρου, ὅστις τὸ ἐπτάχορδον αὐτὸ οὕτως ἐρύθμισεν, ὥστε οἱ ἄκροι ἦχοι νὰ ἠχῶσι διαπασῶν, παραλείψας τρίτην χορδὴν ἀπὸ τοῦ ὀξέος τοῦ ὀξυτέρου τετραχόρδου, ἥτις μετὰ ταῦτα ὠνομάσθη τρίτη, ἐνῶ ἡ κλιθεῖσα παρὲ τρίτη ἔλαχε

1) Πρὸς τοῦτο, τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευόμενον, δοξάζουσι ὅτι ἀποβλέπει καὶ ὁ Ἀθήναιος, λέγων ἐν βιβλ. XIV, σ. 628, Β. « Λακεδαιμόνιοι δὲ, εἰ μὲν ἐμάνθανον τὴν μουσικὴν, οὐδὲν λέγουσιν· ὅτι δὲ κρίνειν δύνανται καλῶς τὴν τέχνην ὁμολογεῖται παρ' αὐτῶν, καὶ φασὶ τρεῖς ἤδη σετωκέναι διαφθειρομένην αὐτήν ». Καθότι οὕτως ὀρίζουσιν, ὅτι πρῶτος τῶν καταδικασθέντων διὰ τὴν διαφθορὰν τῆς μουσικῆς ἦν ὁ Τερπάνδρος, δεύτερος ὁ Φρῦνις, καὶ τρίτος ὁ Τιμόθεος.

2) Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλωμεν ἀκολουθήσει ἀκριβῶς τὰ ἔγνη τοῦ Βοικχίου. Βλέπε βιβλ. III. περὶ μέτρ. Πινδάρου σ. 205. καὶ βιβλιάριον περὶ τῶν συγγραμμάτων Φιλολάου τοῦ Πυθαγορείου σ. 72, 73.

3) Εὐκλείδ. σ. 17.

τὸ ὄνομα τῆς παραμέσης. Ταῦτα δὲ διὰ τὰ ἐννοσηθῶσιν εὐκολώτερον ἄς συγκρίνωμεν τὸ τοῦ Τερπάνδρου ἑπτάχορδον πρὸς τὸ ὀκτάχορδον, τὸ ὁποῖον οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνας μετεχειρίσθησαν.

	Ἑπτάχορδον	Ὀκτάχορδον.
	Νήτη	Νήτη
	----- Τόνος -----	
	Παρανήτη	Παρανήτη
	----- Τόνος -----	
Τριημι- τόνιον		Τρίτη
	----- Δίεσις -----	
	Τρίτη	Παραμέση
	----- Τόνος -----	
	Μέση	Μέση
	----- Τόνος -----	
	Λιχανός	Λιχανός
	----- Τόνος -----	
	Παρυπάτη	Παρυπάτη
	----- Δίεσις -----	
	Ἑπάτη	Ἑπάτη

Τὴν ἐν τῷ ἑπτάχορδῳ τοῦ Τερπάνδρου παραλειφθεῖσαν χορδὴν, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὅτι δὲν ἠγνόουν ἐντελῶς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας, ἀλλ' ἐν γνώσει δὲν μετεχειρίζοντο αὐτήν (1). Ταύτης δὲ παραληφθείσης καὶ τῷ ὀνόματι τῆς τρίτης ὀνομασθείσης, ἡ χορδὴ, ἣτις πρότερον τρίτη οὔσα ἀπὸ τῆς νήτης, τρίτη ἐκαλεῖτο, παραμέση ὀνομάσθη. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Πίνδαρος μετεχειρίσθη τὴν λύραν τοῦ Τερπάνδρου καταφρονήσας τὴν ὀγδόην χορδὴν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ καταδείκνυται. Πύθ. II, 70.

1) Περὶ μουσικῆς κεφ. 19.

Ἄθρησεν χάριν ἑπτακτύπου
Φόρμιγγος ἀντόμενος.

Νέμ. V, 22.

Πρόφρων δὲ καὶ κείνοις ἄειδ' ἐν Παλίῳ
Μοισᾶν ὁ κάλλιστος χορὸς, ἐν δὲ μέσαις
Φόρμιγγ' Ἀπόλλων ἑπτάγλωσσον χρυσέῳ πλάκτρῳ
διώκων
ἀγεῖτο παντοίων νόμων.

Ὁ Τέρπανδρος ἐφεῦρεν ἐπίσης τὸ βάρβιτον εἴτε τὴν μάγαδιν, κατὰ τὸν Πίνδαρον, ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἀναφερόμενον, ὅστις ἐν βιβλ. XIV, σ. 685. D. οὕτω γράφει. « Ἀγνοεῖ δὲ ὁ Ποσειδώνιος ὅτι ἀρχαῖόν ἐστιν ὄργανον ἢ μάγαδις, σαφῶς Πινδάρου λέγοντος, τὸν Τέρπανδρον ἀντίφθογγον εὐρεῖν τῇ παρὰ Λυδοῖς πηκτίδι τὸν βάρβιτον.

Τὸν ῥα Τέρπανδρός ποθ' ὁ Λέσβιος εὔρε
Πρῶτος ἐν δεῖπνυσι Λυδῶν,
Ψαλμὸν ἀντίφθογγον ὑψηλᾶς ἀκούων πηκτίδος.

Περὶ τῆς μαγάδεος πλεῖστα ὑπό τε τῶν ἀρχαίων (1), καὶ τῶν νεωτέρων (2) ἐρρέθησαν. Ὁμολογεῖται δ' ὅτι ἦτον εἰδός τι μουσικοῦ ὄργανου, περιέχοντος δύο τοῦλάχιστον διαπασῶν, ὧν αἱ χορδαὶ ἀνταποκρινόμεναι πρὸς ἑαυτάς, ἤχουν μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν συμφωνίαν, τὴν καὶ ἀντιφωνίαν καλουμένην. Συνήθως δ' οἱ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν χοροὶ τοιοῦτοτρόπως ἤγουντο, ὥστε τούτων μὲν τὰ μέλη συνῆδον μὲ τοὺς τοῦ ὀξυτέρου διαπασῶν ἤχους, ἐκείνων δ' αἱ φωναὶ μὲ τοὺς τοῦ βραχυτέρου διαπασῶν. Τὰ δὲ τοιοῦτου εἶδους ἄσματα ἐκαλοῦντο ἀντίσπαστα καὶ ἀντίφθογγα μέλη. Παρέσχε δ' ἡ μάγαδις τὴν χρῆσιν καὶ ἄνευ τινὸς πλήκτρου, διὰ μόνης τῆς τῶν δακτύλων κρούσεως. Ταῦτά πάντα δύνανται νὰ γνωσθῶσιν ἐκ τοῦ ἐξῆς χωρίου τοῦ Ἀθη-

1) Ἀθήναιος βιβλ. XIV, σ. 634. E. ἐφ.

2) Βοίχχιος περὶ μέτρ. Πινδ. III, σ. 261. ἐφ.

ναίου (βιβλ. XIV. σ. 635. B.). « Ἀριστόξενος δὲ, τὴν μάγαδιν καὶ τὴν πηκτίδα χωρὶς πλήκτρου διὰ ψαλμοῦ παρέχεσθαι τὴν χρεῖαν, διόπερ καὶ Πίνδαρον εἰρηκέναι ἐν τῷ πρὸς Ἱέρωνα σχολιῷ τὴν μάγαδιν ὀνομάσαντα, ψαλμὸν ἀντίφθογγον, διὰ τὸ δύο γενῶν ἅμα καὶ διαπασῶν ἔχειν τὴν συνωδίαν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· καὶ Φρύγιχος δ' ἐν Φοινίσσαις εἴρηκε·

Ψαλμοῖσιν ἀντίσπαστ' αἰείδοντες μέλη.
καὶ Σοφοκλῆς ἐν Μυτοῖς·

Πολὺς δὲ Φρύξ τρίγωνος, ἀντίσπαστά τε
Λυδῆς ἐφύμνει πηκτίδος συγχορδία.

Ἐὰν δ' ἀληθῶς πρῶτος ὁ Τέρπανδρος ἐφεῦρε τὴν μάγαδιν, τὸ ὁποῖον εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον ὀλίγον πιθανὸν φαίνεται, οὕτω πρέπει νὰ ἐκφραθῇ τὸ πρᾶγμα. Ἡ πικτίς, ἣν ὁ μουσικὸς οὗτος μεταξὺ τῶν ἐστιάσεων τῶν Λυδῶν λέγεται ὅτι ἤκουσε, πρέπει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ὑπῆρξεν ὄργανον ἐξυτέρου ἤχου, εἰς τὸ ὁποῖον τοσαύτας χορδὰς ἐπρόσθεσεν ὁ Τέρπανδρος, ὥστε ἀπετέλει ὀλόκληρον σύστημα διαπασῶν. Τὸ δὲ ἐξύτερον τοῦτο διαπασῶν φαίνεται, ὅτι ὁ μουσικὸς ἤνωσε μὲ τὸ βεχρύτερον, τὸ ὁποῖον συνείχετο μετὰ τοῦ πρότερον εὐρεθέντος ἐπταχορδου, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐτελειοποίησε τὴν μάγαδιν ἐκείνην. Ἐν τῷ τοῦ Πινδάρου ἀποσπάσματι αἱ γενικαὶ ὑψηλᾶς πηκτίδος ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ, ὥστε ἡ ἔννοια εἶναι: Τὸ βάρβιτον ποτὲ Τέρπανδρος ὁ Λέσβιος ἐξεῦρε μεταξὺ τῶν ἐστιάσεων τῶν Λυδῶν, ἀκούσας τὸν ἤχον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ ὕψος (τουτέστι τὴν ἐξύτητα) τῆς πηκτίδος, τὸ ὁποῖον ἀρκούντως δηλοῦται ἐκ τῶν τοῦ Ἀθηναίου λέξεων, ὡς μικρὸν ἀνωτέρω ἐξέθεσα. Διατὶ δὲ ψαλμὸν ἀντίφθογγον εἶπεν ὁ Πίνδαρος, ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ Ἀθηναίου χωρίῳ δεικνύει ὁ Ἀριστόξενος. Πρέπει ν' ἀναφερθῇ τοῦτο εἰς τὰ δύο διαπασῶν, τὰ κατὰ πρόληψιν ὑπὸ τοῦ Πινδάρου τῇ Λυδίᾳ πηκτίδι ἀποδοθέντα, τῶν ὁποίων αἱ χορδαὶ ἀνταποκρινόμεναι πρὸς ἀλλήλας ἀπετέλουν τὴν ἀντιφωνίαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ τοῦ Πινδάρου ἀντίφθογγ-

γον, καθὼς καὶ τὸ τοῦ Φρυγίου καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἀντίσπα-
στον, καὶ τὸ Διογένης τοῦ Τραγικοῦ (1) ἀντίζυγον. Πρὸς τού-
τοις δὲ ὁ μὲν Ἀριστόξενος καὶ Μέναιχμος ὁ Σικυώνιος βεβαιου-
σιν, ὅτι ἡ μαγάδις εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς πηκτί-
δος (2), ὁ δὲ Διογένης ὁ Τραγικὸς καὶ Φίλλις ὁ Δῆλιος δια-
τείνονται, ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ὄργανα διαφέρουσι πρὸς ἄλληλα (3).
Τὴν γνώμην τῶν πρώτων ἂν καὶ νομίζω ἀληθινήν, τοῦτο ὅμως
μὲ καταπεῖθει, ὅτι ἡ Λυδία πηκτίς, περὶ ἧς ἀναφέρει ὁ Πίνδα-
ρος, διέφερον ἐντελῶς τῆς μαγάδεως, τῆς εἰς τὸν Τέρπανδρον
ἀποδιδομένης. Διότι ἂν ἡ πηκτίς ἐκείνη ἦτον εὐχὴ διάφορον τῆς
μαγάδεως ὄργανον, τουτέστι περιέχον δύο διαπασῶν, δὲν βλέ-
πω τί περιπλέον ἐλείπετο νὰ ἐφευρεθῆ ὑπὸ τοῦ πνεύματος
τοῦ Τέρπανδρου. Ἄλλ' ἅπαντα ἡ περὶ τοῦ βαρβίτου εἴτε τῆς
μαγάδεως τοῦ Πινδάρου διήγησις μοι φαίνεται λίαν ἀβεβαία,
ὥστε ἀμφιβάλλω σφοδρῶς, ὅτι ὁ Τέρπανδρος πρῶτος ὑπῆρξεν
ὁ ἐφευρετὴς τοῦ ὄργανου ἐκείνου. Ἐπειδὴ δὲ Μέναιχμος ὁ
Σικυώνιος παρ' Ἀθηναίῳ βιβλ. XIV. σ. 635. Β καὶ Ε, γρά-
φει, ὅτι πρώτη ἡ Σαπφῶ μετεχειρίσθη τὴν Ἑλληνικὴν πηκτίδα,
τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι ἦτον ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς μαγάδεως, εὐκόλως
πεῖθομαι, προστεθείσης τῆς ψήφου τοῦ συγγραφέως τούτου εἰς
τὴν διήγησιν ταύτην, ὅτι ἡ τοῦ ὄργανου ἐκείνου ἐφεύρεσις πρέπει
ν' ἀποδοθῆ εἰς τὴν Μυτιληναίαν ποιήτριαν, καὶ ὅτι κατὰ ποιη-
τικὴν ἄδειαν μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ Πινδάρου εἰς τὸν Τέρπανδρον.
Ἄλλ' εἰς τοῦτο θέλομεν ἐπανέλθει, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὴν
ἐξιστόρησιν τοῦ βίου τῆς Σαπφούς.

Ὁ Τέρπανδρος πρῶτος, παραδίδει ὁ Πλούταρχος (περὶ μου-
σικῆς κεφ. 3), προσήρμωσε βεβαίαν καὶ σταθερὰν μελωδίαν
εἰς τὰ ποιήματα, τὰ τε ἴδια καὶ τὰ Ὀμηρικὰ, καὶ ἔφαλε ταῦτα
εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας. « Καὶ γὰρ τὸν Τέρπανδρον, ἔφη

1) Παρ' Ἀθηναίῳ I, XIV, σ. 636. Β.

2) Παρ' Ἀθῆν. XIV, σ. 625. Β. καὶ 635. C.

3) Ἀθῆν. XIV, σ. 636. Α, καὶ 636. Β.

(ὁ Ἡρακλείδης ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἐν μουσικῇ) κιθαρωδικῶν ποιητῆν ὄντα νόμων, κατὰ νόμον ἕκαστον ταῖς ἔπεισι τοῖς ἑαυτοῦ καὶ τοῖς Ὀμήρου μέλη περιθέντα, ἄδειν ἐν ταῖς ἀγῶσιν ». Τὰ πλειότερα τῶν τοῦ Τερπάνδρου ποιημάτων, ἐν οἷς λέγεται ὅτι ἐξήλωσε τὸν Ὀμηρον, συνεγράφησαν εἰς ἐξάμετρον ἠρωϊκόν. Ἐκτὸς δὲ τῶν κιθαρωδικῶν νόμων, περὶ ὧν κατωτέρω θέλομεν δμιλήσει, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὰ τοῦ Τερπάνδρου προοίμια, τὰ ὁποῖα συνήθως ἔψαλλε, πρὶν ἢ προχωρήσει εἰς τὴν τῶν μεγαλητέρων ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλων ἐξύμνησιν, ὅπερ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου μανθάνομεν, ὅστις ἐν βιβλίῳ περὶ μουσικ. κεφ. 7 ταῦτα γράφει. « τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς, ὡς βούλονται, ἀφοσιωσάμενοι, ἐξέβαινον εὐθὺς ἐπὶ τὴν Ὀμήρου καὶ τῶν ἄλλων ποιήσιν· δῆλον δὲ τοῦτ' ἐστὶ διὰ τῶν Τερπάνδρου προοιμίων ». Ἐκ τῶν τοιούτων προοιμίων τοῦ Τερπάνδρου καὶ τῶν ἀρχαίων ραψωδῶν ὑπόπτεισεν ὁ Φ. Α. Βόλφιος, ὅτι ἐσυσκευάσθη ποτὲ ὁ ἡμέτερος κυκεὼν τῶν Ὀμηρικῶν ὕμνων (1). Ἴσως δὲ καὶ οἱ δύο ἠρωϊκοὶ στίχοι, οὗς ἐκ τοῦ Εὐκλείδου ἀνέφερον, ἐξ ἑνὸς τῶν Τερπανδικῶν προοιμίων ἐλήφθησαν. Εἰς τὴν τοῦ Πλουτάρχου διήγησιν, τὴν ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἐκτεθεῖσαν, πρέπει νὰ προστεθῶσιν αἱ λέξεις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Στρώματ. βιβλ. 1, σ. 309. « μέλος τε αὖ πρῶτος περιέθηκε τοῖς ποιήμασι καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους νόμους ἐμελοποίησε Τέρπανδρος ὁ Ἀντισσαῖος », ὑπὸ πολλῶν ἠμαρτημένως ἐκληφθεῖσαι. Καὶ ὁ μὲν Γεντιανὸς ὁ Ἐρβιτος οὕτω μεταφράζει τὸ χωρίον: μέλος τε αὖ πρῶτος περιέθηκε τοῖς ποιήμασι καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους νόμους εὐρύθμοις στίχοις ἔγραψε Τέρπανδρος ὁ Ἀντισσαῖος. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης τρόπον ἐξήγησε τὰς λέξεις καὶ ὁ Περιζώνιος, περὶ τῶν τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου καὶ τῶν ἀτμάτων τῶν ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου εἰς μέτρον ὑπαχθέντων σχεπτόμενος, καθὼς γί-

1) Εἰς Ἡσιόδ. Ἑσέρον. σ. 60. Παράβλ. Πρῶλεγ. εἰς Ὀμηρ. σ. 106. καὶ ἄφ.

νεται δῆλον ἐκ τῆς εἰς Αἴλιαν. XII, 50. σημειώσεως αὐτοῦ. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἐδόξασαν, ὅτι διὰ τῶν λέξεων *Λακεδαιμονίους νόμους* δὲν σημαίνονται οἱ πολιτικοὶ τῶν Λακεδαιμονίων νόμοι, ἀλλὰ τὰ ἱερὰ ἄσματα τὰ ἐν κοινῇ χρήσει τότε ὄντα ἐν Σπάρτῃ, καὶ ὅτι ὁ Γέρπανδρος ὑπῆρξεν εὐρέτης τῆς ἱερᾶς μουσικῆς, τῆς ἐν τοῖς νόμοις ἐκείνοις εὐχρήστου παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις. Οὕτως ἐδόξασε καὶ ὁ Βουρμάννος, ἀκολουθήσας τὴν τοῦ Σελδηνοῦ γνώμην, ὅστις ἐν τῷ Παρίῳ Μαρμάρῳ σ. 129. ἔκδ. *Maittair*. οὕτω γράφει· « τὸ ἐμελοποίησεν τοῦ Κλήμεντος δὲν σημαίνει τὸ δι' ἐμμελῶν στίχων γράφειν, ἀλλὰ τὸ διὰ μουσικῶν σημείων ῥυθμίζειν, ἢ φθόγγους προσαρμόζειν, τουτέστι ταῖς ᾠδαῖς καὶ μέλη περιτιθέναι ὥστε ὁ Γέρπανδρος πρῶτος ἐφήρμωσε μέλη εἰς τὰ ποιήματα, εἴτε ἐποίησε μελικὰ ποιήματα, καὶ ὑπῆρξεν εὐρέτης τῆς ἱερᾶς μουσικῆς, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τοὺς νόμους, εἴτε τὰ ἱερὰ ἄσματα ». Ἄλλ' ἅπαντες οὗτοι ἐπλανήθησαν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς τῶν λέξεων ἐννοίας· καθότι διὰ τὸ *Λακεδαιμονίους νόμους* οὐδὲν ἄλλο σημαίνεται, παρ' ὅτι οἱ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτικοὶ νόμοι συνεγράφησαν εἰς ἠρωϊκοὺς στίχους, οὓς ὁ Γέρπανδρος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑποβαλὼν αὐτοὺς ὑπὸ μουσικὸς ῥυθμοὺς, καθὼς καὶ τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ Ὀμήρου ποιήματα. Τοῦτο ἐνόησε καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Βουρμάννου ἀδίκως διαβαλλόμενος Μειβώμιος, ὅστις εἰς Ἄριστοξ. Στοιχ. Ἀρμονικ. σ. 76. τὰς λέξεις, τοὺς *Λακεδαιμονίους νόμους ἐμελοποίησεν*, οὕτω μεταφράζει. « Μελοποίησας τοὺς Λακεδαιμονίους νόμους, κατέστησεν αὐτοὺς ν' ἄδωνται ». Τὸ δὲ μέλος, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ ποιήματα ταῦτα μετεχειρίσθη ὁ Γέρπανδρος δὲν δύναται νὰ ᾔῃαι ἄλλο, παρὰ τὸ Δώριον. Τινὲς διῃσχυρίζονται, ὅτι ὁ Γέρπανδρος ἐφεῦρεν ἐπίσης καὶ τὸ Μιζολύδιον μέλος, ἀλλ' ὁ Βοίχιος φρονεῖ, ὅτι ἐδόξασαν οὕτως ἕνεκα τοῦ πρώτου τῶν μουσικῶν σημείων συστήματος. Βλέπε βιβλ. III, περὶ μετρ. Πινδάρου σ. 235 καὶ 248.

Ἦδη δ' ἄς προσέλθωμεν εἰς τοὺς κιθαρωδικούς τοῦ Τερπάνδρου νόμους, δι' ὧν ἐκεῖνος μεγίστην ἑαυτῷ παρεσκεύασε δόξαν. Τίνος ἕνεκα δὲ τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ἄσματα ὠνομάσθησαν νόμοι ὁ Πλούταρχος διδάσκει ἡμᾶς (περὶ μουσικ. κεφ. VIΓ. XIV. σ. 215. ἐκδ. Οὔττεν.) γράφων· «οὐκ ἐξῆν τὸ παλαιὸν οὕτω ποιεῖσθαι τὰς κιθαρωδίας ὡς νῦν, οὐδὲ μεταφέρειν τὰς ἁρμονίας καὶ τοὺς ῥυθμούς· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐκάστω διετήρουν τὴν οἰκείαν τάσιν· διὸ καὶ ταύτην ἐπωνυμίαν εἶχον· νόμοι γὰρ προσηγορεύθησαν, ἐπειδὴ οὐκ ἐξῆν παραβῆναι καθ' ἕναστον νενομισμένον εἶδος τῆς τάσεως». Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον ἔρμηνεύει τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ Σουΐδας, ὅστις «Νόμος, λέγει, ὁ κιθαρωδικὸς τρόπος τῆς μελωδίας, ἁρμονίαν ἔχον τάκτῃν καὶ ῥυθμὸν ὠρισμένον». Ἄλλον τρόπον πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ὀνόματος προτιμότερον ἀναμφιβόλως τοῦ προαναφερθέντος μεταχειρίζεται ὁ τῶν Προβλημάτων συγγραφεὺς, ὅστις κοινῶς λέγεται, ὅτι εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης, Τμήμ. 14. «Διατὶ νόμοι καλοῦνται, οὕς ἄδουσιν; ἢ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα, ἦδον τοὺς νόμους, ὅπερ ἐν Ἀγαθῦρσαις ἔτι εἰώθασιν; καὶ τῶν ὑσέρων οὖν ὠδῶν τὰς πρώτας τὸ αὐτὸ ἐκάλεσαν, ὡσπερ τὰς πρώτας.» Εἰς τοῦτο τὸ χωρίον ἀπέβλεψεν ὁ Σουΐδας εἰς τὴν φράσιν, *Νόμοι κιθαρωδικοί*, ἐνθα οὕτω γράφει. «Ὁ Ἀπόλλων, καθὼς λέγουσι, διὰ τῆς χρήσεως τῆς λύρας κατέδειξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νόμους, καθ' οὓς νῦν ζῶσιν, πραύτων διὰ τῆς μελωδίας τὰς ἀγρίας αὐτῶν ψυχὰς, καὶ ἀποκαθιστῶν διὰ τῆς ἡδύτητος τοῦ ῥυθμοῦ εὐπρόσιτα τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραγγελόμενα. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐκαλοῦντο κιθαρωδικοί· ἐκεῖθεν, καθὼς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης νομίζει, οἱ μουσικοὶ τρόποι, καθ' οὓς ἄδομεν, καλοῦνται σεμνολογικῶς νόμοι.

Ἐν τῷ Πυθικῷ ἀγῶνι, παραδίδει ὁ Πausanίας X, 7, 2, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Φώτιος ἐκ τοῦ Πρόκλου σ. 523. ὅτι Χρυσόθεμις ὁ Κρήτης ἔψαλεν ὕμνον, τοῦτέστι νόμον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ἐξῆλθε νικητής. «Ὁ μὲν τοι νόμος γράφεται μὲν εἰς

Ἄπολλωνα, ἔχει δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἅπ' αὐτοῦ νόμιμος γὰρ ὁ Ἄπολλων ἐπεκλήθη· ὅτι τῶν ἀρχαίων χοροὺς ἰσάντων, καὶ πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ἀδόντων τὸν νόμον, Χρυσόθεμις ὁ Κρήσιος πρῶτος στολῆ χρησάμενος ἐκπρεπεῖ καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν, εἰς μίμησιν τοῦ Ἄπολλωνος μόνος ἦτε νόμον· εὐδοκιμήσαντος δὲ αὐτοῦ διαμένει ὁ τρόπος τοῦ ἀγωνίσματος». Μετὰ τὸν Χρυσόθεμιν διατείνονται, ὅτι ἐδοξάσθη εἰς τὰ τοιούτου εἴδους ποιήματα ὁ Φιλάμμων. Πλούταρχος περὶ μουσ. κεφ. 5. «τινὰς ἐξ τῶν νόμων τῶν ὑπὸ Τέρπανδρου πεποιημένων, Φιλάμμωνά φασι τὸν ἀρχαῖον, τὸν Δελφὸν, συστήσασθαι». Καὶ Σουτῆδας: (Τέρπανδρος) νόμους λυρικοὺς πρῶτος ἔγραψεν, εἰ καὶ τινες Φιλάμμωνα θέλουσι γεγραφέναι». Ἄλλὰ ταῦτα, καὶ πρὸ πάντων ὅσα περὶ τοῦ Χρυσόθεμιδος διηγοῦνται, οὐδὲν κρείττω τῶν μύθων λέγω. Ἐὰν δὲ βεβχίας καὶ ἀκριβεῖς θεωρήσωμεν τὰς τῶν ἀρχαίων διηγήσεις, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πρῶτος ὁ Τέρπανδρος προσηύρασε βεβχίαν καὶ σταθερὰν μελωδίαν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντας κιθαρωδικούς νόμους.

Ἐκτὸς τῶν κιθαρωδικῶν νόμων ὁμολογεῖται, ὅτι συνετάχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μουσικῶν καὶ οἱ αὐλωδικοί, πρὸς αὐλὸν ἀδόμενοι. Ὅτι ὁμοίως ὁ Τέρπανδρος εἰς τὸ πρῶτον μόνον εἶδος τῶν νόμων ἐνησχολήθη, ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων ἀποδεικνύεται. Ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος, ἀφοῦ ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τοῦ περὶ μουσικῆς βιβλίου ἐμνημόνευσε περὶ τοῦ Κλωνᾶ καὶ Πολυμνήστου τοῦ Κολοφωνίου, ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ οὕτως ἐξακολουθεῖ. «Οἱ δὲ νόμοι οἱ κατὰ τούτους, ἀγαθὲ Ὀνησίκρατες, αὐλωδικοὶ ἦσαν, Ἀπόθετος Ἑλεγχοί, Κωμάρχιδες... καὶ Τριμελής· ὑστέρῳ δὲ χρόνῳ καὶ τὰ Πολυμνάστια καλούμενα ἐξευρέθη· οἱ δὲ τῆς κιθαρωδίας νόμοι πρότερον πολλῶ χρόνῳ κατεστάθησαν ἐπὶ Τέρπανδρου· κείνος γοῦν τοὺς κιθαρωδικούς πρότερον ὠνόμασε» κτλ. Ὁ δὲ Πολυδεύκης, γινόμενου λόγου περὶ τῶν τοῦ Τέρπανδρου νόμων, ἀσφάλλοντα· δὲ, λέγει, οἱ καὶ Ἀπόθετον προτιθέντες αὐτῷ καὶ Σχοινίωνα· οὗτοι γὰρ

αύλητικοί ». Μεταξὺ τῶν νεωτέρων τελευταίων ἡμαρτημένη ἐγεννήθη γνώμη, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ὑπῆρξεν ἐρευρητής καὶ τῶν αὐλωδικῶν νόμων. Τῇ ἐσφαλμένη δὲ ταύτῃ γνώμῃ παρέσχευ ἀφορμὴν ἢ τοῦ Παρίου Χρονικοῦ 35 Ἐποχῆ, εἰς τὸ ὁποῖον χωρίον, ἐν μέρει ἀνωτέρω διαπραγματευθέντες, πρέπει ἤδη νὰ ἐπανέλθωμεν (1). Αἱ λέξεις, περὶ ὧν θέλωμεν ὁμιλήσει, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἀρουνδελλιανῶν Μαρμάρων ἐκδόσει, τῇ παρὰ Ἰωάννου τοῦ Σελδηνοῦ ἐπιμεληθείσῃ, οὕτως εἰσὶ γεγραμμέναι:

ΑΦΟΥ ΤΕΡΠΑΝΔΡΟΣ ΟΔΕΡΔΕΝΕΟΣ ΟΔΕΣΒΙΟΣ ΤΟΥΣ-
ΝΟΜΟΥΣ ΤΟΤ Α...ΩΝ...Δ..ΟΥΣΘΑΙΑΥΛΗΤ. ... ΛΗΣΕ

‘Ο αὐτὸς Σελδηνὸς οὐδόλως περᾶται ἢ ἀνεπληρώση καὶ διορθώση τὸ χωρίον. Ἄλλ’ ὁ Παλμέριος, ἀντὶ τοῦ ΟΥΣΘΑΙΑΥΛΗΤ θέτων θαρραλέως ΟΥΣ ΚΑΙ ΑΥΛΗΤ οὕτως ἀνεπλήρωσε τὰ κενά. ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΟΥΣ ΛΥΡΑΣ ΚΑΙ ΑΥΛΩΝ ΕΔΙ-
ΔΑΞΕΝ ΟΥΣ ΚΑΙ ΑΥΛΗΤΑΙΣ ΣΥΝΗΥΛΗΣΕ, προσθέσας καὶ τὰς ἐφεξῆς λέξεις: « Ἐθεσα λύρας, διότι ὁ Σουίτς περὶ αὐτοῦ τοῦ Τερπάνδρου λέγει, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἔγραψε νόμους λυρικούς. Περὶ τοῦ Τερπάνδρου τούτου πρόπον εἶναι νὰ γινώσκομεν τί ὀρονεῖ ὁ Πολυδεύκης, καὶ νὰ κατακρίνωμεν αὐτὸν νομίζοντα, ὅτι πλανῶνται οἱ ἀποδίδοντες αὐτῷ νόμους αὐλητικούς· ἀλλ’ ὅτι οὗτοι δὲν πλανῶνται διαβεβαίωσι διὰ τοῦ χωρίου τούτου τὸ μάρμαρον ». Ἐγὼ ὁμως μεγάλως θαυμάζω τὴν τόλμην τοῦ ἀνδρός, τοῦ ἐξ εἰκασίας λίαν τολμερᾶς πειραθέντος νὰ

1) Τὰ Χρονικὰ τῆς Πάρου ἐγείφθησαν, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἐν ἔτει 264 π. Χ. (Ὀλυμ. ΡΚΔ', 1.). Ταῦτα εἶναι πίναξ τις ἐκ μαρμάρου εὑρεθείς εἰς τὴν Πάρου ἐν ἔτει 1627, παρὰ τινος Ἀγγλοῦ ὀνόματι Γουλιέλμου Πέττυ. Ὁ πίναξ οὗτος περιεῖχεν ἐν ᾧ ἦν ἔτι ἀκέραιος, τὰ πρῶτιστα συμβάντα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰς σημειώσεις τῶν χρόνων ἀπὸ Κέροπος. Ἐξεδόθη ὑπὸ τὴν Λατινικὴν ἐπιγραφὴν Μάρμαρα Ἀρουνδελλιανὰ (παρὰ τοῦ Ἰωαν. Σίλδεν ἐν Λόνδρῳ 1628. εἰς 4) καὶ ὑπ' ἄλλην Μάρμαρα Ὀξωνία [παρὰ τοῦ Πριδευξίου ἐν Ὀξωνίᾳ 1676. — παρὰ τοῦ Μαιττζίρε, 1732. — παρὰ τοῦ Σανδλέρεν, 1762], καθότι ὁ πίναξ εὑρίσκεται μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀξωνίας: Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Φιλολ. Μεταφρ. ὑπὸ Σκούρ. Τόμ. I, σελ. 184.

ἐξελέγξῃ τὰς σαφεῖς καὶ βεβαίας τῶν ἀρχαίων διηγήσεις. Δὲν ἐλλειψαν μολαταῦτα καὶ τινες ἀποδεχθέντες καὶ ἀκολουθήσαντες τὴν ὑπὸ τοῦ Παλμερίου προεκτεθεῖσαν γνώμην. Ὁ Βουρέττος (in Mem. Acad. inscr. Τομ. X, σελ. 215.) ἔχων πεποιθήσιν ἐν ἑαυτῷ, ὅτι ἢ εἰς τὸ Παρίον Χρονικὸν γενομένη ὑπὸ τοῦ Παλμερίου εἰκασία εἶναι βεβαιότατη, δὲν διστάζει νὰ μεταχειρισθῇ τὸ αὐτὸ χωρίον διὰ ν' ἀποκρούσῃ τὸν Πολυδεύκην, ὅστις ἀρνεῖται, ὅτι ἀπεδόθησαν νόμοι αὐλωδικοὶ εἰς τὸν Τέρπανδρον. Ὁ δὲ σοφὸς ἀνὴρ, οὗ ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα in Obs. Miscell. Vol. II. Tom. III, p. 350. φρονεῖ, ὅτι ὀρθῶς ἐγράφησαν ΛΥΡΑΣ καὶ ΑΥΛΩΝ. Περὶ τοῦ ΕΔΙΔΑΞΕΝ ὁμοίως λέγει, ὅτι ἀμφιβάλλει, ἐπειδὴ ἀρχαιότεροι τοῦ Τερπάνδρου νόμοι μνημονεύονται εἰς τὸ Παρίον Χρονικὸν καὶ εἰς τὸ περὶ μουσικῆς τοῦ Πλουτάρχου βιβλίον. Ὅθεν προτιμᾷ ν' ἀναγνωσθῇ ΗΛΛΑΞΕ ἢ ΜΕΤΗΛΛΑΞΕ. Διότι πιστεύει, ὅτι περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου γενομένου εἰς τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν νεωτερισμοῦ οὐχὶ ἀναρμοδίως ἠδύνατο νὰ λεχθῇ μεταστῆσαι τὴν ἔμπροσθεν μουσικὴν. Μετέστησε τὴν μουσικὴν, τούτέστι μεγαλητέραν καὶ πληρεστέραν μεταβολὴν ἐπέφερον, ἢ νόμους ἠλλάξε. Ἀνώνυμος δὲ τις ἐν τῷ αὐτῷ τῶν Observationum Miscellanearam χωρίῳ, ἄλλως πως ἐπειράθη ν' ἀναπληρώσῃ τὰ ἐν τῷ Παρίῳ Χρονικῷ κενὰ. Φρονεῖ δηλονότι, ὅτι πρέπει νὰ γραφθῇ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΔΙΟΡΘΟΥΣΘΑΙ ΑΥΛΗΤΑΣ ΗΣΚΗΣΕ, ὥστε ἡ ἔννοια εἶναι· ἐδίδαξε τοὺς αὐλητὰς νὰ διορθώσωσι τοὺς νόμους τῶν Λακεδαιμονίων. Ὅτι δ' ὁ Τέρπανδρος ἐν πρώτοις τοὺς μουσικοὺς τῶν Λακεδαιμονίων νόμους διώρθωσε, γίνεται δῆλον, λέγει, ἐξ ἐκείνων, ἅπερ οἱ τοῦ Παρίου Χρονικοῦ ἐρμηνευταὶ εἶπον. Ὁ αὐτὸς, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην του, ἀναφέρει τὰς λέξεις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως· «Τοὺς Λακεδαιμονίους νόμους ἐμελοποίησε Τέρπανδρος ὁ Ἀρτισσαῖος» δεικνύων διὰ τούτου ἐναργῶς ὅτι ἥμισυ ἐνόησε τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου τούτου. Ὁταύτως δὲ καὶ ὁ

Χάνδλερος δὲν ἐσκέφθη ὀρθότερον τοῦ προαναφερθέντος γράφας, **ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙΝΟΥΣΘΑΙ ΑΥΛΗΤΑΣ ΕΘΕΛΗΣΕ**, ἤτοι τοὺς ἀρχαίους νόμους ἠθέλησε, ν' ἀνακαινίσωσιν οἱ αὐληταί. Ἄλλὰ πᾶς τις βλέπει, ὅτι οὐδεμία τῶν εἰρημένων διορθώσεων ἐστὶ παραδεκτέα. Διότι ἅπασαι περιέχουσιν ἔννοιαν, ἐντελῶς ἀντιμαχομένην πρὸς τὰς ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω ἐκτεθείσας τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Πολυδεύκους μαρτυρίας. Τὰ δὲ ἐν τῷ Μαρμάρῳ κενὰ ἐν γένει οὕτω πρέπει ν' ἀναπληρωθῶσιν, ὥστε οἱ αὐλωδικοὶ νόμοι, οἵτινες οὐδόλως ἀνήκουσιν εἰς τὸν Τέρπανδρον, ἐντελῶς ν' ἀποκλείωνται ἐκ τοῦ χωρίου τούτου. Ὁ δὲ Βοίκχιος, τὴν γνώμην τοῦ ὁποῦ ἐνέκρινε, **ΕΙΔΙΔΑΞΕΝ, ΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΗΥΛΗΣΕ** φυλάττων ὅσα ὁ Παλμέριος ἀνεκάλυψε, δλόκληρον τὸ χωρίον οὕτω γράφει: **ΤΕΡΠΑΝΔΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΚΙΘΑΡΩΙΔΩΝ ΕΙΔΙΔΑΞΕΝ ΟΥΣ ΚΑΙ ΑΥΛΗΤΗΣ ΣΥΝΗΥΛΗΣΕ**. Τοῦτο φαίνεται, ὅτι ὁ συνθέτης τοῦ Χρονικοῦ ἠθέλε νὰ ἐκφράσῃ: Ὁ Τέρπανδρος ἔψαλε κιθαρωδικούς νόμους, τοὺς ὁποῖους παρηκολούθει αὐλὸς, πρὸς τὸν ἤχον τῶν χορδῶν. Διότι πολλάκις, δύναται νὰ γνωσθῇ ἐκ τοῦ Πολυδεύκους (1), ὅτι οἱ αὐλοὶ ἠνοῦντο μὲ τὰς κιθάρας, οἵτινες ἐκαλοῦντο αὐλοὶ κιθαριστήριοι. Λοιπὸν ἂν καὶ οἱ νόμοι τοῦ Τερπάνδρου ἦσαν ἀρμόδιοι εἰς τὴν κιθάραν, οὐδὲν ὅμως ἠμπόδιζε τὸν μουσικὸν, νὰ προσάδῃ ἐνίοτε καὶ τὸν αὐλὸν μετ' ἐκείνης. Τὸν ἀρχαῖον συγγραφέα, ὅστις σαφῶς παραδίδει τοῦτο, δὲν ἐγνώρισα: ἀλλ' ἐνῶ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους (2) νόμοι κιθαριστήριοι, τοὺς ὁποῖους παρηκολούθει ὁ αὐλὸς, δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τούτου.

Ὅτι οἱ τοῦ Τερπάνδρου κιθαρωδικοὶ νόμοι εἰς ἐξάμετρον ἠρωϊκὸν ἐγράφησαν, βεβαιοῖ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μου-

- 1) Βιβλ. X, 83. Παράβλ. Βοίκχ. περὶ μέτρ. Πινδάρ. III. σ. 258. ἐφ.

- 2) Βιβλ. X, 81.

σικῆς βιβλίῳ κερ. 4 • Ὅτι δὲ οἱ κιθαρωδικοὶ νόμοι οἱ πάλαι ἐξ ἐπῶν συνίσταντο Τιμόθεος ἐδήλωσε· τοὺς γοῦν πρώτους νόμους ἐν ἔπεσι διαμιγνύων, διθυραμβικὴν λέξιν ἦδεν, ὅπως μὴ εὐθύς φανῆ παρανομῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν », μεθ' ὧν συμφωνοῦσι καὶ τὰ ἐκ τοῦ Πρόκλου ἐν Βιβλιοθήκῃ σ. 523. ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἀναφερόμενα· « δοκεῖ δὲ Τέρπανδρος μὲν τελειῶσαι τὸν νόμον, ἠρώφῳ μέτρῳ χρητάμενος ». Ὅτι δ' ὁ Τέρπανδρος πρῶτος ἐπέθεσεν ὀνόματα εἰς τοὺς κιθαρωδικούς νόμους, παρὰ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Πολυδεύκουσιν μανθάνομεν (1). Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐλήφθησαν ἀπὸ γενῶν τινῶν καὶ προσώπων, καὶ ἀπὸ τῶν μελῶν καὶ ῥυθμῶν αὐτῶν τῶν ποιημάτων. Ὅθεν ἀναφέρονται νόμος Αἰόλιος, Βοιωτικός, Ὀρθιος (2), Τροχαῖος, Ὄξυς, Τετραοίδιος, Καπίων εἴτε Κηπίων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ προοιμίου, τὸ ὁποῖον κατὰ νόμον Ὀρθιον προετέθη ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου, λέγεται ὅτι ἦτον αὕτη:

Ἄμφι μοι αὐτὸν ἀναχθ' ἑκατηβόλον ἀδέτω φρῆν (3),
 ὅθεν λέγουσιν, ὅτι οἱ τὸν νόμον τοῦτον τοῦ Τερπάνδρου ψάλλοντες ἐλέγοντο ἀμφιανακτίζοντες. Μετὰ δὲ ταῦτα παραδίδεται, ὅτι οἱ διθυραμβικοὶ ποιηταί, οἵτινες πάντοτε σχεδὸν ἤρχιζον τοὺς ὕμνους μὲ τὰς λέξεις, ἀμφι μοι αὐτε Φοῖβε ἄναξ Ἀήλιε, ὠνομάσθησαν σκωπτικῶς ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοτράνου ἀμφιάνακτες. Ὁ δὲ Τροχαῖος ἀναμφιβόλως ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν τροχαϊκῶν ῥυθμῶν. Τοῦτο ὁμῶς ὀλίγοι συμφωνεῖ μὲ ὅσα ἐκ τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Πλουτάρχου πρὸ ὀλίγου ἀνεφέραμεν, οἵτινες μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ τοῦ Τερπάνδρου

1) Πλουτάρχ. περὶ μουσικ. κερ. IV. Πολυδεύκης IV, 9, 4. Πιράβλ. Σουτδ. ἐν λ. Νόμος.

2) Ἡσύχιος: Ὀρθιον νόμον· οὕτως ὠνομάσθησαν φασὶν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ῥυθμοῦ, κατὰπερ καὶ τὸν τροχαῖον. Σουτδασ: Ὀρθιον νόμον καὶ τροχαῖον· τοὺς δύο νόμους ἀπὸ τῶν ῥυθμῶν ὠνόμασε Τέρπανδρος· ἀνατεταμένοι δ' ἦσαν καὶ εὐτονοί.

3) Ἄρα διὰ τὸ ἦναι ὁ στίχος οὗτος ὀκτασυστατικὸς πλήρης καθ' ἑξάμετρον, ἀναγνωστέος:

Ἄμφι μοι αὐτὸν ἀναχθ' ἑκατηβόλον ἀδέτω ἀ φρῆν.

νόμοι ἐξ ἠρωϊκῶν ἐξαμέτρων συνετάχθησαν. Ἀλλ' ἵνα ἀρθῇ ἡ δυσκολία αὕτη, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι ὁ Τέρπανδρος δὲν μετεχειρίσθη σταθερῶς τὸ ἐξάμετρον, ἢ, τὸ ὁποῖον βεβαίως μοι ἀρέσει μᾶλλον, ὅτι ἅπαντες οἱ νόμοι, οὔτινες ἀποδίδονται εἰς τὸν Τέρπανδρον, δὲν ἐγένοντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μουσικοῦ. Ὁ δὲ Τετραοῖδιος νόμος, νομίζει ὁ Βοίχχιος, ὅτι ἦτον οἶος καὶ ὁ τριμελής, νόμος αὐλωδικὸς τοῦ Σακάδου, τοῦ ὁποῖου ἡ μὲν πρώτη στροφή, δοξάζει, ὅτι ἦτο Δωρία, ἡ δὲ δευτέρα Φρυγία, καὶ ἡ τρίτη Λυδία (1). Αὕτη σχεδὸν εἶναι καὶ ἡ τοῦ Βουρέττου γνώμη. Ὁ δὲ Κηπίων νόμος ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Κηπίωνος, μαθητοῦ τοῦ Τερπάνδρου, περὶ οὗ μετὰ ταῦτα λέξομεν.

Ὁ νόμος τοῦ Τερπάνδρου ἦτο διηρημένος εἰς μέρη τινά, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυδεύκου (2) ἐκαλοῦντο ἔπαρχα, ἐπαρχεῖα, μέταρχα, κατὰτροπα, μετακατὰτροπα, ὄμφαλδς, σφρυγίς, ἐπίλογος. Ἀντὶ ἔπαρχα, προτιμᾷ δ' Ἰουγ-γερμάννος τὴν ἀνάγνωσιν ἐπτά ἢ ἑπταχα, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ Βουρέττου. Εἰς δὲ τὴν Βοίχχιον ἡ ἀνάγνωσις ἔπαρχα φαίνεται γνησία, ὥστε μέταρχα καὶ ἐπαρχεῖα προσετέθησαν ἐκ τῆς διαφόρου γραφῆς (3). Μοι φαίνεται ὅμως, ὅτι ματαίως ἐκοπίασαν οἱ λόγιοι εἰς τὰς περὶ τῆς σημασίας ἐκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων ἐρεῦνας, ἐπειδὴ φρονῶ, ὅτι ποτὲ δὲν εἶναι ἐλπὶς νὰ εὕρωμεν τὸν ἀληθῆ τῆς διαιρέσεως ἐκείνης λόγον. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Πριδεαυξίου γνώμη περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν τοῦ Τερπάνδρου νόμων εἶναι λίαν ἄτοπος, δοξάζοντος ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἠκολούθησε τὴν ἀρχαιοτάτην τοῦ δράματος διαίρεσιν, οὕτως, ὥστε ὁ νόμος ἔπαρχα εἶτε ἐπαρχεῖα, σύντομόν τι εἶδος προνακρούσματος (praeludii) προηγεῖτο τοῦ προλόγου, ὁ δὲ νόμος μέταρχα προηγεῖτο εὐθὺς τῆς ἐπιτάσεως, ὁ κατὰτροπα τῆς

1) Περὶ μέτρων Πινδάρου βιβλ. III, σ. 251.

2) Ὄνομαστ. ἐν τῇ προναφ. χωρίῳ.

3) Περὶ μέτρ. Πινδ. βιβλ. III, σ. 182.

καταστάσεως, ὁ μετακατάτροπα τῆς καταστροφῆς, καὶ ὁ ὀμφαλὸς τοῦ ἐπιλόγου· τέλος δλόκληρον τὸν μῦθον περιέκλειε καὶ τρόπον τινὰ ἐπεσφράγιζεν ἡ σφραγίς, τῆς ὁποίας ἔσχατον μέρος ἦτον ὁ ἐπίλογος (1). Ὁ δὲ Βουρέττος (2), συγκρίνων τοὺς νόμους τοῦ Τερπάνδρου πρὸς τὰ λυρικά ποιήματα, θεωρεῖ τὸν νόμον ἐπαρχεῖα, ὡς εἰδὸς τι προανακρούσματος, δι' οὗ ὁ ποιητὴς ἔνδοξον θεὸν προσηγόρευε. *Μέταρχα* δ' ἐνταῦθα εἶναι τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ τοῦ ᾄσματος. Διὰ δὲ τοῦ κατάτροπα φρονεῖ, ὅτι σημαίνεται τὸ μέρος τοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον οἱ μουσικοὶ προχωροῦντες πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ ἄγαλμα ἔψαλλον· διὰ δὲ τοῦ μετακατάτροπα, ἐκεῖνο, ὅπερ ἀναχωρῶν ἐκεῖθεν ὁ χορὸς ἔψαλλεν. Ὁμφαλὸς δὲ εἶναι, κατὰ τὸν Βουρέττον, τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ὄλου ποιήματος. Φαίνεται δε, ὅτι οὐχὶ ἀναρμοδίως παραβάλλονται τὰ ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Τερπάνδρου κατάτροπα, μετακατάτροπα, καὶ ὀμφαλὸς, πρὸς τὰς ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν τραγικῶν στροφὰς, ἀντιστροφὰς καὶ ἐπωδὰς. Ἡ σφραγίς, κατὰ τὴν τοῦ Βουρέττου γνώμην, περιεῖχε τὰς τελευταίας δεήσεις καὶ εὐχὰς, καὶ ἔκλειε τὸ ᾄσμα. Διὰ δὲ τοῦ ἐπιλόγου τέλος πάντων, πιστεύει ὁ Βουρέττος, ὅτι προέτρεπεν ὁ ποιητὴς τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐτέθειαν. Ἄλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ὁ λογισμὸς, ὃν ὁ σοφὸς ἀνὴρ προεξέθεσε, ἴθελαι παραδεχθῆ ὑπὸ πολλῶν. Καθότι πρὸ πάντων εἰς τοῦτο ἔσφαλε, νομίσας, ὅτι ὁ χορὸς ἔψαλλε τοὺς τοῦ Τερπάνδρου νόμους, ἐνῶ εἶναι μᾶλλον πιθανόν, ὅτι ὑπ' ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου μὲ τὴν κιθάραν ἐψάλλοντο. Τὰς δὲ τῶν ἄλλων (3) γνώμας, νομίζω, πρέπει νὰ παρατρέξωμεν ἐν σιωπῇ, καθότι οὐδὲ ὅπως συντελοῦσι πρὸς διευκρίνησιν τῆς ὑποθέσεως, ἥτις οὐδέποτε σχεδὸν φρονῶ θέλει διασαφημισθῆ. Τοῦτο ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι τὰ μέρη

1) Περδραύξ. εἰς τὸ Πέρ. Μάρμαρ. στίχ. 20.

2) Ὑπομν. Ἀκκδ. Ἐπιγρ. Χ, σ. 220. ἐφ.

3) Orx Marburg: Kritische Einleitung in die Geschichte und Lehrsätze der alten und neuen Musik. p. 19. sq. 65. sqq.

ταῦτα τῶν Τερπανδρικῶν νόμων λίαν διέφερον πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν μελωδίαν, καὶ δὲν ἀπέβλεπον, καθὼς ἐσφαλμένως ἐδόξασεν ὁ Φορκέλιος, εἰς τὴν ὑπόθεσιν μᾶλλον τῆς ποιήσεως, παρὰ εἰς τὸ μέλος τῆς μουσικῆς.

Ὁ Τέρπανδρος ἐπίσης λέγεται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐν τῷ περὶ μουσικῆς τοῦ Πλουτάρχου βιβλίῳ σ. 432, ὅτι καὶ τῶν σχολίων ὑπῆρξεν ἐφευρετής· ἂ εἰ δὲ, καθάπερ Πίνδαρός φησι, καὶ τῶν σχολίων μελῶν Τέρπανδρος εὑρετής ἦν ». Νομίζουσιν ὁμοίως οἱ σοφοί, ὅτι ὁ Τέρπανδρος δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ὀνομάζεται ἐφευρετής τῶν συμποσιαστικῶν ἐκείνων μελῶν, διότι πρῶτος εἰς αὐτὰ καθὼς καὶ εἰς τὰ ἠρωϊκὰ ποιήματα προσήρμοσε σταθερὰν μελωδίαν (1). Πρὸς τούτοις δ' ὁ Λέσβιος μουσικὸς δὲν μετεχειρίσθη εἰς τὴν ποίησιν μόνον τὸ ἑξάμετρον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος, τὸ ὁποῖον Στρώματ. I. IV. σ. 658. διέσωσε Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, « Ζεῦ, πάντων ἀρχά, πάντων ἡγήτορ, Ζεῦ Σοὶ πέμπω ταύταν ὕμνων ἀρχάν ». Τινὲς τῶν νεωτέρων διίσχυρίσθησαν, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ὑπῆρξεν ἐφευρετής καὶ τοῦ ἐλεγιακοῦ μέλους. Ὁ Φαβρίκιος Βιβλ. Ἑλλην. Τόμ. I. σ. 294. ἐκδ. Ἀρλεσσ. λέγει. « Ἐλέγων ἐφευρετὴν τὸν Τέρπανδρον ἀγνοῶ τίνα μαρτύρια ἔχοντες λέγουσιν ὁ Γυράλδος καὶ in institutionibus poeticis ὁ Βόσσιος. Ὁ Πλούταρχος περὶ μουσικῆς σ. 1132. (Vol. X. 653.) μεταξὺ τῶν ἀυλωδικῶν νόμων ἀναφέρει τοὺς ἐλέγους, ἀλλὰ δὲν λέγει, ἂν τὸ ἐλεγιακὸν εἶδος τοῦ ποιήματος ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου ἐφευρέθη ». Ἡ τοῦ Γυράλδου καὶ τοῦ Βόσσιου γνώμη φαίνεται γεννηθεῖσα ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Πλουτάρχου λέξεων (περὶ μουσικ. κεφ. 3). « Ὁμοίως δὲ Τερπάνδρῳ Κλονᾶν, τὸν πρῶτον συζησάμενον τοὺς ἀυλωδικοὺς νόμους καὶ τὰ προσόδια, ἐλιγείων τε καὶ ἐπῶν ποιητὴν γεγονέναι ». Ἄν καὶ οἱ ἀρχαῖοι βεβαιούσιν, ὅτι οἱ μὲν κιθαρωδικοὶ νόμοι ἐξ ἑξάμετρων συνέκειντο, οἱ δὲ ἀυλωδικοὶ

1) Ἴλγεν. διατριβὴ περὶ σχολίων ποιημάτων σ. 77. καὶ ἐφ.

ἐκ διστιχίων ἐλεγειακῶν, πιθανὸν ὅμως, ὅτι ὁ Τέρπανδρος μετεχειρίζετο ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ποιήμασι καὶ τὸ ἐλεγειακὸν μέτρον. Περιπλέον δ' ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν νῦν πεπαιδευμένων, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν οὗτος ὁ τῶν ἐλέγων ἐφευρετής (1).

Τὸν Τέρπανδρον διεδέχθησαν ἕτεροι μουσικοὶ, οἵτινες τὴν ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργηθεῖσαν τέχνην ἐπὶ τὰ πρόσω προήγαγον. Περὶ τῶν πλείστων ὅμως τούτων πολλὰ ὀλίγα εὐρίσκομεν περισωθέντα ἐν τοῖς τῶν ἀρχαίων συγγράμμασιν. Ἀρχαιότατος πάντων εἶναι ὁ Κηπίων, ὁ ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου ἀγαπηθείς, καὶ τὴν μουσικὴν τέχνην παιδευθείς. Ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἔλαβε τὸ ὄνομα εἰς ἐκ τῶν νόμων τοῦ Τερπάνδρου. Ὁ Κηπίων οὗτος, δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἐκ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Προτρεπτ. σ. 2. D., ὅτι ὑπῆρξε καὶ αὐτουργὸς τοῦ τοιούτου εἵδους τῶν ποιημάτων· « Αἶδει δὲ καὶ Εὐνομος δ' ἐμὸς οὐ τὸν Τερπάνδρου νόμον, οὐδὲ τὸν Καπίωνος », ἐνθα βεβαίως Καπίωνος εἴτε Κηπίωνος πρέπει νὰ γραφθῇ, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Μεζιριάκ, καὶ τοῦ ἐρμηνευτοῦ τοῦ Ἡσυχίου εἰς τὰς λέξεις « Καπίων κιθαρωδικοῦ νόμου ὄνομα ». Ὁ Κηπίων ἐπενόησε κιθάραν νέας καὶ ἰδιαιτέρας μορφῆς, ἣτις, οὔσα κατ' ἐξοχὴν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Λεσβίοις, τοῖς κατοικοῦσι νῆσον οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἀσίας κειμένην, Ἀσιας ἐπωνομάσθη (2). Κατὰ τὴν τοῦ Πλουτάρχου (περὶ μουσικῆς κεφ. 6.) διήγησιν περὶ τῶν Λεσβίων κιθαρωδῶν, τῶν ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Τερπάνδρου ἐξεληθόντων, ἔσχατος ὑπῆρξεν ὁ Περικλείτος, ἀρχαιότερος καὶ ἐν τοῖς Καρνείοις νικητὴς Ἰππώνακτος τοῦ Ἰαμβογράφου, ὅστις ὁμολογεῖται, ὅτι ἤκμασε μεταξὺ τῆς 55^{ης} καὶ 65^{ης} Ὀλυμπιάδος. Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Τερπάνδρου πρέπει ἀναμφιβόλως νὰ καταγραφῇ καὶ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος, εἰς ὃν ἤδη μεταβαίνομεν.

1) Βλέπε διατριβὴν τοῦ Κορυίδου Σνειδέρου περὶ τοῦ ἐλεγειακοῦ ποιήματος τῶν Ἑλλήνων εἰς: *Studien von Daub und Grenzer*. Τόμ. IV.

2) Πλουτάρχου περὶ μουσικῆς κεφ. 86.

Ἡ ἡλικία τοῦ Ἀρίονος ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα εἰς τὴν 38^{ην} Ὀλυμπιάδα, ὅπερ καλῶς συμφωνεῖ μὲ τὴν διήγησιν τῶν παραδιδόντων, ὅτι ὁ Ἀρίων ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περιάνδρου. Διότι οὗτος τὴν 38^{ην} Ὀλυμπ. κατέσχε τὴν ἀρχὴν τῆς Κορίνθου, κατὰ τὴν ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Εὐσεβίου παράδοσιν. Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρίονος μὲ πλαστὸν ὄνομα καλεῖται Κυκλεὺς, ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν κυκλίων χορῶν, οὓς πρῶτος ὁ Ἀρίων λέγεται, ὅτι κατέστησεν. Ἀναγινώσκομεν δὲ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ, ὅτι ὁ Ἀρίων διήγαγε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν Κορίνθῳ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Περιάνδρου, μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἔνθα μεγάλα πλοῦτη ἀπέκτησε. Τὴν δὲ τῶν Λετβίων καὶ Κορινθίων διήγησιν περὶ τοῦ Ἀρίονος, ἐπὶ τῶν νώτων δῆθεν δελφῖνος διὰ θαλάσσης μετακομισθέντος, ὑπ' ἀναριθμῆτων σχεδὸν συγγραφέων, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ἀναφερομένην (1), δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα νὰ ἐπαναλάβωμεν. Τὴν ἀρχὴν τοῦ μύθου τούτου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Λαρχέρου μὲ τρόπον ὀλίγον πιθανὸν ἐξηγηθέντος, ἀνεκάλυψεν ὁ περιώνυμος Μύλλερ (2). Ἀπὸ τοῦ Γαινάρου δηλονότι ἀκρωτηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον λέγεται, ὅτι ὁ δελφὶν μετέφερε τὸν Ἀρίονα, ἀποικία τῶν Λακεδαιμονίων, ἣν ὁ Φάλαυθος ὠδήγησεν εἰς τὸν Γάραντα, ἀναχωρήσασα, μετεβίβασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν τοῦ Γαιναρίου Ποσειδῶνος λα-

1) Ἡρόδοτ. I, 24. Αἰλιαν. Ἱστορ. ζώων XII, 45. Ὀππιαν. Ἀλιευτ. V, 450. Δίων Χρυτόστ. Τόμ. II, σ. 102. ἔκδ. Ρεϊσκ. Τζέτζης Χιλιάδ. I, 393. Γέλλιος; Ἀττικ. Νύκτ. XVI, 19. Πλίν. Ἱστορ. Φυσ. IX, 8. Ἡγῆνος Μυθ. 194. Διηγήσεις καὶ περὶ ἄλλων ἀνθρώπων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διασωθέντων ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ περὶ Πολυμηχανίας τῷ ζώων. κεφ. 36. συμπότ. τῶν ἐπτ. σοφ. κεφ. 20. Ἀθήναιος XIII, σ. 606. Ε. Αἰλιαν. Ἱστορ. ζώων VIII, 3. Περὶ τῆς ἰδιαιτέρας τῶν δελφίνων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπης ἴδε Ἀριστοτέλ. Ἱστορ. ζώων IX, 48. Τόμ. 1. σ. 954. Αἰλιαν. Ἱστορ. ζ. βιβλ. 11. κεφ. 6 καὶ 8. βιβλ. VI, κεφ. 15. βιβλ. VIII, 3. Πaus. III, 25, 5. Ἀθῆν. XIII, σ. 606. D. Πλίν. Ἱστορ. Φυσ. IX, κεφ. 8 καὶ 9. σ. 502. ἐφ. ἔκδ. Ἀρδουίνου.

2) Ἱστορ. τῆς Δωρ. φυλῆς II, σ. 369.

τρειάν. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ὁ τῶν μυθογράφων μῦθος περὶ τοῦ Τάραντος, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις λέγεται, ὅτι ἐπὶ δελφῖνος ἀρίχθη εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπὶ τῶν νώτων τοιούτων ἰχθύων ἐπικαθήμενος θεωρεῖται εἰς τὰ τῶν Ταραντίνων νομίματα. Ταύτην τὴν περὶ τοῦ ἥρωος ἐκείνου διήγησιν μετήγαγον οἱ μυθογράφοι εἰς τὸν Ἀρίωνα, ὅστις λέγουσιν, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετηνέχθη ἀπὸ τοῦ Τάραντος εἰς τὸ Ταίναρον, καθ' ὃν ὁ Τάρας ἀπὸ τοῦ Ταϊνάρου εἰς τὸν Τάραντα. Ἴνα δὲ ὁ μῦθος πιθανολογῆται εὐκολώτερον, ὑπέθεσεν ὁ Μύλλερως, ὅτι οἱ δελφῖνες κατέστησαν ἔνθερμοι τῆς μουσικῆς ἐρασταί. Τὸ δὲ ποίημα, τὸ ὁποῖον ὁ Αἰλιανὸς λέγει, ὅτι ὁ Ἀρίων ἔψαλεν εἰς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, οὐδεὶς θέλει πιστεύσει, ὅτι πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς αὐτὸν τὸν ποιητὴν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ χάλκινον ἐκεῖνο ἀνάθημα, τὸ παριστάνον ἄνθρωπον ἐπὶ δελφῖνος ὀχούμενον, εἶναι δυνατὸν ν' ἀφιερῶθῃ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρίονος. Γούτου μνημονεύει καὶ ὁ Ἡρόδοτος· « Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταϊνάρῳ, ἐπὶ δελφῖνος ἐπεὼν ἄνθρωπος », τὸ ὁποῖον χωρίον μετέγραψε Δίων ὁ Χρυσόστομος Τόμ. II, σ. 102. ἔκδ. Ρεῖτκ. « Ἀρίων δέ· οὐ γὰρ Περίανδρος, ἀλλ' Ἀρίων· ποιησάμενος μίμημα χαλκοῦ οὐ μέγα ἀνέθηκεν ἐπὶ Ταϊνάρου καὶ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ εὐεργέτου καθήμενον ». Καὶ ὁ Πausανίας δὲ εἶδε τὸ τοῦ Ἀρίονος ἄγαλμα, ἐφ' οὗ ἦσαν ἐγγεγραμμένοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ, οἱ ἐξῆς στίχοι:

Ἄθανάτων πομπαῖσιν Ἀρίονα Κυκλέος υἱὸν

Ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε.

Ὁ Ἀρίων, ὅστις, κατὰ τὴν τοῦ Ἡροδότου διήγησιν, ἦτο κιθαρωδὸς, εὐδενὸς τοῦ αἰῶνός του δεύτερος, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων, ὅτι πολὺ περισσότερον, ἢ ὁ Τέρπανδρος, ἐπεμελήθη τῆς ποιήσεως. Ὁ Πρόκλος παραδίδει παρὰ τῷ Φωτίῳ, ὅτι οὐχὶ ὀλίγον ἐκαλλιέργησε καὶ ἐκάλλυε τὸν νόμον· ὁ δὲ Ἡρόδοτος μνημονεύει, ὅτι ὁ Ἀρίων, μέλλων νὰ πηδήσῃ εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ πλοίου, ἔψαλε τοὺς

ὀρθίους νόμους. Ὁ δὲ Σουίδα ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀρίωνα προί-
μια καὶ ἄγγραμμα λυρικά. Ἐάν δ' ἀληθῆ παραδίδωσιν οἱ διατει-
νόμενοι, ὅτι ὁ Ἀρίων μετέσχε τῆς τοῦ Ἀλκυόωνος διδασκα-
λίας, δύναται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Μηθύμναϊος ἐπαιδεύθη εἰς
τοιαῦτα μάλιστα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς Σαρδιανὸς
συνέταξεν.

Ἡμεῖς δὲ, οἱ περὶ τῆς ἀξίας τῆς τοῦ Ἀρίωνος ποιήτεως ἐξε-
τάζοντες, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ τοῦ Ἡροδότου
χωρίον, ἐν ᾧ μαρτυρεῖται, ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος πρῶτος πάντων
ἀνθρώπων καὶ ἐποίησε καὶ ὠνόμασε καὶ ἐδίδαξε τὸν διθύραμβον
ἐν Κορίνθῳ. Τὴν τοῦ διθύραμβου ἀρχὴν ἐν Κορίνθῳ ἐζήτησε
καὶ ὁ Πίνδαρος εἰς τὸ 13^{ον} τῶν Ὀλυμπίων, ἐνθα διεξερχόμενος
τοὺς ἐπαίνους τῆς πόλεως ταύτης μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐρωτᾷ:

Ταί Διονύστου πόθεν ἐξέφανεν

Σὺν βοηλάτῳ Χάριτες διθύραμβῳ;

Ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρει, ὅτι ὁ
Πίνδαρος ἐν μὲν τοῖς ὑπόρχήμασιν εἰς τοὺς Ναξίους ἀπένειμε
τὴν τοῦ διθύραμβου ἐφεύρεσιν, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν διθύραμ-
βων εἰς τοὺς Θηβαίους. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐπιστηριζώμεθα
ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς διαφόρους ταύτας τοῦ ποιητοῦ διηγήσεις. Πέ-
πεισμαί δὲ, ὅτι οὔτε εἰς τὴν Κορίνθον, οὔτε εἰς τὰς Θήβας, οὔτε
εἰς τὴν Νάξον ἐφευρέθησαν οἱ διθύραμβοι, οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-
τάτων ἤδη χρόνων εἰς τιμὴν τοῦ Βάκχου καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλ-
λάδα ψαλλόμενοι. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ τοῦ Ἡροδότου χωρίον,
ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐλάλητεν ἀρκετὰ ἀκριβῶς, ἀποφαινόμενος τὸν
Ἀρίωνα ἐφευρετὴν τῶν ἐνιαυσίων ἐκείνων μελῶν, τὸν ὁποῖον πρέ-
πει νὰ θεωρήσωμεν οὐχὶ ὡς ἐφευρετὴν, ἀλλ' ὡς διαπονήσαντα
κυρίως τὸν διθύραμβον. Ἐπιμελέστερον τοῦ Ἡροδότου ἐξέθεσε
τὴν ὑπόθεσιν ὁ τοῦ Πινδάρου σχολιαστὴς, οὔτινος οἱ λόγοι οὔτοι
εἰσὶ: « τὸ σπουδαιότατον τῶν Διονύστου διθύραμβων ἐν Κορίνθῳ
πρῶτον ἐφάνη· ἐκαῖ γὰρ ὠράθη ὁ χορὸς ὀρχούμενος· ἔστησε δὲ
αὐτὸν Ἀρίων ὁ Μηθύμναϊος. » Περὶ τοῦ Ἀρίωνος καὶ τοῦ διθυ-

ράμβου διεπραγματεύθη ὁ περίφημος Ἰακώβ ἐν τῷ γλαφυρῷ αὐτοῦ βιβλίῳ τῶν Σοφοκλείων Ἐρευνῶν, ὅστις τὴν αὐτὴν, ἦν-περ καὶ ἐγὼ περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Ἡροδότου προφέρων γνώμην, φρονεῖ, ὅτι ὁ Ἀρίων διὰ τὰς πολλὰς καὶ ἐμβριθεῖς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ἐπέφερεν εἰς τὸν διθύραμβον ἐνομίσθη πρῶτος ἐφευρετὴς αὐτοῦ. Ἀναφέρει δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης τὰς περὶ Ἀρίωνος τοῦ Σουίδα ἀκολούθους λέξεις· «λέγεται πρῶτος χορὸν στῆσαι καὶ διθύραμβον ἄσαι καὶ ὀνομάσαι τὸ ἀδόμενον ὑπὸ τοῦ χοροῦ». Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐπεριδόμενος ὁ Ἰακώβ δοξάζει, ὅτι ὁ Ἀρίων ἐφεῦρε μὲν ἀληθῶς τὸν διθύραμβον, ἀλλὰ μετέβαλε διὰ τῆς ὀρχήσεως τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ μορφήν. Διότι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σοφωτάτου τούτου ἀνδρός, ἣτις βεβαίως λίαν πιθανὴ μοῖ φαίνεται, ὁ Ἀρίων ἐπανήγαγε τοὺς διθυράμβους, τοὺς πρὸ τῆς ἐποχῆς του ἐν τῇ αὐτῇ πομπῇ ὄντας, καὶ ὑπὸ τῶν προσχωρούντων εἰς τοὺς ναοὺς ψαλλομένους, εἰς τὴν μορφήν ἐκείνην, ἣτις ἐγκριθεῖσα μετὰ ταῦτα καὶ παραδεχθεῖσα ὑπὸ πάντων ἐξεφράζετο μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα τῶν διθυραμβικῶν χορῶν. Τὸ αὐτὸ φαίνεται, ὅτι σημαίνουσιν ὁ τε Ἑλλάνικος, ὁ τοῦ Πινδάρου σχολιαστὴς καὶ ἄλλοι, λέγοντες, ὅτι ὁ Ἀρίων πρῶτος κατέστησε χοροὺς κυκλίους. Τοῦ δὲ διθυράμβου κατὰ τὸν νέον τοῦτον τρόπον μορφωθέντος, ὁ χορὸς, λέγει ὁ Ἰακώβ, ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοῦ ὀμίλου τῶν σατυρῶν, τῶν μαινάδων καὶ τῶν ἄλλων βακχευόντων, καὶ τοῦτο, φρονεῖ, ὅτι δεικνύει καὶ αὐτὸς ὁ Σουίδας διὰ τῶν λέξεων, λέγεται ὀνομάσαι τὸ ἀδόμενον ὑπὸ τοῦ χοροῦ.

Καὶ τὸ τραγικὸν δὲ μέλος (εἰδὸς τι τῆς μελοποιίας) κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σουίδα πρῶτος ὁ Ἀρίων ἐπενόησεν. Ὁ Ἰακώβ ἐξετάζων τὰ ποιήματα, ἐν οἷς τὸ μέλος τοῦτο ὑπῆρξεν εὐχρηστον, ἐπειδὴ οὔτε νόμους, οὔτε διθυράμβους τραγικῶς ἐποίησεν ὁ Ἀρίων, νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ ἐφεύρημα αὐτοῦ ἢ εἰς τὰ προοίμια, ἢ εἰς τὰ λυρικά ποιήματα, ἢ εἰς τὰς λυρικὰς τραγωδίας. Τὸ τελευταῖον εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον τὰ μά-

λιστα πιθανόν φαίνεται· ἐπειδὴ ἂν καὶ οὐδένα ἐγνώρισα συγγραφέα, ἀποδοῦντα τραγωδίας λυρικός εἰς τὸν Ἀρίωνα, δὲν ἀμφιβάλλω ὅμως, ὅτι ὁ ποιητὴς συνέγραψε τοιούτου εἴδους ποιήματα. Ὁ δὲ Βοίχιος, ὅστις πρῶτος ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ λυρκαὶ τραγωδίαὶ συνετάχθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, εἰς αὐτὸν τὸν Ἀρίωνα ἀναζητεῖ τὴν ἀρχὴν τῶν βακχικῶν ἐκείνων μελῶν (1). Ἄν δὲ καὶ αἱ τραγωδίαὶ αὗται ὑπὸ μόνου τοῦ χοροῦ ἤδοντο, οὐδενὸς ὑποκριτοῦ ὑπάρχοντος, οὐδὲν ἦττον ὅμως δεικνύουσιν οἱ Σάτυροι, τοὺς ὁποίους, ὡς λέγεται, εἰσήγαγεν ἀπαγγέλοντας σίχους, ὅτι ὁ Ἀρίων συνήνωσε μὲ αὐτὰς πρᾶξιν τινά. Περιπλέον δὲ, ὁ Ἀρίων μετεχειρίσθη ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ποιήμασι τὴν Δωρικὴν διάλεκτον, φυλάξας, κατὰ τὴν τοῦ Σουΐδα σημείωσιν, τὸ ω καὶ εἰς τὴν γενικὴν πτῶσιν.

Ὁ Τέρπανδρος καὶ ὁ Ἀρίων, περὶ ὧν μέχρι τοῦδε λόγος ἐγένετο, ἂν καὶ, ὡς ἴδαμεν, οὐχὶ σμικρὰν κατέβαλον περὶ τὴν ποίησιν σπουδὴν, ὅμως τὴν δόξαν, ἣν ἀπήλαυσαν, ὤφειλον πολὺ περισσότερον εἰς τὴν μουσικὴν, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐλάμπρυναν. Ἦδη δὲ εἰς ἐκείνους πρέπει νὰ μεταβῶμεν, οἵτινες, ὑποχωροῦντες ὀλίγον κατὰ τὴν μουσικὴν τέχνην εἰς τὸν Ἀρίωνα καὶ Τέρπανδρον, πρέπει νὰ θεωρηθῶσι μεταξὺ τῶν πρώτων τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, καὶ οἱ ὅποιοι διὰ τῶν ἐνδοξοτάτων αὐτῶν ποιημάτων αἰδίων εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν πατρίδα περιεποίησαν κλέος. Ἐκ τῶν τεσσάρων συνήθως ὀριζομένων εἰδῶν τῆς λυρικῆς τῶν Ἑλλήνων ποιήσεως, τοῦ Ἰωνικοῦ, τοῦ Αἰολικοῦ, τοῦ Δωρικοῦ καὶ τοῦ Ἀττικοῦ, τὸ Αἰολικὸν ἐκαλλιεργήθη πρὸ πάντων ἐν Λέσβῳ ὑπὸ τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφούς, περὶ ὧν ἤδη ἐφεξῆς θέλομεν ὁμιλῆσαι.

Ὁ Ἀλκαῖος, γέννημα τῆς Μυτιλήνης (2), ἔσχεν ἀδελφοὺς

1) Περὶ τῆς δημοσίου οἰκονομ. τῶν Ἀθην. Τόμ. II, σ. 363.

2) Ἀναφέρω ἐνταῦθα τὸ Μυτιληναϊκὸν νόμισμα, τὸ ὁποῖον ὁ Βισκόντος ἐχαλκογράφησεν εἰς τὴν τρίτην πλάκα ὑπ' ἀριθ. 2. Περὶστὰται δὲ ἐκ μὲν τοῦ ἔμπροσθεν αὐτοῦ μέρους τοῦ Ἀλκαίου κεφαλὴ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΚΑΙΟΣ

τὸν Κίικιν (1) καὶ Ἀντιμενίδην (2), ὧν τὴν βοήθειαν μετεχειρίσθη ὁ Πιττακὸς τὴν 42 Ὀλυμ. πρὸς καταστροφὴν τοῦ τυράννου Μελάγγρου (3). Ὁ Ἀντιμενίδης βοηθῶν ἐν μάχῃ τοὺς Βαβυλωνίους, μεγάλην παρεσκεύασεν εἰς ἑαυτὸν δόξαν, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Στράβωνος, γράφοντος, ὅτι ἐδοξάσθη διὰ ποιήματος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλκαίου (4). Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἀλκαῖος ἀναξίως καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Ὀρατίου θαβραλέος ἐν πολέμῳ (ferox bello) (5), καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ἀνὴρ ἰσχυρὸς (vir fortis) (6). Διότι εἰς τὸν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μυτιληναίων τὴν 43 Ὀλυμ. περὶ τοῦ Σιγείου ἐκραγέντα πόλεμον παρευρέθη εἰς τὸν στρατὸν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνδρείως κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπολέμησε· καὶ διότι, ἡττηθέντων τῶν Μυτιληναίων ἐν τῇ μάχῃ, τραπέντος δὲ καὶ αὐτοῦ εἰς φυγὴν πρὸς διάσωσιν τῆς ζωῆς, οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθέντα ὄπλα, ὡς ἐπίσημον λείαν, ἀνεκρέμασαν εἰς τὸν ἐν τῷ Σιγείῳ ναὸν τῆς Γλαυκώπιδος Ἀθηνᾶς, δείξαντες διὰ τούτου, ὅτι οὐχὶ ὀλίγον ἐτίμων τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός (7). Συνθέ-

ΜΥΤΙΑ., ἐκ δὲ τοῦ ὀπισθεν τὸ ὄνομα ΦΙΤΤΑΚΟΣ μετὰ κεφαλῆς τοῦ Πιττακοῦ. Παράβλ. πλάκ. XI. ἀρθ. 3. Τὸ νόμισμα τοῦτο, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Βισκόντου εἰς Εἰκον. Ἑλλ. Τόμ. 1. σ. 68., ὑπῆρξε ποτὲ Φουλβίου τοῦ Οὐρβείνου, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ἐφέρθη εἰς Ῥώμην πρὸς τὸν Γοττιφρέδον, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Χρηστίνης βασιλείσσης τῆς Σβεκίας. Ὑπὸ δὲ τοῦ Πίου VI, ἀγορασθὲν τὸ νόμισμα τοῦτο μετεφέρθη ἐκ τῆς Σβεκίας εἰς τὸ Βατικάνον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Καισαρικὸν Μουσεῖον. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν λόγος, νὰ νομίζωμεν αὐτὸ ὑποπτον, ὅπερ φαίνεται ποιῶν ὁ Ἐκκέλιος, ὅστις εἰς τὸ περὶ νομισμ. Μέρ. 1. Τόμ. 2. σ. 504. φέρει ἐγγυητὴν τοῦ νομίσματος τούτου μόνον τὸν Γοττιφρέδον.

1) Σουίδας ἐν λέξ. Κίικις.

2) Στράβων XIII. 517. c. Κασ. σ. 427. Τζαχρῶνκιος.

3) Διογένης. Δαέρτ. ἐν βίῳ Πιττ. 74.

4) Στράβ. ἐν τῷ προαναφερθ. χωρίῳ· «καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀντιμενίδην, ὃν φησὶν Ἀλκαῖος Βαβυλωνίους συμμαχοῦντα, τελείσαι μέγαν ἄθλον, καὶ ἐκ πόνων αὐτοὺς ῥύσασθαι, κτείναντα ἄνδρα μαχάταν, ὡς φησὶ, βασιλῆων παλαιστάν, ἀπολιπόντα μόνον ἀνίαν τ' ἄχλων ἀποπέμπτων».

5) Ὠδ. I, 32, 6. 6) Τουσκολ. Συζήτ. IV, κεφ. 33.

7) Ἡρόδ. V, 95. «Πολεμεόντων δὲ σφειῶν παντοῖα καὶ ἄλλα ἐγένετο ἐν

σας δ' ὁ Ἄλκαϊος ποίημα περί τῆς δυστυχίας αὐτοῦ, ἔστειλεν αὐτὸ εἰς τὴν Μυτιλήνην πρὸς τὸν Μελάμππον, ἓνα τῶν ἐταίρων αὐτοῦ (1). Περί δὲ τῶν συμβάντων, ἅτινα ἐν τῷ μετ' ἔπειτα χρόνῳ ἐδοκίμασεν ὁ ποιητής, ἂν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πύ-
 λεως Μυτιλήνης ἐξεθέσαμεν, ἀνάγκη ὁμῶς καὶ ἐνταῦθα νὰ ἐπανέλθωμεν. Εἰς τὰς ἀναζητήσεις δὲ ταύτας πρέπει πρὸ πάν-
 των, παραμελήσαντες τὰ τῶν γραμματικῶν καὶ σχολιαστῶν πλάσματα, ἐν οἷς μᾶλλον τοῦ δέοντος ἀπέδωκαν οἱ περὶ τοῦ Ἄλκαϊοῦ νεώτεροι συγγραφεῖς, νὰ διώξωμεν ἀκριβῶς τὰ ἴχνη τοῦ Ἀριστοτέλους, Θεοφράστου, καὶ Στράβωνος. Διὰ νὰ ἐννοή-
 σῃ δ' ὁ ἀναγνώστης πόσον πρέπει νὰ τιμῶνται αἱ τοῦ Ἄκρω-
 νος καὶ Πορφυρίωνος διηγήσεις, προσθέτομεν αὐτάς ἐνταῦθα. Ὁ Ἄκρων εἰς Ὀρατ. ῥδ. I, 32. 5. λέγει· « ὁ Ἄλκαϊος, ὅστις ἦτον ἐκ τῆς νήσου Λέσβου, ἐπέφερε πόλεμον κατὰ τῶν τυράν-
 νων, καὶ ἐξώθησε τὸν τύραννον Πιττακὸν νικηθέντα ». Ὁ Πορ-
 φυρίων ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ λέγει « Λέσβιον πολίτην τὸν Ἄλ-
 καῖον, καὶ κατὰ τῶν τυράννων πολεμήσαντα ». Ὁ Ἄκρων εἰς Ὀρατ. II, 13, 27. « Ἄλκαϊος ὄνομα ἐστὶ λυρικοῦ ποιητοῦ, ἀφ' οὗ τὸ Ἄλκαϊκὸν μέτρον εἴρηται· ὅστις τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ τὸν πλοῦν αὐτοῦ συνέγραψεν, ὅτε ὑπὸ τοῦ τυράννου Πιτ-
 τακοῦ ἐξωρίσθη τῆς πατρίδος αὐτοῦ, διότι προέτρεπε τοὺς Μυ-
 τιληναίους εἰς τὸν τῆς ἐλευθερίας ἔρωτα, τοὺς ὁποίους μετὰ ταῦτα, συλλέξας στρατὸν, ἐνίκησεν ». Ὁ Πορφυρίων, αὐτόθι, *plenius sonantem* λέγει, « ὁ Ἄλκαϊος ἐστὶ γενναιότερος ὡς γράψας τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ τὸν ἑαυτοῦ πλοῦν, ὅτε ἐξω-

τῆσι μάχῃσι, ἐν δὲ δὴ καὶ Ἄλκαϊος ὁ ποιητής, συμβολῆς γενομένης καὶ νικῶν-
 των Ἀθηναίων αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δὲ οἱ ὄπλα ἴσχυσαι Ἀθηναῖοι,
 καὶ σφεα ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Ἀθηναῖον τὸ ἐν Σιγείῳ· ταῦτα δὲ Ἄλκαϊος ἐν
 μέλει ποιήσας ἐπιτεθεῖ εἰς Μυτιλήνην, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἑωυτοῦ πάθος Με-
 λανίπῳ ἀνδρὶ ἑταίρῳ ».

1) Ἠρόδοτ. αὐτόθ. Λέξεις τινὰς λίαν διεσθαρμένους τοῦ ποιήματος τούτου ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Στράβωνι βιβλ. XIII. σ. 620, c. Κατ. σ. 341. 342. Τζοχ.

ρίσθη ὑπὸ τῶν τυράννων Μυτιληναίων». Ὁ Ἄκρων καὶ ὁ Πορφυρίων εἰς Ὅρατ. IV, 9. 3. α Ἀπειλητικαὶ ἐβρέθησαν αἱ τοῦ Ἀλκαίου Μοῦσαι, καθότι τόσον πικρὸς ἦν, ὥστε ἕνεκα τῆς τραχύτητος τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, πολλοὶ ἐκ τῶν πολιτῶν ἐξωρίσθησαν.» Ὅτι ὁμοῦς ταῦτα ἀμελέστατα εἰσὶν ἐκλελεγμένα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Ὁ Στράβων μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἀλκαῖος σφοδρότατα ἐλοιδορήσεν ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ποιήμασι τὸν Μυρσίλον, Μεγαλάγυρον καὶ ἄλλους, οἵτινες περὶ τὴν 44 Ὀλυμ. κατέσχον τὴν τῶν Μυτιληναίων τυραννίδα. Πόσον ὁμοῦς διὰ τῶν στίχων αὐτοῦ ὠφέλησεν ὁ ποιητὴς ἀγνοῶ. Μάξιμος ὁ Τύριος (Dissert. XXXVII. p. 439. ἐκδ. Δαβισ.) λέγει· α Οὕτω Βριωτοὺς τοὺς ἀγροίκους αὐλὸς ἐπιτηδεύομενος ἡμέρωσε καὶ ποιητὴς Πίνδαρος συνῶδός τῳ αὐλῳ· καὶ Σπαρτιάτας ἤγειρε τὰ Τυρταίου ἔπη, καὶ Ἀργείους τὰ Τελεσίλλης μέλη, καὶ Λεσβίους ἢ Ἀλκαίου ᾠδὴν». Ὅτι δὲ ὁ Ἀλκαῖος συνέταξε ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ τυράννου Μυρσίλου, δῆλον ἐκ τῶν ἐφεξῆς στίχων, οὗς ἐν βιβλ. X. 8. διεφύλαξεν ὁ Ἀθηναῖος:

Νῦν χρὴ μεθύσκειν καὶ τινα πρὸς βίαν

Πίνειν, ἐπειδὴ κάθθανε Μυρσίλος.

Τὰς πολεμικὰς πράξεις, ἃς ὁ Ἀλκαῖος, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ὅρατιοῦ, κατὰ τῶν τυράννων ἔπραξεν, ἀφορῶσιν οἱ τοῦ ἐπιγράμματος στίχοι, τοῦ εἰς τοὺς ἐννέα τῶν Ἑλλήνων ἐνδόξους ποιητὰς ὑπ' ἀνωνόμου τινὸς ποιητοῦ συνταχθέντος:

Καὶ ξίφος Ἀλκαίῳ, τὸ πολλάκις αἶμα τυράννων

Ἔσπεισε, πάτρης θέσμια ρυόμενον.

Ὁ Ἀλκαῖος, ἂν καὶ δυσμενέστατα ἐφέρθη κατὰ τῶν τυράννων τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, μολαταῦτα, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Στράβωνος, οὐδ' αὐτὸς ὑπῆρξε καθαρὸς τῶν νεωτερισμῶν, δι' ἣν αἰτίαν, νομίζω, καὶ ἐστάλη εἰς ἐξορίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιμενίδου. Κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον, μοι φαίνε-

ται, ἀφίχθη ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Αἴγυπτον, περὶ οὗ ταῦτα λέγει ὁ Στράβων βιβλ. I. σ. 37. « τὸ δὲ πλείοσι στόμασι ἐκδιδόναι κοινὸν καὶ πλειόνων ὥστε οὐκ ἄξιον μνήμης ὑπέλαβε (δ' Ὀμηρος) καὶ ταῦτα πρὸς εἰδότας· καθάπερ οὐδ' Ἀλκαῖος, καὶ τοι φήσας ἀφίχθαι καὶ αὐτὸς εἰς Αἴγυπτον». Ἀλλ' οὐ πολὺ μετ' ἔπειτα ὁ Ἀλκαῖος βοηθούμενος ὑπὸ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ, ἐπειράθη ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πατρίδα. Τότε οἱ Μυτιληναῖοι ἐκουσίως προσέφεραν τὴν τυραννίδα εἰς τὸν Πιπταχόν, ὅστις τὸν Ἀλκαῖον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τύραννοι, ἐλοιδορεῖτο, συλλαβὼν ζῶντα, ἀβλαβῆ μετ' ὀλίγον ἀπέλυτεν. Ἐνταῦθα βεβαίως, φρονῶ, πρέπει ν' ἀναφερθῶσιν ὅσα διηγοῦνται Διογένης ὁ Λαέρτιος βιβλ. I. σ. 47. « Ἡράκλειτός φασιν (τὸν Πιπταχόν) Ἀλκαῖον ὑποχείριον λαβόντα καὶ ἀπολύσαντα φάναι, Συγγνώμη τιμωρίας κρείσσων» καὶ Βαλέριος ὁ Μάξιμος IV, 1. 6. ext. « Καὶ τοῦ Πιπτακοῦ ἡ ψυχὴ, ἐστολισμένη μὲ ἐπιείκειαν, ὅστις, ἐπιτυχὼν τὴν τυραννίδα, ὑπὸ τῶν πολιτῶν αὐτῷ προσφερθεῖσαν, ὑπέμνησεν εἰς τὸν ποιητὴν Ἀλκαῖον, αὐθαδέστατα κατ' αὐτοῦ τὴν πικρίαν τοῦ μίσους καὶ τὰς τοῦ πνεύματος δυνάμεις μεταχειρισθέντα, τοῦτο μόνον, ὅτι ἠδύνατο νὰ τὸν τιμωρήσῃ». Περὶ δὲ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησεν, οὐδὲν ἐστὶ βέβαιον· οἱ λόγοι δὲ, δι' ὧν ὁ Κορσίνοσ ἐσπούδασε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἀλκαῖος ἔζησε μέχρι τῆς 47 Ὀλυμ. δὲν εἶναι ἀρκετὰ σαφεῖς, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ἀλκαίου, τῶν ὁποίων δέκα τοῦλάχιστον ποτὲ ὑπῆρξαν βιβλία (1), περὶ διαφόρων ἀντικειμένων πραγματευόμενα ἐκαλοῦντο διτὴ μὲν ᾠδαί, διτὴ δὲ ἄσματα· ἀναφέρω δ' ἐν πρώτοις τοὺς ὕμνους, ὧν πλείστοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύουσι. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνου εἰς πεζὸν λόγον ἐκθέτει ὁ ὁ Ἰμέριος (2). Πρὸς τὸ αὐτὸ ποίημα λέγεται, ὅτι ἀποβλέπουσι καὶ ταῦτα τοῦ Πausανίου (X,

1) Ἀθήν. XI. 9. 2) Ὀρίτ. XIV. 10

8, 5.) « ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλο τοιόνδε· τὸ ὕδωρ τῆ Κασταλίας πο-
ταμοῦ δῶρον εἶναι τοῦ Κηρισσοῦ· τοῦτο ἐποίησε καὶ Ἀλκαῖος
ἐν προοιμίῳ τῷ ἐς Ἀπόλλωνα ». Ἀγνοῶ δ' ἂν τούτῳ τοῦ
ὕμνου μνημονεύει καὶ ὁ Πλούταρχος περὶ μουσικῆς κεφ. 14.
« δῆλον ἐκ τῶν χορῶν καὶ τῶν θυσιῶν, ἃς προσῆγον μετ' αἰ-
λῶν τῷ θεῷ, καθάπερ ἄλλοι τε καὶ Ἀλκαῖος ἐν τινι τῶν ὕ-
μνων ἱστορεῖ ». Ποιήματα ὡσαύτως εἰς Ἡφαιστον καὶ Ἑρ-
μῆν ὀνομάζει ὁ Μένανδρος περὶ ἐγκωμίων σ. 48. Heeren, ἀ-
ναφέρων αὐτὰ εἰς τοὺς ὕμνους, οὗς γενεαλογικοὺς καλεῖ. Προ-
σέτι δ' εἰς τὴν Ὀρατιανὴν ᾠδὴν, ἧς ἡ ἀρχὴ ἐστὶ, *Mercuri fa-
cunde nepos Atlantis*, λέγει ὁ Πορφυρίων· « ὕμνος ὑπάρχει
εἰς τὸν Ἑρμῆν ὑπὸ τοῦ Ἀλκαίου λυρικοῦ ποιητοῦ ». Ὁ αὐτὸς
εἰς τὰς λέξεις *Te boves olim nisi reddidisses etc.* σίχ. 9.
ταῦτα γράφει· « Ὁ μῦθος δὲ οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἀλκαίου ἐπλάσθη »,
μεθ' ὧν συμφωνοῦσιν αἱ τοῦ Πausανίου λέξεις (VII, 20. 2.)
« Βουτὶ γὰρ χαίρειν μάλιστα Ἀπόλλωνα Ἀλκαῖός τε ἐδήλω-
σεν, ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς Ἑρμῆν γράψας, ὡς ὁ Ἑρμῆς βοῦς ὑφέλοιτο
τοῦ Ἀπόλλωνος ». Τὸ δὲ παρ' Ἡφαιστίωνι, σ. 79, ἀπόσπασμα
τοῦ Ἀλκαίου· « Χαῖρε Κυλλάνας ὁ μέδεις· τὲ γάρ μοι, » ἐκ'
τοῦ εἰς Ἑρμῆν ἐκείνου ὕμνου, πιστεύει ὁ Βλομφίλδιος, ὅτι ἐλή-
φθη, ὅστις, καθὼς καὶ οἱ τοῦ Ὀρατίου ἐξηγητὰί, εἰκάζει, ὅτι
ὀλόκληρος ἡ τοῦ Ἀλκαίου ᾠδὴ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ
Βενουσίνου (Ὀρατίου) ἐκ τοῦ ἀναφερθέντος ποιήματος. Τοῦ-
το δ' ἐὰν ἦναι ἀληθές, ἀρεῖλομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι οὗτος
ὁ τοῦ Ἀλκαίου ὕμνος διαφέρει ἐντελῶς τοῦ ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου
ἐν τῷ ἀναφερθέντι χωρίῳ μνημονευομένου. Διότι ἐν τοῖς γενεα-
λογικαῖς ὕμνοις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ῥήτωρ οὗτος συγκατα-
λέγει καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ μνημονευόμενον ἄσμα τοῦ Ἀλκαίου,
ἐπαινοῦντες διηγούμεθα τὸ τῶν θεῶν γένος, ὡς ἐν τοῖς μύθοις
εὐρίσκομεν ἀναφερόμενον, τὸ ὁποῖον ὁμῶς δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν ὑ-
πόθεσιν τῆς Ὀρατιανῆς ᾠδῆς. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ τοῦ Ἀλ-
καίου ποιήματα, ὁμολογεῖται, ὅτι συνεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Μυτιλη-

ναίου ποιητοῦ, ἄλλα μὲν κατὰ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος, καὶ περὶ τῶν ταλαιπωριῶν, ἃς ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ ἐν πολέμῳ ὑπέστη, ἄλλα δὲ, περὶ παιγνίων, περὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἔρωτος. Τὰ ἐμβριθῆ δὲ ταῦτα ποιήματα, ὁμοφώνως παραδίδουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὅτι ὑπῆρξαν λίαν ἔξοχα, τὰς μαρτυρίας τῶν ὁποίων, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιφέρωμεν κρίσιν περὶ τῶν τοῦ Ἀλκαίου ποιημάτων, ἃς προτείνωμεν ἐνταῦθα. Ἐπίσημον χωρίον εἶναι τοῦ Κυντιλιανοῦ, ὅστις *inst. orat. X, I*. λέγει· «δικαίως δίδεται εἰς τὸν Ἀλκαῖον δῶρον τὸ χρυσοῦν πλήκτρον δι' ἐκεῖνα τὰ ποιήματα αὐτοῦ, δι' ὧν καταδιώκει τοὺς τυράννους· πρὸς τούτοις μεγάλως ὠφελεῖ εἰς τὰ ἥθη· κατὰ δὲ τὴν εὐγλωττίαν σύντομος, μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀκριβής, καὶ πλείστον τῷ Ὀμήρῳ ὅμοιος, ἀλλὰ καταβαίνει εἰς παίγνια καὶ ἔρωτας· ἀρμοδιώτερος ἔμως εἰς τὰ ὑψηλότερα»· Ὁ δὲ Διονύσιος δ' Ἀλικαρνασσεὺς *Τόμ. V, σ. 421*. *Ῥεῖσκ.* «Ἀλκαίου δὲ σκόπει τὸ μεγαλοφυὲς καὶ βραχὺ καὶ ἡδὺ μετὰ δεινότητος, ἔτι δὲ καὶ τοὺς σχηματισμοὺς μετὰ σαφηνείας, ὅσον αὐτῆς μὴ τῇ διαλέκτῳ τι κεκάκωται· καὶ πρὸ πάντων τὸ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἦθος· πολλαχοῦ γοῦν τὸ μέτρον τις εἰ περιέλοι ρητορικὴν ἂν εὖροι πολιτείαν». Τὰ τῶν συγγραφέων τούτων χωρία ἀκολουθοῦσιν οἱ τοῦ Ὀρατίου στίχοι *in Carm. II, 13*. α Καὶ ἡμεῖς σχεδὸν ἴδομεν τῆς σκοτεινῆς Περσεφόνης τὰ βασίλεια, καὶ τὸν κριτὴν Αἰακὸν, καὶ τὰς διακεχωρισμένας τῶν εὐσεβῶν ἔδρας, καὶ τὴν Σαπφῶ αἰολίαις χορδαῖς παραπονουμένην πρὸς τὰς ἐπιχωρίους παρθένους· καὶ σέ, Ἀλκαῖε, τὸν πληρέστερον χρυσίῳ πλήκτρῳ ἄδοντα τὰ τῆς νηὸς δεινὰ, τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τὰ τῆς ἐξορίας»· καὶ ἐν τῇ ἐννάτῃ ᾠδῇ βιβλ. *IV*. α Ἐὰν ὁ Μαιώνιος Ὀμηρος κατέχη τὰς ὑπερτέρας ἔδρας, τοῦ δὲ Πινδάρου λανθάνουσι, καὶ αἱ τοῦ Σιμωνίδου καὶ Ἀλκαίου ἀπειλητικαί, καὶ τοῦ Σησιγόρου βαρεῖαι Μοῦσαι». Μεταξὺ τῶν λειψάνων τῶν τοιοῦτου εἶδους ποιημάτων, ἀξιομνημόνευτον ἐν πρώτοις εἶναι τὸ ἀπόσπασμα τοῦ κατὰ τοῦ Πιπτακοῦ γεγραμ-

μένου σχολίου, τὸ ὁποῖον, διασωθέν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀνω-
τέρω ἐξεθέσαμεν. Ἐκ τοῦ Διογένους τοῦ Λαερτίου I, 81. μαν-
θάνομεν, ὅτι ὁ Πιτταχὸς πολλάκις προσεβλήθη παρὰ τοῦ Ἀλ-
καίου μὲ ὕβρεις ὀλίγον ἀξίας τῆς ποιήσεως. • Τοῦτον μὲν Ἀλ-
καῖος Σαράποδα μὲν καὶ Σάραπον ἀποκαλεῖ διὰ τὸ πλατύπουν
εἶναι καὶ ἐπισύρειν τῷ πόδε. Χειροπόδην δέ, διὰ τὰς ἐν τοῖς
ποσὶ βραχάδας, ἃς χειράδας ἐκάλουν. Γαύρικα δέ, ὡς εἰκῆ γαι-
ριῶντα. Φύσκωνα δέ καὶ Γάστρωνα, ὅτι παχὺς ἦν. ἀλλὰ μὴν
καὶ Ζοφοδορπίδαν, ὡς ἄλυχον. Ἀγάσυρτον δέ, ὡς ἐπισεσυρμέ-
νον καὶ ῥυπαρόν. Ἐὰ δὲ ἐρωτικά τοῦ Ἀλκαίου ποιήματα
ἀναφέρει ὁ Ὀράτιος (ὠδ. I. 32.). «Ἄγε, ἄστον ἄσμα Λατινικόν,
ᾧ Βάρβιτε, ὑπὸ Λεσβίου κατὰ πρῶτον πολίτου ῥυθμισθεῖς, ὅστις
τολμηρὸς ἐν πολέμῳ, ἀλλ' ὅμως καὶ μεταξὺ τῶν ἔπλων, καὶ
ὅστις, ἀφ' οὗ προσήρμωσεν εἰς τὴν ὑγρὰν παραλίαν τὴν χειμα-
σθεῖσαν αὐτοῦ νῆαν, ὕμνει τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς Μούσας, καὶ
τὴν Ἀφροδίτην, καὶ τὸν ἐκείνης ἀχώριστον παῖδα (τὸν Ἔρωτα),
καὶ τὸν Λύχον, τὸν μὲ μέλανας ὀφθαλμοὺς καὶ μελαίνην κώμην
κεκοσμημένον». Καὶ μετὰ τοῦ Ὀρατίου ὁ Κικέρων (Tusc.
Qaest. IV. 33.) λέγει. «ὁ γενναῖος καὶ ἐπιφανὴς ἀνὴρ ἐντῆ ἰδίᾳ
πατρίδι, ὁ Ἀλκαῖος, πόσα γράφει περὶ ἔρωτος νέων; Ἐὰ δὲ ἀπο-
σπάσματα, ἅτινα ἐν τῷ δεκάτῳ βιβλίῳ τοῦ Ἀθηναίου ἀναγινώσκο-
μεν, ὅτι ὁ ποιητὴς κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ πᾶσαν περίστασιν
πίνων εὐρίσκεται, κατὰ μέγα μέρος εἰσὶν εἰλημμένα ἀπὸ τῶν
συμποσιακῶν ποιημάτων. Ἀλλ' ἐκ τῶν τοιούτου εἶδους ποιημά-
των, ἐκτὸς τοῦ Κυντιλιανοῦ, οὐδὲν τὸ χωρίον πρὸ ὀλίγου ἀνέ-
φερα, κρίνει καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ Μισοπώ-
γωνος, τὰ μάλιστα ἐπιτήδειος τῶν πραγμάτων τούτων κριτῆς, ὅτι
ὁ Ἀλκαῖος οὐχὶ μεγάλην ἑαυτῷ παρεσκεύασε δόξαν. • Ἀνα-
κρέοντι τῷ ποιητῇ πολλὰ ἐποιήθη μέλη σεμνὰ καὶ χαρίεντα.
• τρυφᾶν γὰρ ἔλαχεν ἐκ Μοιρῶν. Ἀλκαίῳ δ' οὐκέτι οὐδ' Ἀρχιλόχῳ
τῷ Παρίῳ τὴν Μοῦσαν ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς εὐφροσύνας καὶ τῆδο-
νάς τρέψαι. μοχθεῖν γὰρ ἄλλοτε ἄλλως ἀναγκαζόμενοι, τῇ

μουσικῇ πρὸς τοῦτο ἐχρῶντο, κουφότερα ποιοῦντες ὅσα ὁ δαίμων ἐδίδου, τῇ εἰς τοὺς ἀδικοῦντας λοιδορίᾳ ». Πρὸς τούτοις ἐσφαλμένως ὁ Ἀρλέστος εἰς Φαβρίκ. ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ἀλκαῖον Παρθένια, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀλλότρια τῆς τῶν Αἰολέων ποιήσεως. Ἄλλ' οὐδ' ἐν τῷ τοῦ Πλουτάρχου χωρίῳ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ἀνευρίσκομεν τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ περὶ τοῦ Σιμωνίδου μόνον, πρὸς δὲ καὶ περὶ τοῦ Βακχυλίδου καὶ τοῦ Πινδάρου ὁμιλεῖ ὁ συγγραφεύς. Τὰ δὲ Γανυμίδης, Ἐνδυμίων καὶ Πασιφάη, τὰ ὁποῖα ὡς ποιήματα τοῦ ἡμετέρου Ἀλκαίου ἐκ τοῦ Πολυδεύκου ἀναφέρει ὁ Φαβρίκιος, εἰσὶν ὀνόματα δραμάτων τῷ κωμικῷ Ἀλκαίῳ ἀποδοτέα. Δίδοντες πέρασ εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Μυτιληναίου ποιητοῦ, καταχωροῦμεν τοὺς ἐξῆς ὀλίγους αὐτοῦ στίχους, τοὺς ὁποίους ὁ πανδαμάτωρ χρόνος μᾶς ἐχάρισε πρὸς πλειοτέραν λύπην καὶ πόθον τῶν ἀπολεσθέντων.

ἀ.

Ἵγει μὲν ὁ Ζεὺς· ἐν δ' οὐρανῷ μέγας
χειμῶν· πεπάγασι δ' ὑδάτων βροαί.
κάββαλε τὸν χειμῶν', ἐπὶ μὲν τιθεῖς
πῦρ, ἐν δὲ κίρνων οἶνον ἀφειδέως
μελιχρὸν, αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσα
μαλθακὸν ἀμφικνέφαλον.

β'.

Τέγγε πνεύμονας οἴνω· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.
ἅ δ' ὥρα χαλεπά· πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος.

γ'.

Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καὶ τινα πρὸς βίαν
πίνειν, ἐπειδὴ κάτθανε Μυρσίλος.

δ'.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσης πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.

έ.

Οὐ γρὴ κακοῖσι θυμὸν ἐπιτρέπειν.
προκόψομεν γὰρ οὐδέν, ἀσάμενοι,
ὦ Βακχί· φάρμακον δ' ἄριστον,
οἶνον ἐνεικαμένους μεθύσθαι.

Προσερχόμενοι ἤδη εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ βίου τῆς Σαπφοῦς, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐξετάσωμεν ἕσα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀναγινώσκομεν περὶ τῶν δύο γυναικῶν, τῷ αὐτῷ ὄνοματι καλουμένων, καὶ ν' ἀναζητήσωμεν, ἂν πραγματικῶς ἐκτὸς τῆς ποιητρίας ὑπῆρξε καὶ ἑτέρα τις Σαπφῶ, ἢ ὄχι. Ἄφοῦ δ' ἐκθέσωμεν τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων τὰς διηγήσεις, θέλομεν ἀναφέρει τὰς τῶν νεωτέρων περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δόξας, καὶ ἐπισυνάψει τελευταῖον καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην.

Ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. XIII, σ. 396. E. παραδεχόμενος τὴν δόξαν τοῦ συγγραφέως Νύμφιδος ἐν περιπλῶ Ἀσίας, παραδίδει, ὅτι ὑπῆρξεν ἑταῖρα τις περιβόητος τῆς Ἐρεσοῦ, τῷ τῆς Σαπφοῦς ὄνοματι καλουμένη, καὶ ἀπὸ ἔρωτα τοῦ Φάωνος κυριευθεῖσα. Πρὸς τὴν τοῦ Νύμφιδος ταύτην διήγησιν φαίνεται, ὅτι ἀποβλέπει καὶ ὁ Αἰλιανὸς, ὅστις Ποικ. Ἱστορ. X, 19. « Πυνθάνομαι δὲ, λέγει, ὅτι καὶ ἑτέρα ἐν τῇ Λέσβῳ ἐγένετο Σαπφῶ, ἑταῖρα, οὐ ποιήτρια ». Ὁ δὲ Σουΐδας μνημονεύσας κατὰ πρῶτον περὶ τῆς ποιητρίας λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Ἐρεσῶ, ἀκολούθως δὲ γράφει τὰ ἑξῆς. « Σαπφῶ· Λεσβία ἐκ Μιτυλήνης, ψάλτρια· αὕτη δι' ἔρωτα Φάωνος τοῦ Μιτυληναίου ἐκ τοῦ Λευκάτου κατεπόντισεν ἑαυτήν· τινὲς δὲ καὶ ταύτης εἶναι λυρικὴν ἀνέγραψαν ποίησιν ». Ὁ αὐτὸς (ἴδε Φάων) ἔχει· « Τοῦ Φάωνος ἐρασθῆναί φασι σὺν πολλοῖς καὶ Σαπφῶ, οὐ τὴν ποιήτριαν, ἀλλὰ Λεσβίαν καὶ ἀποτυγχάνουσαν ρίψαι ἑαυτὴν ἀπὸ τῆς Λευκάδος πέτρας ».

Εἰς ταῦτα τῶν ἀρχαίων τὰ χωρία, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τὰ

παρ' Ἀθηναίῳ καὶ Αἰλιανῷ ἀναγινωσκόμενα, πεποιθότες ὃ τε Βόσσιος de poetis Cr. c. 3, καὶ ὁ Σελδηνός in comment. ad Marm. Par. lin. 51. παρεδέχθησαν δύο Σαπφούς. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐξέθηκε καὶ ὁ Περιζώνιος εἰς Αἰλιανὸν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, φρονῶν, ὅτι καθ' ὃν τρόπον ὑπῆρξαν πλεῖσται Σιβύλλαι, καὶ πλεῖσται Ἀσπασίαι, οὕτω καὶ ἐν τῇ Λέσβῳ δύο ὑπῆρξαν Σαπφοί, ἡ μὲν ἐν Μυτιλήνῃ γεννηθεῖσα, καὶ διὰ τῆς μουσικῆς τέχνης ἔνδοξος, ἡ δὲ ἑταίρα Ἐρεσία, ἀπὸ ἔρωτα τοῦ Φάωνος τρωθεῖσα. Πρὸς τούτοις δὲ πολλοὶ τῶν τὰ Σαπφικὰ ποιήματα ἐκδοσάντων, καὶ εἰς ἐγχώριον αὐτῶν γλῶσσαν μετενεγκόντων αὐτὰ, διέκριναν τὴν Ἐρεσίαν Σαπφῶ ἀπὸ τῆς Μυτιληναίας, ἀποβλέψαντες ἐξαιρέτως εἰς τὸ ν' ἀπαλλάξωσι τὴν ποιήτριαν ἀπὸ τῆς δυσφημίας, ἣτις ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς προσήπτετο εἰς αὐτήν. Τινὰς ἐξ αὐτῶν ὀνομάζει ὁ Βαύλιος ἐν τῷ λεξικῷ ἐν λέξει Σαπφῶ. Ὅτι δὲ Σαπφῶ ἡ ἑταίρα, οὐχὶ ἡ ποιήτρια, διὰ τὸν πρὸς τὸν Φάωνα ἔρωτα ἔρριψεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτου, πιστεύουσι τοῦτο ὃ τε Φρ. Σχλεγγέλιος, Ἀντώνιος Μοίβιος, ὁ πρό τινων ἐτῶν εἰς Γερμανικὴν διάλεκτον τὰ τῆς Σαπφοῦς ποιήματα μεταφράσας, καὶ εἰς φῶς αὐτὰ ἐκδόσας, καὶ ὁ Χριστ. Φριεδ. Μονίχιος. Διὰ πολλῶν ἐπίσης ἀποδείξεων ἐσπούδασε νὰ βεβαιώσῃ τὴν γνώμην ταύτην καὶ ὁ Βισκόντος (1), πρὸς ὃν ἄνευ τινὸς ἀμφιβολίας συμφωνεῖ καὶ ὁ ἐπικρίνων αὐτὸν ἐν ἐφημερ. Γοττ. ἔτ. 1812. Τόμ. 1. φυλλάδ. 2. σ. 78.

Ἐκ δὲ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπαριθμηθέντων ὁ Βαύλιος καὶ ὁ Φαβρίκιος διαφωνοῦντες διατείνονται, ὅτι ἡ ποιήτρια δὲν εἶναι διάφορος τῆς τοῦ Φάωνος ἐρωμένης. Τούτους ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἰω. Χρ. Βόλφιος, ὁ τῶν τῆς Σαπφοῦς ἀποσπασμάτων ἐκδότης. Ὁ δ' Ὀλεάριος δοξάζων, ὅτι πάντα τὰ περὶ τῆς Σαπ-

1) Εἰκων. Ἑλλ. Τόμ. 1. σ. 69. καὶ ἐφεξῆς.

φοῦς σποράδην μνημονεύμενα εἰς μίαν Λεσβίαν ποιήτριαν ἀνήκουσιν, ἀποφαίνεται, τῶν συγγραφέων διαφωνούντων περὶ τῆς πατρίδος τῆς Σαπφοῦς, τὰ ἐξῆς, ὅτι ἡ ποιήτρια ἐν μιᾷ τῶν δύο πόλεων ἐγεννήθη, καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῷ τῆς πολιτείας δικαίωματι ἐτιμήθη, ἔνθα καὶ μέγα τῆς ζωῆς αὐτῆς μέρος διήνυσε. Τὴν κρίσιν δὲ τοῦ Ὀλεαρίου ἐπικυροῦ καὶ ὁ Ἴω. Χριστ. Κράμερος ἐν τῇ περὶ τῆς πατρίδος τῆς Σαπφοῦς διατριβῇ αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ἀρκετὰ πιθανὴ φαίνεται τῷ Βολγέρῳ ἡ εἰκασία, ὅτι ὁ τῆς Σαπφοῦς σύζυγος Κερκώλας ἔσχεν εὐτυχῆ οἰκίαν ἐν Ἐρεσῶ, δι' ὃ καὶ ἡ ποιήτρια συνδιέτριψεν ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ.

Ἡμεῖς δὲ, μηδὲν ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις γνώμαις ταλαντευόμενοι, ἀποδοκιμάζομεν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν περὶ τῆς Ἐρεσίας ἐταίρας διήγησιν, καὶ πεποίθαμεν ὅτι μία μόνον ἐν τῇ Λέσβῳ ὑπῆρξε Σαπφῶ. Ταύτην δ' ἐν Ἐρεσῶ, κατὰ τὴν τοῦ Σουΐδα μαρτυρίαν (ἐν λέξ. Σαπφῶ), γεννηθεῖσαν (1) πρέπει νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι ἐν τῷ μετ' ἔπειτα χρόνῳ ἀπῆλαυσε τὸ τῆς πόλεως Μυτιλήνης δικαίωμα, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἐν ταῖς τῶν Μυτιληναίων νομίμασιν ἐγχαραχθεῖσαν, πλεῖστοι τῶν συγγραφέων Μυτιληναίαν καλοῦσιν. Ὅρα Ὀλεαρ. διατρ. περὶ Ἑλλ. Ποιητρ. σ. 183. καὶ Κραμέρ. ὑπομνήματ. περὶ τῆς πατρίδος τῆς Σαπφοῦς σ. 11. καὶ Βέλκκερ. περὶ τῆς Σαπφοῦς σ. 141. Ὅθεν ἀσπαζόμεθα τὴν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς Βελκκέρου γνώμην; κατὰ τὸ παρὰ τῷ Σουΐδα ἐξῆς σχόλιον. « Σαπφῶ· Λεσβία ἐκ Μιτυλήνης, ψάλτρια· αὕτη δὲ ἔρωτα Φάωνος κατεπόντισεν ἑαυτήν »· τὴν ποιήτριαν ἀποβλέπουσι καὶ αἱ λέξεις « τινὲς δὲ καὶ ταύτης λυρικὴν ἀνέγραψαν ποίησιν » ὑπ' ἀμαθοῦς τινος προστεθεῖσαι. Ἡ δὲ περὶ τῆς Ἐρεσίας ἐταίρας διήγησις ὀφείλεται,

1) Διοσκορίδης ἐν Ἀνθολογ. Παλατ. Τόμ. 1. σ. 426.

Ἦδιστον φιλέουσι νέοις προσανάκλιμ' ἔρώτων

Σαπφῶ, σὺν Μούσαις ἢ ῥά σε Πιερίη,

Ἦ Ἑλικῶν εὐχισσος, ἴσα πνεύουσιν ἐκείναις

Κοσμεῖ, τὴν Ἐρεσῶ Μοῦσαν ἐν Αἰολίδι.

κατὰ τὸν Βέλκκερον, εἰς τοὺς δοξάζοντας, ὅτι ἡ ἐν ταῖς Ἀττικαῖς κωμωδίαις μὲν τὰ πλέον τραχέα σκώματα τιτρωτομένη Σαπφῶ εἶναι καθόλου διακριτέα τῆς ποιητρίας, καὶ ἀρνούμενους παντὶ τρόπῳ, ὅτι ἦτο δυνατόν, ὥστε ἡ ἐνδοξοτάτη ἐκείνη γυνὴ εἰς τοσαῦτα νὰ ὑποπέσῃ δνειδῆ.

Ὅτι δ' ὁ τῆς Σαπφροῦς πατὴρ Σκαμανδρόνυμος ἐκαλεῖτο, δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλωμεν, ἔχοντες μάρτυρα τούτου τὸν Ἡρόδοτον, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦσιν ὁ τε Αἰλιανὸς Ποικ. Ἱστορ. XIII, 19. καὶ ὁ Χρῆλ. Πλατ. σ. 56. ἐκδ. Ρουνκ. Παρὰ τῷ Σουίδα ὁμοῦς πολλοὶ καὶ διάφοροι ὀνομάζονται τῆς ποιητρίας πατέρες, οἱ ὁποῖοι φρονοῦμεν, ὅτι ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τῶν διαφόρων Σαπφῶν, ἅς τῶν συγγραφέων τινὲς χάριν αὐτῆς ἐφαντάσθησαν. Τὴν δὲ μητέρα τῆς Σαπφροῦς Κλειδα καλεῖ ὁ Σουίδας· ὁ αὐτὸς διηγεῖται ἐν τούτοις, ὅτι ἡ Σαπφῶ ἐνυμφεύθη μετὰ τινος Κερκώλα, ἀνδρὸς Ἀνδρίου, πλουσιωτάτου. Πρὶν ὁμοῦς ἔλθῃ εἰς γάμον μετ' ἐκείνου ἡ ποιήτρια, πιστεύει ὁ Βέλκκερος, ὅτι δὲν εἶχε πλοῦτη, ὅπερ δύναται ἐκ τοῦ ἐξῆς τοῦ Ἀριστείδου χωρίου νὰ ἐννοηθῇ. «Οἶμαι δέ-σε καὶ Σαπφῶ ἀκηκοέναι πρὸς τινὰς τῶν εὐδαίμωνων δοκουσῶν εἶναι γυναικῶν μεγαλαυχουμένης καὶ λεγούσης, ὡς αὐτὴν αἱ Μοῦσαι τῷ ὄντι ὀλβίαν τε καὶ ζηλωτὴν ἐποίησαν, καὶ ὡς οὐδ' ἀποθανούσης ἔσται λήθη.» Ὅτι δ' ἡ Σαπφῶ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ συζύγου αὐτῆς θυγατέρα, τῷ τῆς μάμης ὀνόματι προσαγορευθεῖσαν, μαρτυρεῖ ὁ Σουίδας, καὶ οὐκ ἔστιν ἀμφιβολία, ὅτι οἱ στίχοι:

Ἔστ' μοι καλὰ παῖς, χρυσεόισιν ἀνθέμοισιν

Ἐμμερῆ ἔχοισα μορφήν, Κλεῖς ἀγαπατὰ,

οὗς ὁ Ἡροιστίων, παραλείπων τὸ τοῦ συγγραφέως ὄνομα, ἐν σελ. 55. ἐκθέτει, εἰς τὴν ποιήτριαν πρέπει ν' ἀναφερθῶσι. Τῆς θυγατρὸς ταύτης μνεῖαν ποιεῖται καὶ ὁ Ὀβιδίος ἐν τῇ πρὸς τὸν Φάωνα τῆς Σαπφροῦς ἐπιστολῇ (V. 70.)

Et tanquam desint, quae me sine fine fatigent,

Accumulat curas filia parva meas.

Ἦτοι, α καὶ ὡσάν νὰ ἔλειπον ὅσα μὲ καταπονοῦσιν ἄνευ τέ-
λους, ἡ μικρὰ θυγάτηρ ἐπαυξάνει τὰς ἐμὰς φροντίδας». Παράβλ.
Μάξ. Τύρ. Διάλεξ. 24. σελ. 297. ἔκδ. Δαβισ.

Ἄδελφοὺς δ' ἔσχεν ἡ Σαπφῶ τρεῖς, Χάραξον, Λάριχον, Εὐ-
ρύγιον. Τὸν Λάριχον, ὅστις εἶχε διορισθῆ οἰνοχόος ἐν τῷ τῆς
Μυτιλήνης πρυτανείῳ, τὰ μάλιστα ἐδόξασεν ἡ ποιήτρια εἰς τὰ
ἐαυτῆς ποιήματα, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἀθηναίου. Ὁ δὲ Χάρα-
ξος, τοῦ Ἀμάσιος κρατοῦντος τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀρχήν, ἔφε-
ρεν ὡς ἔμπορος Λέσθιον οἶνον εἰς τὴν Ναύκρατιν, ἔνθα καὶ ἐλύ-
τρωσεν ἀπὸ τῆς δουλείας ἀδρᾶ τιμῇ τὴν Ῥοδῶπιν, δι' ἣν αἰτίαν
αὐτὸν μὲ πολλοὺς ψόγους διέσυρεν ἡ Σαπφῶ ἐν τοῖς ποιήμασιν
αὐτῆς· « Χάραξος δὲ, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ὡς λυσάμενος Ῥο-
δῶπιν ἀπενόστησε ἐς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κα-
τεκερτόμησέ μιν », ὅπερ, κατὰ τὴν ἐμὴν τοῦλάχιστον γνώμην,
πρέπει νὰ ἐκληφθῆ περὶ τοῦ Χαράξου, καὶ δὲν δύναται κατ' οὐ-
δένα τρόπον νὰ δηλῆ τὴν Ῥοδῶπιν. Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ὁμοῦς
(βιβλ. XIII, σ. 596. Β.) ἀναγινώσκομεν· « ἐνδόξους δὲ ἐταίρας
καὶ ἐπὶ κάλλει διαφερούσας ἤνεγκε καὶ ἡ Ναύκρατις· Δωρίχαν
τε ἦν ἡ καλὴ Σαπφῶ, ἐρωμένην Χαράξου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς,
κατ' ἐμπορίαν εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπαίροντος διὰ τῆς ποιήσεως
διαβάλλει, ὡς πολλὰ τοῦ Χαράξου νοσφισαμένην ». Λοιπὸν
οὐχὶ μόνον τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐρωμένην διέσυρεν
ἡ ποιήτρια. Προσθέτει δ' ὡσαύτως ὁ Ἀθηναῖος, ὅτι ἡ γυνὴ ἐκεί-
νη κακῶς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καλεῖται μὲ τὸ τῆς Ῥοδῶπιος
ἔνομα, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ Σαπφῶ Δωρίχαν αὐτῆ ἀπεκάλεσε.
Περὶ τῶν τοῦ Χαράξου ἐρώτων, οὕτως ἡ Ὀβιδιανὴ Σαπφῶ
δμιλεῖ:

Arsit inops frater, victus meretricis amore,
Mistaque cum turpi damna pudore tulit;
Factus inops agili peragit freta caerulea remo,
Quasque male amisit nunc male querit opes,

τουτέστι, « διεκᾶν ὁ ἄπορος ἀδελφός, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἐταί-

ρας νικηθείς, καὶ ζημίαν μετὰ αἰσχους μεμιγμένην ὑπέφερεν ἐντροπαλῶς· ἐνδεὴς δὲ γενόμενος, διατρέχει μὲ τὴν ἐνεργητικὴν αὐτοῦ κώπην τοὺς κυανεῖους πορθμοὺς, καὶ ὅσα πλοῦτη κακῶς ἀπώλεσε κακῶς ἤδη ἀναζητεῖ· ἐκ τῶν ὁποίων λέξεων λίαν εὐκόλως ἐξάγει ὁ Πέτρος Βουρμάννος, ὅτι ὁ Χάραξος διασκορπίσας τὰ πλοῦτη αὐτοῦ, κατέστη πειρατὴς εἴτε κωπηλάτης. Τὸν τρίτον τῆς Σαπφοῦς ἀδελφὸν Εὐρύγιον, ἐκτὸς τοῦ Σουίδα, οὐδεὶς ἄλλος συγγραφεὺς ἀναφέρει.

Περὶ δὲ τῆς ἡλικίας τῆς Σαπφοῦς οἱ σοφοὶ ἐσπούδασαν ἂ ποδείξωσι μὲ πολλὰς τῶν ἀρχαίων μαρτυρίας, ὅτι ἡ Σαπφὼ ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἀλκαίου, τὰς ὁποίας, ὡς προδηλοτάτου καὶ γνωστοτάτου ὄντος τοῦ πράγματος, παραλείπων, θέλω ἐξετάσει μᾶλλον, ἂν καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ Ἀνακρέων, ἔζησεν ἡ Σαπφὼ, ἢ ὄχι. Ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. XIII, σ. 598. C. τοὺς ἐξῆς ἀναφέρει στίχους ἐκ τῶν τοῦ Ἑρμῆσιάνακτος, ποιητοῦ Κολοφωνίου, ἐλεγείων:

Καὶ τὴν (Σαπφῶ) ὁ μελιχρὸς ἐφωμίλησ' Ἀνακρείων
Στελλομένην πολλαῖς ἄμμιγα Λεσβιάσι.
Φοιτᾷ δ' ἄλλοτε μὲν λείπων Σάμον, ἄλλοτε δ' αὐτὴν
Οἴνηρην δουρὶ κεκλιμένην πατρίδα,
Λέσβον ἐς εὖοιον.

Ἐν τούτοις, λέγει ὁ Ἀθηναῖος, (σελ. 599. E.) « ὁ Ἑρμῆσιάναξ σφάλλεται, συγχρονεῖν οἰόμενος Σαπφῶ καὶ Ἀνακρέοντα, τὸν μὲν κατὰ Κῦρον καὶ Πολυκράτην γενόμενον, τὴν δὲ κατὰ Ἀλυάττην, τὸν Κροΐσου πατέρα. Χαμαιλέων δ' ἐν τῷ περὶ Σαπφοῦς καὶ λέγειν τινὰς, φησὶν, εἰς αὐτὴν πεποιῆσθαι ὑπὸ Ἀνακρέοντος τάδε » (ἔπονται οἱ στίχοι ἐκεῖ σποράδην διεφθαρμένοι) . . . καὶ τὴν Σαπφῶ πρὸς αὐτὸν ταῦτά φησιν εἰπεῖν·

Κῆνον, ὦ χρυσόθρονε Μοῖσ', ἐνίσπεες
Ὑμνον, ἐκ τᾶς καλλιγύναικος ἐσθλᾶς
Τήϊος χώρας ὃν ἄειδε τερπνῶς
Πρέσβυς ἀγαυός.

Ὅτι ὁμῶς τὸ ποίημα τοῦτο, ὡς λέγει ὁ Ἀθηναῖος, εἶναι τῆς Σαπφοῦς, ἕκαστος τὸ ἐννοεῖ. Καὶ ὅτι αὐτὸς δοξάζει, ὅτι ὁ Ἑρμησιάναξ σκωπτικῶς ταῦτα ἔγραψε περὶ τοῦ πρὸς τὴν Μυτιληναίαν ποιήτριαν ἔρωτος τοῦ Ἀνακρέοντος, ὡς εἶχε πράξει καὶ ὁ κωμικὸς ποιητὴς Δίφιλος περὶ τῶν τῆς Σαπφοῦς ἔρασῶν, τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ Ἰππώνακτος, ἐν τῷ δράματι τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Σαπφῶ. Ἀρνεῖται λοιπὸν ὁ Ἀθηναῖος, ὅτι ὁ Ἀνακρέων καὶ ἡ Σαπφῶ ὑπῆρξαν σύγχρονοι. Ἡ γνώμη δ' αὕτη, ἂν καὶ ἐλοσχερῶς δὲν δύναται νὰ γείνη παραδεκτὴ, εἶναι ὁμῶς πιστευτὸν, ὅτι οὗτοι συνέζησαν χρόνον τινὰ τὸν αὐτὸν (1). Τοῦτο ὁμῶς ἐβρέθη ἀληθέστατα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ὅτι ὁ πρὸς τὴν Σαπφῶ τοῦ ποιητοῦ Ἰητοῦ ἔρως πρέπει ἐν γένει νὰ προσγραφθῇ εἰς τὰ πλάσματα καὶ ποιητικὰ παίγνια. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ τινες οὐχὶ μόνον ἀληθινὴν τὴν τοῦ Ἑρμησιάνακτος διήγησιν πιστεύσαντες, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποδείξωσιν ἐπιχειρήσαντες, ὅτι ἀρχαιότερος ἦν ὁ Ἀνακρέων τῆς Σαπφοῦς. Αἱ ὑπ' αὐτῶν ὁμῶς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης προταθεῖσθαι ἀποδείξεις, λίαν ἄτοποι εἰσὶ, καὶ ἐντελῶς ἀντιμάχονται πρὸς τὴν χρονολογίαν. Μετὰ τὸν Βαρνέσιον (ἐν βίῳ Ἀνακρέοντ. σελ. 28.) τὴν γνώμην ταύτην ὑπερασπίσθη ὁ Κράμερος (ἐν Διατριβ. περὶ Συγχρον. Σαπφ. καὶ Ἀνακρ.) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρλεσίου εἰς Φαβρ. Ἑλλ. Βιβλ. Τόμ. β'. σ. 138. ἐνθα ταῦτα ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἔγραψεν. « Ὁ Κράμερος, ἐξετάσας τὰς τοῦ Βαυλίου καὶ τοῦ Βολφίου καὶ τοῦ Ἀθηναίου ἀποδείξεις, καὶ ἀνισχύρους εὐρῶν αὐτάς, ἐπάγει τοὺς ἀκριβῶς ἀποδεδειγμένους ἐπομένους συλλογισμοὺς, οὕτως ἐν τινι πίνακι συγκρίνων αὐτούς: Ὁ Ἀνακρέων ἐγεννήθη περὶ τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 36^{ης} Ὀλυμπ. Ἡ δὲ Σαπφῶ τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 40^{ης} Ὀλυμπ., ἐπειδὴ τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 43^{ης} Ὀλυμπ. νομιῖται ἐνδοξὸς ὑπὸ τοῦ Ἀλκαίου. Ὁ Ἀνακρέων τὴν 45^{ην} Ὀλυμπ. ἢ τὴν ἐπομένην μετέρχεται

1) Ἴδε Φαβρικ. Ἑλλ. Βιβλ. ἐν σημειώσ. περὶ τοῦ Ἀνακρ. Βισκόντ. Εἰκον. Ἑλλ. I, σ. 74.

τὸν ἔρωτα τῆς Σαπφοῦς, καὶ διὰ στίχων ἐξυμνεῖ αὐτόν. Ἡ δὲ Σαπφὼ τὴν 48^{ην} Ὀλυμπ. ἢ τὴν ἐπομένην ἀπόλλυσι τὸν Φάωνα, καὶ δυσφήμους μετ' αὐτοῦ ἔχει πράξεις, καὶ τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 50^{ης} Ὀλυμπ. ἀποκεχωρισμένον ἀπ' αὐτῆς τὸν Φάωνα ἀκολουθεῖ εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ τὸ 4^{ον} τῆς 51^{ης}, ἐξαπατηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, τελειώνει τὸν βίον αὐτῆς διὰ τοῦ πηδήματος. Τὸ 2^{ον} ἔτος τῆς 53^{ης} Ὀλυμπ. ἀκμάζει ὁ Αἰσωπος, τὸ δὲ 4^{ον} τῆς 54^{ης} Ὀλυμπ. Κροῖσος ὁ τῶν Λυδῶν ἔσχατος βασιλεὺς. Ὁ Ἀνακρέων τὴν 55^{ην} καὶ 56^{ην} Ὀλυμπ. ἀποκτᾷ ἐπίσημον δόξαν διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, καὶ συμφιλιώνει εἰς ἑαυτὸν τὸν Πολυκράτην, καὶ τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς 57^{ης} Ὀλυμπ. ἀποθνήσκει. Ὁ δὲ Ἰππώναξ περὶ τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 60^{ης} Ὀλυμπ. δοξάζεται. Διὰ τῶν συλλογισμῶν τούτων ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Σαπφὼ ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἀνακρέοντος, καὶ ἀπαλλάττει ἐκ τῆς τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄλλων ὑποψίας τὸ τοῦ Ἑρμησιάνακτος ἀξιόπιστον. Τί περὶ τούτων ὁμως δριστεῖον πᾶς τις βλέπει, ὅθεν δὲν εἶναι ἀνάγκη ἀμφοτέραι αἰ γινῶμαι ν' ἀποκρουσθῶσιν. Ὁ Βόλγερος λέγει, ὅτι δὲν δύναται, τῶν πάντων καλῶς ἐξετασθέντων, νὰ μὴ συναινέσῃ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Βαρνεσίου καὶ τοῦ Κραμέρου, ἂν καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀποδείξεων βασιζόμενος. Διατείνεται οὗτος, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει αἰτία, δι' ἣν ψευδῆς νὰ λέγηται ὁ Ἑρμησιάναξ· ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξε πολὺ ἀρχαιότερος τοῦ Ἀθηναίου, ἐπομένως γνωρίζει τοῦτο πολὺ ἀκριβέστερον τοῦ Ἀθηναίου, καὶ ἠδυνήθη νὰ δηλώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς διηγήσεως τοῦ Χαμαιλέοντος οὐδεμίαν κρίσιν προσέθηκεν ὁ Ἀθήναιος, δι' αὐτοῦ τούτου ἀπέδειξε σιωπηλῶς, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς πίστεως ἐκείνου, καὶ ὅτι οὐδὲν κωλύει νὰ πιστεῦσωμεν, ὅτι ὁ Ἀνακρέων ὕμνησεν ἀληθῶς τὴν ἐρωμένην Σαπφὼ διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Χαμαιλέοντος ἀναφερομένων στίχων. Καὶ συμφωνεῖ μὲν μετὰ τοῦ Ἀθηναίου ὁ Βόλγερος, ὅτι ὁ Ἀνακρέων ἐπὶ Κύρου καὶ Πολυκράτους ἔζησεν, ἢ δὲ Σαπφὼ

ἐπὶ Ἀλυάττου, ἀλλ' ἐνταυτῷ ἐπιστηρίζει, ὅτι ὁ Ἀνακρέων ὑπῆρξε καὶ τοῦ Ἀλυάττου σύγχρονος, καὶ τῆς Σαπφοῦς ἀρχαιότερος. Τὸ τελευταῖον μάλιστα τοῦτο ἀναφαίνεται, λέγει, καὶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ στίχων αὐτοῦ τοῦ Ἀνακρέοντος, προσέτι δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς τῆς Σαπφοῦς ἀποσπάσματος παρὰ τῷ Στοβαίῳ Ἀνθολ. LXXI, σ. 291. (301.) XII. Βλομφ.

Ἄλλ' εἰς φίλος ἀμὶν λέχος ἄρνευσο νεώτερος·

Οὐ γὰρ τλάσομ' ἐγὼ ξυνοικῆν νέ' οὔτα γεραιτέρω,

δι' ὧν στίχων ἡ ποιήτρια πρέπει νὰ θεωρηθῆ προσαγορεύουσα τὸν Ἀνακρέοντα. Ἐὰν ὅμως ἀρχαιότερος ὑπῆρξεν ὁ Ἀνακρέων, ἐντεῦθεν εἰκὸς ἐστίν, ὅτι καὶ μετὰ τῆς Σαπφοῦς ἔζησεν ἐπὶ Ἀλυάττου. Ἐγὼ δὲ τὸ ἐναντίον φρονῶ, οὔτε οἱ στίχοι, οὐδὲ ὁ Χαμαιλέων ἐμνημόνευσεν, ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀνακρέοντος εἰς τὴν Σαπφῶ, οὔτε τὸ τῆς ποιητρίας ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἀνέφερα, ἀφορᾷ τὸν Ἀνακρέοντα, οὔτε οὗτος ἀπὸ τὸν ἔρωτα αὐτῆς ἐκυριεύθη ποτὲ, καὶ μάλιστα δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν, ὅτι ἡ Σαπφῶ ὑπῆρξε πολὺ ἀρχαιότερα τοῦ Ἀνακρέοντος. Ὅτι δ' αὕτη ἀρχαιότερα ἦν εὐκόλως δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῆ. Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Σουίδα, (ἴδε Σαπφῶ) ἤκμασεν ἡ ποιήτρια τὴν 42^{αν} Ὀλυμπιάδα. Εἴκοσι λοιπὸν ἔτη τοῦλάχιστον εἶχε γεννηθῆ πρότερον τῆς Ὀλυμπιάδος ταύτης. Πρέπει δὲ ἡ Σαπφῶ νὰ θεωρηθῆ ζήσασα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀμάσιος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ὁ Χάραξος, ὃν αὕτη μὲ ὕβρεις διέσυρεν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῆς, ἤλθεν εἰς τὴν Ναύκρατιν καὶ ἐλύτρωσεν ἐκ τῆς δουλείας τὴν ἐταίραν Ῥοδῶπιν. Ἄλλ' ὁ Ἀμασις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ 3^{ον} τῆς 50^{ης} Ὀλυμπ., λοιπὸν ἐξήκοντα ἔτη καὶ ἔτι πρὸς ἐγεννήθη ἡ Σαπφῶ, ὁπότε ἔγραφε τὰ ὕβριστικά πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν αὐτοῦ ἐρωμένην ποιήματα. Κατὰ ποῖον δὲ ἔτος ἐγεννήθη ὁ Ἀνακρέων σαφῶς δὲν γνωρίζομεν. Ὁμολογεῖται ὅμως, ὅτι μέγα μέρος τῆς ζωῆς αὐτοῦ διήγαγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου Πολυκράτους. Κατὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος μνηστερίαν μετήχθη ὑπὸ

τοῦ Ἰππάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νηὸς πεντηκοντόρου. Τοῦτο πιστεύω, συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους (τὸ 1^{ον} τῆς 64ης Ὀλυμπ.), ἂν καὶ ῥητῶς ὁ Πλάτων δὲν ἀποφαίνεται. Διότι, ζῶντος τοῦ Πολυκράτους, οὐδεμίαν αἰτίαν εἶχεν ὁ Ἀνακρέων νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Σάμον. Ὁ δὲ Ἰππαρχος ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 66ης Ὀλυμπ. Δὲν ἤξεύρω δ' ἂν μέχρι τούτου τοῦ χρόνου ἐν Ἀθήναις ἔζησεν ὁ Ἀνακρέων, ἢ ὄχι. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐτελεύτησεν ὁ ποιητής, δύναμαι νὰ καταδείξω. Ὁ Λουκιανὸς λέγει, ὅτι οὗτος ἀπέθανε τὸ 85^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του, τὸν ὁποῖον ὁμοίως συγγραφέα φαίνεται, ὅτι ὀλίγον πρὲπει νὰ σεβασθῶμεν εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ὑποθετέον ὅτι ἀληθῶς διηγεῖται ὁ Λουκιανός, ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς 66ης Ὀλυμπ. ἐτελεύτησεν ὁ Ἀνακρέων, τότε τὸ γενέθλιον αὐτοῦ ἔτος θέλει ἀναφερθῆ εἰς τὴν 45^{ην} Ὀλυμπ. Ἐκ τούτου βλέπει τις, ὅτι οὕτω βέβαια δὲν ἤθελεν ἐραστῆ ποτὲ ὁ ποιητής οὗτος τὴν Σαπφώ. Ὅθεν ἀναμφισβητήτως πολὺν χρόνον μετὰ τὴν 45^{ην} Ὀλυμπ. ἐγεννήθη ὁ Ἀνακρέων, καθότι δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι ἦτο πρεσβύτερος τῶν 50 ἐτῶν, ὅταν ἐκ τῆς Σάμου εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπορεύετο.

Ὁ παρ' Ἀθηναίῳ βιβλ. XIII, σ. 596. C. Ἐρμησιάναξ λέγει, ὅτι ὁ Ἀλκαῖος ἐπεδίωξε τὸν τῆς Σαπφοῦς ἔρωτα:

Λέσβιος Ἀλκαῖος δὲ πόσους ἀνεδέξατο κώμους
Σαπφοῦς φορμίζων ἡμερόεντα πόθον,
Γιγνώσκεις· ὁ δ' ἀοιδὸς ἀηδόνος ἠράσαθ' ὕμνων
Τήιον ἀλγύνων ἄνδρα πολυφραδίη.

Τοῦτο ἐπικυροῦται τρόπον τινά καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Ῥητορ. βιβλ. α'. κεφ. 9. « ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου.

Θέλω τι Φειπῆν, ἀλλὰ με κωλύει
αἰδῶς —

Αἰ δ' ἔχε τ' ἐσλῶν ἴμερος, ἢ καλῶν
καὶ μή τι φειπῆν γλῶσσ' ἐχύκα κακόν,
αἰδώς κεν οὐχί τ' ὄππατ' εἶχεν,
ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.

Ἐκ δὲ τοῦ παρ' Ἡφιστίωνι σ. 80. ἀποσπάσματος, ἐν ᾧ οὕτως ὁ ποιητὴς προσφωνεῖ:

Ἰόπλοκ', ἀγνά, μελιγόμεϊδα Σαπφοῖ.

δύναται τις νὰ ἐξάξη, ὅτι ὁ Ἀλκαῖος μεγάλως ἐτίμησε τὴν Σαπφῶν, ἐξυμνήσας αὐτὴν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ.

Μέλλοντες δὲ νὰ ἐμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ λοιποῦ τῆς Σαπφοῦς βίου, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς πατρίδος φυγῆς αὐτῆς. Τὸ Πάριον Χρονικὸν Ἐποχ. 35. ἔχει: ΑΦΟΥ ΣΑΠΦΩ ΕΓ ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ ΕΙΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝ ΕΠΛΕΥΣΕ ΦΥΓΟΥΣΑ ΟΛ . . Θ ΤΟΣ ΑΘΗΝΗΣΙ ΜΕΝ ΚΡΙΤΙΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΡΟΥ. Τὰ τελευταῖα διαλείμματα διὰ τῶν ΕΤΗ ΗΗΗΔΔΔ, ἦτοι 330, ἀνεπλήρωσεν ὁ Πριδεαύξιος, προσθέτων: ὅσα ἐν τοῖς λοιποῖς διαλείμμασι λείπονται, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναπληρωθῶσιν. Ὁ δὲ Βαουμγαρτένιος λέγει, ὅτι βέβαιοι μὲν εἰκασίαι δὲν δύνανται νὰ προταθῶσιν, ἀλλ' ἀρκετὰ πιθαναί (1). Προτείνει δηλονότι τὴν ἐξῆς ἀνάγνωσιν, ἢ [Π] ΟΛ [ΕΜΟΝ Α] Θ [ΗΝΑΙΩΝ], ἢ [ΜΕΤΑ ΚΕΡΚ] ΟΛ? [ΟΥ ΑΝΔΡΟΣ] Θ [ΑΝΑΤΟΝ], ἢ [ΤΗΣ Π] ΟΛ [ΕΩΣ ΟΛΕ] Θ [ΡΟΝ], ἢ [ΑΠΟ Π] ΟΛ [ΕΩΣ ΛΑ] Θ [ΡΑ], ἢ τέλος [Π] ΟΛ [ΙΤΩΝ ΛΑ] Θ [ΡΑ]. Ὁ δὲ Κορσῖνος δοξάζει, (Χρονικ. Ἄττ. III. σελ. 70.) ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ὑπὸ τοῦ Πριδεαυξίου ἐν τῷ μαρμάρῳ ἀναπληρωθὲν 330^{ον} ἔτος ὁμολογεῖται ὑπάρξαν ἐπίσημον διὰ τὴν τοῦ Σόλωνος ἀρχὴν, ὁ δὲ Κριτίας ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγγραφῆ ἐν τοῖς τῶν Ἀρχόντων χρονικοῖς, οὔτε εἰς τὸ 2^{ον} ἔτος τῆς 46^{ης} Ὀλυμπ., οὔτε εἰς τὰ ἀμέσως ἐπόμενα, νομίζει, ὅτι πρέπει ν' ἀναγραφῆ ἐν τῷ Παρίῳ Χρονικῷ ΕΤΗ ΗΗΗΔΔΔΙΙ

1) Βλέπε Addend. ad Hist. Univers, Vol. I.

ἤτοι 332. Ἐὰν λοιπὸν ἀποδεχθῶμεν τὸν συλλογισμὸν τοῦτον, ἡ Σαπφὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ μεταβάσα ἐκ τῆς Μυτιλήνης εἰς τὴν Σικελίαν τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 46^{ης} Ὀλυμπ. Τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ τούτου ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Λάρχερος (1), τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ συμμερίζομαι. Καθότι εἶναι πιθανόν, ὅτι οἱ ἐξορίστοι Μυτιληναῖοι περὶ τὴν 46 Ὀλυμ. ἐποίησαν ἔφοδον κατὰ τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἀρχηγούντων τοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ Ἀντιμενίδου, δι' ἣν αἰτίαν πιστεύω, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ἔφθασεν ἡ Σαπφὴ, ὥστε ἐγκαταλείψασα τὴν Λέσβον, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐπιβεβαιοῖ δὲ τὴν γνώμην ταύτην τρόπον τινὰ καὶ ἡ λέξις ΦΥΓΟΥΣΑ. τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη ὁ συγγραφεὺς τοῦ Παρίου Χρονικοῦ. Ὁ δὲ Βαρθελέμυος (2), μεθ' οὗ καὶ ὁ Βισκόντος συμφωνεῖ, λέγει, ὅτι ἡ Σαπφὴ προσετέθη εἰς τὸ μέρος τοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ Ἀντιμενίδου, καὶ διὰ τοῦτο ἐξορίσθη ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων.

Ἦδη δ' ἄς εἴπωμεν περὶ τῶν μετὰ τοῦ Φάωνος τοῦ Μυτιληναίου ἐρώτων τῆς Σαπφούς, καὶ περὶ τοῦ ἐκ τοῦ Λευκάτου ἀκρωτηρίου εἰς τὴν θάλασσαν περιβοήτου πηδήματος αὐτῆς. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀμριβάλωμεν, ὅτι ἡ ποιήτρια πραγματικῶς ἠράσθη τοῦ συμπατριώτου αὐτῆς, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον συνδιέτριψε μετ' αὐτοῦ, ἂν καὶ ὑπὸ τινων θαυμαστοῖ περὶ τοῦ Φάωνος τούτου ἐπλάσθησαν μῦθοι. Ὁ Αἰλιανὸς διηγεῖται ἐν πρώτοις (Ποικ. Ἱστορ. XII, 18.), ὅτι οὗτος ἔλαβε παρὰ τῆς Ἀφροδίτης, τὴν ὁποίαν, ἐπιτελῶν τὸ τοῦ πορθμέως ἔργον, εἶχε διαπεράσει πέραν τῆς θαλάσσης, τοιαύτην εὐειδῆ μορφήν, ὥστε ἅπασαι αἱ τῶν Μυτιληναίων γυναῖκες ἐκυριεύοντο εὐθὺς ἀπὸ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Πλίνιος (Φυσ. Ἱστορ. XXII, 8.) περὶ τινος φυτοῦ, ὀνομαζομένου ἑκατοντακεφάλου, (centum capita) οὕτω

1) Ἐν τῷ Χρονολογ. πίνακ. εἰς τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 46 Ὀλυμπ. (Χρονολ. Ἡροδότ. Τόμ. VI σ. 564. ἔκδ. πρώτ.) ἡ Σαπφὴ μετέβη εἰς τὴν Σικελίαν. Μάρμαρα τῆς Πάρου

2) In Addend. ad cap. III. operis de itin. Anachl.

γράφει· « Τερατώδες εἶναι ὅ,τι περὶ αὐτοῦ λέγουσιν, ὅτι ἡ ρίζα αὐτοῦ, σπανίας εὐρέσεως, ὁμοιάζει μὲ ἑκάτερον γένος, ἀλλ' ἐὰν τὸ ἄρρδεν ἐγγίξῃ τοὺς ἄνδρας, καθίστανται ἐράσμιοι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λέσβιος Φάων ἠγαπήθη ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς ». Οὐδὲν δὲ κωλύει διὰ τοιαύτας καὶ παρομοίας διηγήσεις νὰ πιστεῦσώμεν, ὅτι ὁ Φάων εἶναι πλαστὸν πρόσωπον, ἐπειδὴ περὶ τοῦ πρὸς τὸν νέον τοῦτον ἔρωτος τῆς Σαπφοῦς διεξοδικῶς ἐν Ἐπιστ. Ἡρωϊδ. XV. ὁμιλεῖ ὁ Ὀβιδίος, ὅστις πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς πολλὰ παραλαβὼν ἐκ τῶν ποιημάτων τῆς Μυτιληναίας ποιητρίας. Μνηθάνομεν δ' ἐκ τοῦ Ὀβιδίου, ὅτι ὁ Φάων συμβιώσας ἐπὶ πινα χρόνον μετὰ τῆς Σαπφοῦς, μετὰ ταῦτα δὲ ἐγκαταλίπων τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ, καὶ μεταβάς εἰς Σικελίαν, ἔφερον εἰς ἀπελπισίαν τὴν ποιήτριαν, ἣτις μετ' ὀλίγον λέγεται, ὅτι ἔρρψεν ἑαυτὴν κατὰ κρημα εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ Λευκάτου ἐκείνου ἀκρωτηρίου. Τὰ περὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, καὶ τῆς δεισιδαιμονίας, δι' ἧς αὐτὸ ἐδοξάσθη, χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων συνέλεξαν ὁ τε Ἰοσ. Σκαλίγερος in lectt. Auson. 11, 18. ὁ Ἰω. Χρ. Βόλφιος καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ Στράβων ταῦτα λέγει περὶ τῆς Λεσβίας ποιητρίας βιβλ. X. p. 452. α ἔχει δὲ τὸ τοῦ Λευκάτου Ἀπόλλωνος ἱερὸν καὶ τὸ ἄλμα, τὸ τοὺς ἔρωτας παύειν πεπιστευμένον·

Οὗ δὴ λέγεται πρώτη Σαπφῶ
ὡς πού φησιν ὁ Μαίνανδρος·
τὸν ὑπέρχομπον θηρῶσα Φάων
οἰστρῶντι πόθῳ, ρίψαι πέτρας
ἀπὸ τηλεφανοῦς.

Πρὸς τὸ πῆδημα τοῦτο ἀπέβλεψε καὶ ὁ Ὀράτιος Ἐπιστ. I. 19, 28.

Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
ἦτοι, « ρυθμίζει διὰ τοῦ ποδὸς ἡ ἀνδρική Σαπφῶ τὴν τοῦ Ἀρχιλόχου Μοῦσαν »· διὰ τοῦ ὁποῦ στίχου τινὲς μὲν ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ ποιητὴς αἰνίττεται τὸ ἐν τοῖς γλαφυρωτάτοις στί-

χοις ἀνδρικόν τῆς Σαπφοῦς πνεῦμα, ἄλλοι δέ, τοὺς ἀνδρικόους αὐτῆς πρὸς τὰς παρθένους ἔρωτας. Τὸν Ὀράτιον ἐμιμήθη καὶ ὁ Αὐσώνιος (id. VI. 21.) λέγων,

Et de nimbo saltum Leucate miratur
Mascula Lesbicis Sappho peritura sagittis.

ἦτοι, « καὶ τὸ ἐκ τοῦ ζοφεροῦ Λευκάτου πηδῆμα θαυμάζεται, καὶ ἡ ἀνδρική Σαπφῶ θέλει ἀπολεσθῆ με Λεσβιακὰ βέλη ».

Ἄς προσθέσω δὲ καὶ τὰς τοῦ Στατίου λέξεις (Silv. V, 3, 155.)

Stesichorusque ferox, saltusque ingressa viriles
Non formidata temeraria Leucate Sappho.

ἦτοι, « καὶ ὁ Στησίχορος ὁ σφοδρὸς καὶ ἡ τολμηρὰ Σαπφῶ, ἡ ἀνδρικά πηδήματα πηδήσασα, καὶ τὴν Λευκάδα μὴ φοβηθεῖσα ».

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ Λαιλίου στίχους:

Sesque in alta maria praecipitem misit,
Inops et aegra sanitatis Herois.

τουτέστι, « καὶ ἑαυτὴν εἰς τὸν βχθὺν πόντον πρηνῆ ἔρριψεν ἡ ἄπορος καὶ ἀσθενὴς τὴν ὑγίαν Ἡρώϊς ».

Ἄλλ' οὔτε διὰ βεβαίων ἀποδείξεων δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, οὔτε ἐν γένει ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι αὕτη ἡ περὶ τοῦ πηδήματος τῆς Σαπφοῦς διήγησις εἶναι ἀληθής. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἡ Σαπφῶ, ἂν διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ Φάωνος ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ἐκ τοῦ Λευκάτου, διὰ τοῦ πηδήματος τούτου δὲν ἐτελεύτησε. Διότι πρεσβυτέρα τῶν 60 ἐτῶν, ὡς ἀνωτέρω ἴδαμεν, ἀπῆλθεν ἡ ποιήτρια τοῦ βίου, ὥστε εἶναι ἀπίστευτον ὅτι παρωρμήθη κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἐκ τῶν μανικῶν ἐρώτων πρὸς ζήτησιν τοῦ Λευκάτου. Ἄλλ' οὐδ' οἱ ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου κατακρημιζόμενοι εἰς τὴν θάλασσαν ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ καταψηφίζωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸν θάνατον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλευθερώνωνται ἀπὸ τὰ τοῦ ἔρωτος βάσανα, λουόμενοι εἰς τὰ κύματα. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Σαπφῶ, βλέπουσα ἑαυτὴν ἐγκαταλελειμμένην ὑπὸ τοῦ Φάωνος, ἐδοκίμασεν, ἀφαρπασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας, νὰ θεραπεύσῃ διὰ τοῦ πηδήματος τὴν ἐρωτικὴν μανίαν, πρέπει

νά νομισθῆ πράξασα τοῦτο οὐχί εἰς ὑπέργηρων ἡλικίαν, καὶ μὴ γενομένη παρανάλωμα τῶν κυμάτων.

Ἔστι δ' ἡ Σαπφῶ ἔσχεν οἰκείας καὶ μαθητρίας οὐκ ὀλίγας, δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἔκ τε τῶν ἀποσπασμάτων αὐτῆς τῆς ποιητρίας, καὶ ἐξ ἄλλων συγγραφέων, ὧν τὰ χωρία θέλομεν ἀναφέρει ἐφεξῆς. Ἐπίσημον τούτων εἶναι Μαξίμου τοῦ Ἰουρίου (Διαλ. 24, σ. 297. ἔκδ. Δαβιτ.) « Ὁ δὲ τῆς Λεσβίας (εἶ τοι γρὴ πρεσβύτερα τοῖς νέοις εἰκάσαι) τί ἂν εἴη ἄλλο, ἢ ἡ Σωκράτους τέχνη ἐρωτική; Δοκοῦσι γάρ μοι τὴν κατὰ ταῦτο ἑκάτερος φιλίαν, ἢ μὲν γυναικῶν, ὁ δ' ἀβρένων ἐπιτηδεῦσαι· καὶ γὰρ πολλῶν ἐρᾶν ἔλεγον καὶ ὑπὸ πάντων ἀλίσκεσθαι τῶν καλῶν· ὅ,τι γὰρ ἐκείνῳ Ἀλκιβιάδης, καὶ Χαρμίδης, καὶ Φαῖδρος, τοῦτο τῇ Λεσβίᾳ Γύρινα καὶ Ἀτθίς καὶ Ἀνακτορία· καὶ ὅ,τι περὶ Σωκράτει οἱ ἀντίτεχνοι, Πρόδικος καὶ Γοργίας καὶ Θρασύμαχος καὶ Πρωταγόρας, τοῦτο τῇ Σαπφοῦ Γοργῶ καὶ Ἀνδρομέδα· νῦν μὲν ἐπιτιμᾶ ταύταις, νῦν δὲ ἐλέγχει καὶ εἰρωνεύεται αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ Σωκράτους ». Ὁ δὲ Σουΐδας λέγει, ὅτι ἡ Σαπφῶ εἶχεν ἑταίρας καὶ φίλας Ἀτθίδα, Τελεσίππαν, Μεγάραν· μαθητρίας δὲ Ἀναγόραν Μιλησίαν, Γογγύλαν Κολωφονίαν, Εὐνείκαν Σαλαμινίαν. Παρὰ τῷ Ὀβιδίῳ οὕτως δοκεῖ ἡ Σαπφῶ:

Nec mihi Pyrrhiades subeunt Naidēsve puellae,

Nec me Lesbiadum cetera turba iuvat.

Vilis Amythone, vilis mihi candida Cydno,

Nec oculis grata est Atthis ut ante meis.

Atque aliæ centum, quas hic sine crimine amavi;

Improbe multarum quod fuit unus habes.

ἤτοι, « οὔτε αἱ Πυρρίάδες καὶ αἱ Ναίδες κόραι ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν μου, οὔτε τῶν Λεσβιάδων ἢ λοιπῆ τύρβῃ μ' εὐφραίνει· εὐτελής μοι εἶναι ἡ Ἀμυθώνη καὶ ἡ λευκὴ Κυδνῶ, οὔτε εἶναι χαρίεσσα τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἡ Ἀτθίς, ὡς πρότερον· καὶ ἑκατὸν ἄλλαι, ἅς ἐνταῦθα ἄνευ ἐγκλήματος ἠγάπησα· ἀχάριστε, ὅ,τι ὑπῆρξε πολλῶν (νεανίδων) σὺ μόνος εἷς ὧν ἔχεις »:

Ὁ δὲ Φιλόστρατος ἐν βίῳ Ἀπολλων. Τυαν. 1. 30. σελ. 37. ἔκδ. Ὀλεαρ. ταῦτα γράφει· «καλέσας (δ' Ἀπολλώνιος) τὸν Δάμιν, ἤρου με, ἔφη, πρώην ὅτι ὄνομα ἦν τῇ Παμφύλῳ γυναικί, ἣ δὴ Σαπροῖ τε δμιλῆσαι λέγεται, καὶ τοὺς ὕμνους, οὗς εἰς τὴν Ἄρτεμιν τὴν Περγαίαν ἄδουσι, ξυνθεῖναι τὸν Αἰολέων τε καὶ Παμφύλων τρόπον.—Καλεῖται τίνυν ἡ σοφὴ αὕτη Δαμοφύλη καὶ λέγεται τὸν Σαπροῦς τρόπον παρθένους τε δμιλητρίας κτήσασθαι, ποιήματά τε ξυνθεῖναι, τὰ μὲν ἐρωτικὰ, τὰ δὲ ὕμνους». Ἐξ αὐτῶν δὲ, ὅσαι ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις μνημονεύονται τῆς Σαπροῦς φίλαι, περὶ τῆς Γυρινῆς, Ἀθίδος, καὶ Ἀνδρομέδας ποιεῖται μνεῖαν καὶ αὐτὴ ἡ ποιήτρια ἐν τοῖς ἀποσπάσμασιν αὐτῆς.

Ἄποσπασμα 26. Βλομφ.

Εὐμορροτέρα Μνασιδίκα τὰς ἀπαλᾶς Γυρινῶς.

Ἄπόσπ. 31.

Ἔρος δ' αὖτε μ' ὁ λυσιμελῆς δονεῖ

Γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον.

Ἄτθι, σοὶ δ' ἐμέθεν μὲν ἀπήχθετο

Φροντίσδην, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν ποτῆ.

Ἄπόσπ. 32.

Ἡράμαν μὲν ἐγὼ σέθεν, Ἄτθι, πάλαι πόκα.

Ἄπόσπ. 33.

ἔχει μὲν Ἀνδρομέδα καλὰν ἀμοιβάν.

Αἱ λέξεις τοῦ Σουίδα, «ἐταῖραι δὲ αὐτῆς καὶ φίλαι γεγόνασι τρεῖς ... πρὸς ἃς καὶ διαβολὴν ἔσχεν αἰσχυρᾶς φιλίας» μὲ παρακινουῦσιν νὰ ψάψω ἐν ὀλίγοις τὴν κακὴν φήμην, ἀφ' ἧς μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων ἦτο περιβεβλημένη ἡ Σαπρῶ· καθότι δὲν εἶναι ἡμέτερον ἔργον νὰ διαπραγματευθῶ διεξοδικώτερον τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μετὰ τὴν ἀκριβῆ τοῦ εὐφρευστάτου Βελικέρου διατριβῆν. Ἀπέδειξε δ' ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ συγγραμμάτιου, ὅτι ἡ ποιήτρια ὑπῆρξεν ἄλλοτριωτάτη τῶν ἀκολάστων καὶ ἀρβρениκῶν ἐπιθυμιῶν, δι' ἃς ὑπό τε τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων ἐκατηγορήθη, ἐν δὲ τῷ

δευτέρῳ ἐξήγησε πόθεν ἡ κακὴ ἐκείνη φήμη ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Ὅσον δὲ μᾶλλον ἐξόχως ἐνδιέτριψεν ὁ Βέλκκερος εἰς τὴν πραγματείαν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ ὅσον εὐκολώτερον ἐξήλεγξε τοὺς πρὸς οὓς ἀντεπαρετάχθη, τοσούτῳ μᾶλλον θαυμαστὸν εἶναι, ὅτι τόσον ἡμαρτημένοι καὶ ἄτοποι ἐπροφέρθησαν περὶ τῆς Σαπφοῦς γινῶμαι ἀπὸ ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα οὐχὶ ἀμαθεῖς, τῶν τε παρεληλυθότων χρόνων, καὶ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς. Πρέπει ὅμως νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι οἱ εἰς τὴν σχολιὰν ἐκείνην γνώμην μέχρι τοῦδε προσκεκολλημένοι θέλουσιν ἀνεχθῆν, ἀναγινώσκοντες τὸ τοῦ Βελκκέρου βιβλιάριον, νὰ διδαχθῶσι καλλίτερα, καὶ ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀφήσει ἑαυτὸν νὰ περιπλεχθῆ πλέον εἰς τὴν ἀρχαίαν πλάνην.

Πρωτίστην αἰτίαν τῆς κακῆς φήμης, ἐν ᾗ περιέπεσεν ἡ Σαπφῶ, τὴν Ἀττικὴν κωμωδίαν ἀποφαίνεται ὁ Βέλκκερος. Τὰ μάλιστα δὲ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Ἀθηναίου, ὅτι πολλάκις ἡ ποιήτρια προὔτεθη καταγελαστία τοῖς Ἀθηναίοις. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀρχαίαν κωμωδίαν, ὁ Πλάτων, ὁ Κρατῖνος καὶ ὁ Ἄμφις εἰσήγαγον τὴν Σαπφῶ εἰς τὴν σκηνήν. Τὰς δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Σαπφοῦς ἐπισήμους κωμωδίας ἐδίδαξεν ὁ Ἐφιππος, Ἀντιφάνης, Τιμοκλῆς καὶ Δίφιλος, ἐξ ὧν οἱ μὲν δύο πρῶτοι πρέπει νὰ θεωρηθῶσι τῆς μέσης κωμωδίας συγγραφεῖς, οἱ δὲ τελευταῖοι τῆς νέας (1).

1) Παράβλ. Βέλκκερ. σ. 87. ἐφ.

Ἴδου τί ἀντιτάσσουσιν οἱ νεώτεροι κριτικοὶ κατὰ τῶν διαβεβλημένων τῆς Σαπφοῦς ἡθῶν. « Τὸ παθητικὸν ὕφος τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφοῦς, αἰζωρηρὰ καὶ τολμηρὰ ὑπερβολὰ, αἵτινες τὰ ἐμψυχώνουσιν, ἡ ἄκρα τῶν Ἑλλήνων εὐαισθησία, τὰ ἤθη ἴσως τοῦ καιροῦ τῆς, καὶ ἡ ζηλοτυπία, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεον τὰ ἔξοχα καὶ ὑψηλὰ αὐτῆς προτερήματα: Τοιαῦται ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως αἱ πρῶτισται αἰτίαι τῶν ἀδίκων δυσφημιῶν, αἵτινες διεθρυλλήθησαν περὶ αὐτῆς καὶ τῶν βρέων κατηγοριῶν, αἵτινες προσήφθησαν εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς· κατηγορεῖται, πιστοποιηθεῖσαι παρ' ἐνὸς στίχου τοῦ Ὀρατίου κακῶς ἴσως ἐννοηθέντος: Ἡ Σαπφῶ, ἡ ἐνδοξος Σαπφῶ, οὐδαμῶς ὑπῆρξεν ἡ ἐρωμένη τοῦ Φάωνος, καὶ οὐδέλως ἔκαμε τὸ τῆς Λευκάδος πήδημα. Αἱ δυστυχίαι τῆς ὑπῆρξαν δυστυχίαι* πολιτικαί, καὶ ἡ φυγὴ τῆς ἔξορίας τις »

Ἦδη δ' ἄς ἐκθέσωμεν ἐν ὀλίγοις περὶ τῶν εἰκόνων, ἀγαλμάτων καὶ νομισμάτων, ἐν οἷς λέγεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τεχνῖται ἐξέφρασαν τὴν εἰκόνα τῆς Σαπφοῦς. Καὶ περὶ μὲν τῶν εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων, οὐδεμία ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐξεικονίζουσα τὸ ἀληθές καὶ γνήσιον τῆς Σαπφοῦς πρόσωπον· ἀλλ' οὕτω μᾶλλον πιστευτέον, ὅτι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ ἐξετύπωσαν ἐν ταῖς ἑαυτῶν τέχναις εἰκόνα ὑπὸ τῆς φαντασίας αὐτῶν ἐπινοηθεῖσαν. Ὁ Λέων, λέγεται, ὅτι ἀπεικόνισε τὴν ποιήτριαν (1), καὶ ὁ Σιλανίων, ὅτι κατεσκεύασεν ἀνδριάντα αὐτῆς ἐκ χαλκοῦ (2). Περὶ τοῦ ἀνδριάντος τούτου ὁμιλεῖ καὶ ὁ Κικέρων, in Verrem IV, 57. « Διότι ἡ Σαπφῶ, ἡ ἐκ τοῦ Πρυτανείου ἀφαιρεθεῖσα, σοὶ δίδει δικαίαν πρόφασιν, ὥστε νὰ φαίνηται σχεδὸν συγχωρητέος καὶ συγγνωστέος. Τὸ δ' ἔργον τοῦ Σιλανίωνος τόσον τέλειον, κομψὸν καὶ ἐξειργασμένον πᾶς τις ἤθελεν ἐπιθυμήσει, οὐχὶ μόνον ἰδιώτης, ἀλλὰ καὶ δῆμος μᾶλλον, νὰ ἔχη, παρὰ ἀνὴρ λίαν φιλόκαλος καὶ πεπαιδευμένος, ὅσος ὁ Βέρρης. — Καὶ αὕτη ἡ Σαπφῶ ἀφαιρεθεῖσα μόλις δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὁποῖον πόθον ἑαυτῆς ἐγκατέλιπεν. Διότι καὶ αὕτη ὑπῆρξε θαυμασίως ἐξειργασμένη, καὶ τὸ πασίγνωστον Ἑλληνικὸν ἐπίγραμμα εἶχεν ἐγγεγλυμμένον ἐπὶ τῆς βάσεως, τὸ ὁποῖον ὁ πεπαιδευμένος οὗτος καὶ Γραικύλος ἀνὴρ, ὅστις ταῦτα λεπτομερῶς ἐξετάζει, καὶ μόνος ἐννοεῖ, βεβαίως δὲν ἤθελεν ἀφαιρέσει, ἐὰν ἐν μόνον γράμμα Ἑλληνικὸν ἐγνώριζε. Καθότι νῦν, ὅ,τι ὑπάρχει ἐγγεγραμμένον εἰς τὴν κενὴν βᾶσιν δεικνύει τί ὑπῆρξε, καὶ τί ἀφῆρέθη ». Ἔτερον τῆς Σαπφοῦς ἀν-

Καὶ ὁ Ἀββᾶς Βαρθολομαῖος παρατηρεῖ ὀρθότατα λέγων. « Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται περὶ τῶν διαβεβλημένων ἡθῶν τῆς Σαπφοῦς, τὸ λέγουσιν ἱστορικοὶ πολὺ μεταγενέστεροι τοῦ καθ' ἑν ἐξ ἡ χρόνου ». Vos d'Avach. T. II. c. III. Ὁ Μεταφρ.

1) Πλίν. Φυσ. Ἱστορ. XXXV. κεφ. 2.

2) Τατιαν, εἰς Ἑλλ. κεφ. 52. σ. 113. ἐκδ. Ὁξων.

ποῦ, ἐὰν ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμα τῶν ἐξιστορησάντων τὸν βίον τῆς Σαπφῶς, ἐπαριθμήσωμεν κατὰ τάξιν τὰ περὶ τῆς Λεσβίας ποιητρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων λεγόμενα καὶ τὰς μαρτυρίας, ἵνα γείνη καταληπτὸν ὁποῖας αὕτη ἔλαχε θέσεως μετὰ τῶν τῆς Ἑλλάδος ποιητῶν. Ἡ ἀρχαιοτάτη περὶ τῆς Σαπφῶς κρίσις, καθ' ὅσον γνωρίζω, εἶναι τοῦ Πλάτωνος, οὗτινος τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ἀναγινώσκομεν:

Ἐννέα τὰς Μούσας φασὶν τινες· ὡς ὀλιγώρως.

Ἦνιδε καὶ Σαπφῶ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.

Τοὺς στίχους τούτους ἐμιμήθη Ἀντίπατρος ὁ Σιδώνιος (Ἀνθολ. Παλατ. 11. σ. 25)

Μναμοσύναν ἔλε θάμβος, ὅτ' ἔκλυε τὰς μελιφώνου

Σαπφῶς, μὴ δεκάταν Μοῦσαν ἔχουσι βροτοί.

Καταλεκτέον δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιγράμματα, τὰ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ περιεχόμενα.

Διοσχορίδης (Ἀνθολ. Παλατ. 1. σ. 426):

Ἡδιστον φιλέουσι νέοις προσανάκλιμ' ἐρώτων,

Σαπφῶ, σὺν Μούσαις ἢ ῥά σε Πιερίη,

ἢ Ἑλικῶν εὐχισσος, ἴσα πνεύουσαν ἐκείναις,

Κοσμεῖ, τὴν Ἐρέσω Μοῦσαν ἐν Αἰολίδι·

ἢ καὶ Ὑμῆν Ὑμέναιος ἔχων εὐφεγγέα πεύκην

Σὺν σοὶ νυμφιδίων ἴσταθ' ὑπὲρ θαλάμων·

ἢ Κινύρεω νέον ἔρνος ὄδυρομένη Ἀφροδίτη

Σύνθρηνος, μακάρων ἱερὸν ἄλσος ὄρῃς·

Πάντη, πότνια, χαῖρε· θεοῖς ἴσας γὰρ ἀοιδάς,

Ἀθανάτας ἔχομεν σὰς ἔτι θυγατέρας.

Ἀντίπατρος Σιδώνιος (Ἀνθολογ. Παλ. 1. σ. 310):

Σαπφῶ τοι κεύθεις, χθῶν Αἰολί, τὰν μετὰ Μούσαις

Ἀθανάταις θνατὰν Μοῦσαν ἀειδομένην,

Ἄν Κύπρις καὶ Ἐρως σὺν ἅμ' ἔτραφον, ἅς μετὰ Πειθῶ

Ἐπλεκ' ἀείζωνον Πιερίδων στέφανον,

Ἐλλάδι μὲν τέρψιν, σοὶ δὲ κλέος ὦ τριέλικτον
Μοῖραι δινεῦσαι νῆμα κατ' ἡλακίας.

Πῶς οὐκ ἐκλώσθη πανάφθιτον ἡμᾶρ ἀοιδῶ
Ἄφθιτα μηταμένα δῶρ' Ἐλικωνιάδων ;

Ὁ αὐτὸς (Ἀνθολ. Παλατ. αὐτόθι):

Οὔνομά μευ Σαπφῶ· τόσσον δ' ὑπερέσχον ἀοιδᾶν
Θηλειᾶν, ἀνδρῶν ὅσσον ὁ Μαιονίδας.

Τύλλιος Λαυρέα (Ἀνθολογ. Παλ. αὐτόθι):

Αἰολικὸν παρὰ τύμβον ἰὼν, ξένε, μή με θανοῦσαν
Τὴν Μιτυληναίαν ἔννεπ' ἀοιδοπύλον.

Τόνδε γὰρ ἀνθρώπου ἔχαμον χέρες· ἔργα δὲ φωτῶν
Ἐς ταχινὴν ἔρρει τοιάδε ληθεδόνα.

Ἦν δ' ἐμέ Μουσάων ἐτάσης χάριν, ὧν ἀφ' ἐκάστης
Δαίμονος ἄνθος ἐμῆ θῆκα πῦρ' ἔννεάδ',

Γνώσται ὡς Ἄϊδεω σκότον ἔκφυγον· οὐδέ τις ἔσται
Τῆς λυρικῆς Σαπφοῦς νόνημος ἡέλιος.

Πινύτος (Ἀνθολ. Παλατ. αὐτόθι).

Ὅστέα μὲν καὶ κωφὸν ἔχει τάφος οὔνομα Σαπφοῦς·
Αἱ δὲ σοφαὶ κείνης ῥήσεις ἀθάνατοι.

Ἀδέσποτον (Ἀνθ. Παλ. II. σ. 184).

Οὐκ ἄρα σοὶ γε ὀλίζον ἐπὶ κλέος ὥπασε Μοῖρα

Ἦματι, τῷ πρώτῳ φῶς ἴδες ἀελίου,

Σαπφοῖ· σοὶ γὰρ κισσὸν ἐνείμχμεν ἀφθιτον εἶμεν,

Σὺν δὲ πατῆρ πάντων νεῦσεν ἐρισφάραγος.

Μέλψη δ' ἐν πάντεσσιν ἀοίδιμος ἀμερίοισιν,

Οὐδέ κλυτὰς φάμας ἔσσειαι ἠπεδανά.

Μεταξὺ δὲ τῶν μαρτυριῶν τῶν λογογράφων, ἀξιωμακτικῶς
εἶναι ἡ τοῦ Στράβωνος· « Σαπφῶ, θαυμαστόν τι χρῆμα· οὐ
γὰρ ἴσμεν ἐν τῷ τοσοῦτῳ χρόνῳ τῷ μνημονευομένῳ φανεῖσθαι
τινα γυναῖκα ἐνάμιλλον, οὐδέ κατὰ μικρὸν, ἐκείνη ποιήσεως

χάριν ». Μεταξὺ τῶν Μουσῶν προσηρίθμησε τὴν Σαπφῶ καὶ ὁ Πλούταρχος Τ. 12. σ. 42. ἀξίον Σαπφοῦς παρὰ ταῖς Μούσαις μνημονεύσασθαι. » Ὁ αὐτὸς περὶ Πυθ. Μαντ. Τ. 9, σ. 256. λέγει, ὅτι τὰ ποιήματα τῆς Σαπφοῦς ἔχουσι μεγάλην χάριν, θέλγοντα καὶ τέρποντα τὰς τῶν ἀκούοντων ἀκοάς. Ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς περὶ Ἑρμην. σελ. 56. ἀποφαίνεται, ὅτι ὁλόκληρος ἡ τῆς Σαπφοῦς ποίησις εἶναι πλήρης χαρίτων, καὶ ἐν σελ. 69. ὅτι ἡ Σαπφῶ, ἄδουσα περὶ κάλλους, μεταχειρίζεται λέξεις εὐπρεπεῖς, καὶ εἶναι ἅπαντα ἠδεῖα. Ὁ δὲ Ἀπκουλήϊος Ἀπολογ. σελ. 412. διαβεβαίωσι, ὅτι εἶναι μὲν ἡ Σαπφῶ λαμυρὰ, ἀλλ' ὑπερνικᾶ τὸ γαῦρον τῆς γλώσσης διὰ τῆς γλυκύτητος τῶν ποιημάτων. Καὶ ὁ Κάτιουλος Ποίημ. 15. ἀποφαίνεται τὴν ποιήτριαν σοφωτέραν τῶν Μουσῶν (1).

Πρὸς ταῦτα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τὰ χωρία παραβλητέοι ὅτε Λογγῖνος κεφ. 10, καὶ Διονύς. ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ Συντάξεως ὀνομάτ. Τ. 5, σ. 173. R. οἵτινες, μνημονεύοντες τὰ τῆς Λεσβίας ποιητρίας ποιήματα, δεικνύουσιν ὁποῖαν τέχνην μετεχειρίσθη πρὸς σύνθεσιν αὐτῶν. Τὰ δὲ ποιήματα, ἅπερ ἡ εὐμενῆς τύχη διεφύλαξεν εἰς ἡμᾶς, ἐπικυροῦσιν ὅτι οἱ ἔπαινοι, δι' ὧν οἱ ἀρχαῖοι ὑπερβαλόντως ἐτίμησαν τὴν Σαπφῶ, δὲν εἶναι παντελῶς ἀναρμόδιοι. Αἱ δὲ ᾠδαὶ αὗται ἀνήκον εἰς μέλη λυρικά, τῶν ὁποίων, δῆλον ἐκ τοῦ Σουῖδα, ἐννέα ὑπῆρξάν ποτε βιβλία. Εἰς τὰ λυρικά δὲ ταῦτα τῆς ποιητρίας ποιήματα περιλαμβάνοντο τὰ ἐπιθαλάμια, οἱ ὕμνοι, τὰ ἐλεγεία, τὰ ἐπιγράμματα, ἐξ ὧν τρία ἀκέραια ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἀναγινώσκόμεν, καὶ αἱ μονοδίαί. Διότι εἰς ταῦτα τὰ εἶδη τῶν ποιημάτων

1) Ἴδου καὶ οἱ νεώτεροι πῶς αὐτὴν κλοῦσιν • *Souveraine de la lyre* • καὶ *reine des chants lyriques*. Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἶναι γυνή, πρὸς δημιουργίαν τῆς ὁποίας ἐκοπίασεν ἡ φύσις, ἀπονεύματα εἰς αὐτὴν θαψιλῶς ἔλας τὰς ἀρετὰς, χωρὶς νὰ φεισθῆ οὐδενὸς τῶν χαρισμάτων, δυναμένου ἢ ἀπχετίῃ τὸ ἐντελεῖς τῆς Σαπφοῦς.

Εὐδαίμων δὲ βλέπων σε, τριτόβιος ὅστις ἀκούει,
Ἥμίθεος δ' ὁ φίλων, ἀθάνατος δ' ὁ σπιών.

Ὁ Μεταφρ.

των ἐνησχολήθη ἡ Σαπφώ, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν συγγραφέων, ὧν τὰ χωρία συνέλεξαν οἱ τῶν Σαπφικῶν ἀποσπασμάτων ἐκδόται. Ἀλλὰ καὶ τῆς πηκτίδος εἴτε τῆς μαγάδεως τὴν ἐφεύρεσιν, ἣν ὁ Πίνδαρος εἰς τὸν Τέρπανδρον ἀπέδωκεν, ἐμνημονεύσαμεν ἐν σελ. 195, ὅτι εἰς τὴν Σαπφῶ ἄλλοι ἀληθέστερον ἀπονέμουσι. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ Μιξολυδίου μέλους, οὗτινος τὴν ἐφεύρεσιν, ὡς ἐν σελ. 197., ὑπεμνήσαμεν, εἰς τὸν Τέρπανδρον τινὲς μετέφερον. Ἴδε Πλούταρχ. περὶ μουσικ. Τόμ. 14, σ. 223. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν τοῦ πλήκτρου εὔρεσιν εἰς τὴν Σαπφῶ ἀπέδωκεν ὁ Σουΐδας.

Μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ βίου τῆς Λεσβίας ποιητρίας ἀναγκαίαν θεωροῦμεν τὴν καταχώρησιν τῶν ἀκολούθων στίχων, λείψανα τῶν ἐξαισίων καὶ ἀρμονικωτάτων τῆς Σαπφοῦς ποιημάτων, τοὺς ὁποίους ἡ βαρβαρότης καὶ ὁ χρόνος, δύο αἷτια ἰσχυρὰ τῆς καταστροφῆς, ἠδυνάτισαν νὰ καταστρέψωσιν ἐξ ὀλοκλήρου (*):

Α. Εἰς Ἀφροδίτην.

Ποικιλόθρον¹, ἄθανάτ' Ἀφροδίτα.
 παῖ Διός, δολοπλόκε, ² λίσσομαί σε,
 μή μ' ἄσαισι, ³ μηδ' ἀνίαισι δάμνα,
 πότνια, θυμόν.
 ἀλλὰ τυίδ' ⁴ ἔλθ', αἶ ποκα ⁵ κάτερῳτα,
 τᾶς ἐμᾶς αὐδᾶς αἴοισα ⁶ πολλόν,

*) Τὸ κείμενον, καθὼς καὶ τὰς σημειώσεις, παρελάβαμεν ἀπὸ τὴν εἰς τὸν Πίνδαρον Τόμ. 2. σελ. 278. ἔκδοσιν τοῦ σοφοῦ Νεοφύτου Δούκα. ὁ Μεταφρ.

1. Ποικιλόθρον] ἡ αὐτὴ καὶ χρυσοθρονος· ἀλλὰ καὶ εὐθρονος· ἢ ἀπλῶς οὕτως, ὡς εἰώθαμεν τὰ τοιαῦτα ἀποσεμνύνειν, ἢ διὰ τὸ παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι πλέον τῶν ἄλλων ἰδρῦσθαι θεῶν. 2. Δολοπλόκε] ἡ δολίως ὑπάγουσα πρὸς τοὺς ἔρωτας. 3. Ἄσαισι] ἐν ἄλλοις, Ἄταισι, κεῖται. 4. Τυίδε] Αἰολικὸν τοῦτο ἀντὶ τοῦ Τῆδε. 5. Αἶποκα κάτερῳτα] εἶποτε καὶ ἐτέρῳθεν, ὃ ἐστίν, εἰ καὶ ἄλλοτέ ποτε· καὶ τοῦτο Αἰολικόν. 6. Ἄοισα πολλόν] ἐν ἄλλοις δὲ κεῖται, Αἴοις πολλάκ'· τὸ δὲ πολλόν οὕτως ἔγραψα ἀντὶ τοῦ πολλύν· ἀμφότερα δὲ ἐκ βιαίας ἔοικε

ἔκλυες, πατρὸς δὲ δόμον λιποῖσα,
χρύσειον, ἦλθες,
ἄρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἄγον
ὠκέες στρουθοί,¹ περὶ γᾶς μελαίνας²
πυκνὰ δινῦντες πτέρ' ἀπ' ὠρανῶ³ αἰθέ-
ρος διὰ μέσσῳ •
αἴψ'⁴ ἀλλ' ἐξίκοντο· τὸ δ', ὦ μάκαιρα,
μειδιάσασ' ἀθανάτῳ προσώπῳ
ἦρε' ὅτι γ' ἦν τὸ πέπονθα, κ' ὅτι
δὴ σε κάλημι,⁵
κ' ὅτι ἐμῷ μάλιστ' ἐθέλω γενέσθαι
μαινόλα θυμῷ, τίνα δ' αὔτε πείθη-
μι σαγήνεσσαν⁶ φιλότατα; τίς σ', ὦ
Σαπφοῖ, ὑβρίζει;
καὶ γὰρ αἰ φεύγει, ταχέως διώξει·
αἰ δὲ δῶρα μὴ δέκετ', ἀλλὰ δώσει·
αἰ δὲ μὴ φιλεῖ, ταχέως φιλάσει,
κ' ὅτι κελεύης.
ἔλθ' ἐμοὶ καὶ νῦν, χαλεπᾶν δὲ λῦσον
ἐκ μεριμνᾶν, ὅσσα δ' ἐμοὶ τελέσσαι
θυμὸς ἰμείρει, τέλεσον· τὸ δ' αὐτὰ
σύμμαχος ἔσσο.

διορθώσεως οὕτως ἔχειν. 1. Στρουθοί] περιστερὰ γὰρ εἶκον αὐτῇ τὴν ἄμαξαν. —
2. Περὶ γᾶς μελαίνας] ἐκ διορθώσεως καὶ τοῦτο ἀντὶ τοῦ, Πτέρυγας μελαίνας.
3. Ὄρανῶ [ἀντὶ οὐρανοῦ καὶ διὰ μέσου αἰθέρος αἰολικῶς. 4. Αἴψα] εὐθὺς, πότερον
εὐθὺς ἦλθον, ἢ εὐθὺς ἐπανῆλθον ἐκεῖνοι; ὁπότερον βούλει, τοῦθ' ἔλοῦ.
5. Κάλημι] οὕτω καὶ παρακατιοῦσα, Πείθημι, ἔφη, ἀντὶ τοῦ Καλῶ καὶ Πείθω,
κατὰ Αἰολικὴν διάλεκτον. 6. Σαγήνεσσαν] σαγήνευομένην φιλότητα· ὁ ἐστὶ,
τίνα νέον πείθοιμι ἂν, ὃς σαγήνεύεται ὑπὸ τοῦ σοῦ ἔρωτος; ἢ οὕτω, τίνα σοι τῶν
νέων προσαγάγω, οἳ τῷ ἔρωτι τυγχάνεις ἐαλωκυῖα; μὲν τὸν Φάωνα, ὃς σου πολ-
λάκις καταπεφρόνηκεν; ἐνδέχεται γὰρ τοῦτον αἰνίττεσθαι. ἐπιφέρει γὰρ, Οὗτος
εἰ ἐν τῷ παραυτίκῳ φεύγει σε, ταχέως διώξει μετανοήσας· ὁπότ' ἔρεῖς αὐτῷ τὸ
τοῦ Θμιστοκλέους, Ὅψθ' μὲν ἀμφοτέροι, ἀλλὰ νεῦν' ἐσχήκαμεν.

β'. ΠΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΡΩΜΕΝΗΝ (*).

Φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν ὠνήρ, ὅστις ἐναντίος τοι
ἰσodάνει, ¹ καὶ πλασίον ἀδὺ φωνού-
σας ὑπακούει,
καὶ γελώσας ἱμερόεν· τό μοι ἴμᾶν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
ὥς γὰρ εἶδω σε, βράγγχον ² ἐμοὶ φωνᾶς
οὐδέν ἔτ' ἴκει·
ἀλλὰ καμμέν γλῶσσα ἔαγε, ³ λεπτόν δ'
αὐτίκα χρῶ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
δμμάτεσσιν δ' οὐδέν ὄρημι, βομβεῦ-
σιν δ' ἀκοαί μοι·
κάδδ' ἰδρῶς ⁴ ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ
πᾶσαν ἀγρεῖ, ⁵ χλωροτέρα δὲ ποίας
ἐμί. τεθνάναι ⁶ δ' ὀλίγω δέοισα,
φαίνομαι ἄπνους.
ἀλλὰ πᾶν τολματόν, ἐπεὶ πέννητα . . .

(*) Ὡς ἀπὸ ἐρωμένης τινὸς πρὸς ἑτέρην ἀντίζηλον εἰς ἐραστὴν ἄλλον βλέπουσαν ὁ λόγος εἰσικεν ἀποτείνεσθαι· ἀλλ' εἰσικεν ἡ ὠδὴ αὐτὴ διὰ πάσης διεφθάρθαι, καὶ διαφόρως ἐν πολλοῖς γραφῆς ἔχει· ἐγὼ δὲ, ὡς ἐκ τούτων, εἰλόμην γράψαι, ὃ μοι ὡς ἐκ τοῦ προχείρου (καὶ γὰρ ἀναγκαίως ἀπαιτεῖ με ταῦτα ὁ τυπογράφος, καὶ αὐτοσχεδιάζοντα) ἔδοξεν ἄμεινον ἔχειν·

1. Ἰσodάνει] ἰζάνει, κἀθηται παρὰ σοί. 2. Βράγγχον] τὸν λάρυγγα· ἡ δὲ συνθήκη οὕτω μᾶλλον· ὥς γὰρ εἶδόν σε (παρ' ἐκείνῃ καθημένην), οὐδέν τῆς φωνῆς ἔτι ἴκει (εἰς τὸν) βράγγχον (ἔμεινα ἄφωτος). 3. Ἀλλὰ καμμέν γλῶσσα ἔαγε] ἀλλὰ ἡ μὲν γλῶσσα κατέαγε. τὸ γὰρ Καμμέν, Κατὰ μὲν ἐστίν, ἐξ ἀφαιρέσεως καὶ κράτεως. 4. Κάδδ' ἰδρῶς] κατὰ δέ· ὅμοιον τοῦτο τῷ μικρὸν ἀνωτέρω, Καμμέν. 5. Ἀγρεῖ] ἐν δὲ ἄλλοις, Αἰρεῖ. Τὸ δὲ, Χλωροτέρα, πότερον ἀντὶ τοῦ Κυανῆ, ἢ ἀντὶ τοῦ Κιτρίνη ληπτέον; ὁπότερον βούλει. 6. Τεθνάναι δ' ὀλίγω δέοισα] οὕτως ἐξ ἑτέρας ἔγραψα ἀντὶ τοῦ, Τεθνάκη δ' ὀλίγω ἰπιδεῦτα· ἀλλὰ καὶ ταῦτα καὶ τ' ἄλλα ἀπαιτοῦσι καιρὸν ἀναλέξασθαι.

γ'. ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΣΙΑΝ, ΑΛΛ' ΑΜΑΘΗ ΚΑΙ
ΑΜΟΥΣΟΝ ΓΥΝΑΙΚΑ.

Καθανοῖτα δέ, κείσεται·
οὐδέ τι μναμοσύνα σέθεν
ἔσεται οὐδέποκ' ὕστερον·
οὐ γὰρ πεδέχεις βρόδων
τῶν ἐκ Πιερίας, ἀλλ' ἀφανῆς
κῆν Ἄϊδα δόμοις φοιτάσεις.
οὐδεὶς δέ σε βλέψει, πέδαυρον
νεκύων ἐκπεποταμέναν.

δ'.

Ἐλθέ, Κύπρι, χρυσεΐαισιν
ἐν κυλίκεσσιν ἀβροῖς
συμμεμιγμένον θαλίαισι
νέκταρ οἰνοχοεῦσα
τούτοισι τοῖς ἐταίροις
ἐμοῖς γε καὶ σοῖς.

ε'.

Γλυκεῖα μάτερ, οὐ τι δύναμαι κρέχειν τὸν ἰστόν,
πόθῳ δαμειῖτα παιδός, βραδινὰν δι' Ἀφροδίταν.

ς'.

Δέδουκε μὲν ἅ Σελάνα
καὶ Πληϊάδες, μέσαι δὲ
νύκτες, παρὰ δ' ἔρχετ' ὥρα·
ἐγὼ δὲ μόνῃ καθεύδω.

Περὶ τῆς Ἡρόκρης δὲ, ἐπειδὴ τινες δοξάζουσιν ὅτι ἐκ τῆς
Λέτθου κατάγεται, οὐχὶ ἀνάρμοστον φαίνεται νὰ ὑπομνήσωμεν
ὀλίγα τινα. Δῆλον δ' ἐκ τοῦ Σουίδα καὶ τοῦ Εὐσταθίου, ὅτι τι-
νὲς μὲν τὴν Τῆνον, εἴτε τὴν Τῆλον αὐτῇ πατρίδα ἀπένειμαν,
τινὲς δὲ τὴν Ῥόδον, καὶ ἄλλοι τὴν Λέσβον. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐπι-

γραμμάτων, ἐξ ὧν τινὰ καὶ τὴν σήμερον εἰσέτι ἀναγινώσκουμεν, παραδίδουσι, ὅτι ἔγραψεν ἡ Ἡριννα καὶ ποίημα Ἰλλακᾶτη ἐπιγραφόμενον, καὶ ἐκ τριακοσίων στίχων συγκείμενον, οἷτινες ἐξισοῦντο τοῖς Ὀμηρικοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐπροτιμῶντο αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐννεακαιδεκάτις ἀπῆλθεν ἐκ τῶν ζώντων. Ἄν καὶ καθ' ὁλοκληρίαν δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ποιήτρια αὕτη ἦτο Λεσβία, ὅτι ὁμῶς ἔζησεν εἰς τὸν καιρὸν τῆς Σαφοῦς, καὶ ὑπῆρξεν ἐν οἰκειότητι καὶ φιλίᾳ μετ' αὐτῆς, τοῦτο ἐστὶν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Καθότι ἡ γνώμη τῶν καταβιβαζόντων τὴν Ἡρινναν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Δημοσθένους (106. Ὀλυμπ.) κατ' οὐδένα τρόπον εἶναι παραδεκτέα. Τὴν δὲ ὠδὴν, τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπιγραφομένην, τὴν ὁποίαν, τῇ Ἡριννᾷ κοινῶς ἀποδιδόμενην, διεφύλαξεν ὁ Στοβαῖος Ἐκλογ. 8, σελ. 87. ἔκδ. Γεσνερ., παρετήρησεν ὁ Βέλκκερος εἰς Κρευζέρου Μελετήμ. καὶ ἀρχ. περιγραφ. Μέρ. II, ἐνθα ὁμιλεῖ περὶ τῆς Ἡριννῆς ἀναλόγως τῆς ὄξυνοίας αὐτοῦ καὶ παιδείας, ὅτι πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν Μελινῶ.

Ἡ Λέσβος, ἡ γενέτειρα μουσικῶν τε καὶ ποιητῶν, οἷτινες συγκαταριθμοῦνται μετὰ τῶν ἀρίστων, οὗς ἅπασα ἡ Ἑλλὰς ἐγέννησε, προήγαγε καὶ ἓνα ἐξ ἐκείνων, οἷτινες, κατὰ τὰς μαρτυρίας ἀπάντων τῶν συγγραφέων, διέστρεψαν καὶ διέφθειραν τὴν μουσικὴν τέχνην. Εἶναι δ' οὗτοι Φρῦνις ὁ Μυτιληναῖος, ὁ Κινησίας καὶ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος. Ὁ Φρῦνις, ὁ υἱὸς τοῦ Κάνωπος, λέγεται, ὅτι ἔλαβε τὴν φήμην τῆς μουσικῆς τέχνης κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Περτικῶν πολέμων (I). Κατ' ἀρχὰς μὲν, καθὼς λέγουσιν, ἐπεμελήθη τὴν αὐλωδίαν, μετ' ἔπειτα δὲ, γενόμενος μαθητὴς τοῦ Ἀριστοκλείδους, κατέγινεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς κιθαρῳδίας. Τὴν δὲ διήγησιν τοῦ Ἰστρου, λέγοντος ὅτι ὁ Φρῦνις ὑπῆρξε μάγειρος τοῦ τυράννου Ἰέρωνος, καὶ ὅτι μετ' ἄλλων παρεδόθη εἰς τὸν Ἀριστοκλείδην διὰ τὴν παιδευσθῆ τὴν

1) Σχολ. τοῦ Ἀριστ. εἰς τὰς Νεφέλ. 965. τὸν ὁποῖον ἀντέγραψεν ὁ Σουδάς ἐν λέξ. Φρῦνις.

τέχνην τοῦ κιθαρίζειν, ἀποδοκιμάζει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους διὰ τῆς αὐτῆς ἀποδείξεως, ἣν καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου τοῦ Σοφοκλέους μεταχειρίζεται· εἰς τὸ νὰ ψεύσῃ τοὺς παραδῶσαντας, ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ τραγικοῦ τούτου εἰργάσατο τὴν τοῦ σιδηρουργοῦ, εἴτε τοῦ ξυλουργοῦ, ἢ τοῦ μαχαιροποιοῦ τέχνην. Λέγει δηλονότι, ἐὰν ὁ Φρῦνις ὑπῆρξε δοῦλος τοῦ Ἰέρωνος καὶ μάγειρος, ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Φερεκράτης (1), καὶ ἄλλοι κωμικοὶ ποιηταί, οἵτινες πολλάκις καθήψαντο αὐτοῦ διὰ τὴν διαφθορὰν τῆς μουσικῆς, καὶ παρέθεντο αὐτὸν καταγελαστέον τοῖς θεαταῖς, δὲν ἤθελον παραλείψει νὰ κάμωσι μνεῖαν τούτου. Στίχους τινὰς τοῦ Φερεκράτους, δι' ὕβρεων προσβάλλοντος τὸν Φρύνιδα, ἐξέθηκεν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς βιβλίῳ κεφ. 30. ἐνθα παραβλητέα, ὅσα ὁ Βουρέττος ἐσημείωσεν. Εἰς τὰς ἑπτὰ δὲ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς χορδὰς ἐπρόσθεσε δύο ἐτέρας ὁ Φρῦνις, τὰς ὁποίας, ἐλθόντος εἰς τὴν Σπάρτην τοῦ μουσικοῦ, ὁ Ἐκπρέπης ἔφορος, ἄδεται, ὅτι ἀπέκοψε διὰ τῆς ψαλίδος, εἰπὼν, *Μὴ κακούργει τὴν μουσικὴν* (2). Αὐτὴν αὐτὴν τὴν μουσικὴν μετατρέπων ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἐμβριθοῦς τρόπου τῶν ἀρχαίων, ἐξεθήλυνε καὶ ἐξεγαύνωσεν ὁ Φρῦνις, ὁ νικήσας μὲν ἐν τῷ τῶν Παναθηναίων ἀγῶνι ἐπὶ ἀρχοντος Καλλίου, νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπίφθ. κεφ. 1. « ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφανουμένους ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἕτεροι νικῶντας ἀναγορεύουσι, τὴν ἀηδίαν τῆς περιαιτολογίας ἀφαιροῦντες· ἢ καὶ τὸν Τιμόθεον ἐπὶ τῇ κατὰ Φρύνιδος νίκῃ γράφοντα. Μακάριος ἦτοθα, Τιμόθεε, ὅτε κάρυξ εἶπε· Νικᾷ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος τὸν Κάρβωνος (3) τὸν ἰωνοκάμταν· εἰκότως δυσχεραί-

1) Ἀντὶ Ἀριστοκράτης, παρετήρησεν ὁ Μεζιριάκ εἰς Πλούταρχ. περὶ μουσικ. κεφ. 30, ὅτι Φερεκράτης πρέπει νὰ διωρθωθῇ πρὸς τὴν σχολ. τοῦ Ἀριστοφ.

2) Λακων. Ἀποφθεγ. σ. 205: Οὕτεν.

3) Ὁ Εὐλανδρος ἐκ τοῦ Σουίδα προτείνει τὴν διόρθωσιν Κάνωβος.

νομεν ὡς ἀμούσως καὶ παρανόμως ἀνακηρύττοντά τὴν ἑαυτοῦ νίκην π.

Εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ μουσικούς, περὶ ὧν ἐξεθέσαμεν, ἕτεροι ἦντον ἀξιομνημόνευτοι, πρέπει νὰ προστεθῶσιν. Ὁ Ἀριστοκλείδης, καθὼς πρὸ ὀλίγου παρετηρήσαμεν, ἔζη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Φρύνιδος, ἔλκων ὡς λέγεται τὸ γένος ἀπὸ τοῦ Τερπάνδρου. Τούτου ἀρχαιότερος εἶναι *Εὐαινητίδης* ὁ κιθαρωδός. Πολὺ δ' ὕστερον μετὰ τούτους, καθὼς ἐγὼ νομίζω, (διότι οὐδεμίαν βεβαίαν περὶ τούτων εὕρισκω παράδοσιν) ἐπῆλθεν Ἀγήνωρ ὁ Μυτιληναῖος, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ τῶν Μουσικῶν Ἀγηγορία αἵρεσις. Ποιηταὶ δ' ἐπικοί μνήμης ἄξιοι εἶναι ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Θεόλυτος, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος Μυτιληναῖος, ἐποποιὸς λέγεται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα, γράφοντος: « οὗτος, ἐκλήθη Σκυτοβραχίων καὶ Σκυτεύς ». Ἡ ἡλικία αὐτοῦ ῥητῶς δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ. Διότι ἡ διήγησις τῶν παραδωσάντων, ὅτι ὁ Μ. Ἀντώνιος Γνίφων, σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος καὶ Καίσαρος, ἐπαιδεύθη εἰς τὴν οἰκίαν Διονυσίου τοῦ Σκυτοβραχίωνος, μετὰ τὸν Σουετώμιον, ὀρθῶς ἔκριναν ὅτε Κασωβῶν καὶ ὁ Γ. Ι. Βόσσιος, ὅτι κατὰ πιθανότητα εἶναι ἐντελῶς ἄτοπος. Διότι ἐὰν Διονύσιος ὁ Μυτιληναῖος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Κικέρωνος, δὲν ἤθελον ἀποδώσει τινὲς εἰς αὐτὸν τὴν τῶν Λυδικῶν ἱστορίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ Ξάνθου, συγγραφείως τῆς 75 Ὀλυμ. κατὰ τὴν διήγησιν τῶν πλειοτέρων συγγραφεῖσαν, ὅπερ καὶ Ἀθηναῖος ἀναφέρει βιβλ. XII. σ. 415. Σβεῖγ. « Λυδοὶ δὲ εἰς τοσοῦτον ἤλθον τρυφῆς, ὡς καὶ πρῶτοι γυναῖκας εὐνουχίσαι, ὡς ἱστορεῖ Ξάνθος ὁ Λυδός, ἣ ὁ εἰς αὐτὴν τὰς ἀναφερομένας Ἱστορίας συγγραφῶς, Διονύσιος ὁ Σκυτοβραχίων, ὡς Ἀρτέμων φησὶν ὁ Κασ-

Ἄλλ' ἴσως ἔπρεπε νὰ γράψῃ, πιστεύω, Κάνωπος, ὅπερ καὶ παρὰ τῆ λεξικογράφῳ ἀναγινώσκεται ἐν λέξ. Φρῦνις. Τὸ αὐτὸ δὲ, ὡς νομίζω, εἶχεν ἐν νῶ καὶ ὁ Βουρέττος, ὅστις (Mem. Acad. inscr. XIII, σ. 269.) παρὰ Πλευτάρχῳ προτείνει τὴν γραφὴν Κάβωνος.

σανδρεὺς ἐν τῷ περὶ συναγωγῆς βιβλίῳ, ἀγνοῶν, ὅτι Ἐφορος δ συγγραφεὺς μνημονεῦει αὐτοῦ ὡς παλαιότερου ὄντος καὶ Ἡροδότῳ τὰς ἀφορμὰς δεδωκότος ». Λίαν δυσχερῆς, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γ. Ι. Βόσσιος, ἤθελεν εἶσθαι ἡ πλάνη Ἀρτέμωνος τοῦ Κασσανδρέως, ἐὰν ἀληθῶς ὁ Μ. Ἄντ. Γνίφων συνέζησε μετὰ τοῦ Διονυσίου τοῦ Σκυτοβραχίωνος. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Λυδικὴν ἱστορίαν, τῆς περὶ τοῦ συγγραφέως αὐτῆς ἐρεύνης ἔψαυσεν ὁ Κρεύζερος εἰς Ἑλλην. Ἱστορ. ἀποσπᾶσμ. σελ. 140. ὅστις, ἂν καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἦτις ἤδη τὰ μάλιστα ἀψησώλητε τὰ τῶν ἀρχαίων πνεύματα, οὐδέν τι ἐτόλμησε ν' ἀναγγείλη ὡς βέβαιον, μολαταῦτα συνιστᾷ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τὴν παρατήρησιν, ὅτι αἱ τοῦ Ἀρτέμωνος ἀποδείξεις οὔτε παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρνασσεῖ οὔτε παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ἴσχυσαν ἐπὶ πολὺ, ὥστε νὰ προτιμήτωσιν αὐτάς τῆς τοῦ Ἐφόρου ὑπολήψεως. Ἐγὼ δέ, ἂν καὶ δέν δύναμαι νὰ πείσω ἑμαυτὸν, ὅτι ἡ τοῦ Ἀρτέμωνος δόξα εἶναι ἀληθῆς, πιστεύω ὅμως, ὅτι Διονύσιος ὁ Μιτυληναῖος ὑπῆρξε λίαν ἀρχαῖος συγγραφεὺς. Διότι ἄλλως δέν βλέπω τίνι τρόπῳ ἤθελε δυνηθῆ ὁ Ἀρτέμων νὰ προσαχθῆ εἰς τὴν γνώμην του ταύτην. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Διονυσίου, ὁ Σουΐδας ἀπέδωκεν αὐτῷ « τὴν Διονύσου καὶ Ἀθηναῶν στρατείαν, Ἀργοναύτας ἐν βιβλίοις ἕξ, καὶ μυθικὰ πρὸς Παρμένοντα ». Τὰ Ἀργοναυτικὰ ῥητῶς ἀποφαίνεται ὁ λεξικογράφος, ὅτι συνεγράφησαν εἰς πεζὸν λόγον. Δέν πρέπει λοιπὸν ν' ἀμφιβάλωμεν, ὅτι ἡ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀθηναῶν ἐκείνη στρατεία ἦν ποίημα ἠρωϊκόν, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἀπονεμηθὲν εἰς τὸν Διονύσιον ὄνομα τοῦ ἐποποιουῦ. Περὶ δὲ τῶν Μυθικῶν, καὶ ταῦτα εἰς πεζὸν λόγον φαίνεται ὅτι συνεγράφησαν. Τῶν Ἀργοναυτικῶν τοῦ Διονυσίου πολλάκις ποιεῖται μνεῖαν ὁ σχολιαστῆς Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου· οὕτω λόγου χάριν ἐν βιβλ. Ι, 1289. γράφει. « Διονύσιος ὁ Μιτυληναῖος συμπεπλευχέναι φησὶ τὸν ἥρωα (τὸν Ἡρακλέα) τοῖς ἀριστεύσιν ἕως Κόλχων, καὶ τοῖς περὶ Μήδειαν συμπεπλευχέναι τῷ Ἰάσονι »· καὶ πάλιν ἐν βιβλ.

IV, 177. « Διονύσιος ὁ Μιτυληναῖος ἀνθρωπὸν φησι γεγένησθαι παιδαγωγὸν τοῦ Φρίξου ὀνόματι Κριόν », ἅτινα πληρέστερον ἐν βιβλ. II, 1144, ἀναγινώσκωμεν. « Διονύσιος ἐν τοῖς Ἀργοναύταις φησί Κριὸν γεγονέναι τροφέα Φρίξου: ὃν αἰσθόμενον τῆς ἐπιβουλῆς Ἴνους, ὑποθέσθαι τῷ Φρίξῳ τὴν φυγὴν ποιήσασθαι. Ὅθεν καὶ μεμυθεῦσθαι, ὡς ὑπὸ κριοῦ διασωθεῖη ». Παράβλ. σχολ. εἰς βιβλ. IV, 119. ἔνθα τὰς αὐτὰς σχεδὸν λέξεις εὐρίσκωμεν. Ὅτι δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν Ἀργοναυτικῶν Διονυσίου τοῦ Μυτιληναίου ἐλήφθησαν, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὅσα ὁ τοῦ Ἀπολλωνίου σχολιαστῆς ἐν βιβλ. I, 256. γράφει: « Διονύσιος ἐν Β΄ Κριὸν φησι Φρίξου τροφέα γενέσθαι καὶ συμπεπλευκέναι αὐτῷ εἰς Κόλχους ». Ἐτέραν ἐκ τῶν Ἀργοναυτικῶν τοῦ Διονυσίου διήγησιν ἀναφέρει ὁ σχολιαστῆς οὗτος ἐν βιβλίῳ II, 207. « Διονύσιος ἐν τοῖς Ἀργοναύταις φησὶν ἀναιρεθῆναι τὸν Φινέα ὑπὸ Ἡρακλέους, ἰδόντος τοὺς παῖδας ἐν ἐρημίᾳ καὶ μαθόντος, ὅτι ὑπὸ Φινέως ἦσαν ἐκβεβλημένοι κατὰ διαβολὴν Σκυθικῆς γυναικὸς, ἣν γεγαμήκει ὁ Φινεὺς, παραιτητάμενος Κλεοπάτραν. Γεγόνει δὲ τοῦ Φινέως καὶ πρεσβύτης κατήγορος παρὰ τῷ Ἡρακλεῖ. Διόπερ Ἡρακλῆς ἀναιτίους εὐρῶν τοὺς παῖδας, κατήγαγεν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν. Φινέα δὲ ἀνιστάμενον καὶ θελήσαντα καταποντίσαι τὸν ἕτερον τῶν παίδων λακτίσας ὁ Ἡρακλῆς ἀπέκτεινεν »· ἀλλὰ ταῦτα δὲν δύναμαι ν' ἀποφασίσω, ἂν ἐκ τοῦ Διονυσίου τοῦ Σκυτοβραχίωνος, ἢ ἐξ ἄλλου τινὸς συγγράμματος ἐλήφθησαν. Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης εἰς τὴν ἔκθεσιν πολλῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων μύθων λέγει, ὅτι παραδίδει αὐτοὺς, ἀκολουθῶν τὴν διήγησιν τοῦ Διονυσίου. Καθότι ἀφοῦ ἐν βιβλ. III κεφ. 52. ἀνήγγειλεν, ὅτι ἀπατῶνται μεγάλως οἱ δοξάζοντες, ὅτι εἰς μόνον τὸν Θερμώδοντα ὑπῆρξαν Ἀμαζόνες, καὶ ὑπέμνησεν ὅτι ἡ τῶν Ἀφρικανῶν Ἀμαζόνων φήμη ἐπεσχιάσθη ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν Θερμωδοντίων, καὶ διὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐξέλιπεν, οὕτω διατείνεται. « Οὐ μὴν ἀλλ' ἡμεῖς εὐρίσκοντες πολλοὺς μὲν τῶν

ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ τῶν μεταγενεστέρων, μνήμην πεποιημένους αὐτῶν ἀναγράφειν τὰς πράξεις πειρασόμεθα ἐν κεφαλαίοις, ἀκολουθῶς Διονυσίῳ τῷ συντεταγμένῳ τὰ περὶ τοὺς Ἀργοναύτας καὶ τὸν Διόνυτον καὶ ἕτερα πολλὰ τῶν ἐν ταῖς παλαιότατοις χρόνοις πραχθέντα ». Ἐν αὐτῷ τῷ βιβλίῳ κεφ. 66. ὑποσχεθεὶς, ὅτι θέλει ἀναφέρειν τὰς περὶ τοῦ Βάκχου Λυβικὰς παραδόσεις, τὰς ὑπὸ τοῦ Διονυσίου διατηρηθείσας, προσθέτει. « Οὗτος γὰρ τὰ τε περὶ Διόνυσον καὶ τὰς Ἀμαζόνας, ἔτι δὲ τοὺς Ἀργοναύτας καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον πραχθέντα καὶ πολλὰ ἕτερα συντέτακται, παρατιθείς τὰ ποιήματα τῶν ἀρχαίων, τῶν τε μυθολόγων καὶ τῶν ποιητῶν ». Ὁ Γ. Ι. Βόσσιος δοξάζει, ὅτι πάντα, ὅσα ὁ Διόδωρος περὶ τῶν Ἀμαζόνων καὶ τοῦ Βάκχου διηγεῖται, ὀφείλονται εἰς Διόνυσιον τὸν Σκυτοβραχίωνα. Ἀλλ' οὔτε τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, οὔτε τὴν τοῦ Κρευζέρου γνώμην (περὶ τέχ. Ἑλλ. Ἱστορ. σελ. 76.) ὅτι ἐν ταῖς τοῦ Διοδώρου χωρίοις πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν Διόνυσιον τὸν Μιλήσιον. Μᾶλλον δ' ἀπὸ τοῦ Σαμίου Διονυσίου πρέπει νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὁ Διόδωρος ἠρύσθη τ' ἀνωτέρῳ ἀναφερθέντα. Ὅρα Πανόφκ. περὶ Σαμ. σελ. 94. καὶ ἐφ. Βοίκχ. εἰς Πίνδαρον σελ. 233. Μυλλερ. Προλεγ. εἰς Μυθ. σελ. 95. 98. Περὶ δὲ τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος τοῦ Διονυσίου τυχαίως ὁμιλεῖ ὁ τοῦ Ἀπολλωνίου σχολιαστῆς, γράφων ἐν βιβλ. II, 404. « Ὅτι κατεπόλεμησεν Ἰνδοὺς ὁ Διόνυσος, Διονύσιός φησι ».

Ἀβεβχίας ὡσαύτως ἡλικίας εἶναι καὶ Θεόλυτος ὁ Μηθυμαῖος, ἐν δυτῇ χωρίοις τοῦ Ἀθηναίου, πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου μνημονευόμενος. Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ὀρθῶς, καθὼς ἐγὼ νομίζω, διειτήρησεν ὁ Σβεῖγαῦτερος τὴν ἀπὸ τῶν κωδίκων μαρτυρουμένην γραφὴν Θεόλυτος, ἀποδοκιμάσας εἰς ἀμφοτέρω τὰ χωρία τὴν τοῦ Κασωβῶνος γνώμην, προτείνοντος τὴν γραφὴν Θεόκλυτος. Οὐχὶ δὲ ἀδίκως καθήψατο ὁ Σβεῖγαῦτερος τοῦ Κασωβῶνος, νομίζοντος τὸν Θεό-

λυτον, τὸν αὐτὸν μετὰ τοῦ Θεόκλου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου βιβλ. XI. σ. 497. C. ὀνομαζομένου συγγραφέως τῶν Ἰθυφαλικῶν. Ὁ δὲ ἡμέτερος Θεόλυτος συνέταξε Βακχικὰ ἔπη, τῶν ὁποίων τοὺς ἐξῆς στίχους διέσωσεν ὁ Ἀθηναῖος, ἐρανισθεὶς αὐτοὺς ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γλαύκου, τοῦ ὑπὸ τοῦ Βάκχου κλήματι δεσμευθέντος, ἐπειδὴ ἐπειράθη νὰ ἐπιφέρῃ βίαν εἰς τὴν Ἀριάδην ἐν Νάξῳ, καὶ παρακαλοῦντος νὰ ἐλευθερωθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ:

Ἄνθηδῶν νύ τις ἐστὶν ἐπὶ πλευροῖο θαλάσσης,

Ἄντιον Εὐβοίης, σχεδὸν Εὐρίποιο βράων.

Ἐνθεν ἐγὼ γένο· εἰμί· πατήρ δέ με γείνατο Κωπεύς.

Τοῦ Θεολύτου πρὸς τούτοις μνημονεύει ἐν δευτέρῳ Ὄρωι ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. XI, σ. 470. C, ἐν ᾧ χωρίῳ, πρὶν τοῦ Σβεῖγαυτέρου Ὄρων ἀνεγινώσκετο, ὡς ἐὰν ἦτον ἡ ὀνομαστικὴ ὄραι· ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ νεώτατος οὗτος τοῦ Ἀθηναίου ἐκδότης, ὅτι καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, ὅπου οἱ συγγραφεῖς ὄρων ἐμνημόνευον, πρέπει νὰ γραφθῇ ὄρων, καὶ νὰ ἐννοηθῶσιν οἱ τῶν Χρονικῶν συγγραφεῖς. Διότι ὄρων, ἀποδεικνύει ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐκ τῶν Γλωσσογράφων, ὅτι ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ ἔτος, ἀναφέρων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα τοῦ Ἡσυχίου· α Ὄροι· οἱ ἐνιαυτοί, Ὄρος· ἐνιαυτός, Ὄρογράφοι· ἱστοριογράφοι, τὰ κατ' ἔτος πραττόμενα γράφοντες, ὄροι γάρ, οἱ ἐνιαυτοί », προσέτι δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἐρωτιανοῦ ἐν λεξ. Ἰπποκρ. Ὄρος, ὁ χρόνος, καὶ Ὄρογράφοι, οἱ περὶ χρόνου γράψαντες ». Ἐκ τούτων δὲ ὀρθῶς συμπεραίνει ὁ Σβεῖγαύστερος, ὅτι ὁ Θεόλυτος συνέταξε Χρονικὰ, ὄχι ὁμοίως γενικὰ, ἀλλ' ἰδίως τῶν Μηθυμναίων, ἢ τοῦλάχιστον τῶν Λεσβίων. Περιπλέον δὲ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι τὰ χρονικὰ ταῦτα Θεολύτου τοῦ Μηθυμναίου, καθὼς καὶ τὰ Βακχικὰ τοῦ ποιητοῦ τούτου, συνεγράφησαν εἰς ἐξάμετρον ἠρωϊκόν.

Αἰσχυρίων, ὁ ἐκ Μυτιλήνης καταγόμενος, καὶ τῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐστρατειῶν συνοδοιπὸρος, ἐπικὸς ποιητὴς λέγεται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὁποίου παρέδωκε Νίκανδρος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ ἀκουσίων τοῦ

Ἀριστοτέλους βιβλίῳ, ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν οἰκείος τοῦ φιλοσόφου τούτου καὶ ἀγαπητὸς παρ' αὐτῷ.

Εἰς τοὺς ἐπικοὺς τούτους ποιητὰς προσθετέον καὶ Ἀλφραῖον τὸν Μυτιληναῖον, οὗτινος ἐπιγράμματα καὶ σχόλιον ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ. Τὸν Ξενογράφην, ὅστις ἰάμβων συγγραφεὺς λέγεται ὑπὸ τοῦ Διογένους τοῦ Λαερτίου IX, 20. Τὸν Κριναγόραν, ἐπιγραμμάτων τινῶν συγγραφέα. Πρὸς δὲ, καὶ τὸν Ἀρχύταν, μουσικὸν Μυτιληναῖον, τοῦ ὁποίου μνημονεύει Διογένης ὁ Λαέρτιος VIII, 82. ἐν ᾧ χωρίῳ παρατηρεῖ ὁ Μεγάσιος, ὅτι ὁ Ἀρχύτας θεωρεῖται ὁ αὐτὸς μὲ ἐκεῖνον, ὅνπερ ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. XIII, σ. 600. Ἀρμονιακὸν καλεῖ. — Ὁ δὲ Κρατῆτος ὁ Μηθυμναῖος, φιλοκιθαριστὴς λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου XII, σ. 538.

Τὰς λοιπὰς τέχνας φαίνεται, ὅτι ὀλίγον ἐκαλλιέργησαν οἱ Λέσβιοι. Οὐδένα τοῦλάχιστον γνωρίζω ἐνδοξὸν γενόμενον διὰ τῆς ζωγραφικῆς. Περὶ δὲ τῆς ἀγαλματοποιίας, ἀναφέρει ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. IV, σ. 182. F. τὰ ἐξῆς: « ἐν γοῦν Μιτυλήνῃ μίαν τῶν Μουσῶν πεποιῆσθαι ὑπὸ Λεσβοθέμιδος, ἔχουσαν σαμβύκην », καὶ ἐν βιβλ. XIV, σ. 635. A. « πλεῖστον δ' εἶναι τοῦτο τὸ ὄργανον ἐν Μιτυλήνῃ, ὡς καὶ μίαν τῶν Μουσῶν ἔχουσαν αὐτὸ ὑπὸ Λεσβοθέμιδος ποιηθῆναι ἀρχαίου ἀγαλματοποιοῦ ». Κατὰ πόσον δὲ οἱ Λέσβιοι ἐνητχολήθησαν εἰς τὴν γυμναστικὴν, ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν δῆλον. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου (XI, 48), ἐνεγράφη νικητῆς τὴν 76^{ην} Ὀλυμπ. ἐν τῷ τῆς Ὀλυμπίας ἀγῶνι Σκαμάνθριος ὁ Μυτιληναῖος.

Ἐν τέλει δὲ τῆς πραγματείας ταύτης θέλομεν ἀναφέρει καὶ τὸν Ἡράκλειτον τὸν θαυματοποιὸν, Μυτιληναῖον, ὅνπερ συνοδοιπόρον εἶχεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, προσέτι δὲ, καὶ Λέοντα τὸν Μυτιληναῖον, ἀνίκητον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φανείου, εἰς τὴν τέχνην τοῦ παίζειν τοὺς κύβους (1).

1) Ἴδε Ἀθην. I, σ. 20. A. XII, σ. 538. E. I, σ. 16. E. « Οὐδὲ τοῦ Μυτιληναίου Λέοντος . . . ὃς ἀτήτητος ἦν κατὰ τὴν πεπτευτικὴν, ὡς φησι Φανείας ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Περὶ τῶν γραμμάτων.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ θέλομεν λαλήσει, πρῶτον μὲν περὶ τῶν ἱστορικῶν, εἶτα δὲ περὶ τῶν φιλοσόφων, καὶ τέλος περὶ τῶν γραμματικῶν καὶ ῥητόρων.

Ἐκ τῶν Λεσβίων ἱστορικῶν πρῶτος θεωρεῖται Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος, περὶ τοῦ ὁποῦ ἂν καὶ σοφός τις ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλιαρίῳ ἀκριβέστατα ἐπραγματεύθη, καὶ τὰ ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐπιμελῶς συναθροίσας, πολυμαθῶς διεσαφήνισεν, ὅμως ἄς ἀναφέρωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ κατ' ἐξοχὴν ἄξια γνώσεως. Ὁ Ἑλλάνικος, ὅστις ἐγεννήθη τὸ 1^{ον} ἔτος τῆς 71^{ης} Ὀλυμπιάδος, καὶ ἐτελεύτησε τὸ 2^{ον} τῆς 92^{ας}, κατὰ μὲν τινῶν τὴν παράδοσιν ἀπὸ τοῦ Ἀριστομένους κατήγετο, κατ' ἄλλους δὲ, ἀπὸ τοῦ Ἀνδρομένους, καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τοῦ Σκάμωνος. Ἄν καὶ ὁ συγγραφεὺς οὗτος πολλῶν ἄλλων, πρὸ πάντων δὲ τῶν πρωτίστων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου καὶ Ξενοφῶντος, πολὺ κατώτερος λέγεται, πρὸς δὲ, καὶ ἀντιγραφῆς, καὶ ἀμελείας, καὶ φατριαστικοῦ πνεύματος καὶ ἄλλων ἐλαττωμάτων ὑπὸ πολλῶν βρέως κατηγορεῖται (1), ὅμως τὰ σωζόμενα αὐτοῦ ἀποσπάσματα διεγείρουσιν ἡμῖν τὸν δίκαιον πόθον τῶν ἀκεραίων συγγραμμάτων, τῶν ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ἐξαφανισθέντων. Τὰ δὲ συγγράμματα, ἅπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἑλλάνικον, εἶναι σχεδὸν τ' ἀκόλουθα: Αἰγυπτιακὰ, Αἰολικὰ, ἢ εἰς Ἄμμωνος ἀνάβχσις, Ἀργολικὰ, περὶ Ἀρκαδίας, Ἀσωπὶς, Ἀτθίς εἶτε Ἀτθίδες, Ἀτλαντὶς, βαρβαρικὰ νόμιμα, Βοιωτικὰ, Δευκαλιωνία, περὶ ἐθνῶν, ἐθνῶν ὀνομασίαι, Θετταλικὰ, Ἰέρειαι τῆς Ἡρας, ἱστορίαι, Κάρνεονῖκαι, Κραναϊκὰ, κτίσεις, Κυπριακὰ, Λεσβια-

1) Ορα Στούρτζ. σ. 9. καὶ ἐφ.

κὰ, τὰ περὶ Λυδίαν, Περσικά, Σκυθικά, Τρωϊκά, Φοινικικά, Φορωνίς. Ἡ τοιαύτη τῶν διαφορῶν βιβλίων πληθὺς φαίνεται εἰς τοὺς σοφοὺς, ὅτι πρέπει νὰ ἐλαττωθῆ οὕτως, ὥστε οὐχὶ ὀλίγα ἐξ αὐτῶν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μέρη συγγραμμάτων τινῶν. Ὅθεν φρονοῦσιν, ὅτι τὸ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον *Λεσβιακά*, ἀπετέλει μέρος τῶν Αἰολικῶν (1), καὶ ἡ Ἄσωπις, μέρος τῶν Βοιωτικῶν (2). Εἰς δὲ τὰς κτίσεις, τὰς ἐποίας ὁ Ἑλλάνικος, κατὰ τὴν παράδοσιν, συνέταξε, δοξάζουσιν ὅτι πρέπει νὰ ἀναφερθῶσιν τὰ Κυπριακά, Αἰολικά, τὰ περὶ Λυδίαν, Περσικά, Σκυθικά, Τρωϊκά, Φοινικικά (3). Οἱ δὲ Καρνεονῖκαι, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Ἀθηναῖος (4), ὑπῆρξαν δύο γενῶν. Μνημονεύονται δηλονότι ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τούτου οἱ ἑμμετροὶ *Καρνεονῖκαι* καὶ οἱ *καταλογάδην*. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετρικῶς συγγραφέν, ἦτον ὁμοιον τοῖς τῶν κυκλικῶν ποιητῶν ποιήμασιν, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἑλλάνικος ἐπαρίθμησε (5) τοὺς εἰς τὰ Κάρνεια νικήσαντας· δὲν ἐδόξασεν ὁμως αὐτοὺς, καθὼς ἐνόμισεν ὁ Στούρτζιος, κακῶς παραβάλλων πρὸς τὸ ποίημα τοῦτο τοὺς τοῦ Πινδάρου Ὀλυμπιονίκας, Πυθιονίκας κτλ. Τῆς αὐτῆς δὲ ὑποθέσεως ἕτερον σύγγραμμα εἰς πεζὸν λόγον συνέταξεν ὁ Ἑλλάνικος. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ ἱστορικοῦ Μυτιληναίου συγγραμμάτων συμβουλευτέον τὸ τοῦ Στουρτζίου συγγραμμάτιον.

Μυρσίλος, συγγραφεὺς τῶν τῆς νήσου Λέσβου πραγμάτων. Τὸ ὄνομα τούτου ἐκ τῆς Μηθύμνης, ἐὰν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν Στέφανον τὸν Βυζάντιον, καταγομένου, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων χωρίοις διεφθαρμένον εὐρίσκεται. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Στεφάνῳ (ἐν λέξ. *Μήθυμνα*) γράφεται *Μυρσίλος*· παρὰ δὲ τῷ Στράβωνι βιβλ. I, σ. 60. πρὶν τοῦ Ξυλάνδρου ἀνε-

1) Στούρτζ. σ. 47. Κρεύζερ. περὶ Ἑλλ. Ἱστορ. σ. 82.

2) Στούρτζ. σ. 50, τοῦ ὁποίου ὁμως τὴν γνώμην ἀποδοκιμάζει ὁ Μύλλερσ ἐν Αἰγνητικ. σ. 11.

3) Κρεύζερ. αὐτόθ. σ. 85.

4) Βιβλ. XIV, σ. 635. F. Ἰδε Στούρτζ. σ. 83.

5) Κρεύζερ. αὐτ. σ. 84.

γινώσκειτο *Μυρσίλαος*· εἰς δὲ τὸν Σχολιαστὴν Ἀπολλ. τοῦ Ῥοδίου I, 615. *Μυρτίλος* εὐρίσκομεν, καὶ εἰς τὸν Σχολ. Παρισ. *Μυρτίλος*. *Μυρτίλος* δ' ἔχουσι καὶ ὁ Πλούταρχος περὶ ἐντεχνίας τῶν ζώων κεφ. 36. καὶ ὁ Σουίδας ἐν λέξ. Λήμνιον. Ὁ δὲ Ἀρνόβιος διατριβ. κατὰ γεν. βιβλ. II, σ. 115, καὶ βιβλ. IV, σ. 136. ἐκδ. Στεβέχ. *Myrtilus* ἔγραψε. Καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ δὲ Ἑτυμολογικῷ (ἴδε Μέλος) τὴν διόρθωσιν *Μυρσίλος* ἀντὶ *Μυρσίμβλος* ἐπρότεινε καὶ ὁ Σουλπούργιος. Κατὰ ποῖον ὁμοῦ χρόνον ἔζητεν ὁ *Μυρσίλος*, καὶ συνέταξε τὸ ἑαυτοῦ σύγγραμμα, τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ εἰκάσω. Ἐκ τῶν συγγραφέων τῶν μνεῖαν αὐτοῦ ποιουμένων, ἀρχαιότατοι εἰσὶν ὁ Στράβων καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Τὰ Λεσβιακὰ τοῦ *Μυρσίλου*, οὐχὶ ἐν ἐνὶ μόνον βιβλίῳ γεγραμμένα, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων πολλάκις μνημονεύμενα, περιελάμβανον τὰς τε γεωγραφικὰς τῆς νήσου γνώσεις καὶ τὰς ἱστορικὰς. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος πρέπει ν' ἀναφερθῶσιν ὅσα παρὰ τῷ Στράβωνι βιβλ. I. σ. 60. ἀναγινώσκωμεν. α Ἡ δὲ Ἀντισσα νῆσος ἦν πρότερον, ὡς *Μυρσίλος* φησὶ· τῆς γὰρ Λέσθου κλυομένης πρότερον Ἰσσης, καὶ τὴν νῆσον Ἀντισσαν καλεῖσθαι συνέβη υ. Εἰς αὐτὸ φαίνονται, ὅτι ἀνήκουσι καὶ ὅσα Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος ἐν τῇ ἱστοριῶν παραδόξων συναγωγῇ (κεφ. 17) παραδίδει, ὅτι δηλαδὴ ἐν τῷ ὄρει Λεπετύμῳ τῆς Λέσθου ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἱερόν τοῦ Λεπετύμνου ἥρωος, ἐφ' ᾧ, καθάπερ ἐν τῇ Κρανῶνι, δύο μόνον διητῶντο κόρακες, ἂν καὶ οὐχὶ ὀλίγοι ὑπῆρχον ἐν τοῖς πλησίον τόποις. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς νήσου, φρονῶ, ἐδιηγήθη ὁ *Μυρσίλος* καὶ ὅσα ὁ αὐτὸς Ἀντίγονος ἐν κεφ. 7. ἐξ αὐτοῦ ἔχει, ὅτι δηλαδὴ ἐν τῇ Ἀντισσαίᾳ χώρα, ἐν ἣ ἐντραφίσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ἢ τοῦ Ὀρφέως κεφαλή, αἱ χελιδόνες ἔφαλλον γλυκύτερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον. Γεωγραφικὰ τινα ὁσαύτως ἀναφέρει καὶ ὁ Πλίνιος, Φυσ. Ἱστορ. βιβλ. III, κεφ. 7. *Sardiniam ipsam Timaeus Sandalio tin appellavit, ab effigie soleae, Myrsilus Ichnusam, a similitudine vesti-*

gii· ἤτοι, « καὶ τὴν Σαρδηνίαν αὐτὴν ὁ μὲν Τίμαιος Σανδαλιῶτιν ἀπεκάλεσεν, ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ σανδαλίου, ὁ δὲ Μυρσίλος Ἴγνοῦσαν, ἀπὸ τῆς τοῦ ἴχνους ὁμοιότητος ». Ὁ αὐτὸς Πλίνιος ἐν βιβλ. IV, 12. διηγεῖται: Ipsam (Andron) Myrsilus Cau-ron, deinde Antandron cognominatum tradit. τούτεστι, « Καὶ αὐτὴ (ἢ Ἄνδρος), κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Μυρσίλου, ἐπωνομάσθη Καύρος, ἔπειτα δὲ Ἄντανδρος ». Ὅτι ταῦτα ἀπὸ τῶν Λεσβιακῶν τοῦ Μυρσίλου ἐλήφθησαν δὲν ἀμφιβάλλω, ἂν καὶ ἀγνοῶ ἐκ τίνος αἰτίας ὠρμήθη ὁ συγγραφεὺς πρὸς ἐξιστορησιν αὐτῶν. Ἐν τοῖς πλείστοις δὲ τῶν τοῦ Μυρσίλου ἀποσπασμάτων, ἅτινα ὑπ' ἄλλων συγγραφέων διασωθέντα μέχρι τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς σώζονται, γίνεται λόγος περὶ εἰδήσεων ἱστορικῶν, καὶ μάλιστα τοιούτων, ὁποῖαι εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀνήκουσι. Τὴν περὶ τοῦ Μάκαρος δὲ καὶ τῆς αὐτοῦ οἰκογενείας τοῦ Μυρσίλου διήγησιν, τὴν ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως παραδοθεῖσαν, ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. Τὸν Μυρσίλον εἴτε τὸν Κλήμεντα ἀμελῶς ἐξήτασεν ὁ Ἀρνόβιος, ἐπονομάζων ἐν τῇ κατὰ γεν. πραγμ. βιβλ. IV. σ. 136. ἐκδ. Στεβ. τὴν τοῦ Μάκαρος θυγατέρα Μεγακλῶ, τὴν ὑπὸ τοῦ Λεσβίου συγγραφέως Μεγακλῶ καλουμένην, καὶ ἀποφαινόμενος τὰς Μούσας, οὐχὶ δούλας, καὶ ὑπὸ τῆς παρθένου ταύτης ὠνηθείσας, κατὰ τὴν τοῦ Μυρσίλου παράδοσιν, καὶ τὴν τοῦ ἄδιν καὶ κιθαρίζειν τέχνην διδαχθείσας, ἀλλὰ θυγατέρας τοῦ Μάκαρος. Ὅτι δ' ὁ Μυρσίλος καὶ περὶ τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν διεπραγματεύθη ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, ἀποδεικνύει ἡ περὶ τοῦ Ἐνάλου διήγησις αὐτοῦ, τοῦ δι' ἔρωτα παρθένου τινὸς ριφθέντος εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑπὸ δελφῖνος εἰς τὴν ξηρὰν ἀφικθέντος, ὅντινα μῦθον παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ περὶ ἐντεχνίας τῶν ζώων κεφ. 36. ἀναγινώσκωμεν. Τὸ πρῶτον δὲ βιβλίον τῶν Λεσβιακῶν ἀναφέρει καὶ ὁ σχολιαστὴς Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου ἐν τοῖς Ἀργοναυτ. βιβλ. I. στίχ. 615. κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὁποίου ὁ Μυρσίλος ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ διαφωνῶν πρὸς τοὺς λοιποὺς συγγραφεῖς ἐξέθη-

κεν, ὅτι ἡ Μήδεια, ἐνῶ οἱ Ἀργοναῦται ἐπανερχόμενοι ἐκ τῆς Κολχίδος περιέπλεον τὰς ἀκτὰς τῆς Λήμνου, ἀπὸ ζηλοτυπίαν καὶ μῖτος τῶν Λημνίων γυναικῶν ἔρριψεν εἰς νῆν νῆτον φάρμακον, διὰ τὴν προξενήσῃ εἰς αὐτὰς μιαιρωτάτην δυσωδίαν. Οἱ δὲ λοιποὶ παρέδωκαν, ὅτι ἡ Ἀφροδίτη ἐνέβαλεν εἰς τὰς Λημνίας γυναῖκας τὴν δυσωδίαν ἐκείνην, ὀργισθεῖσα κατ' αὐτῶν. Τὴν τοῦ Μυρσίλου διήγησιν εὐρίσκομεν καὶ παρ' Ἀντιγόνῳ τῷ Καρυστίῳ (κεφ. 1030 8), ὅστις φρονῶ, ὅτι ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν Λεσβιακῶν ἠρύσθη καὶ ὅσα ἐν κεφ. 129, περὶ τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν ἀναφέρει (1). Τινὰ δ' ἐν τούτοις περὶ τῶν Τυρρηνῶν ἐξέφερον ἐκ τοῦ Μυρσίλου καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Ἀρχαιτ. Ῥωμαϊκ. βιβλ. I. κεφ. 23 καὶ 28. μετὰ τὰς αὐτὰς σχεδὸν λέξεις, τὰς ὁποίας καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνος μετεχειρίσθη. Κατὰ πόσον δὲ ποικίλαι εἰσὶν αἱ περὶ τοῦ γένους τῶν Τυρρηνῶν ἐπιφερθεῖσαι ὑπὸ τε τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων γνώμαι, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Ὁ Μυρσίλος οὕτως ἐδόξασεν, ὅτι οἱ Τυρρῆνοί ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἤλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐνθα καὶ τὸ Πελασγικὸν ἴδρυσαν. Αὐτὴ σχεδὸν εἶναι καὶ ἡ τοῦ Νιεβουρίου γνώμη. Ἡμεῖς ὅμως, καθὼς ἀνωτέρω ἐδηλώσαμεν, ἀκολουθοῦμεν τὸν Μύλλερρον, ὅστις τρέψας τὴν ψῆφον ὑπὲρ τῆς διηγήσεως τοῦ Στράβωνος, θεωρεῖ ὡς Ἑλληνικὸν γένος τοὺς Τυρρηνούς, καὶ δοξάζει, ὅτι ἀπὸ τῆς Βοιωτίας μετέβησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Περιπλέον δ' ἀποχρώντως γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη τὰ μάλιστα ἐνδιέφερε τὸν Μυρσίλον, ὥστε νὰ παρενεῖρη ἐν τοῖς Λεσβιακοῖς αὐτοῦ τὴν περὶ τῶν Τυρρηνῶν ταύτην διήγησιν. Ὁμολογεῖται δηλαδὴ, ὅτι ἡ Λέσθος ὑπὸ τῆς φυλῆς ἐκείνης κατωκίθη ποτέ, τὴν ὁποίαν ὑπόθεσιν ἀνωτέρω οὐδ' ἡμεῖς ἐν σιωπῇ διετρέξαμεν. Γούτων οὕτως ἐχόντων, ὑπερβαλόντως θαυμάζω τὰς τοῦ Κρευζέρου λέξεις, ὅστις ἐν τοῖς ἀποσπάσμ. τῆς Ἑλλ. Ἱστορ. σ. 145. λέγει: « ἀλλὰ περὶ τῶν συγγραφέων τῶν τοιούτων πραγμάτων, καθὼς περὶ Μυρσίλου

1) Παραβλητέος ὁ Σουΐδας ἐν λέξ. Λήμνιον.

τοῦ Λεσβίου, οὗτινος τὸ περὶ τῶν Τυρρῆνικῶν αὐτοῦ σύγγραμμα νόθον ἐνομίζετο, ἐν ἄλλοις λέξομεν ». Ἐὰν δὲ καὶ σφοδρῶς δὲν ἐδηλοῦτο, ἂν ἀπὸ τῶν Λεσβιακῶν τοῦ Μυρσίλου ἠρύσθη ἡ περὶ τῶν Τυρρῆνων διήγησις ἢ ὄχι, θαυμάζω μολαταῦτα τὸν Κρεύζερον λέγοντα περὶ τοῦ νόθου συγγράμματος τοῦ Μυρσίλου αὐτόθ. σ. 142: « Πολὺ δ' ὀλιγώτερον ἔπρεπε νὰ παρασιωπηθῆ ἡ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως κρίσις, ὅστις θεωρεῖ ὡς γνήσιον τὸ σύγγραμμα ἐκεῖνο, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον πρέπει νὰ νομίσωμεν τοῦτο ἀληθές, καθότι ὁ συγγραφεὺς οὗτος δὲν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν νῶθα συγγράμματα. Λείπεται ἤδη νὰ μνημονεύσωμεν, ὅπερ ἐκ τοῦ Μυρσίλου ὁ Στράβων παραδίδει, ὅτι ἡ πόλις Ἄσσορ ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, καὶ ν' ἀναφέρωμεν τὸ ἀπόσπασμα, τὸ ὑπὸ τοῦ Συλβουργίου τῷ Λεσβίῳ συγγραφεῖ ἀποδοθέν: « Μυρσίλος δὲ τὰς ἐν Λέσβῳ γενομένας παρθένους Μούσας ἐπὶ τὰ πένθη φοιτᾶν καὶ θρηνεῖν (1) ».

Ἐρμείας ὁ Μηθυμναῖος· οὗτος συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἡδὴ χρόνων μέχρι τοῦ 1^{ου} ἔτους τῆς 101 Ὀλυμ. συμβεβηκότων, τὴν ὁποίαν ἄλλοι μὲν εἰς δέκα βιβλία διήρεσαν, ἄλλοι δὲ εἰς δώδεκα, ὧν τὸ τρίτον ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀθηναῖος X. σ. 438. C. « Ἐρμείας ὁ Μηθυμναῖος ἐν τρίτῃ Σικελικῶν φιλοπότην φησὶ γενέσθαι Νικοτέλη τὸν Κορίνθιον ». Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἀθηναίου (2) γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Ἐρμείας ἐξέδωκε καὶ σύγγραμμα περὶ Ἀπόλλωνος τοῦ Κρυναίου, ἐκ δύο βιβλίων συνιστάμενον. Τοῦ Ἐρμείου προσέτι περιήγησιν ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος (3).

Ἡράκλειτος συνέγραψε Μακεδονικὴν ἱστορίαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Διογένους τοῦ Λαερτίου.

Χάρης ὁ Μυτιληναῖος· οὗτος ἐξέθεσεν εἰς δέκα βιβλία περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀρριανὸς ἐν

1) Ἐτυμολογ. Μεγ. ἐν λέξ. μ ἔ λ ο ς. σ. 577.

2) Βιβλ. IV, σ. 146· C. 3) Ἐν λέξ. Χαλκίδς.

τῆ τοῦ Μακεδόνος βασιλέως ἱστορία φαίνεται, ὅτι δὲν μετεχειρίσθη τὸ τοῦ συγγραφέως τούτου σύγγραμμα: Ὁ Ἀθηναῖος ὁμοῦς καὶ ὁ Πλούταρχος συχνάκις ἀναφέρονται εἰς αὐτό (1). Μαρτυρεῖ δ' ὁ Ἀθηναῖος (2), παρὰ τῷ ὁποίῳ πλεῖστα τοῦ Μυτιληναίου συγγραφέως ὑπάρχουσιν ἀποσπάσματα, ὅτι ὁ Χάρης οὐχὶ μόνον τὰς τοῦ βασιλέως πράξεις παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας, ἃς ὁ Ἀλέξανδρος διώδευσε καὶ ἐκυρίευσεν, ἀκριβῶς περιέγραψε, πρὸς δὲ καὶ πάντα τὰ ἀξιομνημόνευτα διὰ λέξεων γινώστὰ κατέστησεν. Ἐκ τοῦ τρίτου ἐπίσης βιβλίου τῶν ἱστοριῶν τοῦ Χάρητος ἀναφέρει οὗτος (3), ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐδεάτρου, τοῦτέστιν ἐγένετο ἐπιστάτης τῆς βασιλικῆς τραπέζης. Ἐκ δὲ τοῦ πέμπτου βιβλίου παρέλαβεν ὁ Ἀθηναῖος τὴν περὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς πολυτελείας τῶν Περσῶν βασιλέων διήγησιν (4). Ἐκ τοῦ ἐβδόμου τὴν περιγραφὴν ζώου τινὸς μαργαρίτας φέροντος, τὸ ὁποῖον πρέπει ν' ἀναφερθῆ εἰς τὸ τῶν ὀστρέων γένος (5). Μέγα ὡσαύτως χωρίον ἐκ τοῦ δεκάτου βιβλίου δύναται τις νὰ εὔρη παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ (6), ἔνθα ὁ Χάρης ἐκτενέστερον ἐκθέτει περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Δαρείου νίκην, ἐπανηγύρισεν ἐν Σούσαις τοὺς τε ἑαυτοῦ καὶ τοὺς τῶν φίλων γάμους. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ βιβλίου ἠρύτατο ὁ Ἀθηναῖος καὶ τὴν περὶ τῶν ἐραστῶν, τοῦ Ζαριάδρου καὶ τῆς Ὀδάτιδος, κομψὴν διήγησιν (7), ὅστις παρὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν πολλῶν ἄλλων ἀναφέρεται εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Χάρητος, μὴ δεικνύων ὁμοῦς τὰ χωρία, ὅθεν αὐτὰ παρέλαβεν. Ἐν βιβλίῳ πρώτῳ δηλονότι σ. 37. ἔχει ἐξ αὐτοῦ, ὅτι οἱ Ἴνδοι ἐλάτρευον

1) Ἐν βίῳ Ἀλεξ. τοῦ Μεγ. κεφ. 29, 24. ἐν βίῳ Φωκίωνος κεφ. 17. περὶ τύχ. Ἀλεξ. II, σ. 341. Παράβλ. Ἀῦλ. Γέλλ. Ἀττικ. Νυκτ. V, 2.

2) Παραβλητέος ὁ Σανκτοκρούσιος περὶ τῶν ἱστορικῶν Ἀλεξ. τοῦ Μεγ. σελ. 39. καὶ ἐφεξῆς.

3) Βιβλ. IV, σ. 171. C. « Χάρης γοῦν ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἱστοριῶν Πτολεμαζῶν φασὶ τὸν Σωτῆρα ἐδεάτρον ἀποδειχθῆναι Ἀλεξάνδρου ».

4) Βιβλ. XII, σ. 514. E. 5) Βιβλ. III, σ. 93. C.

6) Βιβλ. XII, σ. 538. B. ἐφ. 7) Βιβλ. XIII, σ. 575. A. ἐφ.

Θεόν, Σαρυάδειον καλούμενον. Ἐν δὲ βιβλ. III, σ. 124. C. τὸν Λέσβιον συγγραφέα ἀκολουθῶν διδάσκει ἡμᾶς, τίνα τρόπον μετεχειρίσθη δ' Ἀλέξανδρος ἵνα διατηρήσῃ τὴν χιῶνα. Ἐν δὲ βιβλ. VII, σ. 277. A. λέγει διὰ τοῦ Χάρητος, ὅτι δ' Ἀλέξανδρος, εὐρών πολλὰ μῆλα ἐν τῇ τῶν Βαβυλωνίων χώρᾳ, παρέσχε τερόπνότατον θέαμα διὰ τὴν ἐν τῷ στρατῷ κατασταθεῖσαν μηλομαχίαν. Ἐν δὲ βιβλ. X, σ. 434. D. ἐξέθηκε τὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας ἀπόφθεγμα, καὶ 447. A. τὸ χωρίον, ἐν ᾧ περιγράφονται τὰ τῆς κηδείας τοῦ Καλάνου φιλοσόφου τῆς Ἰνδίας. Ἴδου δ' αἱ λίαν τέρπουσαι Ἑλληνικαὶ λέξεις· « Χάρης δ' Μιτυληναῖος ἐν ταῖς περὶ Ἀλέξανδρον ἱστορίαις περὶ Καλάνου εἰπὼν, τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου, ὅτι ῥίψας ἑαυτὸν εἰς πυρὰν νενημένην ἀπέθανε, φησὶν ὅτι καὶ ἐπὶ τῷ μνήματι αὐτοῦ διέθηκεν Ἀλέξανδρος γυμνικὸν ἀγῶνα καὶ μουτικὸν ἐγκωμίων. « Ἔθηκε δὲ, φησί, καὶ διὰ τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἰνδῶν καὶ ἀκρατοποσίας ἀγῶνα. Καὶ ἦν ἄλλον τῷ μὲν πρώτῳ τάλαντον, τῷ δὲ δευτέρῳ τριάκοντα μναῖ καὶ τῷ τρίτῳ δέκα. Ἦν οὖν πιόντων τὸν οἶνον παραχρῆμα μὲν ἐτελεύτησαν ὑπὸ τοῦ ψύχους τριάκοντα καὶ πέντε· μικρὸν δὲ διακλιπόντες, ἐν ταῖς σκηναῖς ἕξ· ὁ δὲ πλεῖστον πιὼν καὶ νικήσας, ἔπιε μὲν ἀκράτου χόας τέσσαρας καὶ τὸ τάλαντον ἔλαβεν· ἐβίωσε δὲ ἡμέρας τέσσαρας· ἐκαλεῖτο δὲ Πρόμαχος· » Παραβλητέος δ' Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀλεξ. κεφ. 70. ὅστις λέγει· « Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τῆς πυρᾶς γενόμενος, καὶ συναγαγὼν πολλοὺς τῶν φίλων καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπὶ δεῖπνον, ἀγῶνα προὔθηκε καὶ στέφανον ἀκρατοποσίας· ὁ μὲν οὖν πλεῖστον πιὼν Πρόμαχος, ἄχρι χοῶν τεσσάρων προήλθε· καὶ λαβὼν νικητήριον στέφανον τάλαντον ἡμέρας τρεῖς ἐπέζησε· τῶν δὲ ἄλλων, ὡς Χάρης φησί, τετταράκοντα καὶ εἰς ἀπέθανον πίνοντες, ἰσχυροῦ τῆ μέθῃ κρύους ἐπιγενομένου ». Ὁ Κοραῆς ἔγραψεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ: τὸ νικητήριον, στέφανον τάλαντου. Ἡ τοῦτο εἶναι ὀρθόν, ἢ τὸν νικητήριον στέφανον, τάλαντον. Ἡ δὲ εἰκασία τοῦ Ρεῖσκίου, τὸ νικητήριον, στέφανον τ'

ταλάντων, βραβεῖον τῆς νίκης, στέφανον δηλ. χρυσοῦν τριακοσίων ταλάντων, ἀρκούντως δείκνυται ἐκ τοῦ Ἀθηναίου, ὅτι εἶναι πάνυ ἡμαρτημένη. Παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ αὐτόθ. κεφ. 46. ταῦτα ἀναγινώσκομεν· « Ἐνταῦθα δὲ πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι τὴν Ἀμαζόνα οἱ πολλοὶ λέγουσιν ὧν καὶ Κλείταρχός ἐστι καὶ Πολύκριτος·— Ἀριστόβουλος δὲ καὶ Χάρης ὁ εἰσαγγελεὺς — καὶ Φίλιππος ὁ εἰσαγγελεὺς — πλάσμα φασι γεγονέναι τοῦτο ». Ἀντιεἰσαγγελεὺς, Θεαγγελεὺς ἐνόμισαν, ὅτι πρέπει ν' ἀναγνωσθῆ ὁ τε Ὀλστένιος καὶ ὁ Ρεῖνέσιος. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, κατάδηλον, ἐν τῷ δευτέρῳ ὅμως Θεαγγελλεὺς ἔγγραψε καὶ ὁ Κοραῆς. Ἀλλ' ἄνευ λόγου, φρονῶ· καθότι εἰσαγγελεὺς παρὰ τοῖς Πέρσαις ἐκαλεῖτο ὁ ἐπιτετραμμένος τὸ καθῆκον, νὰ εἰσάγῃ πρὸς τὸν βασιλέα τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ συνομιλήτωσι μετ' αὐτοῦ. Τοιούτους ὑπουργοὺς προσέλαβε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, μιμηθεὶς τὴν τοῦ Περσῶν βασιλέως συνήθειαν (1). Τελευταῖον δὲ, καθ' ὅσον δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου διασωθέντων ἀποσπασμάτων, ὁ συγγραφεὺς οὗτος μετεχειρίσθη λόγον σαφῆ καὶ εὐκρινῆ.

Θεοφάνης ὁ Μυτιληναῖος (2), σύγχρονος Γναίου τοῦ Πομπηίου, καὶ ἐν μεγίστῃ οἰκειότητι πρὸς αὐτὸν διατελέσας, περὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἐξῆς παρὰ τῷ Στράβωνι βιβλ. XIII, σ. 617. ἀναγινώσκομεν. « Οὗτος δὲ καὶ Πολιτικός ἀνὴρ ὑπῆρξε καὶ Πομπηίῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν καὶ πάσας συγκατάρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις· ἀφ' ὧν τὴν τε πατρίδα ἐκόσμητε, τὰ μὲν δ' ἐκείνου, τὰ δὲ δι' ἑαυτοῦ· καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξεν ». Μετὰ τοῦ Στράβωνος συμφωνεῖ καὶ ὁ I. Καῖσαρ, γράφων ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ἔμφυλίου πολέμου βιβλίῳ, κεφ. 18. ὅτι ὁ Πομπηῖος περὶ τῶν

1) Παρὰβλητέος ὁ Σανκτοκρούς. περὶ τῶν ἱστορικῶν Ἀλεξ. τοῦ Μεγ. σ. 39.

2) Πραγματεία περὶ τοῦ Θεοφάνους συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Σεβινίου, εὐρίσκεται ἐν τοῖς Ἑπομν. τῆς Ἀκαδ. τῶν Ἐπιγρ. Τόμ. XIV, σ. 143. ἰφ. Παράβλ. Βισκόντι. Ἰκονογρ. Ἑλλ. T. I, σ. 232. ἰφ.

μεγίστων πραγμάτων μετὰ τοῦ Θεοφάνους ἐβουλεύθη. Παραδί-
δουσιν ἐν τούτοις ὁ τε Κικέρων (1) καὶ Βαλέριος ὁ Μάξιμος (2);
ὅτι ὁ Πομπήϊος ἐπολιτογράφησε τὸν Θεοφάνην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τῶν στρατιωτῶν. Ὅτι δ' ἐν ὑψίστῃ εὐνοίᾳ εἶχε τὸν ἄνδρα τοῦτον ὁ
Πομπήϊος, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Βελληίου τοῦ
Πατερκόουλου, ἱστορούντων, ὅτι χάριν τοῦ Θεοφάνους ἐπανώρθω-
σεν οὗτος τὴν ἐλευθερίαν τοῖς Μυτιληναίοις. Δι' ἣν αἰτίαν ἡ
τῶν Μυτιληναίων πόλις θείας ἀπένευμε τιμᾶς εἰς τὴν Θεοφάνην
μετὰ θάνατον, τὰς ὁποίας ὁμοίως, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τακίτου
(Χρονικ. VI, 18.); οἱ μεταγενέστεροι ἔτρεψαν πρὸς κατηγορίαν τοῦ
ἄνδρός. Νόμισμα Μυτιληναϊκὸν ἐν τῷ Μουσίῳ Θεῦπι. τῆς ἀρχ.
νομισ. χαλκογραφηθὲν παρὰ τοῦ Βισκ. πίν. 27. ἀριθ. 4, παριστά
εἰς μὲν τὸ ἔμπροσθεν μέρος κεφαλὴν τοῦ Θεοφάνους γυμνὴν μετὰ
τῆς ἐπιγραφῆς ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΘΕΟΣ ΜΥ., εἰς δὲ τὸ ὀπισθεν κεφα-
λὴν γυναικὸς κεκαλυμμένην, μετὰ τὰ στοιχεῖα ΑΡΧΕΔΑΜ. ἀντί
τοῦ ὁποίου ἄλλοι ἀνέγνωσαν ΑΡΧΕΛΑΟΣ. Παράβλ. Βισκόντου
εἰκόν. Ἑλλ. 1. σ. 236. Μιοννετ. περὶ Ἑλλην. καὶ Ῥωμαϊκ.
νόμισμάτων Τομ. III. σ. 47. ἀριθ. 108. Ἐτερον νόμισμα
παρόμοιον τούτου, ὅπερ περιεγράψαμεν, σώζεται ἐν τῷ τῆς Βιέν-
νης Καισ. Μουσ. Παράβλ. Ἐκκελ. περὶ νομισμ. Μέρ. I. Τόμ.
2. σ. 504. Βισκόν. αὐτόθ. σ. 235. Ὅτι δ' εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος
εἶναι ἐντετυπωμένη ἡ τῆς συζύγου τοῦ Θεοφάνους εἰκὼν, μόλις
δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ἐπειδὴ ἐν τῷ τρίτῳ τοῦ τοιούτου
εἶδους νομίσματι, περὶ οὗ ὁ Βισκόντος αὐτόθ. σ. 236. μνημο-
νεύει, ἐναργῶς φαίνονται αἱ λέξεις: ΑΡΧΕΔΑΜΙΣ ΘΕΑ. —
Συνοδεύσας δ' ὁ Θεοφάνης τὸν Πομπήϊον εἰς τὰς περισσοτέρας
αὐτοῦ ἐκστρατείας, ἐξιστόρισε καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ. Ὁ
Στράβων σποράδην μνημονεύει αὐτοῦ, λόγου χάριν ἐν βιβλ.
XI. σ. 493. α ἀπὸ δὲ τῆς αἰτίας ταύτης οἱ μὲν ὑπέλαβον, τὰς

(1) Ἐντὶ Ἀρχ. τοῦ ποιητοῦ.

(2) Βιβλ. VIII, 14, 3.

πηγὰς ἔχειν αὐτὸν (τὸν Τάναϊν) ἐν τοῖς Καυκασίοις ὄρεσι. πολὺν δ' ἐνεχθέντα ἐπὶ τὰς ἄρκτους εἶτα ἀναστρέψαντα ἐκβάλλειν εἰς τὴν Μαιῶτιν· τούτοις ὁμοδοξεῖ καὶ Θεοφάνης ὁ Μιτυληναῖος, καὶ σελ. 530. Μέγεθος δὲ τῆς χώρας (τῆς Ἀρμενίας) Θεοφάνης ἀποδίδωσιν, εὖρος μὲν σχοίνων ἑκατὸν, μῆκος δὲ διπλάσιον· τιθεὶς τὴν σχοῖνον τετταράκοντα σταδίων· πρὸς ὑπερβολὴν δ' εἴρηκεν· ἐγγυτέρω δ' ἐστὶ τῆς ἀληθείας, μῆκος μὲν θέσθαι τὸ ὑπ' ἐκείνου λεχθέν, εὖρος δὲ τὸ ἡμισυ ἢ μικρῶ πλοῖον». Παράβλ. Στράβ. βιβλ. XIII. σ. 555. Πρὸς τοὺς ἐπαίνους ἕμως, δι' ὧν ὁ Στράβων ἐν τῷ προαναφερθέντι χωρίῳ κοσμεῖ τὸν Θεοφάνην, ὀλίγον συμφωνοῦσι τὰ ἐπόμενα, ἅπερ ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου παραδίδει. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγγραφέως τούτου (1), ὁ Θεοφάνης εἶχε γράψει ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτοῦ, ὅτι ἔντινι φρουρίῳ τοῦ Μιθριδάτου, κυριευθέντι ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, εὐρέθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ Ῥουτίλιου, δι' ὧν οὗτος προέτρπε τὸν βασιλέα νὰ φονεύσῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατρίβοντας Ῥωμαίους πολίτας. Τοῦτο δὲ ἐπειδὴ ἦτο παντάπασιν ἀλλότριον τῶν ἠθῶν τοῦ Ῥουτίλιου, οἱ πλείστοι, καθὼς λέγει ὁ Πλούταρχος, ἐδόξασαν ὅτι ἀπὸ κακόνοιαν ὁ Θεοφάνης εἶπε τοῦτο, καὶ ἀπὸ μῖτος πρὸς τὸν Ῥουτίλιον, ὅστις εἶχε παραστήσει μοχθηρότατον τὸν πατέρα Πομπηίου τοῦ Μάγνου. Ὁ αὐτὸς Πλούταρχος, ἀφοῦ ἐμνημόνευσε περὶ τοῦ ἐκ τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐξωσθέντος Πτολεμαίου, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικθέντος, διὰ νὰ ἰκετεύσῃ τοὺς Ῥωμαίους περὶ βοήθειας, λέγει ὅτι, κατὰ τὴν διήγησίν τινων, ὁ Θεοφάνης κατέπεισε τὸν Πομπήϊον, τοῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ παράσχη εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νέας ἐκστρατείας, τὰς ἐξῆς προσθέτων λέξεις· « ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐχ οὕτως ἢ Θεοφάνους μοχθηρία πεποίηκε πιθανόν, ὡς ἄπιστον ἢ Πομπηίου φύσις, οὐκ ἔχουσα κακότηες, οὐδ' ἀνελεύθερον οὕτω τὸ φιλότιμον ». Περὶ τοῦ Θεο-

1) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Πομπ. κεφ. 37.

φάνους καὶ τῆς μετὰ τοῦ Πομπηίου οἰκειότητος αὐτοῦ, πολλα-
 χοῦ ὁμιλεῖ καὶ ὁ Κικέρων, οὕτω γράφων πρὸς Ἀττικὸν βιβλ.
 V, 11. « Ὁ Πομπήϊος καὶ εἰς ἐμὲ ἐφαίνετο, ὅπερ γράφεις ὅτι
 καὶ ὁ Βάρρων εἶπεν, ὅτι βεβασίως θέλει πορευθῆ εἰς τὴν Ἰσπανίαν
 τοῦτο δ' ἐγὼ οὐδαμῶς ἔκρινα εὐλογον, πείσας εὐκόλως τὸν Θεο-
 φάνη, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι καλῆτερον, παρὰ νὰ μὴν ἀπομακρυ-
 θῆ ἐκεῖνος οὐδαμοῦ. Λοιπὸν ὁ Ἕλληγν θέλει ἡσυχάσει· ἰσχύει δὲ
 ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ τὰ μέγιστα παρ' ἐκείνῳ ». Ὁ αὐτὸς βιβλ. 11.
 ἐπιστ. 17. « Ἐπεθύμουν νὰ ἐξιχνιάσω παρὰ τοῦ Θεοφάνους,
 ὁποῖαν τινὰ διάθεσιν ἔχει πρὸς ἐμὲ ὁ Ἀλαβάρχης (Πομπήϊος) ».
 Καὶ ἐν βιβλ. XV, 19, ταῦτα ἔχει· « Ὁ Θεοφάνης τί ἐπιθυμεῖ
 ἀγνοῶ· καθότι εἶχε γράψει πρὸς ἐμὲ πρὸς ὃν ἀπήνητησα ὅπως
 ἡδυνήθην· μοὶ γράφει δὲ, ὅτι θέλει νὰ ἔλθῃ πρὸς με, καὶ περὶ
 τινων ὑποθέσεων αὐτοῦ, καὶ τινων ἄλλων, ἐμὲ ἀφορόντων, πε-
 रिμένῳ τὴν ἐπιστολήν σου· πρόσσεχε, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴ γείνη
 τι τυχαίως ».

Εἰς τὴν ἐν Φαρτάλοις μάχην ὁ Θεοφάνης, κατὰ τὴν μαρτυ-
 ρίαν τοῦ Πλουτάρχου, ἦν ἑπαρχος τεκτόνων (1), καὶ μετὰ
 τὴν μάχην, κατέπεισε τὸν Πομπήϊον, ἵνα, ἀποβαλὼν τὰς τῶν
 λοιπῶν φίλων συμβουλάς, καταφύγῃ εἰς Αἴγυπτον (2).

Μεταβαίνων ἤδη ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν εἰς τοὺς φιλοσόφους ἐν
 πρώτοις λέξω τινὰ περὶ τοῦ Πιττακοῦ, ἐπειδὴ ἄλλον ἀρμοδιό-
 τερον τόπον δὲν θέλω εὔρει νὰ μνημονεύσω αὐτοῦ, ἂν καὶ ἀ-
 κριβολογῶν τις τὰ περὶ τὸν ἄνδρα, δὲν θέλει κατατάξει αὐτὸν
 ἐν τοῖς τελείοις φιλοσόφοις. Καὶ καθ' ὅσον μὲν ὡς πολεμικὸς
 καὶ νομοθέτης ὠρέλησε τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀνωτέρω ἐξεθέσα-
 μεν, περὶ δὲ τῶν ὄσων ἐκεῖ λόγος δὲν ἡδυνήθη νὰ γείνη ἐνταῦθα
 λέξομεν.

1) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κικέρ. σ. 648.

2) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Πομπ. 76. Περὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Θεοφάνους ὄρα τοὺς
 ἐξηγητὰς εἰς Βελλήγιον Πατέρν. II, 18. Ῥύκιον εἰς τὰ Χροικ. τοῦ Τακίτ. VI,
 18. Τζαχ. εἰς Στράβ. XIII, σ. 617. D. Βισκόντ. Ἰκονογ. Ἕλληγν. I, 132. ἐφ.

Ὁ Πιπτακός, γεννηθείς κατὰ τὴν 32^{ην} Ὀλυμπ. ὑπὸ τοῦ Καίκου, ἢ καθὼς ἄλλοι παρέδωκαν, ὑπὸ τοῦ Ὑρραδίου Θρακῆς, συγκατελέχθη μετὰ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἐπίσημον σοφίαν, ἧς μαρτύρια ἔχομεν τὰς λαμπρὰς γνώμας, τὰς ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου διασωθείσας (1). Ὅτι δὲ καὶ τῆς ποιήσεως δὲν ἦτον ἀλλότριος ὁ Πιπτακός, δῆλον ἔκ τε τοῦ Σουίδα καὶ τοῦ Διογένους, οἵτινες ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὸν ἑξακροσίους ἐλεγειακοὺς στίχους. Οὐχ ἦττον δ' ἀναγινώσκουμεν παρὰ τῷ δευτέρῳ συγγραφεῖ, ὅτι καὶ τὸ σχολιὸν αὐτὸς συνέταξε. Τοῦς δὲ νόμους λέγεται, ὅτι ἐξέθηκεν εἰς πεζὸν λόγον. Ταῦτα δὲ, εἴαν τις παρατηρήσῃ, ἐνταύτῳ δ' ἀποβλέψῃ καὶ πρὸς τὰ ἀκόλουθα, ἅπερ ἐν σελ. 552. Τόμ. II. γράφει ὁ Διόδωρος. Ὁ Πιπτακός βελύς ἦν καὶ ἡμερος καὶ τὴν παραίτησιν ἔχων αὐτὸς ἐν αὐτῷ· διὸ δὴ πᾶσιν ἐδόκει τέλειος ἀνὴρ εἶναι πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ὁμολογουμένως· κατὰ μὲν γὰρ τὴν νομοθεσίαν ἐφαίνετο πολιτικὸς καὶ φρόνιμος, κατὰ δὲ τὴν πίστιν δίκαιος, κατὰ δὲ τὴν ἐν τοῖς ὄπλοις ὑπεροχὴν ἀνδρείος, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ κέρδος μεγαλοψυχίαν ἀφυλάργυρος. . . . εἴαν ταῦτα πάντα, λέγω, ἐξετάσῃ τις ἀκριβῶς, οὐδόλως φρονῶ, θέλει διστάσει, τοῦ νὰ προτιμήσῃ τὸν Πιπτακόν, καὶ νὰ ἀποφανθῇ αὐτὸν, συγκρινόμενον πρὸς τὸν Σόλωνα, ἀξιότερον.

Ἀπὸ τοῦ Πιπτακοῦ πρέπει πάραυτα νὰ μεταβῶμεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὁποίου τὴν αἴρεσιν πλεῖστοι τῶν Λεσβίων ἠκολούθησαν. Πρῶτος δὲ πάντων παρουσιάζεται ἡμῖν ὁ Θεόφραστος (2).

1) Μετὰ τῶν ὁποίων διαπρέπει τὸ ἀπόρρηγμα ἐκεῖνο: Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἐμμένει, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος καὶ εἰς τὸν Πρωταγόραν τοῦ Πλάτωνος σ. 467. ἐφ. ἐκδ. Ἐἰνδορφ.

2) Τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἑρσίου φιλοσόφου παρέλειψεν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ὡς γνωστοτάτην εἰς τοὺς Εὐρωπαίους πρὸς οὐδὲν καὶ ἔγραψεν, ἡμεῖς ὅμως, ὡς μὴ τοιαύτην, τοῦλάχιστον εἰς τὸ πλεῖστον μέρος, καταχωροῦμεν ἐνταῦθα, ἐρανοθέντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν εἰς τοὺς ἠθικούς Χαρκτηῆρας μακρῶν προλεγόμενων τοῦ σοφοῦ Κοραΐ. ἐκδ. Ρουκάν.

Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρεσσὸν, πόλιν τῆς Λέσβου· ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο κναφεὺς καλούμενος Μελάντης, ἢ κατ' ἄλλους Λέων. Ἔτι μικρὸς ὢν ἔλαβε παιδαγωγὸν τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀλχιππον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπελθὼν εἰς Ἀθήνας, ἐσπούδασε παρὰ Πλάτωνι, καὶ τελευταῖον ἔγεινε μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους. Εὐφυέστατος δὲ ὢν, ἐτελειοποιήθη διὰ συνεχοῦς ἐπιμελείας. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, κατανοήσας αὐτὸν εὐθύς, τὸν ἐβοήθησεν εἰς τοῦτο, καὶ οὕτω κατέστη ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς σπανίας δ' αὐτοῦ εὐγλωττίας θελχθεὶς, ὠνόμασεν αὐτὸν Εὐφραστον, μετὰ δὲ ταῦτα Θεόφραστον (1) ἀπὸ Τυρτάμου, ὡς ἐκαλεῖτο πρότερον, ὅπερ τραχὺ κατὰ τὴν προφορὰν ἐφαίνετο. Συγκρίνων δ' αὐτὸν πρὸς τὸν Καλλισθένην, ἕτερον τῶν μαθητῶν του, ἔλεγεν, ὅτι ὁ μὲν εἷς εἶχε χρεῖαν χαλινοῦ, ὁ δὲ ἄλλος κέντρου· καθότι ὁ μὲν Θεόφραστος εἶχε τὸ ἀντιληπτικὸν πολλὰ ζωηρόν, ὁ δὲ ἄλλος ἐξ ἐναντίας νωθρόν.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἠναγκασμένος ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Χαλκίδα διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰς συνεπείας τῆς ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίας, κατέστησε τὸν Θεόφραστον διάδοχον αὐτοῦ εἰς τὴν Περιπατητικὴν σχολὴν, τὸ γ'. (ἢ κατ' ἄλλους τὸ β'.) ἔτος τῆς ριδ'. Ὀλυμπιάδος, τουτέστι 324. π. Χ. (2). Ὁ Αὐλύγγελος ἀναφέρει περὶ τούτου, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρακινούμενος ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ν' ἀντικαταστήσῃ διάδοχον, καὶ ἐννοῶν, ὅτι ἡ κοινὴ γνώ-

(1) Σουΐδας εἰς Θεόφραστον, Σράβων. βιβλ. ιγ'. Σελ. 919. καὶ Μενάγ. εἰς Δ. Λαερτ. βιβλ. ε'. 38. τὸ πρῶτον τούτων τῶν ὀνομάτων σημαίνει τὸν ὅστις ὀμιλεῖ καλῶς, τὸ δὲ β' ὅστις ὀμιλεῖ ὡς Θεός. Ὁ Σένεκας (Φυσ. ζητήμ. βιβλ. 5. κεφ. ιγ'.) εὕρισκε τρυτὴν τὴν β'. ὀνομασίαν ὀλίγον τι ὑπερβολικὴν εἰς τὸν λόγον τοῦ Κικέρ. περὶ σαφ. Ῥητορ. κεφ. αλ. μσ'.

Ὁ Θεόφραστος ἐνῶ ἐπηγγέλετο, οὐ μόνον, ὅτι ὀμιλεῖ ὀρθῶς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐπρόφερει ὡς Ἀθηναῖος, ἔμεινεν ἐκστατικὸς ὅταν, μετὰ μακρὰν διαμονὴν του εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶδε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὡς ξένον γυνή. τις ἐκείνης τῆς πόλεως κατανοήσασα αὐτὸν ἐκ τῆς προφορᾶς.

2) Δ. Λαερτ. βιβλ. ε'. 5. 10. 36. Φιθρικ. βιβλιοθ. Ἑλληνική Τ. 6. Σελ. 235 Στάλυθ. Ἰερσφ. Φιλοσ. Γ. α'. σελ. 423, καὶ 492.

μη εἶναι ὑπὲρ τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Εὐδήμου, παρήγγειλε νὰ φέρωσιν οἶνον τῆς Λέσβου καὶ τῆς Ῥόδου, προφασιζόμενος, ὅτι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζετο πρότερον, δὲν ἐχρησίμευε πλέον διὰ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ἀφοῦ δ' ἐγεύθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἐφεξῆς, εἶπεν, ὅτι καὶ οἱ δύο μὲν ἦσαν ἐξαίρετοι, ἀλλ' ὅτι τὸν τῆς Λέσβου εὕρισκεν εὐαρεστότερον, ὅθεν ἀπὸ τῶν λόγων τούτων ἐγνώρισαν οἱ μαθηταί, ὅτι ἡ γνώμη τοῦ διδασκάλου τῶν ἦτον ὑπὲρ τοῦ Θεοφράστου καὶ ὄχι ὑπὲρ τοῦ Εὐδήμου. (1).

Ἡ φήμη τοῦ Θεοφράστου, εἴτι μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν αὐξηθεῖσα, ἐφείλκητε πρὸς ἑαυτὸν πλῆθος ἀκροατῶν πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εὐχαρίστως εἶδεν ἑαυτὸν μετ' ὀλίγον περιεστοιχισμένον ἀπὸ μαθητὰς ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους (2). Μεταξὺ δὲ τούτων ἀριθμοῦνται Στράτιων, ὅστις τὸν διεδέχθη μετὰ ταῦτα εἰς τὴν σχολὴν του, Ἐρασίστρατος, ὁ περίφημος Ἴατρος, Μένανδρος, ὁ ἐνδοξὸς κωμικὸς ποιητὴς, ὅστις ὑπῆρξε τὸ ἀρχέτυπον τοῦ Τερεντίου, Λυγκεὺς καὶ Δοῦρις οἱ ἀδελφοί, γεννηθέντες εἰς Σάμον, ὁ μὲν γραμματικὸς, ὁ δ' ἄλλος ἱστορικὸς, καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, περίφημος διὰ τὴν παιδείαν του, καὶ διότι ἐκυβέρνησε τὴν πατρίδα αὐτοῦ, τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ δεκαετίαν. Ὁ τελευταῖος οὗτος προσεκολλήθη πρὸς αὐτὸν τόσον, ὥστε καὶ ἐβοήθησε τὸν Θεόφραστον ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ διὰ ν' ἀγοράσῃ τὸν κῆπον, ἐνθα παρέδιδε τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ μαθήματα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοτέλους.

Εἰς τὸν Θεόφραστον ἐπρόσφερε τὴν φιλίαν του, καὶ μεγάλας τιμὰς, Φίλιππος ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ πατὴρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, (3) ὡσαύτως δὲ καὶ Κάσσανδρος ὁ διάδοχος τοῦ τελευταίου. Πτολεμαῖος δὲ, ἕτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχος, καὶ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἐδοκίμασε καὶ νὰ φέρῃ τὸν φιλόσοφον εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι οὐχ ἦτον ἐναργῆ

1) Aul. Gell. Noit. Attic. L. XIII, 5. cum notis.

2) Σουίδαε εἰς Θεόφρ.

3) Αἰλιανοῦ ποικιλ. Ἱστορ. βιβλ. δ'. κεφ. 19.

δείγματα τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπολήψεώς τῶν ἐδειξαν οὐ μόνον μὲ τὰς τελευταίας τιμὰς, ἀς αὐτῷ ἀπένειμαν, συνοδεύσαντες ἅπαντες τὴν ἐπικήδειον αὐτοῦ παραπομπὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, ἣν δημοσίως ἐκήρυξαν, ἐν ᾧ οὗτος ἔζη εἰσέτι, κατὰ τινος Ἀγνονίδου καλουμένου, μαθόντες ὅτι εἶχε κατηγορήσει τὸν Θεόφραστον ὡς ἀσεβῆ. Εἶναι δὲ πολλὰ πιθανόν, ὅτι τοῦτο ἔγινε διὰ τὴν ἀθωωτῆ τῆς κατηγορίας, ἣν ὁ Θεόφραστος ἠθέλησε καὶ μόνος νὰ ὑπερασπισθῆ ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐνθα ὀλίγον μόνον ὠμίλησεν, δειλιάσας τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου δικαστηρίου, ὡς αὐτὸς ἀπολογούμενος δι' τὴν δειλίαν ταύτην ἔλεγεν. Δι' ὃ καὶ Δημοχάρης ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους, εἶπε πρὸς αὐτὸν, μὲ τρόπον δηκτικόν, ἐν τούτοις, Θεόφραστε, οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὄχι οἱ δώδεκα θεοὶ σ' ἔκριναν (1). Τοσούτῳ μᾶλλον εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν δίκην ἐζητεῖτο περὶ τῆς κατηγορίας τοῦ Ἀγνονίδου, καθ' ὅσον τὰ θρησκευτικὰ ὑπήγοντο εἰς τὸν Ἀρειὸν πάγον (2). Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ᾦναι, παρ' ὀλίγον οἱ Δικασταὶ τοῦ Θεοφράστου ἤθελον καταδικάσει ἀντ' αὐτοῦ τὸν συκοφάντην, ἂν καὶ κατεπέισθησαν μᾶλλον ἐκ τῆς ἀθωότητός του, παρ' ὅτι ἐπληροφορήθησαν ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἠθέλησε νὰ τὴν ὑπερασπισθῆ.

Ἀναγκασθεὶς ὁ Θεόφραστος μετὰ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον τὰς Ἀθήνας εἶεκα ψηφίσματος, κατὰ πρότασιν Σοφοκλέους τινος, ἰδιώτου τὸν τρόπον, ἐκδοθέντος τὸ γ' ἔτος τῆς ριῆ. Ὀλυμπ. διὰ τοῦ ὁποίου ἐκωλύετο, ἐπὶ ποι-

1) Αἰλιανοῦ Ποικίλ. Ἱστορ. βιβλ. ἡ. κεφ. ιβ'. Ὁ Αὐλόγ. (τοῦλάχιστον ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν, ἥτις μᾶς μένει τοῦ θ', κεφαλ. τοῦ ἡ. βιβλ. του) ἀπαιτεῖ, ὅτι τοῦτο τὸ δεινὸν συνέβη εἰς τὸν Θεόφρ. ἀπὸ μίαν ὁμιλ. τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ διευθύνῃ πρὸς τὸν λαόν.

2) Κατὰ τὸν Πλούταρχον περὶ ἀποδοκιμασίας φιλοσόφων βιβλ. α. κεφ. 7. ὁ Εὐριπίδης δὲν ἠθέλησε νὰ διδάξῃ διόλου πρὸς ἡσέα ὅ, τι ἐφρόνει περὶ θεοῦ, φοβούμενος μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρείου Πάγου. Τοῦτο ἐνήξεν εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, καὶ τὸν Ἅγιον Παῦλον (Πράξ. ε. ιζ') ἐπειδὴ ἐκήρυττε νέαν θρησκείαν ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

νή θανάτου, εἰς ὅλους τοὺς φιλοσόφους, τὸ νὰ διδάσκωσι δημοσίως, πρὶν λάβωσιν ἀπὸ τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον τὴν ἄδειαν, ἐπανῆλθε τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ παραλόγου τούτου ψηφίσματος, μετὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων, καὶ ἐξηκολούθει διδάσκων δημοσίως. Φαίνεται δ' ἔκ τε τοῦ τρόπου, δι' οὗ ὁ Θεόφραστος ἠθωώθη ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τοῦ Ἀγνοίδου, καὶ ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ δόξας, ὅτι ὁ φιλόσοφος ἦτο Θεϊστής, καθὼς τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων.

Ἡ ἠθικὴ τοῦ Θεοφράστου, ἐξεταζομένη ἀπὸ τὰς ἀρχάς του, καὶ ἀφ' ὅσα οἱ τῆς ἐναντίας αἰρέσεως φιλόσοφοι περὶ αὐτοῦ εἶπον, ἦτον αὐτὴ ἐκείνη τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐφρόνει δηλονότι ὅτι ἡ μετρία καὶ νόμιμος χρῆσις τῶν ἡδονῶν, τὰς ὁποίας ἡ φύσις μᾶς προσφέρει, καὶ τις κομψότης εἰς τὸν βίον, ἦσαν σύμφωνα μὲ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, καταφρονῶν οὕτως τὸν κυνισμὸν, ἡ ἐκείνην τὴν στωϊκὴν αὐστηρότητα, ἣτις δὲν ἦτο πολλὰκις, εἰμὴ τὸ ἀποτέλεσμα ὀργανισμοῦ τινὸς ὀλίγον αἰσθαντικοῦ εἰς τὰ θέλητρα τῆς ἡδονῆς, καθὼς καὶ εἰς τὰς δόξνας τῆς ἀλγηδόνης. Καὶ ἦτο πολλὰ διάφορος ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἔκρινον περὶ τῆς φιλοσοφίας, εἰμὴ ἀπὸ ἐν ῥυπαρὸν καὶ ἀηδὲς φῶρεμα. Ὁ Θεόφραστος δὲν παρουσιάζετο ποτὲ εἰς τὸ μέρος, ἐνθα συνήθως παρέδιδε τὰ μαθήματα αὐτοῦ, εἰμὴ μὲ ἔνδυμα καθαρώτατον καὶ κομψότατον (1). Δὲν ἐφάνη πώποτε, εἶπέ τις τῶν καθηγόνων αὐτοῦ, νὰ φορῇ ὑποδήματα μὲ διπλᾶς πτέρνας, ἢ παρεσκευασμένα μὲ καρρία, εἶχε δὲ καὶ τράπεζαν πολυτελεῆ, καὶ κατοικίαν εὐρύχωρον, διὰ νὰ δέχεται ἐκεῖ τοὺς φίλους αὐτοῦ κ.τ.λ. (2).

Αὕτη ἡ διαγωγή τοῦ Θεοφράστου, ἠνωμένη μὲ τὴν φυσικὴν εὐγλωττίαν, καθίστα αὐτὸν τόσον ἐρασμιώτερον, ὥστε πολλὴν

1) Ἀθῆν. βιβλ. α'. κεφ. εζ. σελ. 21.

2) Στοβ. ἐπιλ. σελ. 95, σελ. 523.

είχε την χάριν εἰς τὸν χαρακτῆρα, τὸ δὲ πνεῦμα αὐτοῦ ἔκλινεν εἰς τὴν ἀστειότητα (1). Ζητούμενος πανταχοῦ, ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ μέγαν ἀριθμὸν πάτης καταστάσεως ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἐσπούδαζε τὰ ἥθη, παρεπῆρει τὰ γελοῖα, καὶ συνήθριζε τὴν ὕλην, διὰ νὰ δώσῃ ποτέ τὸν τύπον τοῦ ἀληθοῦς κωμικοῦ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐπομένως. Μὴ ἐξαρκούμενος δὲ νὰ σπουδάσῃ τὰ ἥθη τῶν Ἀθηναίων μόνον, φαίνεται, ὅτι ὠφελήθη καὶ ἀπὸ τῆν ἀλληλογραφίαν τῶν φίλων αὐτοῦ; διὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ ἄλλης τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ταῦτα δὲν ἀπέδειξαν ἀποχρώντως, ὅτι ὁ Θεόφραστος δὲν ἠγάπα τὰς ἡδονὰς, εἰμὴ ὡς φιλόσοφος, καὶ ὡς ἀναπαύσεις ἀναγκαίας εἰς τὴν ἀρετὴν, αἱ ἐνασχολήσεις τῆς ζωῆς αὐτοῦ, πρὸς τὰς ὁποίας θέλω ρίψῃ ἐν βλέμμα, τὰ πολυάριθμα συγγράμματα, καὶ τὸ ῥωμαλαῖον αὐτοῦ γῆρας, θέλουσι μᾶς δείξει ἐναργῶς, ὅτι οὐδεὶς ἐγνώριζε βέλτιον αὐτοῦ νὰ ἐνώσῃ τὸ ὠφέλιμον μετὰ τοῦ κομψοῦ.

5. Ἀπὸ τὸν Πλούταρχον (2) μαθαίνομεν, ὅτι ὁ ἐράσμιος οὗτος φιλόσοφος ἠλευθέρωσε δις τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπὸ τῆν τυραννίαν. Πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις πολλὰ ὀλίγον τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν διὰ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἄνθρωπος δοῦλος τῶν παθῶν, ἤθελε δυνηθῆ νὰ λάβῃ θερμὸν ἔρωτα, καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος, ὥστε νὰ πολεμήσῃ αὐτοὺς ἐκείνους, μετὰ τῶν ὁποίων, καὶ διὰ τῶν ὁποίων μὲ ὀλίγην κομψότητα δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ πάθη αὐτοῦ.

Γὰ προσφιλεῖ ἀξιώματα τοῦ Θεοφράστου δὲν εἶν' ὀλιγώτερον ἄξια νὰ γίνωσι γνωστὰ, θέλω δ' ἀναφέρει ὅσα ἠδυνήθην νὰ συνάξω τόσον ἀσμενέστερον, καθ' ὅσον αὐτὰ δεικνύουσιν τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν οὗτος ὁ φιλόσοφος ἔχαιρε, καὶ διὰ τὰ ἥθη, καὶ διὰ τὴν πεφωτισμένην θρησκείαν.

1. Κατ' αὐτὸν, δὲν εἶναί τις ἄξιός νὰ ὀνομάζῃται ἐνάρετος,

1) Πλούτ. συμποσ. βιβλ. β'. ζήτ. α. Γ. ἡ. σελ. 506. Εκδ. Ρείσκ.

2) Adversus colot. T. X, p. 631.

ἐὰν δὲν ἔχη εὐτέβειαν, εὐτέβειαν δὲ τοιαύτην, ἥτις συνίσταται, οὐ μόνον εἰς τὰς πολυαρίθμους θυσίας, τὸν πλοῦτον μόνον ἐπιδείκνυ ούσας, ἀλλ' εἰς τὴν ὑποταγὴν τὴν ὁποῖαν ἀγνή ψυχὴ προσφέρει, εἰς τὴν θεότητα· ἔπρεπε προσέτι, διὰ τὴν γίνῃ ἀξίος τοῦ ὀνόματος τούτου, νὰ ᾔῃναι καλὸς πατήρ, καλὸν τέκνον, καὶ καλὸς σύζυγος (1).

2. Δὲν πρέπει ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους, εἰμὶ ἀφοῦ τοὺς γνωρίση καλῶς, ὅσον δὲ διὰ τοὺς ἀδελφούς του πρέπει ν' ἀρχίζῃ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ (2).

3. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι χρεῖαν, εἰμὴ ἀπὸ μικρὸν ἀριθμὸν νόμων (3).

4. Πολλάκις δὲν μισεῖται τις, εἰμὴ διότι ἠγαπήθη παραπολὺ (4).

5. Δὲν ἔχομεν παντελῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὰ σφάλματα τοῦ ὑποκειμένου τὸ ὁποῖον ἀγαπῶμεν (5).

6. Τὸ ἀξίωμα, τὸ συμβουλευτὸν τὴν κοινότητα τῶν ὑπαρχόντων μεταξὺ δύο φίλων, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐννοῆται διὰ τοὺς ἀμοιβαίους φίλους αὐτῶν (6).

7. Ἄν συλλογισθῶμεν καλῶς, τὰ πλούτη δὲν εἶναι διόλου ἐπίφθονα· ἐπειδὴ ὁ Καλλίας καὶ ὁ Ἰσμενίας, ὁ μὲν Ἀθηναῖος, ὁ δὲ Θηβαῖος ἠναγκάσθησαν, ὡς καὶ ὁ Σωκράτης καὶ Ἐπαμι-

1) Στοβ. ὁμιλ. γ' σελ. 40. πρέπει νὰ γνωστοποιήσω, ὅτι μόνον τὴν οὐσίαν τῶν ἀξιωματῶν τούτων ἀναφέρω, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χωρὶς νὰ τὰ μεταφράζω κατὰ γράμμα.

2) Στοβ. ὁμιλ. πβ' σελ. 476. Πλουτάρχ. περὶ ἀδελφ. ἀγάπ. Τ. ζ' σελ. 882. καὶ Σένεκ. ἐπισ. γ'.

3) Ὁ αὐτὸς, ὁμιλ. λς' 220.

4) Πλουτάρχ. εἰς Κάτονα, μιν, Τ. δ' σελ. 426.

5) Hieronym. in oream.

6) Πλουτάρχ. περὶ ἀδελφ. ἀγάπ. Τ. ζ' σελ. 912. ὅλα ταῦτα τὰ περὶ φιλίας ἀξιώματα ἐξήχθησαν πιθανῶς ἀπὸ τὴν περὶ φιλίας πραγματείαν τοῦ Θεοφράστου, ὅπου ἠρεῦνα περὶ πλέον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἂν πρέπη νὰ θυσιάζῃ τις τὴν ὑπόληψιν διὰ τὸν φίλον, καὶ μέχριτίνος βαθμοῦ χρεωστεῖ νὰ ἐκτείνῃ ταύτην τὴν οὐσίαν. Aul. Gell. Noct. Attic, L. I. cap. 3.

νώνδας να μεταχειρίζονται τὰ αὐτὰ ἀναγκαῖα περὶ τὸν βίον πράγματα (1).

8. Τὰ ἀπὸ τὴν ἀχάλινον ἡδονὴν γενώμενα ἐγκλήματα εἶναι βαρύτερα τῶν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ γεννωμένων (2).

9. Ὁ ἔρωσ εἶναι πάθος ψυχῆς ἀργῆς, μᾶλλον δὲ ὑπερβολὴ ἐπιθυμίας ἀπερισκέπτου ταχέως γεννωμένης, καὶ βραδέως ἐξαλειφομένης (3).

10. Ἡ ὠρριότης εἶναι ἀπάτη ἄλαλος (4).

11. Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ζητῶσι τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνδρῶν, ἐξαιρέτως δὲ, ὅταν ᾔηται κεκαλλωπισμένοι, διὰ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα παρόμοιος τρόπος δύναται νὰ ἐπιφέρει (5).

12. Ὅχι εἰς τὰ πολιτικά, ἀλλ' εἰς τὰ τῆς οἰκονομίας πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ διαπρέπωσι (6).

13. Πρέπει νὰ γινώσκῃ νὰ τιμᾷ τις αὐτὸς ἑαυτὸν, ἀν θέλῃ νὰ μὴ ἐρυθρῶσῃ, ὅταν ᾔηται μεταξὺ ἄλλων (7).

14. Ὁ Θεόφραστος εἶπε πρὸς τινὰ ἐρυθρῶντα, θάρρει, τέκνον, τοιοῦτον εἶναι τὸ χρῶμα τῆς ἀρετῆς (8).

15. Ἡ συκοφαντία γεννηθεῖσα ἀπὸ τὸν φθόνον, παρευθὺς ἀφανίζεται (9).

1) Πλουτάρχ. περὶ σφοδρ. ἐπιθυμ. Τ. ή. σελ. 90.

2) Μάρκ. Ἄντων. εἰς ἑαυτὸν βιβλ. β'.

3) Στοβ. ὁμιλ. ξβ'. σελ. 402.

4) Δ. Λαέρτ. βιβλ. ε. 19.

5) Στοβ. ὁμιλ. οβ' σελ. 444. ὁποῦ ἀνάγν. ἐπισπᾶται, ἀντὶ ἐπίσταται.

6) Ὁ αὐτὸς ὁμιλ. πγ'. σελ. 483.

7) Ὁ αὐτὸς ὁμιλ. λδ' σελ. 212.

8) Ἄντων. καὶ Μαξιμ. ὁμιλ. οδ' σελ. 138 αὐται αἱ γινῶμαι ὁμοῦ μὲ τὰς λοιπὰς διδασκαλίας τοῦ Θεοφράστου ἀρχοῦσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι, ὁ ἄνεμος ἔρωσ, τὸν ὁποῖον τοῦ εἶχον κατηγορεῖται διὰ τὸν Νικόμαχον υἱὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, δὲν ᾔητον, εἰ μὴ μῦθος ἐπινοημένος ἴσως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του. Τιμηθεὶς μὲ τὴν φιλίαν καὶ ὑπόληψιν τοῦ διδασκάλου του ἦτο φυσικὸν, ὅτι ὁ Θεόφραστος ἔδωκε δείγματα εὐγνωμοσύνης τιμῶν Νικόμαχον τὸν υἱὸν του μὲ τὴν πλέον τρυφεράν ἀφοσίωσιν.

9) Στοβ. ὁμιλ. ιε', σελ. 140. ἀπὸ τὸν Δ. Λαέρτ. μανθάνομεν ὅτι (6ι-

16. Οἱ φαῦλοι εὐφραίνονται διὰ τὰς τῶν ἄλλων συμφορὰς μάλλον, παρὰ τὴν ἰδίαν εὐτυχίαν (1).

17. Οἱ δυστυχεῖς εἶναι ὀλιγώτερον ἄξιοι συμπαθείας, παρὰ τοὺς φθονεροὺς, ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ὑποφέρουσιν, εἰμὴ μόνον τὰς δυστυχίας των, ἐνῶ οἱ φθονεροὶ ταραττωνται καὶ διὰ τὰς τῶν ἄλλων εὐτυχίας, καθὼς καὶ διὰ τὰς ἰδίας δυστυχίας (2).

18. Ἡ εὐεργεσία, αἱ τιμαὶ, καὶ αἱ ποιναὶ, εἶναι οἱ δεσμοὶ τῆς κοινωνίας (3).

19. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμῶμεν τ' ἀξιώματα καὶ τὴν δόξαν διὰ ν' ἀπολαμβάνωμεν τὰς εὐχαριστήσεις ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ ζῶμεν ἐναρέτως (4).

20. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἀριστείδου, ἔλεγεν, ἦτον ἀσυγκρίτως ἐνδοξοτέρα, ἂν καὶ δὲν ἐστάθη ἐπὶ πολὺ ἠδονικὴ, πᾶρ' ἐκείνη Σμινδρίδου τοῦ Συβαρίτου, καὶ τοῦ Σαρδαναπάλου (5).

21. Συνίστα πολὺ, νὰ ἔχη τις τάξιν εἰς τὰς ὑποθέσεις του, καὶ νὰ λαμβάνη τὰς ἀνηκούσας προφυλάξεις, μάλιστα δὲ καθόσον ἀφορᾷ τοὺς φίλους του, φοβούμενος, ἔλεγε, νὰ μὴ τοὺς κάμη ἐχθροὺς, ὅταν ἤθελε καλέσῃ ἢ χρεῖα νὰ θεωρήσῃ τοὺς λογαριασμοὺς του μετ' αὐτῶν (6).

22. Ἡγάπα νὰ ἐπιλαμβάνη ταύτην τὴν συμβολικὴν ῥῆσιν « ἡ ψυχὴ πληρῶνει πολλὰ ἀκριβὸν ἐνοίκιον εἰς τὸ σῶμα » θέλων νὰ σημάνῃ μὲ τοῦτο ὅτι, ὅσας ὀφειλίας λαμβάνει ἐκ τῆς εἰς τὸ σῶμα οἰκίσεως, εἶναι ἀσύγκριτοι πρὸς τὰ ἄτοπα, τὰ ἀκολουθοῦντα ἐκ τῆς τοιαύτης κατοικίας (7).

6λ. ε· 46) ὁ Θεόφραστος εἶχε μάλιστα συγγράψῃ πραγματεῖαν περὶ συκοφαντίας.

1) Ὁ αὐτὸς ὁμίλ. λή. σελ. 224.

2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

3) Ὁ αὐτός. ὁμίλ. ιε' σελ. 246.

4) Ἄντων. καὶ Μαξ. ὁμίλ. ριζ'. σελ. 188.

5) Ἀθῆν. βιβλ. ιβ' κεφ. α'. σελ. 511.

6) Στοβ. ὁμίλ. γ'. σελ. 40.

7) Πλούτάρχ. περὶ ὑγ. ἱποπν. Γ. ε' σελ. 514.

23. Ἐλεγε πολλάκις, ὅτι ἡ δαπάνη τοῦ χρόνου, εἶναι δαπάνη πολύτιμος (1).

24. Καί ὅτι ὑπῆρχεν ἡλικία, ἣτις δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ, οὔτε ὑπέρθεσιν, οὔτε ἀμέλειαν (2).

25. Εἶπε ποτὲ πρὸς τινὰ εἰς συμπόσιον βαθεῖαν σιωπὴν φυλάττοντα, ἂν ἦται ἀμαθής, πράττεις φρόνιμα νὰ σιωπᾷς; εἰ δὲ καὶ ἐδιδάχθης, δὲν πράττεις ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος (3).

26. Τὸ σκῶμμα, κατ' αὐτὸν, δὲν ἦτο εἰμῆ ὀνειδισμὸς μετεσχηματισμένος τῶν σφαλμάτων τῶν ἄλλων (4). Οὗτος ὁ ὀρισμὸς ἀντιστοιχεῖ σχεδὸν μ' ἐκεῖνον τοῦ διδασκάλου του, καλοῦντος τὰ σκῶματα σεμνὴν ὕβριν (5).

27. Ἐλεγεν ὅτι, ὀλιγώτερος κίνδυνος ἦτο, νὰ ἐμπιστευθῇ τις εἰς ἵππον ἀχάλινον, παρὰ νὰ ἐκτεθῇ εἰς ὀμιλίαν ἀπρομελέτητος (6), θεωρῶν τὸ πνεῦμα τοῦ αὐτοσχεδιάζειν τόσῳ σπάνιον, καὶ τόσῳ δύσκολον, ὥστ' ἐρωτηθεὶς ποτὲ, τί ἐστοχάζετο περὶ τοῦ Δημοσθένους, καὶ περὶ τοῦ Δημάδου, ἀπεκρίθη ὅτι· ὁ μὲν πρῶτος ἦτον ἄξιος τῶν Ἀθηῶν, διὰ δὲ τὸν δεύτερον δὲν ἦσαν ἄξιοι αἱ Ἀθῆναι (7).

28. Πρέπει μάλιστα, ἐπρόσθετε, ν' ἀναγινώσκωμεν ἐπαναλαμβάνοντες πολλάκις ὅ,τι ἐγράψαμεν, ἂν θέλωμεν νὰ ἦναι διωρθωμένον (8).

39. Ἡ τύχη, κατ' αὐτὸν, ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ κόσμου ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἔχη τις πολλὰ ὀλίγην πίστιν,

1) Δ. Λαερτ. βιβλ. ε'. 40.

2) ὁ αὐτὸς βιβλ. ε'. 37.

3) ὁ αὐτὸς βιβλ. ε'. 40.

4) Πλουτάρχ. Συμπоз. βιβλ. β'. ζητ. α'. Τ. ἡ. σελ. 500.

5) Ἀριστοτ. Ῥητορ. βιβλ. β'. κεφ. 12.

6) Δ. Λαερτ. τμημ. λθ'. Ἄν τις ἀμφισβᾶλλῃ περὶ τῆς ἐννοίας, τὴν ὁποίαν δίδω ἐνταῦθα εἰς τὴν ἐκφρασίαν «λόγῳ ἀσυντάκτῳ» ὡς συμβουλευθῇ τοῦ Πλουτάρχ. περὶ ἐλευθέρ. ἀγωγ. Τ. ς. σελ. 20.

7) Πλουτάρ εἰς Δημοσθ Τ. δ'. σελ. 700.

8) Διογ. Λαερτ. βιβλ. ε'. 37.

ἐπειδὴ δύναται, καθ' ἣν στιγμήν, δὲν τὴν περιμένει, νὰ καταστρέψῃ εὐτυχίαν, ἀποκτηθεῖσαν μὲ πολὺν κόπον (1).

30. Ἡ τύχη, ἔλεγε, κυβερνᾷ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὄχι ἡ φρόνησις· ὁ Κικέρων (2) ἀναφέρει τὴν γνώμην ταύτην μετίννας ἐξηγημένας ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοφράστου μέμφεται τὸν φιλόσοφον, ἐπειδὴ δίδει πολλὴν ἀξίαν εἰς τὴν τύχην, καὶ δὲν ἐνθαρρύνει εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' αὐξάνει τὸν φόβον τῆς ἀλγηδόνος· τὰ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ὁ Σένεκας (3) ἐλέγχει τὸν Θεόφραστον, ἀλλὰ μὲ πλείονα στωϊκὴν σκυθρωπότητα, ἐγὼ ὅμως δὲν ἔχω νὰ εἶπω ἄλλο, εἰμὴ ὅ,τι παρατήρησα ἐν σελ. 274.

31. Ἐκτὸς τῶν ἀξιωματῶν τούτων, ὁ Πλούταρχος μᾶς διειτρήσατε τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεόφραστος εἶχε περὶ τῆς μουσικῆς. Αὐτὸς ἀνῆγε ταύτην τὴν παραμυθητικὴν τοῦ ἀνθρώπου τέχνην εἰς τρεῖς ἀρχάς, δηλαδὴ εἰς τὴν λύπην, εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν (4).

Διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸν Θεόφραστον καὶ πολιτικῶς ἐξετάζομενον, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν κατάστασιν τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ φιλοσόφου. Αἱ Ἀθηναῖοι ἐξησθενημένοι ἀπὸ εἰκοσιεπταετῆ πόλεμον, καὶ ἀπὸ δύο ἐπαναστάσεις, λαβούσας χώραν ἐν τούτῳ, διειτρήσασθαι ἔτι εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν δύο φατρίαις πολλὰ φανεράς, καὶ ὑποστηριζομένας παρὰ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῆς μὲν Δημοτικῆς κα-

1) Πλουτάρχ. Παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλων. Τ. 5. σελ. 396.

2) Tuscul. L. V. 9. 30. et de finib. L. V. 5.

3) Περὶ ὀργῆς βιβλ. α. κεφ. ιβ'. καὶ ιδ'. Ἡ περιουσία τοῦ Σένεκα ἀποκτηθεῖσα μετὰ τὸ τετραετοῦς διαστήματος, κατ' ἐκτιμητὴν τὸν Ἀριστοτέλην (πίναξ ἀρχαίων) numm (κεφ. α. σελ. 101. τῆς λατιν. μεταφρ.) εἰς ποσότητα 2, 421, 875, λίτρ. Ἀγγλ. ὅταν τις εὖρη τὸν τρόπον, ἰδιώτης χωρὶς ἐμπόριον, εἰς τόσῳ ὀλίγον διάστημα, νὰ φθάσῃ εἰς τόσῳ ὑψηλὴν τύχην, οὗτος νομίζω, πρέπει νὰ κρίνῃ τὴν τῶν ἄλλων διαγωγὴν, ὀλίγον τι συγκαταβατικώτερα.

4) Πλουτάρχ. συμπος. βιβλ. α. ζήτ. ε. Γ. ή. σελ. 464.

λουμένης, πρὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος στρατηγοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος, τῆς δὲ Ὀλιγαρχικῆς ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ ἐχθροῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος. Τούτων ἡ μὲν ἀντεστράτευε κατὰ τῆς ἄλλης, ζητοῦσα τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, καὶ οὕτως ἦσαν εἰς διηνεκῆ πάλην. Ὑπῆρχε δὲ καὶ τρίτη τις φατρία, ἣτις φρονιμωτέρα καὶ μετριωτέρα δὲν ἐκυριεύετο μὲν ἀπὸ κλίσειν τοῦ νὰ κυβερνᾷ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὔτε ἤθελε νὰ κυβερνᾶται ἄλλως, εἰμὴ διὰ τῶν νόμων.

Ὁ Θεόφραστος φαίνεται ὅτι ἦτον ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης φατρίας, ἣτις βεβαρυμένη ἀπὸ τὰς ἀκολασίας τῆς δραμαγωγίας, καὶ ἀπὸ τὰς γελοιώδεις ἀπαιτήσεις τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἐστοχάσθη ἴσως, ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἦτο συμφερότερον νὰ στερηθῶσι μέρος τι τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, παρὰ ν' ἀπολεσθῶσι κατὰ κράτος ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἐκεῖναι αἱ δύο φατρίαὶ δὲν ἤθελον βραδύνει ν' ἀνάψωσι. Διὰ νὰ κρίνωμεν δὲ, μέχρι τίνος βαθμοῦ ὁ Θεόφραστος ἠδύνατο νὰ ἔχη δίκαιον, πρέπει νὰ τεθῶμεν εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ ἐκλέξωμεν ἓν ἐκ τῶν δύο, τὴν ἀναρχίαν ἢ τὸν δεσποτισμὸν· ἡ μὲν, μεταβάλλει τὴν ἐπικράτειαν εἰς δάσος συνωκισμένον ἀπὸ ἄγρια θηρία διασχιζόμενα ὑπ' ἀλλήλων· ἡ δὲ, εἰς ἀγέλην προβάτων περιμενόντων εἰρηνικῶς τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θέλουσι σφαγῆ ἕκαστον κατὰ σειρὰν, ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ σφαγέως, κρατοῦντοῦντος αὐτὰ κατακεκλεισμένα. Ὅπως καὶ ἂν ἦναι, φαίνεται ὅτι ὁ Θεόφραστος δὲν ἔλαβε κἀνὲν μέρος ἐνεργητικὸν εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ διάστημα ἐκείνης τῆς δυστυχοῦς ἐποχῆς. Δύναται τις τοῦλάχιστον νὰ τὸ συμπεράνη ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ, τὸν ὁποῖον κἀμνεὶ ὁ Κικέρων (1), μεταξὺ τούτου, καὶ τοῦ συμμαθητοῦ αὐτοῦ Δικαιάρχου, λέγων, ὅτι ἐκεῖνος μὲν παρήγγειλε ζωὴν δραστήριον, ὁ δὲ Θεόφραστος ἠγάπα μᾶλλον νὰ ἐπαναπαύηται εἰς τοὺς κόλπους τῆς φιλοσοφίας.

1) Εἰς Ἀττ. βιβ. β'. 16.

Τὸ παραμυθητικώτερον καὶ τιμιώτερον τῆς Φιλοσοφίας εἶναι, ὅτι καὶ εἰς ἐκείνην τὴν λυπηρὰν κατάστασιν, καθ' ἣν εὗρισκετο ἡ Ἑλλάς, ὁ Θεόφραστος ἐξηκολούθει τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ ἐργασίας, ἕως εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας. Μὴ δυνάμενος δὲ πλέον νὰ ὑπηρετῆται ἀπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐφέρετο ἐπὶ φορείου. Πρὸς τούτοις μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα παρέδιδεν εἰς δισχιλίους μαθητὰς διὰ ζώτης φωνῆς, συνέταξεν ἄπειρον ἀριθμὸν συγγραμμάτων περὶ διαφορῶν ὑποθέσεων (1), ἐξακολουθήσας νὰ ἦναι ὠφέλιμος μέχρις ἐσχάτης στιγμῆς τῆς φιλεργοῦ αὐτοῦ ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἀφῆκε τελευταῖον εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν, διακόψας μόνον πρὸς ὀλίγον τὰς ἐπασχολήσεις του διὰ τὸ συνοικέσιον ἐνὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ (2).

Ὅλιγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του, ἂν εἶχέ τι νὰ τοὺς παραγγείλῃ, τίποτε, ἀπεκρίθη, εἰμὴ σὰς εἰδοποιῶ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θυσιάζουσι πολὺ μέρος τῶν ἡδονῶν εἰς τὴν φιλοδοξίαν. Ἀποθνήσκωμεν, ὅταν ἀρχίζωμεν νὰ ζῶμεν (3). ὥστε δὲν βλέπω τίποτε ἐπιβλαβέστερον τῆς φιλοδοξίας. Εὐδαιμονεῖτε, καὶ, ἢ ἄφετε τὴν Φιλοσοφίαν, διότι ἀπαιτεῖ μεγάλους κόπους, ἢ ἐνασχολεῖσθε εἰς αὐτὴν μετὰ ζήλου, διότι προξενεῖ μεγάλην δόξαν. Περισσότερα εἶναι ἢ ματαιοφροσύνη,

1) 220 συγγράμματα διάφορα, κατὰ Δ, τὸν Λαέρτιον καὶ 232 κατὰ τὸν Μεούρσιον (εἰς Θεόφρ).

2) Σουῖδας εἰς Θεόφρ.

3) Τοῦτο τὸ παράπικρον τοῦ Θεοφράστου, περὶ τῆς βραχύτητος τῆς ζωῆς, ἀναφέρεται, ἄλλως μὲν ἀπὸ τὸν Κικέρωνα, ἄλλως δὲ ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἰερώνυμον, καὶ ὁ μὲν ἄ. λέγει, (tusc. l. 28.) ὅτι ὁ Θεόφραστος ἀποθνήσκων παρεπονεῖτο, καθότι ἡ φύσις εἶχε συμφωνήσει τὴν μακρὰν ζωὴν εἰς τὰς ἐλάφους καὶ εἰς τὰς κορώνας, χωρὶς κανένα καρπὸν ἐκ τούτων τῶν ζώων, ἐνῶ εἶχε περιορίσει πολλὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἂν ἔζων περισσότερο, ἠδύναντο νὰ φέρωσι τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς τὴν τελειότητα, ὥστε δὲν ἤθελε λείπει τίποτε διὰ τὴν μάθησιν αὐτῶν. Ὁ δὲ ἅγιος Ἰερώνυμ. (ἐπίς. εἰς Νεποτιανὸν) ἐκφράζεται οὕτω περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ Θεόφραστος ὁ Ἑλληὶ Φιλόσοφος βλέπων ἑαυτὸν πλησίον τοῦ θανάτου, φθίσας εἰς γῆρας ἐτῶν 107 εἶπεν, ὅτι ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν ζωὴν μὲ δυσαρτέθειαν, ὅταν ἤρχισε νὰ γίνηται σοφός.

παρά ἡ ὠφέλεια εἰς ταύτην τὴν ζώην. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἔχω πλέον τὸν καιρὸν διὰ νὰ σκεφθῶ τί πρέπει νὰ πράξω· εἰς τὴν θέλησίν σας εἶναι νὰ ἐξετάσητε τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ λάβητε.

Κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ Θεοφράστου, τὴν ὁποίαν Δ. ὁ Λαέρτιος μᾶς διειτήρησε, φαίνεται ὅτι ὁ Φιλόσοφος δὲν ἀφῆκε τέκνα, εἴτε διότι, συνοικεσίον τι ἄγονον ἢ δυστυχῆς δὲν ἐπρομήθευσε τὴν ἡδονὴν τοῦ νὰ κληθῆ πατὴρ (τέκνων), ἢ διὰ τινὰ πλάνην κοινήν εἰς τοὺς τότε φιλοσόφους, ἐπροτίμησεν ἀπὸ ταύτην τὴν ἡδονὴν τὸ ἀφροντι τοῦ ἀγάμου βίου· διότι δὲν φαίνεται ποσῶς, ὅτι ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀριστοτέλους, οὔσης τῆς ὑποσχέσεως ὑποθετικῆς μόνον ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ (1). Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον δεικνύει ἔτι μᾶλλον πιθανὴν τὴν ἀγαμίαν τοῦ Θεοφράστου, εἶναι ἡ περὶ συνοικεσίου πραγματεία αὐτοῦ, ἐν ἣ συζητεῖ, ἂν ὁ σοφὸς πρέπει νὰ μετέχη γάμου. Εἶναι δὲ πολλὰ πιθανόν, ὅτι ἂν δὲν εἶχεν ἀποφανθῆ ὑπὲρ τῆς ἀγαμίας, ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος δὲν ἤθελεν ὀνομάσει ἐκεῖνο τὸ σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει πλέον, βιβλίον χρυτοῦν, βιβλίον Θεοφράστου περὶ γάμων (2).

Ὁ Θεόφραστος ἀφῆκε μέγα μέρος τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ εἰς τὸν Μελάνθην καὶ Παγκρέοντα, τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Λέοντος, ὅστις νομίζω, ὅτι ἦτον ἀδελφὸς αὐτοῦ (3). Ἡ διαδοχὴ αὐτοῦ μνηύει ἄνθρωπον ζῶντα ἐν εὐπορίᾳ· καθότι εἶχε δούλους πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων δὲν ἦτον εἰμὴ εἷς μόνος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἤξιώθη νὰ φθάσῃ μέχρις ἡμῶν. Ὀνομάζετο δ' οὗτος Πομπύλος, καὶ ἀπέδειξε, διδάσκων τὴν Φιλοσοφίαν, ὡς ὁ διδά-

1) Δ. Λαερτ. βιβλ. ε'. 13.

2) Μενάγ. εἰς Δ. Λαερτ. βιβλ. ε'. 50. Τ. 6'. σελ. 213.

3) Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Θεοφράστου ἐκαλεῖτο Μιλάνθης ἢ κατ' ἄλλους, Λέων (§ α.). Ἰδύνατό τις νὰ στοχασθῆ μὲ πολλὴν πιθανότητα ὅτι τὸ τελευταῖον τούτων τῶν ὀνομάτων συνέβη ἀπὸ τι λάθος, διὰ τοῦ ὁποίου συνεχέθη ὁ πατὴρ μὲ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Θεοφράστου, καὶ ὅτι ὁ Μιλάνθης, υἱὸς τοῦ Λέοντος, εἶχε τὸ ἀληθινὸν ὄνομα τοῦ Πάππου του ὡς τοῦτο συνειθίζετο εἰς τοὺς Ἑλληνας.

σκαλος αὐτοῦ, ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται νὰ ᾔηται ἐλευθέρα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον δὲν τῇ ἀνήκει παντελῶς (1). Ἄλλὰ τὸ πολυτιμότερον μέρος τῆς διαδοχῆς τοῦ Θεοφράστου ἦτον ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ, συνισταμένη κατὰ μέγα μέρος, ἐκ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναγορεύων αὐτὸν διάδοχον εἰς τὴν σχολήν, τῷ εἶχεν ἀφήσει ὅλα αὐτοῦ τὰ βιβλία. Ὁ δὲ Θεόφραστος ἀφῆκε τὴν πολυτίμον ταύτην κληρονομίαν, ἠύξημένην μὲ τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα, εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Νηλέα. Οἱ δὲ διάδοχοι τοῦ τελευταίου τούτου, πολλὰ ἀμαθεῖς εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωσιν ὅλην τὴν ἀξίαν τοιοῦτου θησαυροῦ, ἐγκατέλιπον αὐτὴν ἐπὶ πολὺ χρόνον διάστημα διόλου ἡμελημένην, καὶ τελευταῖον ἔθαψαν εἰς τόπον κάθυγρον, φοβούμενοι μὴ τὴν ἀρπάσωσιν οἱ βασιλεῖς τοῦ Περγάμου, κυρίαρχοι τῆς πόλεως Σκήψεως, ὅπου κατώκουν, ἐνασχολούμενοι τότε νὰ συνάξωσι πανταχόθεν βιβλία πρὸς σύστασιν βιβλιοθήκης. Μετὰ καιρὸν ἐξέχωσαν τὰ βιβλία διὰ νὰ τὰ πωλήσωσιν εἰς τὸν Ἀπελικὸν τῆς Γέου· ἀλλ' οὗτος, ἐπιθυμῶν νὰ διορθώσῃ αὐτὰ, στερούμενος δὲ τῆς ἀπαιτουμένης παιδείας, ἀντέγραψε νέα ἀντίγραφα, καὶ θέλων ν' ἀναπληρώσῃ τὰ ὑπὸ τῶν σχολίων καὶ τῆς ὑγρασίας κενὰ, ἐπλήρωσε ταῦτα ἀπὸ λάθῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφοῦ τὰ βιβλία μετῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σύλα, κυριεύσαντος τὰς Ἀθῆνας, οἱ Γραμματικοὶ καὶ οἱ βιβλιοπῶλαι τῆς Ῥώμης, πληθύνοντες τ' ἀντίγραφα, ἐπλήθυνον ἐνταύτῳ καὶ τὰ λάθῃ, μὴ φροντίζοντες νὰ παραβάλλωσιν αὐτὰ πρὸς τὰ πρωτότυπα (2). Ἄλλὰ καὶ μ' ὅλα τὰ πολλὰ ἐκεῖνα ἀντίγραφα, ἐστάθη ἀδύνατον, ὥστε ὁ καιρὸς καὶ ἡ βραβυρότης, δύο ἰσχυρὰ τῆς καταστροφῆς αἰτία, νὰ μὴ μᾶς ἀραιώσωσι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν συγγραμμάτων τῶν δύο τούτων Φιλοσόφων.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν συγγραμμάτων

1) Δ. Λαερτ. βιβλ. ε', 36. καὶ Ἀδύγελλ. Γελλ. Noct. Attic. L. II. 18.

2) Στράβων βιβλ. ιγ'. σελ. 906. καὶ ἐφ. Πλουτάρχ. εἰς Σύλαν T. γ'. σελ. 131. ἐφ. Ἀθῆν. βιβλ. ε. κεφ. ιδ'. σελ. 214.

τοῦ Θεοφράστου εἶναι τόσω σημαντικώτερα, καθ' ὅσον ἐπειδὴ ἔγραψε σχεδὸν περὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων, περὶ ὧν ὁ Ἀριστοτέλης πρὸ αὐτοῦ διεπραγματεύθη, τὰ συγγράμματα τοῦ μαθητοῦ ἤθελον μᾶς χρησιμεύσει σήμερον, οὐ μόνον ὡς ὑπομνήματα, εἰς τὸ νὰ ἐννοῶμεν μέγα μέρος τῶν τοῦ διδασκάλου, ἀλλ' ἤθελον μᾶς διαδώσει καὶ τὰς ἀλληλοδιαδοχικὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης, βάλλοντα ὑπὸ ὄψιν ἡμῶν, πᾶν ὅ,τι οἱ κόποι τοῦ Θεοφράστου ἠδυνήθησαν νὰ προσθέσωσιν εἰς τὰς γνώσεις, τὰς δποίας εἶχεν ἀποκτήσει ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ λυπώμεθα διὰ πολλὰ πολιτικὰ αὐτοῦ συγγράμματα (1), καθὼς καὶ διὰ τινὰ Ἱστορίαν τῆς Ἀστρονομίας, καὶ πραγματείαν τῆς Γεωργικῆς, ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων ἀναφερομένην (2). Δύναται τις νὰ κρίνη τὸ πολύτιμον τῆς πρώτης, ἂν, ὅσα ὁ Πλούταρχος (3) λέγει περὶ τοῦ Πλάτωνος, τοῦτέστιν, ὅτι οὗτος μετενόησεν εἰς ἡλικίαν πρῶβεηκυῖαν, διότι ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ γῆ κατέχει τὸ κέντρον τοῦ Πλανητικοῦ συστήματος, ἐξήχθησαν ἀπ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τοῦ Θεοφράστου.

Ἐπιπλέον δ' ἀριθμὸς (4) τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θεοφράστου διαφυγόντων τοῦ χρόνου τὴν καταστροφὴν, ἐδικαίωσαν ἀπογρῶντως καὶ τὴν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν, καὶ τὴν κρίσιν, τὴν δποίαν μετὰ ταῦτα ἐπέφεραν πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες τῆς ἀρχαιότητος, ἐξ ὧν ἀναφέρω μόνον τὸν Κικέρωνα, ἂν καὶ δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν ἀκατηγόρητον. Ὁ ἔνδοξος οὗτος Ῥήτωρ καλεῖ αὐτὸν ποτὲ μὲν φίλον αὐτοῦ (5), πο-

1) Ἐκτὸς δὲ τῆς μικρᾶς πραγματείας « ἡ πολιτικὴ ἐφηρμοσμένη πρὸς τὰς περιστάσεις », ἣτις κατὰ δυστυχίαν δὲν ὑπάρχει πλέον, ὁ Θεοφράστος συνέγραψε καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ Πολιτικῆς, τῶν δποίων τὸν κατάλογον δύναται τις νὰ ἴδῃ εἰς Δ. τὸν Λαέρτιον.

2) Φαβρίκ. βιβλιοθ. Ἑλληνικῆς Τ. β'. σελ. 246.

3) Πλατωνικῶν ζήτημ. Τ. Ι. σελ. 183.

4) Δὲν μᾶς μένουσι σήμερον, εἰμὴ 14. πραγματεῖαι, μετὰ τινὰ τευάχια διαφόρων ἄλλων συγγραμμάτων.

5) Εἰς Ἄττ. β'. 16.

τὴ δὲ ἐντροφήματα αὐτοῦ (1). Κρίνων τις ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων, δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Θεόφραστος εἶν' ἐπίσης, ὡς καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀφῆκαν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐμβαλόντες δύο νέους κλάδους εἰς τὸ ἐγκυκλοπαιδιακὸν δένδρον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τοῦτέστι τὴν βροτανικὴν, καὶ νέον τινὰ τρόπον τῆς διαπραγματεύσεως τῆς ἠθικῆς, ἀνήκοντα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Θεόφραστον. Ἀλλ' ἐκείνη ἡ νέα μέθοδος τοῦ νὰ ἐκθέσῃ πίνακας ὑπὸ τ' ὄνομα χαρακτῆρας, καὶ νὰ συναθροίσῃ εἰς ἓν πρόσωπον ἰδανικὸν ὅλους τοὺς χαρακτῆρας μιᾶς τινος κακίας, ἢ ἐνὸς ἐλαττώματος, παριστάνων ὅλα τὰ μέρη τὰ εἰς τὸ γελοῖον κινουντα, ἢ τὰ ἐμπνέοντα φρίκην, ἐπλαστουργήθη καὶ (τὸ μᾶλλον ἄξιον θαυμασμοῦ) ἐτελειοποιήθη ἀπὸ τὸν Θεόφραστον. Αὐτὸ εἶναι τόσῳ πολυτιμότερον, ἔσον δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι εἰς πούτους τοὺς χαρακτῆρας, χρεωστεῖται ἢ μετὰ ταῦτα ἀληθῆς Κωμωδία, τὴν ὁποίαν ὁ Μένανδρος, ὁ μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου, εἶχε κατὰ πρῶτον παραστήσει εἰς τὸ θέατρον τῶν Ἀθηνῶν (2). Τοὺς Χαρακτῆρας ὄντας 30 τὸν ἀριθ. συνέγραψεν εἴτε ἐδημοσίευσεν ὁ φιλόσοφος τὸ γ'. ἔτος τῆς ρκά. Ὀλυμ. τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ 76 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Μεταβαίνω εἰς τὸν Φανίαν, οἰκεῖον τοῦ Θεοφράστου (3), περὶ οὗ ὁ Σουΐδας λέγει· « Φανίας, ἢ Φαινίας, Ἐρέσιος, φιλόσοφος περιπατητικὸς, Ἀριστοτέλους μαθητὴς· ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ριά. Ὀλυμπιάδος καὶ μετέπειτα, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος »· Ἐκατέρῃ ἢ τοῦ ὀνόματος τούτου γραφὴ, ἢ ὑπὸ τοῦ

1) Πλουτάρχ., εἰς Κικέρ. κεφ. δ'. σελ. 792.

2) Ὁ Θεόφραστος ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἠθικῶν συγγραμμάτων ἔγραψε πραγματείας περὶ ἀρετῆς, περὶ ἠθικῆς, περὶ γελοίου, περὶ τύχης, περὶ εὐσεβείας, περὶ ἡδονῆς, περὶ κολακείας, περὶ σωφροσύνης, περὶ φιλοδοξίας κτλ. τῶν ὁποίων μνημονεύει Δ. ὁ Λαέρτιος· ὁ δὲ Σουΐδας λέγει « Βιβλία δ' αὐτοῦ πάμπλειστα, ὧν καὶ ταῦτα. Ἀναλυτικῶν ὑστερῶν ζ'. Ἀναλύσεως ἐπιτομὴν. Ἀνηγμένων τύπων. Περὶ Λύθων. Περὶ φυτῶν. Περὶ Μετάλλων. Περὶ ὀσμῶν.

3) Διογένης ὁ Λαέρτιος V, 37. καὶ ὁ Σχολ. εἰς Ἀπολλών. τὸν Ῥόδ. ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Θεόφραστος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φανίαν.

Σουίδα μνημονευομένη, ἀδιαφόρως ἀπαντᾶται καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ὅστις συχνάκις ἀναφέρει τὸν Φανίαν. Παρὰ δὲ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρῆϊ Στρώμ. I, σ. 398. ἐκδ. Ποττερ. εὐρίσκειται Φανείας. Τὴν αὐτὴν γραφὴν εἰς Ἀθῆν. I. 16. E. ἀναφέρει ἐκ τοῦ κώδικος καὶ ὁ Σβεΐγαύτερος. Κατὰ πόσον δὲ πολλαπλῆ ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Φανίου φιλεργία, δεικνύουσι τὰ βιβλία, ἅπερ οὗτος λέγεται ὅτι συνέγραψεν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τὰ μάλιστα ἀξιωματικότερον φαίνεται τὸ περὶ *φυτῶν ἐπιγραφόμενον*, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἐκ πέντε βιβλίων συνίστατο, καθότι περὶ τοῦ πέμπτου ἐν τρισὶ χωρίοις μνείαν ποιεῖται ὁ Ἀθηναῖος (1). Ἐκ δὲ τῶν περὶ ποιητῶν τοῦ Φανίου βιβλίων, ὧν τὸ δεύτερον ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀθηναῖος I. VIII, σ. 352. C. ἐλήφθησαν ἀναμφιβόλως, ἐκτὸς τῆς κομψῆς περὶ Φιλοξένου τοῦ ποιητοῦ καὶ Διονυσίου τοῦ τυράννου διηγήσεως (2), καὶ ὅσα ἀναγινώσκωμεν παρὰ Κλήμ. τῷ Ἀλεξ. αὐτόθ. « Φανείας δὲ πρὸ Γερπᾶνδρου τιθεὶς Λέσχην τὸν Λέσβιον Ἀρχιλόχου νεώτερον φέρει τὸν Τέρπανδρον ». Βιβλίον πρὸς τούτοις τοῦ Φανίου ἐπιγραφόμενον *Τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας*, δις ἀναφέρει ὁ Ἀθηναῖος (3), ὅστις φρονῶ, ὅτι ἐκ τοῦ περὶ τῶν τυράννων τῆς Σικελίας τοῦ φιλοσόφου βιβλίου, τοῦ ἐν βιβλ. VI. σ. 233. μνημονευομένου, ἠρύσθη καὶ ταῦτα, ἅτινα ἐν βιβλ. VI. σ. 231. E. ἐκθέτει· « καὶ τὰ ἐν Δελφοῖς δὲ ἀναθήματα τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ ὑπὸ πρώτου Γύγου τοῦ Λυδῶν βασιλέως ἀνετέθη· καὶ πρὸ τῆς τούτου βασιλείας ἀνάργυρος, ἔτι δὲ ἄχρυσος ἦν ὁ Πύθιος· ὡς Φανίας τέ φησιν ὁ Ἐρέσιος καὶ Θεόπομπος ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν Φιλιππικῶν· ἱστοροῦσι γὰρ οὗτοι, κοσμηθῆναι τὸ Πυθικὸν ἱερόν ὑπό τε τοῦ Γύγου, καὶ τοῦ μετὰ τοῦτον Κροίσου· μεθ' οὗς

1) Ἀθῆν. II, σ. 70. D. III, σ. 84. D. IX, σ. 371. D. Περὶ β. β. I. σ. 29. F. σ. 31. F. II, σ. 51. E. σ. 54. F. σ. 58. D. σ. 61. E. σ. 64. D. IX, σ. 406. C.

2) Ἀθῆν. I, σ. 6. E. 3) III, σ. 90. E. X, σ. 438. C.

ὑπό τε Γέλωνος καὶ Ἰέρωνος τῶν Σικελιωτῶν· τοῦ μὲν τρίποδα καὶ Νίκην χρυτοῦ πεποιημένα ἀναθέντος, καθ' οὓς χρόνους Ξέρξης ἐπεστράτευε τῇ Ἑλλάδι, τοῦ δὲ Ἰέρωνος τὰ ἔμοῖα ». Ὁ αὐτὸς Ἀθηναῖος διαβεβαιοῖ προσέτι, ὅτι ὁ Φανίας συνέγραψε βιβλία κατὰ Σοφιστῶν (1), καὶ περὶ τῶν Ἐρεσιῶν Πρυτάνεων (2). Παρὰ δὲ Διογένη τῷ Λαερτίῳ εἰς Ἀντισθένην ταῦτ' ἀναγινώσκομεν· Φανίας ἐν τῷ περὶ τῶν Σωκρατικῶν, ἐκ τοῦ ὁποῦ βιβλίου ἐλήφθησαν ἀναμφιβόλως ὅσα ὁ Διογένης ἐκ τοῦ Φανίου παραδίδει εἰς Ἀρίστιπ. II, 65, ὅτι Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος πρῶτος ἐκ τῶν Σωκρατικῶν ἀπήτησε μισθὸν διδασκαλίας. Ὁ αὐτὸς Διογένης βιβλ. VII, 41. καλεῖ τὸν Φανίαν μαθητὴν τοῦ Ποσειδωνείου ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ποσειδωνείων σχολῶν, τὸν ὁποῖον λέγουσιν ὅτι Ἰόνσιος καὶ ὁ Μειάγιος, ὅτι ἐσύγχισεν ὁ Γ. I. Βότσιος μετὰ τοῦ ἡμετέρου. Τὴν δὲ περὶ τοῦ Ἰππαρίνου ἱστορίαν Φανίου τοῦ Ἐρεσίου ἀναφέρει ὁ Παρθένιος Ἐρωτ. κεφ. VII. καὶ δις πρὸς τοῦτον ἀναφέρεται Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος ἐν τῇ παραδ. ἱστορ. συναγ. λέγων ἐν κεφ. 187. ἐκ τοῦ Φανίου, ὅτι ἐν τισὶ τόποις τῆς Λέσβου εὐρίσκονται βῶλοι, ὠφέλιμοι εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐν τῷ ὕδατι ἐπιπολάζουσιν· ἐν δὲ τῷ 171. κεφαλαίῳ ἔχει ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, « τὴν τῶν Πυράκων (Πυρραίων) λίμνην ὅταν ἀναξηρανθῆι κάεσθαι ».

Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Φανίου πρέπει ν' ἀναφερθῆ καὶ Ἐχεκρατίδης ὁ Μυθημναῖος, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος οὐδὲν γνωρίζω (3). Μετὰ τοῦτον δὲ Κράτιππος ὁ Μυτιληναῖος, ὁ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος πρῶτος ἐκ τῶν Περιπατητικῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ θεωρούμενος· Ἀριστοτέλης ὁ Μυτιληναῖος, ὅστις κατεῖχε τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τῶν χρόνων

1) Βιβλ. XIV, σ. 638. Β.

2) Βιβλ. VIII, σ. 333. Α. ἐνθα ἀναφέρεται ὁ δεύτερος Πρυτάνεων Ἐρεσιῶν.

3) Στέρ. Βυζάντ. ἐν λ. Μηθύμνη.

τοῦ Γαληνοῦ ἐν τῇ περιπατητικῇ φιλοσοφίᾳ· πρὸς τούτοις δὲ, καὶ Πραξιφάνης καὶ Πρημιγένης, οἱ Μυτιληναῖοι (1).

Λεσβώναξ ὁ Μυτιληναῖος, ὅστις ἔζη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ἔγραψε, κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σουΐδα, *πλεῖστα φιλόσοφα*. Παρὰ δὲ τῷ Λουκιανῷ περὶ Ὀρχησ. 69. ταῦτα περὶ αὐτοῦ ἀναγινώσκωμεν· « Λεσβώναξ ὁ Μυτιληναῖος, ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς χειριστὸς τῶν ὄρχηστῶν ἀπεκάλει καὶ ἦει ἐπὶ τὴν θεῶν αὐτῶν ὡς βελτίων ἀναστρέφων ἀπὸ τοῦ θεάτρου », εἰς τὸ ὁποῖον χωρίον ὁ σχολιαστὴς οὕτω γράφει· « Τοῦτον λέγει Λεσβώνακτα, οὗ καὶ ἄλλαι μελέται ῥητορικαὶ φέρονται θαυμάσιαι καὶ ἐνάμιλλοι Νικοστράτου καὶ Φιλοστράτου τῶν ἐν τοῖς νεωτέραις σοφισταῖς διαπρεπόντων, μάλιστα δὲ αἱ ἐρωτικαὶ ἐπιστολαὶ πολλὴν τὴν ἐκ τοῦ λόγου ἀποστάζουσαι ἡδονήν ». Φαίνεται ὁμοίως ὅτι οἱ Γραμματικοὶ ἐσύγχισαν Λεσβώνακτα τὸν Μυτιληναῖον μὲ ἐκεῖνον, οὗτινος 16 πολιτικῶν λόγων μαρτυρεῖ ὁ Φώτιος ὅτι ἀνέγνωσεν, ἐξ ὧν τρεῖς μέχρι τῆς σήμερον σώζονται. Ὑπάρχει νόμισμα ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων εἰς τιμὴν τοῦ Λεσβώνακτος χαραχθὲν, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΛΕΣΒΩΝΑΞ ΗΡΟΣ (οὕτω) ΝΕΟΣ. Ὅρα Μιοννέτ. III, σ. 48. ἀριθ. 116. Τὸ νόμισμα τοῦτο, ὑπό τινος Γάλλου ἐν Παρισίοις ἐκδοθὲν ἐν διατριβῇ κατὰ τὸ ἔτος 1744. ἀναφέρει καὶ ὁ Βισκόντος εἰς Εἶκον. Ἑλλ. Τόμ. III. σ. 319. ὅστις ὁμοίως προτείνει τὴν γραφὴν ΗΡΩΣ ΝΕΟΣ ΛΕΣΒΩΝΑΞ, τὰς ὁποίας λέξεις θαυμασίως μεταφράζει: *heros novus Lesbipatronus*, ἥτοι ἦν νέος τῆς Λέσβου ἀναξ. Δοξάζει δηλαδὴ, ὅτι ἐν τῷ νομίσματι ὑπάρχει ἐγγελυμένη κεφαλὴ τοῦ Ἀντινόου, προσφιλοῦς τοῦ Ἀδριανοῦ, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα ΛΕΣΒΩΝΑΞ ὑπῆρξεν ἐπίθετον τοῦ Βάκχου, τὸ ὁποῖον, ἀποβλέψαντες οἱ Μυτιληναῖοι εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ τούτου, ἀπέδωκαν εἰς τὸν Ἀντίνοον.

1) Ὅρα Φαβρικ. Ἑλλην. Βιβλιοθ. Τόμ. III, σ. 471. 482. 563.

Τὸν Λεσβώνακτα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ποτάμων. Συνημμένα τὰ ὀνόματα τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ παριστᾶ ἡ ἐπιγραφή τῆς μαρμαρείου ἑδρας, τῆς ἐν τῇ Λέσβῳ ἐκ τῆς γῆς κατὰ τὸ 1736. ἀνορυχθείσης. Ὑπάρχουσι δηλονότι ἐγκεχαραγμέναί αἱ ἀκόλουθοι λέξεις:

ΠΟΤΑΜΩΝΟΣ
ΤΩ ΛΕΣΒΩΝΑΚΤΟΣ
ΠΡΟΕΔΡΙΑ (1).

Πρὸς τούτοις δ' ὁ Ποτάμων, καθὼς ὑπὸ τὴν αὐτὴν λέξιν ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, ἐξήτηκῃσεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου (2) τὴν σοφιστικὴν, καὶ μεγάλως ἀπήλαυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ Καίσαρος, ὅστις λέγεται ὅτι, μέλλοντος τοῦ Ποτάμωνος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀντιέφοδίων μὲ τοιαύτην ἐπιστολὴν ἐφοδίασεν αὐτὸν κατὰ τὴν πορείαν του· « Ποτάμωνα τὸν Λεσβώνακτος εἴ τις ἀδικεῖν τολμήσοι σκεψάσθω, εἴ μοι δυνήσεται πολεμεῖν ». Ὁ Ποτάμων κατὰ τὴν τοῦ Σουΐδα μαρτυρίαν, ἔγραψε περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, περὶ ὄρων τῶν Σαμίων (3), καὶ περὶ ἐντελοῦς ῥήτορος, προσέειπε δ' ἐξύμνησε δι' ἐγκωμίων τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Τιβέριον.

Διοφάνης ὁ ῥήτωρ, Μυτιληναῖος, διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀπέκτησε τὴν τῶν Γράκχων φιλίαν, ἣν ἐπὶ τέλος ὑπῆρξεν ὀλεθρία εἰς αὐτὸν, ὡς ἐν βίῳ Τιβερίου τοῦ Γράκχου παραδίδει ὁ Πλούταρχος (4).

Αἰσχίνης ὁ Μυτιληναῖος, τὸν ὁποῖον ῥητορομάστιγα ἐκά-

1) *Orz Pocock. Descript. Orient. T. III, p. 15. Sestini Viaggi p. 98. Walpol. Mem. p. 309. sq. Choiseul-Gouffier Voy. Pitt. T. II, p. 85. collat. tab. VIII. fig. 1. Vilhois. Mem. Acad. inscript. T. XLIII. Berkel. ad Steph Byzant. s. v. ἑδρα. Ἡ ἑδρα αὕτη εὐρισκομένη πρὸ χρόνων ἐν τῷ προνόμῳ τῆς ἐν Μυτιλήνῃ Μητροπόλεως, χρησιμεύει ὡς θρόνος τοῦ Ἀρχιερέως εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτάς. ὁ Μεταφρ.

2) Στράβ. βιβλ. XIII, σελ. 617.

3) Ἐγραψεν ὄρους Σαμίων. Βλέπε Σβεΐγαῦτ. σημειώσ. εἰς Ἀθῆν. Τόμ. II, σ. 645. καὶ Κρεῦζ. εἰς Ἑλλην. Ἱστορ. ἀποσπ. σ. 122. ἐφ.

4) Παρβλ. Στράβ. αὐτόθ.

λουν, μνημονεύεται ὑπὸ Διογένηος τοῦ Λαερτίου ἐν βιβλ. II, κεφ. 64.

Καλλιᾶς ὁ Μυτιληναῖος, ὅστις, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Ἀθηναίου (III, σ. 85. E.) καὶ τοῦ Στράβωνος (XIII, σ. 618.), διεσαφάνησε δι' ὑπομνημάτων τὰ ποιήματα τοῦ τε Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Σκάρων ὁ Μυτιληναῖος· τούτου βιβλία περὶ εὐρημάτων ἀναφέρει ὁ Ἀθηναῖος βιβλ. XIV, σ. 630. B. καὶ 637. B.

Ἀδαῖος· οὗτος κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀθηναίου, ἔγραψε περὶ ἀνδριαρτοποιίας καὶ περὶ διαθέσεως.

Βενιαμὴν ὁ φιλόσοφος· οὗτος κατήγετο ἐκ Πλωμαρίου τῆς Λέσβου· ἐγεννήθη τὸ 1762 ἔτος· ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Ἰωάννης, ἡ δὲ μήτηρ του Ἀμύρισσα. Ἐδειξεν ἐκ νεαρᾶς του ἡλικίας μεγάλην εὐφυίαν καὶ παραδειγματικὴν κλίσιν πρὸς τὴν μάθησιν. Κατὰ πρῶτον ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν Πάτριον χρόνους πέντε, ἔπειτα δ' ἐπεσκέφθη καὶ τὴν σχολὴν τῆς Χίου, ἔνθα πρὸ πάντων ἐπὶ τριετίαν διήκουσε τὰ Μαθηματικά. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐλθὼν εἰς τὰς Κυδωνίας καὶ προσκλήσας διὰ τῆς εὐφυίας καὶ φρονήσεως αὐτοῦ τὴν τῶν Κυδωνιαίων εὐνοίαν, μετέβη δι' ἐξόδων τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὴν Εὐρώπην, πρῶτον μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν Πίσσᾳ, ἀκολούθως δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐν Παρισίοις, ἔνθα ὡς ἱεραπόστολος τῶν Μουσῶν ἠρύσατο ἐπὶ ἐννεαετίαν ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις, τὰς ὁποίας ἐθεώρει χρησίμους καὶ ἀναγκαίας εἰς τὸ ἔθνος του. Ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν, ἀφοῦ πρῶτον ἐπεσκέφθη ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος καὶ τὸ ἐν Λονδίνῳ τηλεσκόπιον τοῦ Ἔρσχελ, διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τὸ νεόκτιστον ἐκεῖνο καὶ ἀληθῶς Πανελλήνιον φιλοσοφικὸν γυμνάσιον τῶν Κυδωνιῶν, τὸ καὶ ἰδίως γυμνάσιον τοῦ σοφοῦ Βενιαμὴν καλούμενον, εἰς τὸ ὁποῖον συνέρρευσαν πανταχόθεν ἑκατοντάδες μαθητῶν. Παραδίδων δ' ὁ Λέσβιος φιλόσοφος ἐν τῷ περιφήμῳ ἐκείνῳ γυμνασίῳ τὰ Φιλοσοφικὰ καὶ Μαθηματικά, οἷον τὴν Ἀριθμητικὴν, Γεωμετρίαν,

Ἄλγεβραν, Φυσικὴν, Μεταφυσικὴν, Ἠθικὴν κτλ. ἐξ ὧν τινα εἰσὶ καὶ εἰς φῶς ἐκδεδομένα, ἔλαμπεν ὡς ὁ Ἥλιος μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀμίμητον χάριν καὶ εὐγλωττίαν του. Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ πρῶτος ἐκέντησε τὰς καρδίας τῶν νέων πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας· οἱ λόγοι αὐτοῦ ἦσαν κεραυνοὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν, ἦτο μετριόφρων, ἀκτῆμων, φιλόκαλος μετ' εὐτελείας, ὁπαδὸς πιστώτατος τοῦ Σωκράτους. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς τοσαύτης ἡσυχίας καὶ γιγαντιαίας δεκατετραετοῦς προόδου δαίμων φθονερός ἐπέχυσε καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναρέτου τούτου ἀνδρὸς τὰ φαρμακερὰ αὐτοῦ βέλη. Ἰάκωβός τις μοναχός, αἰσχροτάτης διαγωγῆς ἄνθρωπος, κατηγόρησε τὸν Βενιαμὴν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ὡς διδάσκοντα τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, καὶ τὴν πληθὺν τῶν Κόσμων, καὶ ἐντεῦθεν δῆθεν ὡς ἀθεΐζοντα. Ἐγένετο μέγα θόρυβος· ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου, ἔφορος τῶν Κυδιωνιῶν, ἔπεμψε πρὸς τὸν φιλόσοφον ἐπιστολὴν κεραυνώδη· ὁ ταλαίπωρος διδάσκαλος ἐπαπειλεῖτο νὰ πάθῃ τὴν τοῦ Γαλιλαίου τύχην, ἂν δὲν ἐπρολάμβανε ν' ἀπολογηθῆ καὶ ν' ἀποσυρθῆ τοῦ Γυμνασίου. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ἀθλιότητα τοῦ καιροῦ ἐκείνου, συνέβη τὸν Μάϊον ἢ Ἰούνιον τοῦ 1812 ἔτους ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἱερεμίου Δ. τοῦ ἀπὸ Μυτιλήνης. Πρὶν ἢ ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ν' ἀπολογηθῆ, μετέβη εἰς Μυτιλήνην, ἔνθα σμῆνος μαθητῶν ἠκολούθησεν αὐτὸν, διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς Μυτιληναίους πρὸς ἀνέγερσιν Γυμνασίου, οἷτινες μετὰ μεγάλης προθυμίας ἐπελήρθησαν τοῦ θεαρέστου τούτου ἔργου, ἀγοράσαντες μάλιστα καὶ τὸν διὰ τοῦτο τόπον, ἀλλ' ἡ τότε κυβέρνησις διὰ λόγους τοῖς πᾶσι γνωστοὺς ἠμπόδισε τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, καὶ οὕτως ὁ ἀκάματος ἀνὴρ ἀνῆλθεν αὐτόκλητος εἰς βρασιλεύουσταν, ἔνθα προυνσιασθεὶς πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν ἱεράν σύνοδον, καὶ ὁμολογήσας πιστῶς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἐτιμήθη μᾶλλον καὶ ἐδοξάσθη, διὰ τὴν γνησίαν αὐτοῦ ὀρθοδοξίαν. Διατρίψας δ' ἐνταῦθα χρόνους τρεῖς παρὰ τῷ Δε-

σύλλα ἰατρῷ τοῦ βασιλέως Μαχμούτ, μετέβη τὸ 1817 εἰς Βουκορέστιον κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Καρατζᾶ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, διὰ ν' ἀναδεχθῆ τὸ ἐκεῖ σχολεῖον, ἀλλ' εὐρῶν τοῦτο διηρημένον, ἐπέρασεν εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, διαμείνας ἐκεῖ μέχρι τῶν 20. Ἐκεῖθεν δ' ἀναχωρήσας, κατήλθεν εἰς Σμύρνην, διδάξας καὶ ἐνταῦθα μῆνας 10. Μετ' οὐ πολὺ δ' ὕστερον γενόμενος μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, καὶ διερχόμενος ὡς ἱεραπόστολος γῆν τε καὶ θάλασσαν διὰ τὸν ἐνδοξὸν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, ἐτελεύτησεν ἐνδόξως κατὰ τὸ 1824 ἐν Ναυπλίῳ, μαχόμενος πάντοτε διὰ τῆς εὐφραδίας καὶ Δημοσθενικῆς ῥητορείας τοῦ τὸν ὑπὲρ πάντων πόλεμον. Διὸ καὶ ἡ Ἑλλάς γνοῦσα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑψηλὴν τοῦ ἀνδρός σύμπραξιν, ἐτίμησεν αὐτὸν πρεπόντως, συγκαταλέξασα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου μεταξὺ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀγωνισαμένων. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ἐξελέχθη βουλευτῆς, καὶ παρευρέθη εἰς τὰς δύο πρώτας Ἑλληνικὰς συνελεύσεις, τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἐν Ἄστρει, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβε μέρος καὶ ὡς πληρεξούσιος καὶ ὡς μέλος πολλῶν ἐπιτροπῶν, καθὼς καὶ τῆς συντακτικῆς τοῦ Ἀπανθίσματος τῶν Ἑγκληματικῶν. Πρὶν ἢ εἰσέτι ἀνάψῃ ἡ τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασις ἔγραψαν πρὸς αὐτὸν οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ ἐπιστολὴν λίαν ἐκτεταμένην, ἐν ἧ ἔπαραπονοῦντο τρόπον τινὰ, διατὶ νὰ στερῶνται αὐτοῦ, τοιοῦτου ὄντος, καὶ τὰ μάλιστα δυναμένου νὰ ὠφελήσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν νεολαίαν αὐτῶν, προσθέτοντες ἐν τέλει νὰ τοῖς δηλώσῃ καὶ τι περὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ, ἀπαντήσας λακωνιστικῶς, εἶπε, βλέπω ἀστραπὰς καὶ βροντὰς εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπαπειλεῖται κεραυνὸς, δὲν ἤξεύρω ποῦ θέλει πέσει· ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν μετὰ τινα χρόνον, ὅταν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασις ἤρχισεν, ἐξήγησαν. Καὶ ἕτερα πλεῖστα περὶ αὐτοῦ λέγονται ἀνέκδοτα, ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν μᾶς ἐπιτρέπει τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ.

Τὰς ἀκολουθοῦς ἐπιγραφάς, ἃς ἐκ τοῦ περιφήμου συγγράμματος τοῦ περιωνύμου Αὐγούστου Βοικχίου ἀντέγραφα, νομίζω διὰ πολλοὺς λόγους ὠφελίμους καὶ ἀναγκαίαις, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἱστορικὸν αὐτῶν, καὶ τὴν λαμπρὰν Αἰολικὴν τῶν Λεσβίων διάλεκτον, εἰς ἣν εἰσὶ γεγραμμένοι, πρὸς δὲ, καὶ διότι δύνανται νὰ παρέξωσιν εἰς τοὺς φίλους τῆς ἀρχαιότητος εὐχερεστέραν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μὴ εἰσέτι ἀνακαλυφθεισῶν, ἢ μᾶλλον μὴ ἐκδοθεισῶν ἐπιγραφῶν, ἐάν ποτε θελήτωσι ν' ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν καὶ σπουδὴν τῶν πολυτίμων τούτων τῆς Ἑλληνικῆς εὐκλείας καὶ ρητορικῆς μνημείων. Κατεχώρησα δὲ κατ' ἐκλογὴν τὰς μᾶλλον ἀκεραίας καὶ ἀξιολόγους μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων ἐξηγήσεων τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, παραλείψας τὰς διαφόρους τῶν διαφόρων περιηγητῶν γραφάς, καὶ τὰ ἀρχαῖα κεφαλαία γράμματα, ὡς ἐπὶ τῶν πλακῶν ὑπάρχουσι, καὶ τυπώτας αὐτὰς διὰ μικρῶν μόνον γραμματίων, χάριν οἰκονομίας καὶ εὐχεροῦς ἀναγνώσεως.

Α'.

Ἐν Μυτιλήνῃ (ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγ. Θεράποντος).

σακ

σνειτ

κ]τήματα

ς πρὸς τι

5 ἐνω τῶ καὶ

ιτων μὴ εἰσα

α ἄρχα μηδεία

λας καὶ τοῖς πε

ταῖς ἄρχαις, αἴκας

10 καὶ κατὰ φροντισ

γεγραμμένων, ὡς καὶ μηδ-

ἐν ἀδικηθείῃ πρὸς τοὺς κατελθόντας καὶ] πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει πρὸςθε ἕοντας, ἀλλ' εἶεν παντελῶς διαλελυμένοι πάντες πρὸς ἀλλήλους, οἰκήσασιν δὲ τὰμ πόλιν ἀτρέστως, καὶ ἐμμένουσιν ἐν τῇ ἀ-
 15 ναγεγραμμένῃ διαλλάξῃ καὶ τῇ] διαλύσει τῇ ἐν τούτῳ τῷ ψαφίσματι ὁμολογημένῃ, ἐλέσθ]τι τὸν δῆμον ἄνδρας εἴκοσι, δέκα μὲν ἐκ τῶν κατελθόντων, δέκα] δὲ ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει πρὸςθε ἕοντων

- αὐτοὶ δὲ ἐς δύναιιν φυλασσ[όντ[ω]ν καὶ ἐπιμελέσθ[ω]ν, ὡς μὴδὲν ἔσ-
 σεται διίφορον τοῖς κατε]λθόντεσσι καὶ τοῖς ἐν τᾷ πόλι πρόσθ-
- 20 ε]όντεσσι· ἐρείσει δὲ] καὶ περὶ τῶν ἀμφισβητημένων κτημάτων [πρ-
 ὸς τοῖς κατελθόντας κ]αὶ πρὸς τοῖς ἐν τᾷ πόλι ἐόντας, καὶ προσθ]ή-
 σοισιν ὡς μάλιστα μὲ]ν διαλυθήσονται· αἱ δὲ μὴ, ἔσονται ὡς δικ-
 άσαι. λοιπὸν δὲ τα]ῖς διαλυσίεσσι, ταῖς ὁ βασιλεὺς ἐπεκρίνε-
 το] αἱ ἐμμενέρισι πάντες καὶ οἰκήσοισι τὰμ πό-
- 25 λιν ἀτρέατως, διαλλαχ]θέντες πρὸς ἀλλήλοισι. καὶ περὶ χρημάτων
 πάντων, ἀπὸ τῶν κ' ὠφελῆ]ται [ἀ] διάλυσις ὡς πλεῖστα, καὶ περὶ ὄρκω-
 ν, τῶν κ' αὐτοὶ συμφέρην ἀγ]ῶνται, περὶ τούτων πάντων ὅσα κ' ὁμο-
 λογήσωσι πρὸς ἀλλήλο]ις, αἱ ἀ]ρεθέντες ἄνδρες φερόντων ἐπὶ τ-
 ὸν δᾶμον· ὁ δὲ δᾶμος ἀκούσαις, αἴκε ἀγῆται συμφέρην, βολλεῦέτω
- 30 περὶ τῷ ἐπικυροῦσθαι τὰ ὠ]μολογημένα πρὸς ἀλλήλοισι συμφέρον-
 τα· ἔλθην δ' ἐξέετω τοῖς κατ]ελθόντεσσι ἐπὶ [τὰ] κοινὰ πρυτάνιος
 τῷ πρᾶτω ἐπεὶ κε ταῦτα ψαφισ]οῦ. αἱ δὲ κέ τι ἐνδεύη τῷ ψαφίσματος
 τούτω, λεγέσθω περὶ τούτω ἐ]ν τᾷ βόλλᾳ· κυρωθέντος δὲ τῷ ψαφίς-
 ματος τούτω παρὰ τῷ δάμω] τὸν δᾶμον ἐν τᾷ ἐν[γ]ίστα τῷ μῆννο-
- 35 ς ἐκκλησίᾳ εὔξασθαι [ἴρα] τοῖς θεοῖσι, ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ εὐδαιμ-
 ονίᾳ καὶ τύχᾳ τᾶς πόλιος] γενέσθαι τὴν διάλυτιν τοῖς κατε]λ-
 θόντεσσι καὶ τοῖς πρόσθε] ἐν τᾷ πόλι ἐόντεσσι· [τ]ο[ις δ]ὲ ἱρήας [τ-
 ε καὶ ἱροποίοις πάντας καὶ] ταῖς ἱρείαις [τὰ]ῖς ἐν τοῖς ναοῖς [πα-
 ίσαις πρὸς τὴν εὔχην συνέλ]θην. τὰ δὲ ἴρα, τὰ ὁ δᾶμος [ε]ὔ[ξ]ατο, [ὡ]ς σπ-
- 40 οὔδαν ἀπυφάνωμεν τὴν περὶ] τὸν βασιλῆα, ἀπυδόμην[α] τοῖς βασιλ-
 ῆος γενεθλοῖσι] τον. παρέμμεναι δὲ τᾷ θυσίᾳ τᾷ θ-
 υομένᾳ τοῖς θεοῖσι τοῖς ἀγ]γέλοισι τοῖς πρὸς τὸν βασιλῆα [πεμφ-
 ῖστομένοις ὑπὸ τῶν πρόσθε] ἐν τᾷ πόλι ἐόντων καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν
 κατελθόντων. τὸ δὲ ψάφισμα τ]οῦτο ἀναγράψαν[τ]ας τοῖς [δ]εῖγας
- 45 ἄρχοντας ἐν στάλα λιθίνα] στασαι κτλ.]

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶναι ψήφισμα περὶ τῆς τῶν φυγάδων ἐ-
 πανόδου ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων κυρωθὲν εἰς ἐποχὴν ἀρκετὰ κα-
 λήν, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύ-
 την τὸ 4^{ον} ἔτος τῆς III. Ὀλυμπιάδος (Διόδ. XVII, 29.) μετὰ
 τὸν θάνατον τοῦ Μέμνωνος οἱ Μυτιληναῖοι, καταθλιβόμενοι ὑπὸ
 τοῦ Αὐτοφραδάτου καὶ τοῦ Φαρναβάζου, ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ
 τοῦ τελευταίου τὰ ἀκόλουθα. «Τοὺς μὲν ξένους τοὺς παρ' Ἀ-
 λεξάνδρου σφίσι κατὰ συμμαχίαν ἤκοντας ἀπελθεῖν, Μυτιλη-
 ναίους δὲ καθελεῖν μὲν τὰς πρὸς Ἀλέξανδρον σφίσι γενομένας
 στήλας, ξυμμάχους δὲ εἶναι Δαρείου κατὰ τὴν εἰρήνην τὴν ἐπὶ
 Ἀνταλκίδου γενομένην πρὸς βασιλέα, τοὺς φυγάδας δὲ αὐτῶν
 κατιέναι ἐπὶ τοῖς ἡμίσεσι τῶν τότε ὄντων, ὅτε ἔφυγον» (Ἀρξ.

ρίαν. ἐκστρ. Ἀλεξ. II, I, 7.) ». Ἀλλ' αὕτη ἡ τῶν φυγάδων ἐπάνοδος ὑπῆρξεν α ὁμολογία πρὸς Φαρνάβαζον »· ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ μαρμάρῳ λέγεται « ὁ βασιλεὺς ἐπικρίνεσθαι τὰς διαλύσεις », ἧτις ἔκφρασις μᾶλλον συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐπάνοδον τῶν φυγάδων, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διέταξε νὰ κηρυχθῆ εἰς τὰ προσεχῆ Ὀλύμπια. Μνημονεύει τούτου ὑπὸ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 113 Ὀλυμ. καὶ ὁ Διόδωρος XVII, 109. α Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τῶν Ὀλυμπίων ὄντων ἐκήρυξεν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς φυγάδας πάντας εἰς τὰς πατρίδας κατιέναι, πλὴν τῶν ἱεροσύλων καὶ φονέων. » Ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 113 Ὀλυμ. δὲν ἐτελέσθησαν Ὀλύμπια· κάλλιον λοιπὸν φαίνεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος τότε πρῶτον κατέστητε τοῦτο, ὥστε νὰ γείνη ἡ ἀνακήρυξις εἰς τὰ Ὀλύμπια τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 114 Ὀλυμ. καθὼς σχεδὸν καὶ ὁ Βεσσελίγγιος ἐδόξασεν· ὁ δὲ Διόδωρος ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ λόγοις ἐψεύσθη· ὁ αὐτὸς Διόδωρος λέγει XVIII, 8, ὅτι τοῦτο συνέβη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου· α Ἀλέξανδρος γὰρ βραχεῖ χρόνῳ πρότερον τῆς τελευτῆς ἔκρινε κατάγειν ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς Ἑλληνίσι πόλεσι φυγάδας. » Ἀναγνωσθεισῶν δὲ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ Ὀλύμπια ἅπαντες ἐχάρησαν, ἐκτὸς τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀθηναίων. Ἐντεῦθεν δὲ μετ' ὀλίγον, ἀποθανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, διεβράχη ὁ Λαμιακὸς πόλεμος (Διόδωρ. 16. κφ.), ὅπερ ὁ Διόδωρος ὑπὸ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 114 Ὀλυμ. διηγεῖται. Πεποιθήμεν δὲ, ὅτι ἐν ἔτος πρότερον, ἦτοι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 114 Ὀλυμ. τὸν Θαργηλιῶνα μῆνα, ἐνδέκατον ὄντα τῶν Ἀττικῶν, ἀπεβίωσεν ὁ Ἀλέξανδρος. Οὕτω τὰ πάντα συμφωνοῦσιν, ὥστε ἀπὸ τῆς 113, 3|4—114, I, Ὀλυμ. ἐγένετο ἡ τῶν φυγάδων ἐκείνη ἐπάνοδος, περὶ ἧς ὄρα, ἐκτὸς τῶν πρὸ ὀλίγου ἀναφερθέντων χωρίων, τὸν Δίναρχον κατὰ Δημοσθ. σ. 57. τὸν Ἰουστίνον XIII, 5, ὅστις, ὡς ὁ Κούρτιος, ὀρθῶς λέγει, ὅτι τοῦτο ἔπραξεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἰνδίας ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, (βεβαίως λοιπὸν οὐχὶ εἰς τὰ Ὀλύμπια τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 113 Ὀλυμ. ὡς τινες ἐφρόνησαν), τὸν Κούρτιον X. 7. διδάσκοντα, ὅτι καὶ τὰ κτήματα, ὅσα εἶχον, ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς φυγάδας, τὸν Πλούταρχον Ἀποφθ. Λακων. σ. 207. ἐκδ. Τουβ. καὶ τὸν Ἰμέριον Ἐκλογ. II. Δὲν θέλω δὲ παραλείψει καὶ ὅτι ὁ Διόδωρος ὑπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 114 Ὀλυμ. XVII, 93. ἀναφέρει περὶ τῶν πολλῶν πρεσβειῶν, τῶν

μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνέντευξιν λαβουσῶν ὑπὲρ τῆς ἐπανό-
δου τῶν φυγάδων καὶ κατ' αὐτῶν ἐντεῦθεν συνάγομεν, ὅτι καὶ
οὗτοι οἱ μὴ ἐναντιούμενοι εἰς αὐτὴν, ἐστειλαν πρέσβεις, δι' ὧν
ν' ἀναγγείλωσιν, ὅ,τι εἶχον ἀποφασίσει. Εἰς τοῦτο ἀφορᾷ τὸ
τέλος τοῦ ἡμετέρου ψήφισματος. Τὸ πλεῖστον ὅμως μέρος
πραγματεύεται περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν κτημάτων εἰς τοὺς ἐξο-
ρίστους. Ἐξ ὅλων τούτων πιστεύω ἀδιστακτως, ὅτι τὸ ψήφισμα
πρέπει ν' ἀναφερθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου ἔτους τῆς 114
Ἰουμ. Τὰ δὲ ἀναπληρώματα μέρος μὲν εἶναι βέβαια, μέρος δὲ
πιθανά. Ἐλπίζω ὅτι εὖρον τοῦλάχιστον τὸν σύνδεσμον τῶν ἐν-
νοιῶν, καὶ ὅ,τι ἀνεπλήρωσα συμφωνεῖ μὲ τὸ πλάτος τῆς ἐπι-
γραφῆς, δι' ὁρθῆς ὁδοῦ εὐρεθείσης, ἐκτὸς ὅ,τι ἐν στιχ. 20. καὶ
21. Αἱ ἀρκετὰ βέβηιοι ἀναπληρώσεις εἰσὶν ἐκτενεστεραι κατὰ
τὸ διάστημα δύο καὶ ἐνὸς στοιχείου. Περὶ δὲ τῆς διαλέκτου
ἐπαρκεῖ νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰ Λεσβ. τοῦ Πλενίου σ. 161.
Ὅθεν ἐξέδωκα κε οὐχὶ ἂν μήτε γα, ἐπεὶ κε, οὐχὶ ἐπειδὰν, ἔλ-
θην, καὶ οὐχὶ ἐλθεῖν κ. τ. λ. καὶ ἀπέφυγα πολλάς ἀναπληρώ-
σεις, τὰς ὁποίας ἕτεροι ἐπεχείρησαν, οὕτω στιχ. 31 ἔγραψα
ἔλθην οὐχὶ ἰέναι διότι ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν ἰέμεναι ὡς ἐν
στιχ. 41. παρέμμεναι, στιχ. 40 ἀπυδόμεν[α]. Εἰς τὴν ὑποτα-
κτικὴν ἐνδεύη στιχ. 32. ψαφισθῆ στιχ. 32. σημειωτέον ὅτι
παρελείφθη τὸ I. Περὶ δὲ τοῦ βαρυτόνου τρόπου τῶν τόνων ἴδε
εἰσαγ. εἰς Βοιωτ. ἐπιγραφ. ἐνθα εἰς ὅσα περὶ τῶν δξυτόνων
προθέσεων εἶπον, πρόσθεσον Σχολ. Διονυσ. Θρακ. σ. 929.
16. Ἐφύλαξα ὅμως ψαφισθῆ ἐξεπίτηδες. Ἄς ἀναφέρω δὲ καὶ
ὀλίγα τινὰ περὶ ἐνὸς ἐκάστου στιχοῦ.—στιχ. 7. φανερὸν εἶναι
μηδεῖα ἀντὶ μηδεμια, διότι ια εἶναι Αἰολικὸν (Γρηγ. περὶ
Αἰολ. διαλ. 65). — στιχ. 12. καὶ ἐφεξῆς καὶ ἄλλα εἰσὶν ἀβέ-
βαια καὶ μάλιστα ἀδικηθῆλη καὶ ἀτρέστ]ως. Τινὰ ἐκ τού-
των, τὰ ὁποῖα ἐκεῖ ἀντεκατέστησα, παρέλαβον ἐκ τοῦ 24 στι-
χοῦ, διότι εἰς ἀμφοτέρω τὰ χωρία, διδάσκουσι τὰ περιλειπόμενα,
ὅτι ὑπάρχουσι κοινὰ τινά.—στιχ. 18. ἐν ταῖς λέξεσι φυ.λασ-
σ]όντων] καὶ ἐπιμε.λέσθων τὸ ο ἀντὶ τοῦ ω πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς
τὸν Αἰολισμὸν ἀλλ' ἐν τῇ λέξει φερόντων στιχ. 28. ω βεβαίως
γράφει ὁ Διδ., καθὼς συμπερινομεν, ὅτι ο ἐσφαλμένως ἀνεγνώ-
σθη καὶ ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ.—στιχ. 21. ἐν τῇ φράσει τοῖς ἐν-
τᾶ πό.λι ἐόντας, μετὰ τὸ τοῖς λείπει ἢ λέξις πόσθε, καθότι οὔτε
εἰς τοῦτο δύναται νὰ προσληθῆ, ὅ,τι ἔπεται καὶ προσθ. ἐὰν δὲν

ἀπατῶμαι, ὁ λιθοτόμος παρέλειψε ταύτην τὴν λέξιν, διότι ἐκείνην ἠθέλησε μετὰ τὸ πόλι νὰ γράψῃ, ταύτης δὲ γραφθείσης, ἐνόμιζεν, ὅτι ἐκείνην ἤδη μετὰ τὸ τοῖς ἔγραψε. Μετὰ τὸ πόλι ἐκείνη ὑπάρχει καὶ ἐν στίχ. 12 καὶ 19. ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τοῖς ὑπῆρξε στίχ. 37. διότι ἀρκούντως διδάσκει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπολεσθέντων γραμμάτων, πιστεύω δὲ, ὅτι καὶ ἐν στίχ. 43. οὕτως ἐγράφη.—στίχ. 21 —22 ἔγραψα ἐξ εἰκασίας προσθ[ήσονται, ἤτοι θέλουν ἐπιμεληθῆ καὶ φροντίσει, ὡς ἐν Πράξ. Ἀποστολ. 12,3. καθότι τοιαῦτα μετέβησαν ἐκ τῶν διαλέκτων εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων διδάσκουσι καὶ αἱ Ὀλβίαι ἐπιγραφαί. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπροτίμητα προσθ[ήσοισιν, τούτεστι θέλουσιν ἐνωθῆ με αὐτοὺς (Παράβλ. Σβεῖγαῦζ. Λεξ Ἡροδ.). Τὸ ἐπόμενον ὡς μάλιστα μ]ἐν εἶναι βέβαιον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς χρήσεως, διότι ἀκολουθεῖ αἰ δὲ μὴ — στίχ. 23. λοιπὸν, ἄνευ ἄρθρου εἶναι γνωστόν. ἐπεκρίνειν κατ' Αἰολισμὸν (Γρηγ. Κορινθ. Διάλεκτ. Αἰολ. §. 11.) διὰ διπλοῦ Ν ἐγράφη, ὡς καὶ κατωτέρω ἐν στίχ. 34. μῆννος. Καὶ γίνεται ὁ διπλασιασμὸς οὗτος εἰς τὰ ὑγρά μετὰ μακρὸν φωνῆεν, μετὰ βραχὺ δὲ τότε, ὅταν ἡ κλίσις αὕτη ᾖ εἰς ἑκτασιν, ὡς Ζόννουξος ἀντὶ Διόνυσος, ἔνεκα ἀντὶ εἵνεκα, ξέννος ἀντὶ ξεῖνος, ἂν καὶ ὁ Ἡροδιανὸς ἀρῆται, ὅτι ἐκεῖνο ἐγεννήθη ἐκ τούτου εἰς Ἑτυμ. Μέγ. σ. 582. 49. Σοφῶς δὲ περὶ τούτου ὠμίλησεν ὁ Σειδλέρως εἰς ὑπομνήμ. περὶ τῶν ἀποσπασμάτων τῆς Σαπρούς καὶ τοῦ Ἀλκαίου, Μουσ. Ῥηικ. φιλολ. ἱστορ. καὶ φιλοσ. Τομ. III. Μερ. II. σ. 180. ἐφ. εἰς τοῦτο ὁμοῦς ἀπατᾶται, νομίζων, ὅτι ἐν τῇ μεταβολῇ ταύτῃ τὸ φωνῆεν γίνεται συνήθως βραχὺ, καὶ διότι μετὰ τὸ η καὶ τὸ μακρὸν α, ὡσαύτως δὲ καὶ μετὰ τὸ ω, δὲν δέχεται διπλασιασμὸν τοῦ ὑγροῦ φωνῆεντος. Τὸ ἐναντίον διδάσκουσι τὰ, μῆννος, κράννα καὶ Κραννῶν, καὶ τρόπον τινὰ τὸ Ζόννουξος. Προσθέτω ἐκ τῆς Κυμαίας ἐπιγραφῆς τὴν λέξιν πρυναιρημένος. — στίχ. 25. τὸ ἀβέβαιον Ν, μετέβαλον εἰς Χ, ἐπίσης στίχ. 26. τὸ Ο, εἰς Α.— στίχ. 31. ἐν τέλει ἐρύλαξ προτάνιος ἀντὶ πρυτ. οὐδὲ τοῦτο νὰ διορθώσω τολμῶ. Περὶ τῶν πρυτάνειων τῶν Λεσβίων ἴδε Πλέν. κεφ. I. σελ. 125.—στίχ. 34. ἐξέδωκα «χυρωθέντος δὲ τῷ ψαφίσματος τούτου παρὰ τῷ δάμῳ » διότι « χυροῦσθαι παρὰ τινι » εἶναι εὐχρηστον, ὡς παρὰ Δημοσθένει.—ὁ 35 στίχ. ἐπληρώθη ἀπὸ τοῦ στίχ. 39. ἔνθα διὰ βεβαίας διορθώσεως ἐξέδωκα ΕΥΞ ἀντὶ ΑΥΣ, ἢ ΑΥΕ. — στίχ. 36. τύχα, ἀναμφιβόλως εἶναι

ἀληθές. — στίχ. 38. *ιεροπλοῖς πάντας, εἶναι ἀβέβαιον· τὴν δὲ γραφὴν, ἠρῆας τοὺς ἐν τοῖς ναύοις, δὲν ἐπιτρέπει ἢ εὐρύτης τοῦ στίχου· οὔτε ἠδυνήθη, φρονῶ, νὰ προστεθῇ ἱερεῦσι εἰς τὸ ἐν τοῖς ναύοις, διότι οὐχὶ ἅπαντες οἱ ἱερεῖς κατώκουν ἐν τοῖς ναοῖς, ἀλλ' ἅπασαι αἱ ἱέρειαι.* — στίχ. 40. ἐφ. ἡ δοτικὴ τοῖς β[ασ. κ. τ. λ. σημαίνει τὸν χρόνον, δηλ. θυσίαι ἀφιερωμένοι πρέπει νὰ τελεσθῶσιν ἐν ταῖς πανηγύρεσι, κ. τ. λ. Ἡ πανηγυρίς δ' αὕτη βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀνετέθη εἰς τὸν βασιλέα· καθότι εἶναι ἀληθέστατον, ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ἐπανηγύρησαν τὰ γενέθλια τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι τὰ μάλιστα ἠνόουν αὐτὸν καὶ ἀμοιβαίως ὑπ' αὐτοῦ ὠφελήθησαν διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ὀρίων αὐτῶν. Πλεν. Λεσβιακ. σ. 108. Τὰ ἐπίλοιπα εἰσὶ φανερά ὀπωσοῦν εἰς τοὺς ἐμπείρους.

Β'.

Ἐν Μυτιλήνῃ (ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν Ἀρμενίων).

καὶ θάνον ἀτρέστῳ μαρνά[μενοι πολέμῳ·
 συμμα[χίαν δ' οἷ] δ' [ἀγ]εμόσιν θέμενο[ι . . .
 πατρίδι τ[ὰ]ν κλεινὰν ὠπασα|ν ἀγλαίαν.
 ἦ ρ' ἐτύμως τό[δ]ε σᾶμα λέοντες [ἔχοισ' ἅμα τοῖς δε.
 οἱ μὲν γὰρ θηρῶν φέρτατοι, οἱ δὲ βρο[τῶν.

Στίχ. 3. ἐξηφανίσθη τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ, εἴτε τοῦ βασιλέως, λόγου χάριν « Βασιλῆος, Πτολεμαίου, Ῥωμαίων ». — Λέοντες ἐπὶ τοῦ τάφου ἦσαν ἐκτετυπωμένοι. — Ἐτύμως δηλοῖ δικαίως (iure), καθὼς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν ἀληθῶς (verum), μὲ μικρὰν διαφορὰν τῆς σημασίας.

Γ'.

Ἐν τῇ πόλει Μυτιλήνῃ.

Σοὶ πλάκ' ἀν' ἦ[μαρ] ἀνῆκε κόρη Διὸς ὕδατόεσσα
 πηγῇ, Νυμφάων, Ὀρφίτε, νᾶμα Φίλον·
 ἐνθα πάλαι βασιλῆες ἀπὸ πτολέμοιο καμόντες
 ἔγχεα καὶ κόρυθας κάθεσσαν ἵππολόφους·
 ἐξ οὗ δὴ Δορύκναμα τεὸς λάχεν οὔνομα χῶρος,
 χῶρος ἐλαιηρῆ τερπόμενος λιβάδι.
 πάντα δέ σοι νῦν ταῦτα δι' ἐργατῖναις παλάμαισιν
 τρισσὸν ὑπὸ λυκάβαν Γραμματικὸς τελέω.

᾽Ορφίτος, Ῥωμαῖος πολίτης (οὐχὶ ἐξ οἰκογενείας ὑπατικῆς), εἶχεν ἐν Μυτιλήνῃ κτῆμα *Δορύκναμα* καλούμενον, ἐν ᾧ λίμνη τις ὑπῆρχεν, ἀπὸ τοῦ δόρυ καὶ *νάμα* προσλαμβανομένου τοῦ στοιχείου *κ*, τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐνταῦθα ἐλευθεριώτερον παράγεται.—Σοί, ἀναφέρεται εἰς τὸν ᾽Ορφίτον.—« Πλάχα » πεφυτευμένον ἄλσος, ὡς καὶ περὶ τῆς θαλάσσης λέγεται *πλάξ*. « Ἄν ἤμαρ ἀνιέναι » εἶπεν ὁ συνθέτης, ἀντὶ « ἐς φάος » ἐλευθερίως καὶ τοῦτο.—στίχ. 4. σημειωτέον « κάθθεσαν » καθῶς Σαφφῶ καὶ τὰ τριαῦτα.—στίχ. 5. « τεὸς » πάλιν τὸν ᾽Ορφίτον ἀφορᾷ.—Φαίνεται δέ, ὅτι τὸν ἀγρὸν τοῦτον ἐκαλλώπισε κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ᾽Ορφίτου γραμματικὸς τις ἀρχιτέκτων εἴτε κηπεύς ἐπὶ τριετίαν.—στίχ. 7. διὰ, φαίνεται ἀνήκουσα εἰς τὸ *τελέω*, ὡς λέγεται *διατελεῖν ὁδόν*.—στίχ. 8. *λυκάβαν* ἀντὶ *λυκάβακτα* ἑτερόκλητον ἐστί.

Δ'.

Ἐν Μυτιλήνῃ ἐν τῷ τῶν Ἀρμενίων κοιμητηρίῳ παρὰ τὸ ὑδραγωγεῖον.

A. Μάρκον Γράνιον, Γαίῳ υἱὸν, Κάρβωνα, ὑπογυμνασῖαρχήσαντα θεᾶς Σεβαστᾶς καρποφόρῳ Ἀγριππείνας καὶ ἀγορανομήσαντα δις, καὶ δρομαγετήσαντα, Θεοδώρα Μηνοφίλῳ τῷ καὶ Γλύκωνος τὸν ἄνδρα ἀγαθᾶς μνάμας ἕννεκα καὶ παίσας τειμᾶς καὶ εὐνοίας τᾶς εἰς ἑαυτ[άν]ν.

B. [Γαῖον ;] Γράνιον Μάρκῳ [υ]ῖον, Κάρβωνα], παίσας ἀρετᾶς ἕννε[κα, κ.τ.λ.

Ἐπάρχει νόμισμα Μυτιληναϊκὸν, ἐν ᾧ ὁ τε Γερμανικὸς ἐπικαλεῖται θεὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ θεὰ *Αἰολίς* (Πλεν. Λεσβ. σ. 113.). Καὶ ἐν τῇ Ἀσιανῇ δὲ τῆς Αἰολίδος ἐπιγραφῇ ἡ αὐτὴ Ἀγριππίνα λέγεται θεὰ *Αἰολίς* καρποφόρα· καρποφόρος δὲ καλεῖται μὲ τὸ ἐπίθετον τῆς Δήμητρος, διότι ἐν τῇ Λέσβῳ ἐγέννησε τὴν Ἰουλίαν (Τακίτ. Χρονικ. II, 54.). Κολακεύοντες δ' αὐτὴν καὶ Αὐγούστην λέγουσι.—« Δρομαγέτης » δὲν σημαίνει τὸν ἐπιστάτην τοῦ δημοσίου δρόμου (ἀγγαρείας), καθὼς ὁ

Γέσνερος ἐνόμιζεν, ἀλλὰ τὸν ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῦ δρόμου φύλακα, ὁποῖος ἐν Ἀθήναις ὁ Λαμπαδάρχης τοῦ ἐν τοῖς ἀγῶσι μετὰ λαμπάδων ἐκτελουμένου δρόμου. Β. Ἀνήκει εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ Α. ἐπιγραφή ἀναφέρει. Περὶ τῆς διαλέκτου παράβαλε τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν.

Ε'.

Ἐν Πάφλοισ (τούτέστιν εἰς τὰ Θερμὰ τῆς Μυτιλήνης)
παρὰ πηγὴν.

Ἄ Βόλλα καὶ ὁ δᾶμος
Εἶδομενέα Εἶδομενέως
τὸν εἰρέα καὶ ἀρχειρέα καὶ
ἀγωνοθέταν καὶ πανηγυριάρχαν
τᾶς Θερμιακᾶς πανηγύριος,
ἐπιτελέσσαντα ταῖς [θυσί]αις
πα[ί]ταις, εὐσεβίας μὲν τᾶς
πρὸς τοῖς θεοῖς, [φιλοτειμίας
δὲ τᾶς πρὸς τὴν πόλιν, γράφ. ἕνεκα.

Αἱ Μυτιληναῖκαὶ ἐπιγραφαὶ ὅτε μὲν πανηγυρίαν ἔχουσιν, ὅτε δὲ πανάγουριν, ἀλλὰ τὸ δεύτερον συχνότερα.—στίχ. 6. ΗΡΩΝΑΙΣ ἀντὶ θυσίαις, σοφῶς ἀναγινώσκει λόγιός τις νέος, ἀλλὰ τὸ ἠρῶναι ἐστὶν ἀλλότριον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης· ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ ἄλλοθεν γνωστοῦ ἀπαιτεῖ θυσίαις — Παῖσαις ἔγραψα ἐκ τῆς χρήσεως, ὡς καὶ ἐν ταῖς Λεσβιακαῖς πολλάκις ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾶται, ἀντὶ πᾶς, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ πᾶνος παντὸς γινόμενον, λέγεται παῖς, ὡς τιθεὶς ἀντὶ τίθετες τιθέντος.

ΣΓ'.

Παρὰ τὴν Μυτιλήνην.

Ἄγαθᾶ τύχα,
Ἄ Βόλλα καὶ ὁ
δᾶμος Εὐξέ-
νον ᾤ, τὸν ἀγωνο-
θέταν καὶ πανηγυριάρχαν πᾶν
Εὐξένω τῷ ἀρ-
χειρέος, ἀπύ-

γονον Εὐξέ-
νω Β, τῷ γυμνα-
σιάρχῳ καὶ πρ-
ώτῳ στραταγῷ.

Στίχ. 10. Β. δηλοῖ ὅτι ὠνομάσθη καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς, Εὐξενος. Οὕτως ἐάν τις εἶχεν, ἐκτὸς τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ πάππου τὸ ἐπώνυμον, ἔπρεπε νὰ γραφθῆ Γ, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Ἀλλὰ Β δὲν δύναται νὰ γραφθῆ, διότι προστίθεται πᾶν Εὐξένῳ. Συμφερότατον λοιπὸν ἐστὶ ΣΤ εἴτε Β, ὅπερ ὁ Σεστίνος προτείνει. Διότι οὗτος ὁ Εὐξενος εἶναι ἀπόγονος τοῦ Εὐξένου Β. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπόγονος εἶναι ὁ ἔγγονος τοῦ ἐγγό-
νου, διότι καὶ οἱ ἔμμεσοι συγγενεῖς μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐπεκλή-
θησαν, ὁ Εὐξενος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου μνημονεύει τὸ ἐπίγραμμα, ὑπῆρξε τοῦ Εὐξένου ΣΤ.

Ζ.

Εἰς τὰ θερμὰ λουτρὰ τῆς Μυτιλήνης.

Ἄγαθᾶ τύχα,
ἂ βόλλα
καὶ ὁ δᾶμος
Λ. Ἀντώνιον, Λ. Ἀν-
τωνίῳ Σερβιλίῳ
υἱὸν, Σερβίλιον, τὸν
εἰρέα καὶ ἀρχειρέ-
α καὶ ἀγνοθέταν
καὶ παναγυριάρχαν
τᾶς Θερμιακᾶς πα-
ναγύριος, [εὐσεβι]
ας μὲν [τᾶς πρὸς τοῖς]
θεοῖς, φιλοτειμίας δὲ τᾶς
πρὸς τὰν πόλιν.

Η'.

Εἰς τὰ θερμὰ λουτρὰ τῆς Μυτιλήνης.

Ἄγαθᾶ τύχα,
ἂ Βόλλα καὶ ὁ δᾶμος

Καστ[ρ]ι[κιον] Καστ[ρ]ι-
κίω τὸν εἰρέα καὶ ἀρχ-
ειρέα καὶ ἀγωνοθέ-
ταν καὶ παναγυριά[ρχ]αν
τᾶ[ς] Θερμι|ακᾶς πανα-
γ[ύρ]εος, ἐπι[τ]ε[λ]έ[σα]ντα
[ταῖς] θ[υσί]αις παίσαις,
ε[ὑσεβί]ας μὲν π[ρ]ὸς τ[ο]ῖς
θ[εοῖς] φιλοτ[ειμί]α[ς] [δ]ὲ
π[ρὸς] τὰν π[όλιν].

Θ'.

Παρὰ τὴν Μυτιλήνην.

Ἄ βόλλα καὶ ὁ δᾶμος
Αὔλον Κλώδιον Περει-
νανόν, στροταγήσαν-
τα ἀγνώως καὶ εὐσταθέως
ἐν καιροῖς ἐπιμελητᾶς
δευομένοις, τὸν εἰρέα
καὶ ἀρχειρέα, καὶ λόγιον,
πρύτανιν, ἀγωνοθέταν
ἐν ἑνιαυτῷ, πεπληρώκον-
τα δὲ καὶ τὰν ἐν τᾷ πρώτῳ
πατρίδι καὶ νεωκόρῳ Περ-
γαμηνῶν τῶν συγγενέων
πόλει τὰν ἐπώνυμον
ἀπὸ βασιλέων πρυτανῆτα[ν],
ἂν ἐκ γένεος διαδεξάμενος
τοῖς τᾶς ἀξίας βασμοῖς
ἀνελόγησε.

Μὲ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ἐξαιρουμένης τῆς λέξεως ἀξίας, συμφωνεῖ τὸ Θυατιρηνὸν μάρμαρον, καὶ μάλιστα ἡ λέξις « βασμοῖς » ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στίχου ἀκεραία ὑπάρχει· ἐντεῦθεν καταστρέφεται ἡ διόρθωσις τοῦ Γεσνέρου « Βασιλικοῖς ». Τοῦτο δὲ μόνον εἶναι θαυμαστὸν, ὅτι εἰς τὰ Θυατιρηνὰ μάρμαρα ἐν δυσὶν ἀντιγράφοις στίχ. 4. ὑπάρχει ΕΥΣΤΑΘΕΩ (οὐχὶ εἰς τὸ τρίτον), καὶ εἰς ἅπαντα τὰ τρίτα στίχ. 12. ΣΥΝΓΕΝΕΩ, ἔφε-

ξῆς δὲ καὶ εἰς τινα ἀντίγραφα τοῦ Λεσβίου λίθου, καὶ διότι ἐν τῷ
Θυατιρηνῷ παρελείφθη ἡ φράσις στίχ. 4. « ἀπὺ βασιλέων πρυ-
τανίαν », οὕτως ὡς ἐτέθη « τὰν ἐπώνυμον » ἐκ χρήτεως ἀρκε-
τὰ γνωστικῆς ἑλλειπτικῶς τοῦ « ἀρχάν ». Πιστεύω δὲ, ὅτι ὁ λιθο-
τόμος, ὅστις ἐκ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Μυτιληναίου λίθου ἀντέ-
γραψε τὸ ἰδικόν του, ἀπεπλανήθη ἀπὸ τοῦ στίχ. 14. μέχρι τοῦ
15. στίχ. διὰ τὸ ὁμοιόαρκτον, καὶ ἔπειτα δὲν ἀνεπληρώθη ἡ
ἑλλειψις, διότι καὶ ἐκείνων παρελειφθέντων, τὰ ὁποῖα εἶπον, εὐω-
δοῦτο ἡ ἔννοια. — « Λόγιον καὶ πρύτανιν » παραβλητέα εἰσίν·
ὑπῆρξεν οὗτος λόγιος καὶ πρύτανις καὶ ἀγωνοθέτης κατὰ τὸ αὐτὸ
ἔτος. — « Πρώτα » δὲν στοχάζομαι, ἕπερ ἐν ἄλλοις ἐπαρατή-
ρητα, ὅτι εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται, διότι πρώτη πατρίς τῶν Περ-
γαμηνῶν ὑπῆρξεν ἡ πόλις Αὐλος, δευτέρα δὲ ἡ Λέσβος· πρώτη
δὲ λέγεται αὕτη μεταξὺ τῶν Ἀσιανῶν πόλεων, ὡς ἐὰν ἐλέγετο:
τᾶ πατρίδι τᾶ πρώτα. Ἄν καὶ ἡ πόλις ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Καρα-
κίλλου νομίσμασιν μετεχειρίσθη τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ἐκαλεῖτο μο-
λαταῦτα καὶ πρότερον οὕτω. — Νεωκόρος, ἦτο πόλις τῶν Περ-
γαμηνῶν, μετὰ τὸν Αὐγουστον κτισθεῖσα· ἐπὶ τῶν νομισμάτων
δὲν εἶναι ἐν χρήτει τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου. Ἡ
ἔννοια δὲ εἶναι: τὴν ἀπὸ τῶν βασιλέων ἀφαιρεθεῖσαν πρυτανείαν
ἐπειδὴ διὰ κληρονομικοῦ δικαιώματος ἐπέτυχεν, ὑπῆρξεν ὁμοία
καὶ ἴση τῶν βαθμῶν τῆς ἀξίας αὐτῆς, τούτέστιν ἔφθασε διὰ τῆς
ἀρετῆς τὸν βαθμὸν τῆς ἀξίας. — « Βασμούς » διδάσκει ἡδὴ
Στέφ. ὁ Θεσ. ὅτι εἶναι βαθμὸς τιμῆς εἴτε ἀξιώματος. Οὕτως
τὸ ἀνα.λογεῖν διατηρεῖ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Κακῶς δὲ ὁ Γέσ-
νερος καὶ ὁ ἐν Λεξ. Ἑλλ. τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐξήγησιν αὐτοῦ
ἀκολουθῶν Σνεϊδέρος μεταφράζουσιν *adscript* (προσέγραψε)
annumeravit (ἐπαρίθμησε).

Εἰς τὰ θερμὰ τῆς Μυτιλήνης ἐπὶ μαρμαρείου βάσεως.

Γ.

Ἄγαθ[ᾶ] τύχ[α],
ἀ·βόλλα καὶ ὁ δᾶμος
ἐτείμασεν Αὐρ. Ἄρ-
τεμίδωρον δις τῷ Ἰμ-
εναίῳ, βολλευτὰν ἀγωνο-
θετήσαντα καὶ πανηγυριάρχ[ῆ]σαντα
ἐνδόξως καὶ φιλοτείμως.

ΙΑ΄.

Ἐν Μυτιλήνῃ.

Ὁ δᾶμος (ἐν στεφάνῳ)
Ἀπολλών[ι]ε Μενάνδρ[ου]

Χρηστέ χαῖρε.

Ἀπολλωνί[α] Ἀπολ-
λωνίου [θυ]γ[άτ]ηρ

γυ]νή | δέ] Ἀ[σ]τί[ου]

χρη[σ]τ[ή] [χαῖρε].

Οὐδὲν συχνότερον εἰς τὰ ἐπιτάφια ἐπιγράμματα, ἐν οἷς ὁ δῆμος ἐν στεφάνῳ ἐγγεγλυμμένος.

ΙΒ΄.

*Εἰς Μυτιλήνῃν, κατὰ τὴν εἰς κώμην Χάλακα ἀγού-
σαν ὁδόν.*

Αὐρήλιο[ς] Γεντιανός, ὁ καὶ
Ζώσιμος, Μιτυλη[αῖ]ος βουλευ[υτῆς],
τὸ ἡρῶον ἐξή[ρ]τησε ἐμαυτῶ
καὶ τῆ γυναικί μου Διογενιαν[ῆ]
καὶ τοῖς τέκνοις.

Ἐξήρτησε καὶ οὐχὶ ἐξήρτησα.

ΙΓ΄.

*Ἐν Λέσβῳ, κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ἀκροῦρι, ἐὰν δὲν ἀπα-
τῶμαι, ἀγούσαν ὁδόν.*

Αὐρ. Θυ[η]ρῶρος[... φ]όρου κατε[τε]ύασα τέ[ν] λη]ν[δν]
ἐαυτῶ καὶ τῆ συμβίῳ καὶ τοῖς συνεγγόνοις· [εἰ] δέ τις
ἔτ[ερον] πτ[ῶ]μα ἐμ[βλήσ]εται], δώσει τῷ τ[αμείῳ] . . .

στίχ. 3. « ἐαυτῶ » οὕτω γραπτέον καὶ οὐχὶ ἐμαυτῶ.— στίχ.
4. « ἐμβλήσεται » εἶναι ἀναμφίβολον, ἂν καὶ ὁ σχηματισμὸς
οὗτος δὲν εἶναι Ἀττικὸς. Ὀλόκληρος ἡ φράσις αὕτη ἐκ τῶν ἐ-
πιφραφῶν εἶναι γνωστή.

ΙΔ΄.

Ἐν Μυτιλήνῃ ἐπὶ μαρμαῖρου.

Τὸ ἐπίγραμμα, καθὼς νῦν ἀναγινώσκεται, συνίσταται ἀτε-

χνώτατα ἐκ πεζοῦ λόγου καὶ μελῶν ποιήματος, ἀλλ' οὔτε πολὺ καλλίτερον, φαίνεται, ὑπῆρξε τὸ ἐπιτάφιον τοῦ ἐπισήμου τούτου ποιητοῦ, ἀν καὶ εὐκόλως δυνατόν ἦτο νὰ κατασκευασθῇ στίχος ἐντεῦθεν, καθὼς καὶ ἐφεξῆς ἐν ἀρχῇ· « Κεῖνος] ὁ πάντα σοφὸς καὶ Μουσ[ά]ων ὄχ' ἄριστος », ἀλλὰ τυπὼν τὰ γεγραμμένα.

‘Ο πάντα σοφὸς καὶ Μουσῶν ὄχ' ἄριστος

‘Αλκιβιάδης Βυζάντιος ἐνθάδε κείμεαι,

‘Ελλήνων πάντων ὄρνις ἀοιδότατος.

Λουκιλλιανὴ δέ μοι ἦν παράκοιτις,

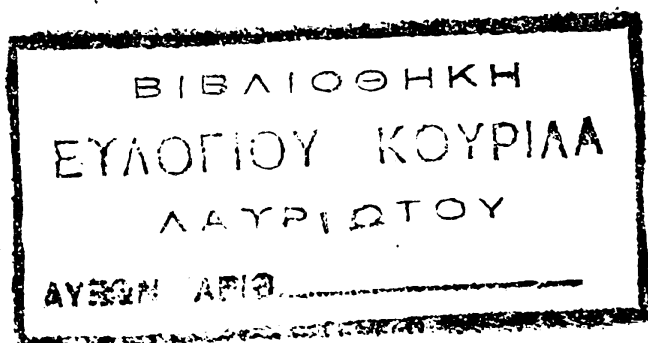
ἥς ἐκ δαπαν[ῶ]ν τύμβος ἔχει κλυτὸς

Λέσβῳ ἐνὶ χώρῳ, ἣ δ' εὐδαίμων Μυτιλήνη

σῶμα μετ[ῶ]κίσατο.

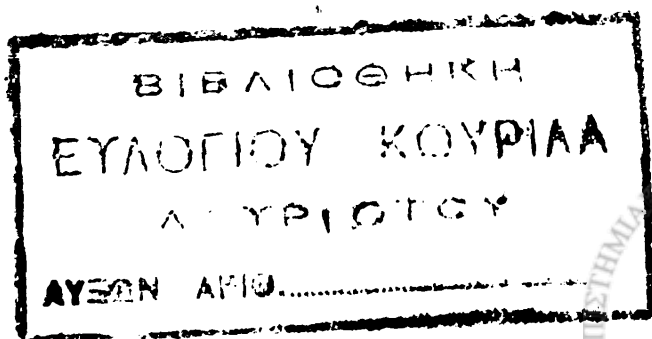
στίχ. 1. ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ συναρμογὴ « ἄριστος Μουσῶν » ἄριστος κατὰ τὴν ποίησιν.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. ή. στίχ. μείζον. σελ. 7. στίχ. 1. και έκυρίευσαν. σελ. 9. στίχ, 18. σημαντικωτέρων. σελ. 10. στίχ 1. εξαίρετως. στχ. 10. κατοικούντας. στχ, 19. έπονομ. στχ. 31. συνδυάζει. σελ. 11. στχ. 22. και σελ. 14. στχ. 13. προσδιωρίσθη. σελ. 15. στχ. 2. κατηγή. σελ. 16. στχ. πληθυσμού. στχ. 6. Πλουσιωτέρως. σελ. 19. στχ. 20. τρόπω. σελ. 20. στχ. 6. όμβρων. σελ. 22. στχ. 11. τετταράχοντα. σελ. 24. στχ. 27. παρακατιόντες. σελ. 26. στχ. 10. έταξείδευον. σελ. 27. στχ. 20. χαμμίαν. σελ. 29. στχ. 13. προκριτωτέρα. σελ. 36. στχ. 3. μέσον. στχ. 24. συνήθροισε. στχ. 25. τείχη. στχ. 26. διά νά μήν ήναι. σελ. 36. στχ. 2. έχαλκογράφησαν. σελ. 38. στχ. 29. διαιτώμενοι σελ. 39. στχ. 32. προτιμότερον. σελ. 45. στχ. 2. παραδόσεις. σελ. 46. στχ. 31. μήτηρ. σελ. 48. στχ. 11. τί τδ δώσαν. σελ. 48. στχ. 29. μετηνάστευσαν. σελ. 49. στχ. 26. εύφορωτάτας. σελ. 52. στχ. 5. μεταναστεύσεων. στχ. 26. Τρωάδος. σελ. 53. στχ. 8. μαρτυρεί. στχ. 15. αύταπόδεικτον. σελ. 55. στχ. 30. κατήκοοι. σελ. 60. στχ. 6. Όδυσεια. στχ. 26. Παισιδικη. σελ. 61. στχ. 28. όγδοήκοντα. σελ. 62. στχ. 15. Δωριέων. σελ. 66. στχ. 31. ρίφθεισα σελ. 68. στχ. 23. Ροιτελου. σελ. 69. στχ. 15. άχταϊται. σελ. 70. στχ. 28. Αντιφώντι. σελ. 75. στχ. 28. δέν. σελ. 76. στχ. 24. θεωρούμεν. σελ. 82. στχ. 8. παραδοθείς. σελ. 87. στχ. 8. μεσοῦντος. σελ. 88. στχ. 32. κόμμα. σελ. 92. στχ. 16. ήρχισε. στχ. 27. παρεδόθησαν. σελ. 103. στχ. 2. έλαβε. σελ. 104. στχ. 11. άρμοστής. στχ. 16. όρια. σελ. 30. Κλαζομενάς. σελ. 105. στχ. 9. πολλαί. σελ. 107. στχ. 29. είχεν έμπιστευθη. σελ. 108. στχ. 6. άγνοούντα. σελ. 110. στχ. 20. του Προυσία. σελ. 115. στχ. 1. ΠΡΩΤΗ. σελ. 123. στχ. 7. Αντιφώντι. στχ. 16. παροχη. σ. 125. στχ. 20. Έρέσιος. σελ. 128. στχ. 31. ναυτελλαν. σελ. 134. στχ. 8. ΑΚΡΑΙΟΙ. σελ. 137. στχ. 27. ΑΡΜΗ. σελ. 138. στχ. 13. στεφανούται. σελ. 147. στχ. 4. διατετυπωμένη. σελ. 161. στχ. 16. πανδαμάτορος. σελ. 172. στχ. 4. Δίαντος και. σελ. 179. στχ. 24. έλειψαν. σελ. 183. στχ. 15. ματαίως. σελ. 200. στχ. 23. τολμηράς. σελ. 205. στχ. 27. διευκρίνισιν. σελ. 222. στχ. 10. εκδωσάντων. στχ. μετενεγκόντων. σελ. 242. στχ. 25. όλίγον περισσότερον. σελ. 265. στχ. 3. χιόνα. σελ. 267. στχ. 11. Μουσειώ. στχ. 27. έξιστόρησε. στχ. 30. Έπερ Άρχ. σελ. 269. στχ. 14. άφορώντων. στχ. 22. έάρμοδιώτερον. σελ. 270. στχ. 21. άξιώτερον. σελ. 272. στχ. 10. έφείλκυσε.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

—ο—

ΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

Γρηγόριος Καλαγάνης Λέσβιος.	τῆς Ῥόμπης.
Δόκτωρ Λύθ ἱερεὺς τῆς Α. Μ.	Σταυρῆς Κενσανλῆς.
Ἄμαλίας.	2 Γεώργιος Ἀργυριάδης μουσικο-
Ὁ Πανιερώτατος Καλαβρύτου	λογιώτατος Μακεδῶν.
Βαρθολομαῖος Λέσβιος.	Νικόλαος Δημητρίου.
Ὁ Πανιερ. Φθιώτιδος Ἰάκω	Γεώργ. Λέσβιος μουσικοδιδάσκ.
βος Λέσβιος.	Παναγιώτ. Μαυρουδῆς Λέσβιος.
Σ. Κουμανούδης ἕκτακτος κα-	Χρῦσανθ. Ἰωαννίδης Θεσσαλον.
θηγητής.	Γεώργιος Καραμάνος Λέσβιος.
Ε. Καστόρχης καθηγητής.	Μιχαήλ Καραμάνος Λέσβιος.
Σ. Βίλκιος καθηγ. τοῦ γυμνασ.	Ἰγνάτιος Μαλεΐδης Λέσβιος.
Ἰωάν. Κωνσταντινίδης ἀντισυν-	Γεώργιος Πούμπορος.
ταγματάρχης Λέσβιος.	Ἰωάννης Πούμπορος.
Ε. Φωτιάδης Στρατιωτικὸς ὑ-	Ἰωάννης Ἀθ. ἱερέως Καλούδης
πεπιμελητής Λέσβιος.	Ἐπιδαύριος.
Γρηγόριος Μουζάλας λοχαγὸς	Ἰωάννης Καλομοίρης Σάμιος.
Λέσβιος.	Περικλῆς Λουλούδης Ἄνδριος.
Π. Ἀλέξανδρος ὑπολοχαγὸς	Ἀλέξανδρος Π. Θεαγένης Βυ-
Λέσβιος.	ζάντιος.
Μιχαήλ Λαμνῆς Λέσβιος.	Νικόλαος Βαλέττας.
Κακλυμακᾶς παρὰ τῷ Φρου-	Ξ. Θ. Ἀλκαίου Λέσβιος.
ραρχ. Ἀθηνῶν.	Μιχαήλ Ῥάλλης Λέσβιος. 2
Ἀγαθάγγελος Λαμπύρης.	Ἐμμαν. Ἀντωνιάδης Λέσβιος.
Χριστόδουλος Α. Ζάκας.	Γεώργιος Παγῶν.
Πορφύριος Νικολαΐδης.	Βασίλειος Βορδόνης.
Ἀθανάσιος τῆς Νέας Σκῆτης	Νικόλαος Πολίτης.
Μακεδῶν,	Γεώργιος Καραμίτσας Λέσβιος.
Ἀθανάσιος Κύρου Μακεδῶν.	Νικόλ. Δ. Νικολαΐδης Κυμαῖος.
Ἀρχιδιάκ. Γρηγόριος Λέσβιος.	Λάζαρος Δρουτζιάνος ἐκ Βου-
Ἀμφιλόχιος Γαρδέλης ἱερεὺς	Μ. Νικολαΐδης.

κορεστίου.*	Γ. Ἀντωνόπουλος.
Νικόλαος Ι. Κοζηνός.	Νικόλαος Βαρούχας.
Ἄθανάσ. Σαραντίδης Λέσβιος.	<i>Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει.</i>
Κωνσταντῖνος Τζουχλος.	Ἐπιφάνης Πρωτοσύγκελος τῆς
Λορέντζος Μ. Καίρης.	Α. Π. Κύριος Ἀγάπιος.
Δημήτριος Γ. Βαρνακιώτης.	Ἐπιφάνης Ἀρχιδιάκονος τῆς Α.
Ἐμμανουήλ Ν. Ξανθός.	Π. Κύριος Διονύσιος.
Γεώργιος Δ. Πιτζιπιός.	Ἐπιφάνης Α. Π. Δευτερεύων Κύριος
Ἄθανάσιος Σαραντίδης Λέσβιος.	Ἰγνάτιος.
Δημήτριος Κηρίκος.	Ἐπιφάνης Α. Π. Τριτεύων Κύριος
Κωνσταντῖνος Γριμάλδης.	Ἰωακείμ.
Γεώργιος Α. Μωραΐτης.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ἱεροδιάκονος Κύ-
Βασίλειος Κτενᾶς.	ριος Πανάρετος Τουρνοβίτης.
Μιχ. Πετρίδης Θεσσαλονικεὺς.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ἱεροδιάκονος Κύ-
Γεώργιος Ι. Μαυροκορδάτος.	ριος Γαβριήλ Σάμιος.
Γεώργιος Κ. Πάνος Μακεδών.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ἱεροδιάκονος Κύ-
Δημήτριος Ι. Νικολαΐδης.	ριος Χρῦσανθος.
Κωνσταντῖνος Νικολάου.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ἱεροδιάκονος Κύριος
Ἐμμανουήλ Ι. Ξανθός.	Κρήτης Κύριος
Αὐγουστος Π. Ὀλύμπιος.	Χρῦσανθος.
Εὐστράτ. Κ. Κυριαζῆς Λέσβιος.	Ἐπιφάνης Α. Σ. Ἀρχιδιάκονος Κ.
Παντολέων Παπουτζόπουλος.	Ἰγνάτιος.
Ξενοφῶν Μοναστηριώτης.	Οἱ Ἐπίσκοποι τοῦ Ἀγ. Κρήτης.
Δημήτριος Εὐσταθίου Βαρναῖος.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ἰωακείμ.
Ἰωακείμ Ἀποστόλου Τζαουσό-	Ἐπιφάνης Α. Π. Χερρόνητου Κ. Μελέτιος.
γλου Λέσβιος.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ῥεθύμνης καὶ Αὐλοποτά-
Χαράλαμπος Πασχάλης.	μου Κ. Καλλίνικος.
Εὐστ. Παππαδόπουλος.	Ἐπιφάνης Α. Π. Κυδωνίας καὶ Κισσάμου Κ.
Ἀλέξανδρος Μανέσης.	Κάλλιστος.
Ἡλίας Βενέσκος ἐκ Βουκορε-	Ἐπιφάνης Α. Π. Πέτρας Κ. Δωρόθεος.
στίου.	Ἐπιφάνης Α. Π. Ἱερᾶς καὶ Σιτείας Κ. Ἰλα-
Ἰωάννης Δρόπουλος.	ρίων.
Δημήτρ. Εὐσταθίου Βαρναῖος.	Ἐπιφάνης Α. Π. Πανιερ. Μ. Μηθύμνης Κύ-
Χ. Παῦλος Βλάχας.	ριος Αὐξέντιος.
Θεόδωρος Ἰωάννου Βαρναῖος.	Ἐπιφάνης Α. Π. Πανιερ. Μ. Ἄρτης Κ. Σω-
Παναγιώτ. Ἰωάννου Βαρναῖος.	φρόνιος.
Παναγιώτ. Ἰωάν. Γέροντας.	Ἐπιφάνης Α. Παν. Ἀρχιδιάκονος
Παναγιώτης Κοκόλης.	

- Κ. Ματθαῖος.
 Ὁ τοῦ Σεβ. Γέροντος Ἐφέσου Ἀρχιδιάκονος Χρῦσανθος ἐξ Ἰωαννίνων.
 Ὁ τοῦ Σεβ. Γέροντος Ἐφέσου Κασσῆρος Κ. Ἄνθιμος.
 Ὁ τοῦ Σ. Γέροντος Ἡρακλείας Ἀρχιδιάκονος Κ. Χρῦσανθος.
 Ὁ τοῦ Σεβ. Γέροντος Ἐφέσου Ἰγνάτιος ἐκ Προικονήσου.
 Ὁ τοῦ Ἁγίου Βοδενῶν Ἀρχιδιάκονος Ἀγαθάγγελος.
 Ὁ τοῦ Σεβ. Γέροντος Ἐφέσου καφετζῆς Γεώργιος Λαίριος.
 Ὁ Θεοφ. ἅγιος Τρίκκης Κύριος Προκόπιος.
 Ὁ τοῦ ἁγίου Τρίκκης Ἱεροδιάκονος Κ. Ἄνθιμος ἐκ Μελενίκου.
 Ι. Α. Φιλαλήθης.
 Α. Χαρίλαος.
 Β. Δ. Καλλιφρων.
 Ὁ ἐκ Βιτωλίων Δημήτρ. Ἰωαννίδης.
 Ι. Παππαδόπουλος.
 Ὁ Πορτάρης τῆς τοῦ Χρισ. Μ. Ἐκκλησίας Κ. Κύριλλος.
 Π. Στρατηγόπουλος.
 Ἀλέξανδρος Στρατηγόπουλος.
 Βασίλειος Ἀσκληπιάδης.
 Ὁ Μέγας Σύγκελλος Κ. Παῖσιος.
 Ὁ Λαμπαδάριος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλ. Κ. Ἰωάννης.
- Οἱ ἔμποροι Μυτιληναῖοι.
 Βασίλειος Π. Κούμπα.
- Ἀντώνιος Χλιμίτζα.
 Τζάννος Κωνσταντινίδης.
 Δημήτριος Καρᾶ Παναγιώτου ἀντιπρόσωπος Μυτιλήνης.
 Α. Βασιλειάδης.
 Γεώργιος Μ. Χ. Πιτῆ.
 Γεώργιος Ἐμμανουήλ.
 Σίμος Παναγιώτου.
 Ἰωάννης Συνόδη.
 Νικόλαος Μ. Σκαμπαβία.
 Κωνσταντῖνος Ν. Σιμανδῆρη.
 Μιχαῆλος Ἰωάννου.
 Παναγιώτης Χ. Νικολάου.
 Βαγιάννης Σημανδῆρη.
 Παναγιώτης Χ. Ἐμμανουήλ.
 Δημήτριος Παππαδόπουλος.
 Γρηγόριος Μεσσαραπάνος.
 Νικόλαος Μπίτζζου.
 Δ. Ν. Ἀφεντέλης.
- Οἱ ἐν Μυτιλήνῃ.*
- Ὁ Πανιερ. ἅγιος Μυτιλήνης Κύριος Καλλίνικος. 10
 Ὁ Ἀρχιμανδρ. Κύριος Βενιαμὴν Σιναίτης. 10
 Ὁ παρὰ τῆ Α. Π. Κύριος Πορφύριος. 5
 Ὁ παρὰ τῆ Α. Π. Κ. Μελέτιος ἐξ Ἐρεσσοῦ. 5
 Ὁ παρὰ τῆ Α. Π. Κ. Θεόκλητος.
 Μιχαῆλ Γρημάνης.
 Ἀθανάσης Σημανδῆρη.
 Μανουήλ Ψακῆς.
 Κωντῆς Μπουρνάζου.
 Νικόλαος Καγκάνη.
 Παναγιώτης Κούμπα.

Γρηγ. Δημητρίου Παπάζογλος.	Ζ. Α. Σβύλαριτζ.
Μ. Χ. Δημητρίου.	Ἄποστολος Δ. Τζακώρη Φαρ- μακοπώλης.
Παναγιώτης Μητρέλλια.	Φωτεινός Γρημάνη.
Ἄθανάσιος Μητρέλλια.	Ξ. Καραπαναγιώτης.
Μ. Χ. Δ. Ἀλατζᾶ.	Μιχαήλ Ἰακώβου.
Γιαννῆκος Μάνδρας.	Γρηγόριος Μ. Μπούχλιας.
Γρηγόριος Παπαζογλου.	Σίμος Κομνηνάκη.
Παναγ. Α. Ζιρμπίνη.	Θεοδόσιος Ι. Σημανδῆρη.
Γαβριήλ Χ. Γιαννάκη.	Γρηγ. Βαμβακέλη ἐξ Ἰππειους.
Ζαφείριος Ἀναγνώστου ἐκ Κα- τωτρίτους.	Α. Δ. Σκούρτελης.
Ἰωάν. Κωσταντινίδης.	Ἰωάννης Ἀντωνιάδης.
Π. Δ. Καρᾶς.	Νικόλαος Μαρίνου.
Ἀντώνιος Ἰωάννου.	Δημήτριος Ἰαννόπουλος.
Βασίλειος Δημητριάδης.	Εὐστράτιος Μειμάρη.
Παναγιώτης Χρηστέλη.	Ν. Σταμένης.
Μιχαήλος Γεωργιάδης.	Μ. Βασιλείου.
Γεώργ. Βασιλείου ἐκ Μανδα- μάδου.	Δ. Μ. Μιρίντζου.
Ἀργύριος Παπ. Ματθαίου ἐξ Ἄσωμάτου.	Κ. Σταυρίδου.
Νικόλαος Φωτιάδης.	Ἀντώνιος Γρημάνης.
Ἀλέξανδρος Γ. Πολιτάκη.	Δημήτριος Β. Κατζάνη.
Μαρῖνος Κονυδάρη.	Α. Π. Φουρτούνα.
Δημήτριος Νικολάου.	Μ. Ἰω. Ζιρμπίνη.
Γεώργιος Βυζάντιος.	Νικόλαος Χ. Κονδωνῆ.
Χ. Ι. Λαίλιος.	Γ. Ἀκάμας.
Ἰωάν. Ἀντωνίου Φωτῆ.	Ι. Β. Καρακούση.
Ἄποστολος Π. Πατζαούρα.	Νικόλαος Καρακούση.
Παναγιώτης Γρημάνη.	Γ. Πατσούρα.
Γ. Π. Χ. Ἀποστολέλης.	Χ. Γεωργιάδης ἐκ Πολυχνίτου.
Π. Α. Μπουρνάζου.	
Πάνος Σκαμπαβία.	
Κυριατζῆς Θεοδώρου.	
Γεώργιος Σταματίου.	
Δημήτριος Χ. Β. Καλάθου.	
Εὐστράτιος Δούκα.	
Γεώργιος Δημητρίου.	

Οἱ ἐν Μώρεια.

Ἡ Σχολή	2
Δουκάκης Βασιλείου.	
Ἀθανάσης Χριστόφα.	
Ἀθανάσιος Μπενιλῆς.	
Δουκάκης Β. Ζάκα:	
Ἀκίνδυνος Χριστοφίδης ἐξ Ἀ:	

Γεώργιος Συνόδη.
Σίμος Βασιλείου.
Ἰωάννης Σκαμπαβίας.
Βασίλειος Μουζάλας.
Ἀπόστολος Μ. Βαμβακᾶ.

Οἱ ἐν Πολυχνίτῳ.

Ὁ οἰκονόμος Χ. Π. Γεώργιος
Χ. Δημήτρης Μπάλης.
Ἀναγνώστης Χ. Γρηγορίου.
Εὐστράτιος Α. Ἀλληλοδιδά-
σκαλος.
Γεώργιος Ζηγούκης.
Εὐστράτιος Μπάλης.
Ἡ Σχολή.
Ὁ ἐκ τῆς Μονῆς Δαμανδρίου
Προκόπιος Ἱερομόναχος.
Χ. Ἀναγνώστης Ἀντωνίου.
Ἀναγνώστης Κουστομύρη.
Παναγιώτης Καβαδέλης.
Χ. Στρατήγης Χ. Ἐλευθερίου.
Παναγιώτης Δημητρίου Χ.
Στρατέλης.
Σάββας Χ. Εὐστρατίου.
Γεώργιος Δ. Εὐγενᾶ.
Στρατήγης Καρᾶ Σταμάτη.
Δημητ. Ἀντωνίου ἐκ Βασιλι-
κιώτου.

Οἱ ἐν Ἐρεσσῶ.

Σωκράτης Ἰωάννου.
Φώτιος Ἐμμανουήλ.
Χ. Σταυρῆς Παντελίδης.
Ὁ προηγούμενος Ἀνθιμος ἐκ
τῆς Μονῆς Πιθαρίου.
Ὁ προηγούμενος Χ. Ἰγνάτιος

ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ.
Συμεὼν Ἀντωνιάδης.
Μιχαήλ Ἀντωνιάδης.
Περικλῆς Λουκίδης.
Συμεὼν Χ. Δουκάκη.
Θεόφραστος Τζαννέτου.
Σπύρος Τζαννέτου.
Ἰωάννης Δρακούλη.
Δημήτριος Χαραλαμπίδης.

Οἱ ἐν Παλαιοκῆτῳ τῆς Γέρας.

Εὐστράτιος Ζωγράφος.
Νικόλαος Π. Κεφαλᾶ.
Γ. Ἰωαννίδης.
Παρασκευᾶς Εὐστρατιάδης.
Αὐαγγεληνὸς Παπ. Δημητρίου
Ἀλλήλεος.
Ξενοφῶν Γεωργιάδης.
Ἀργύριος Εὐστρατιάδης.
Θέογνις Κωνσταντινίδης.
Δημ. Π. Κεφαλᾶ.
Σωκράτης Εὐστρατιάδης.
Δημήτριος Γιαμελῆ.

Οἱ ἐν Μισαγρῶ.

Παναγιώτης Γεωργίου.
Ἰωάννης Χ. Εὐστρατίου.

Οἱ ἐν Πλωμαρίῳ.

Γ. Αριστείδης.
Ἰγνάτιος Γρηγοριάδης Μηθου-
μναῖος.
Δημ. Γ. Γεραγωτέλης.
Παναγιώτης Δ. Πουνάτζου.
Παπ. Βασίλειος Παπουτζάνης.

Παπ. Νικόλαος Κλήμης.
Χριστόδουλος Βουλαλαῆς.
Π. Δ. Τροϊζέλης.
Δ. Γ. Λαγουμτοῆς.
Δ. Γ. Παπουτσάνης.
Γ. Τσαμουρτσέλης.
Δ. Χριστοδούλου.
Μελανδινὸς Ἐμμανουήλ.
Νικόλαος Δ. Πούλιας.
Ἐμμανουήλ Δ. Σιταρᾶς.
Βασίλειος Μ. Παρπαγιάννης.
Παπᾶ Γεώργιος Πέτρου.
Δούκας Χ. Γ. Μαργετῆ.
Παναγιώτης Ἀναστασίου.
Δούκας Δ. Στέργου.
Δ. Π. Γεωργαντέλης.
Γεώργιος Σιταρᾶς.
Ἰωάννης Ι. Στυργιανοῦ.
Δ. Μ. Παρπαγιαννέλης.

Οἱ ἐν Παπάδω.

Σταῦρος Χ. Κωνσταντίνου.
Κομνηνὸς Κυριατζῆ.
Εὐστράτιος Γιακαλῆ.
Ἀποστόλης Καρᾶ-μπάλης.
Ὁ ἔφημέριος Παπ. Δημήτριος.
Γεώργιος Ἀγγελῆ.

Οἱ ἐν Ἀγιάσῳ.

Γ. Μιχαηλίδης
Χρ. Κωνσταντίνου.
Π. Δ. Βλωτῆ.
Γ. Χ. Προκοπίου.
Α. Ε. Καμαροῦ.
Γ. Γ. Κουνέλη.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μηθύμνης:

Οἱ ἐν Καλλωνῇ.

Δ. Ἐλευθεριάδης ἐκ Κάππης.
Κωστάκης Βέρος.
Νικόλαος Χ. Παλαιολόγου ἐξ
Ἀγίας Παρασκευῆς.
Ἀναγνώστης Κάλφογλου ἐκ
Κεραμίου.
Παῦλος Ἀναστασιάδης.
Ἀντώνιος Δούκας.
Βασίλειος Χ. Δουκάκης ἐκ Πά-
τρας.

Οἱ ἐν τῇ Μορῇ τοῦ Λειμῶνος.

Ὁ Καθηγούμενος Παῖσιος.
Σκευοφύλαξ Γεράσιμος.
Προηγούμε. Παρθένιος.
Πανάρετος Ἱερομόναχος.
Καλλίνικος.
Γεράσιμος.
Ἐμμ. Παναγιώτου ἐκ Παρα-
κοίλων.

Οἱ ἐν Ἀγίᾳ Παρασκευῇ

Ὁ Ἄιδ. Παπᾶ Δημήτριος.
Κ. Π. Ὑάκινθος.
Μιχαλάκης Γεωργίου.
Κωνσταντίνος Γ. Ἰατρὸς ἐξ
Ἰωαννίνων.
Ἰώννης Γ. Λάστενας.
Δημήτριος Ἐμμανουήλ.
Ν. Π. Τσόχατσης.
Ῥόγενα Καπετᾶν Δημητρίου
ἐκ Πλωμαρίου.

ΕΠΙΣΤΗΜΙΑΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΔΕΛΦΙΝΟΥ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Οἱ ἐν Στύφῃ.

Ἡ Ἑλλην. Σχολή Στύφης.
Ἀναγνώστης Παυλόγλου.

Οἱ ἐν Ὑψηλομετώπῳ.

Ἡ Ἑλλην. Σχολή.
Διδάσκαλος Ἀναστάσιος Ἐλευθεριάδης.

Οἱ ἐν Μολύβῳ.

Ἡ Ἑλλην. Σχολή.
Διδάσ. Κ. Μιχαηλίδης.
Σωκράτης Νικολ. Ἡρακλείδης.
Ἀντώνιος Μ. Σέρεζλη.

Οἱ ἐν Μαρδαμάδῳ.

Ὁ Σεβ. Πρ. Μυτιλ. Κ. Πορφύριος.
Ἡ Ἑλλην. Σχολή.
Διδάσκαλος Γεώργιος Παναγιώτου.
Ἀλληλοδ. Ἀναγνώστης Μιχαηλίδης.
Εὐστράτιος Παρασκευαΐδης.
Γ. Ἀναγνώστης Χ. Νικολαΐδης
Γεωργάκης Σταυρινοῦ.
Κωστάκης Στεφανίδης.
Κ. Ἀναγνώστης Ἀποστολίδης.
Χ. Χικόλαος Χ. Γεωργίου.
Δημήτριος Μιχαηλῆ.
Δρακούλης Δημητρίου.
Μιχαῆλος Τσοαννίδης.
Γεώργιος Κομνηνίδης.
Ἀλέξανδρος Παρασκευαΐδης.

Χ. Δανιήλ Ζωγράφος.
Δανιήλ Εὐστρατιάδης.
Χ. Στυλιανὸς Εὐστρατιάδης.
Ἰωάννης Εὐστρατιάδης.
Βασίλειος Χ. Δημητρίου.
Παρασκευᾶς Εὐστρατιάδης.

Οἱ ἐν Σύρῳ.

Ἐμμαν. Εὐστρατίου Λέσβιος.
Ματθαῖος Κονδυλάκης.
Ἰωσήφ Μαῦρος.
Ἀνδρέας Ἀλπανάκης.
Παρασκευᾶς Ροῦτος.
Γ. Γιαννίκογλος.
Δ. Ν. Ζερβός.
Κωνσταντῖνος Ν. Σταματιάδης.
Χρῆστος Νικολαΐδης.
Γ. Ἀποστολίδης Λέσβιος.

Οἱ ἐν Κυθωνίαις.

Δημήτ. Ζαφειρέλης.
Κωνσταντῖνος Χαλκομπούζου.
Στυλιανὸς Ἀποστ. Καρτζακλή.
Εὐστράτιος Λυμπούτου.
Δημήτ. Ἀθ. Χ. Ἐμμανουήλ.
Καραμφύλης Γεωργίου.
Παναγῆς Ι. Σάλτας.
Γεώργιος Παππᾶ Δημητρίου.
Μιχ. Βονεπάρτ. Ἰατ. Λέσβιος.
Γαβριήλ Παναγιώτου.
Γεώργιος Κολλιόπουλος Παναγιώτου.
Κωνσταντῖνος Ἰωάννου.
Θηραμένης Ε. Δαδιότης.

Οἱ ἐν Γαλατζίῳ.

Παναγ. Μιχαηλ. Μυτιληναῖος.
 Νικόλαος Ἄκακος Θετταλός.
 Ἄναστ. Βλασὸς Μαδαμ.
 Βασίλειος Διαμαντῆς.
 Γεώργιος Πλατὺς.
 Ἄθ. Ἡγουμενίδης.
 Γεράσιμος Τραυλός.
 Εὐστράτιος Δημητρίου.
 Γεώργιος Δενδρινός Ἰθακήσιος.
 Κωνσταντῖνος Παίζης.
 Ἰωάννης Ι. Βλαχόπουλος.
 Γεώργιος Μουρτόπουλος.
 Π. Βασσακόπουλος.
 Ῥήγας Παλαιολόγος.
 Δημήτριος Ῥουχοῖας.
 Ἰωάννης Γ. Ἰωαννίδης.
 Ἰωάννης Χαρχαλαμπίδης.
 Μιχαήλ Ἀλεξανδράκης.
 Στρατῆς Σπανίδης.
 Δ. Κωσταντινίδης.
 Ἰωάννης Σαχίνης Ὑδραῖος.
 Ζ. Βεργόπουλος.
 Π. Γ. Κατακίτζουλας.
 Διονύσιος Παίζης.
 Σπυρίδων Ζαβὸς Ἰθακήσιος.
 Α. Ἀδαμίδης Θετταλός.
 G. Marcopoli.
 Ζήσιμος Καλλιγᾶς.
 Ἰωάννης Σκούφης.
 Μ. Γρυμανῆς.
 Σ. Νικολῆς.
 Αἱ ἀδελφαὶ Ἀγλαΐα καὶ Ἐλέ-
 νη Μανέση.
 2 Μαρία Δροπούλου ἐκ Ῥενίου τῆς
 Βασσαραβίας.

Οἱ ἐν Βάρνῃ.

Χ. Ἰωάννης Φλώρου.
 Ἀλέξιος Λάμπρου.
 Χ. Γιάνκος Γεωργίου.
 Στέφανος Βασιλόπουλος.
 2 Γεώργιος Ζαχαρίου.
 Νικόλαος Ῥίζου.
 Καρυοφ. Χ. Γεωργιάδ. Τρανός.
 Ἡλίας Ἀνδρέου.
 Γεώργιος Κ. Ἀθανασίου.
 Στέφανος Χ. Κυριακοῦ.
 Παρασκευᾶς Θεοδώρου.
 Ἰωάννης Στογιάννου.
 Διὰ τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον 5.
 Παρούσης Δημητ. Κεχαγόγλου.
 Χ. Παναγιώτης Πάνκου.
 Νικόλαος Στεργιάδης.
 Θεμιστοκλῆς Γ. Ἰγγλέσης.
 Ἰωάννης Ῥομουκούρ.

Οἱ ἐν Βραύλῃ.

Μικόλαος Μητρέλιας.
 Κλεοπάτρα Μ. Λεμονῆ.
 Γρηγόριος Ῥάλλης Λέσβιος.
 Α. Μαστραπᾶς Χῖος.
 Γ. Μαυράκης.
 Π. Μαργετῆς Λέσβιος.
 Ν. Πεταλᾶς.
 Α. Σκούρτης.
 Δ. Σάββας.
 Α. Δ. Σκομάνης.
 Ε. Βασιλειάδης.
 2 Gois di G. Marcopolo.
 Χαράλαμπος Σταθελῆς
 Α. Ἰακώβου Λέσβιος.
 Γ. Νικολόπουλος.

Γεώργιος Ν. Λεβίδης.

Δ. Α. Καροῦσος.

Ν. Ζαμάνης.

Γεώργιος Λέσβιος.

Γρηγόριος Δ. Φωτίου Λέσβιος.

Ν. Μητρέλιας.

Γεώργιος Δήμου.

Χρῖς. Μηχαήλ Μυτιληναῖος.

Νάνος Θεοχαρίδης.

Σέργιος Καραπάνος.

Σπυρ. Τζίκος.

Ν. Α. Κούμπας Μυτιληναῖος

Ἰωάν. Α. Ζαχαρίας.

Ἄγγελῆς Νικολαΐδης.

Στρατήγης Γεωργίου.

Ἐμμανουήλ Ζηβανάκης.

Τ. Νικολόπουλος.

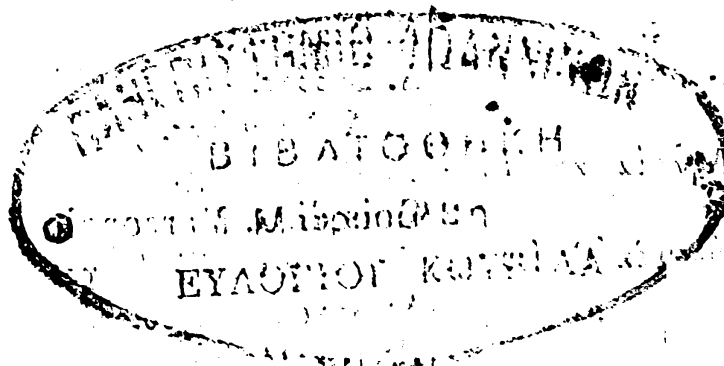
Α. Κάνοβιτζ.

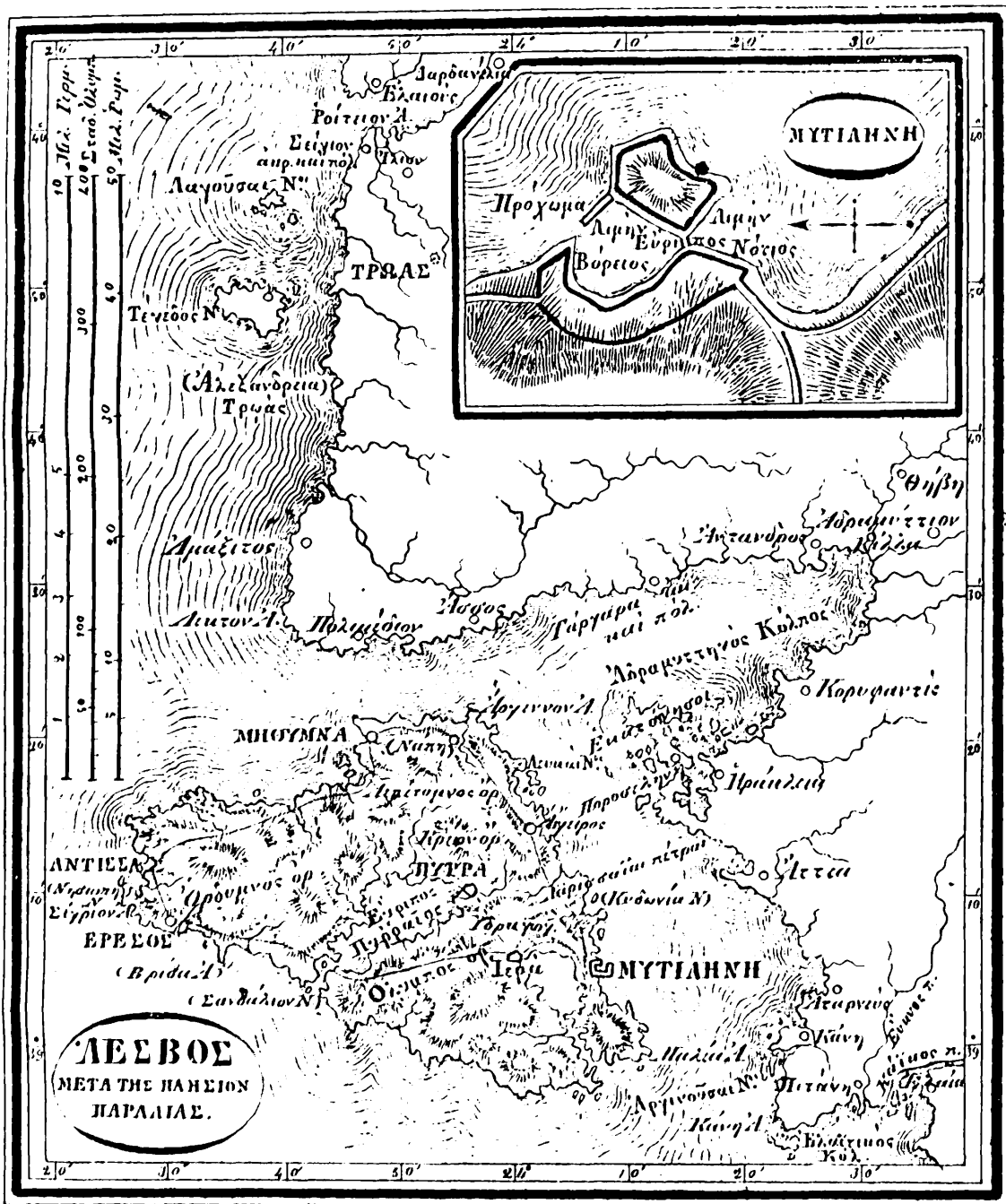
Γεώργ. Μπαλδορίδ. Θεσσαλό-

νικεύς.

Ἄγγελῆς Καραγάνης.

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν Κ. Συνδρομητῶν, ὅσων οἱ
κατάλογοι δὲν ἔφθασαν ἐμπροθέσμως, διὰ νὰ καταχωρηθῶσι τὰ
ὀνόματα αὐτῶν.

Ε χαρ. ὑπὸ Γεωργίου Κορωναίου ἐν Ἀθήναις 1879.

Ἐκ τῆς Διδ. Γ. Κορωναίου.

